

ประวัติศาสตร์ ชาติไทย

นายหมวดเอกธรรมา คยเสนี
ว่าที่ร้อยตรีนำเพชร คยเสนี สัตยารักษ์

ประวัติศาสตร์ชาติไทย

เรียบเรียงโดย

นายหมวดเอกธารณา คชเสนี (ครูบ๊อด)

ว่าที่ร้อยตรี น้าเพชร คชเสนี สัตยรักษ์

ประวัติศาสตร์ชาติไทย

ฉบับปรับปรุงแก้ไข

พิมพ์ครั้งที่ ๓ / ๒๕๕๙

จำนวนที่พิมพ์ ๓๐,๐๐๐ เล่ม

ราคาเล่มละ ๑,๒๐๐ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๙๒๔-๕๐๐-๑

ที่ปรึกษาทางวิชาการ

คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (หมยันตี)

ดร.สุพิชชา จันทร์โยธา

เรียบเรียงโดย

นายหมวดเอก อารณา คชเสนี

ว่าที่ร้อยตรี น้าเพชร คชเสนี สัตยารักษ์

คุณจักรเพชร คชเสนี สัตยารักษ์

จัดพิมพ์โดย

บริษัท เพ็ชรสายสวัสดิ์ จำกัด

เลขที่ ๑๒๓ หมู่ ๔ ตำบลสะแกกรัง

อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘๓-๑๒๔๒๖๖๒, ๐๘๙-๘๘๖๖๔๔๒

พิสูจน์อักษร

อาจารย์เสาวนีย์ พนิชโยวาท

นายพิทักษ์ ชนะนา

นายกองตรี จเร สัตยารักษ์

คุณนันทิยา นาคมัน

นางสาวอัญชิษฐา สุขกาย

ถ้อยแถลง

ประวัติศาสตร์ชาติไทย เรื่องนี้เรียบเรียงโดยใช้ข้อมูลจากพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขาและเอกสารทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเท่าที่จะหาอ่านได้ เพื่อให้เกิดข้อสรุปและรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหนทางเรียนรู้เท่านั้นเพราะไม่ได้รู้เองหรืออวดรู้แต่อย่างใด

การศึกษาของผู้เขียนนั้นมีหลักปฏิบัติคือว่า อ่านข้อมูลเก่าด้วยความนับถือ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีการชำระ และได้รับความเชื่อถือมาครั้งหนึ่งแล้ว และให้ความเคารพกับแหล่งความรู้ในทุกเรื่องที่เป็นประโยชน์ ในการที่ไปค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชาติในแผ่นดินประเทศอื่นนั้น ถือว่าเป็นความผิดพลาดอย่างยิ่ง เพราะไม่ว่าประเทศไหนๆ เขาก็ต้องยกย่องคนของเขาว่าเป็นวีรบุรุษ ต่อให้พ่ายแพ้ก็ตามเช่นเจ้าอนุวงศ์ของเวียงจันทน์(ลาว)มากกว่าคนไทย บันทึกลาวให้เจ้าอนุวงศ์เป็นมหाराชแต่ในประวัติศาสตร์ไทยบอกเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ ประวัติศาสตร์ช่วงเดียวกันยังมีบันทึกไม่เหมือนกัน พม่าก็เช่นกัน เราจะไม่ถามถึงตำนานสมเด็จพระนเรศวรถึงพม่าเอามายืนยันว่าของเขาถูก กลับมาสู่ประวัติศาสตร์ของไทยเรารู้สึกว่ายิ่งใหญ่กว่าชาติใดๆในโลก แม้แต่เสียดูกรหรืออยุธยาครั้ง พม่าก็ยังไม่มีโอกาสมาเป็นกษัตริย์เหนือคนสยามได้ แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้สละให้กับปวงชนชาวไทย คนไทยมีถิ่นที่ไม่เหมือนใครในโลกนั่นคือ "อินทรีชาติ" ดังบทกวีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประพันธ์ไว้ว่า "ใครรานใครรุกค้ำว แคนไทย ไทยรบจนสุดใจ ชาดิ้นเสียดิ้นเลือดหลังไหล ยอมสละ สิ้นแกล เสียดชีพไปเสียดิ้น ซื่อก้อง เกียรติงาม" หลักฐานสำคัญที่มีอยู่ในบ้านเมืองนั้น ล้วนแล้วมีประโยชน์และคุณค่าเฉพาะเรื่องอยู่ จะไม่ดูถูกเหยียดหยามเป็นอันขาด กลับจะให้ความยกย่องนับถือเป็นครูบาอาจารย์ที่ทำให้เกิดสับสนและแก้ไขให้ถูกต้องได้เมื่อได้ข้อมูลใหม่ไม่ใช่เรื่องผิด ปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรให้นักเรียนและคนในชาติสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ไทยและศิลปวัฒนธรรมของคน มากขึ้นเท่านั้น

ประวัติศาสตร์ชาติไทยผู้เขียนได้จัดพิมพ์หนังสือเพื่อส่งเสริมศึกษาประวัติศาสตร์ และเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษา หุคคนมีสิทธิ์ที่จะอ่านตรวจสอบและศึกษาได้เองในสิ่งที่ตนสนใจ ช่วยให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้น

จำไว้ลูกหลานไทย ... ไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นใครมาตั้งแต่กำเนิดชาติ เราเพียงเสียด้วยให้พม่าสองครั้งสองครา เมื่อมีการแตกแยก แต่ด้วยพระบารมีแห่งบูรพกษัตริย์และพระสยามเทวาธิราชเจ้า สากลของโลกไม่ถือว่าสองครั้งนั้นเราเสียด้วยโดยของชาติ เพราะเราไม่เคยมีคนชาติใดมาเป็นกษัตริย์และไม่มีชาติใดมาเปลี่ยนการปกครองของไทยเป็นอย่างอื่น ตั้งแต่เป็นชาติ ฉะนั้นเราเป็นประเทศหนึ่งเดียวในโลกที่ยังรักษาอธิปไตยของชาติมาจนทุกวันนี้และจะเป็นเช่นนี้ตราบนานเท่าอนันถ้าลูกหลานไทยจะได้สนใจและหลงผิดคิดว่าชาติของตนสู้ต่างชาติไม่ได้ ลองตามมาศึกษาประวัติศาสตร์ดูแล้วจะรู้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่สวยที่สุดในโลกและร่ำรวยที่สุดในโลก เพราะประเทศเราเป็นประเทศเกษตรกรรม "กิน เหลือ ขาย" ไม่มีวันจน ทุกประเทศจึงอยากเข้ามาครอบครองเป็นเจ้าของ สงครามในอนาคต คือสงครามแย่งอาหารกันทั้งโลก เพราะอาหารทางยุโรปและอเมริกาเริ่มที่จะหมดแล้วจงรักษา "ประเทศไทย" เด็ด และน้อมนำพระราชดำรัสที่ว่า

"พอเพียง - พอมี - พออยู่ - พอกิน"

ช่วยดูกันหน่อยขุนหัว ว่าทั่วโลกได้นำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของพระมหากษัตริย์ไทยไปใช้ทั่วโลกแล้ว จงเสียดู คั้น ฟัง สูดด้วยตัวเองแล้วจงประกาศให้โลกรู้ว่า "ประเทศไทยไม่เหมือนใครในโลก"

นายหมวดเอก ธารณา คชเสนี (ครูบอด)
ว่าที่ร้อยตรี น้ำเพชร คชเสนี สัตยารักษ์

ความเป็นมาของชนชาติต่างๆในยุคโบราณโดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย นับแต่อดีตอันไกลโพ้นจวบจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาอย่างละเอียดและจริงจังจึงทำให้ทราบว่าบรรพบุรุษไทยหลายยุคหลายสมัยได้สละชีวิตและความสุขส่วนตัวเพื่อรวมชนชาติ รวมผืนแผ่นดินไทยให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง เสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมชั้นสูงของชาติ อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นชาติเป็นประเทศ แล้วปลุกฝังเข้าไปในจิตวิญญาณของคนไทยอย่างมั่นคงถาวรสืบต่อมา รุ่นลูก หลาน เหลน โหลน จนถึงรุ่นเรา และต่อเนื่องไปอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การอ่านและศึกษาประวัติศาสตร์นั้น ต้องใช้ความอุตสาหพยายาม แม้จะไม่สนุกเหมือนหนังสืออ่านเล่นก็ตาม ถ้าได้อ่านอย่างมีสมาธิท่านจักสามารถสร้างจินตนาการ จนเกิดจินตนาภาพย้อนเวลาไปสู่อดีตอันแสนไกลตามที่ท่านผู้เขียนรจนาไว้ แล้วหลังจิตจะแปลงตัวอักษรเป็นภาพสถานที่ต่างๆ และตัวละครที่โลดแล่นไปตามบทบาทได้อย่างสมจริง ประหนึ่งได้มองย้อนอดีตผ่านกล้องกายสิทธิ์ การสอนปัจจุบันต้องสอนแบบเล่าเรื่องให้มองเห็นภาพเหมือนคนเขียนเข้าไปนั่งอยู่ในเหตุการณ์ ณ เวลานั้น

ท่านอาสาสมัครโบราณผู้แต่งพงศาวดาร ได้บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดลเอียดด้วยสำนวนโบราณที่ไพเราะเพราะพริ้ง แม้จะยากต่อการกำหนดจดจำ ผู้เรียบเรียงจึงเลือกบันทึกเหตุการณ์และชื่อบุคคลสำคัญบางส่วนไว้ ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งจะมีปรากฏในเหตุการณ์ภายหน้าที่ต้องอ้างอิงอยู่เสมอ

ผู้เขียนจะนำเสนอเหตุการณ์สำคัญๆ ในรัชกาลหนึ่งๆ ที่สมควรทราบและจดจำ จะเน้นเป็นพิเศษเป็นการหยิบเอามาร้อยเรียง เป็นขั้นตอนเพื่อให้ง่ายต่อการอ่านและนำไปสอนสานต่อเนื้อเรื่อง มิให้ขาดตอน

คนไทยที่มีเชื้อสายไทย สัญชาติไทย ผู้เกิดบนผืนแผ่นดินไทย นอกจากจะต้องรู้จักตัวเองแล้ว ยังต้องรู้จักบรรพบุรุษของตัวเองอีกด้วย เกิดเป็นคนไทยต้องรู้จักตัวเอง บ้านของตัวเอง และคนรอบข้าง

คนไทยเคารพและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่องยาวนานมากกว่า ๘๐๐ ปี นับแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี トラบจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เรามีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับสถาบันฯ อย่างนี้ อย่างเป็นระบบรวมไปถึงการใช้คำราชาศัพท์ ซึ่งสมควรที่ชาวไทยทุกคนจะต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ด้วยความเคารพและเทิดทูน

คู่มือประวัติศาสตร์เล่มนี้ ผู้เขียนใช้เวลาเรียบเรียงเหตุการณ์สำคัญๆ ในรัชกาลนั้นๆ บรรจงลงไปเพื่อให้ผู้อ่านไม่สับสนและอ่านได้อย่างไหลลื่นอย่างต่อเนื่อง ท้ายเล่มของหนังสือจะเป็นบทกลอนที่บรรยายถึงความ เป็นมาของชาติไทยและพระมหากษัตริย์ของบุรพกษัตริย์ ซึ่งคนแต่งได้เข้าฟังคำบรรยายของผู้เขียนเพียง ๓ ครั้งก็สามารถไปรจนาเป็นบทกลอนได้อย่างมหัศจรรย์ เพราะผู้แต่งกลอน เรียนจบเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เท่านั้นเองด้วยเหตุนี้ การเรียนพงศาวดารจึงมีใช้เรื่องเบื้องหน้าอีกต่อไป

ผู้เขียนหวังว่าผู้อ่านจะได้รู้จักบรรพบุรุษของเรามากยิ่งขึ้น รู้ถึงความเสียสละของท่านอย่างสำนึก ในบุญคุณ ที่บรรพบุรุษผู้กล้าหาญช่วยกันกอบกู้แผ่นดินสยาม จนชื่อของประเทศสยามมาถึงประเทศไทย ปรากฏอยู่ในแผนที่โลก จนตราพบเท่าทุกวันนี้ และจะต้องคงอยู่ตลอดไปตราบนานเท่านาน

นายหมวดเอก ธารณา คชเสนี (ครูป๊อ)

คำนำ

ประวัติศาสตร์ของชาติไทยบอกให้เราเห็นว่า นับแต่ชาติไทยอุบัติขึ้นในโลกนี้ และตลอดเวลาอันยาวนานที่เรารักษาความเป็นชาติไทย พินผาอุปสรรคและภยันตรายที่ชาติเพื่อนบ้านทั้งใกล้และไกล คอยทำลายล้างชาติของเราให้มลายสูญหายจากประวัติศาสตร์ของมนุษย์ อย่างมุ่งมั่นปั้นหมายด้วยความพยายามอย่างไม่ลดละเป็นเวลาร้อยปีพันปีมาแล้ว แต่ก็หาได้ประสบความสำเร็จไม่ ตรงกันข้ามกลับทำให้ชาติไทยเติบโตใหญ่กล้าแข็งและเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับและตลอดช่วงเวลาอันยาวนานนับร้อยนับพันปีที่ผ่านมา ไทยไม่เคยเสียอิสระตกเป็นข้าชาติอื่นอย่างย่อยยับโดยสิ้นเชิงชนิดที่เรียกว่าชาติเชื่องอย่างเช่นบางชาติที่เคยมุ่งร้ายคิดทำลายเรา อะไรเป็นเหตุและมีผลให้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยเป็นเช่นนั้น ก็ประวัติศาสตร์อีกนั่นแหละที่บอกให้เราเห็นว่า นอกจากคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตนของคนไทยแต่ละคนที่เกิดมามีอินรักรชาติที่ไม่เหมือนใครเพื่อทำหน้าที่รักษาและเสริมสร้างความเป็นชนชาติไทยมิให้สูญหายไปจากโลกแล้ว ชาติของเรายังมีคุณลักษณะพิเศษประจำชาติซึ่งไม่เหมือนใครในโลกไม่เหมือนชนชาติอื่น นั่นคือการเป็นชาติที่ยอมรับนับถือระบบผู้นำกลุ่มด้วยการเป็นผู้ตามที่ดี และการเป็นผู้นำที่สามารถและเสียสละ และในประการสุดท้ายก็คือ ความกตัญญูรู้คุณต่อผู้ที่ทำความดีงามให้แก่ชาติ คุณสมบัติพิเศษของชนชาติไทยว่ามานั้นก็คือ ระบบการรวมกลุ่มชนชาติโดยการมี **“พระมหากษัตริย์เป็นมิ่งขวัญและผู้นำกลุ่ม”** ยาวนานกว่าใครในโลกจนถึงปัจจุบัน

ก็ประวัติศาสตร์อีกนั่นแหละ บอกให้เราเห็นว่า พระมหากษัตริย์ของชนชาติไทยนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติของเราครองผืนแผ่นดินอยู่ในดินแดนจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งสมัยนั้นนิยมเรียกกันว่าพ่อเมือง และนิยมแบ่งการปกครองพี่น้องไทยออกเป็นกลุ่มๆ หลายกลุ่มตามความสะดวกและเหมาะสมในยุคนั้น จนกระทั่งสืบเนื่องมาถึงในยุคที่ไทยเคลื่อนย้ายลงมาสู่ภูมิภาคคอนไต พ่อเมืองของชนชาติไทยแต่ละกลุ่มก็ได้สร้างสรรค์ความเป็นปึกแผ่น ความก้าวหน้ากล้าหาญและความเจริญวัฒนาให้แก่ชาติไทยของเราแต่ละสาขามาด้วยความสามารถและกล้าหาญ ปลูกฝังให้ชนชาติไทยมีและได้สันคานหรือสัญชาตญาณอันดีเด่นสืบต่อกันมาโดยมีขาดสายและกัอันคุณงามความดีของพ่อเมืองหรือต่อมาเรียกว่ากษัตริย์นั้น นอกจากพระองค์จะเป็นผู้ทรงประกอบเองแล้ว บรรดาลูกหลานและวงศ์าคณาญาติของพระองค์ ก็ได้ทรงช่วยเหลือร่วมมือด้วยอย่างใกล้ชิด และเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อชนชาติไทยมาทุกยุคทุกสมัย และทุกราชวงศ์ ฉะนั้นบรรดาคุณงามความดีของพระมหากษัตริย์ไทยทุกยุคทุกสมัยจึงหมายถึงคุณงามความดีของพระราชวงศ์ของพระองค์ท่านด้วยเช่นกัน

ว่าที่ร้อยตรี น้ำเพชร คชเสนี สัตยารักษ์

พระราชดำรัส

"ไทยเรารักษาเอกราชและผืนแผ่นดินให้มั่นคงเป็นปึกแผ่นมาได้ ก็เพราะเราทุกคนมีความสำนึกตระหนักในความเป็นไทย และหน้าที่ ที่จะธำรงรักษาชาติ ประเทศไว้ให้เป็นอิสระ มั่นคง ตามประวัติการณ์ที่สถานการณ์บ้านเมืองเราในทุกวันนี้ เป็นที่ทราบแก่ใจของเราทุกคนที่สุดแล้วว่า ไม่น่าไว้วางใจ พุดได้ว่าหากคนไทยขาดความสำนึกในชาติ ชาติความสามัคคี ก็อาจจะประสบเคราะห์กรรมทั้งชาติ จึงขอให้ทหารทุกคน และชาวไทยทุกคน ทุกหมู่ ทุกเหล่าได้พิจารณาตัดสินใจว่า ประเทศชาติของเรานั้น สำคัญควรที่จะรักษาไว้ให้ยั่งยืนต่อไปหรือไม่ ถ้าเห็นว่าสำคัญมันใจก็ให้สังวร ระวังกายใจ ให้ตั้งมั่นอยู่ในสัจย์สุจริต พยายามลดอคติลง และสร้างเสริมความเมตตา สามัคคีในกันและกัน ไม่ว่าจะทำการสิ่งใดให้ยึดเอาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เป็นที่หมายสูงสุด"

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙
เนื่องในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของเหล่าทหารรักษาพระองค์ ประจำปี ๒๕๕๐
วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๐

"เราจะพูดถึงความยิ่งใหญ่ของประเทศไทย ที่ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิตแต่เสียตายตอนนี้ ท่านนายกฯเขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วระดับก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันอยู่ เรียนอยู่ที่สวีตเซอร์แลนด์ สวีตเซอร์แลนด์ก็แสนไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวีตแต่เมืองไทยนี้ โอ้โฮ บรรพบุรุษเลือดหาแผ่นดินกว่าจะมาถึงที่ให้พวกเราอยู่ นิ่งอยู่กับสบายมีประเทศชาติเนี่ย เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ไม่รู้ใครมาจากไหน เอ๊ะ เป็นความคิดที่แปลกประหลาด (ทรงพระสรวล) อย่างที่อเมริกา ถ้ามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์ บ้านเมืองของเขา ที่ไหนประเทศไหนเขาก็สอนกัน แต่ประเทศไทยไม่มี ไม่ทราบว่ามีแผ่นดินนี้มันรอดมาอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังไงกัน โอ้โฮ อันนี้น่าตกใจ แต่ชาวต่างประเทศยังไม่ค่อยทราบว่านักเรียนไทยนี้ไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ชาติเลย"

พระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙
พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯถวายชัยมงคล
ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
วันเสาร์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

	หน้า
ด้อยแถลง	ก
คำนำ	ข
พระราชดำรัส	ง
ถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย	๑
แนวคิดที่ ๑ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบเทือกเขาอัลไต	๒
แนวคิดที่ ๒ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวน	๓
แนวคิดที่ ๓ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน	๕
แนวคิดที่ ๔ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณดินแดนประเทศไทย	๖
แนวคิดที่ ๕ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณคาบสมุทรอินโดจีนหรือคาบสมุทรมาลา	๙
ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย	๑๐
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย	๑๐
ยุคต้น	๑๐
ยุคกลาง	๑๓
ยุคปลาย	๑๓
การดำรงอยู่ได้ของความเป็นไทย	๒๐
ประวัติศาสตร์ชาติไทยสู่อาณาจักรสยาม	๓๗
ราชวงศ์สุโขทัยแห่งอาณาจักรสยาม	๓๗
ราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาแห่งอาณาจักรสยาม	๔๗
ราชวงศ์ธนบุรีแห่งอาณาจักรสยาม	๕๕
ราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์	๕๗
รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๖๓
รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๘๔
รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	๘๙
รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๙๖
รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๑๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๒๘
รัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๓๖
รัชกาลที่ ๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๑๕๔
รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๑๖๑
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	๑๘๙
พระราชโอรส-ธิดา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๑๙๕
บุลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี	๑๙๕
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร	๒๐๑
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิรินธรวิสุทธิมาตุจฉา สยามบรมราชกุมารี	๒๐๘
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี	๒๒๔
รัชกาลที่ ๑๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร	๒๓๐
ราชวลี ใน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ - ๙	๒๕๒
ธงชาติไทย	๒๖๒
พระสยามเทวาธิราช	๒๖๙
ยอดวีรกษัตริย์- ยอดวีรบุรุษ- วีรสตรีและบุคคลสำคัญ	๒๗๓
พ่อขุนผาเมือง	๒๗๓
พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	๒๗๖
พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๒๗๙
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอู่ทอง	๒๘๒
สมเด็จพระศรีสุริโยทัย	๒๘๗
สมเด็จพระมหาธรรมราชาพระวิสุทธิกษัตริย์, พระสุพรรณกัลยา, พระนเรศวร, พระเอกาทศรถ	๒๘๙
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๒๙๙
สมเด็จพระเอกาทศรถ	๓๑๔
ภาคผนวกจากพระเอกาทศรถสู่ราชวงศ์จักรี	๓๒๑
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๓๒๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	๓๒๙
คัณราชสกุลจักรีวงศ์	๓๓๓
เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)	๓๓๓
เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)	๓๓๔
พระปฐมบรมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี	๓๓๖
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี	๓๓๗
สมเด็จพระบวรราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท	๓๔๔
สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก	๓๔๗
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	๓๕๓
ชาวบ้านบางระจัน	๓๖๐
ท้าวสุนารี	๓๖๔
ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร	๓๖๖
พระแก้วมรกต	๓๖๘
พระชัยหลังช้าง	๓๗๐
หลักเมือง	๓๗๑
มหายันต์โสฬส	๓๗๕
ประวัติศาสตร์การเสียดินแดน ๑๔ ครั้ง	๓๘๑
ปราชญ์ชาวบ้าน	๓๘๑
บทกลอนประวัติศาสตร์ชาติไทย	๓๘๓
นายกรัฐมนตรีของไทย	๓๐๘
ภาคผนวก	๔๑๙
บรรณานุกรม	๔๒๓

ต้นกำเนิดของชนชาติไทย

ชาติ ความหมาย

ชาติ หมายถึงกลุ่มคนที่มีภาษา วัฒนธรรม และ/หรือ เชื้อชาติ เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ต้องมีจุดร่วมของการเป็นชาติด้วย เช่น มีประวัติศาสตร์ กษัตริย์ที่เก่งกล้า วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา หรือมีเป้าหมายที่ดีสำหรับการรวมเป็นชาติเดียวกัน

นิยามของคำว่า "ประเทศ" สามารถนำไปเปรียบกับคำว่า ชาติ ได้ซึ่งระบุไว้ในหัวข้อดังต่อไปนี้

ประเทศ หมายถึงรัฐปกครองตนเองที่มีเอกราชเป็นของตนเอง รัฐที่เป็นที่ยอมรับในสังคมสากลจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสากลบางประการก่อน คือการสร้างสัญลักษณ์ของชาติขึ้นมา อาทิ ธงชาติ สิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิพลเมือง ในขณะที่มีประเทศ (รัฐ) อยู่ ๑๙๓ ประเทศที่เป็นที่ยอมรับในองค์การสหประชาชาติ

คำว่า "รัฐ" มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า "ประเทศ" และอาจทำให้เกิดความสับสนกับพื้นที่ในประเทศที่ถูกแบ่งออกมาเป็นส่วนๆได้หรือรัฐ ซึ่งก็คือสถานภาพของชาติซึ่งอยู่ในระดับเดียวกับ "จังหวัด"

มีอยู่หลายประเทศด้วยกันที่มีรัฐชาติ (เชื้อชาติหลักของประชากรในสัญชาตินั้นๆ) ที่ชัดเจน เช่น ฝรั่งเศส หรืออิสราเอล ในประเทศเหล่านี้รัฐชาตินั้นมีอยู่เพียงหนึ่งชนชาติที่เป็นส่วนใหญ่ของประชากร แต่อย่างไรก็ตามในฝรั่งเศสมีชนชาติเบรตัน ซึ่งยังคงแสดงความภาคภูมิใจและความเป็นเอกภาพไว้อย่างชัดเจน มีประชากรและแหล่งที่อยู่ของประชากรของตนอย่างเฉพาะเจาะจง ส่วนในรัฐอื่นๆ เช่น แคนาดา จีน สเปน หรือ สหราชอาณาจักร นั้นประกอบไปด้วยชนชาติต่างๆ หลายชนชาติ

ในบางกรณี ส่วนหนึ่งของรัฐที่มีประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม เป็นของตนเองสามารถเรียกเป็น "ดินแดน" หรือ "ประเทศ" ได้เช่นกัน ได้แก่กรณีของอังกฤษ สกอตแลนด์ และเวลส์ ถือได้ว่าเป็นสามชนชาติ บนเกาะบริเตนใหญ่ ที่นับได้ว่าเป็นประเทศ แม้ว่าทั้งสามประเทศดังกล่าวจะถูกบริหารโดยรัฐบาลใหญ่ แห่งสหราชอาณาจักรเพียงรัฐบาลเดียว (ซึ่งแบ่งได้เป็นสี่รัฐบาลย่อยด้วยกัน) ที่เบตซึ่งเป็นเขตปกครองตนเอง ในประเทศจีน ในทุกวันนี้ก็ถูกนับเป็นประเทศโดยโลกสากลเช่นกัน เกาะไอร์แลนด์ในบางครั้งก็ยังถือว่าเป็นประเทศหนึ่งเดียว แม้มันจะประกอบไปด้วยหนึ่งประเทศรัฐชาติ (สาธารณรัฐไอร์แลนด์) และรัฐบาลย่อยของรัฐอีกรัฐหนึ่ง (ไอร์แลนด์เหนือ)

ชาติ มีความหมายชัดเจนในสารานุกรมไทย หรือมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายเอาไว้ หนึ่งในนั้นคือ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านทรงมีกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับคำว่าชาติไว้ต่างๆ สั้นๆ ท่านทรงดำรัสว่า

"การที่จะเป็นชาติได้ ต้องมีองค์ประกอบ ๒ สิ่ง ๑ คือคน ๒ คือแผ่นดิน ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นชาติไม่ได้ อย่างเช่นถ้ามีแผ่นดินใด ไม่มีใครหรือคนอาศัยอยู่ จะจัดว่าเป็นที่กว้าง หากมีแผ่นดินใด มีแต่คน แต่มีแผ่นดินนั้นไม่ใช่ของคนกลุ่มนั้นเป็นเจ้าของ ถือว่าพวกเขา คือชนกลุ่มน้อย"

ฉะนั้น ตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ จะต้องมีสิ่ง ๒ สิ่งรวมกันถึงจะเป็นชาติได้

การศึกษาเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ได้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษมาแล้ว โดยนักวิชาการชาวตะวันตก ต่อมาได้มีนักวิชาการสาขาต่างๆ ทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศได้ศึกษาค้นคว้าต่อมาเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบัน การศึกษาค้นคว้าได้อาศัยหลักฐานต่างๆ เช่น โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้ เอกสารโบราณจีน หลักฐานทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการค้นคว้าปรากฏว่านักวิชาการและผู้สนใจเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยต่างเสนอแนวคิดไว้หลายอย่าง แต่ยังไม่มีความคิดใดเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน ในระยะแรกๆ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ในดินแดนประเทศจีน ต่อมาได้อพยพย้ายถิ่นกระจายออกไป และได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ดังนี้

- แนวคิดที่ ๑ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบเทือกเขาอัลไต
- แนวคิดที่ ๒ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวน
- แนวคิดที่ ๓ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน
- แนวคิดที่ ๔ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณดินแดนประเทศไทย
- แนวคิดที่ ๕ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณคาบสมุทรอินโดจีนหรือคาบสมุทรมาลายู และหมู่เกาะต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย

ตารางที่ ๑ แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบเทือกเขาอัลไต

แนว คิด	ผู้เสนอแนวคิด	ถิ่นฐานเดิมและการอพยพ	หลักฐานที่ใช้ใน การศึกษา
๑	๑. ดร.วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ : Dr. William Clifton Dodd มีเชื้อสายนาวิชาวอเมริกัน ได้เข้ามาตั้งเมืองไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วได้เดินทางไปยังประเทศจีน	เชื่อกันว่าพวกมุงเป็นบรรพบุรุษของไทยมีเชื้อสายมองโกล เป็นชาติที่เก่าแก่กว่าชาวฮิบรู และจีน เป็นเจ้าของดินเดิมของจีนมาก่อนตั้งแต่ประมาณปีที่ ๑๖๕๗ ก่อนพุทธศักราช ต่อมาได้อพยพจากบริเวณเทือกเขาอัลไต มาถึงด้านตะวันตกของจีน แล้วถอยร่นลงมาตั้งบริเวณตอนกลางของจีนมาสู่ตอนใต้ของจีนจนในที่สุดได้มีคนไทยอพยพสู่คาบสมุทรอินโดจีน	หนังสือ The Thai Race- The Elder Brother of the Chinese หลวงแพทย์นิติสารคดี แปลงเป็นไทยให้ชื่อว่า "ชนชาติไทย"
	๒. ปูนวิจิตรมาตรา	ถิ่นเดิมของชนชาติไทยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต และได้อพยพลงมาตั้งอาณาจักรนครลุงเป็นครั้งแรก ต่อมาถูกพวกตาตมองโกลยึดครองจึงอพยพมาอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลเสฉวนตั้งอาณาจักรใหม่ ชื่อว่า "ปา" คนไทยเรียกว่า "ฮ้ายลาว" หรือ "มุง" ต่อมาคร่ำบ่าเสียแก่จีน จึงมาตั้งนครเวียง ที่ลุ่มแม่น้ำแยงซี ถูกจีนรุกรานหลายครั้ง ในที่สุดชนชาติไทยได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ	ได้เขียนหนังสือชื่อ "หลักไทย"

ข้อสรุปตารางที่ ๑

แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบเทือกเขาอัลไต ไม่เป็นที่ยอมรับของนักประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันเนื่องจากมีอุปสรรคในการเดินทางไปตั้งถิ่นฐานของคนไทย และไม่น่าจะอยู่ไกลถึงเทือกเขาอัลไต ที่มีอากาศหนาวเย็นมาก นอกจากนี้การเดินทางลงมาทางใต้ต้องผ่านทะเลทรายโกบี อันกว้างใหญ่ไพศาล

รูปภาพ แผนที่แสดงแนวคิดถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบเทือกเขาอัลไต

ตารางที่ ๒ แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวน

แนวคิด	ผู้เสนอแนวคิด	ถิ่นฐานเดิมและการอพยพ	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษา
๒	๑. แครีว็อง เด ลา คูเปอรี : Terrien de la Couperie ชาวฝรั่งเศสเป็นศาสตราจารย์ ทางภาษาศาสตร์แห่ง มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ	คนเชื้อชาติไทยเดิมตั้งถิ่นฐานเป็นอาณาจักร โบราณบริเวณตอนกลางของจีนแถบมณฑล เสฉวนประมาณปีที่ ๑๗๖๕ ก่อนพุทธศักราช จีนเรียกชนชาติไทยว่า "มุง" หรือ "ต้ามุง"	บันทึกของจีนและเอเชียตะวันออก เมืองใต้ได้เสนอแนวคิดไว้ในงาน เขียน ๒ ชิ้น คือ ๑. The Cradle of The Siam Race ๒. The Languages of China Before The Chinese

๒. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ	ชนชาติไทย แต่เดิมตั้งบ้านเรือนอยู่ระหว่างประเทศที่เบียดกับจีนประมาณปี พ.ศ. ๕๐๐ ถูกจีนรุกราน จึงอพยพลอยร่นมาทางตอนใต้ของจีน และแยกย้ายเข้าไปทางทิศตะวันตกของ ยูนนาน ได้แก่ สิบสองจุไท ล้านนา ล้านช้างอยู่ทางตอนกลางของ ยูนนาน	ได้ทรงแต่งแนวทรรคนะไว้บนพระนิพนธ์ ชื่อ "แสดงบรรยายพงศาวดารสยามและลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ"
๓. หลวงวิจิตรวาทการ	คนไทยเคยอยู่ในดินแดนซึ่งเป็นมณฑลเสฉวน หูเป่ย์ อานฮุย และ เจียงซี ในตอนของประเทศจีนแล้วได้อพยพมาสู่มณฑลยูนนานและแหลมอินโดจีน	ได้เขียนเรียงหนังสือ ชื่อว่า "งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย"

ข้อสรุปตารางที่ ๒ แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวน

แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวนเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาลักษณะเผ่าพันธุ์ จากหลักฐานประเภทจดหมายเหตุจีน กล่าวถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวไม่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับคนไทยที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันมากนัก ดังนั้นแนวคิดนี้จึงไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ

รูปภาพ แผนที่แสดงแนวคิดถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ในบริเวณตอนกลางของจีน
ที่มาภาพ นางพีรติพย์ สุคันธเมศวร์

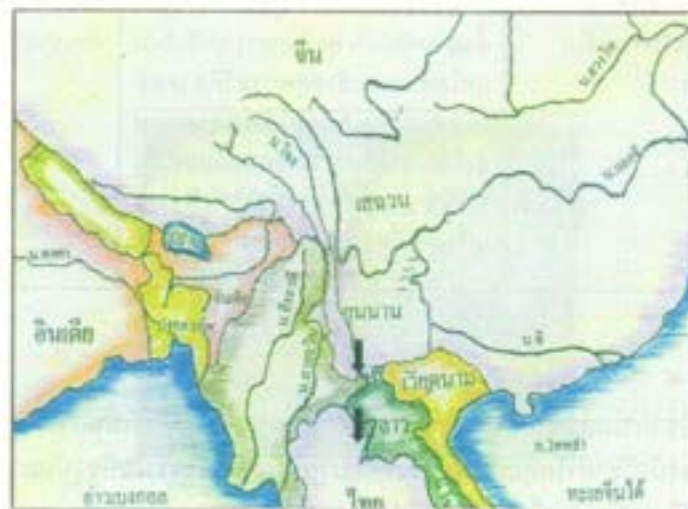

ตารางที่ ๓ แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน

แนวคิด	ผู้เสนอแนวคิด	ถิ่นฐานเดิมและการอพยพ	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษา
๓	๑. อาร์ชบิชอปต์ รอสส์ คอลคูน : Archibald Ross Colquhoun นักสำรวจชาวอังกฤษ เดินทางสำรวจ โดยเริ่มจากเกาะตุ้งของจีนถึงเมืองฉันทงเซี่ยในสหภาพพม่าและรัฐอัสสัมในสาธารณรัฐอินเดีย	พบกลุ่มชนชาติไทยอาศัยอยู่บริเวณตอนใต้ของจีน มีภาษาพูดและความ เป็นอยู่คล้ายคลึงกันในบริเวณที่ได้เดินทางสำรวจ	ได้เสนอแนวคิดในบทความเรื่อง Across Chryse
	๒. อี.เอช.ปาร์เกอร์ : E.H.Parker เป็นชาวอังกฤษเคยเป็นกงสุลอังกฤษประจำเกาะไหหลำ	ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ชนชาติไทยได้ตั้งอาณาจักรน่านเจ้าที่มณฑลยูนนาน ต่อมาถูกจีนรุกรานถอยร่นลงมาทางตอนใต้ของจีน	บทความเรื่อง The old Thai Mpire ปี พ.ศ. ๒๔๐๗ โดยใช้ตำนานของจีนตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์
	๓. ศ.ไวลแฟรม อีเบอร์ฮาร์ด Wolfram Eberhard นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันได้ศึกษาเรื่องชนเผ่าไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖	ชนเผ่าไทยอยู่ในบริเวณมณฑลและดินแดนในฮ่าวต้งเกีย แล้วได้สร้างอาณาจักรเขินที่มณฑลยูนนาน ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์ฮั่นของจีน ต่อมาสมัยราชวงศ์ถังของจีนชนเผ่าไทยได้สถาปนาอาณาจักรน่านเจ้า มณฑลยูนนาน	ได้เสนอแนวคิดไว้ในหนังสือชื่อ A History of china

ข้อสรุปของแนวคิดที่ ๓

แนวคิดที่ ๓ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของคนไทยอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ในบริเวณทางตอนใต้ของจีนและทางตอนเหนือของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดบริเวณรัฐอัสสัมของอินเดีย

รูปภาพ แนวคิดที่ ๔ เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณดินแดนประเทศไทย

ตารางที่ ๔ แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณดินแดนประเทศไทย

แนวคิด	ผู้เสนอแนวคิด	ถิ่นฐานเดิมและการอพยพ	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษา
๔	๑. พอล เบนเนดิกต์ (Paul Benedict) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา	ชนชาติไทยน่าจะอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันในราว ๔,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว จากนั้นมีพวกตระกูลมอญ เขมร อพยพมาจากอินเดียเข้าสู่แหลมอินโดจีนได้ผลักดันให้คนไทยกระจัดกระจายไปหลายทาง โดยกลุ่มหนึ่งอพยพไปทางตอนใต้ของจีนในปัจจุบัน ต่อมาถูกจีนผลักดันจึงถอยร่นลงไปอยู่ในเขตอัลสัณฉาน ลาว ไทย ดังนั้น จึงมีกลุ่มชนที่พูดภาษาไทยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป	ค้นคว้าโดยอาศัยหลักฐานทางภาษาศาสตร์ โดยเชื่อว่า ผู้คนที่อยู่บริเวณคาบสมุทรอินโดจีนย่อมมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน โดยยอมรับว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ใหญ่ ภาษาหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๔	๒. ศ.นายแพทย์สุดแสงวิเชียร ผู้เชี่ยวชาญด้านกายวิภาคศาสตร์	ดินแดนประเทศไทยน่าจะเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษคนไทยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์	หนังสือเรื่อง "ก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย" โดยศึกษาเปรียบเทียบโครงกระดูกของมนุษย์ยุคหินใหม่จำนวน ๓๗ โครงที่คณะสำรวจไทย - เคนมาร์ก ขุดพบบริเวณแม่น้ำแคว ในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า โครงกระดูกมนุษย์ของ ยุคหินใหม่ มีลักษณะเหมือนโครงกระดูกของ คนไทยในปัจจุบัน
	๓. ศาตราจารย์ชิน อยู่ดี ผู้เชี่ยวชาญ ทางโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย	พื้นที่ซึ่งเป็นดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันมีร่องรอยของผู้คนอาศัยอยู่มาตั้งแต่ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง ยุคหินใหม่ ยุคโลหะและเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ เนื่องจากแต่ละยุคได้แสดงความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมของคนไทยจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีการฝังศพ เครื่องใช้เกี่ยวกับการเกษตร	จากการศึกษาทางด้านโบราณคดี โดยเฉพาะ ทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ข้อสรุปของแนวคิดที่ ๔

เนื่องจากนักวิชาการกลุ่มนี้ มักอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีเป็นหลักในการพิสูจน์แนวคิดของตนเอง ดังนั้นข้อสันนิษฐานของนักวิชาการกลุ่มนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการในปัจจุบันมากนัก แนวคิดนี้ยังต้องอาศัยการค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปต่อไป อาทิเช่น

การศึกษาโครงกะโหลกมนุษย์

ศ.นายแพทย์ สุต แสงวิเชียร ผู้เชี่ยวชาญด้านกายวิภาคศาสตร์ เสนอแนวคิดในหนังสือเรื่อง "ก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย" และ "รายงานขึ้นต้นถึงลักษณะโครงกระดูกมนุษย์สมัยหินใหม่ที่พบที่หมู่บ้านบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี"

ศึกษาเปรียบเทียบโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ ๓๗ โครง ผลการเปรียบเทียบมนุษย์ยุคหินใหม่มีลักษณะเหมือนกับโครงกระดูกของคนไทยปัจจุบันสันนิษฐานว่า ดินแดนไทยในอดีตจึงน่าเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนที่เป็นบรรพบุรุษของคนไทยในปัจจุบัน

(ก) โครงกะโหลกแบบใหญ่

(ข) โครงกะโหลกแบบเล็ก

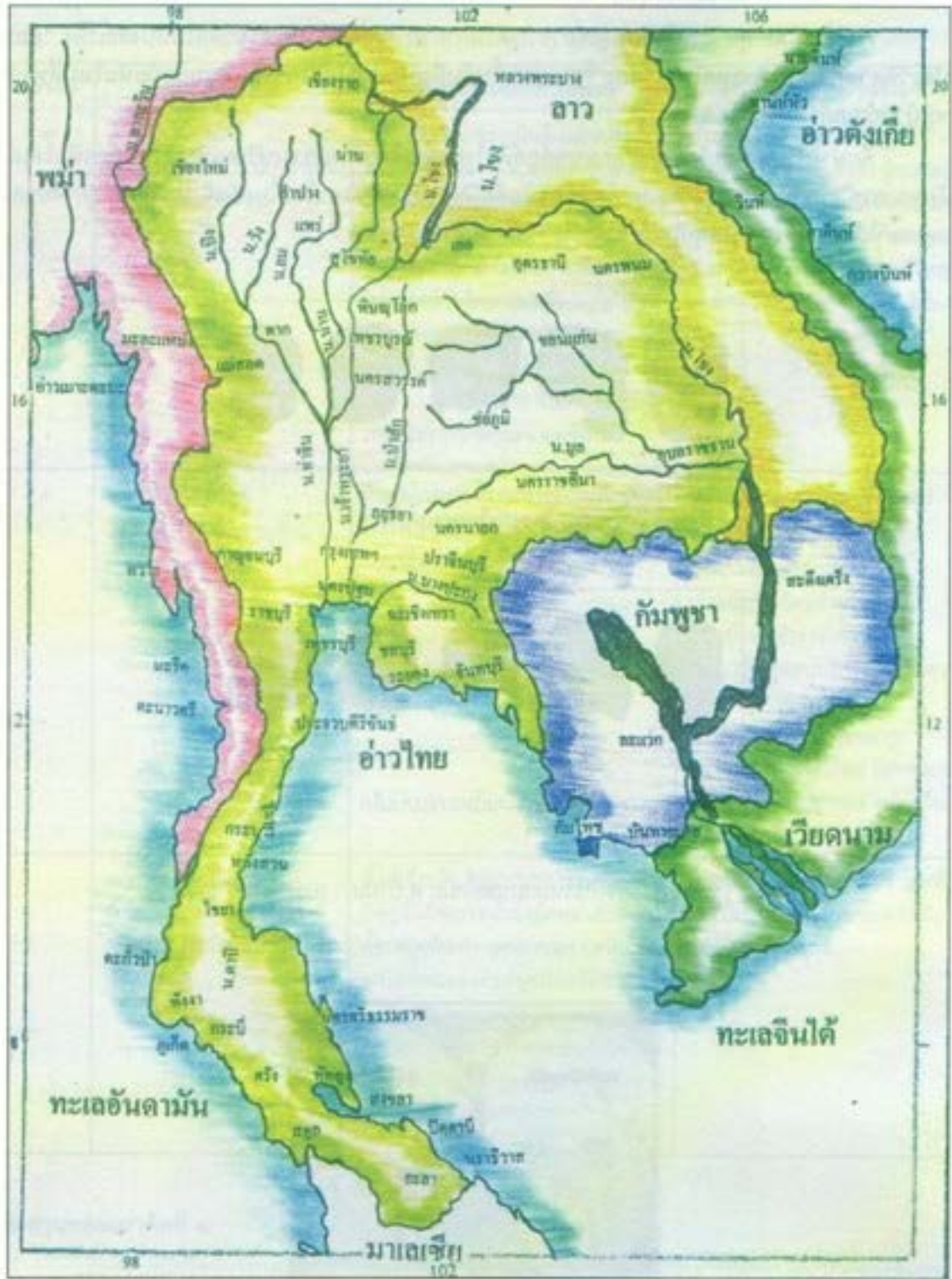
รูปภาพ โครงกะโหลกมนุษย์สมัย ค.บ้านเก่า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

รูปภาพ การเปรียบเทียบกะโหลกมนุษย์ยุคหินกับยุคปัจจุบัน

รูปภาพ แผนที่แสดงแนวคิดถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ในประเทศไทย
 ที่มาภาพ นางพิรติพย์ สุคันธเมศวร์

ประวัติความเป็นมาของชนชาติไต

ชนชาติไต หรือ ไท เป็นชนชาติที่เก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานหลายพันปี ในทางประวัติศาสตร์เชื่อว่าถิ่นฐานดั้งเดิมของชนชาตินี้อยู่ทางตอนกลางของทวีปเอเชีย ที่เรียกว่าเทือกเขาอัลไต (อ้ายไต) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนในปัจจุบัน เป็นชนชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นปึกแผ่นอยู่ในสมัยเมื่อ ๓,๖๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล คือประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว โดยมีอาณาจักรปา อาณาจักรน่านเจ้า และอาณาจักรไตมว เป็นอาณาจักรดั้งเดิมของชนชาติไต ได้อพยพลดอยร่นลงมาทางใต้และทางทิศตะวันตก เป็นระยะๆ เนื่องจากถูกพวกคาค มองโกล และจีนรุกราน ชนชาติไตต่างกระจัดกระจายแตกกระสานซ่านกระเซ็น แยกเป็นก๊กเป็นเหล่า หลังไหลไปยังดินแดนต่างๆทุกหนทุกแห่ง ทั้งทางภาคใต้และตะวันตกของจีน กลุ่มที่อพยพไปจากถิ่นฐานเดิมนี้ เมื่อไปพบทำเลที่ดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ภูมิประเทศเอื้ออำนวยให้ ก็เข้าปักหลักสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นหลายต่อหลายแห่ง บางกลุ่มสามารถสร้างอาณาจักรเป็นของตนเองขึ้นอย่างยิ่งใหญ่จนมีประเทศเป็นของตนเอง เช่น ไทย ลาว เป็นต้น บางกลุ่มไม่สามารถสร้างกลุ่มของตนเองให้เป็นปึกแผ่นได้ จึงได้ตั้งรกรากอาศัยเป็นพลเมืองกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ ของพวกอื่น เช่นไตหลวง หรือไทใหญ่ ไตลื้อ ไตมว ไตเขิน ไตคำตี้ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือและตอนกลางของประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไตอาหมอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ไตเหนือ ไตลื้อ อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ไตนุง ไตขาว ไตคำ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม เป็นต้น

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไต

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไต ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค ดังนี้

ยุคต้น

หลักฐานทางประวัติศาสตร์จากหลายประเทศบ่งบอกว่า ชนชาติไตมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนกลางของทวีปเอเชีย บริเวณเทือกเขาอัลไต (น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่าอ้ายไต) ซึ่งเป็นชื่อเรียกเชื้อชาติไตกลุ่มหนึ่ง ต่อมาได้อพยพลงมาทางใต้ ตามลุ่มแม่น้ำฮวงโหและแม่น้ำแยงซีเกียง สร้างอาณาจักรปาขึ้นเป็นครั้งแรก ประกอบด้วย ๓ นครหลัก คือนครลุง (ลุงเจา) นครปา (จุงกิง) และนครเงี้ยว (จางซา) อาณาจักรปาเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยปี ๑๙๖๖ ก่อนคริสตกาล ต่อมาภายหลังนครลุงได้ถูกพวกคาคทำลายลงเมื่อ ๓๐๐ ปี ก่อน พ.ศ.นครปาและนครเงี้ยวถูกจีนทำลายลง เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕ - ๓๒๐ ชนชาติไตจึงอพยพโยกย้ายกระจัดกระจายไป บางพวกรวมตั้งเมืองขึ้นอีกแห่งทางตอนใต้ลงมาคือเมือง แพงาย มีขุนเมืองเป็นกษัตริย์องค์แรก ต่อมาภายหลังถูกกองทัพจีนตามมารุกรานอีก ชนชาติไตจึงต้องหนีกระเซ็นกระซ่านต่อไป พวกหนึ่งต้องอพยพลดอยร่นลงไปตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณทะเลสาบเอ๋อห่าย (หนองแส) ตั้งเมืองเล็กๆขึ้นหลายเมือง ภายหลังรวมตัวกันเป็นอาณาจักรสหรัฐหนองแส หรืออาณาจักรน่านเจ้า อีกพวกหนึ่งมุ่งไปทางทิศตะวันตกผ่านเทือกเขาปาดควาย ไปสร้างเมืองใหม่ขึ้นคือดินแดนอาสาม หรือฮัสสัม เรียกตนเองว่าไตอาหม อีกพวกหนึ่งอพยพลดอยร่นลงไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ราบสูงระหว่างแม่น้ำสาละวินกับแม่น้ำอิรวดี มีเมืองมว พม่าเรียกส่วยสี่ เป็นศูนย์กลาง ได้สร้างอาณาจักรอัน

ยิ่งใหญ่ นั่นคืออาณาจักรโคมกัวเก่าสายหอ บางพวกกระจัดกระจายไปทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทางใต้ ของอ่าวตังเกี๋ย ตั้งเมืองสายเจ้า เมืองแถบ คือพวกไตดำและไตขาวของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน

ยุคนี้ จึงเป็นยุคของการอพยพเป็นครั้งแรก โดยอาศัยลุ่มน้ำ เพื่อสร้างอาณาจักรเป็นของตนเอง คือ อาณาจักรปา แต่ถูกกลุ่มอื่นทำลายลง จึงแตกกระเซ็นกระซ่านไปทั่วทิศ เพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ต่อไป

ยุคกลาง

ราวปี พ.ศ. ๓๙๕ ขณะที่จีนอ่อนกำลังลง เมืองไต ๖ เมืองใหญ่ๆ คือเมืองเฮ้เส้ เมืองล้านกุง เมืองสุย เมืองหู่ซ้าง เมืองเชียวล้าน เมืองแส (หนองแส) จึงพากันรวมตัวก่อตั้งรัฐหนองแสขึ้น มีเมืองหนองแสเป็น นครรัฐหรือเมืองหลวง มีกำลังกล้าแข็ง มีความเจริญรุ่งเรืองไปจนถึงศตวรรษที่ ๗ โดย พ.ศ. ๖๔๙ - ๖๗๔ พระ เจ้าสิญโล ได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ของรัฐหนองแส พงศาวดารจีนเขียน สี่หนุหล่อ ต่อมาขุนบรม ราชาชิราช (ปัลลโอเก) ได้สถาปนาอาณาจักรหนองแส (น่านเจ้า)ขึ้น พระองค์ได้รวบรวมหัวเมืองน้อยใหญ่ทั้ง ๑๒ เมือง เข้าเป็นอาณาจักรเดียวกัน ต่อมาอีก ๘ ปี ได้ยกกองทัพไปตีเอาดินแดนที่ถูกจีนยึดครองไปกลับคืนมา ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์ถังของจีน ครั้นต่อมาในสมัยพระเจ้าโกะล่อฝง (ขุนลอ) ราชโอรสของพระเจ้าปัลลโอเก ก็ได้ยึดดินแดนไตเพิ่มมาอีก ๑๒ เมือง และทำลายกองทัพถังจนพินาศพ่ายแพ้อย่างย่อยยับในปี พ.ศ. ๑๒๙๔ จนกษัตริย์ฮิเบตถึงกับถวายพระนามแด่โกะล่อฝงเป็น จักรพรรดิตะวันออก หรือ ตุงตี้

มีนักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ ทั้งไทยและต่างประเทศหลายคนได้ศึกษาเรื่องของอาณาจักร หนองแส (น่านเจ้า)ใหม่ มีความเห็นว่าอาณาจักรน่านเจ้านั้น ประกอบด้วยชนชาติไต หล่อหลอ (Lo Lo) และ นาคาปะปนกันอยู่ ชนชั้นปกครองเหล่านี้อาจสลับเปลี่ยนกันปกครองหลายครั้ง หนองแสไม่ใช่อาณาจักรของไต เพียงกลุ่มเดียว เพียงแต่มีไตเป็นพลเมืองสำคัญอยู่เท่านั้น

ในปี พ.ศ. ๑๒๘๕ อาณาจักรน่านเจ้าเปลี่ยนชื่อเป็น ไต้เหมิง หรือ ต้าเหมิง พวกเจ้าในอาณาจักรนี้เป็น ชนชาติตระกูลเหมิง และเป็นชนชาติในตระกูลไตย้ายหลาว หรือที่เรียกกันว่า อ้ายลาว นั่นเอง ส่วนรัฐประธาน ที่ชื่อเหมิงเส้อ หรือ เหมิงเส้อไหลง นั้นตรงกับชื่อที่ปรากฏในพงศาวดารของชาวไตในรัฐฉาน และชาวไตถือว่า เหมิงแส และเหมิงแสไหลง

การที่จีนเรียกอาณาจักรน่านเจ้า หรือหนานเจ้า เป็นไต้เหมิง หรือต้าเหมิงนั้น เดิมจีนเรียกอาณาจักรไต แห่งนี้ว่า หนานเจ้า ตามความรู้สึกของจีน คือนำเอาคำว่า เจ้า ของภาษาพื้นเมืองเจ้าถิ่น แล้วเติมคำว่า หนาน ซึ่งแปลว่า ไต้ ลงไป เพราะรัฐนี้อยู่ทางตอนใต้ของแผ่นดินจีน

ในขณะเดียวกัน มีชนชาติอีกพวกหนึ่ง ที่ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาอย่างช้าๆ แต่ยิ่งใหญ่มาก จนต่อมา ภายหลังได้มีกษัตริย์ที่มีอำนาจที่สุดในโลกองค์หนึ่ง พวกนี้เป็นชาวมองโกลเลีย อำนาจของกษัตริย์มองโกลเลีย พระองค์นี้ กระทบกระเทือนมาถึงพวกไต รวมทั้งมาถึงชาวไทยของเราด้วย จนเป็นเหตุให้ชาติไทยต้องถอยร่น มาตั้งอยู่ในแหลมทองจนถึงทุกวันนี้ กษัตริย์ชาวมองโกลเลียพระองค์นี้ คือ กุบไลข่าน ชาวมองโกลเลียที่เริ่มก่อตัว กล้าแข็งขึ้นมา นี้ เดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางลุ่มน้ำโอรอน ใกล้กับทิวเขาการากูม มีหัวหน้าปกครองหมู่คณะ เรียกว่า ข่าน กษัตริย์องค์แรกที่สร้างกองทัพให้แก่มองโกลเลียในเวลาอันรวดเร็วคือ เจงกิส ข่าน

ในสมัยกุบไลข่าน ได้พยายามรุกรานดินแดนของราชวงศ์สูงของจีน กล่าวกันว่า มาโคโปโล มีส่วน ช่วยเหลือในการแผ่อำนาจของกุบไลข่านนี้ด้วย จนถึงปี พ.ศ. ๓๘๑๙ ประเทศจีนทั้งประเทศจึงตกอยู่ใต้อำนาจ ของกุบไลข่าน เวลานั้น กุบไลข่าน เป็นมหาจักรพรรดิมีดินแดนมากที่สุดที่กษัตริย์ในโลกเคยมีมา ดินแดนตั้งแต่ พรมแดนเวียดนามปัจจุบัน ทะเลจีน มองโกลเลียตอนเหนือ รัฐเซียไปจนถึงฝั่งทะเลดำในยุโรปตะวันตก ได้ตกอยู่

ได้อำนาจของกบโลซ่าน ทั้งสิ้น กองทัพมองโกเลียของกบโลซ่าน บุกเข้ารุกรานทำลายสหรัชนองแล หรือน่านเจ้าอย่างหมดสิ้น พร้อมๆกับอาณาจักรจีนก็ถูกมองโกเลียยึดครอง ประชาชาติใดจึงต้องอพยพหนีต่อไป บางกลุ่มที่ไม่สามารถหนีไปไหนได้ ก็ต้องเป็นทาสตกค้างอยู่ในดินเดิม พวกที่หนีการรุกรานของมองโกลในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือพวกโตหลวงได้ไปรวมกันสร้างอาณาจักรสหรัฐโตโหลง ขึ้นที่เมืองม่าว อีกพวกหนึ่งคือโตอ่อน พวกนี้ลงมาอยู่ในดินแดนแหลมทอง เช่น ลาว สุโขทัย อโยธยา โยนก เวียดนาม และกัมพูชา

อีกด้านหนึ่ง ราวปี พ.ศ. ๕๒๓ พวกโต กลุ่มที่ถอยร่นลงไปบริเวณต้นน้ำสาละวิน ก็ได้ก่อตั้งอาณาจักร โตม่าวขึ้น มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองม่าว ฆ่าเรียกสวยลี ปัจจุบันเมืองนี้อยู่ในเขตประเทศจีนภายหลังได้ ย้ายไปอยู่ที่เมือง แจ้ฉาน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองม่าว ปัจจุบันอยู่ในเขตแดนสหรัชนองของรัฐบาล มีปฐม กษัตริย์ที่เป็นที่รู้จักของชาวไท้ทั่วทุกทิศคือ ขุนสาย เป็นบุคคลที่ชาวไตยกย่อง เทิดทูนสักการะ เนื่องจากเป็นผู้ รวบรวมไต ให้เป็นไต อย่างแท้จริง ต่อมาในปี พ.ศ. ๘๓๒ ประชาชาติโดยยึดครองเมืองปัวได้ ต่อมายึดเมือง ต่งซิง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของชานอัย และในปี พ.ศ. ๙๕๖ ได้สร้างอาณาจักรทั้ง ๓๓ เมืองจนเป็นปึกแผ่นแน่นอนหนา จัดรวมเป็นสหรัฐโตม่าวขึ้น โดยมีเมืองม่าวเป็นเมืองหลวง อาณาจักรโตมาวนี้เอง มีเมืองซึ่งเรารู้จักกันดีคือ เมืองแสนหวี ซึ่งตั้งภายหลังอาณาจักรม่าวหลายร้อยปี อาณาจักรแสนหวีต่อมาหดแคบลง ปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๒ รัฐใหญ่ คือ รัฐเม็งไย (แสนหวีใต้) และรัฐแสนหวีเหนือ เมืองแสนหวีมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โกสัมพี ฆ่า เรียก โกชานปยี แปลว่า เมืองไตทั้งเก้า

ผู้นำชาติใดคนหนึ่ง มีเชื้อสายมาจากโตม่าว ได้ขยายอาณาจักรแห่งใหม่นี้ขึ้น คือ เจ้าเสื่อช่านฟ้า ได้พยายามรวมเอาเมืองที่เจ้าฟ้าต่างๆปกครองอยู่ และที่เคยอยู่ได้อำนาจการปกครองของพวกมองโกล กลับคืน มารวมกับเมืองม่าวอีก เมืองใหญ่ๆเหล่านี้มีเมืองก่อง พร้อมเมืองบวิวารอีก ๙๙ หัวเมือง เมืองฮัสสัม เมืองคำตีหลวง เมืองวลาลี หรือเมืองอาร์กันยะไซ เมืองเสื่อไป หรือส่วยไป เมืองกุ่มงู เมืองกุ่มนและเมืองก่างเจี ๑๔ เมือง เมืองแสนหวี ๔๙ เมือง เมืองนายพร้อมเมืองบวิวาร เมืองปุก่า (พุกาม) เมืองกิงม้า เมืองเชียงแสน เมืองล้านช้าง เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงรุ่ง เมืองจิงโน (เมืองหง) เมืองวันชาน เมืองอโยธยา เมืองสะแวก (เขมร) ให้เป็นสหรัฐโตหลวงขึ้นมาอย่างยิ่งใหญ่

ความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรโตม่าว จึงเป็นสิ่งบันดาลใจให้ชนชาติใดถือว่า เชื้อชาติของพวกเขา เริ่มต้น ณ ที่ แห่งนี้ โบนมัยที่ชนชาติใดเจริญรุ่งเรืองเต็มที่ในอาณาจักรโตมาวนั้น ได้ก่อตั้งรัฐใหญ่ๆตามที่ต่างๆหลาย แห่งด้วยกัน เรียกว่า เม็งไตเก้าชายหอ ประกอบด้วย

๑. นครรัฐเมืองก่อง มีเมืองขึ้นในปกครอง ๙๙ เมือง
๒. นครรัฐเมืองยาง มีเมืองขึ้น ๓๗ เมือง
๓. นครรัฐเมืองสองสบ มีเมืองขึ้น ๒๗ เมือง
๔. นครรัฐเมืองมิด มีเมืองขึ้น ๔๙ เมือง
๕. นครรัฐเมืองนาย มีเมืองขึ้น ๓๗ เมือง
๖. นครรัฐแสนหวี มีเมืองขึ้น ๔๙ เมือง
๗. นครรัฐเมืองของห่วย มีเมืองขึ้น ๓๙ เมือง
๘. นครรัฐเมืองสิป้อ มีเมืองขึ้น ๒๗ เมือง
๙. นครรัฐเมืองม่าว มีเจ้าฟ้าปกครองเมืองใหญ่ ๘ เมือง รวมทั้งเมืองม่าวด้วย
ปัจจุบันเมืองม่าวอยู่ในเขตประเทศจีน
๑๐. การล่มสลายของสหรัชนองแล หรือน่านเจ้า ทำให้ชนชาติใดต้องถอยร่นลงไปทางใต้ และ ทิศตะวันตกอีกครั้งหนึ่ง

กลุ่มที่หนึ่ง

กลุ่มไตหลวง ได้อพยพลงมาทางทิศตะวันตกของสหรัฐอเมริกา หรือบ้านเจ้า ไปสมทบกับกลุ่มที่ไปตั้งรกรากอยู่ก่อนแล้วที่เมืองมาคราว่าการล่มสลายของอาณาจักรปา รวมตัวกันสร้างอาณาจักรโตมาวที่ยิ่งใหญ่ตั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น กาลเวลาต่อมาอาณาจักรโตมาว ก็ค่อยๆเสื่อมสลายลงเนื่องจากถูกพม่ารุกราน ในที่สุดก็แตกกระเซ็นกระชานเป็นชนชาติไตที่ตกค้างอยู่ในประเทศจีนบ้าง ชนชาติไตที่อยู่ในรัฐฉานของสหภาพเมียนมาร์บ้าง ชนชาติไตที่อยู่ทางตอนเหนือของอินเดียบ้าง และเป็นชนชาติไตที่อพยพเข้าสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยด้วย

กลุ่มที่สอง

กลุ่มไตอ่อน กลุ่มนี้อพยพลงไปทางตอนใต้ ได้สร้างเมืองพะยาว (พุกามยาว) ขึ้นก่อน หลังจากนั้นก็ได้สร้างอาณาจักรเงินยางเชียงแสน บางกลุ่มกระจายไปสร้างอาณาจักรโคตรบูรณ มีศูนย์กลางอยู่ที่ เมืองนครพนม อีกพวกหนึ่งได้สร้างเมืองหลวงสิ่งเคอไต หรือกรุงสุโขทัยขึ้น ในช่วงที่ขุนรามคำแหงสร้างอาณาจักรสิ่งเคอไตนี้เอง ไตพวกที่สร้างเมืองเชียงรายคือพ่อขุนผาเมือง กับพ่อขุนงำเมือง ได้เชิญพ่อขุนรามคำแหง มาร่วมหาทำเลสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นมา จนกลายมาเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาในเวลาต่อมา ขุนเมืองหลวงพระบาง ทรงพระนามว่า “ฟ้าเงิน” ได้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างขึ้น มีเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง

ในยุคต่อมาจึงได้มีการสร้างอาณาจักรอโยธยาขึ้น ในที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาจนเจริญรุ่งเรือง มีอำนาจแผ่คลุมไปถึงเมืองมาลาญ เมืองตะนาวศรี และได้รวบรวมอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนาไทยมาเข้ากับอโยธยาด้วย พอลงศตวรรษที่ ๑๘ อาณาจักรอโยธยาก็เสื่อมอำนาจลง พร้อมกับการเรืองอำนาจของพม่า

กลุ่มที่สาม

หลังจากสหรัฐอเมริกาได้อนุญาตให้ชาวอเมริกันเข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัฐไอดาโฮแล้ว ชนชาติไตกลุ่มฮ้ายลาวหรือฮ้ายลาว ซึ่งอพยพลงมาตามลุ่มน้ำโขง ได้สร้างเมืองเชียงขวางขึ้น บางพวกก็อพยพไปยังอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรมอญ

ยุคนี้ จึงเป็นยุคของความพยายามการก่อร่างตั้งเมืองให้เป็นปึกแผ่น อย่างเป็นกลุ่มเป็นพวกอีกครั้งหนึ่ง เกิดสงครามแย่งชิงดินแดนกันบ้าง กลุ่มที่เข้มแข็งกว่าก็จะสามารถขยายอาณาเขตไปอย่างกว้างไกล

ยุคปลาย

กลุ่มไตหลวง เมื่ออพยพเข้ามาตั้งมั่นอยู่ทางที่ราบภาคกลางของลุ่มแม่น้ำสาละวินเป็นหลักแหล่ง ก็ได้ถูกพวกทิเบต เชื้อสายพราหมณ์เผ่า มิรินมา ซึ่งเป็นต้นตอของชนชาติพม่าที่อพยพมาทางแม่น้ำพรมบุตร ในอินเดีย เข้ามารุกรานแย่งชิงดินแดน โดยในขั้นแรกเผ่ามิรินมาได้รุกรานชนชาติผิว อันเป็นเผ่าดั้งเดิมของดินแดนพม่า จากนั้นก็รุกรานพวกมอญ แท็ค (สากย์) กานหย่าน (ชาง ยาง) ซึ่งอาศัยอยู่ตามเมืองอีกแฉ่ มินบู และเมืองฉ่วยไป ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ในความปกครองของชนชาติไตไปจนหมดสิ้น

อาณาจักรของชนชาติไต ถูกรุกรานกว้างขวางออกไปตามลำดับ พุกาม อังวะ พะโค (เมืองหลวงของมอญโบราณ) ล้วนอยู่ในกำมือของเผ่ามิรินมา หรือพม่าทั้งสิ้น จนถึง พ.ศ. ๑๘๔๓ - ๑๘๔๔ ไตเจ้าของถิ่นที่ถูกพม่ารุกรานมาโดยตลอด ไม่สามารถทนต่อสภาวะเช่นนั้นได้อีก จึงไปผูกสัมพันธ์ไมตรีกับเผ่ามอญไกล ซึ่งเรื่อง

อำนาจอยู่ในดินแดนจีนเวลานั้น กองทัพ มองโกลได้เข้ามาช่วยเหลือตีชิงเอาเมืองคืนจากพม่าได้หลายเมือง รวมทั้งเมืองพุกามด้วย ยิ่งกว่านั้นได้ตีฝ่าลงใต้ปราบพม่าถึงเมืองอังวะได้สำเร็จ พร้อมกับนั้นก็สร้างเมืองหลวงของตนขึ้นที่เมืองสิกอ์ (สะโก) เพื่อปกครองอาณาจักรพุกาม อังวะ เมืองย่าง และเมืองมาวอีกด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. ๑๘๔๘ พม่าก็พินาศกำลังขึ้นมาอีก คราวนี้ไม่เฉพาะแต่ดินแดนของไคเท่านั้น แม้บางส่วนของล้านนา ก็ตกอยู่ในเงื้อมมือของพม่าโดยสิ้นเชิง

เมืองย่าง (ไมอิน) ซึ่งเป็นดินแดนที่เจริญรุ่งเรือง พร้อมทั้งเมืองเล็กเมืองน้อยอีกมากมาย ก็ถูกพม่ายึดครองไปสิ้น

สิกอ์ เมืองหลวงของไค ที่เพิ่งตั้งขึ้นได้ไม่นาน เพื่อเป็นนครรัฐปกครองอาณาจักรพุกาม ได้ถูกพม่ายึดแล้วตั้งเป็นมณฑลสะโกขึ้นมาแทน

บ้านท่าเตือ ซึ่งในสมัยเมืองย่างเจริญรุ่งเรืองและครอบครองอยู่ ก็ถูกพม่ายึดครอง แล้วตั้งเป็นมณฑลมณฑลทะเลขึ้นมา มีเมืองมณฑลทะเลเป็นนครรัฐมาจนถึงปัจจุบันนี้

กะยา เป็นดินแดนที่ชนชาติไคต้องสูญเสียให้แก่พม่าในเวลาต่อมา พร้อมทั้งเมืองเล็กเมืองน้อยอีกมากมาย เช่น เมืองคอยก่อ (เมืองเจ้าฟ้าไต) เมืองจะลอง (เจ้าโหลง) เมืองผาจอง เมืองเวียงตีบ่อเส เมืองผาธุแสง เมืองต่างๆเหล่านี้ ปัจจุบันถูกผนวกอยู่ในดินแดนของรัฐกะยา (ยางแดง)

สรุปแล้ว ชนชาติไคต้องสูญเสียดินแดนเหล่านี้ไปทีละน้อยๆอย่างเจ็บช้ำก้ำลึกถึงที่สุด พร้อมกับจำนวนผู้คนพลเมืองอีกจำนวนมหาศาล

กล่าวกันว่าเฉพาะในรัฐฉานปัจจุบันนี้ มีชนชาติไคอยู่ถึง ๔๕% ในรัฐกะฉิ่นซึ่งอยู่ตอนเหนือของพม่า มีชาวไคอยู่ประมาณ ๖๐% ในมณฑลสะโกมีอยู่ ๔๐% ในมณฑลมณฑลทะเลมีอยู่ ๔๐% ในรัฐกะยา มีประมาณ ๕๐%

นอกจากดินแดนไคแล้ว พม่ายังเข้ายึดครองดินแดนของชนชาติต่างๆอีกหลายแห่ง เช่น เมืองพะโค (หงสาวดี) เมืองหลวงของมอญ เมืองย่างกุ้ง อาณาจักรของมอญ เมืองผาอานเมืองหลวงของกะเหรี่ยง

แม้จะถูกพม่าซึ่งแม่อำนาจเข้ายึดครองดินแดนของชนชาติต่างๆไปดังกล่าวแล้วก็ตาม ชนชาติไคยังมีดินแดนส่วนใหญ่อันกว้างใหญ่ไพศาลเหลือให้เป็นมรดกของลูกหลานต่อมาภายหลังอีกมาก จากการสำรวจของทางราชการ มีอาณาเขตที่เป็นของไค ประมาณ ๖๐,๔๑๖ ตารางไมล์ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๘ ล้านคน

บนพื้นที่ ๖ หมื่นตารางไมล์นี้ สภาพของอาณาจักรไคในรัฐฉานส่วนมากเป็นที่ราบสูง หนาแน่นไปด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อนที่เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ล้ำค่ามากมายมหาศาล นับแต่แร่ทองคำ เงิน เพชร พลอย หยก อัญมณี รัตนชาติ แร่เหล็ก ทองแดง ดีบุก ตะกั่ว สังกะสี พลวง แมงกานีส และวุลแฟลม นอกจากนี้ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ ซึ่งล้วนเป็นไม้มีค่า เช่น ไม้สัก ไม้แดง ไม้ประดู่ แต่ก็กำลังจะถูกทำลายลงด้วยการสร้างเขื่อนสาละวิน ที่จะขึ้นในอีกไม่นานนี้ด้วยความร่วมมือของจีน พม่า และไทย

นอกจากแม่น้ำสาละวินแล้ว ในรัฐฉานยังมีแม่น้ำมาว น้ำตู น้ำเต็ง ซึ่งล้วนแต่เป็นแม่น้ำสายใหญ่ช่วยหล่อเลี้ยงผืนดินให้เขียวชะอุ่มช้วนตาปีอีกด้วย

ต่อมา ด้วยเหตุแห่งความชอบในการย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาที่ทำกิน การทำไม้ในสมัยอังกฤษปกครองพม่า ที่ขยายมาสู่ทางตะวันออกของน้ำสาละวิน และความไม่สงบทางการเมืองระหว่างรัฐไคด้วยกัน และจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นปกครอง ชาวไคส่วนหนึ่งจึงได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการ

หลังไหลเข้ามาเป็นระยะๆ มีความสามารถถึงระดับเป็นชนชั้นปกครองของพื้นที่ในระดับเจ้าฟ้า บ้างก็กลายเป็นคนไทยได้เชื้อชาติไทยและสัญชาติไทย บางส่วนได้เพียงสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และบางส่วนซึ่งเป็นส่วนใหญ่ ได้เข้ามารับจ้างแรงงานอยู่ตามเมืองต่างๆ ทั้งที่มีใบอนุญาตทำงานและไม่มีใบอนุญาตทำงาน คาดว่าน่าจะอยู่ในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า ๓ - ๔ ล้านคน

สำหรับชนชาติไตในยูนาน เป็นชนชาติไตที่ตกค้างอยู่ในมณฑล ยูนาน ซึ่งถูกจีนยึดครองไปนั้น ประกอบไปด้วยคนไต ๒ พวกใหญ่ๆ โดยเรียกนามตามถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของพวกเขา เพราะอยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ของยูนาน คนไตทั้ง ๒ กลุ่มนี้คือ ไตเหนือ หรือ ไทยเหนือ กับไตลื้อ ปัจจุบันคนไตเรียกพวกไตเหนือว่า ไตแซ่ หรือ แซ่ไตเหนือ (คำว่าแซ่ แปลว่าจีนในภาษาไตท้องถิ่น) พม่าถือว่าไตกลุ่มนี้เป็นชนเช่นกัน เรียกว่า ชานตะยก คำว่าตะยก เป็นภาษาพม่าแปลว่า ไตจีน คำนี้ตรงกับภาษามอญว่า เจอຍ်จ ที่ไทยเราเรียกว่า เจ๊กนั่นเอง อีกพวกหนึ่งคือไตลื้อ พวกนี้อยู่ในเขตสิบสองพันนา ตอนใต้ของยูนาน พม่าเรียกไตลื้อในสิบสองพันนาว่า ลูยชาน คำว่าลูย ในภาษาพม่า คือคำว่าลื้อ นั่นเอง ทั้งไตเหนือและไตลื้อ รวมทั้งไตกลุ่มย่อยอื่นๆที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน ปัจจุบันน่าจะจะมีประชากรไม่ต่ำกว่า ๑๒ ล้านคน

กลุ่มไตอ่อน และกลุ่มไตฮ้ายหลาว เมื่อถอยร่นลงมา บางกลุ่มก็ได้สร้างอาณาจักรขึ้นเป็นของตนเอง เช่นอาณาจักรเงินยางเชียงแสน อาณาจักรล้านนา อาณาจักรโคตรบูรพ์ อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักร ไอยธยา โดยหลอมรวมอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรดั้งเดิมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเข้าด้วยกัน หลังจากอาณาจักรไอยธยาล่มสลาย ได้มีการกอบกู้เอกราชโดยพระเจ้ากรุงธนบุรี ทำการย้ายเมืองหลวงจากกรุงศรีอยุธยาไปสร้างยังกรุงธนบุรี แล้วข้ามพากแม่น้ำเจ้าพระยา สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ หรือกรุงสยาม จนกลายมาเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน สำหรับกลุ่มไตฮ้ายหลาว ก็มารวมกลุ่มกับอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรมอญผสมกลมกลืนไปกับกลุ่มเหล่านั้นจนหมดสิ้น ด้านฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง พวกไตลาวก็ได้สร้างอาณาจักรเป็นของตนเอง คืออาณาจักรล้านช้าง มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง กลุ่มอื่นก็รวมตัวกับคนที่อยู่ในพื้นที่เดิมร่วมกันสร้างประเทศของตนเองขึ้นมา เช่น เวียดนาม และกัมพูชา ซึ่งถือว่าเป็นชนชาติไตด้วยกันทั้งสิ้น

ยุคนี้ จึงเป็นยุคของการแยกย้ายเพื่อปักหลักสร้างบ้านแปงเมืองอย่างเป็นทางการเป็นหลักเป็นฐาน ของชนชาติไต ในแต่ละกลุ่มสู่ความมั่นคง โนนามรัฐ และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนในที่สุด

ปัจจุบันถึงแม้ว่า ชนชาติไตจะกระจัดกระจายไปอยู่ทุกหนทุกแห่งในภูมิภาคนี้ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในความเป็นไต ที่เห็นเด่นชัดก็คือด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อทางศาสนา ทุกกลุ่มต่างนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น รากเหง้าทางภาษาก็เป็นภาษาไทยเดิมด้วยกันแทบทั้งสิ้น วัฒนธรรมการแต่งกาย และการกินอยู่ตลอดจนนิสัยใจคอก็แทบไม่แตกต่างกัน ขอให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความเป็นชนชาติ อย่ายึดแบ่งแยก แม้จะไปอยู่ ณ ประเทศใด จงสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน ความเป็นชนชาติไตก็จะมีมั่นคง เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ตราบนานเท่านาน

สรุป คนไทยมาจากการที่นักประวัติศาสตร์นักวิชาการปัจจุบันต่างยอมรับว่า สถานที่เหล่านี้คือสถานที่คนไทยหรือคนสยามของเราย้ายถิ่นออกมา

๑. มณฑลยูนานของประเทศจีน
๒. รัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย
๓. รัฐฉานของพม่า
๔. ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม

ที่รัฐอัสสัมของประเทศอินเดียนั้น ณ ปัจจุบันก็ยังมีคนไทยอาศัยอยู่ที่นั่น ณ ที่นั่นเรามีคนไทยอาศัยด้วยกัน ๒ สายเลือดหรือ ๒ ชนเผ่า เขาเป็นคนไทยอาหมและคนไทพ่าเก

อาหม หรือ ไทยอาหม กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยในรัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย เดิมใช้ภาษาอาหม ในกลุ่มภาษาย่อยไท-พาท် ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มภาษากัม-ไท ตระกูลภาษาไท-กะไต แต่ชาวอาหมในปัจจุบันนั้นหันไปใช้ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนแล้ว จนเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๒๐ จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๓ ชาวอาหมได้เกิดความสนใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จึงเกิดความพยายามที่จะศึกษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมมากยิ่งขึ้น

ชาวอาหมในปัจจุบันมีจำนวนมากกว่าชาวไทกลุ่มอื่นที่อพยพมายังอัสสัม ซึ่งในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ ชาวอาหมมีจำนวนประชากร รว ๒ ล้านคนในรัฐอัสสัม และรัฐอรุณาจัลประเทศ และมีชาวอัสสัมราว ๘ ล้านคนที่อ้างว่ามีบรรพบุรุษหรือสืบเชื้อสายมาจากชาวอาหม

ชาวไทพ่าเก เป็นชาวไทกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาอาศัยอยู่ที่ประเทศอินเดีย โดยอพยพเข้าทางหิวเขาป่าดงไถ่ ทางตอนเหนือของประเทศพม่าปัจจุบัน ถิ่นเดิมของชาวไทพ่าเกอยู่ที่เมืองเมฆหลวง ต่อมาได้ติดตามกษัตริย์อาหมมาอยู่ที่เมืองกอง (โมกกอง) บริเวณถ้ำผาใหญ่ และผานั้นเป็นผาอันเก่าแก่มาก จึงได้ชื่อว่า ชาวไทพ่าเก หมู่บ้านน้ำผาเก (Nampfake) อยู่ในเมืองนหารกาติยะ(Naharkatiya) รัฐอัสสัม เป็นหมู่บ้านของชุมชนไทพ่าเก (Tai Phake) เป็นชุมชนที่มีตำนาน ประเพณีและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชุมชนของชนเผ่าอื่น อยู่ห่างจากเมืองนหารกาติยะ ๖ กิโลเมตร ห่างจากเมืองดิบรูการ์ห์ (Dibrugarh) ๓๗ กิโลเมตร ตั้งอยู่ในแถบลุ่มน้ำบุรีดิหิง มีบ้านเรือนรวมกันประมาณ ๑๕๐ หลังคาเรือน สำหรับชื่อของหมู่บ้าน "น้ำผาเก" วิเคราะห์ได้ดังนี้ น้ำ = น้ำ, ผา = หิน, เก = เก่า รวมทั้งหมศมีความหมายว่า เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แม่น้ำย่านที่มีหินผาเก่า ในด้านการใช้ภาษาคนไทพ่าเกพูดได้สองภาษา คือ ภาษาไทและภาษาอัสสัม

คนไทย ๒ ชนเผ่านี้ที่ต่างกันก็คือเรื่องศาสนาที่เขานับถือ แต่เดิมคนไทพ่าเก คือกลุ่มเดียวกับคนไทยอาหม แต่ด้วยกาลเวลาและสถานที่ที่ตั้งชนเผ่าของคนไทยอาหมนั้น ณ ปัจจุบันคือประเทศอินเดียทำให้การนับถือศาสนาของคนไทยอาหมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ปัจจุบันคนไทยอาหมนั้นไม่ได้นับถือศาสนาพุทธทำให้คนไทยอีกกลุ่มนี้ต้องแยกตัวเองออกแล้วตั้งชื่อตัวเองว่าคนไทพ่าเกเพราะคนไทกลุ่มนี้ยังนับถือศาสนาพุทธอยู่

คนไทยกลุ่มที่ ๒ อยู่ที่มณฑลยูนนานของประเทศจีน หรือแคว้นสิบสองปันนา ณ ที่ตรงนั้น มีคนไทยลื้ออาศัยอยู่

ไทลื้อ หรือ ไคลื้อ เป็นชาวไทกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแถบสิบสองปันนาของจีน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือการใช้ภาษาไทลื้อ และยังมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์อื่นๆ เช่น การแต่งกาย ศิลปะและประเพณีต่างๆ เดิมชาวลื้อ หรือไทลื้อ มีถิ่นที่อยู่บริเวณ เมืองลื้อหลวง จีนเรียกว่า "ลื้อแจง" ต่อมาได้เคลื่อนย้ายลงมาอยู่บริเวณเมืองหนองแส หรือที่เรียกว่าคุนหมิงในปัจจุบัน แล้วย้ายลงมาสู่ลุ่มน้ำโขง สิบสองปันนาปัจจุบัน ประมาณศตวรรษที่ ๑๒ จึงเกิดมีวีรบุรุษชาวไทลื้อชื่อ เจ้าเจียงหาญ ได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ในสิบสองปันนา ปัจจุบันตั้งเป็นอาณาจักรแจลื้อ (เซอสี) โดยได้ตั้งศูนย์อำนาจการปกครองเอาไว้ที่หอคำเชียงรุ่ง นาน ๗๙๐ ปี ต่อมาถึงสมัยเจ้าอินเมือง ครองราชต่อมาในปี ค.ศ. ๑๕๗๙-๑๕๘๓ (พ.ศ. ๒๑๒๒-๒๑๒๖) ได้แบ่งเขตการปกครองเป็นสิบสองหัวเมือง แต่ละหัวเมืองให้มีที่ท่านา ๑,๐๐๐ หาบข้าว (เชื้อพันธุ้ข้าว) ต่อมาหนึ่งที่ หัวเมืองจึงเป็นที่มาจนถึงปัจจุบันเมืองสิบสองปันนาได้แบ่งเขตการปกครองเอาไว้ในอดีต ดังนี้ (ที่มาของคำว่า สิบสองพันนา อ่านออกเสียงเป็น "สิบสองปันนา")

การใช้ชีวิตของคนสี่แสบจะเหมือนคนไทยสยามทุกระเบียบนิ้ว ไม่ว่าจะเป็น การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ทอดผ้า ทำสวนทำไร่ แม้กระทั่งภาษาที่ใช้ คือภาษาไทย ซึ่งคำว่าไทยของคนไทยลื้อนั้นสะกด ไท เท่านั้น ไม่ได้มี ย หรือศัพท์ทางเทคนิคเค้าเรียกว่าภาษาไต และเช่นกันคำว่าไท ที่สะกดแบบนี้ในสมัยสุโขทัย มีความหมายที่สละสลวยงดงามและชัดเจนว่า อีสระชน ผู้มีความสุข ในอดีตนั้นจังหวัดสุโขทัย เคยใช้ ไท แบบนี้สะกด

ภาษาไทยของคนไทยลื้อ ฟังง่ายเข้าใจ ทำให้หลายคนสงสัยว่า มันใช่ภาษาไทยแบบที่คนไทยสยามเราใช้หรือเปล่า เนื่องด้วยภาษาไทยของคนไทยมีหมวดที่เรียกว่าภาษาท้องถิ่น จึงไม่ต้องสงสัยนั่นคืออีกหนึ่งภาษาท้องถิ่นของคนไทยเราแน่นอน เราถึงพอที่ฟังเขารู้เรื่อง

คนไทยกลุ่มต่อไปอยู่ที่ตอนเหนือของประเทศเวียดนามหรือสิบสองจุไทย ที่ตรงนี้มีคนไทยอีก ๒ กลุ่มด้วยกันเขาคือคนไทดำและคนไทแดง

ไทดำ (ไทดำ) หรือ ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาวไทกลุ่มหนึ่ง ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองจุไทยเดิม หรือบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ และแม่น้ำแดงในเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของ ชาวไทดำ และ ชาวไตขาว ในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเวียดนาม และลาว พวกเขาได้เรียกชนเผ่าที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำว่า ไทดำ ที่เรียกว่าไทดำ ไม่ใช่ว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำดำ แต่เพราะว่ากลุ่มชนเผ่าไทดังกล่าว นิยมสวมเสื้อผ้าสีดำนันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งย้อมด้วยดินห้อมหรือดินคราม การที่เรียกว่า"ลาวโซ่ง" จริงๆแล้วชนชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นลาว เหตุที่เรียกเช่นนี้เป็นเพราะว่ามีการอพยพผ่านลาว การเรียกว่า "ชาวโซ่ง" หรือ "ชาวไททรงดำ" จะถูกต้องกว่า เหมือนที่มีการเรียกคนกลุ่มนี้ในจังหวัดเพชรบุรีว่า "โซ่ง" หรือ "ไทยทรงดำ"

การใช้ภาษาของคนไทดำนั้นเป็นภาษาที่น่ารักน่าใช้ อย่างเช่นการเรียกสิ่งของหรือกับข้าวในครัว ชาวไททรงดำจะเรียกข้าวสวยที่หุงสุกแล้ว ว่า "ข้าวแซ่" เรียกเนื้อสัตว์ว่า "ยื้อ" ตัวอย่างเช่น ถ้าเขาจะสั่งข้าวผัดกระเพราหมูราดข้าว คนไทดำจะสั่งว่า "ข้าวผัดกระเพรายื้อหมูราดข้าวแซ่"

รูปภาพ การแต่งกายไทดำ

ชาวไทแดง เป็นพวกเดียวกับชาวไทดำ คือไทเดิมนั่นเอง ผลิตกันแต่ประเพณีการแต่งกายคือชาวไทแดงทั่วไปแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีน้ำเงินแก่ (สีน้ำเงินเป็นสีประจำชาติของไทยมาแต่อดีต การแต่งกายด้วยสีน้ำเงินแก่ ทำให้ทราบทันทีว่าเป็นคนไท เพราะจีนตามปกติแต่งดำ ญวนแต่งน้ำตาล) ไทแดงชอบมีเครื่องประดับเสื้อผ้า เป็นลูกไม้หรือเป็นลวดลายสีแดง จึงถูกเรียกว่าไทแดง

คนไทยกลุ่มสุดท้ายอยู่ที่รัฐฉานของพม่า คนไทยกลุ่มนี้เป็นคนไทยที่คนไทยสยามอย่างพวกเรารู้จักเขา และคุ้นเคยเขาเป็นอย่างดี เขาคือคนไทใหญ่

ไทใหญ่ หรือ ฉาน คือกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า ส่วนมากอาศัยในรัฐฉาน ประเทศพม่า และบางส่วนอาศัยอยู่บริเวณดอยไตแลง ชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ ประเทศพม่า คนไทใหญ่ในประเทศพม่ามีประมาณ ๓ หรือ ๔ ล้านคน แต่มีไทใหญ่หลายแสนคน ที่ได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีปัญหาทางการเมืองและการหางาน ตามภาษาของเขาเองจะเรียกตัวเอง ไต หรือ ไท (ตามสำเนียงไทย) มีหลายกลุ่ม เช่น ไตซัน ไตหลง ไตคัมตี ไตลื้อ และ ไตมว แต่กลุ่มไทใหญ่ที่สุดคือ ไตหลง ไต = ไท และ หลง (หลวง) = ใหญ่ ซึ่งคนไทยเรียก ไทใหญ่ เหตุฉะนั้นจะเห็นได้ว่าภาษาไตและภาษาไทยคล้ายกันบ้างแต่ ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีคำเรียกไทใหญ่อีกอย่างว่า เจี้ยว แต่เป็นคำที่ไม่สุภาพในการเอ่ยถึงชาวไทใหญ่

รูปภาพ การแต่งกายของชาวไทใหญ่

คนไทใหญ่นั้นในปัจจุบันทำมาค้าขายกับคนไทยสยามอย่างเช่นทางภาคเหนือของประเทศจนถึงทุกวันนี้ แต่นอกจากการใช้ชีวิตของพวกเขาหรือภาษาที่เขาใช้นั้นสิ่งที่น่าสนใจคือ คนไทใหญ่หรือคนไทรัฐฉาน ทุกบ้าน จะมีพระบรมฉายาลักษณ์ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราและพระบรมศานุวงศ์ทุกพระองค์ ไว้เคารพและกราบไหว้บูชา แล้วใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเขา

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นบุคคลตามแนวความคิดที่สามนี้ เขาเป็นเพียงแค่ชนกลุ่มน้อยเนื่องจากคนไทอาหมและคนไทมาเก๋อยู่ในแผ่นดินของประเทศอินเดีย คนไทลื้อ อยู่ในพื้นที่ของประเทศจีน คนไทดำและคนไทแดงอยู่ในแผ่นดินของประเทศเวียดนาม และคนไทใหญ่อยู่ในแผ่นดินของประเทศพม่า

แนวความคิดสุดท้ายที่นำมาฝากท่าน คือแนวความคิดที่เคื่บอกว่าจริงๆแล้วคนสยามหรือคนไทยของเรานั้นไม่ได้ย้ายถิ่นหรือพลัดถิ่นมาจากที่ไหนเลย หรือคนไหนตรงนี้เคื่บมีชื่อเรียกตัวเองว่าคนไหน้อย คนไหน้อยเป็นคนไทยชนชาติเดียวที่มีชาติเป็นของตัวเอง หมายความว่าคนไหน้อยนั้นมิแผ่นดินสยามแห่งนี้เป็นของพวกเขาตั้งแต่ต้น มานานกว่า ๓๕๐๐-๔๐๐๐ ปีแล้ว ได้มีการพิสูจน์และสำรวจค้นพบครั้งยิ่งใหญ่ของคนไทยหรือคนสยามของเรา เมื่อหลายปีที่ผ่านมา ณ บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีเราคนพบไม่ว่าจะเป็นซากถ้วยชาม สิ่งของใช้ต่างๆ โครงกระดูก ของคนในสมัยอดีต ทำให้เรารู้ว่า จริงๆแล้วคนในสมัยอดีตนั้นมีรูปร่างใหญ่โตเพียงใด แต่ ณ ที่นั้น หัวกะโหลกที่ค้นพบไม่สมบูรณ์ ๑๐๐% ทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นคนไทย ร้อยเปอร์เซ็นต์หรือเปล่า หลังจากนั้นไม่กี่ปีต่อมาชนชาติสยามของเราได้ค้นพบครั้งยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เราค้นพบ หัวกะโหลก ๒ หัว ที่สมบูรณ์ที่สุดตั้งแต่ชนชาติไทยเราเคยค้นพบมา และบอกความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นคนไทยตามทฤษฎีได้อย่างชัดเจน

เอกลักษณ์ของคนไทยตามทฤษฎี มีด้วยกันอยู่ ๓ อย่างบนหัวกะโหลก

๑. หัวไม่ทู่
๒. สันจมูกไม่ค่อยมี
๓. กรามใหญ่

แต่นั้นจะต้องกล่าวว่คือทฤษฎีในความเป็นคนไทยที่วัดจากหัวกะโหลก ซึ่งในปัจจุบันนี้ทฤษฎีนี้อาจจะใช้ไม่ได้กับคนไทยเนื่องจากชนชาติไทยเรานั้นมีเทคโนโลยีที่เรียกว่าศัลยกรรม ทำให้รูปลักษณ์ของหัวกะโหลกของคนเรานั้นได้เปลี่ยนรูปตามไป ทำให้นักประวัติศาสตร์นักวิชาการ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์จึงได้นำโครงกระดูกหรือหัวกะโหลกที่ค้นพบนั้น นำไปตรวจดูไปตรวจดูถึงชั้น dna แล้วนำมาเปรียบเทียบกับโครงกระดูกของคนไทยในปัจจุบันไปตรวจ dna เช่นกัน ผลปรากฏว่า dna นั้นเข้ากันได้ถึง ๑๐๐% จึงขอสรุปความเป็นคนไทยตามหลักฐานขั้นต้นที่ปรากฏว่าคนไทยเรานั้นจริงๆแล้วไม่ได้ย้ายถิ่นหรือพลัดถิ่นมาจากที่ไหนเลยบรรพบุรุษของเราเหล่านั้นอยู่ในแผ่นดินสยามแห่งนี้มานานกว่า ๓๕๐๐-๔๐๐๐ ปีแล้ว เราอาจจะต้องใช้คำว่าคนไทยของเรานั้นเป็นเชื้อชาติ หรือสายพันธุ์บริสุทธิ์ และอยู่ในแผ่นดินแห่งนี้มา ๓๕๐๐-๔๐๐๐ ปีแล้ว

ประวัติศาสตร์ คำนี้ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ของไทยเรา ได้ระบุมีความหมายไว้ชัดเจนหรือคำนี้ ของนายหมวดเอกธารณาชเสณี ท่านให้คำนิยามไว้ว่า ประวัติศาสตร์ หลับตาวันนี้พรุ่งนี้ตื่นขึ้นมา ก็คือประวัติศาสตร์ของผู้กระทำเองแล้ว ไม่ใช่ของผู้อื่นผู้ใด และคำคำนี้ของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ พระองค์ท่านเคยดำรัสเอาไว้ว่า คำว่าประวัติศาสตร์ มีนักวิชาการ หลายคนให้ความหมายไว้ ต่างๆนานา สำหรับพระองค์ท่าน จะไม่นิยามความหมายของคำคำนี้เพิ่มอีก แต่พระองค์ท่านดำรัสเสมอว่า คำว่าประวัติศาสตร์คือคำที่สำคัญที่สุดในแผ่นดินไทย เพราะถ้าประชาชนลูกหลาน ชาวสยามหรือชาวไทย ไม่รู้จักประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ ไม่รู้จักประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองไม่รู้จักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แม้กระทั่งไม่รู้จักประวัติศาสตร์ของชาติตระกูลตัวเอง จะเดินหน้าต่อไปในอนาคตอย่างภาคภูมิใจและมั่นคงได้อย่างไร พระองค์ยังท่านดำรัสว่า ประเทศที่เขาดลลาด ต้องมีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ให้ลูกหลานเขาเห็นว่าแผ่นดินนี้ได้มายากลำบากเพียงใด บรรพบุรุษพระมหากษัตริย์วีรชน ทหารกล้าชาวบ้านต้องเสียเลือดเสียเนื้อ นานากเพียงใด แม้กระทั่งชีวิต กว่าเราจะมีแผ่นดินนี้ ยืนและอยู่กันอย่างสุขสบายแบบนี้

การดำรงอยู่ได้ของความเป็นไทย

ก่อนจะเป็นประเทศ ก็จะเป็นอาณาจักรมาก่อน ผู้นำของอาณาจักรไหน รวบรวม อาณาจักรเป็น ปึกแผ่น มันคงก็จะเรียกเป็นประเทศ ผู้นำประเทศใดเป็นที่ยอมรับของประชาชน ก็จะถูกยกให้เป็น พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินแต่ละพระองค์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีกุลโลบาย บริหารบ้านเมืองไม่เหมือนกัน แม้แต่พระองค์เดียวแล้วแต่สถานการณ์ในขณะนั้น แต่สิ่งที่ทุกพระองค์ทรงทำเหมือนกันคือ ไม่ยอมเสียอธิปไตยของชาติให้ใคร ไม่ยอมให้ประชาชนของพระองค์ต้องเป็นทาสใคร

ชาติไทยที่ยังคงเป็นไทยอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้ได้อันเนื่องมาจาก ๓ เสาหลักที่มั่นคงดังนี้

๑. ศาสนา
๒. พระมหากษัตริย์
๓. ความรู้ รัก สามัคคี

ศาสนา

ชี้ให้เห็นถึง ศีลธรรม สมานี สติ ปัญญา โลก หลง และทุกศาสนาสอนคนให้เป็นคนดี

พระมหากษัตริย์

การเสียดสของพระมหากษัตริย์ พระมเหสี พระราชโอรสและพระราชธิดารวมไปถึงทหารกล้าและประชาชนในอดีต ความยิ่งใหญ่ของประเทศไทย บรรพบุรุษของประเทศไทยสละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดิน มาด้วยเลือดเนื้อด้วยชีวิตแต่เสียค่ายที่ ณ ปัจจุบันไม่มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทั้งที่บรรพบุรุษของไทย เอาเสียดทาแผ่นดินกว่าจะได้แผ่นดินนี้มา

พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์มีกุลโลบายในการบริหารประเทศไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ในช่วงเวลานั้น แต่สิ่งที่ทุกพระองค์เหมือนกันคือรักษา อธิปไตยของชาติไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของใคร แม้บางพระองค์ยอมเสียประวัตินี้และชื่อเสียงในอนาคต เพื่อให้ลูก หลาน เหลน โหลน มีแผ่นดินได้อยู่อย่างสุขสบายมาจนถึงทุกวันนี้

พระพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ไทย ทำให้ชาติดำรงอยู่ได้จนทุกวันนี้

ความเป็นชาติไทยของเรานั้น เกิดขึ้นได้เพราะความเกื้อหนุนกันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย กับสถาบันพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ดำรงอยู่ในฐานะ "สมมุติเทพ" แม้เราจะเรียกขานพระมหากษัตริย์ "ตามอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์" ว่าทรงเป็น พระนารายณ์ บ้างเป็น พระอิศวร บ้างหรือเป็น พระราม บ้าง

แต่องค์พระมหากษัตริย์ไทย กลับทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ไม่คลอนแคลน ทั้งยังทรงอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างชาติ ครอบแผ่นดินพร้อมทั้งทรงปกป้องคุ้มครอง พิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองตลอดมา

เนื่องเพราะพระพุทธศาสนาได้รับความอุปถัมภ์บำรุงจากพระมหากษัตริย์นี้เอง พระพุทธศาสนาจึงมีกำลังและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวไทย และให้ความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่แผ่นดินไทยสืบมา

ด้วยเหตุนี้ชาวไทยหรือแม้ชาวต่างชาติที่มาเยือนแผ่นดินไทย ไม่ว่าจะไปทิศทางใด ก็จะได้เห็นสีแห่งผ้ากาสาพัศตร์ เหลืองอร่ามงานเย็นตาอยู่ทั่วไปอันแสดงถึงว่าบ้านเมืองไทยเราประดับประดาไปด้วยวัดวาอาราม พุทธเจดีย์ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ ซึ่งภายนอกพุทธสถานทั้งหลายเหล่านั้นงามระย้าด้วยซ้อฟ้าโบระกา อันวิจิตรพิสดารด้วยศิลปหัตถกรรมภายในเทียบพร้อมไปด้วย วิจิตรศิลป์ ลวดลายแกะสลัก และจินตนาการฝาผนัง อันประมาณค่ามิได้ งามสง่าคารตาชอยู่ทั่วทุกท้องถิ่นไทย ซึ่งสิ่งอันเป็นมรดกทั้งหลายเหล่านี้ พระมหากษัตริย์และบรรพบุรุษไทยได้ทุ่มเทสร้างสรรค้จรรโลงไว้ เป็นสถาบันแห่ง **"ศีลธรรมและหลักใจ"** ของชาวไทย สืบมาจนถึงบัดนี้

เรื่อง**"ศีลธรรม"**และ**"หลักใจ"**นั้น เป็นเรื่องสำคัญยิ่งของมนุษย์ เพราะถ้าหากจิตใจของมนุษย์ในสังคมไร้ศีลธรรมเป็นหลักเครื่องยึดเหนี่ยวแล้ว มนุษย์ก็จะไร้ทิศทาง ไม่สามารถจะดำเนินไปสู่วิถีที่ดีงามได้ ชีวิตก็จะไร้ระเบียบวินัย ไร้ความรู้ รัก สามัคคี ไร้โมติธรรมอันดี ไร้ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นชีวิตที่ไร้คุณภาพไร้คุณค่า และหาความสุขไม่ได้เลย

เมื่อกลุ่มคนในสังคมไม่มีความสุข บ้านเมืองก็ไม่มี ความร่มเย็นเป็นสุข การปกครองก็มีปัญหา กียากที่คนในชาติจะสร้างสรรค์ ศิลปกรรมและจิตรกรรมกรรม ตลอดจนวรรณศิลป์ต่างๆขึ้นมาได้ แม้ศิลปะวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามต่างๆอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ สิ่งทั้งหลายล้วนบ่งบอกหรือมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

ความงามของศิลปะวัฒนธรรมต่างๆในชาติบ้านเมืองไทยนั้น คือภาพที่ฉายให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วยคำว่า พระพุทธศาสนา ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง พระภิกษุสงฆ์เท่านั้น หากแต่หมายถึง พระรัตนตรัย และพุทธบริษัทด้วย

กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนธรรม ศาสนกิจ และ ศาสนพิธีด้วย ซึ่งเราทั้งหลายต่างยอมรับกันว่าสถาบันพระพุทธศาสนานั้น มีคุณูปการเกื้อกูลต่อ สถาบันชาติ ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และสังคมไทยอย่างมากมาย ไม่สามารถจะแยกจากกันได้ในองคภาพของประเทศ ไทย มีสิ่งที่เกื้อกูลให้เกิดประโยชน์ และความอุดมร่มเย็นเป็นสุขอยู่หลายอย่าง ซึ่งสิ่งหนึ่งซึ่งก่อให้เกิด ความอุดมร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวไทยนั้น เริ่มต้นมาจากความอุดมร่มเย็น ภายในพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ พระองค์ผู้ทรงเป็นพระประมุขของชาติไทยโดยแท้คงจำกัดได้ดีในรัชกาลนี้ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พระองค์ได้พระราชทานสัตย์ปฏิญาณต่อพลกนิกรไทยในวันขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ว่า

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

นี่คือพระปฐมบรมราชโองการ อันเป็นพระบรมราชาโบายที่สำคัญยิ่งต่อการปกครองประเทศชาติ และประชาชนของพระองค์ ซึ่งแปลว่า แม้พระองค์ทรงก้าวขึ้นสู่อำนาจสูงสุดในแผ่นดินก็จริง แต่พระองค์ก็มีได้ทรงใช้พระราชอำนาจที่ได้มานั้นเป็นธรรม แต่พระองค์ทรงใช้ธรรมเป็นอำนาจสมกับที่พระองค์ได้พระราชทาน สัจปฏิญาณว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม" และมีใช้เพื่อประโยชน์สุขส่วนพระองค์แต่ประการใด แต่เพื่อ "เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" นั้นเอง

ซึ่งพลกนิกรไทยทั้งหลายในขณะนั้น ฟังแล้วต่างซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ นับเป็นเพียงความซาบซึ้งในปฐมบรมราชโองการเท่านั้น แต่ยังมีได้เห็นพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงปฏิบัติว่าเป็นไปได้อย่างไรจะเป็นผลสัมฤทธิ์ดังสัจด์บัญญัติญาณ หรือพระราชปณิธาน ที่พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้บังเกิดต่อพลกนิกรของพระองค์หรือไม่

กาลานุกาลได้ผ่านมา ตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า ๖๐ ปีที่ทรงครองราชย์ด้วยพระหฤทัยที่เข้มแข็ง อุตุน และทรงมุ่งมั่น ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ ทรงทุ่มเทพระวรกายและพระราชหฤทัย เสด็จฯ พระราชทานความช่วยเหลือพลกนิกรอย่างที่เราเรียกว่า "พระบาทคิดดิน" ทั่วทุกภูมิภาคแม้ในถิ่นทุรกันดาร เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทย หลายพันโครงการ ได้ปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวไทยและชาวโลก สมดังที่ได้พระราชทานสัจด์บัญญัติญาณทุกประการ

ถ้าจะกล่าวตามความจริง พระองค์ทรงดำรงฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือพระเจ้าแผ่นดิน คือทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติ แต่พระองค์กลับทรงปฏิบัติพระองค์เหมือนเป็นผู้รับใช้ประชาชนมากกว่า ให้ประชาชนมารับใช้พระองค์

พระองค์ทรงเป็นนักบริการมากกว่านักบริหาร พระองค์ทรงเป็นองค์พระที่ศักดิ์สิทธิ์และสูงส่ง แต่กลับน้อมพระองค์ลงสู่ดินจะมีพระมหากษัตริย์ในชาติใดบ้าง ที่คุกเข่าให้ประชาชนเช่นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์นี้

คำว่า "คุกเข่าให้" ในที่นี้ หมายถึง ทรงคุกเข่า เวลารับสั่ง ถวายทุกข์ สุข แล้วพระราชทาน หรือให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ให้กำลังความคิดแก่ประชาชนของพระองค์ ที่ใดชาติน้ำ พระองค์ก็พระราชทานน้ำให้ที่ใดชาติน้ำใจ พระองค์ก็พระราชทานน้ำใจมา หากพิจารณาตามพระปฐมบรมราชโองการแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าพระมหากษัตริย์ไทยของเรานั้น ทรงเป็นทั้งหลักใจและเป็นทั้งหลักชัยของประชาชนชาวไทยโดยแท้ประการสำคัญก็คือ ข้อความที่พระองค์ทรงยืนยันไว้ชัดเจนว่า "จะทรงเป็นผู้นำในด้านศีลธรรม" คือทรงใช้ความดีเป็นเครื่องนำทาง และในฐานะที่ทรงเป็นพุทธอมมาภะพระองค์ได้ทรงศึกษาปฏิบัติ ความดี ที่มีอยู่พร้อมในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด

พระมหากษัตริย์ไทยของเราทุกพระองค์ทรงมีหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ คือ

๑. ทรงสมบูรณ์ด้วย ทาน ได้แก่ การที่พระราชทานเป็นกำหนดเฉพาะบุคคลคือ การให้
๒. ทรงสมบูรณ์ด้วย ศิล ได้แก่ การที่รักษามารยาท ภายวจาดีงาม คือ การสั่งวรณ์กายใจให้สุจริต
๓. ทรงสมบูรณ์ด้วย บริจาค ได้แก่ การที่ทรงบริจาคเป็นสาธารณะประโยชน์คือการเสียสละ
๔. ทรงสมบูรณ์ด้วย อาชวะ ได้แก่ พระอัยยาคัยชื่อตรง ดำรงในสุจริตธรรม คือ ความซื่อตรง
๕. ทรงสมบูรณ์ด้วย มัทวะ ได้แก่ พระอัยยาคัยอันละมุนละไมคือความอ่อนโยน
๖. ทรงสมบูรณ์ด้วย ตบะ ได้แก่ การที่ทรงขจัดเผาผลาญความชั่วคือการทำหน้าที่โดยครบถ้วน ไม่บกพร่องบิดพลิ้ว
๗. ทรงสมบูรณ์ด้วย อักโกระ ได้แก่ การที่ไม่ทรงกริ้วโกรธโดยใช้วิสัยคือการไม่โกรธ
๘. ทรงสมบูรณ์ด้วย อวิหิงสา ได้แก่ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์
๙. ทรงสมบูรณ์ด้วย ขันติ ได้แก่ การอดทนต่อความยากลำบากทั้งปวงในการปฏิบัติหน้าที่ อดทนต่อลาภยศสรรเสริญ และ การวิพากษ์วิจารณ์ทั้งปวง
๑๐. ทรงสมบูรณ์ด้วย อวิโรธน์ ได้แก่ การที่ไม่ผิดจากสิ่งที่ตรงและไม่เอนรีาย คือการคิดและทำการทั้งปวง

โดย พระมหากษัตริย์ไทยของเราทุกพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงนำหลัก
มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางมาเป็นแนวทาง และพระบรมราโชบายในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจทรงพระ
พินิจวิธีทางและสถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบคอบและรอบด้าน ด้วยพระวิจรรณาญาณและพระวิสัยทัศน์ที่
กว้างไกลทั้งในด้านโลกทัศน์ และในด้านธรรมทัศน์ ไม่ทรงเพ่งพัฒนาสุดโต่งแต่ในทางวัตถุ หรือทางกาย และ
ไม่ทรงพัฒนาพระบรมราโชบายอย่างสุดโต่ง แต่ในทางจิตใจ พระองค์ทรงตระหนักในการพัฒนา ๒ ทาง

ดังจะเห็นได้จาก แนวพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นทางสายกลาง ทางที่ไม่สุดโต่ง
จึงไม่เสี่ยงต่อปัญหา เพราะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เน้นการพัฒนาทั้งกายและทางจิตใจ ให้ราษฎรพออยู่พอกิน
พอใช้ และรู้จักพอใจมีความสุขตามอัตภาพ อันเป็นความพอเพียงพอเหมาะพอดี กับทุกกิจกรรมและถูก
สภาวะการณ์

นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงเชี่ยวชาญและทรงพระปรีชาสามารถในพระราชনীติพิธิธิปกครองแผ่นดิน
ในพระราชประเพณีทรงมีพระมหากรุณาอันประเสริฐ ทุกครั้งที่เกิดปัญหาขัดแย้งหรือเกิดวิกฤตการณ์ และหรือ
มีปัญหาความรุนแรงขึ้นในชาติ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากเรื่องเศรษฐกิจสังคมหรือการเมือง ทั้งในประเทศและ
ต่างประเทศ หรือจากเหตุสถานการณ์โลกซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และละเอียดอ่อน อันจะมีผลสะท้อนกระทบความ
มั่นคง และอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชนชาติสยาม สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า จะทรงคอย
ติดตามสถานการณ์ด้วยความห่วงใย พร้อมกับทรงหาแนวทางป้องกันแก้ไขให้เรื่องหนักอ่อนเป็นเบา และให้
เรื่องร้ายกลายเป็นดีได้อย่างน่าอัศจรรย์ ทรงบำเพ็ญสรรพพระราชกรณียกิจต่างๆ แบ่งเบาภาระของรัฐบาล นำ
ชาติบ้านเมืองให้พ้นผ่านความคับขัน ความยากไร้ และภัยอันตรายทั้งปวง ทรงพระราชทานโครงการหลวงและ
โครงการในพระราชดำริมากมายหลายพันโครงการ เพื่อสืบสานประโยชน์สุขแก่อกุลแก่พสกนิกรไทยทั้งผอง ดุจ
ทรงปิดทองหลังองค์พระปฐมมา ด้วยพระมหากรุณาโดยแท้ โดยมีได้ทรงมองเห็นแต่ประโยชน์ และความสุขส่วน
พระองค์เลยแม้แต่น้อยและมีได้ทรงทอดอโย ทรงยอมลำบากตรากตรำ บำเพ็ญพระราชกรณียกิจ และพระราชกุศล
ต่างๆ สร้างสรรค์ส่งเสริมพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ให้ชาวไทยได้รับความสุขสวัสดิ์ตลอดมา

จึงเป็นที่ยอมรับว่า สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทรงเป็นศูนย์รวมใจแห่งเหล่าพสกนิกรไทย
ให้มีความรู้สึกสามัคคี ทรงเตือนสติสัมปชัญญะให้ทุกคนเป็นคนดีของชาติ ซึ่งในการที่ทรงพระวิริยะ
เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมาย พระราชกรณียทั่วยุทธินาก็ดี

รวมถึงในการที่ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์จอมทัพไทย” ที่ทรงทำสงครามกับความยากจน กับ
ความไม่รู้ กับโรคภัย กับการก่อการร้าย กับอบายมุข และบรรดาอกุศลธรรม ทรงนำชาติไทยให้ผ่าน
วิกฤตการณ์ภัยพิบัติ ความคับขันรุนแรงต่างๆ สู่ความสวัสดิ์ตลอดมาก็ดี

พระองค์ทรงดำริเสมอว่า

ความสงบสุขร่มเย็นของ บ้านเมือง ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร และประชาชน
มีศีลธรรมดีงาม คือสิ่งที่ทำให้ผู้นำสุขใจ

เพราะฉะนั้น พระองค์จึงทรงยึดธรรมเป็นหลัก คือ “ทำเป็นธรรม” หรือ “ทำเป็นธรรมะ”
หมายถึง ทำหน้าที่ให้เป็นธรรมะ ให้มีความถูกต้องนั่นเอง.

อย่างไรก็ตาม เพียงความอุดมสมบูรณ์ทางกายอย่างเดียว ย่อมไม่อาจทำให้เกิดสุขได้ หากจิตใจ
ของประชาชนยังหิวโหย เพราะความหิวโหยของใจนั่นเอง คือมะเร็งร้ายในการปกครอง

นักปกครองที่ดีจึงต้องปกครองตนให้ได้ก่อน และนักบริหารที่ยอดเยี่ยม คือผู้บริหารใจคนให้ได้ก่อน แล้วจึงปกครองและบริหารคนอื่น ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวมีอยู่พร้อมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมกับที่ทางคณะสงฆ์ไทยในพระพุทธศาสนา ได้ถวายคำเฉลิมพระเกียรติต่อท้ายพระนามภาณุโทยทุกครั้งว่า “ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ”

สำหรับอุปกรณสำคัญในการปกครองและการบริหารที่ดีก็คือหลัก “ศีลธรรม” ที่ควรมีก่อนกฎหมายของประชาชน

เพราะถ้าใจประชาชนยังหิวโหย การปกครองย่อมมีปัญหา แม้จะมีกฎหมายดีอย่างไร ก็ยังคงมีปัญหาตามมา และปัญหานั้นอาจทำให้บ้านเมืองเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงได้เหมือนอย่างที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วในแผ่นดินของเราและในบ้านที่เมืองน้องรอบข้างบ้านเรา ตลอดถึงทั่วโลกด้วย

หากเปรียบบ้านเมืองเหมือนร่างกาย พระมหากษัตริย์ก็เป็นจิตใจในเรือนร่างนั้น หากเปรียบสังคมเป็นร่างกาย พระพุทธศาสนาก็เป็นจิตใจในเรือนร่างทางสังคม หากเปรียบร่างกายเป็นเหมือนต้นไม้ พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ก็เป็นรากแก้ว

หากเปรียบประเทศไทยเป็นเหมือนไม้สักต้นงามที่ศักดิ์สิทธิ์ พระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นรากแก้วของไม้สักต้นนั้น

พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนา มีความพิเศษที่เหมือนกันนั่นก็คือ เป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดในบ้านเมืองหรือสังคม หรือในต้นไม้ใหญ่ คือเป็นจิตใจและเป็นรากแก้ว ซึ่งความเป็นจริงส่วนที่สำคัญนี้เป็นส่วนที่คนทั่วไปมักจะมองไม่เห็น

เพราะจิตใจนั้นเป็นนามธรรม และรากแก้วแม้จะเป็นรูปธรรม หรือเป็นวัตถุแต่ก็จมอยู่ใต้ดินไม่อาจนำออกมาแสดงให้ใครดูได้

จึงทำให้ได้ข้อคิดอย่างหนึ่งว่า

คนที่สำคัญที่สุด จะถูกเก็บรักษาปกป้องไว้เพื่อให้ทำหน้าที่ ที่สำคัญจริงๆ

ผู้มีหน้าที่สำคัญ คือผู้อยู่เบื้องหลัง ที่มักจะไม่มีใครปรากฎตัว

คนที่สำคัญที่สุด คือผู้ที่ปิดทองหลังพระ คือผู้ที่ยอมเป็นรากแก้วที่ฝังจมอยู่ในดิน เพื่อยึดลำต้นให้ดำรงอยู่ได้ แม้จะมีใครเห็น ไม่มีใครชื่นชมก็ตาม แต่ก็ตั้งใจทำให้ไม้ใหญ่ต้นนั้นยืนตระหง่านอยู่ได้

ชาติบ้านเมืองและพระพุทธศาสนาของเรา ก็เช่นกัน จะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงก็เพราะมีคนที่มีความเสียสละทำหน้าที่เป็นรากแก้ว และยอมทำหน้าที่ปิดทองหลังพระ

อนึ่ง ความหลักธรรมชาติของมนุษย์มีอยู่ระหว่างความมีชื่อเสียงโด่งดังกับความดীন มีคนจะได้อยู่ด้วยกันเสมอไป ซึ่งเราอาจจะต้องเลือกเอาเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งจะเอาทั้งสองอย่างคงไม่ได้

เหมือนเราไม่อาจรักษาความเป็นส่วนตัวได้ เมื่อเรามีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมา

ฉะนั้น ขอให้เราทั้งหลายคิดเสมอว่า ยานาจอที่แท้จริงนั้นมักจะอยู่ภายใน เหมือนความดีที่แท้จริงเท่านั้น ที่จะทำให้ความสุขภายในหรือ ความสุขที่แท้จริงได้

ส่วนที่เราเห็นภายนอกนั้น เป็นเพียงกิจกรรมหรือความสนุกเท่านั้น ซึ่งยังไม่ใช้ความสุขที่แท้ เพราะความสนุกกับความสุชนั้นแตกต่างกันมาก

ส่วนความสุขภายในหรือภายในใจ คือจุดเริ่มต้นของสันติภาพโลก เพราะโลกภายในใจเรานี้เป็นโลกที่ยิ่งใหญ่กว่าโลกภายนอกที่เรามองเห็นด้วยตาเปล่า ดังจะเห็นได้ว่าครบโดที่ใจเรายังเป็นทาสกิเลสตัดหาความทะยานอยากอยู่ แม้เราจะบอกว่าเราเป็นไท แต่ใจเราก็มักเป็นทาสอยู่นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนเป็นหลักพระพุทธศาสนาไว้ทุกระดับ เช่น ทรงสอนว่า

การฝึกจิตเป็นความดี จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี ความดับทุกข์เป็นสุขยิ่ง ดังนี้ เป็นต้น

นี่ย่อมแสดงว่า ความมั่นคงของจิต คือความมั่นคงภายในและความมั่นคงภายใน ย่อมมีความสัมพันธ์ถึงความมั่นคงภายนอกอื่นๆ ด้วย

ถ้าเปรียบร่างกายเป็นประเทศ ความมั่นคงของจิตใจก็คือความมั่นคงภายในประเทศนั่นเอง ดังนั้น ความมั่นคงภายในพระพุทธศาสนา ย่อมเกื้อกูลต่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย

ในทำนองเดียวกัน ความมั่นคงของพระมหากษัตริย์ ก็คือความมั่นคงของพระพุทธศาสนานั้นเอง

ใคร่ขอชี้ว่า

พระพุทธศาสนานั้น เป็นเสมือนรากแก้วอันแข็งแกร่งที่ยึดลำต้นไม้ใหญ่คือสังคมไทยให้มั่นคง คุงองค์พระมหากษัตริย์ ที่ทรงเป็นประหนึ่งรากแก้วของแผ่นดินซึ่งยึดลำต้นแห่งความเป็นชนชาติไทยให้ดำรงอยู่ได้

ในทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นบุคคลสำคัญในการรวมชาติ สร้างความสมัครสมานสามัคคี ถึงกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงยกย่องพระมหากษัตริย์ให้เป็น “สมมุติเทพ” คือ ผู้เกิดมาเพื่อเป็นที่พึ่งของคน เป็นผู้ทรงพลังเดชานุภาพในทุกด้าน ไม่ว่าจะคิดทำอะไรก็จะมีผู้ตอบสนองทั้งหมด

ในทางพระพุทธศาสนา ได้ถวายพระนามแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “ธรรมราชา” เพราะพระองค์ทรงเป็นราชาแห่งความจริง แห่งความดี แห่งความเที่ยงธรรม และความยุติธรรม

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงดำรงอยู่ในฐานะสูงเทพอองค์ศักดิ์สิทธิ์ ทรงมีพระวาจาสิทธิ์ มีพระจริยาวัตรอันงดงามหาที่ติไม่ได้ พระองค์ทรงเพียบพร้อมด้วยพระราชจริยาวัตรตามหลักราชธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็มหศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม ยุติธรรม ชันติธรรม หรือแม้แต่หลักการดำรงพระชนม์ชีพอย่างพอเพียง

อันเป็นหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือปรัชญาแห่งความสมดุล

พระองค์ทรงแสดงธรรมจริยาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ตักว่าบุคคลทั่วไป พระองค์ทรงถือหลักแห่งความประหยัดและสัจย์ซื่อเป็นนโยบายสำคัญในการทรงงานเพื่อประชาชน และทรงเป็นแบบอย่างของผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

ความเกี่ยวเนื่องระหว่างพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทยนั้นมีหลายด้าน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ในการปกครอง ในทางเศรษฐกิจและในทางสังคม

หากไม่มองลงไปถึงพระราชจริยาวัตรและพระราชกรณียกิจที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติแล้ว ก็ยากที่จะเข้าใจถึงความเกี่ยวโยงและความผูกพันระหว่างสถาบันทั้งสองได้

ย้อนไปในสมัยพุทธกาล หากท่านทั้งหลายเคยไปไหว้พระที่อินเดีย ก็จะทำให้เห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินประเทศอินเดียในอดีตได้ทรงสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าให้อยู่ใกล้กับวัง เพื่อพระองค์จะได้เสด็จฯ มาทรง

สนทนาปรึกษาปัญหาธรรม หรือเรื่องเกี่ยวกับการปกครอง อันเกี่ยวข้องกับสุขทุกข์ของประชาชน เช่น วัดเวฬุวัน
ที่พระเจ้าพิมพิสารทรงสร้างถวายพระพุทธเจ้า แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ ก็ยังปรากฏให้เห็นถึงความเจริญ ชื่อนี้อยู่

มองย้อนไกลเข้ามาในบ้านเราในอดีต พ่อขุนรามคำแหงก็ทรงสร้างวงแล้วได้ทรงสร้างวัดให้คู่กับวงด้วย
พร้อมกับทรงดูแลการพระพุทธศาสนา โดยส่งเสริมอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้ได้ศึกษาพระปริยัติและได้ปฏิบัติธรรม

ตลอดจนถึงการปกครองสงฆ์และทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานสมณศักดิ์ถวาย เพื่อส่งเสริม
กำลังใจพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติชอบ และปฏิบัติศาสนกิจเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และประชาชน
จะได้มีกำลังใจปฏิบัติศาสนกิจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กับทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช
ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสีด้วย

ในสมัยโบราณนั้น พระมหากษัตริย์ทรงปกครองประเทศได้ทรงเห็นว่า การที่จะพัฒนาและรักษา
เอกราชของประเทศชาติเอาไว้ได้ โดยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของใคร จะต้องเป็นผู้นำประชาชนด้วยธรรมะ และ
จะต้องนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตจิตใจของประชาชน ให้เกิดความรู้ รัก สามัคคี
มีศีลธรรม และมีเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน

หลักการพัฒนาคนในชาติให้ได้ผลนั้น จะต้องพัฒนาทั้งกายและใจ ด้วยการให้การศึกษอบรมวิชา
ความรู้ทั้งเทคโนโลยี วัฒนธรรม ศิลปวิทยา และวิทยาศาสตร์ ให้ควบคู่กันไปทั้งกายและจิต ที่ประทับของ
พระมหากษัตริย์กับวัด คือวงกับวัดนั้น จึงเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกตลอดมา

การศึกษาในสมัยก่อนที่ไม่มีโรงเรียนและมหาวิทยาลัยนั้น พระมหากษัตริย์ได้ทรงให้การศึกษ แก่
พลกนิกร เริ่มต้นโดยวิธีทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง

สำหรับวัดในสมัยโบราณ นอกจากจะเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล สาธารณประโยชน์ เป็นโรงเรียน
สอนธรรมะและเป็นที่พักปฏิบัติธรรมแล้ว ยังเป็นที่สอนศิลปวิทยาความรู้ต่างๆ ทางโลกแก่เยาวชนและประชาชน
ไปพร้อมๆกันด้วย จะเห็นได้ว่าศิลปวัฒนธรรมและวิชาต่อสู้ป้องกันตัว ตลอดถึงการนวดแผนโบราณ เป็นต้น
ล้วนมีการสอนและฝึกฝนกันในวัดทั้งสิ้น วัดหรือพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่พัฒนาทั้งกายและใจของประชาชน
ด้วย

นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ไทยยังมีพระบรมราชาบายอันลึกซึ้ง เพื่อทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างว่า
วัดกับวงเป็นของคู่กันมาแต่โบราณกาล นับแต่สมัยลพบุรี สุโขทัยและอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

ปัจจุบัน เราก็ได้เห็นทั้งวัดและวงเป็นของคู่กันมากมาย ถึงแม้ในบางแห่งจะอยู่ห่างกัน แต่วัดกับ
วงและชาวบ้านก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และได้ทำงานกอบกู้สร้างสรรค์ชาติบ้านเมืองร่วมกันตลอดมา

ขอนำเหตุการณ์กอบกู้ประกาศอิสรภาพในสมัยแผ่นดินพระร่วง มาทบทวนในที่นี้สักนิดหนึ่ง

พระร่วงทรงไปกวาดลานวัด ในขณะที่พระองค์ถือไม้กวาดอยู่นั้น ทรงเห็นขอมคำดินโผล่จากดิน
เพียงแค่นี้ พระองค์พอจะรู้เข้า จึงรีบดำดินหนีไป คงเพราะกลัวพระร่วงเอาไม้กวาดฟาดกระบาส
เข้าให้ก็ได้

เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ครั้งนี้ แม้จะได้มีการจดไว้เพียงย่อๆ ไม่ละเอียดนัก แต่เรื่องขอมคำดิน
ครั้งนั้น ถ้ามองในแง่ยุทธศาสตร์ อาจเป็นสายลับขอมที่เข้ามาสืบข่าวการกู้อิสรภาพของไทยก็ได้ เพราะใน
ขณะนั้นไทยเรายังอยู่ในอำนาจของขอม ปรากฏว่าพระสงฆ์ได้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการนำประชาชน กู้
อิสรภาพนับแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา

ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพก็ได้ท่านพระมหาเถรคันฉ่องเป็นกำลังพระทัย ด้วยการจับถูกข้อมในการประกาศอิสรภาพที่ชายฝั่งแม่น้ำสะโตง และปลุกเสกเครื่องรางของขลังแจกให้พลรบโดยทั่วถึงกัน

แม้เหตุการณ์บ้านบางระจัน ซึ่งมีการต่อสู้กับพม่าข้าศึกที่ยกเข้ามาทางด้านบางระจันนั้น ก็ได้อาศัยกำลังใจจากท่านพระอาจารย์ธรรมโชติ เจ้าอาวาสวัดโก่เตี้ย ทำเครื่องรางของขลังเป็นขวัญและกำลังใจให้ชาวบ้านได้เกิดความฮึกเหิม รวมเป็นกำลังทั้งชายหญิง โดยได้ใช้ลานวัดนั้นแหละเป็นที่ข้อมรบและการฝึกใช้อาวุธยุทธโธปกรณ์ต่อสู้กับข้าศึกจนได้รับชัยชนะ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อถึงคราวที่ข้าศึกมารุกรานบ้านเมือง ขณะนั้นสมเด็จพระมหาธรรมราชา กำลังผนวชอยู่ พระองค์ถึงกลับต้องลาสิกขาออกมาครองราชย์เพื่อป้องกันประเทศชาติ

ดังตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าไม่ว่าในยุคสมัยใดเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ ขึ้นในบ้านเมือง พระจะมีบทบาทสำคัญทั้งในทางป้องกันประเทศร่วมกับฝ่ายบ้านเมือง ในทางสร้างขวัญและกำลังใจแก่ประชาชน ตลอดจนถึงในการกอบกู้และรักษาอิสรภาพอธิปไตย

ซากวัดที่ถูกทำลายในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ เคียงคู่กับซากปรักหักพังของพระราชวัง เป็นเครื่องยืนยันให้เราทั้งหลายได้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่า ในคราวสูญเสียดังกล่าว วัดทั้งหลายก็ถูกทำลายลงอย่างย่อยยับ ส่วนวัดที่ไม่ถูกทำลาย ภายหลังต่อมาเมื่อเราได้อิสรภาพคืนมา ก็ได้รับการบูรณะซ่อมแซมให้งดงาม

ในปัจจุบัน บางวัดก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะ หรือเพื่อเป็นอนุสรณ์ชีวิตการต่อสู้กับข้าศึกศัตรู เป็นต้น

ถึงสมัยรัตนโกสินทร์แห่งราชวงศ์จักรีนี้ พระมหากษัตริย์ไทย ก็ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วขึ้น พร้อมกับทรงสร้างพระบรมมหาราชวังอยู่ติดกัน แล้วทรงขนานนามเมืองหลวงแห่งนี้ว่า "กรุงรัตนโกสินทร์" ซึ่งก็หมายความว่า "เมืองพระแก้ว" นั่นเอง

วัดพระแก้วจึงเป็นเสมือน "ห้องพระ" ประจำพระราชวังของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อส่งเสริมความนิยมให้คนไทยมีห้องพระประจำบ้าน

แม้การทรงสร้างวัดประจำรัชกาล ก็เป็นเหตุให้คนไทยนิยมสร้างวัดประจำหมู่บ้าน สร้างวัดประจำตระกูล กระทั่งเกือบจะทุกหมู่บ้านในประเทศไทย มีวัดและพระประจำหมู่บ้านคอยดูแลจิตใจคนในชุมชนอยู่ทั่วไป

ถ้าพิจารณาดูให้ละเอียดถึงประวัติศาสตร์เหล่านี้ จะเห็นได้ว่า สถาบันชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้ง ๓ สถาบันไทยนี้ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกจริงๆ

ในยามปกติพระสงฆ์ จะศึกษาพระปริยัติและฝึกอบรมปฏิบัติธรรม เอาภาระในการสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นประโยชน์ในการบริหารประเทศชาติของพระมหากษัตริย์และฝ่ายบ้านเมืองเป็นอันมาก แต่เมื่อถึงคราวคับขันก็รวมพลังกันต่อสู้ข้าศึกศัตรู ตลอดถึงแก้ไขปัญหายับยิบต่างๆ ในบ้านเมืองตลอดมา

ถ้าพิจารณาตามหลักธรรมชาติ ขอให้เราลองมององค์พระมหากษัตริย์ ในฐานะที่ทรงเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีโคกเขρά มีดวงใจ เหมือนอย่างสามัญชนทั่วไป นอกเหนือจากที่ทรงเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์

กล่าวคือ มองให้เห็นเป็นธรรมชาติของชีวิตว่า ทุกคนจะต้องเป็นเช่นนี้

หากมองเช่นนี้เราจะเห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงความสัมพันธ์แห่งพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ แล้วจะเห็นว่าชีวิตของพระมหากษัตริย์นั้น เป็นชีวิตที่หนักอึ้งไปด้วยความรับผิดชอบอย่างใหญ่หลวง เสมือนแบกแผ่นดินไว้ด้วยไหล่ทั้งสอง

คงเพราะเหตุนี้เอง ชาวไทยเราจึงถวายพระนามพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองประเทศ อีกพระนามหนึ่งว่า “พระเจ้าแผ่นดิน”

ซึ่งในภาวะและฐานะเป็นเจ้าแห่งแผ่นดิน หรือเป็นใหญ่ในแผ่นดินนั้น มิใช่ว่าจะทรงมีความสะดวกสบายและมีความสุขเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องทรงรับภาระอันหนักหน่วงยิ่ง ซึ่งหมายถึงจะต้องทรงรับปัญหาต่างๆ นานาที่จะนำพาไปสู่ทุกข์ทั้งหลายด้วย

อย่างไรก็ตาม การปกครองประเทศก็คือการปกครองคน ผู้มีความเข้าใจ “ศีลธรรม” ก็มีความเข้าใจธรรมชาติ มีความเข้าใจชีวิตจิตใจของคน และก็จะมีความเข้าใจในหลักการปกครองในระดับต่างๆ ได้ง่าย

เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีส่วนสัมพันธ์ในการสร้างชาติไทยมา จะขอนำหลักการในเบื้องต้น โดยการตั้งคำถามเป็นข้อๆ ไป เพื่อเชื่อมโยงสถาบันทั้งสองเข้าด้วยกัน

คำถามแรก คือ

พระพุทธศาสนาคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร

คำถามที่สอง คือ

ทำไมพระมหากษัตริย์ไทยจึงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นศาสนาประจำสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

คำถามที่สาม คือ

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา มีความสำคัญต่อกันอย่างไร

หากจะมองคำถามต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะมองสถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักธรรมเป็นตัวตั้ง แล้วหันกลับมามองถึงพระจริยวัตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นทั้งกษัตริย์เป็นทั้งศาสดาและทั้งในฐานะอื่นๆ แล้วย้อนหันกลับมามองที่องค์พระมหากษัตริย์

ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ไทยเป็นกษัตริย์พุทธ หรือทรงเป็นพุทธกษัตริย์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าในประเทศไทยเรามีหลายเชื้อชาติศาสนา แต่คนไทยส่วนใหญ่นั้นเป็นชาวพุทธ และคำสอนของพระพุทธองค์ก็มีหลากหลาย จึงทำให้เรามองพระพุทธองค์ได้หลายฐานะเช่นกัน

เช่นในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นครูอาจารย์ ในฐานะนักศึกษา นักสังคัมภีร์ นักปฏิรูป นักปฏิวัติ นักปกครอง นักรัฐศาสตร์ นักบริหาร และกษัตริย์ศีลธรรม ตลอดถึงในฐานะนักอนุรักษนิยม และธรรมชาตินิยม เป็นต้น

คำถามแรก ที่ว่า พระพุทธศาสนาคืออะไร สำคัญอย่างไรนั้น

ขอตอบสั้นๆว่า คำว่า พุทธะ แปลว่า ผู้รู้ และทำคนอื่นให้รู้ แปลว่า ผู้ตื่นและปลุกคนอื่นให้ตื่น แปลว่า ผู้เบิกบานและทำให้คนอื่นเบิกบาน

ส่วนคำว่า ศาสนา นั้น หมายถึง คำสั่งและคำสอน

สั่ง หมายถึง ต้องทำตาม หากไม่ทำตามจะได้รับความเสียหาย ที่เราเรียกว่า ศีล

ส่วนคำว่า สอน หมายถึง แนะนำพร้าสอน อบรม บ่มเพาะ บอกกล่าว ว่า สิ่งนี้ควรทำหรือไม่ควรทำ สิ่งนี้น่าทำหรือไม่น่าทำอย่างไร หมายความว่า ให้คิดมากกว่าการสั่งบังคับให้ทำ อันเรียกว่า ธรรม หรือธรรมะ รวมทั้งสองคำเข้าด้วยกัน เราเรียกว่า “ศีลธรรม”

ซึ่งหลัก “ศีล” ในพระพุทธศาสนานั้น มีทั้ง

ศีล ๕ ซึ่งเป็นศีล สำหรับประชาชนทั่วไป

ศีล ๘ สำหรับคฤหัสถ์ผู้รักษาศีลให้เคร่งครัด ขึ้นไปอีก

ศีล ๑๐ เป็นศีลสำหรับสามเณร

ส่วนศีล ๒๒๗ เป็นศีล สำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น

สำหรับ “ธรรม” ในพระพุทธศาสนา มี ๒ ระดับคือ

ระดับโลกิยะ คือสอนให้เป็นคนมีเหตุผล ให้ใช้สติปัญญา ให้มีระเบียบวินัย ให้มีความรู้รักสามัคคี มีเมตตากรุณาปรานี และมีไมตรีต่อกัน ไม่เบียดเบียนเช่นฆ่าทุจจริตคดโกงกัน แต่ให้รู้จักสร้างสรรค์ และพัฒนาชีวิตจิตใจและสภาพแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้น

ระดับโลกุตระ คือ พันโลก หมายถึง การยุติการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง แปลว่าให้รู้จักหลุดพ้นและปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่น

สิ่งที่น่าตระหนักในการปฏิบัติตามหลักธรรม ทั้งสองระดับนี้ คือ ความสับสนของสังคมไทย ที่มักจะนำเอาคำสอนระดับ “โลกุตระ” ไปใช้ในระดับ “โลกิยะ” ให้ไขว้เขว เช่น พอเกิดเหตุการณ์หรือมีปัญหายุ่งยากใดๆ เกิดขึ้น ก็มักจะใช้คำว่า ต้องรู้จักหลุดพ้น รู้จักปล่อยวาง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เป็นต้น

จนมีคนมองพระพุทธศาสนาว่า สอนคนไม่ให้รับผิดชอบอะไร หรือสอนให้คนยอมแพ้ และสอนให้คนอ่อนแอ เป็นต้น

เลยกลายเป็นสอนให้คน เพิกเฉย ทอดธุระ ไม่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ตนควรรับผิดชอบ จึงกลายเป็นคนเอาหูไปนาเอาตาไปไร่

สุดท้ายเลยจะเป็นเหตุให้ ไม่มีใครกล้ารับผิดชอบอะไร เพราะยึดคำสอนให้ “ปล่อยวาง - วางเปล่า”

แม้ในบุคคลระดับบริหารก็มีความสับสนในข้อนี้อยู่มาก ปัญหาจึงกลายเป็นของยาก ปัญหาที่ควรจะแก้ไขได้กลับกลายเป็นเรื่องปมที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น

ปัญหาเรื่องการขาดหรือบกพร่อง ในเรื่องระเบียบวินัยและศีลธรรม ปัญหาความยากจน ปัญหา ยาเสพติด คอรัปชั่น และปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เป็นต้น

ชาวพุทธทั้งหลายจึงควรจะได้ตระหนักในการศึกษาปฏิบัติ แก้ไขให้ถูกทางและถูกระดับ ให้รู้ว่าอะไรคือหลักธรรมสำหรับเป็นอยู่ให้มีความสุขในโลกนี้ และอะไรคือหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ นอกจากนั้นยังจะต้องรู้ว่า ขณะนี้เราอยู่ในภาวะฐานะเช่นไร และยังอยู่ในระดับไหน เป็นต้น

มีหลายครั้งที่เราปฏิบัติเคร่งครัดแต่ทั้งธรรม หรือเคร่งธรรมแต่ทั้งศีล

มีหลายครั้งที่เราตีความหมายของธรรมะผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความจริง เช่น ตีความหมายของคำว่า กตัญญูถูกต้องไว้ ไปในทางตอบแทนผลประโยชน์ในทางไม่ถูกต้อง จึงทำให้คนบางกลุ่มเข้าใจว่า การแก้แค้นให้

ผู้มีพระคุณ คือการทดแทนบุญคุณ แม้ผู้ตบแทนบุญคุณจะทำด้วยวิธีทุจริต มีจลาจล หรือด้วยการ
คอร์รัปชันเพื่อผู้มีพระคุณ ก็ถือว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที

ความเข้าใจผิดเหล่านี้เองที่กำลังเป็นมะเร็งร้ายในสังคมไทย หากเราไม่ยึดหลักพระพุทธศาสนา
และพระบรมราชาบาท หรือพระราชจริยาวัตรขององค์พระมหากษัตริย์แล้ว ก็ยากที่จะหาหลัก หรือ
หาแบบอย่างที่ดีมาสอนใจลูกหลานได้

ซึ่งหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงบำเพ็ญเป็นแบบอย่างที่ดีที่งามก็คือ ทรงยึด
หลักธรรมะในพระพุทธศาสนา ตามพุทธสุภาษิต ที่ขอแปลเป็นคำกลอนว่า

ธมมี	จเร	สุจริต
ทำความดี	ทุกครั้ง	ตั้งสุจริต
ถ้าทำดี	ไม่ถูก	ทุกชนิด
จะกลายเป็น	ทำผิด	เพราะทำดี

พระพุทธศาสนานั้นเป็นนามธรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง ส่วนพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นองค์แห่งรูปธรรม
ที่ศักดิ์สิทธิ์สูงส่งเช่นกัน ซึ่งการที่สถาบันทั้งสองเชื่อมโยงเกื้อกูลกันนั้น จึงถือว่ารูปธรรมและนามธรรม หรือ
ศีลกับธรรมรวมกันได้อย่างถูกสัดส่วนกันนั่นเอง

ปัญหาสำคัญคือ ทำอย่างไรเราจึงจะสร้างความสมดุลระหว่าง “ศีล” กับ “ธรรม” นี้ให้เกิดขึ้นได้ นี้
คือสิ่งที่ขอฝากชาวพุทธ และชาวไทยเราให้ได้ตระหนักถึงวิธีเรียนรู้และปฏิบัติ พระพุทธศาสนาในยุค โลก
ภิวัตน์นี้ เพื่อให้ใช้หลัก “ธรรม” และหลัก “ศีล” ได้ เดินเคียงคู่กันอย่างถูกต้อง

เพราะในอดีตที่ผ่านมา ผู้คนในสังคมมุ่งเน้นเพียงในเรื่อง คุณธรรมมากกว่าในเรื่องศีลซึ่งเป็น ข้อ
ห้าม จึงทำให้สังคมละเลยต่อกฎเกณฑ์สากล และละเลยต่อระเบียบของสังคม ขาดความรับผิดชอบต่อ
ระเบียบแบบแผนทั้งของตนเองและส่วนรวม

นอกจากนั้น พฤติกรรมดังกล่าวนี้ ยังทำให้คนเรามีเสรีมากเกินไป จนกระทั่งไปละเมิดสิทธิของคน
อื่นหรือสิทธิประโยชน์ของส่วนรวม ทำให้เราเรียกร้องสิทธิอย่างเสรี แต่ไม่ยอมทำหน้าที่ให้กระชับ

เพราะฉะนั้น จึงมีความเห็นว่า ความรู้ควรคู่กับศีลธรรม มีใช้ความรู้คู่คุณธรรม เพียงอย่างเดียว
เท่านั้น เหมือนประชาธิปไตย ควรจะต้องคู่กับธรรมาธิปไตย มีใช้คู่กับเสียงข้างมากเท่านั้น เพราะเสียงข้าง
มากนั้น มีใช้จะต้องเสมอไป

ชาวไทยต่างทราบดีว่า “ศีล” นั้นคือ มาตรการ กฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับของชีวิต
เพื่อวิธีที่ดีงามและสันติสุข

แต่เพราะเราลืมและมีได้ให้ความสำคัญต่อ “ศีล” เท่าที่ควร สังคมปัจจุบันจึงละทิ้งกฎเกณฑ์ของ
ชีวิตไปหมดสิ้น เมื่อเราทิ้ง “ศีล” คือกฎเกณฑ์ของชีวิต เอาแต่ “คุณธรรม” เราจึงประสบปัญหานำพา ชีวิต
จิตใจ ไปสู่ความทุกข์ความเดือดร้อน นานาประการในที่สุดต้องหันมาพึ่ง “กฎหมาย” แทน

ความจริง “กฎหมาย” นั้น เป็นกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคม เพราะโลกยังไม่มีกลไกอื่นใดที่ดีกว่า
“กฎหมาย” ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคม แต่กลไกทางกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็ยังมีใช้
เครื่องมือป้องกันแก้ไขปัญหาที่ดีที่ประเสริฐแท้ของมนุษย์ได้ เพราะถ้าผู้คนถูกกล่าวหา ถ้าพยานบุคคลและ
ถ้าผู้อื่นถือกฎหมายยังไว้ “ศีลธรรม” แล้วขบวนการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลายย่อมดำเนินไปอย่างไร้

ความสุจริต ซึ่งผลก็จะปรากฏออกมาเป็นไว้ความยุติธรรม เพราะต่างฝ่ายต่างมองข้าม กฎเกณฑ์แห่งความดี ความชั่ว บาปบุญ คุณโทษ มองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับเป็นใหญ่

ในทางพระพุทธศาสนา ในฐานะที่พระพุทธองค์ทรงอยู่ในสถาบันพระมหากษัตริย์และ เป็นนักปกครองประเทศชาติและประชาชนมาก่อน ทรงตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงทรงวางกฎ "ศีลธรรม" ออกมาใช้เป็นกลไกหรือแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม เพื่อวิถีชีวิตที่ดีงาม และเพื่อสันติสุขของชาวโลก ซึ่งชาวไทยเราได้นำหลักการของพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติเป็นศาสนา ประจำชีวิตและประจำชาติสืบมาเป็นเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

นี่คือเรื่องราวหรือแนวทางของพระพุทธศาสนา อันเป็นรากแก้วของสังคมไทย

เพราะฉะนั้น แม้ "กฎศีลธรรม" จะไม่มีบทลงโทษชัดเจนเห็นทันตาเหมือน "กฎหมาย" และคนก็ดูจะไม่เกรงกลัว

แต่ในเรื่องกฎแห่งกรรมนำไปสู่ผลหรือสู่การตัดสินใจ ผู้ทำยอมเป็นผู้รู้ ผู้ทำยอมเป็นผู้เสวยผล ทั้งในเรื่องสุขหรือทุกข์ ถูกหรือผิด ผู้ทำยอมจะบอกได้ด้วยตัวเขาเอง หรือตัดสินใจถูกต้องและดีกว่าคนอื่น แล้วทำไมเราต้องไปรอให้คนอื่นมาชี้คุณชี้โทษ และมาให้คุณ มาให้โทษ หรือมาบอกว่ามีผิดหรือถูก

การที่เราเตือนตนเอง ห้ามปรามตนเอง ฝึกฝนตนเอง แก้ไขตนเอง และพึ่งความดีของตนเองตามหลักพุทธวิธี จะไม่ตีหรือประเสริฐกว่าหรือ

นี่คือความจริง ซึ่งเป็นหลักความมั่นคงภายในที่เราทั้งหลายมักมองข้าม

ตามบ้อยคั่งที่เล่ามานี้ ชี้ให้เห็นว่า "กฎศีลธรรม" นั้นเป็นหลักปฏิบัติที่ประเสริฐ ซึ่งสอนคนเราให้รับผิดชอบความมั่นคงภายในใจของตนอยู่แล้ว แต่ตราบโศกที่เรายังไม่เข้าใจความหมายของ บาป-บุญ คุณ-โทษ และ ดี-ชั่ว หากเพ่งมองเพียง ความถูก-ผิด เท่านั้น เรายังจะไม่เข้าใจคำว่า "ศีลธรรม" อยู่นั่นเอง

ในทำนองเดียวกัน ตราบใดที่เรายังไม่คำนึงถึงความ "ควร-ไม่ควร" หากยึดแต่เพียง "ถูก-ผิด" อย่างเดียว เราก็ก็นึกไม่เข้าใจคำว่า "ศีลธรรม" และตราบนั้น พระพุทธศาสนาก็ยังคงถูกเก็บไว้ในตู้คัมภีร์ แม้เราจะใช้วิธีแก้ปัญหาสังคมด้วย "กฎหมาย" ที่เลอเลิศอย่างไร ก็จะไม่เกิดประโยชน์สุขต่อสังคมแต่อย่างใด ถ้าเราทั้งหลายมิได้นำสิ่งที่ประเสริฐในพระพุทธศาสนามาปฏิบัติด้วยตนเอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

อกขาตาโร ตถาคตา "ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก"

หมายความว่า การปฏิบัตินั้นเป็นของแต่ละบุคคล คือทุกคน ต้องประพฤติปฏิบัติชอบด้วยตนเอง ถ้าทำตามนัยยะที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน คือเราทั้งหลายต่างปฏิบัติตาม "กฎศีลธรรม" แล้วก็ไม่จำเป็นจะต้องวิ่งไปพึ่งพากฎหมายให้ล่าช้าเปลืองๆ และรัฐก็ไม่จำเป็นต้องเสียงบประมาณในด้านตำรวจ และในทางกฎหมายจำนวนมากมาย ในการป้องกันปราบปรามและดำเนินขบวนการพิพากษาให้เสียเวลาเปลืองๆ จะได้เอางบประมาณและเวลาในส่วนนี้ไปสร้างสรรค์ประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

เพราะฉะนั้นจำเป็นจะต้องช่วยกันปฏิวัติแนวความคิดครั้งนี้ให้ได้ก่อน พระพุทธศาสนาจึงจะอำนวยผลเป็นพรให้เรามิใช่เพียงเพื่อความเป็นสิริมงคล ในลักษณะเป็นศาสนาแห่งความศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น เพราะพระพุทธศาสนามีใช่เป็นศาสนาแห่งการอ่อนน้อมและการบวงสรวง หรือการเสี่ยงทาย แต่เป็นศาสนาแห่งศึกษาปฏิบัติ การทดลอง การหาประสบการณ์ และประสบการณ์นั่นเอง คือที่มาของทฤษฎีการปฏิบัติและความประทับใจทั้งหลายทั้งปวง

หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานั้น เราทั้งหลายจะต้องปรับความสมดุลระหว่าง “ศีล” และ “ธรรม” ให้ได้ก่อนปัญหาต่างๆ จึงจะแก้ไขได้ เพราะแม้เราจะมีกฎหมายที่ดีเลิศแค่ไหน คนชั่วก็หาทางหลีกเลี่ยง ละเมิดจนได้ ทั้งนี้เพราะคนชั่วนั้น พร้อมเสมอที่จะหาช่องทางเอาชนะกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมตลอดเวลา トラบที่ใจเขายังไม่เข้าถึง “กฎศีลธรรม” อันเป็นเครื่องขีบอกความดีชั่วบาปบุญคุณโทษ ทั้งหลาย

นอกจากนั้น “กฎหมาย” ยังต้องการพยานหลักฐาน ต้องการโจทก์ ต้องการคำพิพากษาจากคนอื่น ซึ่งต่างจากกฎแห่งศีลธรรมที่อยู่กระหน่ำตนเอง คือพยานหลักฐาน คือโจทก์ จำเลย และสามารถเป็นผู้พิพากษาตนเองได้ดีที่สุด

เพราะฉะนั้น เราจึงควรต้องเน้นในเรื่อง ความรู้คู่ศีลธรรม มิใช่ความรู้คู่คุณธรรม เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะหลัก “ศีลธรรม” นั้นเป็นหลักโนธรรม ซึ่งในการสร้างงานทุกอย่าง รวมไปถึงการสร้างชาติด้วย จะต้องสร้างด้วยหลักทั้งสอง จึงจะเป็นผลสำเร็จสำเร็จสำหรับเพียงหลักใดหลักหนึ่ง ความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

เหมือนกับเราจะลงโทษคนที่ไม่กลัวโทษ เอาความผิดกับคนที่ไม่กลัวผิด เอาความตายกับคนที่ไม่รู้สึกกลัวตาย ย่อมไม่มีประโยชน์อะไร

เราจะต้องทำความเข้าใจในหลัก “ศีลธรรม” ในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลัก “กฎหมาย” ของบ้านเมือง ด้วยโดยการลงโทษตามกฎหมายเป็นขั้นคอนสุดท้ายที่ไม่มีทางหลีกเลี่ยง จึงจะเป็นวิธีที่ถูกต้อง และดีที่สุดในการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรม

ทั้งนี้ เพราะการขาดการพัฒนาในหลักศีลและการขาดหลักธรรมนั้น ได้ก่อหายนะให้แก่โลกมามาก ต่อมากแล้ว และหายนะที่เกิดขึ้นแม้เพียงครั้งเดียว ก็ก่อความพินาศต่อโลกได้อย่างใหญ่หลวง

อย่างเช่นกรณี ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ เกี่ยวกับเหตุการณ์ผู้ก่อการร้ายขับเครื่องบินชนตึกเวิลด์เทรด ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทำให้ตึกถล่มลงมาทั้งสองตึก มีคนตายกว่าสามพันคน จนเป็นเหตุให้ สหรัฐอเมริกาต้องตั้งกระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิขึ้นมา เพื่อปลูกจิตสำนึกรักแผ่นดิน เกิดเป็นอุทาหรณ์ เกี่ยวกับเรื่องสังคมชาติ “ศีลธรรม” นำไปสู่ความหายนะและความไร้สันติสุขได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น สันติสุขที่โลกต้องการจึงเกิดจาก “ศีลธรรม” ก่อน เพราะเพียงเสียวินาทีที่จิตขาด “ศีลธรรม” เท่านั้นย่อมก่อให้เกิดหายนะได้อย่างใหญ่หลวง นี่คือนิสัยที่ชาวพุทธทั้งหลายจะได้นำไปคิด และปฏิบัติสังคมให้ได้ เพราะถ้าเราเจาะใจใส่ “ศีลธรรม” ลงไปในผู้คนให้ได้ก่อนแล้ว ลำดับกิ่งใบตอกผล ก็จะเกิดขึ้นเอง

เนื่องเพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมปฏิบัติที่ประเสริฐและเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติทุกระดับชั้น ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำสถาบันพระมหากษัตริย์แต่อดีตกาล อาจกล่าวได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยไม่เคยนับถือศาสนาอื่นใด นอกจากพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะโดยพฤตินัยหรือนิตินัย

นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ไทยทรงเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นหลักธรรม ที่เป็นต้นแบบของศาสตร์ต่างๆ ที่มีมาแต่โบราณกาล เช่น หลักธรรมศาสตร์ หลักนิติศาสตร์ จึงได้ทรงนำมา สั่งสอนประชาชนพลสกนิกรของพระองค์อย่างกว้างขวาง

ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ก็คือ “ชาติไทย” ถูกสร้างขึ้นโดยความเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่าง พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์

แปลว่า สถาบันสงฆ์กับพระเจ้าแผ่นดินได้ช่วยกันสร้างชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นขึ้นมา พระสงฆ์และพระมหากษัตริย์ ได้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง พระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ตั้งปุโรหิต ถวายคำแนะนำบ้าง ขอพรต่อพระองค์บ้าง

ฝ่ายพระมหากษัตริย์เองก็เช่นกัน ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สถาบันสงฆ์ให้มั่นคงแข็งแรง นับแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทุกยุคทุกสมัยวัดกับวังจึงเป็นของคู่กัน เหมือน "ศีล" กับ "ธรรม" กับ "อาณาจักร" "อำนาจ" กับ "ธรรม" เป็นของคู่กันอันใด "พระสงฆ์" กับ "พระมหากษัตริย์" ก็เป็น "สัญลักษณ์" ที่มีความสำคัญ "คู่กัน" สำหรับสังคมไทยฉบับนั้น

ถ้าจะกล่าวว่พระพุทธศาสนาคือพระสงฆ์ สถาบันพระมหากษัตริย์คือองค์พระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็คงเห็นภาพได้ชัดเจนว่าทั้งสองสถาบันจะต้องมีความสัมพันธ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก่อน ความมั่นคงของชาติจึงจะเกิดขึ้นได้

เพราะศาสนาเป็นเรื่องของศีลธรรมซึ่งเป็นอำนาจทางธรรม ส่วนพระมหากษัตริย์เป็นอำนาจทางโลก เมื่อโลกกับธรรมประสานกันได้ดี สันติสุขก็เกิดขึ้นได้

เพราะอำนาจที่เป็นธรรมเท่านั้น จึงจะนำชาติให้พ้นภัยได้

เราได้เห็นมามากต่อมากแล้วที่คนมีอำนาจแต่ปราศจากธรรมนั้น สุดท้ายมักมองเห็นผิดเป็นชอบ หากเป็นผู้นำก็จะนำพาหมู่คณะ สังคมประเทศชาติไปสู่ความล่มจมได้

หากมองไปดูประเทศเพื่อนบ้านของเรา ที่ต้องประสบความยุ่งยากตลอดระยะเวลาในอดีตที่ผ่านมา จนถึงในขณะนี้ก็ดี ล้วนมีสาเหตุหลักสืบเนื่องมาจากความอ่อนแอทางศีลธรรมและความไม่เกื้อกูลกัน ระหว่างอำนาจธรรมกับอำนาจรัฐทั้งสิ้น

ทั้งนี้ เพราะต่างฝ่ายต่างมองไม่เห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน

ประเทศชาติของเราก็เช่นกัน คราใดพุทธจักรและราชอาณาจักรขาดความเชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกัน ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างไม่เกื้อกูลกันแล้ว

สักวันหนึ่ง เราอาจจะเห็นเช่นตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับบ้านที่เมืองน้องของเราได้ ทั้งนี้ เพราะความแตกแยกของคนเริ่มต้นที่ความแตกแยกทางความเชื่อ

หากเชื่อเหมือนกันก็คิดเหมือนกัน แม้เชื่อชาติเผ่าพันธุ์ต่างกันก็เป็นพวกเดียวกันได้ แต่ถ้าความเชื่อต่างกันคิดต่างกันแม้จะเป็นคนชาติเดียวกัน ก็กลายเป็นคนละพวกได้

เรื่องศรัทธา ความเชื่อ และทัศนคติความเห็น ตลอดถึงความรู้รักสามัคคี จึงเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่ง ในการปกครอง และในการอยู่ร่วมกันในสังคมและในชาติบ้านเมือง

พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงทำหน้าที่เรื่องสร้างศรัทธาปรับความคิดเห็น ตลอดถึงทรงประสานความรู้ รัก สามัคคี ของคนในชาติ โดยอาศัยพระสงฆ์ อาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางตลอดมา

จึงกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนาเป็นของคู่กันมานาน

ก็ด้วยเหตุที่รัฐกับศาสนาเป็นของคู่กัน เกื้อกูลกัน ช่วยกันสรรสร้างสังคมให้ร่มเย็นเป็นสุข โดยรัฐดูแลกาย แต่ศาสนาดูจิตใจ

มิใช่เพราะในการ "นำสร้างสรรค" เท่านั้น แม้เวลามีภัยอันตรายร้ายแรง ตลอดถึงในยามเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ ขึ้นในชาติบ้านเมือง อันพันวิสัยของรัฐ หรือของนักการเมือง

ชาติไทยเราก็ได้อาศัยพระบารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงใช้หลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา เข้าแก้ไขภัยอันตรายและวิกฤติการณ์นั้นๆ ให้อยู่ดีมีสุข หรือผ่อนให้หนักลงเป็นเบาลงได้ทุกครั้งตลอดมา

นี่คือคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ ของพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา

เพราะเหตุนี้เอง ในบางรัฐถึงกับใช้หลักศาสนาเป็นกฎหมายปกครองประเทศ บางรัฐ ประมุขทาง ศาสนามีอำนาจเหนือประมุขของรัฐ แปลว่า รัฐต้องเงี้ยวฟังประมุขของศาสนา

แต่สำหรับประเทศไทยของเรา กลับแตกต่างรัฐอื่น ที่ต่างก็อิงอาศัยกัน ยกย่องคุ้มครองซึ่งกันและ กัน พระมหากษัตริย์คุ้มครองพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็คุ้มครองพระมหากษัตริย์

ฉะนั้น เราจึงเห็นพระมหากษัตริย์ แม้จะทรงอำนาจแต่ก็ทรงธรรมด้วย เพราะอำนาจที่แท้จริงอยู่ที่ "ศีลธรรม" แม้พระมหากษัตริย์ จะทรงเป็นสมมติเทพที่ทรงเดชเดชาศักดิ์านภาพ แต่พระองค์ก็ทรงคุกเข่า กราบพระผู้ทรงศีล โดยไม่เลือกกว่าท่านเป็นลูกหลานของใคร มีอายุพรรษาเท่าใด หากแต่พระองค์ทรงถือ "ศีลธรรม" เป็นหลักพระทัย

หากใครครองศีล ทรงธรรม พระองค์ก็ทรงก้มกราบได้ อย่างที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

แม้ในมหามงคลวโรกาสสำคัญ เช่น ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระองค์ยังทรงอาราธนาพระสงฆ์ มาแสดงพระธรรมพิเศษถวาย

เพื่อเป็นอุบายให้พระสงฆ์มีโอกาสนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาอธิบายถวายให้ พระองค์ฟัง ที่เรียกกันว่า "พระมงคลวิเสสเถา"

ประการสำคัญคือ เป็นการยกย่องพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ให้ความภาคภูมิใจในการ ดำรงรักษาพระธรรมวินัย หรือศีลธรรม เพื่อนำไปอบรมสั่งสอนพสกนิกรของพระองค์ต่อไป

ความสำคัญของพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในฐานะผู้นำทางจิตใจของคนในชาติในชนบทห่างไกล และช่วยอบรมประชาชนให้ รู้จักดีชั่ว บาปบุญ ควรไม่ควร

ข้อนี้พระมหากษัตริย์ไทยได้ถือเป็นอุบายสำคัญ ที่จะอาศัยพระสงฆ์ช่วยเหลือพระองค์ในการดูแล ทุกข์สุขของประชาชน ดังจะเห็นได้จากที่ทรงถวายสมณศักดิ์แก่พระภิกษุสงฆ์ ทั้งในส่วนกลางและหัวเมือง เป็นการยกย่องพระสงฆ์ให้ได้เป็นหัวใจของชุมชน หรือมีฉะนั้น เวลาเสด็จไปเยี่ยมเยียนราษฎร ณ ตำบลใด ก็มักจะเสด็จฯ ไปกราบนมัสการพระเถระในถิ่นนั้นก่อน ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงตระหนักดีว่า หัวใจของ ประชาชนอยู่ที่พระอยู่ที่ศาสนา

เนื่องจากการเข้าหาพระเถระเพียงรูปเดียวที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเคารพบูชา เท่ากับพระองค์ ได้มวลชนในท้องถิ่นนั้นทั้งหมด เพราะทำให้ประชาชนมากมายชื่นชมโสมนัส แม้แต่แนวพระราชดำริต่างๆ ที่ทรงมีพระราชดำริผ่านพระภิกษุในถิ่นนั้นๆ ก็มักจะได้ผลดี เป็นที่ประจักษ์ยิ่งว่าสักแต่ทำตามคำสั่งของ ผู้บังคับบัญชา เนื่องจากประชาชนเคารพพระสงฆ์ และจะทำงานเป็นอาสาสมัครอย่างทุ่มเทได้ดีกว่ามาก

ข้อนี้มักบริหาร นักปกครอง ตลอดถึงนักรัฐศาสตร์ ที่รับผิดชอบบ้านเมืองในยุคประชาธิปไตย พึงศึกษาพระราชจริยวัตรของพระองค์ เพื่อจักได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท

โดยเฉพาะน่าจะปรับเปลี่ยนแนวการทำงานร่วมกันมาเป็น "บวร" คือ "บ้าน วัด และราชการ" เป็น ๓ ประสาน ที่ทรงพลัง ซึ่งสามารถจะขับเคลื่อนสังคมไทยได้ดี

คือถ้ารัฐต้องการให้ประชาชนทำอะไร เป็นอย่างไร รัฐก็สามารถวางนโยบายให้พระสงฆ์ได้รับรู้ พร้อมกับหน่วยงานราชการ เพื่อจักได้ช่วยกันทำงานให้เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ มิใช่ตัดพระสงฆ์ออกจากการรับรู้กิจการทั้งปวงของฝ่ายอาณาจักร ทั้งๆ ที่อยู่สังคมเดียวกัน

การปฏิรูประบบราชการ กระทรวง ทบวง กรม หรือการบริหารบ้านเมือง เพื่อสรรสร้างสังคมไทย ให้เจริญมั่นคง และร่มเย็นเป็นสุขคู่กัน น่าจะได้มองศักยภาพของทางศาสนจักร คือพระสงฆ์ ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำทางด้านศีลธรรมของชาติในระดับต่างๆ นำมาเสริมสร้างศักยภาพของฝ่ายอาณาจักร คือทางราชการบ้านเมือง ซึ่งเป็นผู้นำทางกายของชาติด้วย การปฏิรูปก็จะบรรลุผลรวดเร็วและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะนี่คือการร่วมใจกันปลูกรากแก้วของแผ่นดิน

ฉะนั้น นโยบายของรัฐที่จะสร้างความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงแก่ประเทศชาติและประชาชน สถาบันรัฐจึงควรประสานอย่างใกล้ชิดกับสถาบันสงฆ์ อย่างที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ได้ทรงถือปฏิบัติสืบมาทุกยุคทุกสมัย

ความรู้รัก สามัคคี

ความสามัคคีนี้เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งซึ่งหมู่ชนผู้อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอด้วยสรรพกิจการงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้านทุกระดับต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันคิดร่วมกันทำ

พระมหากษัตริย์มีหลักใหญ่ๆ ในการบริหารประเทศอยู่ด้วยกัน ๕ ข้อดังนี้

๑. พระองค์เกิดมาเพื่อแผ่นดิน
๒. พระองค์ทรงมีทศพิธราชธรรมสูงมาก
๓. พระองค์ทรงมีพระกตัญญูสูงมาก
๔. พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาเป็นเลิศ
๕. พระองค์ทรงรักราษฎรประดุจลูกในอุทร

๑. พระองค์เกิดมาเพื่อแผ่นดิน

ทุกพระองค์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่เคยมีองค์ใดเลยที่เอาอะไรไปจากแผ่นดิน มีแต่ให้กับประชาชนของพระองค์ แม้แต่ดินแดนที่ตนของแต่ละคนที่มีอยู่ รัชกาลที่ ๕ ท่านประทานให้คนไทย โดยประชาชนไม่ได้ซื้อแม้แต่สตางค์แดงเดียว

๒. พระองค์มีทศพิธราชธรรมสูงมาก

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ข้อ พระองค์ท่านทรงปฏิบัติตามได้หมด โดยเฉพาะข้อให้ทาน พระองค์ทรงเมตตามาก

๓. พระองค์มีพระกตัญญูภาคสูงมาก

ใครให้ท่านเท่าไร ท่านจะให้กลับไปที่เท่าทวีคูณ เช่นพันท้ายนรสิงห์ ยอมสละชีวิตตัวเอง เพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎมนเทียรบาล พระพุทธเจ้าเสด็จ จึงถูกผูกของพันท้ายนรสิงห์ให้มีศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบุตรของพระองค์ ทุกประการ หรือ ขุนทิเรนทรเทพ ช่วยบ้านเมือง พระมหาจักรพรรดิ ถึงขนาดยกพิชญ์โลกให้เท่าอโยธยาและทรงแต่งตั้งให้เป็นพระมหาธรรมราชา และยังประทานพระธิดาองค์โต (พระวิสุทธิกษัตริย์) ไปเป็นมเหสี

๔. พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาเป็นเลิศ

ถ้าไม่เป็นเลิศ คงไม่สามารถรอดมา ๗๐๐ ปีหรอก เพราะไทยพม่ามี นายกรัฐมนตรีเมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๗

รูปภาพ ความรู้สึกสามัคคี ของพสกนิกรชาวไทย ที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

๕. พระองค์ ทรงวิกราชการประดุจลูกในอุทร

พระมหากษัตริย์ราชชา ยอมสีกเพื่อรักษาชีวิตของประชาชนของพระองค์ บางพระองค์รักยิ่งกว่าลูกในอุทร เช่น ส่งพระสุพรรณไปแลกพระองค์คำ ท่านจะเอาคนสวยๆในอยุธยาไปสัก๑๐คน ไปแลกก็ยอมได้ แต่ท่านกลับเอา ลูกท่านไปแลก บางพระองค์รักประเทศชาติกับประชาชน ยิ่งกว่าชีวิตส่วนพระองค์เอง เช่นพระเจ้าตากสิน ยอมตาย ดีกว่าต้องเอาประเทศไปจำนำ เป็นต้น

การเสียกรุงครั้งที่ ๑ ของไทยเราสืบเนื่องมาจากคนไทยขาดความสามัคคี ต่อมาอีก ๒๐๐ ปีคนไทย แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นหลงใหลในอำนาจก็ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งขาดความสามัคคีทำให้เราต้องเสียกรุง เป็น ครั้งที่ ๒ จากนั้นมาถึงปัจจุบันก็ประมาณ ๒๐๐ ปีคนไทยมาแตกความสามัคคีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการแตก ความสามัคคีครั้งนี้ยิ่งกว่าการเสียกรุงครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ อย่างมหาศาล และการแตกความสามัคคีครั้งนี้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่

ฉะนั้น ลูกหลานไทยควรอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ วิชาหน้าที่ศีลธรรม วิชาหน้าที่พลเมืองที่ดี วิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย และวิชาภูมิศาสตร์ เพื่อดำรงไว้เพื่อชาติจะได้ดำรงวัฒนาสืบไป

ประวัติศาสตร์ ไม่ได้ไกลจากตัวเราเลย นอนหลับเมื่อคืน เช้าตื่นมาเมื่อวานก็คือประวัติศาสตร์แล้ว ประวัติศาสตร์ชาติไทยนั้นเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลกว่า “ไม่เคยเสียอธิปไตยของชาติเลยแม้แต่ครั้งเดียว”

ประวัติศาสตร์ชาติไทยสู่อาณาจักรสยาม

การสร้างชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นบนแผ่นดินสุวรรณภูมินั้นต้องใช้เวลาสำหรับการสร้างบ้านแปลงเมืองและการอยู่ปะปนกับชนชาติพื้นเมืองอื่นๆเช่น มอญ ขอม ละว้า เป็นต้น จนคนไทยมีจำนวนมากขึ้นในอาณาจักรน่านเจ้า ที่อยู่ทางตอนใต้ของจีนนั้น พ่อขุนหลวงสิบล้อมหาราช พ่อขุนหลวงทิวหาราช เป็นผู้ปกครองคนไทยที่ต่อสู้ปกป้องดูแลอาณาจักรเขตของคนไทยเมื่อพันกว่าปีมาแล้วและสุดท้าย พญาสิงหนวัติ เป็นกษัตริย์คนไทยที่ได้นำคนไทยจำนวนมากวีรเวื่อน อพยพลงมาจากอาณาจักรน่านเจ้า ลงมาสร้างอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต (เชียงแสน) บนฝั่งแม่น้ำกกตอนเหนือของจังหวัดเชียงราย

พระเจ้าพรหมมหาราช พระยารธรรมราชาธิราช พ่อขุนนาวนำดุม พระยาสิ้นคำ พระเจ้าชัยสิริ พระเจ้าอุทอง ทั้งหมดนี้เล่ากันว่าเป็นคนไทยเชื้อสายพระยาสิงหนวัติทั้งสิ้น

พญาสิงหนวัติ เป็นพระโอรสแห่งกษัตริย์อาณาจักรน่านเจ้า เมื่อได้อพยพคนไทยแสนครัววีรเวื่อนมาจากอาณาจักรน่านเจ้านั้นพระองค์ทรงมีอายุได้เพียง ๑๗ พรรษา (ประมาณพุทธศักราช ๑๑๑๗) พระองค์ได้สร้าง โยนกนาคนคร ขึ้นที่บริเวณตอนเหนือแม่น้ำกก เมื่อพุทธศักราช ๑๑๒๐ ต่อมาหลายปีคนไทยได้เติบโตใหญ่ขึ้น พระองค์ได้สถาปนาอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต ขึ้นคือ อาณาจักรเชียงแสน โดยมีเมืองต่างๆ ๗ เมืองได้แก่ เมืองโยนกนาคนคร เป็นเมืองหลวงและ นครเวียงเหล็ก นครเวียงหิน นครเวียงแก้ว นครเวียงสีทอง นครเวียงพุกกา และนครเวียงป่าเป้า รวมเป็นอาณาจักรของคนไทย

กษัตริย์ราชวงศ์สิงหนวัติได้ปกครองสืบต่อมา ๔ พระองค์ โยนกนาคนคร ก็ถึงกาลวาระที่ล่มจมลงไปกับพายุฝนและกระแสน้ำเมื่อประมาณ พุทธศักราช ๑๓๐๐ รวมแล้วโยนกนาคนครเป็นเมืองหลวงอยู่ยาวนานถึง ๑๘๐ ปี แต่กษัตริย์เชื้อสายพญาสิงหนวัติ ที่แยกย้ายออกไปสร้างบ้านแปลงเมืองนั้น ยังคงอยู่และสร้างอาณาจักรขึ้นใหม่ เช่น พระเจ้าพรหมมหาราช (แสงคำเรือง) เป็นกษัตริย์ไทยจนนครเวียงสีทองได้กอบกู้อิสรภาพจากอำนาจขอม พระยารธรรมราชาธิราช (แสนคำเรือง) เป็นกษัตริย์ไทยครองนครเวียงเหล็ก เป็นนักรบที่สร้างเมืองและอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต ที่เมืองชะเลียงเดิม พระยาสิ้นคำ ได้สร้างเมืองเวียงจันทน์ที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงสถาปนาอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต แทนอาณาจักรเดิม (ซึ่งเป็นเชื้อสายอาณาจักรน่านเจ้า) ที่ล่มสลายไปแล้ว, พระเจ้าชัยสิริ เป็นกษัตริย์ปกครองนครไชยปราการ (เมืองแปน) ต่อมา และ พระเจ้าอุทอง ได้ไปตั้งเมืองอยู่ทางสุวรรณภูมิ และภายหลังตั้งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา

ราชวงศ์สุโขทัยแห่งอาณาจักรสยาม

อาณาจักรของชาวสยามนั้นมีกษัตริย์คือพระเจ้าแผ่นดินปกครองมาช้านาน และมีการเติบโตเป็นอาณาจักรในดินแดนหลายแห่งเช่น สมัยอาณาจักรน่านเจ้า อาณาจักรเชียงแสน โดยเฉพาะการตั้งอาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา นั้น มีเรื่องราวที่น่าสนใจอยู่หลายแห่ง ตามหลักฐานที่มีอยู่หรือมีข้อมูลใหม่ในภายหลัง

สำหรับพ่อขุนนาวนำดุม นั้นได้เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองสุโขทัยพระองค์แรก ด้วยมีจารึกวัดศรีชุมระบุพระนาม "พ่อขุนศรีนาวนำดุม" ทรงสถาปนาแคว้นสุโขทัย นับเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองสุโขทัยพระองค์แรก พ่อขุนศรีนาวนำดุม นี้มีพระราชโอรสองค์หนึ่งชื่อ พ่อขุนผาเมือง เป็นเจ้าเมืองอยู่เมืองราดและเมืองลุม

ซึ่งเป็นเมืองอยู่ในเขตแคว้นเมืองสุโขทัย มีพระชายาเป็นพระธิดากษัตริย์ขอมแห่งกรุงศรีอยุธยา (คือนครธม) จึงมีฐานะเป็นพระราชบุตรเขยกษัตริย์ขอมไปด้วย พ่อขุนผาเมืองนี้มีพระสหายที่สนิทเสมอพระญาติผู้หนึ่งชื่อ พ่อขุนบางกลางหาว ปกครองเมืองบางยาง เข้าใจว่า พ่อขุนบางกลางหาวนี้เป็นเชื้อสายกษัตริย์สายสิงหนวัติ เหมือนกัน

พ่อขุนนาวนำถุม นี้มีพระราชโอรส ๒ องค์คือ ขุนศรีเมือง ซึ่งเสด็จออกบวชตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด และ แม่นางเสือง พอถึง ครบนี้ก็พอจะนึกออกว่า พ่อขุนบางกลางหาว ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเชื้อสาย พ่อขุนนาวนำถุม ได้อย่างไร กล่าวคือ แม่นางเสืองนี้ ภายหลังได้เป็นพระมเหสี ของพ่อขุนบางกลางหาว (คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์) สรุปลงแล้วก็คือ ราชบุตรเขยนั้นเองต่อมา พ่อขุนผาเมืองกับพ่อขุนบางกลางหาว ได้ทรงร่วมกันขับไล่ "ขอมสบาดโขลญลำพง" ที่กษัตริย์ขอมตั้งให้มาดูแลเมืองสุโขทัย ได้สำเร็จโดยพ่อขุนบางกลางหาว ยกทัพเข้าตีเมืองศรีสัชนาลัยสอยให้ขอมสบาดโขลญลำพงออกจากกรุงสุโขทัยไป ป้องกันเมืองศรีสัชนาลัย พ่อขุนผาเมืองจึงเข้ายึดเมืองสุโขทัย แล้ว ทั้งสองพ่อขุนก็นำกองทัพสองกองทัพร่วมกันรบขับไล่ขนาบโจมตีจนกองทัพขอมแตกพ่าย เมื่อได้รับชัยชนะแล้ว พ่อขุนผาเมือง ได้อภิเษก พ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นกษัตริย์ไทยครองเมืองสุโขทัย ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ใน พุทธศักราช ๑๘๖๒ โดยนำพระนาม "ศรีอินทราทิตย์" ที่กษัตริย์ขอมตั้งให้สำหรับพ่อขุนผาเมืองมาใช้พร้อมกับมอบพระขรรค์ชัยศรีที่กษัตริย์ขอมให้ไว้อีกด้วย

จากเหตุการณ์ที่ปรากฏในศิลาจารึกนี้ พอสันนิษฐานข้อเท็จจริงได้ว่า เมื่อพ่อขุนนาวนำถุมสถาปนาเมืองสุโขทัยและปกครองอาณาจักรแห่งนี้แล้ว หลังจากที่พ่อขุนนาวนำถุมสิ้นพระชนม์แล้ว ขอมสบาดโขลญลำพง ซึ่งเป็นทหารของกษัตริย์ขอมได้นำกำลังเข้ายึดครองเมืองสุโขทัยได้ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวได้ร่วมกันวางแผนการยึดเมืองสุโขทัยกลับคืน โดยพ่อขุนบางกลางหาวนำกำลังเข้ายึดเมืองศรีสัชนาลัยได้และพ่อขุนผาเมืองได้ยกพลออกไปกะเกณฑ์เอากำลังผู้คนจากเมืองบางซ่ง ซึ่งอยู่ใต้เมืองศรีสัชนาลัยมาไว้เป็นกำลังร่วมรบ

ขอมสบาดโขลญลำพง ทราบเรื่องจึงยกกองทัพออกจากเมืองสุโขทัยเพื่อช่วงชิงเมืองศรีสัชนาลัยกลับคืนจากพ่อขุนบางกลางหาวโดยหารู้ไม่ว่า พ่อขุนบางกลางหาวได้วางแผนให้เห็นว่า พ่อขุนผาเมืองได้มาร่วมกันบนคอช้างร่วมออกตรวจตรากำลัง เพื่อให้ขอมสบาดโขลญลำพง เห็นและเชื่อว่า สองพ่อขุนนั้นได้ร่วมรบกันอยู่ที่เมืองศรีสัชนาลัย

หลังจากกลับเข้าเมืองแล้วพ่อขุนผาเมืองก็ลอบยกพลส่วนหนึ่งออกจากเมืองศรีสัชนาลัยโดยไม่ให้ฝ่ายขอมฯ ด้รู้ พ่อขุนผาเมืองจึงนำกำลังเข้ายึดเมืองสุโขทัยได้ แล้วนำกองทัพตีขนาบทั้งสองด้านจนขอมสบาดโขลญลำพง ต้องหนีและแตกพ่ายในที่สุด

เมื่อสามารถกอบกู้อิสรภาพกลับคืนมาแล้ว เมืองสุโขทัยซึ่งพ่อขุนนาวนำถุม พระราชบิดาของพ่อขุนผาเมืองได้ตั้งแล้วสถาปนาขึ้นนั้น จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พ่อขุนบางกลางหาวปฏิเสธที่จะเข้าครองเมืองสุโขทัย และอีกประการหนึ่งเห็นว่า พ่อขุนผาเมืองซึ่งเป็นรัชทายาทโดยตรงควรจะได้ปกครองบ้านเมือง

แต่พ่อขุนผาเมือง เห็นว่ากำลังไพร่พลของตนอยู่เต็มเมืองสุโขทัย จะทำให้พ่อขุนบางกลางหาวจะไม่รับเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองสุโขทัย จึงยกกำลังออกไปอีกทั้งตนเองก็ถือว่า พ่อขุนบางกลางหาวเป็นพระญาติสนิทและมีศักดิ์เป็นน้องเขยอยู่ จึงได้อัญเชิญพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์โดยพ่อขุนผาเมืองได้ถวายพระนามของพระองค์ คือ "ศรีอินทราทิตย์" ให้แก่พ่อขุนบางกลางหาวและเรียกต่อมาว่า "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์" ปกครองเมืองสุโขทัยสืบมา โดยมีแม่นางเสือง เป็นพระมเหสี ส่วนพ่อขุนผาเมืองนั้นได้ยกพลกลับไปดูแลเมืองราชคฤ์ไปเรื่องราวของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์หรือพ่อขุนบางกลางหาวนั้น มีชื่อปรากฏในหลัก

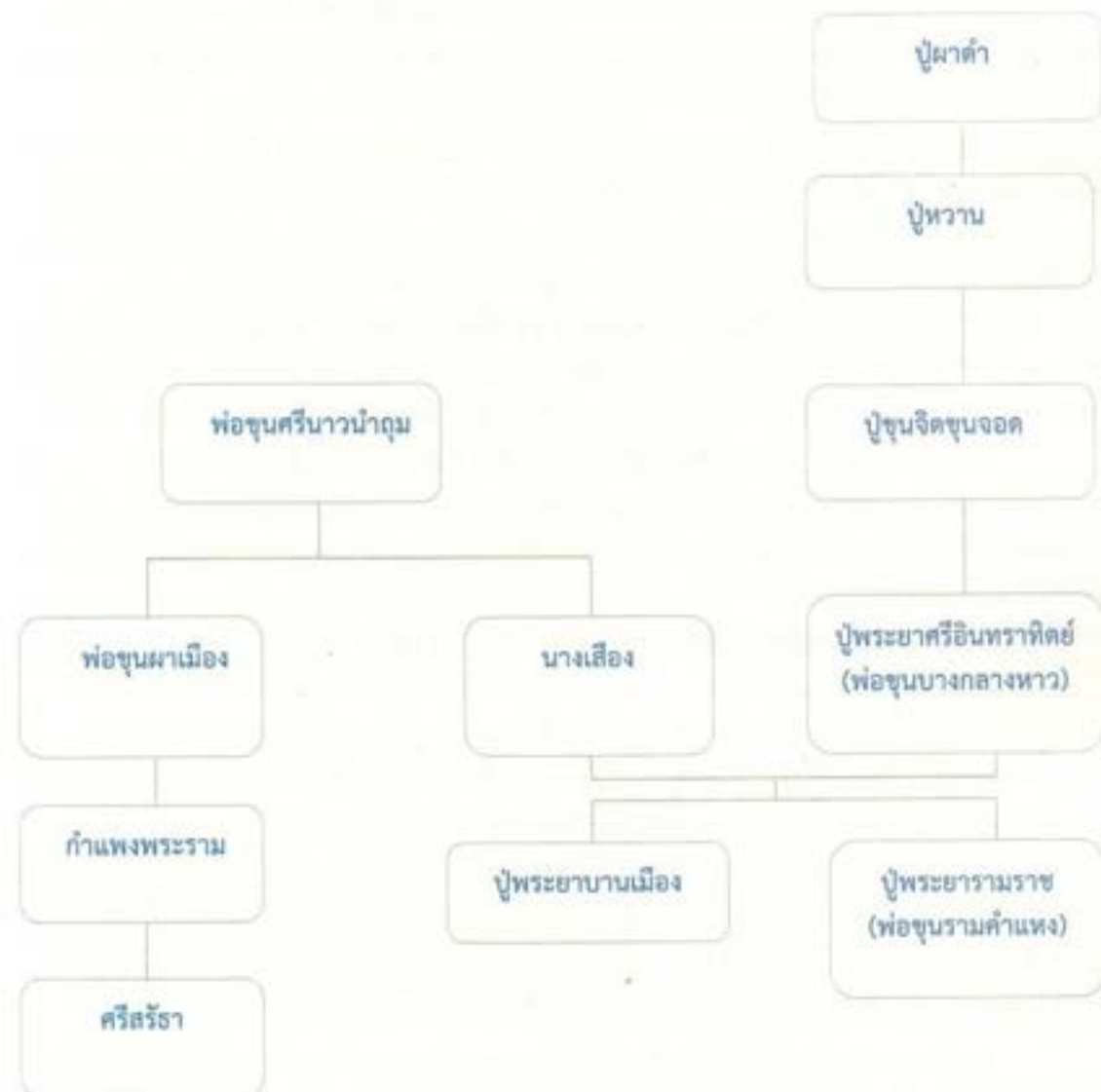

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๓ ว่า

“พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์ แม่กูชื่อนางเสือง
ที่กูชื่อบานเมือง กูพี่น้องห้องเดียวห้าคน
ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง ที่เมื่อผู้เฒ่าตายจากเมื่อเดิมแต่ยังเล็ก..”

สำหรับเชื้อสายข้างพ่อขุนบางกลางหาวนั้น ไม่มีหลักฐานอื่นใดที่แน่ชัด คงพอประมาณจากจารึกหลักที่ ๔๕ ที่มีเรื่องราวการสาบานระหว่างกษัตริย์เมืองสุโขทัยกับกษัตริย์เมืองน่านในปี พุทธศักราช ๑๙๓๕ มีชื่อบรรพบุรุษของกษัตริย์สุโขทัยคือ ปู่ผาค่า ปู่หวน ปู่ขุนจืด ปู่ขุนจืด ปู่พระยาศรีอินทราทิตย์ ปู่พระยาบานเมือง ปู่พระยารามราช เป็นต้น เรื่องนี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้สรุปออกมาเป็นแผนผัง ดังนี้

รูปภาพ เชื้อสายข้างพ่อขุนบางกลางหาว

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทรงเป็นกษัตริย์นักรบและต่อสู้เพื่อประเทศ ดังนั้น พระองค์จึงได้ถูกยกฐานะ เป็น "พระสยามเทวาธิราช" พระองค์แรก ที่เทพยดาปกป้องดูแลแผ่นดินแห่งนี้สืบไป

วีรกษัตริย์ที่สำคัญอีกองค์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกู้แผ่นดินสยามจนสามารถจัดตั้งกรุงสุโขทัย ให้เป็นอาณาจักรของคนไทย และมีกษัตริย์ปกครองเป็นปึกแผ่นนั้นคือขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดผู้เป็นพระโอรส ของพ่อขุนศรีนาวนำถุมกษัตริย์คนแรกของเมืองสุโขทัย ซึ่งหลังจากที่พ่อขุนศรีนาวนำถุม สิ้นพระชนม์ลง ขอมสบาดโหลญ่ล่าพง ก็ได้เข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ในอำนาจ

พ่อขุนผาเมือง จึงร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาวต่อสู้กับกองทัพขอมจนได้ชัยชนะและยึดเชิญให้ พ่อขุนบางกลางหาว เป็นปฐมกษัตริย์ ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทั้งที่พ่อขุนผาเมืองนั้นมีสิทธิ์ ในการเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยอย่างสมบูรณ์

ในครั้งนั้น "ศรีสรวิธา" ผู้เป็นหลานของพ่อขุนผาเมือง ได้จารึกข้อความสำคัญนั้นไว้ว่า

"พ่อขุนผาเมืองจึงอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองสุโขทัย ให้ทั้งชื่อตนแก่พระสหายเรียกชื่อ ศรีอินทราทิตย์ นามเดิม กมรแดงอัญญาเมือง เมื่อก่อนมีฟ้าเจ้าเมืองศรี ไสธรปุระให้ลูกสาวชื่อนางสิขร มหาเทวีกับขรรค์ไชยศรี ให้นามเกียรติแก่พ่อขุนผาเมือง"

พ่อขุนผาเมืองเป็นกษัตริย์นักรบรูปร่างและเก่งกล้าสามารถเป็นที่เลื่องลือไปทั่วจนเป็นที่ปรารถนา ของ นางสิขรมหาเทวี หรือ นางสิงหเทวี พระราชธิดาของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์ขอม แห่งเมือง ศรีไสธร ปุระ(คือ นครธม) ดังนั้นกษัตริย์ขอมจึงปรารถนาที่จะได้พระองค์ไว้เป็นราชบุตรเขย จึงมีอุบายยกพระราชธิดา ให้พร้อมกับแต่งตั้งพระนามถวายเป็นเกียรติยศว่า กมรแดงอัญญาเมือง อินทราธิบดีอินทราทิตย์ อันมีความนัยว่า พระองค์จะได้รับเกียรติให้มีศักดิ์เป็นเจ้าเมืองเสมอกันเพื่อจะขึ้นปกครองเมืองสุโขทัยสืบต่อพ่อขุนศรีนาวนำถุม คำว่า "กมรแดงอัญญา" เป็นคำเรียกตำแหน่งกษัตริย์ขอม จึงเท่ากับยอมรับว่าพระราชบุตรเขยผู้นี้เป็นกษัตริย์ ของขอมด้วย โดยมีพระขรรค์ไชยศรีอันเป็นเครื่องหมาย การมีอำนาจของขอมในดินแดนที่เป็นกลุ่มของคนไทย

ด้วยอุบายนี้พ่อขุนผาเมือง ก็ทำเหมือนไม่รู้เท่าทัน จึงยินยอมพร้อมใจที่จะเป็นพระราชบุตรเขย ของกษัตริย์ขอม ด้วยมองเห็นช่องทางที่จะเอาชนะอำนาจของขอมได้ แม้ว่าขณะนั้นจะมีขอมสบาดโหลญ่ล่าพง คนของขอมเข้ามาเป็นกำลังอยู่ในเมืองสุโขทัยแล้วก็ตาม และคนไทยในอาณาจักรสุโขทัยก็จะได้ไม่เสียที่ถูกขอม กตขี้ริ้งแก้อย่างที่เป็นอยู่ต่อไป

ดังนั้น พ่อขุนผาเมืองจึงได้ชักชวน พ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยาง ผู้เป็นน้องเขยเข้าร่วม กันวางแผนกอบกู้อิสรภาพให้แก่คนไทย

แผนการล่อขอมออกจากเมืองสุโขทัย จึงได้ถูกวางขึ้นโดยพ่อขุนบางกลางหาวนำกำลังเข้าตี เมืองศรีสัชชนาลัยและยึดไว้เป็นหลักฐานที่มั่น ส่วนพ่อขุนผาเมืองนำกำลังไปกวาดต้อนผู้คนแถวเมืองบางขลัง ที่อยู่ตอนใต้เมืองศรีสัชชนาลัยเข้าไปสมทบกันที่เมืองศรีสัชชนาลัย

เมื่อกองทัพขอมสบาดโหลญ่ล่าพง ออกจากกรุงสุโขทัยมาชิงเมืองศรีสัชชนาลัยคืนนั้น สองพ่อขุนได้ ทำทีว่าได้ร่วมกันรบกอบกู้อิสรภาพอยู่ที่เมืองศรีสัชชนาลัย โดยนั่งคอยข้างออกตระเวนดูแนวรบ ครั้นเมื่อกลับเข้า เมืองแล้ว พ่อขุนผาเมืองก็ลอบยกกำลังเดินทางเข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ได้ แล้วนำกำลังเข้าตีขนาบทั้งสองด้าน ทั้งกำลังของพ่อขุนบางกลางหาว ก็ยกออกมาจากเมืองศรีสัชชนาลัยตีไล่จนกองทัพขอมหนีพ่ายออกไป

สำหรับเส้นทางเดินทัพที่เข้าไปตีกรุงสุโขทัยจากขอมนั้น จากเมืองบางยาง (คือ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) เดินทางไปทางชาติตระการผ่านบ้านตง บ้านแสนขันบ้านนาป่าคาย บ้านนาสิบบาง บ้านท่าเสา เข้าทางทุ่งยั้งและเข้ายึดเมืองศรีสัชชนาลัย และจึงเดินทางเข้าตีกรุงสุโขทัย เส้นทางนี้ประมาณเอาสำเนียง

ภาษาพูดเป็นหนทางเพราะมีหมู่บ้านตั้งกล่าวออกสำเนียงภาษาถิ่นชาวนครไทย หรือชาวบางยาง

เมื่อกองทัพไทยชนะขอมที่เมืองสุโขทัยแล้ว พ่อขุนผาเมืองก็กลับเมืองรัต โดยถวายพระนามของตนเองและพระขรรค์ไชยศรี ให้ "พ่อขุนบางกลางหาว" เป็นกษัตริย์พระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ หรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ โดยไม่ยอมขึ้นครองเป็นกษัตริย์เสียเอง การเสียดลครั้งนั้นขุนผาเมืองได้มองเห็นเหตุการณ์ข้างหน้าว่า หากตนเองเป็นกษัตริย์แล้วก็ย่อม ที่จะตกอยู่ในอำนาจขอม เพราะข้อผูกพันดังกล่าวและอาจจะเป็นที่หวาดระแวงในกลุ่มคนไทยด้วยกัน โดยเฉพาะพ่อขุนบางกลางหาวผู้เป็นน้องเขยและเป็นพระญาติสนิท ปะการสำคัญที่พระองค์ต้องถวายพระนามตนเองและพระขรรค์ไชยศรี นอกจากจะเป็นอุบายให้กษัตริย์ขอมเข้าใจว่าเป็นพระองค์แล้ว ยังประวิงให้คิดว่า เมืองสุโขทัยมิได้เอาใจออกห่าง เพื่อให้โอกาสกษัตริย์องค์ใหม่ฟื้นฟูแผ่นดิน

ดังนั้น เมื่อพ่อขุนผาเมืองถูกพระนางสิขรมาหาเทวีรับเร้าให้พระองค์ยกกองทัพไปชิงเอาเมืองสุโขทัย กลับคืนมาให้ได้ จึงทำให้พระองค์ตกอยู่ในสภาพที่ทำอะไรไม่ถูก จึงได้หนีออกจากเมืองรัต ล่องไปตามลำน้ำป่าสักพร้อมกับพระชายาเดิม ซึ่งเป็นคนไทยคือ พระนางวันรังค์เทวี แล้วไปพักอยู่ที่เมืองศรีเทพชั่วระยะหนึ่ง จึงเดินทางต่อไปทางเมืองเวียงจันทน์ เมืองไชย เมืองเชษฐเดินทางรอนแรมไปโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง อยู่เป็นเวลานานปี ในที่สุดพ่อขุนผาเมืองก็หยุดพักอยู่ที่เมืองละเมิง เป็นแหล่งสุดท้าย ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ทางตอนเหนือของเมืองเชียงแสน ตัดกังวลหันมาสร้างบุญกุศลโดยบูรณะพระธาตุจอมกิตติอันเป็นพระธาตุ ที่ปู่ของพระองค์คือพระเจ้าฟ้างคราช

พระนางสิขรมาหาเทวี พอรู่ว่าพ่อขุนผาเมืองหนีออกจากเมืองรัต ก็รู้สึกโกรธแค้นถึงกับขนาดทำการเผาเมืองรัตแล้วออกติดตามพระสวามีซึ่งพ่อขุนผาเมืองได้รู้ข่าวขณะที่ล่องไปตามลำน้ำป่าสักแต่ก็เข้าใจถึงความรู้สึกของ พระมเหสี แต่ก็ต้องเดินทางต่อไปไม่หวนกลับ ด้วยมีพวกขอมส่งคนออกติดตามพระองค์ เพื่อที่จะส่งข่าวไปยังกษัตริย์ขอมพ่อขุนศรีอินทราทิตย์มีความเป็นห่วงก็ให้คนออกติดตามร่องรอย เพื่อป้องกันคุ้มครองพ่อขุนผาเมืองแต่ก็ไม่มีใครได้พบพานพ่อขุนผาเมือง ไปอยู่ที่แห่งใด

เพราะตลอดการเดินทางนั้น พ่อขุนผาเมืองได้ปรากฏตัวเป็นคนสามัญเดินทางเข้าออกไปในที่ต่างๆ จนถึง พระธาตุจอมกิตติ แล้วพระองค์ก็เข้าสู่ภูมิในโลกทิพย์ ณ สถานที่สำคัญแห่งนั้น ความเสียดลเพื่อแผ่นดินและชนชาติไทยนั้น พระองค์ได้บำเพ็ญบุญญาธิการ จนได้นิมิตเป็นพระสยามเทวาธิราชคอยปกป้องคุ้มครองแผ่นดินสยามสืบต่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ โดยมีพ่อขุนเม็งราย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นผู้ช่วยเหลือในภพของเทพยดา

พ่อขุนผาเมืองเป็นคนเผ่าไทย (ตามสำเนียงที่พูดคล้ายไทยใหญ่หรือไทยลานนาโบราณ) ตัวท่านอพยพมาจาก เวียงสีทวง (เวียงสีทวงเป็นเวียงเก่าในเขตอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย) บิดาของท่านชื่อ พระมะ (สันนิษฐานว่า เป็นเจ้าพรหมมหาราชหรือพ่อขุนศรีนาวนำถมที่จารึกในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง บิดาของท่านรบเก่งมาก เพราะสมัยนั้นมีแต่รบกัน เพื่อมิให้อิทธิพลอำนาจขอมข่มเหงกดขี่ บิดาของท่านมีของสำคัญเป็นอาวุธคู่มือ คือ นาคบ่วงบาทที่ได้มาจากพวก พญานาค) บิดาของท่านพยายามตั้งตนเป็นใหญ่รวบรวมเผ่าไทยที่กระจัดกระจายจนสร้างเวียงไชยนาทรายณ์ ถูกอิทธิพลขอมรุกรานจนไม่สามารถรักษาเวียงไชยนาทรายณ์ไว้ได้ จึงอพยพลงมาตั้งเวียงสีทวง ปู่ของท่านชื่อ สหะหม่า(สันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้าฟ้างคราช) รบไม่เก่งรบแพ้ขอมอยู่เรื่อยๆ

ชื่อของท่านว่า " อ้ายผา " เป็นลูกของแม่คนรอง บิดามีหลายแม่มีชื่อพ่อขุนผาเมือง เมื่อมาสร้างเมืองฮาด (เมืองรัต) ชาวเมืองจึงขนานนามท่านว่า พ่อขุนผาเมือง ท่านมีน้องชายอีกคนแต่ต่างมารดา ชื่อพระเจ้าไชยสิริ

ตอนเวียงสีทวง ถูกพวกขอมหรือเขมรดำตีแตกพ้อขุนผาเมืองจึงอพยพข้ามลำแม่น้ำโขงมาทางเวียง
ของหลวงพระบาง เวียงจันทน์ แล้ววกข้ามฝั่งไทยไปทางวังสะพุง จังหวัดเลย ล่องมาตามแม่น้ำป่าสักดินครเค็ด
ตีเมืองศรีเทพ จากพวกขอมและเขมรดำได้แล้วก็กลับไปตั้งเมืองรวมกำลังอยู่ที่เมืองราชน้องชายของท่านคือ
พระเจ้าไชยสิริ อพยพไปทางเมืองแปบ (เมืองเก่าในจังหวัดกำแพงเพชร) และตั้งตนเป็นใหญ่ครองเมืองอยู่ที่
นั้น

สำหรับญาติของท่านอีกคนหนึ่ง (ลูกของน้ำชาย) เปรียบเหมือนพระสหายที่ถูกคอ คือ อ้ายท่าว ได้
อพยพมาตั้งมั่นอยู่ทางเมืองวังกลาง (ประวัติศาสตร์เรียกเมืองบางยาง อยู่ในอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก)
ตั้งตนเป็นใหญ่ ชาวเมืองชานานามว่า พ้อขุนบางกลางหาว

ตอนจะเข้าไปตีเมืองสุโขทัย เพื่อให้พ้นจากอำนาจเขมรดำ (ขอม) สมัยนั้นยังไม่มีชื่อว่า สุโขทัย พ้อ
ขุนผาเมืองตีเมืองเตดี เมืองแก่งหลวงเมืองโสโห และเมืองโรงโหลง จนสามารถชนะเขมรดำ (ขอม) ได้โดย
เด็ดขาด แล้วจึงยกให้พ้อขุนบางกลางหาว เป็นกษัตริย์ครองเมืองรวมอาณาจักรแห่งนี้ขึ้นเป็นอาณาจักรสุโขทัย

สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คุ้มครองป้องกันประเทศเหมือนมีสมมุติเทพพระสยามเทวาธิราช เป็นพลัง
อำนาจและบารมีของแผ่นดินไทย

รูปภาพ กรุงสุโขทัย

อาณาจักรของชาวสยามที่ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีอิสระนั้นได้มีการชิงอำนาจจากผู้ปกครองเดิม
คือขอม เมื่อพ.ศ.๑๗๘๑ (จุลศักราช ๖๐๐หรือมหาศักราช ๑๑๖๐) โดยพ้อขุนบางกลางหาว (เดิมว่า ขุนบาง
กลางหาว นัยว่าจะมีชื่อ "ร่วง") กับขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด เชื้อสายคนไทยที่ได้พระนางสิริมหามหาเทวี พระธิดา
ของกษัตริย์ขอมมาเป็นมเหสี จึงพระยาขอมได้พระราชทานพระขรรค์ชัยศรีและพระนามว่า "ศรีอินทราทิตย์"
ให้ขุนผาเมือง ราชบุตรเขยผู้นี้มีอำนาจในอาณาจักรของชาวสยาม แต่การณ์กลับเป็นคนทั้งสองร่วมกัน
ชิงอำนาจจากขอม (โกลดุมสมาคสาฬง) และขุนผาเมืองหรือกรมรเตงอัญญาเมือง จึงตั้งพ้อขุนบางกลางหาว
เป็นกษัตริย์ โดยใช้นาม "ศรีอินทราทิตย์" (ศรีอินทรบดินทราทิตย์) แทนเพื่อรักษาไมตรีและให้เข้าใจว่า
ราชบุตรเขยได้ครองบ้านเมืองของชาวสยามแล้ว เป็นกษัตริย์ไทยองค์แรกที่สละราชสมบัติให้ปวงชนชาวไทย

พ้อขุนผู้ครองเมืองสุโขทัยนั้นมีพระนามยกย่องเป็น "พระร่วง" ซึ่งแปลว่า "รุ่งเรืองหรือรุ่งโรจน์"
ผู้เป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองจึงมีพระอิสริยยศเป็นเพียง "ขุน" หรือ "พญา" (พระยา) ส่วนเจ้านายที่สูงก็
เป็นเพียงพระ

อาณาจักรสยามในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี นั้น ได้ ปรากฏพระนามของกษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัย หรือราชวงศ์เชียงรายเดิมเพิ่มเติมจากพระนามที่เรียกอยู่เดิมดังนี้

๑. **ขุนศรีอินทราทิตย์** เดิมคือ ขุนบางกลางหาว (ชื่อ ร่วง ในลิหิงคินทานว่ารงรงโคแปลว่าพระร่วง นักรบ) เจ้าเมืองบางยาง(เมืองนครไทย) ได้ร่วมกับขุนผาเมือง ทำการยึดอำนาจจอม และขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. ๑๗๘๑ (บ้างว่าระหว่าง พ.ศ.๑๗๖๒-๑๗๘๑ บางแห่งว่าครองราชย์ราว พ.ศ.๑๗๙๒) ไม่ปรากฏปีสวรรคต มีบางแห่งว่าพระองค์ทรงตั้งอาณาจักรสยามที่เมืองสุโขทัย โดยการขับไล่ขอมเมื่อ พ.ศ.๑๗๖๒ บางแห่งกลับระบุว่าปี ครองราชย์ประมาณ พ.ศ.๑๘๐๐ พระองค์ทรงมีพระโอรสและพระธิดา ๕ พระองค์ องค์ใหญ่ไม่ปรากฏ พระนามด้วยสิ้นพระชนม์เสียแต่ยังเยาว์วัย องค์ที่สองคือ บาลเมืองหรือปราสาท องค์ที่สามเดิมไม่มีพระนาม แต่พอไปชนช้างชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด (เมืองตาก) มีความชอบ จึงพระราชทาน (หรือชื่อตามยศศักดิ์) ชื่อว่า พระรามคำแหงแต่ในหนังสืออื่นเรียก รามราชและพระธิดาอีก ๒ คนไม่ปรากฏนาม

๒. **ขุนบาลเมืองหรือพ่อขุนปราสาท** โอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ขึ้นครองปีใดไม่ปรากฏ ประมาณว่า พ.ศ. ๑๘๐๐ สวรรคตปี พ.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๒๒

๓. **ขุนรามคำแหง** โอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์หรืออนุชาของพ่อขุนบาลเมืองขึ้นครองราชย์ ประมาณก่อนพ.ศ.๑๘๒๐ (บางแห่งว่าพ.ศ.๑๘๒๒) พระองค์ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเรียกว่าลายสือไทยในปี พ.ศ.๑๘๒๖ ในรัชกาลของพระองค์นั้นมีมอญชื่อ “มะกะโท” เข้ามาทำราชการอยู่ในกรุงสุโขทัย แล้วได้ พระธิดาออกไปตั้งตัวเป็นใหญ่ในเมืองรามัญด้วยการสนับสนุนของพ่อขุนเมืองสุโขทัย มีความว่าใน พ.ศ.๑๘๒๔ มะกะโท สามารถเอาชนะอลิมาง ได้เมืองเกาะตะมะ ทำให้เชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหงนั้นเป็นกษัตริย์กรุงสุโขทัย อยู่ก่อนแล้ว ในศิลาจารึกนั้นยังว่าเมืองหงสาวดีนั้นเป็นเมืองขึ้นสุโขทัยในครั้งพ่อขุนรามคำแหง

รูปภาพ พ่อขุนรามคำแหง

ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงนั้นได้ทำการขยายอาณาจักรสุโขทัยให้กว้างขวาง ดังปรากฏในศิลาจารึกว่า

ทิศเหนือ ได้เมืองแพร่ เมืองน่าน ตลอดจนเมืองชวา (คือเมืองหลวงพระบาง)ไว้ในพระราชอาณาจักร

ทิศตะวันออก ได้เมืองสระหลวง (โอบบุรี-เมืองพิษณุโลกฝั่งตะวันตก) เมืองสองแคว (เมืองพิษณุโลกฝั่งตะวันออก) เมืองลม (เมืองหล่มเก่า) เมืองบาชาย (น่าจะเป็นเมืองบาชายในลุ่มน้ำป่าสัก) เมืองสระคา (น่าจะเป็นเมืองหนองหาน-สกลนคร) รวมไปถึงฝั่งแม่น้ำโขง ถึงเมืองเวียงจันทน์ เมืองเวียงคำ (อยู่ใต้เมืองเวียงจันทน์ ยังไม่รู้ว่าที่ใด)

ทิศใต้ได้เมืองคณฑี(เข้าใจว่าเมืองพิจิตร) เมืองพระบาง(เมืองนครสวรรค์) เมืองแพรง(เมืองสรรคบุรี) เมืองสุพรรณภูมิ(เมืองอู่ทอง) เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองนครศรีธรรมราชจนถึงทะเลหนานอกเป็นอาณาเขต

ทิศตะวันตก ได้เมืองฉอด และเมือง.... (ศิลาจารึกกลับแต่คาดว่าเป็นชื่อเมืองตะนาวศรี เมืองทวาย เมืองเมาะตะมะ เมืองตองอู) เมืองหงสาวดีจนถึงเมืองสมุทรรห้า คือ อ่าวเบ็งกอล เป็นราชอาณาจักร

เมืองขึ้นของกรุงสุโขทัยนั้นมีประเทศราชอยู่หลายเมืองที่รู้แน่ชัดมี ๗ เมืองคือเมืองชวา (หลวงพระบาง) เมือน่าน เมืองอู่ทอง เมืองนครศรีธรรมราช เมืองเมาะตะมะ เมืองหงสาวดี เมืองตองอู เมืองเหล่านี้ล้วนมีเจ้าครองเมืองและเกี่ยวข้องกับราชวงศ์สุโขทัย นับว่าในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง นั้นมีอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาลมาก

รูปภาพ การร้องทุกข์สมัยขุนรามคำแหง

ใน พ.ศ.๑๘๕๖ พ่อขุนรามคำแหง ทรงตั้งพระนามพระเจ้ารามประเดิต ให้มะกะตา ผู้เป็นอนุชาของพระเจ้าฟ้ารั่ว (มะกะโท)ซึ่งขึ้นครองราชย์แทนและในพ.ศ.๑๘๕๗ พระองค์ก็ทรงราชทานนามพระเจ้าแสนเมืองมิ่งให้ผู้นั้นเป็นกษัตริย์มอญ และในปี พ.ศ.๑๘๖๑ พระเจ้าแสนเมืองมิ่งยกทัพตีเมืองทวาย เมืองตะนาวศรี จึงนำเข้าใจว่าพ่อขุนรามคำแหง น่าจะสวรรคตแล้วเมื่อประมาณ พ.ศ.๑๘๖๐ (ศักราชนี้เป็นข้อมูลเก่า บางแห่งว่าสวรรคต พ.ศ.๑๘๔๑)

๔. ปุโลงสงคราม โอรสอีกองค์หนึ่งของพ่อขุนรามคำแหง มีข้อสันนิษฐานว่าอาจจะยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์หรือมีพระราชพิธีราชาภิเษกได้ด้วยราชสมบัติคืนให้พญาเลอโห ซึ่งเป็นรัชทายาทที่มีสิทธิ์ครองราชย์ ซึ่งเสด็จกลับมาจากประเทศจีนใน พ.ศ.๑๓๔๒ (น่าจะเป็น พ.ศ.๑๘๖๐-๑ และไม่ได้ครองราชย์)

๕. พญาเลอโห หรือพญาสิโหน (ในไตรภูมิพระร่วงว่าพญาเสลิโห) โอรสของพ่อขุนรามคำแหง และเป็นเชษฐาของปุโลงสงคราม ในจารึกของขอมเรียกว่าหฤทัยชัยเชษฐสุริยวงศ์ และในชินกาลมาลินีก็ว่า

อุทกโชดตราช (แปลว่าพระยาจมน้ำ) ครองราชย์ประมาณ พ.ศ.๑๘๖๐-๑(บางแห่งว่าพ.ศ.๑๘๔๑) แต่พระเจ้า
หฤทัยชัยเชษฐาธิราชครองราชสมบัติสืบมา ๓๖ ปีถึง พ.ศ.๑๘๙๗ ในรัชกาลนี้มีแต่เรื่องเล่าว่าเมื่อ พ.ศ.๑๘๗๓
เมืองรามัญเป็นกบฏหลังจากที่พระเจ้าแสนเมืองมิ่งสิ้นพระชนม์ พระเจ้าหฤทัยชัยเชษฐา ได้ยกกองทัพไป
ปราบปรามไม่สำเร็จ จึงเป็นเหตุให้เมืองรามัญแข็งเมืองตั้งแต่นั้นมาแม้ว่าในพงศาวดารพม่าจะกล่าวว่ายไทยตีได้
เมืองทวาย เมืองตะนาวศรี มาเป็นเมืองขึ้นก็น่าจะเรื่องราวของกษัตริย์ในกรุงศรีอยุธยามากกว่าด้วยขณะนั้น
อาณาจักรสยามด้านใต้ได้สร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีแล้ว

๖. พญาจันท์นอม อนุชาของพญาเลอไท ช่วงระหว่าง พ.ศ.๑๘๘๖-๑๘๙๐ ไม่มีรายละเอียดว่า
ครองราชย์หรืออย่างไร

๗. พระมหาธรรมราชาลิไท หรือ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาสิไท) โอรสของพญาเลอไท
ในจารึกว่า "พระธรรมราชา" แต่ความปรากฏในศิลาจารึกภาษาขอมของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
พงศาวดาร (คือพญาสิทโยมหาราช) ว่าเมื่อปีพุทธศ.๑๘๗๐ (จ.ศ.๗๐๔) พระเจ้าหฤทัยชัยเชษฐา ตั้งให้พญาสิไท
อันได้รับพระนามบัญญัติว่า พระศรีธรรมราช เป็นมหาอุปราชไปครองเมืองศรีสัตนาแลย ต่อมา ๓ ปีคือ พ.ศ.
๑๘๘๓ (จ.ศ.๗๑๖) ปีขาล พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของอาณาจักรสยามทางลุ่มแม่น้ำ
เจ้าพระยา

พระศรีธรรมราชหรือ พระมหาธรรมราชา เป็นพระมหาอุปราชอยู่ ๗ ปี จนถึงปีมะเมียจุลศักราช
๗๑๖ (พ.ศ.๑๘๘๗) พระเจ้าหฤทัยชัยเชษฐา พระบิดาทรงประชวรหนักพระองค์จึงยกพุทธเสนาลงมาจากเมือง
ศรีสัตนาแลย ถึงเมืองสุโขทัย เมื่อวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ มีความเล่าในศิลาจารึกว่า พระองค์เสด็จพระราชดำเนิน
ทัพเข้าประตุมืองพิศพาศ์ปราบศัตรูหมู่ปัจจามิตร ประหารชีวิตผู้คิดมิชอบเสร็จแล้วก็เสด็จขึ้นครองราชย์แทน
พระบิดาที่สวรรคตพระองค์ ทรงราชาภิเษกเป็นพระเจ้าศรีสุริยพงศาวดาร มหาธรรมมิกราชธิราช ในหนังสืออื่น
เรียกพญาสิไทบ้าง พระมหาธรรมราชาลิไท บ้างถือเป็นพระองค์เดียวกัน

ส่วนเรื่องการครองราชย์นั้นระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๐-๑๘๙๖ คงนับรวมเอาเวลาที่ครองราชย์ในเมือง
ศรีสัตนาแลยไว้ด้วย พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในเรื่องพระไตรปิฎกแตกฉานมาก "รัฐประมุขธรรม มีปรีชาแก่
คม บรมิกล้าดีเลย" จึงมีพระราชนิพนธ์สำคัญคือ ไตรภูมิพระร่วง แต่งเมื่อศักราช ๒๓ ปี สำหรับใช้สั่งสอน
อาณาประชาราษฎร์ และทรงส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทรงชำนาญด้านโหราศาสตร์ ซึ่งมีข้อความว่าพระร่วงลบ
ศักราชน่าจะเกิดขึ้นในสมัยนี้ ทรงชำนาญทางไสยศาสตร์ มีบัญญัติศาสตร์าคมเป็นปฐมธรรมนิยม (เหมือนแบบ
พิธี๑๒เดือน) ทรงสร้างมหาปราสาทราชมณเฑียร ก่ออิฐถือปูนดังปรากฏในหนังสือนางนพมาศว่ากรุงสุโขทัยนั้น
มีพระที่นั่งอิทราภิเษกพระที่นั่งอดิเรกภิรมย์ พระที่นั่งอุดมราชศักดิ์ พระที่นั่งชัยชุมพล พระที่นั่งชลพิมาน
พระที่นั่งไพศาลเสาวรส พระที่นั่งปรีศรีคนนารี พระปรีศรีอิปสร รัชกาลนี้พระองค์ให้ราชบุตรไปรับพระบรม
ธาตุมาจากลังกาทวีป ได้มาบรรจุไว้ที่เมืองนครชุมและสร้างพระมหาธาตุขึ้นไว้ในวันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำเดือน ๘
ปีระกา จ.ศ.๗๑๔ (พ.ศ.๑๘๐๐) ต่อมาในปี พ.ศ.๑๘๐๔ พระมหาธรรมราชาลิไททรงใช้ราชบัณฑิตไปอาราธนา
พระมหาสวามีสังฆราชมาจากเมืองลังกา จำพรรษาอยู่ที่วัดป่ามะม่วง (วัดอัมพวันาราม) เมื่อออกพรรษาในปีนั้น
ได้มีงานฉลองพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดเท่าพระองค์ ที่สร้างประดิษฐานไว้กลางเมืองสุโขทัยด้านทิศตะวันออก
ของพระธาตุ (คือ วัดศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์เทพวราราม) และพระองค์ทรงพระราชศรัทธาสมาทานศีลเป็น
ดาบส แล้วรับพระไตรสรณคมน์ต่อพระมหาสวามีสังฆราช ทรงผนวชเป็นสามเณรในพระราชมณเฑียร แล้วเสด็จ
พระราชดำเนินไปกับคณะสงฆ์ ไปรับอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดป่ามะม่วง มีกล่าวในศิลาจารึกนั้นว่า
"ขณะเมื่อพระมหาธรรมราชาทรงผนวชนั้น บังเกิดแผ่นดินไหวเป็นโกลาหลและอัศจรรย์ต่างๆ นานา"

เสนาข้าราชกรรมาทูลวิงวอนอัญเชิญพระภิกษุพระธรรมราชาลำนวขออกมาราชาภิเษกใหม่ โดยถวายพระนามว่าพระศรีมหาธรรมมิกราชาอิราช แล้วพระมหาสวามีสังฆราชได้ถวายพระนามเพิ่มเติมให้อีก เป็นพระเจ้าศรีตริภุชธรณิศตสุริยโชติมหาธรรมมิกราชาอิราช

พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองโดยการให้ทำการขุดคลอง และทำถนนจากเมืองสุโขทัยไปจนถึงเมืองศรีสัชนาลัยและเมืองน้อยใหญ่ เป็นการถวายพระราชกุศลสนองพระคุณพระราชบิดา ถนนนี้เรียกว่า ถนนพระร่วง มีความยาวจากเมืองกำแพงเพชรไปเมืองสุโขทัยต่อไปถึงเมืองสวรรคโลก

อาณาจักรสยามในสมัยของพระองค์จึงมีความเจริญสุขสำราญร่มเย็นถ้วนหน้า ไม่มีทาสในเมืองสุโขทัย และไม่มีข้าศึกศัตรูเข้ามารุกรานหรือเบียดเบียน พระองค์ครองแผ่นดินด้วยธรรมนุภาพเช่นเดียวกับพ่อขุนรามคำแหง พระมหาธรรมราชาลิไทยสวรรคตปีใดไม่ปรากฏ ประมาณกันว่า พ.ศ.๑๙๑๒ (บ้างประมาณว่า พ.ศ.๑๙๑๑-๑๙๑๓) บางแห่งว่าพระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๒๒ ปี (ประมาณ พ.ศ.๑๘๘๙-๑๙๑๑)

๘. พระมหาธรรมราชาที่ ๒ (พญาลิไท) โอรสของพระมหาธรรมราชาลิไท ครองราชย์ พ.ศ.๑๘๑๒ (บ้างว่า พ.ศ.๑๘๑๑-๑๘๑๓) - พ.ศ.๑๘๔๒ มีเหตุการณ์ใน พ.ศ.๑๘๒๑ ว่าเมืองเหนือนั้นยอมแพ้ย่อมอ่อนน้อม และกรุงศรีอยุธยาได้ยกทัพมาตีกรุงสุโขทัยเมื่อ พ.ศ.๑๘๑๔ รบกันอยู่ ๖ ปีจนถึง พ.ศ.๑๘๒๑ รวมครองราชย์ได้ ๙ ปี พระองค์ก็สวรรคต บางแห่งทรงครองราชย์ได้ ๒๒ ปี นั่นคือ พ.ศ.๑๘๑๒-๑๘๔๒ ศักราชก็ต่างกันมากมาย

๙. พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พญาโลเลไทย) โอรสของพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ในพระราชพงศาวดารเรียกพระนามว่า พระมหาธรรมราชาเมืองพิษณุโลก ครองราชย์ พ.ศ.๑๘๑๙-๑๘๒๐ เพียงปีเดียว แต่บางแห่งว่าครองราชย์ พ.ศ.๑๘๔๓ (บางแห่งว่า พ.ศ.๑๘๔๒) สวรรคต พ.ศ.๑๘๖๒ (๒๐ปี) ศักราชแตกต่างกันมาก รัชกาลของพระองค์ทรงทำสงครามกับสมเด็จพระบรมราชาอิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ตีได้หัวเมืองฝ่ายเหนือไว้ในอำนาจจึงขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ราชธานี จึงย้ายมาอยู่ที่เมืองสองแคว (เมืองพิษณุโลก)

๑๐. พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (พญาปลาราชหรือพระบรมपाल) โอรสของพระมหาธรรมราชาที่ ๔ ครองราชย์ที่เมืองสองแคว (เมืองพิษณุโลก) ใน พ.ศ.๑๘๖๒-๑๘๘๑ (๑๙ ปี) ขณะนั้นกรุงสุโขทัยได้อ่อนน้อมขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาแล้ว ไม่มีเหตุการณ์อะไรสำคัญ

หมายเหตุ ศักราชการครองราชย์ของกษัตริย์กรุงสุโขทัยสรุปแน่ชัดไม่ได้ ส่วนกรุงศรีอยุธยานั้นก็พยายามขึ้นไปมีอำนาจดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ จนในที่สุดจึงรวบรวมเป็นอาณาจักรเดียวกันใน พ.ศ.๑๘๘๑ ครั้งนั้นหลังจากพระมหาธรรมราชาที่ ๔ สวรรคตลงจึงได้แต่งตั้งให้เมืองพิษณุโลกเป็นเมืองพระมหาอุปราช พร้อมกับส่งตำแหน่งพระอุปราชขึ้นไปครอง เช่น พระรามนคร (คือสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถซึ่งมีพระมารดาเป็นเจ้าหญิงในราชวงศ์สุโขทัย นับว่าเป็นพระธิดา) เมื่อ พ.ศ.๑๘๘๑ ทรงครองเมืองตั้ง ๓๐ ปี สมัยหลังสุดสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้สถาปนาให้ขุนพิเรนทรเทพ เป็นพระมหาธรรมราชาขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลกควบคุม หัวเมืองเหนือ ๗ หัวเมือง เพื่อไม่ให้อำนาจปกครองอยู่กับราชวงศ์กษัตริย์ฝ่ายเหนือที่ยังคงเหลืออยู่ในสมัยหลังสมเด็จพระมหาธรรมราชาอิราชก็ยังคงให้พระนเรศวรขึ้นมาครองเมืองพิษณุโลกเช่นเดียวกัน

ราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาแห่งอาณาจักรสยาม

ดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ทางตอนใต้ขึ้น เดิมอาณาจักรสยามที่มีกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น มีอำนาจลงไปถึงเมืองอุททอง และมีเมืองอโยธยาเป็นเมืองท่าของสุโขทัย ต่อมาพระเจ้าอุททองซึ่งครองเมืองอุททอง เมื่อ พ.ศ.๑๘๘๗ เห็นว่าอาณาจักรสยามฝ่ายเมืองสุโขทัยอ่อนแอ ไม่สามารถจะเข้มแข็งได้อีก ก็เกรงว่าเมืองมอญและเมืองเชียงใหม่จะเข้ามายึดอำนาจครอบงำเอาบ้านเมืองเป็นอาณาเขตด้านใต้ จึงทำการรวบรวมหัวเมืองด้านใต้ให้เข้มแข็ง เมื่อมอญตั้งเป็นอิสระได้เมืองอุททองก็จะเข้มแข็งไม่ขึ้นกับเมืองสุโขทัยต่อไป

ต่อมาเมืองอุททองเกิดเหตุกวนดารน้ำเนื่องจากสำน้ำจะเข้สามพันต้นเงิน ด้วยสายน้ำเปลี่ยนทางเดินมาทางแม่น้ำสุพรรณใหม่ และกวนดารน้ำมากขึ้นจนถึงกับต้องขุดกระพังขังน้ำไว้จำนวนมาก ก็ไม่มีน้ำเพียงพอจนเป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บเป็นโรคทำ ผู้คนล้มตาย พระเจ้าอุททองเห็นว่าจะแก้ไขรักษาผู้คนไว้ต่อไปไม่ได้แล้ว จึงทิ้งเมืองอุททองอพยพขึ้นมาตั้งชุมชนที่กึ่งพิบัติที่เมืองอโยธยาเก่า ตรงตำบลเวียงเหล็ก (บริเวณวัดพุทธโสธรวรย์) เมื่อ พ.ศ.๑๘๙๐ ด้วยเหตุที่เป็นเมืองท่องเที่ยวและหนองน้ำซึ่งอยู่ทั่วไป มีสำน้ำสำคัญทุกสายไหลมารวมกันที่เมืองอโยธยา จนเมืองอโยธยากลายเป็นเมืองสำคัญ คือเป็นเมืองท่าเหมือนปากน้ำและประตูบ้านของอาณาจักรสยามฝ่ายเมืองสุโขทัย พระเจ้าอุททองจึงเลือกเมืองอโยธยาเดิมเป็นที่ตั้งมั่น พระองค์ทรงพาชาว อุททองอพยพอยู่ที่เมืองอโยธยาได้ ๓ ปีก็เห็นว่าฝั่งตะวันออกริมหนองโสน(บึงพระราม) มีทำเลดีจึงได้สร้างพระนครและสร้างวังที่ริมหนองโสนนั้น

พระเจ้าอุททองได้ทำการสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นใหม่ และตั้งเป็นอาณาจักรอิสระขึ้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๙๑ อาณาจักรในสมัยนั้นด้านเหนือจดเมืองนครสวรรค์ ด้านตะวันตกได้เมืองหวาย และเมืองตะนาวศรี ด้านตะวันออกนั้นติดชายแดนขอม และด้านใต้มีอาณาเขตตลอดแหลมมลายู

ครั้นเมื่ออาณาจักรสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลง กรุงศรีอยุธยาที่เข้มแข็ง จึงสามารถสร้างอาณาจักรสยามฝ่ายใต้ขึ้น หลังจากนั้นกรุงสุโขทัยต้องยอมอ่อนน้อมต่อกรุงศรีอยุธยาในพ.ศ.๑๙๒๓ แต่ก็ยังคงมีกษัตริย์ครองและสืบราชวงศ์ต่อมาจนถึงพ.ศ.๑๙๘๑ กรุงสุโขทัยจึงสิ้นราชวงศ์กษัตริย์ครองเมือง จึงได้เข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันโดยมีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต่อมาอาณาจักรสยามฝ่ายใต้จึงมีความเจริญรุ่งเรือง ถึงกับได้นามว่าเป็นอาณาจักรทองแห่งพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้นอาณาจักรสยามใหม่ที่มีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จึงมีกษัตริย์ราชวงศ์ต่างๆ ครองตามลำดับตั้งปรากฏความและศักราชอยู่ในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา (แต่เนื่องจากศักราชช่วงครองราชย์-สวรรคตนั้นมีความแตกต่างกัน จึงตรวจสอบกับเอกสารฉบับอื่น จึงใช้ตัวเลขความแตกต่างเพื่อเป็นข้อมูลการศึกษาไว้) ดังนี้

๑. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอุททอง) ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์อุททองหรือเชียงราย (นับว่าเป็นพระโอรสของพระเจ้าชัยศิริเชียงแสน) พระชนมชาได้ ๓๖ พรรษา พระองค์ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาในวันศุกร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๕ เพลา ๓ นาฬิกา ๙ บาท ใน จ.ศ.๗๒๒๖ (พ.ศ.๑๘๔๓ ปีขาล) โทศก และสถาปนาเป็นกษัตริย์ขึ้นครองราชย์ รัชกาลนี้ทรงให้พระรามศวรพระโอรส ยกทัพตีเมืองเขมรแต่ไม่สามารถเอาชนะได้ จึงโปรดให้ขุนหลวงพะงั่ว ยกทัพไปช่วยปราบเขมรจนสำเร็จ ซึ่งได้แต่งตั้งให้ ปาสัตพระโอรสของสมเด็จพระบรมลำพองราชากรครองเมืองเขมรต่อไป พระองค์ทรงสร้างวัดพุทธโสธรวรย์วัดป่าแก้ว อยู่ในราชสมบัติ ๒๐ ปี สวรรคต จ.ศ.๗๓๓ (พ.ศ.๑๙๑๒) ปีระกา เอกศก (พ.ศ.๑๘๔๓-๑๙๑๒ ครองราชย์รวม ๑๙ ปี ศักราชนี้ตรงกับ)

๒. สมเด็จพระรามาเมศวร (ครองราชย์ครั้งแรก) พระราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือ พระเจ้าอู่ทอง ซึ่งเดิมครองอยู่เมืองลพบุรี ได้ขึ้นครองราชย์ครั้งที่ ๑ จ.ศ.๗๓๑ (พ.ศ.๑๙๑๒) เมื่อขุนหลวงพะงั่ว ผู้เป็นลุงมาจากเมืองสุพรรณบุรี จึงถวายราชสมบัติให้ แล้วกลับไปครองเมืองลพบุรีตามเดิม (พ.ศ.๑๙๑๒ รวม ๑ ปี ศักราชไม่ตรงกัน)

๓. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เดิมชื่อขุนหลวงพะงั่วครองเมืองสุพรรณบุรี ครองราชย์ จ.ศ.๗๓๒ (พ.ศ.๑๙๑๓) เป็นกษัตริย์ต้นราชวงศ์สุพรรณภูมิ ได้ทำการตีเอาเมืองเหนือทั้งปวงไว้ในราชอาณาจักร สถาปนาพระศรีวิวัฒนมหาธาตุ อยู่ในราชสมบัติ ๑๓ ปี สวรรคตใน จ.ศ.๗๔๔ (พ.ศ.๑๙๒๕) (พ.ศ.๑๙๑๓-๑๙๓๓) ครองราชย์รวม ๑๔ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๔. สมเด็จพระเจ้าทองจันทร์ หรือพระเจ้าทองสัน พระราชโอรสสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ครองราชย์ ๗ วัน ถูกสมเด็จพระรามาเมศวรยึดอำนาจและสำเร็จโทษที่วัดโคกพระยาใน จ.ศ.๗๔๔ (พ.ศ.๑๙๒๕) พ.ศ.๑๙๓๑ ครองราชย์ได้ ๗ วัน ศักราชไม่ตรงกัน

๕. สมเด็จพระรามาเมศวร (ครองราชย์ครั้งที่ ๒) ได้เสด็จจากเมืองลพบุรีเข้ามายึดอำนาจ และครองราชย์ครั้งที่ ๒ ใน จ.ศ.๗๔๔ (พ.ศ.๑๙๒๕) ยกทัพไปตีได้เมืองเชียงใหม่ สถาปนาวิวัฒนมหาธาตุ วัตถุประสงค์ของมีพระราชพิธีประเวศพระนครครั้งแรก อยู่ในราชสมบัติ ๒ ปี สวรรคต จ.ศ.๗๔๙ (พ.ศ.๑๙๓๐) (พ.ศ.๑๙๓๑-๑๙๓๔) ครองราชย์รวม ๗ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๖. สมเด็จพระยาราม หรือสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระรามาเมศวร ได้ครองราชย์ต่อมาเมื่อ จ.ศ.๗๔๙ (พ.ศ.๑๙๓๐) ครั้น จ.ศ.๗๖๓ (พ.ศ.๑๙๔๔) ได้ก่อการกบฏโดย เจ้ามหาเสนาบดี และเจ็ดขุนพลอินทราช จากเมืองสุพรรณบุรีขึ้นครองราชย์ ส่วนสมเด็จพระยารามนั้นให้ออกไปครองเมืองปากซุจาม (พ.ศ.๑๙๓๔-๑๙๕๒) ครองราชย์รวม ๑๘ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๗. สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑ แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ถูกเชิญเข้ามาครองราชย์ใน จ.ศ.๗๖๓ (พ.ศ.๑๙๔๔) หัวเมืองเหนือเกิดกลางจล ยกทัพไปถึงเมืองหลวงพระบางแล้วพระองค์ทรงจัดการให้พระราชโอรสคือเจ้าอ้ายพระยาไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าอีพระยาไปครองเมืองแพรกศรีราชา และเจ้าสามพระยาไปครองเมืองชัยนาท พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๑๘ ปี จึงสวรรคต จ.ศ.๗๘๐ (พ.ศ.๑๙๖๑) เจ้าอ้ายพระยากับเจ้าอีพระยาเกิดแย่งชิงราชสมบัติกันเองและสิ้นพระชนม์ทั้งคู่เหล่าขุนมนตรีเสนาอำมาตย์จึงเชิญเจ้าสามพระยาขึ้นเป็นกษัตริย์ (พ.ศ.๑๙๕๒-๑๙๖๗) ครองราชย์รวม ๑๕ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๘. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) พระราชโอรสของสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑ ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๗๘๐ (พ.ศ.๑๙๖๑) พระองค์ทรงให้ทำการสถาปนาวัดราชบูรณะ สร้างวัดมเหยงค์ รัชกาลนี้ยกทัพตีได้เมืองพระนคร (นครธมของขอม) แล้วให้พระนครอินทร์ พระราชโอรสครองราชย์ เกิดไฟไหม้ พระราชมณเฑียรและพระที่นั่งตรีมุข ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ ๒ ครั้ง อยู่ในราชสมบัติ ๑๗ ปี สวรรคต จ.ศ.๗๙๖ (พ.ศ.๑๙๗๗) (พ.ศ.๑๙๖๗-๑๙๘๓) ครองราชย์รวม ๒๔ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๙. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คือ สมเด็จพระรามาเมศวรพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ครึ่งครองราชย์ จ.ศ.๗๙๖ (พ.ศ.๑๙๗๗) พระองค์ทรงยกพระราชวังให้สถาปนาขึ้นเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์

สถาปนาที่ถวายพระเพลิงปฐมกษัตริย์ผู้สร้างกรุงศรีอยุธยา (คือ พระเจ้าอู่ทอง) เป็นวัดพระราม สร้างพระวิหาร
วัดจุฬามณี ทรงออกผนวช ๔ เดือน รัชกาลนี้ได้จัดตั้งตำแหน่งขุนนางจตุสมภักคือ ให้ทหารเป็น สมุหกลาโหม
พลเรือนเป็นสมุหนายก ขุนเมืองพระนครบาลเมือง ขุนวังเป็นพระธรรมมาชิกรัณและขุนคลังเป็นพระโกษาธิบดี
แต่งทัพตีเอาเมืองมะละกา เมืองศรีสทิงเมือง ทำการหล่อพระโพธิสัตว์ ๕๐๐ ชาติมีการจับได้ช้างเผือก พระบรม
ราชาพระราชโอรสได้ทรงผนวชและตีได้เมืองทวาย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถอยู่ใน ราชสมบัติ ๓๖ ปี
สวรรคต จ.ศ. ๘๑๓ (พ.ศ. ๑๓๙๒) บางแห่งว่า จ.ศ. ๘๓๒ (พ.ศ. ๒๐๑๓) อยู่ในราชสมบัติ ๓๘ ปี (พ.ศ. ๑๓๙๓-
๒๐๑๓) ครองราชย์รวม ๔๐ ปี ศักราชนี้ไม่ตรงกัน และต่อมาจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้นบางแห่งมี
กษัตริย์เพิ่มอีกรัชกาลคือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๓-๒๐๓๔ รวม ๓ ปี
แล้วจึงจะถึงรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ และในพระราชพงศาวดารพระราชหัตถเลขาณั้น มีแต่สมเด็จพระ
อินทราชาธิราชที่ ๒ อีกพระองค์)

๑๐. สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒ พระโอรสของพระบรมไตรโลกนาถ ได้ครองราชย์ พ.ศ. ๑๙๙๒
ครั้น พ.ศ. ๑๙๙๗ ทรงมีพระโอรสคือพระบรมราชา ต่อมาทรงผนวชใน พ.ศ. ๒๐๐๔ และแต่งตั้งให้เป็นพระมหา
อุปราชเมื่อ พ.ศ. ๒๐๑๐ พระบรมราชานี้ได้ออกไปตีเอาเมืองทวายเมื่อ พ.ศ. ๒๐๑๓ สมเด็จพระอินทราชา เสด็จ
สวรรคตใน ปี จ.ศ. ๘๓๕ (พ.ศ. ๒๐๑๖) อยู่ในราชสมบัติ ๒๒ ปี (พ.ศ. ๑๙๙๒-๒๐๑๖) ครองราชย์รวม ๒๒ ปี บาง
แห่งไม่มีรัชกาลนี้)

๑๑. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ คือ พระบรมราชา พระราชโอรสของสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่
๒ (บางแห่งว่าเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เพื่อตัดเอาสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒
ออกไป) ครองราชย์ จ.ศ. ๘๓๕ พระองค์ทรงสร้างพระวิหารและหล่อพระพุทธรูปพระศรีสรรเพชญ์ด้วยทองหนัก
๕๓,๐๐๐ ชั่ง ทองคำหุ้มหนัก ๒๘๖ ชั่ง ให้หุ้มด้านหน้าเป็นเนื้อทอง ๗ ด้านหลังเป็นเนื้อทอง ๖ สูง ๖ วา จาก
พระบาทถึงพระรัศมี พระพักตร์ยาว ๔ คอกกว้าง ๓ คอก พระอุระกว้าง ๑๑ คอก รัชกาลนี้เริ่มพระราชพิธีการ
เบญจเพส พระราชพิธีปฐมกรรม ให้ทำตำราพิชัยสงคราม ทำบัญชีพระราชพิธีและจุดได้เทพารักษ์ ๒ องค์ชื่อ
พระยาปแสนตากับบาทสังฆังกร ให้ปลูกศาลประดิษฐานที่เมืองพระประแดง เกิดคนทอดบับตรสนเทห์ให้เจ้า
ขุนนางเป็นจำนวนมาก ทรงแต่งตั้งให้พระอาทิตย์วงศ์เป็นมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลก พระองค์อยู่ในราช
สมบัติ ๔๐ ปี พระองค์ครองราชย์แต่ยังไม่ได้ราชาภิเษก ๓ ปี และราชาภิเษกแล้ว ๓๗ ปี) สวรรคต จ.ศ. ๘๗๑
(พ.ศ. ๒๐๕๒) (พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒) ครองราชย์รวม ๓๘ ปี ศักราชนี้ไม่ตรงกัน)

๑๒. สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ คือ พระอาทิตย์วงศ์
พระราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ครองราชย์ จ.ศ. ๘๗๑ (พ.ศ. ๒๐๕๒) อยู่ในราชสมบัติ ๕ ปี เป็นไช
พรพิชถึงแก่สวรรคต จ.ศ. ๘๗๕ (พ.ศ. ๒๐๕๖) (พ.ศ. ๒๐๗๖) ครองราชย์ ๕ เดือน ศักราชไม่ตรงกัน)

**๑๓. สมเด็จพระราชกุมาร หรือสมเด็จพระรัชฎาธิราชกุมารพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชา
หน่อพุทธางกูร** ขึ้นครองราชย์ จ.ศ. ๘๗๕ (พ.ศ. ๒๐๕๖) ได้ ๕ เดือน ก็ถูกสำเร็จโทษถึงแก่พิราลัยในปีรุ่งขึ้น จ.ศ.
๘๗๖ (พ.ศ. ๒๐๕๗) (พ.ศ. ๒๐๗๖) ครองราชย์ ๕ เดือนศักราชไม่ตรงกัน)

๑๔. สมเด็จพระไชยราชาธิราช บุคคลในราชวงศ์เชียงรายได้เข้าทำการยึดอำนาจจับสมเด็จพระ
รัชฎาธิราชกุมารสำเร็จโทษ แล้วขึ้นครองราชย์ จ.ศ. ๘๗๖ (พ.ศ. ๒๐๕๗) ทรงให้ทำการขุดดินที่วัดซีเชียงเป็น

ครั้งแรก เสด็จไปตีเอาเชียงโตร เชียงตราน (บ้างว่าเชียงไกรเชียงกราน) สมัยนี้พระนารายณ์ได้ทำการก่อกบฏที่เมืองกำแพงเพชรและเกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ เมื่อ จ.ศ.๘๘๗ (พ.ศ.๒๐๖๗) ตั้งแต่ท่ากลางไหมไปจนถึงพระราชวังท้ายตลาดยอดเพลิงลุกไหม้ตกลงตะแกง แล้วลามไปป่าตองโรงครามฉะไกร ๓ วันจึงดับ บ้านเรือนศาลากฎีวิหารไหม้ ๓๐,๐๕๐ แห่ง พระองค์ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ ๒ ครั้ง ครั้งหลัง จ.ศ.๘๘๘ (พ.ศ.๒๐๖๘) ตีได้เมืองเชียงใหม่และเกิดอุบาทว์นิมิต พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๑๕ ปี สวรรคต จ.ศ.๘๘๙ (พ.ศ.๒๐๖๙) (พ.ศ.๒๐๖๗-๒๐๘๙ ครองราชย์ รวม ๑๒ ปี ศักราชไม่ตรงกัน)

๑๕. สมเด็จพระยอดฟ้า หรือ พระแก้วฟ้า มีพระชนมายุ ๑๑ พรรษา เป็นพระโอรสของสมเด็จพระไชยราชา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๘๘๘ (พ.ศ.๒๐๖๘) โดยมีท้าวศรีสุตาจันทร์ เป็นพระชนนีช่วยดูแลราชการแผ่นดินและเกิดแผ่นดินไหวในปีนั้น สมเด็จพระยอดฟ้าถูกขุนวรวงศาธิราช ผู้รักของพระชนนียึดอำนาจแล้วเอาตัวไปประหารชีวิตที่วัดโคกพระยาเมื่อจ.ศ.๘๙๑ (พ.ศ.๒๐๗๑) รวมอยู่ในราชสมบัติได้ ๑ ปี ๒ เดือน (พ.ศ.๒๐๖๘-๒๐๙๑ ครองราชย์รวม ๒ ปี ศักราชไม่ตรงกัน)

๑๖. ขุนวรวงศาธิราช เดิมเป็นพันบุตรศรีเทพ ผู้เฝ้าหอพระต่อมท้าวศรีสุตาจันทร์เกิดเสนาหาเป็นผู้ทำการยึดอำนาจจากสมเด็จพระยอดฟ้า และตั้งตนเป็นกษัตริย์ อยู่ในราชสมบัติได้ ๕ เดือน (บางแห่งว่า ๔๒ วัน) ก็ถูกขุนพิเรนทรเทพและพวกจับฆ่าเสีย แล้วนำศพเสียบประจานที่วัดแจ้งใน จ.ศ.๘๙๑ (พ.ศ. ๒๐๗๑) ในประวัติศาสตร์ถือว่าผู้ปล้นราชบัลลังก์ไม่นับเป็นราชวงศ์ (พ.ศ.๒๐๙๑ ปล้นบัลลังก์ ๔๒ วัน ไม่นับเข้าราชวงศ์)

๑๗. สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (ครองราชย์ครั้งแรก) คือ พระเพ็ชรราชา เป็นเชื้อพระวงศ์ของสมเด็จพระไชยราชาธิราช นับว่าเป็นพระอนุชาธิราชต่างพระมารดา ออกผนวชหนีราชภัยจากท้าวศรีสุตาจันทร์ ได้ถูกเชิญขึ้นครองราชย์ครั้งที่ ๑ หลังจากกำจัดขุนวรวงศาธิราช แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๒ แต่แต่งตั้งให้ขุนพิเรนทรเทพเป็นพระมหาธรรมราชา รัชกาลนี้ได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมี๗ เชือก ต่อมาได้เกิดศึกหงสาวดีขึ้น พระองค์ทรงสถาปนาวัดวังชัย จัดให้มีพระราชพิธีอุปสมกรม พระราชพิธีมิชยัม พระราชพิธีอาจาริยาภิเษก พระราชพิธีอินทราภิเษก พระสุวิโยทัยพระมเหสีสิ้นพระชนม์ สถาปนาวัดสพสวรรค์ ตั้งเมืองสาครบุรี เมืองนันทบุรี เมืองนครชัยศรี เกิดสงครามช้างเผือก จนต้องมีการเจรจาสงบศึกกัน และแย่งชิงพระเทพกษัตริย์พระราชธิดา จนในที่สุดสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งขณะนั้นมีพระชนม์ ๙ พรรษาได้สละราชสมบัติ เมื่อ จ.ศ.๙๑๔ (พ.ศ. ๒๐๙๗) ให้พระมหินทราธิราชพระราชโอรสครองราชย์ต่อมา ส่วนพระองค์นั้นเสด็จออกผนวชในเดือน ๘ ปีสาลพอ ๓ เดือนพระองค์ให้บูรณะอารามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองลพบุรี (พ.ศ.๒๐๙๑-๒๐๙๗) ครองราชย์ช่วงแรก ๒ ปี ศักราชไม่ตรงกัน ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าศักราชตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ถึงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชนี้ น่าจะผิดพลาดช่วงใดช่วงหนึ่ง สรุปแล้วศักราชที่สอบใหม่ว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครองราชย์ พ.ศ.๒๐๙๓ นี้ น่าจะเป็นไปได้ เพราะตรงกับพระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์แล้วตรงกัน

๑๘. สมเด็จพระมหินทราธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีพระชนม์ ๒๕ พรรษา ได้ครองราชย์ครั้งที่ ๑ เมื่อ จ.ศ.๙๑๖ (พ.ศ.๒๐๙๗) รัชกาลนี้มีเหตุการณ์ยกทัพตีเมืองพิษณุโลก และเกิดความขัดแย้งกับพระมหาธรรมราชา จนต้องเชิญสมเด็จพระมหาจักรพรรดิซึ่งทรงผนวชอยู่ต้องเสด็จลาผนวชในเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ปีสาล ครองราชย์แก้ปัญหาดังกล่าว ใน จ.ศ.๙๑๖ (พ.ศ.๒๐๙๗)

๑๙. สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ได้ลาผนวชกลับมาครองราชย์ครั้งที่ ๒ จ.ศ.๙๑๖ (พ.ศ.๒๐๙๗) พระมหาธรรมราชาพาพระนเรศวรไปเมืองหงสาวดีและพระองค์รับพระวิสุทธิกษัตริย์และพระเอกาทศรถ มากรุงศรีอยุธยา และเกิดศึกหงสาวดีเข้าศึกล้อมกรุง ขณะนั้นพระองค์ ประชวรหนักอยู่ ๒๕ วัน และสวรรคต ใน จ.ศ.๙๑๗ (พ.ศ.๒๐๙๘) (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๑ ครองราชย์รวม ๒๐ ปี ศักราชไม่ตรงกัน ความนั้นพระองค์ทรงประชวรและสวรรคตในขณะที่เข้าศึกล้อมกรุงศรีอยุธยาน่าจะเป็น พ.ศ. ๒๑๑๑ - ๒๑๑๒ มากกว่าไม่ใช่ พ.ศ. ๒๐๙๘)

๒๐. พระมหินทราธิราช ครองราชย์ครั้งที่ ๒ ระหว่างสงครามเมื่อ จ.ศ.๙๑๗ (พ.ศ.๒๐๙๘) หรือมากกว่า พระมหาธรรมราชาให้พระยาจักรีเข้าไปเป็นโล่ศึกในกรุงศรีอยุธยา จนพระเจ้าบุเรงนองยึดกรุงศรีอยุธยาได้ และแต่งตั้งให้พระมหาธรรมราชาครองราชย์ต่อไป ใน จ.ศ.๙๓๑ (พ.ศ.๒๑๑๒) ส่วนสมเด็จพระมหินทราธิราชและพระญาติวงศ์ถูกนำตัวไปเมืองหงสาวดีและสิ้นพระชนม์ที่นั่น (พ.ศ.๒๐๙๘-๒๑๑๒) มีเหตุตรงกันเพราะเสียกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่น่าที่จะทำศึกนานถึง ๔ ปี ทำให้มีข้อศึกษาเรื่องศักราชที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จสวรรคตว่าเสด็จสวรรคตช่วงไหน หรือถูกจับไปเมืองหงสาวดีตามที่หลักฐานพม่ากล่าวมา

ตั้งแต่รัชกาลนี้เป็นต้นไปศักราชในวงเล็บนั้น จึงน่าจะถูกต้องมากกว่าศักราชในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา

๒๑. สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ เป็นเชื้อพระวงศ์กษัตริย์ทางเหนือ พระเจ้าหงสาวดีได้จัดพระราชพิธีปราบดาภิเษกให้เป็นกษัตริย์เมื่อ จ.ศ.๙๓๘ (พ.ศ.๒๐๙๙) ถือเป็นกษัตริย์จากราชวงศ์สุโขทัยหรือราชวงศ์เชียงรายเดิม พระองค์ให้พระนเรศวรขึ้นไปทำศึกกับเจมร และพระนเรศวรยกทัพช่วยสงครามให้เมืองหงสาวดี และประกาศอิสรภาพ ทำให้การต่อสู้กับเมืองหงสาวดีและป้องกันกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชอยู่ในราชสมบัติ ๒๒ ปีมีพระชนม์๗๖พรรษาที่ทรงประชวรและสวรรคต จ.ศ.๙๕๐ (พ.ศ.๒๑๑๑) (พ.ศ.๒๑๑๒-๒๑๓๓ ครองราชย์ ๒๑ ปี ศักราชไม่ตรงกัน จึงมีข้อศึกษาเรื่องการขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระมหาธรรมราชาว่าน่าจะเป็น พ.ศ.๒๑๑๒ มากกว่า พ.ศ.๒๐๙๙ ตามความในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และพระเจ้าหงสาวดีกษัตริย์พม่าคงไม่จัดพระราชพิธีปราบดาภิเษกให้ก่อนได้กรุงศรีอยุธยาไว้ในอำนาจแน่)

๒๒. สมเด็จพระนเรศวรมหาราชาธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พระชนม์ ๓๕ พรรษา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๙๕๐ (พ.ศ.๒๑๑๑) มีศึกสงครามจนชนช้างกับพระมหาอุปราชามีชัยชนะ ทำสงครามตีเมืองตะนาวศรี ตีเมืองทวาย ตีเจมร และตีเมืองหงสาวดี ทรงทำสงครามตลอดรัชกาล พระองค์ทรงมีพระชนม์ ๕๐ พรรษา ทรงประชวรระหว่างตั้งทัพหลวงที่ตำบลทุ่งแก้วเมืองหางหลวงและสิ้นพระชนม์ที่นั่นในวันจันทร์ขึ้น ๘ ค่ำเดือน ๖ เพลาเช้าแล้ว ๒ บาท จ.ศ.๙๕๕ (พ.ศ.๒๑๑๖) รวมอยู่ในราชสมบัติ ๑๕ ปี (พ.ศ.๒๑๓๓-๒๑๔๘ ครองราชย์ ๑๕ ปี ศักราชไม่ตรงกัน

๒๓. สมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชาธิราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชาธิราช ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๙๕๕ (พ.ศ.๒๑๑๖) พระองค์ทรงทำสงครามเคียงคู่กับพระเชษฐาธิราชมาตลอด เมื่อขึ้นครองราชย์จึงให้มีพระราชพิธีสงครามภิเษก พระราชพิธีประเวศพระวรวงษ์เชษฐารามมหาวิหาร พระที่นั่งอรณพ มีการตั้งพระราชกำหนดกฎหมายพระอัยการ พระราชวังบวรสถานมงคล (เจ้าฟ้าสุทัศน์) พระราชโอรสองค์โตเสวยยาพิษ

สวรรคต ต่อมา จ.ศ.๙๖๓ (พ.ศ.๒๑๔๔)ทรงพระประชวรหนักและสวรรคตในปีนั้น พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๙ ปี (พ.ศ.๒๑๔๔-๒๑๖๓ ครองราชย์รวม ๑๙ ปี สักราชไม่ตรงกัน)

๒๔. สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ พระราชโอรสองค์เล็ก ซึ่งพระเนตรเสียวข้างหนึ่งได้ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๙๖๓ (พ.ศ.๒๑๔๔) พระพิมพ์ลธรรมอนันตปริษา (พระศรีสิน) วัดระฆัง ซึ่งมีศิษย์นับถือจำนวนมากและมี จมื่นศรีเสารักษ์เป็นบุตรเลี้ยง คิดการกบฏนำกำลังเข้าพระราชวังยึดอำนาจได้สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ถูกจับสำเร็จโทษและฝังที่วัดโคกพระยาเมื่อ จ.ศ.๙๖๔ (พ.ศ.๒๑๔๕) รวมอยู่ในราชสมบัติได้ ๑ ปี ๒ เดือน

๒๕. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ คือพระพิมพ์ลธรรมอนันตปริษา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๙๖๔ (พ.ศ.๒๑๔๕) ให้จมื่นศรีเสารักษ์เป็นอุปราชได้ ๗ วัน ก็ประชวรอยู่ ๓ วันต่อมาก็สวรรคต เกิดการต่อสู้กับญี่ปุ่นและตั้งให้พระมหาอำนาจที่ขับไล่ญี่ปุ่นเป็นเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ ชักพระมงคlopพิตรมาไว้ด้านตะวันตก เลี้ยเมืองตะนาวศรีให้พม่า พรานบุญพบรอยพระพุทธรูปและสถาปนามณฑลพระราชนิพนธ์มหาชาติคำหลวงและสร้างพระโคตปิฎกสำหรับพระพุทธรูปศาสนา อยู่ในราชสมบัติ ๒๕ ปี พระองค์ทรงประชวรอยู่ ๑ เดือน ๑๖ วัน จึงเสด็จสวรรคต จ.ศ.๙๘๔ (พ.ศ. ๒๑๖๕)

๒๖. สมเด็จพระเชษฐาธิราช หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ คือ พระเชษฐาธิราชกุมาร พระราชโอรสองค์แรกของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๙๘๔ (พ.ศ. ๒๑๖๕) ทำให้พระพันปีศรีสิน (พระพันศรีศรีศิลป์)พระอนุชาโกรธที่ไม่ได้ครองราชย์จึงพาพรรคพวกไปตั้งหลักที่เมืองเพชรบุรีของสมผู้คนจะยึดอำนาจ แต่ถูกปราบเสียก่อนทำการจึงให้ประหารชีวิตที่วัดโคกพระยา ต่อมาข้าหลวงเดิมได้ยุว่า เจ้าพระยา กลาโหมสุริยวงศ์ทำการใหญ่โดยปลงศพมารดาบังหน้าไว้ ทำให้พระองค์ทรงมีความระแวงพระทัย แต่เจ้าพระยา กลาโหมฯ นั้นได้รับชิงทำการยึดอำนาจเสียก่อน พระองค์จึงถูกสำเร็จโทษ ใน จ.ศ.๙๙๑ (พ.ศ. ๒๑๗๒) รวมอยู่ในราชสมบัติ ๑ ปี ๗ เดือน

๒๗. สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ พระราชโอรสองค์ที่สามของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระชนม์ ๙ พรรษา เจ้าพระยา กลาโหมได้เชิญขึ้นครองราชย์ อยู่ได้ ๖ เดือน มุขมนตรีเห็นว่าการณ์จะเสียไปจึงให้ลงจากชัตรีย์ และถวายราชสมบัติให้เจ้าพระยา กลาโหมสุริยวงศ์ซึ่งปฏิเสศในครั้งแรกโดยอ้างว่ามีได้ชิงราชสมบัติ นั้น (จึงให้แก่พระราชโอรสที่ยังอยู่ตามราชประเพณี) ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ เมื่อ จ.ศ.๙๙๒ (พ.ศ. ๒๑๗๓) ส่วนสมเด็จพระเจ้าอาทิตย์วงศ์นั้นยังคงอยู่ ต่อมาได้ถูกลดยศไปปลูกเรือนอยู่ริมวัดท่าทราย โหษฐานที่นั้งห้อยเท้าบนกำแพงแก้วหน้าวิหารพระศรีสรรเพชญ์ โดยไม่ลงมาจากกำแพงในเวลาที่ถูกชัตรีย์เสร็จไปนมัสการและจุดเทียนพรรษาดถวายพระพุทธรูป ต่อมา จ.ศ. ๙๙๒ (พ.ศ.๒๑๗๓) สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ยกพวกเข้าปล้นพระราชวัง และถูกจับสำเร็จโทษ

๒๘. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ คือ เจ้าพระยา กลาโหมสุริยวงศ์ ครองราชย์ จ.ศ.๙๙๒ (พ.ศ.๒๑๗๓) ทรงสถาปนาพระอนุชาให้เป็นพระสุธรรมราชา สถาปนาวัดไชยวัฒนาราม ให้จำลองพระนครวัดของขอมมาสร้าง พระนครหลวงเป็นพระราชวังประทับร้อน ที่ข้างวัดเทพจันทร์ สร้างจักรวรรดิ ไชยชนคมหาประเทศ วัดชุมพลนิกายาราม พระปรางค์วัดมหาธาตุ สร้างพระมหาปราสาท วัดชุมพลนิกายาราม พระปรางค์วัดมหาธาตุ สร้างพระมหาปราสาทพระวิหารสมเด็จ เสด็จทางชลมารคไปนมัสการพระพุทธรูป เสด็จธรรโศก ธรรทองแดง และห้วยเขา เกิดอุสนิบาดไม่ถูกพระนารายณ์พระราชโอรส ๒ ครั้ง จึงจัดงานสมโภช มีพระราชพิธีปลงศักราช จ.ศ. ๑๐๐๐ (พ.ศ.๒๑๘๑) ปิฆาส เอกอุสนิมฤทธิศกขึ้นตีตีวารจันทร์

เฉลิมศึก เป็นท้าวปรายุค และเกิดอสูรนิบาทต้องเหมมหาปราสาท เพลิงไหม้จนตีบุกหลังคาโหลลงห้องคลัง เรือนหน้า เรือนหลัง ๑๐๐ หลังคาจึงดับ พระองค์ทำให้อังคฆเรือนใน ๓ เดือนเสร็จและก่อพระมหาปราสาท ๑ ปี เสร็จให้นามว่าพระวิหารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในราชสมบัติ ๒๖ พรรษา จ.ศ.๑๐๐๖ (พ.ศ.๒๑๘๗) ปิวอก ทรงพระประชวรหนักอยู่พระที่นั่งเบญจรัตน์และสวรรคต

๒๙. สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ หรือ สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๖ พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ที่ได้รับมอบพระแสงขรรค์ชัยศรี ก่อนพระราชบิดาสวรรคต ๓ วัน ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๑๐๐๖ (พ.ศ.๒๑๘๗) พระนารายณ์ได้คบกับพระสุธรรมราชาผู้เป็นอาทำการยึดอำนาจ จับสมเด็จพระเจ้าท้ายสระสำเร็จโทษ ที่วัดโคกพระยา ในปีนั้น

๓๐. สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา หรือ สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๗ คือ พระสุธรรมราชา พระอนุชาของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองครองราชย์ จ.ศ.๑๐๐๖ (พ.ศ.๒๑๘๗) แต่งตั้งให้พระนารายณ์พระราชนัดดาเป็นอุปราช โดยอยู่พระราชวังบวรสถานมงคล ต่อมาได้ขึ้นหาพระราชกัลยาณี พระชนนีฐานของพระนารายณ์หวังจะร่วมสังวาสด้วย พระราชกัลยาณีหลับในคู้พระสมุดออกมาแจ้งให้พระนารายณ์ทราบเรื่อง พระนารายณ์จึงทำการชิงอำนาจ เกิดศึกกลางเมืองต่อสู้ระหว่างวังหลวงและวังหลัง ในที่สุดจับสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาได้ จึงสำเร็จโทษที่วัดโคกพระยา รวมอยู่ในราชสมบัติได้ ๒ เดือน ๒๐ วัน

๓๑. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เป็น พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ครองราชย์ จ.ศ.๑๐๐๖ (พ.ศ.๒๑๘๗) ขณะนั้นมีพระชนมายุได้ ๒๕ พรรษา เกิดเหตุต้องกำจัดพระไตรภูวนาธิบดีและพระองค์ทอง มีพระราชพิธีเบญจาทิศ พระราชพิธีบัญชีพรหม ได้ช้างพังเผือกจากเมืองศรีสวัสดิ์ส่งราชทูตไทยเจริญมิตรกับฝรั่งเศส ยกทัพไปตีได้เมืองเชียงใหม่สร้างพระราชวังที่เมืองลพบุรี สร้างพระที่นั่งสุทาสวรรย์ พระที่นั่งหิรัญนบุรี เสด็จประพาสพระพุทธรูปบาท เมื่อ จ.ศ.๑๐๔๔ (พ.ศ.๒๒๒๕) พระเพทราชา เป็นผู้สำเร็จราชการและขุนหลวงสรศักดิ์ทำการกบฏและประหารพระปีย์ ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ พระชนมายุ ๕๑ พรรษา ซึ่งกำลังประชวรอยู่ ณ พระที่นั่งสุทาสวรรย์มหาปราสาทนั้นสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๒๖ ปี (บางแห่งว่า ๒๙ ปี) ส่วนเจ้าฟ้าอภัยทศพระราชโอรสอีกองค์ซึ่งถูกแจ้งให้ขึ้นไปเมืองลพบุรี ก็ถูกจับสำเร็จโทษที่ตำบลวัดทราก

๓๒. สมเด็จพระเพทราชา หรือ สมเด็จพระมหาบุรุษ มีพระชนมายุ ๕๖ พรรษา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๑๐๔๔ (พ.ศ.๒๒๒๕) รัชกาลนี้มีพระราชพิธีพระบรมศพ สมเด็จพระนารายณ์ เกิดเหตุปราบกบฏธรรมเสถียร ข้าหลวงเดิมของเจ้าฟ้าอภัยทศ ได้ยกทัพไปตีเมืองนครราชสีมา สร้างพระที่นั่งบรมยงค์รัตนอาสน์ มีการส่งทูตไปฝรั่งเศส ได้ช้างเผือกจากเมืองสวรรคโลก เขมรขอสามัมภักดิ์ เกิดกบฏบุญญาวัง ปลายรัชกาลสมเด็จพระเพทราชาประชวร ๑๕ วัน อาการโรคกำเริบ ขุนหลวงสรศักดิ์เจ้าสำเร็จโทษเจ้าพระขวัญ พระชนม์ ๑๓ พรรษา ในตำหนักหนองหวาย พระองค์อยู่ในราชสมบัติได้ ๑๕ ปีก็สวรรคต จ.ศ.๑๐๕๙ (พ.ศ.๒๒๔๐)

๓๓. สมเด็จพระเจ้าเสือ หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ คือ ขุนหลวงสรศักดิ์ มีพระชนมายุ ๓๖ พรรษา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๑๐๕๙ (พ.ศ.๒๒๔๐) รัชกาลนี้มีพระราชพิธีพระบรมศพพระบิดา ให้สร้างพระอารามที่บ้านประทับข้างอสุนิบาท ต้องขอดพระมณฑปวัดมงคลบพิตร เสด็จนมัสการพระพุทธรูปบาท เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี เมืองสาครบุรี และเกิดคดีประหารพันท้ายนรสิงห์ จึงโปรดให้ขุดคลองโคกขาม ปลาย

รัชกาล เมื่อ จ.ศ.๑๐๖๘ (พ.ศ.๒๒๔๙) สมเด็จพระเจ้าเสือมีพระชนมายุ ๔๕ พรรษาทรงประสูติ ณ พระที่นั่งสุริยามรินทร์และสวรรคตในปีนั้น

๓๔. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าเสือ มีพระชนมายุ ๒๗ พรรษา ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๑๐๖๘ รัชกาลนี้มีการสำเร็จโทษพระองค์เจ้ากำที่เข้าไปในพระราชฐานต้องห้าม จัดพระราชพิธีพระบรมศพสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ พระบรมศพกรมหลวงโยธาเทพ มีการขุดคลองมหาชัย ขุดคลองแคร์น้อย โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค์ ทำการชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์วัดป่าโมกเสด็จนมัสการพระพุทธรูปบาท พระอนุชา กรมพระราชวังบวรา บูรณะและฉลองวัดกุฎีดาวเตรียมทำศึกราชสมบัติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ พระชนมายุ ๕๔ พรรษา ทรงประสูติหน้กและสวรรคต จ.ศ.๑๐๙๙ อยู่ในราชสมบัติได้ ๒๖ ปีเศษ ภายหลังเกิดเหตุการณ์เจ้าฟ้าอภัยและเจ้าฟ้างุ้มเมศ พระราชโอรสกับกรมพระราชวังบวรา ได้ทำการชิงอำนาจกันในที่จับเจ้าฟ้าทั้งสองสำเร็จโทษเสีย

๓๕. สมเด็จพระบรมโกศ หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ คือ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ผู้เป็นพระอนุชาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ มีพระชนมายุ ๕๑ พรรษาได้ขึ้นครองราชย์ จ.ศ.๑๐๙๔ (พ.ศ.๒๒๗๕) รัชกาลที่ทรงตั้งข้าราชการและราชวงศ์ มีการล้อมจับช้างที่เมืองลพบุรี พวกจีนในไทยคนปล้นพระราชวัง เขมรถวายช้างเผือก ตั้งกรมขุนเสนาพิทักษ์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) เป็นมหาอุปราชต่อมาต้องพระราชอาญาหิวคต ทำการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดภูเขาทอง มอญอพยพเข้ามาพึ่งกรุงศรีอยุธยา ตั้งกรมขุนพรพินิตเป็นกรมพระราชวังบวรา มีการสมโภชพระพุทธรูป ปลายรัชกาลสมเด็จพระบรมโกศมีพระชนมายุ ๗๘ พรรษาทรงประสูติ สวรรคต จ.ศ.๑๑๒๐ (พ.ศ.๒๓๐๑) อยู่ในราชสมบัติ ๒๖ ปี เนื่องจากสมเด็จพระบรมโกศทรงมีพระราชมโอรสหลายพระองค์ ดังนั้นกรมขุนอนุรักษ์มนตรี จึงได้จับกุมเอากรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ และกรมหมื่นเสวกักตี่ สำเร็จโทษที่ตึกพระคลังศุภรัตน์ แต่ให้กรมขุนพรพินิตครองราชสมบัติตามที่สมเด็จพระราชบิดาสั่งไว้ กรมขุนอนุรักษ์มนตรีเสด็จไปอยู่พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์

๓๖. สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ คือ กรมขุนพรพินิต (ขุนหลวงหา วัด) เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ครองราชย์ จ.ศ.๑๑๒๐ (พ.ศ.๒๓๐๑) รัชกาลนี้กรมพระเทพามาตย์ (กรมหลวงพิธมนตรี) ได้เสด็จหิวคต ทางสร้างวัดอุทุมพร และทำให้การปฏิสังขรณ์หลังคามณฑปพระพุทธรูปโดยหุ้มทอง ๒ ชั้นสิ้นทอง ๑๔๔๔ ซึ่ง ต่อมาพระองค์ทรงคิดว่าพระองค์เองเป็นพระอนุชา หากควรรับราชบัลลังก์ไม่จึงถวายคืนให้สมเด็จพระเชษฐาธิราช แล้วเสด็จทรงเรือพระที่นั่งกิ่ง ทรงผนวชอยู่ที่วัดเดิมและจำพรรษาอยู่วัดประดู่

๓๗. สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ) หรือสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ คือ กรมขุนอนุรักษ์ มนตรี สมเด็จพระเชษฐาธิราชของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร ครองราชย์ จ.ศ.๑๑๒๑ (พ.ศ.๒๓๐๒) รัชกาลนี้ได้เนรเทศกรมหมื่นเทพพิพิธไปเกาะลังกา ต่อมาไปตั้งมั่นอยู่ที่ปราจีนบุรีและนครราชสีมา เกิดมอญที่เข้านางบวชเป็นกบฏ เสียเมืองเชียงใหม่แก่พม่าและพม่ายกทัพมาตีเมืองมะริด เมืองตะนาวศรี เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี ทำให้ชาวบ้านบางระจันรวมตัวสู้พม่า กองทัพพม่าทำการล้อมกรุงจนเสียกรุงในที่สุดเมื่อวันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน นพศก (พ.ศ.๒๓๑๐) สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์ อัมรินทร์หนีออกจากกรุงไปได้และทนทุกข์ทรมานจนถึงพิราลัย

หมายเหตุ ศักราชในวงเล็บนั้นเป็นศักราชที่มีการตรวจสอบกันภายหลัง ซึ่งก็ยังแตกต่างจากศักราชที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ที่มีคำอธิบายและตรวจสอบกันมาก่อนแล้ว ศักราชที่มีปัญหาอยู่ไม่ตรงกันนั้นเกิดจากการคำนวณแต่ละผู้รู้ และมีการเปลี่ยนศักราชที่เริ่มต้นจากเมษายนเป็นเดือนแรกของปีอย่างไทยขอให้คำปรึกษาและตรวจสอบกับข้อมูลอื่นๆ ที่มีการตรวจสอบแล้วมาเพิ่มเติม ด้วยยังมีข้อผิดพลาดอยู่

รูปภาพ อาณาจักรอยุธยา

อาณาจักรอยุธยาถึงสิ้นสุดราชวงศ์จักรีเมื่อ จ.ศ.๑๑๒๙ (พ.ศ.๒๓๑๐) พระยาตาก(สิน)ได้รวบรวมกำลังไพร่พลกู้ชาติจากพม่า และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของอาณาจักรสยาม

ราชวงศ์ธนบุรีแห่งอาณาจักรสยาม

พระยาตาก (สิน) ได้ครองราชย์สมบัติเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ หรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อ จ.ศ.๑๑๓๐ (พ.ศ.๒๓๑๑) พระองค์ทรงสร้างราชธานีที่กรุงธนบุรี พระองค์ได้ทำการรวบรวมกำลังกอบกู้ชาติ และทำการปราบก๊กต่างๆ ปรับปรุงบ้านเมืองจนเป็นปึกแผ่นมั่นคง ปลายรัชกาลนั้นเกิดกลางกลางภายในกรุงธนบุรี พระองค์เสด็จสวรรคตใน จ.ศ.๑๑๔๔ (พ.ศ.๒๓๒๕) รวมอยู่ในสิริราชสมบัติ ๓๔ ปี

ธนบุรีเป็นที่ราบสามเหลี่ยมปากน้ำเจ้าพระยาที่อุดมสมบูรณ์ เริ่มรู้จักกันในชื่อ บางกอก มีแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่างๆ ที่เปรียบเหมือนเส้นเลือดฝอยกระจายอยู่ทั่วบริเวณ จึงมีข้อสันนิษฐานว่า บางกอก นั้นจะเพี้ยนมาจากเดิมว่า บางเกาะ ด้วยความที่พื้นที่มีลักษณะเป็นเกาะเล็กเกาะน้อยจากแม่น้ำลำคลองต่างๆ

เดิมลำน้ำเจ้าพระยาจะแคบแควมาก ในช่วงตั้งแต่ต้นทพบุรีถึงมายังพระนคร จึงได้มีการขุดคลองลัดขึ้นหลายจุด ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระไชยราชาธิราช สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ ทำให้กระแสน้ำพุ่งเข้าทางคลองขุดใหม่ และเขากว้างขึ้นจนเป็นลำน้ำใหญ่ ส่วนลำน้ำเดิมก็ค่อยๆตื้นเขินขึ้น สดขนาดเป็นลำคลอง คลองที่สำคัญที่สุด ได้แก่ คลองที่ขุดเชื่อมโค้งแม่น้ำ ซึ่งปัจจุบันเป็นปากคลองบางกอกใหญ่ และปากคลองบางกอกน้อย ซึ่งได้กลายเป็นแม่น้ำช่วงที่เป็นเส้นแบ่งระหว่างกรุงเทพฯและธนบุรี

ช่วง พุทธศักราช ๒๑๐๐ ไทยเริ่มมีการติดต่อค้าขายทางทะเลมากขึ้น ต่อมาสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาจึงโปรดฯให้ ยกบางกอกขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน พระราชทานนามว่า ธนบุรีศรีมหาสมุทร แต่นิยมเรียกกันสั้นๆเพียง ธนบุรี นับเป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่ง ศตวรรษต่อมาในช่วงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช บางกอกได้ทวีความสำคัญขึ้น เนื่องจากเป็นเมืองท่าพักเรือต่างชาติที่เดินทางขึ้นล่องระหว่างกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดฯให้ปรับปรุงเมือง สร้างป้อมวิไชยประสิทธิ์และป้อมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อป้องกันข้าศึกซึ่งมาทางทะเล รวมทั้งมีทหารต่างชาติทั้งโปรตุเกสและฝรั่งเศส จำนวนหลายร้อยนายมาประจำที่ป้อมด้วย

ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ ทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยามีสภาพทรุดโทรมมากไม่สามารถซ่อมแซมฟื้นฟูให้กลับคืนสภาพเดิมได้ จึงทรงตัดสินพระทัยสร้างราชธานีใหม่ขึ้นที่กรุงธนบุรี สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเสด็จมาทอดพระเนตรที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือก ธนบุรีเป็นที่ตั้งราชธานีแห่งใหม่ไว้ว่า เป็นเพราะกรุงธนบุรีอยู่ไม่ไกลจากกรุงศรีอยุธยานัก การมีอำนาจอยู่ที่เมืองธนบุรีน่าจะทำให้ฐานะของกรุงธนบุรีมีอำนาจไม่ต่างจากการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งธนบุรีตั้งอยู่บริเวณที่มีลำน้ำลึกใกล้ทะเล ถ้าข้าศึกไม่มีทัพเรือเป็นกำลังด้วยแล้วก็ยากที่จะตีกรุงธนบุรีได้ นอกจากนี้ที่ตั้งกรุงธนบุรียังติดปากน้ำ สามารถกันมิให้หัวเมืองเหนือที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ชื่ออาณาจักรสุโขทัยจากการค้าทางทะเลกับต่างประเทศได้ ขณะเดียวกันกรุงธนบุรีจะได้เปรียบและทำการค้าทางทะเลได้สะดวกเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างกำลังทางเศรษฐกิจอย่างมาก ประกอบกับกรุงธนบุรีมีป้อมปราการและเป็นเมืองขนาดย่อมซึ่งพอเหมาะกับการรักษาไว้ได้ แต่หากรักษาไว้ไม่ได้จริงๆก็อาจถอยทัพกลับไปตั้งมั่นที่จันทบุรีทางทะเลได้โดยง่าย การสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีจำเป็นต้องขยายพื้นที่เพื่อรองรับประชาชนที่หนีภัยสงคราม และปรับปรุงให้เหมาะสมทางยุทธศาสตร์มากขึ้น จึงโปรดฯให้ขยายเมืองไปทางเหนือจนจรดคลองบางกอกน้อย พร้อมกับสร้างกำแพงเมือง ตามแนวคลองขุดใหม่ซึ่งปัจจุบันมีชื่อเป็นทางการว่า คลองบ้านขมิ้นและคลองบ้านหม้อ ส่วนทางทิศตะวันออกขยายไปจรดคลองคูเมืองที่ขุดขึ้นใหม่ (ในปัจจุบันเรียกว่า "คลองหลอด") ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาผ่านกลางเมือง แล้วสร้างกำแพงเมืองขึ้นตามแนวคลองคูเมือง ซึ่งต่อมาได้ชื่อไปในสมัยรัชกาลที่ ๑ สมัยกรุงธนบุรีมีระยะเวลาเพียง ๑๕ ปี และมีศึกสงครามเกือบตลอดรัชกาล วรรณกรรมจึงไม่ได้รับการฟื้นฟูมากนัก ปรากฏวรรณคดีที่แต่งขึ้นในรัชสมัยนี้ อาทิ พระราชนิพนธ์บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์ ในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นบทเสภา ๔ ตอน โดยใช้เค้าโครงของเรื่อง รามเกียรติ์ โดยใช้เค้าโครงของเรื่องจากมหากาพย์รามายณะของอินเดีย

ราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ความเป็นมาของราชวงศ์จักรีนี้ เริ่มจากที่อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมอำนาจลงทางตอนเหนือ นั้น พระเจ้าอู่ทองได้สถาปนาอาณาจักรขึ้นมาทางตอนเหนือ จนเป็นเหตุมีการเจรจาเป็นไมตรีต่อกัน ดังนั้นบุคคลในราชวงศ์พระร่วงจึงได้เข้ามารับราชการอยู่ในราชสำนักกรุงศรีอยุธยา

ดังนั้น การที่บุคคลในราชวงศ์สุโขทัยได้มีบทบาทสำคัญในอาณาจักรสยาม และทำให้ราชวงศ์เชียงรายเดิม ได้กลับมามีอำนาจอีกครั้งและสถาปนาราชวงศ์จักรีขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ในกรุงรัตนโกสินทร์ นั้น จึงถือว่าเป็นราชวงศ์สยามที่สืบราชสมบัติครองแผ่นดินยาวนานที่สุดในโลก

ต่อมาพื้นที่ของกรุงธนบุรีหรือบางกอกนั้น ได้มีการสร้างพระนครแห่งใหม่คือ กรุงรัตนโกสินทร์ หรือ กรุงเทพมหานคร (Bangkok) ขึ้น หลังจากที่เกิดการจลาจลในกรุงธนบุรีเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๕

สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก(ทองด้วง) และสมเด็จพระยาสุรสีห์สิงหนาท (บุญมา) สองพี่น้องผู้มีบทบาทสำคัญในการปราบจลาจลนั้น เมื่อสืบตำนานสกุลวงศ์ของบุคคลสำคัญทั้งสองจึงปรากฏว่าบุคคลที่สืบเชื้อสายมาแต่ราชวงศ์สุโขทัย นับตั้งแต่สมเด็จพระมหาธรรมราชา (ขุนพิเรนทรเทพ เชื้อสายของราชวงศ์สุโขทัย) สมเด็จพระเอกาทศรถ (ได้พระมเหสีเป็นพระธิดาพระยาราม เชื้อสายขุนนางมอญ) กรมพระเทพามาตย์ (เจ้าแม่วัดดุสิต-เป็นพระธิดาของสมเด็จพระเอกาทศรถ) เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน-บุตรชายของกรมพระเทพามาตย์ พระนมของสมเด็จพระนารายณ์) จนถึง เจ้าพระยาวรวงศาธิราช (ทอง) และพระยาราชนกุล (ทองคำ-ผู้อพยพครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนที่บ้านสะแกกรัง) และสมเด็จพระชนกฉิบตี (ทองดี-ผู้รับราชการ เป็นพระอักษรสุนทรศาสตร์ ตั้งบ้านเรือนที่บิ่อมเพชร กรุงศรีอยุธยา) ผู้เป็นบรมชนกของสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก(ทองด้วง-แต่งงานกับสมเด็จพระยาสุรสีห์สิงหนาท (บุญมา-ทหารเลวของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี)

สำหรับราชวงศ์จักรีนั้น แม้จะมีเชื้อสายเดิมจากราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัย แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ได้สถาปนาราชวงศ์จักรีแล้ว ต้องนับเริ่มจากสมเด็จพระชนกาธิบดี สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกแห่งปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ซึ่งทรงมีพระอัครชายาพระนามเดิมว่า "ดาวเรือง" มีพระราชโอรส และพระราชธิดา ๗ พระองค์ นับเป็นราชสกุลชั้นที่ ๑ ของลำดับราชกุลพระราชวงศ์จักรี

รูปภาพ ลำดับราชสกุลพระราชวงศ์จักรี

ครั้นสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ (พระเจ้าตากสิน) ได้เสด็จเสวยราชสมบัติอยู่ ณ กรุงธนบุรีนั้นพระองค์ทรงทราบอย่างดีว่า เจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง) นั้น เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์พระร่วงมี พระยาพระราม เป็นพระญาติกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (แต่งงานกับพระธิดาของสมเด็จพระเอกาทศรถ) พ่อเจ้าพระยาจักรีรีบกับอะแซหุ่นก็มีความชอบมากมายจึงได้พระราชทานบำเหน็จและปูนฐานันดรศักดิ์เป็น "สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พลิกมहिมาทุกนคฺราระอาเศช นเรศวรสूरियงศ์ องค์อัครบาทมฤฎิกากร บวรรัตนปรินายก ณ กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีกรุงศรีอยุธยา" ซึ่งชื่อนี้ไม่เคยมีในประวัติศาสตร์ชาติไทยมาก่อน สมเด็จพระเจ้าตากสินเท่านั้น ที่ทรงทราบว่าเหตุใดพระองค์จึงตั้งเช่นนั้น

มหาจักรีบรมราชวงศ์จึงได้สืบสันตติวงศ์ ดำรงเสวยราชย์เป็นกษัตริย์ชาติสยามสืบเนื่องกันมาไม่ขาดสาย คือ

๑. สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
๒. สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
๓. สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๕. สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๖. สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๗. สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๘. สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
๙. สมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
๑๐. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

ประเทศสยามได้มีพระมหากษัตริย์ ราชวงศ์พระร่วงหรือสุโขทัย สืบเนื่องกันมาไม่ขาดสายนับตั้งแต่แรกสถาปนาราชอาณาจักรไทยในสุพรรณภูมิ เมื่อ พุทธศักราช ๑๗๘๑ พระราชวงศ์นั้นยังดำรงสถิตสถาพรมาอยู่ทุกวันนี้ในพระปรมาภิไธย แห่งพระมหากษัตริย์ราช ผู้เป็นเจ้าของมหานพปฎลเศวตฉัตรเช่นเดียวกัน

จากข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารจะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วงทรงหลังพระมหากษัตริย์คุณชูปเกล้าชาวไทยมาไม่ขาดสาย ในยามไทยเป็นข้าชอมก็พลีพระชนม์ชีพเข้าต่อสู้ขับไล่หวังในความเป็นอิสระภาพ จนกระทั่งสถาปนาราชอาณาจักรสุโขทัยขึ้นเป็นครั้งแรกในสุพรรณภูมิแห่งนี้ ครั้นแผ่นดินสยามเกิดจลาจล ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอยู่ถึง ๑๕ ปี ก็ได้พระราชวงศ์พระร่วงคือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและ พระสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์สองพี่น้องที่กอบกู้เอกราชไว้ได้และเมื่อกรุงศรีอยุธยาล้มพินาศครั้งล่าสุด ก็ได้พระราชวงศ์พระร่วงอีกคือ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์สองพี่น้อง ทหารเอกคู่พระทัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ช่วยกันกอบกู้เอกราชให้พ้นจากการเป็นทาสอริราชศัตรู สืบจนกระทั่งสยามประเทศประสบวิกฤตการณ์ครั้งใหม่ต่อลัทธิล่าเมืองขึ้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงแก้ไขด้วยพระปรีชาสามารถเป็นพระเดชพระคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่ดำรงเอกราชมาจนทุกวันนี้

“ราชวงศ์พระร่วง” ได้ประทานโอรสแห่งสยามผู้แก่แล้วกล้าทรงปรีชาสามารถเป็นกษัตริษาราชที่ทรงเป็น มหาราช ของสยามประเทศทุกพระองค์ตลอดมา

ราชวงศ์จักรี เริ่มตั้งแต่สมเด็จพระชนกอภิตีแห่งพระปฐมกษัตริย์ ราชวงศ์จักรีนั้นได้มีการสืบราชสันตติวงศ์ต่อเนื่องมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ทรงเป็นสมเด็จพระมหาราชาธิราช ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่ออาณาประชาราษฎร์ ทรงมีมหากรุณาธิคุณที่มากพันสุดพรรณารสดีอยู่ในดวงใจของปวงประชาชนชาวไทยทั้งมวลอย่างยั่งยืนตลอดกาลนาน

นับเป็นราชวงศ์กษัตริย์แห่งสยามที่ยังดำรงสิริราชสมบัติ สามารถครองอาณาจักรมาจนถึงทุกวันนี้ คือตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. ๑๗๘๓ - พ.ศ. ๒๕๔๒ รวม ๗๖๓ ปี (หากตั้งแต่ต้นราชวงศ์เชียงแสนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ แล้วจะเป็น ๙๔๒ ปี) เป็นราชวงศ์กษัตริย์ที่มีอายุยาวนานที่สุดในโลก เชื้อสายกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัยได้กลับคืนมาครองราชย์อีกครั้ง ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์โดยสถาปนาเป็นราชวงศ์จักรีขึ้นใหม่

กรุงรัตนโกสินทร์

รูปภาพ ราชธานีกรุงรัตนโกสินทร์

เป็นราชธานีปัจจุบันของเราทุกคนที่เกิดและเติบโตมาจนถึงปัจจุบันนี้ กรุงรัตนโกสินทร์ มีประวัติศาสตร์ ที่ควรจดจำและรำลึกถึง บุญคุณของบรรพบุรุษผู้สร้างชาติ และรักษาชาติไว้ให้เราได้อยู่อย่างมีความสุข ในทุกวันนี้และผู้ที่มีความสำคัญสูงสุดก็คือ พระมหากษัตริย์ ที่ทรงรักษาแผ่นดินนี้ไว้ให้เรา ซึ่งผู้เขียนจะนำท่านไปในเหตุการณ์สำคัญๆ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีทั้งเลือดและน้ำตาไม่แพ้กรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เช่นกัน

ราชวงศ์จักรี

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์กษัตริย์ พระพุทธศาสนาป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชน และมนตรี”

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรโมรราชมหাজักริบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พระบาทสมเด็จพระปรโมรราชมหাজักริบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙ - ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒) พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกในราชวงศ์จักรีเสด็จพระราชสมภพเมื่อวันพุธ เดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เวลา ๓ ยามตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๒๗๙ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ขณะมีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา และทรงย้ายราชธานีจากฝั่งธนบุรีมาอยู่ฝั่งพระนครและโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังเป็นที่ประทับ

พระราชสมภพ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระนามเดิมว่า ทองด้วง เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๒๗๔ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์เป็น บุตรคนที่ ๔ ของพระอัครสุนทรศาสตร์ (ทองดี) ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกกับพระอัครชายา (หยก) ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าแล้วพระยาตาก (สิน) ได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์และย้ายราชธานีมายังกรุงธนบุรีในขณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุได้ ๓๒ พรรษาและได้เข้าถวายตัวรับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตามคำชักชวนของพระมหามนตรี (บุญมา) (ต่อมาคือ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) โดยทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น “พระราชริน (พระราชวรินทร์)” เจ้ากรมพระตำรวจนอกชวา และทรงย้ายนิवासสถานมาอยู่ที่บริเวณวัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหารในปัจจุบัน) ในปี พ.ศ.๒๓๑๓ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จขึ้นไปตีเมืองทวายซึ่งมีกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นเจ้าเมืองทวายอยู่พระองค์และพระมหามนตรีได้รับพระราชโองการให้ยกทัพร่วมในศึกครั้งนี้ด้วยหลังจากการศึกในครั้งนี้ พระองค์ทรงได้รับการเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาโกยรณฤทธิ” จางวางพระตำรวจฝ่ายขวา เพื่อเป็นการปูนบำเหน็จที่มีความชอบในการสงครามครั้งนี้

หลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพขึ้นไปปราบเจ้าพระฝางสำเร็จแล้ว มีพระราชดำริว่า เจ้าพระยาจักรี (หมุด) นั้นมีเก๋วก่อก้าวในการสงคราม ดังนั้น จึงโปรดตั้งพระองค์ขึ้นเป็น “พระยายมราช” เสนาอิติกรมพระนครบาล โดยให้ว่าราชการที่สมุหนายกด้วย เมื่อเจ้าพระยาจักรีแซกถึงแก่กรรมแล้ว พระองค์จึงได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “เจ้าพระยาจักรี” ที่สมุหนายก พร้อมทั้งโปรดให้เป็นแม่ทัพเพื่อไปตีกรุงกัมพูชาโดยสามารถตีเมืองพระตะบอง เมืองโพธิสัตว์ เมืองบริบูรณ์ และเมืองพุทไธเพชร (เมืองบันทายมาศ) ได้ เมื่อสิ้นสงครามสมเด็จพระเจ้าตากสินโปรดให้นักงองศ์รามาชิตีไปครองเมืองพุทไธเพชรให้เป็นใหญ่ในกรุงกัมพูชาและมีพระดำรัสให้เจ้าพระยาจักรีและพระยาโกษาธิบดีอยู่ช่วยราชการที่ เมืองพุทไธเพชร จนกว่าเหตุการณ์จะสงบราบคาบก่อน

พระองค์เป็นแม่ทัพทำราชการสงครามกับพม่า เขมร และลาว จนมีความชอบในราชการมากมาย ดังนั้น จึงได้รับการเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พิฤกมहिมา ทุกนัครระอาเดชนเรครราช สุริยวงษ์ องค์อรรคบาทมูลิกการ บวรรัตนบรินายก” และทรงได้รับพระราชทานให้ทรงเสด็จฯ กั้นกลดและมีเครื่องยศเสมอยศเจ้าต่างกรม

เมื่อถึงปี พ.ศ.๒๓๒๕ ได้เกิดจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรีคือพระยาสุรศักดิ์ตั้งตัวเป็นกบฏ ขณะนั้นพระองค์ท่านเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกได้เสด็จกลับจากกัมพูชามาที่กรุงธนบุรี แล้วปราบปรามกบฏ ทรงเห็นว่าเหตุเพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมีพระสติวิปลาสจึงให้นำไปสำเร็จโทษสมัยกรุงธนบุรีจึงสิ้นสุดลงในที่สุด

ปราบดาภิเษก

หลังจากนั้นในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.๒๓๒๕ หลังจากที่พระองค์ทรงปราบปรามกบฏเรียบร้อยแล้วทางอาณาประชาราษฎร์ได้อัญเชิญเสด็จขึ้นปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีขณะที่มีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีราชธานีเดิมที่อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามายังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาพระองค์โปรดให้สร้างพระราชวังหลวงและโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมาประดิษฐานยังวัดพระศรีรัตนศาสดารามหลังจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานฉลองสมโภชพระนครเป็นเวลา ๓ วัน ครั้นเสร็จการฉลองพระนครแล้วพระองค์พระราชทานนามพระนครแห่งใหม่ให้ตั้งกับนามพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรว่า “กรุงเทพมหานคร บวร

รัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมาน อวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์” หรือเรียกอย่างสั้นๆว่า “กรุงเทพมหานคร”

สวรรคต

หลังจากการฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดารามแล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็ทรงพระประชวรด้วยพระโรคชราพระอาการทรุดลงตามลำดับ จนกระทั่ง เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ.๒๓๕๒ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณรวมพระชนมายุได้ ๗๓ พรรษา เสด็จอยู่ในราชสมบัติ ๒๗ ปี

พระบรมศพถูกเชิญลงสู่พระลองเงินประกอบด้วยพระโกศทองใหญ่แล้วเชิญไปประดิษฐานไว้ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ภายใต้วพระมหาเศวตฉัตรตั้งเครื่องสูงและเครื่องราชูปโภคเฉลิมพระเกียรติยศตามโบราณราชประเพณีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ประโคมกลองชนะตามเวลาดังเช่นงานพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกประการ จนกระทั่ง พ.ศ.๒๓๕๔ พระเมรุมาศซึ่งสร้างตามแบบพระเมรุมาศสำหรับพระเจ้าแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยาได้สร้างแล้วเสร็จ จึงเชิญพระบรมโกศจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทขึ้นประดิษฐาน ณ พระเมรุมาศ แล้วจัดให้มีการสมโภชพระบรมศพเป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืนจึงถวายพระเพลิงพระบรมศพ หลังจากนั้นมีการสมโภชพระบรมอัฐิและบำเพ็ญพระราชกุศลเมื่อแล้วเสร็จจึงเชิญพระบรมอัฐิประดิษฐาน ณ หอพระธาตุมณเฑียร ภายในพระบรมมหาราชวัง ส่วนพระบรมราชสรีรางคาร เชิญไปลอยบริเวณหน้าวัดปฐมคงคาราวรวิหาร

พระราชกรณียกิจ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร (หรือกรุงรัตนโกสินทร์) เป็นราชธานี และทรงสถาปนาราชวงศ์จักรีปกครองราชอาณาจักรไทยเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ ภายหลังจากการเสด็จเสวยราชย์แล้วพระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง คือการป้องกันราชอาณาจักรให้ปลอดภัย และทรงฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยอันเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาการที่ไทยสามารถปกป้องการรุกรานของข้าศึกจนประสบชัยชนะทุกครั้งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของพระองค์ในการบัญชาการรบอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามกับพม่าใน พ.ศ.๒๓๒๘ ที่เรียกว่า “สงครามเก้าทัพ” นอกจากนี้พระองค์ยังพบว่ากฎหมายบางฉบับที่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาไม่มีความยุติธรรม จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการตรวจสอบกฎหมายที่มีอยู่ทั้งหมดเสร็จแล้วให้เขียนเป็นฉบับหลวง ๓ ฉบับ ประทับตราราชสีห์ คชสีห์ และบัวแก้วไว้ทุกฉบับ เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” สำหรับใช้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง

การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

พระราชกรณียกิจประการแรกที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงจัดทำเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ คือการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีใหม่ ทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาแทนกรุงธนบุรี ด้วยเหตุผลทางด้านยุทธศาสตร์เนื่องจากกรุงธนบุรีตั้งอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำ ทำให้การลำเลียงอาวุธยุทธภัณฑ์และการรักษาพระนครเป็นไปได้อย่างยาก อีกทั้งพระราชวังเดิมมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถขยายได้ เนื่องจากติดวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารและวัดโมฬีโลกยารามส่วนทางฝั่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้นมีความเหมาะสมกว่าตรงที่มีพื้นที่แน่นดินเป็นลักษณะหัวแหลม มีแม่น้ำเป็นคูเมืองธรรมชาติ มีชัยภูมิเหมาะสมและสามารถรับศึกได้เป็นอย่างดี

การสร้างราชธานีใหม่นั้นใช้เวลาทั้งสิ้น ๓ ปีโดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงประกอบพิธียกเสาหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวด จ.ศ. ๑๓๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๓๒๕ และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างพระบรมมหาราชวังสี่ทอดราชประเพณีและสร้าง พระอารามหลวงในเขตพระบรมมหาราชวังตามแบบกรุงศรีอยุธยาซึ่งการสร้างเมืองและพระบรมมหาราชวัง เป็นการสี่ทอดประเพณี วัฒนธรรมและศิลปกรรมดั้งเดิมของชาติ ซึ่งปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และได้พระราชทานนามแก่ราชธานีใหม่นี้ว่า "กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา มหาดิลกภ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถานอมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยะวิษณุกรรมประสิทธิ์" นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างสิ่งต่างๆ อันสำคัญต่อการสถาปนาราชธานีได้แก่ ป้อมปราการ, คลอง ถนนและสะพานต่างๆ มากมาย

การป้องกันราชอาณาจักร

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระปรีชาสามารถในการรบทรงเป็นผู้นำทัพ ในการทำสงครามกับพม่าทั้งหมด ๗ ครั้งในรัชสมัยของพระองค์ได้แก่

สงครามครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๓๒๗ สงครามเก้าทัพ

สงครามครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดระหว่างไทยกับพม่า โดยในครั้งนั้นพระเจ้าปดุงแห่งราชวงศ์อลองพญา ของ พม่า มีพระประสงค์จะเพิ่มพูนพระเกียรติยศและชื่อเสียงให้ขจรขจายด้วยการกำราบอาณาจักรสยาม จึง รวบรวมไพร่พลถึง ๑๔๔,๐๐๐ คน กรีธาทัพจะเข้าตีกรุงรัตนโกสินทร์โดยแบ่งเป็น ๙ ทัพใหญ่ เข้าตีจากกรอบ ที่ศทางส่วนทัพของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีกำลังเพียงครึ่งหนึ่งของทหารพม่าคือมี เพียง ๗๐,๐๐๐ คนเศษเท่านั้น

ด้วยพระปรีชาสามารถในการทำสงคราม ได้ทรงให้ทัพของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ไปสกัดทัพพม่าที่บริเวณทุ่งลาดหญ้า ทำให้พม่าต้องชะงักติดอยู่บริเวณช่องเขาแล้วทรงสั่งให้จัดทัพแบบกองโจร ออกปล้นสะดม จนทัพพม่าขาดเสบียงอาหารเมื่อทัพพม่าบริเวณทุ่งลาดหญ้าแตกพ่ายไปแล้วสมเด็จพระบวร ราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทจึงยกทัพไปช่วยทางอื่น และได้รับชัยชนะตลอดทุกทัพตั้งแต่เหนือจรดใต้

สงครามครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๓๒๙ สงครามทำดินแดงและสามสบ

ในสงครามครั้งนี้ทัพพม่าเตรียมเสบียงอาหารและเส้นทางเดินทัพอย่างดีที่สุดโดยแก๊ไข่อิมิตพลาด ต่างๆ จากศึกครั้งก่อน โดยพม่าได้ยกทัพเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์มาตั้งค่ายอยู่ที่ท่าดินแดงและสามสบ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงยกทัพหลวงเข้าตีพม่าที่ค่ายดินแดงพร้อมกับให้ทัพของ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทเข้าตีค่ายพม่าที่สามสบ หลังจากรบกันได้ ๓ วันค่ายพม่าก็แตกพ่ายไป ทุกค่ายและพระองค์ยังได้ทำสงครามขับไล่อิทธิพลของพม่าได้โดยเด็ดขาดและตีหัวเมืองต่างๆ ขยายราชอาณาจักร เขตทำให้ราชอาณาจักรสยามมีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ดินแดนล้านนาไทยใหญ่ สิบสองปันนา หลวงพระบาง เวียงจันทน์ เขมรและด้านทิศใต้ไปจนถึงเมืองกลันตัน ตรังกาบู ไทรบุรี ปะลิส และปะเร

สงครามครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๓๓๐ สงครามตีเมืองลำปางและเมืองป่าซาง

หลังจากที่พม่าพ่ายแพ้แก่สยาม ก็ส่งผลทำให้เมืองขึ้นทั้งหลายของพม่า เช่น เมืองเชียงรุ่งและเชียงตุง เกิดกระด้างกระเดื่อง ตั้งตนเป็นอิสระพระเจ้าปดุงจึงสั่งให้ยกทัพมาปราบปราม รวมถึงเข้าตีลำปางและป่าซาง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทราบเรื่องจึงสั่งให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท
คุมไพร่พล ๖๐,๐๐ นาย มาช่วยเหลือและจับไล่พม่าไปเป็นผลสำเร็จ

สงครามครั้งที่ ๔ พ.ศ.๒๓๓๐ สงครามตีเมืองทวาย

ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เกณฑ์ไพร่พล
๒๐,๐๐๐ นาย ยกทัพไปตีเมืองทวายแต่สงครามครั้งนี้ไม่มีการรบพุ่ง เพราะต่างฝ่ายต่างก็ขาดแคลนเสบียง
อาหารรีพลก็ขาดเจ็บจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้อพยพทัพกลับกรุงเทพฯ

สงครามครั้งที่ ๕ พ.ศ.๒๓๓๖ สงครามตีเมืองพม่า

ในครั้งนั้นเมืองทวายตะนาวศรีและมะริดได้เข้ามาขอสวามิภักดิ์ต่อไทยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด
ฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ยกทัพไปช่วยป้องกันเมืองแต่เมื่อพระเจ้าปดุงยกทัพมา
ปราบปรามเมืองทั้งสามก็หันกลับเข้ากับพม่าอีกพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรด
เกล้าให้อพยพทัพกลับกรุงเทพฯ

สงครามครั้งที่ ๖ พ.ศ.๒๓๔๐ สงครามพม่าที่เมืองเชียงใหม่

เนื่องจากสงครามในครั้งก่อนๆ พระเจ้าปดุงไม่สามารถตีหัวเมืองล้านนาได้จึงทรงรับสั่งไพร่พล
๕๕,๐๐๐ นาย ยกทัพมาอีกครั้งโดยแบ่งเป็น ๗ ทัพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึง โปรด
เกล้าให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทคุมไพร่พล ๒๐,๐๐๐ นายขึ้นไปรวมไพร่พลกับทางเหนือเป็น
๔๐,๐๐๐ นายระดมตีค่ายพม่าเพียงวันเดียวเท่านั้นทัพพม่าก็แตกพ่ายยับเยิน

สงครามครั้งที่ ๗ พ.ศ.๒๓๔๖ สงครามพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ ๒

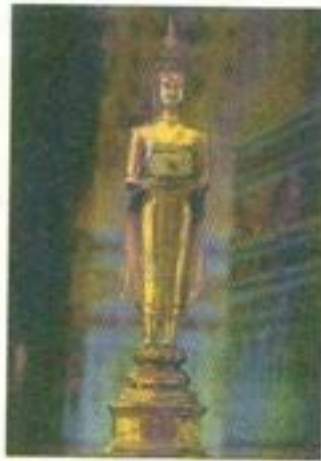
ในครั้งนั้นพระเจ้าบรมราชาธิบดีกาวิละได้ยกทัพไปตีเมืองสาด หัวเมืองขึ้นของพม่าพระเจ้าปดุงจึงยก
ทัพลงมาตีเมืองเชียงใหม่เพื่อแก้แค้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงทราบ จึงโปรด
เกล้าให้ส่งกองทัพไปช่วยเหลือ และสงครามครั้งนี้ก็จบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายไทย

พระพุทธรูปประจำพระองค์

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำรัชกาล

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรตามวันพระบรมราชสมภพสร้างราว พ.ศ.๒๔๑๐-๒๔๑๑ สร้างด้วยทองคำ บาตรลงยาสร้างโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงอุทิศพระราชกุศลถวายพระบรมอัยกาธิราช สูง ๒๙.๕๐ เซนติเมตร ประดิษฐานในหอพระสุราลัยพิมาน พระพุทธรูปประจำรัชกาลเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ชัดสมาธิเพชร ภายใต้พระเศวตฉัตร ๓ ชั้น สร้างราว พ.ศ.๒๓๖๗-๒๓๙๔ หน้าตักกว้าง ๘.๓ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๒.๕ เซนติเมตร สูงรวม ๔๖.๕ เซนติเมตร ประดิษฐานในหอพระสุราลัยพิมาน

พระราชลัญจกร

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๑ เป็นตราจากรูป “ปทุมธูณาโลม” หรือ “มหาธูณาโลม” หมายถึง ตาที่สามของพระอิศวรซึ่งถือเป็นปฐมฤกษ์ในการตั้งพระบรมราชจักรีวงศ์มีอักษรระ “อุ” แบบอักษรขอมอยู่ กลาง ล้อมรอบด้วยกลีบบัวอันเป็นดอกไม้ที่เป็นสิริมงคลในพุทธศาสนา

ตราธูณาโลมที่ใช้ตีประทับบนเงินพดด้วงมีรูปร่างคล้ายสังข์ทักษิณาวรรต หรือ สังข์เวียนขวามีลักษณะ เป็นม้วนกลมคล้ายลักษณะความหมายของพระนามเดิมว่า “ด้วง” อยู่ในกรอบลายกนก เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๔ ในคราวพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๑

รูปอุณาโลม ถูกตราขึ้นในวโรกาสกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๓๐๐ ปี เมื่อพระองค์ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีแล้ว พระองค์มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาษกรวงศ์ องค์บรมมาธิเบศ ตรีภูวเนตรวรนายกคิลกวัตินราชชาติอาชาวไศรย สมุหทัยดโรมนต์ สกลจักรวาทาธิเบศร์สุริเยนทราธิบดีนทร์ หริหรินทราธาดาธิบดี ศรีวิบูลยคุณอันเกษมสุทธอิราเมศวรมหันทน์ บรมธรรมิกราชาธิราชเคไชโยยพพรหมเทพาคติเทพนฤบดินทรภูมินทรบรมมาธิเบศโลกเชษฐวิสุทธิ รัตนมกุฎประเทศคคา มหาพุทธางกูรบรมบพิตร"

เนื่องจากพระปรมาภิไธยที่จารึกลงในพระสุพรรณบัฏนี้เป็นพระปรมาภิไธยเดียวกับพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ๓ พระองค์ ได้แก่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระเจ้าเชษฐา) และสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ดังนั้น พระองค์จึงเป็น "สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔"

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ออกพระนามรัชกาลที่ ๑ ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกตามนามของพระพุทธรูปที่ทรงสร้างอุทิศถวายและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เพิ่มพระปรมาภิไธยแก่สมเด็จพระบรมอัยกาธิราชจารึกลงในพระสุพรรณบัฏว่า "พระบาทสมเด็จพระปรโมรราชามหาจักรีบรมนารถ นเรศวราชวิวัฒนวงศ์ปฐมพงศาธิราชรามาธิบดีนทร์ สยามพิชิตินทรวิโรดมบรมนารถบพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก"

หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการเฉลิมพระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่าพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

ในวาระการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี รัฐบาลได้จัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕ ในการนี้รัฐบาลและปวงชนชาวไทยพร้อมใจกันเฉลิมพระเกียรติพระองค์โดยถวายพระราชสมัญญา "มหาราช" ต่อท้ายพระปรมาภิไธย ออกพระนามว่า "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช"

ลำดับประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญ

พ.ศ.๒๑๖๙

- ๒๐ มีนาคม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระราชสมภพที่กรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระนามเดิมทองด้วง

พ.ศ.๒๓๒๕

- สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จสวรรคต
- ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี
- สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี
- โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้า ขึ้นเป็นที่พระมหาอุปราชฝ่ายหน้า
- โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าทองอิน ขึ้นเป็นที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษเทเวศน์ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง
- องค์เชียงสีอ (ญวน) และนักองศ์เอง (เขมร) ขอเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภาร

- โปรดให้อาลักษณ์คีตนิทานอิหฺร่านราชธรรม

พ.ศ.๒๓๒๖

- กำหนดระเบียบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
- ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอุณรุท
- เริ่มงานสร้างพระนคร ชุกคูเมืองทางฝั่งตะวันออก สร้างกำแพงและป้อมปราการรอบพระนคร
- สร้างพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พ.ศ.๒๓๒๗

- โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปมหาณัฏฐินปฏิมากรจากหอพระแก้วในพระราชวังเดิม แห่ข้ามมาประดิษฐาน ณ พระอุโบสถในพระราชวังใหม่ พระราชทานนามพระอารามว่าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเสาชิงช้า
- สงครามเก้าทัพพระเจ้าปดุงกษัตริย์พม่าทรงกรีธาทัพเข้ามาตีเมืองไทยตั้งแต่เหนือจดใต้รวม ๙ ทัพ กองทัพไทยตีกองทัพพม่าแตกพ่ายยับเยินไปทุกทัพ

พ.ศ.๒๓๒๘

- งานสร้างพระนครและปราสาทราชมนเฑียรสำเร็จเสร็จสิ้น
- พระราชทานนามของราชธานีใหม่

พ.ศ.๒๓๒๙

- สงครามรบพม่าที่ท่าดินแดง
- ทรงพระราชนิพนธ์นิราศรบพม่าท่าดินแดง
- โปรดเกล้าฯ ขอเข้ามาเจริญพระราชไมตรี
- อังกฤษเข้าเกาะบีนังจากพระยาไทรบุรี

พ.ศ.๒๓๓๐

- องเชียงสือเขียนหนังสือขอถวายบังคมลา สอภหนีไปกู้บ้านเมือง
- อัญเชิญพระพุทธรูปสีหิงค์มาประดิษฐานภายในพระราชวังบวรสถานมงคล

พ.ศ.๒๓๓๓

- โปรดเกล้าฯ ให้สังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์

พ.ศ.๒๓๓๓

- องเชียงสือกู้บ้านเมืองสำเร็จและจัดตั้งไม้เงิน ต้นไม้ทองมาถวาย

พ.ศ. ๒๓๓๗

- ทรงอภิเษกให้นักองค์เองเป็นสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดีไปครองกรุงกัมพูชา

พ.ศ. ๒๓๓๘

- โปรดเกล้าฯ ให้ชำระพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ
- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระมหาพิชัยราชรถ

พ.ศ. ๒๓๓๙

- งานสมโภชพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก

พ.ศ. ๒๓๔๐

- ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร เรื่องรามเกียรติ์

พ.ศ. ๒๓๔๒

- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเวชยันตราชรถ

พ.ศ. ๒๓๔๔

- ฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและวัดสระเกศ
- ฟื้นฟูการเล่นลิเก

พ.ศ. ๒๓๔๕

- ราชอภิเษกพระเจ้าเวียงต๋ามยาลอง (องเชียงสือ)

พ.ศ. ๒๓๔๗

- โปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ ราชบัณฑิต ชำระกฎหมาย จัดเป็นประมวลกฎหมายตราสามดวงขึ้น

พ.ศ. ๒๓๔๙

- ทรงอภิเษกให้นักองค์จันทร์เป็นสมเด็จพระอุทัยราชาครองกรุงกัมพูชา

พ.ศ. ๒๓๕๐

- เริ่มสร้างวัดสุทัศน์เทพวราราม

พ.ศ. ๒๓๕๒

- ได้ริเริ่มให้มีการสอนพระปริยัติธรรมในพระบรมมหาราชวังตลอดจนตามวังเจ้านายและบ้านเรือนของข้าราชการผู้ใหญ่ทรงตรากฎหมายคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อจัดระเบียบการปกครองของสงฆ์ให้เรียบร้อยโปรดเกล้าฯ ให้มีการสอบพระปริยัติธรรมทรงสถาปนาสมเด็จพระ

พระสังฆราชองค์แรกของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสถาปนาพระสังฆราชศรี เป็นสมเด็จพระสังฆราช

- เสด็จสวรรคต

สงครามยุคสมัยรัชกาลที่ ๑

สงคราม ๙ ท้า

"สงคราม ๙ ท้า มหายุทธแห่งกรุงรัตนโกสินทร์"

คือหนังสือที่กล่าวถึงการรบของมหาสงครามอันยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากประเทศไทยได้ผ่านศึกสงครามในอดีต ผ่านประวัติศาสตร์สงครามทั้งการปกป้องแผ่นดินปราบปรามกบฏและรวบรวมบ้านเมืองจนเป็นปึกแผ่น จนเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งได้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี

ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ภายในของประเทศพม่าก็มีการเปลี่ยนแปลง คือในปีพุทธศักราช ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงกษัตริย์พม่าได้บรมราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์อังวะและต้องการประกาศแสนยานุภาพโดยการทำสงครามรวบรวมเมืองเล็กเมืองน้อยให้เป็นปึกแผ่นและต้องการทำสงครามกับประเทศไทย โดยหวังจะตีกรุงรัตนโกสินทร์ให้ย่อยยับจึงได้ยกกองทัพอันยิ่งใหญ่ถึง ๙ ท้า มีกำลังพลมากถึง ๑๔๔,๐๐๐ นาย โดยยกกองทัพเข้าตีประเทศไทยพร้อมกันในหลายทิศทาง

ทว่า สงครามแพ้นั้นอาจมิได้ขึ้นอยู่กับกองกำลังเพียงอย่างเดียวแต่สติปัญญาของผู้นำกองทัพเป็นตัวตัดสิน แน่ใจว่าจอมทัพแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยมีสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคลวังหน้าผู้เกรียงไกร ชุนพลเอกของพระบรมเชษฐาธิราชเจ้าล้านเกล้ารัชกาลที่ ๑ เป็นแม่ทัพใหญ่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทุกสมรภูมิพระองค์เสด็จออกไปบัญชาการรบด้วยพระองค์เองทุกครั้ง และสำหรับพระองค์แล้วตั้งแต่วัยหนุ่มกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิตพระองค์ทรงตราครุฑอยู่กับสงครามมาโดยตลอด

ความน่าตื่นตาตื่นใจของมหาสงครามในครั้งนี้ คือพระสติปัญญาและความกล้าหาญของผู้นำกองทัพ คือสมเด็จพระอนุชาธิราช พระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ที่ได้ทำการรบด้วยสามารถทำหน้าที่รับทัพใหญ่ของพม่าซึ่งทัพใหญ่ของพม่านั้น นำทัพโดยพระเจ้าปดุงซึ่งนำวีรพลเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรีขณะที่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนำกองทัพหลวง เป็นกำลังหนุนสำหรับกองทัพไทยที่เพี้ยงพล้ำ และมหาศึกครั้งนี้เอง ยุทธภูมิที่ภาคใต้ ได้ก่อเกิดวีรสตรีไทยขึ้นมา ๒ นางคือท้าวเทพกษัตรี และท้าวศรีสุนทร หรือคุณหญิงจัน ภริยาเจ้าเมืองถลางและนางมุกนึ่งสาว ที่นำชาวเมืองถลางต่อสู้ศึกพม่าเป็นสามารรถ

นี่คือหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ที่จะทำให้ท่านรักชาติ รักแผ่นดินรักเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย และร่วมกันรำลึกถึงบรรพบุรุษไทย ผู้กล้าศึกสงครามมาตลอดอย่างยาวนาน เพื่อแผ่นดินผืนนี้แผ่นดินที่ลูกหลานได้อยู่อาศัยสืบต่อมา ถ้าวันนั้น ในศึกสงครามเก้าทัพ ผลไม่ออกมาอย่างที่เห็น หน้าประวัติศาสตร์และดินแผ่นดินนี้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว

เรื่องราวของสงคราม บางครั้งก็ทำให้เราอีกเพิ่มหัวหาย แต่บางครั้งก็ทำให้เราเศร้าสลดใจ แต่การเรียนรู้เรื่องราวของสงครามปกป้องแผ่นดิน เยี่ยง "สงคราม ๙ ท้า มหายุทธแห่งกรุงรัตนโกสินทร์" นี้ เชื่อว่าลูกไทยหลานไทยจะภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของชาติ เกียรติภูมิของบรรพบุรุษ และเกียรติภูมิตนเอง

การศึกษาสงครามทุกครั้งในอดีตของชาติไทยล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็น “ราชอาณาจักรไทย” ในปัจจุบัน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นชาวไทยต้องทำศึกปกป้องบ้านเมืองมาอย่างต่อเนื่องแต่ด้วยพระปรีชาสามารถของบูรพกษัตริย์ไทยทรงนำทัพแก้แค้นทหารกล้าต่อต้านการรุกรานแย่งชิงดินแดนและอิสรภาพของชาวไทยให้เรามีแผ่นดินอาศัยทุกวันนี้

ชาวไทยรุ่นหลังได้ร่วมเทิดพระเกียรติยศแห่งพระราชวงศ์จักรีที่ทรงเสียสละเพื่อความเป็นเอกราชของชาติไทย

สงคราม ๙ ทัพ พุทธศักราช ๒๓๒๘

เหตุการณ์ฝ่ายไทย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ปราบดาภิเษกเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อปีขาล พุทธศักราช ๒๕๒๓ ได้ทรงมีพระราชดำริว่านครหลวงเดิมซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองธนบุรีนั้นมีวัดล้อมอยู่ ๒ ด้าน คือวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมฬีโลกยาราม) นอกจากนั้นแล้วยังทรงดำริว่า พม่าคงจะมาตีไทยอีกกรุงธนบุรีสร้างป้อมปราการ ๒ มี่งเอาแม่น้ำไว้กกลางเมืองเหมือนอย่างเมืองพิษณุโลกมีประโยชน์ ที่จะเอาเรือรบเข้าไว้ในเมือง เวลาข้าศึกมาประชิดส่วนการสู้รบรักษาเมืองคนข้างในจะโยกย้ายกำลังมาช่วยกันรักษาหน้าที่ไม่ทันท่วงที เพราะต้องข้ามแม่น้ำ ต่างกับเมืองพิษณุโลกซึ่งลำน้ำแคบและตื้นกระแสน้ำยังทำสะพานข้ามได้ยากลำบากซึ่งพระองค์เคยประสบมาแล้วในการรักษาเมืองพิษณุโลกในศึกอะแซหุุ่นก็เมื่อมีพระราชดำริเช่นนี้ จึงเห็นว่าควรย้ายพระนครมาทางฝั่งตะวันออกซึ่งพระองค์เคยมีพระราชดำริเช่นนี้ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีแล้วและเคยกราบทูลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ขณะนั้นศึกกำลังติดพันอยู่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงทรงเฉยอยู่

ในการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ทางฝั่งตะวันออกนี้พระองค์มีรับสั่งให้รื้อกำแพงกรุงเก่าเอาอิฐมาสร้างเป็นป้อมปราการ การสร้างพระนครใช้เวลา ๓ ปี สำเร็จเมื่อปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๓๒๘ พอลสมโภชพระนครแล้วไม่ช้า พม่าก็ยกทัพใหญ่มาตีเมืองไทยในปีนั้นเอง

สาเหตุของสงคราม

เมื่อพระเจ้าปดุงสามารถปราบเสี้ยนหนามได้มอญรามัญก็อยู่ในอำนาจทำสงครามที่ใดก็ได้รับชัยชนะทุกแห่งทุกครั้งจึงคิดจะตีเมืองไทยให้เกียรติยศดังเช่นพระเจ้าบุเรงนอง ปัจจุบันประเทศใกล้เคียงก็ได้ไว้ในอาณาเขตหมดแล้วมีรีพลบริบูรณ์ทหารก็ศึกศึกพร้อมทำศึกสงครามยิ่งเมื่อทราบข่าวไทยผลัดแผ่นดินใหม่ก็ดำริการที่จะยกกองทัพเข้ามายึดไทยปฏิบัติเมื่อพระเจ้าปดุงปราบมอญและไทยใหญ่จนราบคาบในขณะนั้นได้ประเทศใกล้เคียงไว้ในอาณาเขตพระเจ้าปดุงได้ทำสงครามได้รับชัยชนะมาทุกแห่ง กำลังพลก็บริบูรณ์ควรที่จะยกพลเข้าตีเมืองไทยเพื่อเป็นการแผ่เดชานุภาพเช่นเดียวกับพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง

ครั้นถึงปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงจึงให้เตรียมกองทัพยกเข้าตีไทย เกณฑ์คนทั้งเมืองหลวงหัวเมืองพม่า มอญ ยะไข่ ลาว ลื้อ เงี้ยวซึ่งเป็นเมืองขึ้น รวมพลจำนวน ๑๔๔,๐๐๐ คน

การวางแผนการรบของพระเจ้าปดุง

แผนการของพระเจ้าปดุงในการเข้าตีไทยครั้งนี้ ต้องการจะแต่งตั้งศึกให้ประสบความสำเร็จโดยฉับพลันโดยใช้กำลังพลจำนวนมากเข้าตีไทยทุกด้านพร้อมกันโดยกำหนดจุดค้ำหน้าในการเข้าตีไทยทางด้านพระเจดีย์สามองค์เพื่อมุ่งเข้ายึดกรุงเวทพ เพราะเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและใช้กำลังส่วนหนึ่งเข้าทางด้านแม่ละเมา แขวงเมืองตากโดยตีหัวเมืองเหนือมาตลอดมาบรรจบกับทัพหลวงที่กรุงเวทพและมีกำลังอีกส่วนหนึ่งตีนครลำปาง

นครสวรรค์ต้องมาบรรจบกับทัพหลวงที่กรุงเทพฯ และมีกำลังส่วนหนึ่งเข้ายึดภาคใต้ไว้ทั้งหมดโดยกำลังอีกส่วนหนึ่งเข้าทางด้านบึงที่ตีหัวเมืองฝั่งตะวันตกของไทยไปบรรจบกันที่ภาคใต้แผนการยุทธของพม่าครั้งนี้พม่าวางแผนที่จะยกกำลังเข้าตีไทยถึง ๕ ทางโดยมุ่งกำลังเข้าตีพร้อมกัน พม่าคิดว่าแผนนี้ไทยไม่มีทางที่จะสู้พม่าได้พระเจ้าปดุงมีความคิดว่าการสงครามครั้งนี้ควรจะทำให้ยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้าบุเรงนองและมีความมั่นใจว่าศึกครั้งนี้จะสามารถชนะไทยอย่างง่ายตายด้วยเวลาอันรวดเร็ว

ความคิดของพระเจ้าปดุงครั้งนี้เป็นการคิดแต่ทางสำเร็จหรือคิดแต่ทางได้อย่างเดียว หากคิดคำนึงถึงทางเสียไม่ทั้งนี้เพราะพระเจ้าปดุงยังไม่มีประสบการณ์ในยุทธวิธีพิพการยกกำลังเข้าพร้อมกันทุกทางด้วยกำลังพลออกไปอย่างกว้างขวางก่อให้เกิดความยากลำบากในการลำเลียงเสบียงอาหารข้อเสียของประการนี้พระเจ้าปดุงมิได้เฉลียวใจไม่คาดคิดว่าเส้นทางพระเจดีย์สามองค์หรือทางไทรโยคจะถูกกองกำลังไทยสกัดปากช่องแคบที่ช่องสะเตาซึ่งหนังสือ ไทยรบพม่า ใช้คำว่าปิดตรอก

การจัดกำลังและแผนการยุทธของพม่า

วันพฤหัสบดี แรม ๕ ค่ำเดือนธันวาคม ปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงก็สั่งให้เคลื่อนทัพออกจากเกาะตะมะ เอกสารทางพม่าระบุไว้มี ๕ เส้นทาง คือ

๑. ทางเส้นเมืองมะรืน กำลังพล ๑๑,๐๐๐ คน
๒. ทางเส้นเมืองทวาย กำลังพล ๑๑,๐๐๐ คน
๓. ทางเส้นเชียงใหม่ กำลังพล ๓๓,๐๐๐ คน
๔. ทางเส้นระแหง กำลังพล ๕,๐๐๐ คน
๕. ทางเส้นด่านพระเจดีย์สามองค์ ซึ่งพม่าเรียกเส้นทางไทรโยค มีกำลังพล ๘๗,๕๐๐ คน แบ่งเป็นทัพข้าง ๕๐๐ ทัพม้า ๘,๕๐๐ และพลเดินเท้า ๗๙,๐๐๐ รวม ๑๘๗,๕๐๐ คน

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เขียนไว้ใน ไทยรบพม่า ว่า "ครั้นถึงปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงให้เตรียมกองทัพยกเข้าตีเมืองไทยเกณฑ์คนในเมืองหลวงและหัวเมืองขึ้นตลอดจนเมืองประเทศราชหลายชาติหลายภาษารวมจำนวนพล ๑๘๔,๐๐๐ จัดเป็นกระบวนทัพ คือ

กองทัพที่ ๑ ให้แม่ยี่แมงชองยอแม่ทัพมีกำลังทั้งทัพบก ทัพเรือ จำนวน ๑๐,๐๐๐ คน เว็จกำปั่นรบ ๑๕ ลำชุมพลที่เมืองมะริดเข้าตีทางภาคใต้ของไทย ตั้งแต่ชุมพรไปถึงสงขลาส่วนทัพเรือนั้นให้ตีหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตะกั่วป่าไปจนถึงเมืองถลาง

กองทัพที่ ๒ ให้ฮอนอกแม่ทัพหุ้มเป็นแม่ทัพ ถือกำลังพล ๑๐,๐๐๐ คน กองม้า ๑,๐๐๐ เข้าที่ชุมพลที่เมืองทวายเคลื่อนกำลังเข้าไทยทางด้านบึงเพื่อตีทางตะวันตกของไทยตั้งแต่เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี และบรรจบกับกองทัพที่ ๑ ที่เมืองชุมพร

กองทัพที่ ๓ ให้ห่วนคยี่สะโคะศิริมหาจุณะเจ้าเมืองตองอูเป็นแม่ทัพ ถือพล ๓๐,๐๐๐ คน ทัพม้า ๓,๐๐๐ เคลื่อนกำลังเข้าไทยทางเชียงแสน ยกมาตีนครลำปางและหัวเมืองทางริมแม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำยม ตั้งแต่เมืองสวรรคโลก สุโขทัย พิษณุโลก อีกส่วนหนึ่งแยกเข้าเชียงใหม่และลำปาง เมื่อตีได้แล้วเดินทัพมาบรรจบกันที่นครสวรรค์จากนั้นเคลื่อนทัพเข้าตีกรุงเทพฯ

กองทัพที่ ๔ ให้เมียนห่วนแมงยิมหาทิมซ่อง เป็นแม่ทัพถือกำลังพล ๑๑,๐๐๐ คน กำลังม้า ๑,๑๐๐
ตั้งที่เมืองเมาะตะมะ ทำหน้าที่เป็นกองทัพหน้าเคลื่อนกำลังเข้าตีกรุงเทพฯ ทางด่านพระเจดีย์สามองค์

กองทัพที่ ๕ ให้เมียนเมห่วนเป็นแม่ทัพ ถือกำลังพล ๕,๐๐๐ คน มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะเป็นกองหนุน
กองทัพที่ ๔

กองทัพที่ ๖ ให้ตะแคงกามะ ราชบุตรที่ ๒ (พม่าเรียกศิริธรรมราชา) เป็นแม่ทัพถือพล ๑๒,๐๐๐ คน
กองม้า ๑,๒๐๐ มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะ เป็นทัพหน้าที่ ๑ ของทัพหลวงที่จะยกเข้ากรุงเทพฯ ทางด่านพระเจดีย์
สามองค์

กองทัพที่ ๗ ให้ตะแคงจิกกุ ราชบุตรที่ ๓ (พม่าเรียกสะโตะมันซอ) เป็นแม่ทัพถือกำลังพล
๑๑,๐๐๐ คน กองม้า ๑,๑๐๐ มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะ เป็นทัพหน้าที่ ๒ ของทัพหลวง

กองทัพที่ ๘ เป็นกองทัพหลวง จำนวน ๕๐,๐๐๐ คน ช้าง ๕๐๐ เชือก ม้า ๕,๐๐๐ ตัว พระเจ้าปดุง
เป็นจอมพล เสด็จมาที่เมืองเมาะตะมะ เดือน ๑๒ ปีมะเส็ง

กองทัพที่ ๙ ให้จ้อซ่องนรธาเป็นแม่ทัพ ถือพล ๕,๐๐๐ คนเคลื่อนจากเมาะตะมะเข้าทางด่าน
แม่ละเมา แขวงเมืองตากมาตีหัวเมืองทางริมแม่น้ำพิง ตั้งแต่เมืองตาก กำแพงเพชรแล้วมาบรรจบกับกองทัพ
หลวงที่กรุงเทพฯ

กองทัพที่ ๙ ทัพ ที่กล่าวมานี้กำหนดให้เข้าตีเมืองไทยในเดือนอ้าย ปีมะเส็ง พร้อมกันทุกทัพคือจะ
ตรงมาตีกรุงเทพฯ ๕ ทัพ เป็นจำนวนพล ๘๙,๐๐๐ ตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ ๒ ทัพจำนวน ๓๕,๐๐๐ ตีหัวเมืองปักษ์
ใต้ฝ่ายตะวันตก ๒ ทัพ จำนวน ๒๐,๐๐๐ จำนวนคนที่มาตีไทยครั้งนี้มีรวมทั้งสิ้น ๑๔๔,๐๐๐ ด้วยกัน

การเคลื่อนทัพฝ่ายพม่าและเส้นทางเดินทัพ การเคลื่อนทัพหลวง ๕ กองทัพ (กองทัพ ที่
๔,๕,๖,๗,๘) ของพระเจ้าปดุงได้พิจารณาเส้นทางที่พม่าเคยใช้มาแล้วในสงครามขนาดใหญ่คือเส้นทางด่านพระ
เจดีย์สามองค์ ตามที่สมเด็จพระยาคำรงฯ ทรงอธิบายไว้กองทัพพม่าได้ใช้เส้นทางครั้งนี้โดยพระเจ้าตะเบง
ชเวตี้ยกกองทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยาใน ปีพุทธศักราช ๒๐๙๓ และกองทัพพม่าใช้เส้นทางนี้อีกหลายครั้งใน
สงครามครั้งสำคัญต่อมากองทัพที่ ๔ ซึ่งเป็นกองทัพหน้าเคลื่อนย้ายทางบก ออกจากเมืองหงสาวดีเป็นกอง
แรกไปสู่เมืองเมาะตะมะ จากเมาะตะมะเคลื่อนย้ายโดยทางเรือไปตามลำน้ำอัตรันผ่านเมืองสมิไปขึ้นบกที่แม่
สกวิดข้ามแม่น้ำแม่สกวิดเดินทางต่อไปข้ามแม่น้ำแม่กษัตริย์จากแม่น้ำแม่กษัตริย์เข้าสู่แดนไทยที่ด่านพระเจดีย์
สามองค์จากพระเจดีย์สามองค์ - บ้านสามสบ - ท่าดินแดง - บ้านปิล็อก ตามลำน้ำแควน้อยเลียบบหัวเขาเย็น -
ทองผาภูมิ - ผาอัน ข้ามแม่น้ำแควน้อยที่ผาอันเข้าสู่ไพรโยค (เก่า) จากไพรโยค (เก่า) ตัดเข้าแม่น้ำแควใหญ่เข้า
สู่เมืองท่ากระดานริมแม่น้ำแควใหญ่ จากไพรโยค (เก่า) จะต้องผ่านสถานที่สำคัญคือ บ้านท่าทุ่งนา - ช่อง
กระบอก - หินกอง - บ้านสะตะ - เมืองท่ากระดาน เมื่อถึงเมืองท่ากระดานเดินลงมาระยะหนึ่งจึงข้ามแม่น้ำ
แควใหญ่ที่ด่านกรมช้าง เข้าใจว่าเป็นแก่งเรียงม่อคอยเมื่อข้ามน้ำแล้วเดินทัพไปตามลำน้ำแควใหญ่ จะผ่าน
ม่อคอย ม่อถ้ายบ้านแก่งแคบ บ้านหน้าดำ บ้านหน้าดำ บ้านหมอเฒ่า บ้านวังกุลา ถึงช่องสะเดาและโป่งปิด

เส้นทางเดินทัพของพม่ามาไทยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกา ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาโยธา
(เจ่ง)กับพระยาไพรโยค วัดเส้นทางจากเมืองหงสาวดีถึงด่านพระเจดีย์สามองค์ต่อไปจนถึงไพรโยค (เก่า)

การตั้งรับของฝ่ายไทย หน่วยสอดแนมของมอญและกระเหรี่ยงแถบชายแดนไปลาดตระเวน
บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ต่อเขตแดนพม่าจับทหารพม่าได้ สอบถามได้ความว่า พม่าตั้งทัพอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ

มีแผนที่จะยกมาตีเมืองไทยจึงนำข่าวไปยังเมืองกาญจนบุรีเจ้าเมืองกาญจนบุรีจึงส่งข่าวเข้าไปกรุงเทพฯ ในปีมะเส็ง วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำหลังจากนั้นหัวเมืองเหนือหัวเมืองใต้ก็บอกข่าวเรื่องพม่าจะเข้ากรุงเทพฯ ตามลำดับ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดฯ ให้ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์ร่วมกับเสนาอำมาตย์ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ณ หน้าที่พระที่นั่งทรงปรึกษาหารือการที่จะต่อสู้พม่าข้าศึกจากหนังสือพระราชพงศาวดารหนังสือไทยรบพม่า พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ที่ประชุมในครั้งนั้นคงมีความเห็นพ้องกัน กำหนดแนวทางปฏิบัติดังนี้

๑. ข้าศึกยกเข้าชายแดนไทยจากเหนือของประเทศที่เมืองเชียงแสนลงมาทางใต้ของเมืองประเทศที่เกาะกลาง ถ้าส่งกองทัพเข้าไปต่อสู้รักษาเขตแดนตามทางที่ข้าศึกยกเข้ามาทุกทางคงจะกระทำมิได้ เพราะฝ่ายเรามีกำลังทหารที่รวบรวมได้อย่างมากเพียง ๗๐,๐๐๐ คน

๒. หัวเมืองใดที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถนำกำลังเข้าไปปกป้องได้ ให้เจ้าเมืองนั้นๆทำการต่อสู้ไปก่อน โดยเฉพาะหัวเมืองมาทางใต้

๓. จากเหตุการณ์ที่ไทยรบกับพม่าในอดีต เช่น สงครามช้างเผือกคราวเสียเอกราชในปีพุทธศักราช ๒๓๑๒ และคราวพ่ายแพ้เสียอิสรภาพปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ นั้น การรบแต่ละครั้งชั้นสุดท้ายเราอดนำกำลังเข้าไปในกำแพงพระนครเพื่อใช้เป็นแนวตั้งรับต่อสู้กับพม่าการใช้กำแพงเมืองป้องกันทั้งสามครั้ง บทเรียนในอดีตจึงมีแนวคิดว่าการทำสงครามครั้งนี้จะต้องนำกำลังไปสู้ข้าศึกนอกพระนครโดยนำกำลังไปสกัดกันข้าศึก ณ ตำบลสำคัญที่ข้าศึกจะเข้ามาโดยเลือกภูมิประเทศที่เกือบลในการต่อสู้

๔. แนวความคิดในการรบกวนทำลายการส่งกำลังบำรุงของพม่าทางบกที่พม่าใช้เดินทัพกับเส้นทางน้ำที่พม่าใช้เป็นประจำคือลำน้ำแควน้อยโดยลำเลียงมาจากบ้านสามสบ หรือท่าดินแดงล่องมาขึ้นบกที่หุตะไคร้ (ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อย) เส้นทางบกจากเมืองทวายมาทางด่านบ้องตี้

๕. แนวความคิดขบวนการต่อสู้ที่จะเกิดประโยชน์ในการทำสงครามให้นำมาใช้ทุกขบวนการ เช่น กองโจร การจู่โจม การลวงฯโดยมีตัวอย่างจากอดีตของวีรกรรมของไทยเราได้เคยปฏิบัติมาในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

การวางแผนตั้งรับ เมื่อได้แนวความคิดดังที่ได้เสนอมานี้แล้ว จึงได้ทำการวางแผนเพื่อการปฏิบัติดังนี้

๑. ให้จัดกำลังหนึ่งกองทัพไปตั้งรับข้าศึกทางด้านเหนือบริเวณจังหวัดนครสวรรค์ โดยสกัดกำลังทางด้านนี้ มิให้ข้าศึกเข้ากรุงเทพฯ ได้

๒. ให้จัดกำลังหนึ่งกองทัพขึ้นไปเมืองกาญจนบุรีเข้ายึดพื้นที่ที่เกือบลในการตั้งรับและตีตอบโต้ได้พร้อมสกัดมิให้ข้าศึกเคลื่อนกำลังออกจากพื้นที่บังคับได้โดยพิจารณาพื้นที่บริเวณบ้านหน้าถ้ำ บ้านหมอเฒ่า บ้านช่องสะเดาและบ้านโป่งปัด ซึ่งอยู่เหนือเมืองกาญจนบุรีขึ้นไป

๓. ให้จัดกำลังอีกทัพหนึ่งเป็นกองหนุนอยู่ในพระนครเพื่อสนับสนุนกำลังส่วนอื่นในกรณีจำเป็นส่วนหัวเมืองภาคใต้แจ้งกลับเจ้าเมืองให้รักษาเมืองของตนไว้ให้สุดความสามารถไปก่อนที่กองทัพเมืองหลวงจะลงไปช่วยหลังจากเสร็จศึกที่เมืองกาญจนบุรี

๔. จัดตั้งกองโจรปฏิบัติการทำลายขบวนการส่งกำลังเสบียงอาหารกระสุนดินดำบริเวณลำน้ำแควน้อยโดยเพ่งเล็งที่หุตะไคร้และแนวลำน้ำแควน้อยขึ้นไปบริเวณทางบกให้ระวังเส้นทางจากทวายลงมาด่านบ้องตี้(เมืองกาญจนบุรีตั้งอยู่ที่บ้านท่าเสา บนฝั่งซ้ายของลำน้ำแควใหญ่ โกล้เขาชนไก่เรียกกันภายหลังว่าเมืองกาญจนบุรี (เก่า) หลังจากสร้างเมืองกาญจนบุรี (ใหม่) ที่ปากแพรกในสมัยรัชกาลที่ ๓ ปีพุทธศักราช ๒๓๗๔)

การจัดกำลังของฝ่ายไทย เมื่อได้กำหนดแนวความคิดและแผนการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว แต่เมื่อได้สำรวจกำลังพลแล้วปรากฏว่ามีกำลังพลเพียง ๗๐,๐๐๐ คน ซึ่งน้อยกว่าข้าศึกมาก ดังนั้นจึงจัดกำลังออกเป็น ๔ กองคือ

กองทัพที่ ๑ ให้กรมพระราชวังหลัง (เวลานั้นยังดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้ากรมอนุรักษเทเวศร์) เป็นแม่ทัพ มีกำลังพล ๓๕,๐๐๐ คน ยับยั้งข้าศึกที่นครสวรรค์ มีให้ข้าศึกส่วนนี้เคลื่อนกำลังมาถึงกรุงเทพฯ

กองทัพที่ ๒ ให้กรมพระราชวังบวรรมหาสุรสิงหนาท (พระอนุชาธิราช) เป็นแม่ทัพมีกำลังพล ๓๐,๐๐๐ คน ไปสกัดทัพพม่าที่ยกเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ที่เมืองกาญจนบุรี กองทัพที่ ๒ มีความสำคัญเพราะจะต้องสกัดกั้นกองทัพหลวงของพม่าซึ่งมีกำลังมากมิให้เข้ากรุงเทพฯ ได้ และต้องขับไล่พม่าให้ออกไปพ้นราชอาณาจักรให้จงได้ให้พระยามหาโยธาจัดกองมอญ ๓,๐๐๐ คน ไปทำหน้าที่กองกำลังรักษาด่านรบภายหลังจัดกำลังให้พระยาสิทธิราชเคซอ พระยาท่ายน้ำ พระยาเพชรบุรี รวมกำลัง ๕๐๐ คน ทำหน้าที่เป็นกองโจรคอยจัดการเสบียงของพม่า ที่พุทธะโค้วเส้นทางลำน้ำแควน้อย

กองทัพที่ ๓ ให้เจ้าพระยาธรรมมา (บุญรอด) เป็นแม่ทัพเจ้าพระยามรราชเป็นผู้ช่วยมีกำลัง ๕,๐๐๐ คนทำหน้าที่รักษาเส้นทางลำเลียงให้แก่กองทัพที่ ๒ ป้องกันปีกของกองทัพที่ ๒ และสกัดกั้นพม่าที่จะยกเข้ามาตีเมืองราชบุรี เพชรบุรีเพื่อที่จะไปบรรจบกับกองทัพที่เหมาะสม

กองทัพที่ ๔ เป็นกองทัพหลวงมีกำลัง ๒๐,๐๐๐ คน เตรียมกำลังไว้ที่กรุงเทพฯ ทำหน้าที่เป็นกองหนุนเพื่อช่วยด้านที่เห็นว่าจำเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาด้วยพระองค์เอง

วันชนะศึกที่ทุ่งลาดหญ้า

ครั้นถึงวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำตรงกับวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๓๒๘ เวลาเช้ามีดกรมพระราชวังบวรฯ พิจารณาเห็นว่าข้าศึกอ่อนกำลังลงมากจึงสั่งให้ทุกหน่วยเข้าตีพม่าตลอดแนวโดยฉับพลันเป็นการเข้าตีตรงหน้าต่อแนวพม่าซึ่งเป็นการดำเนินกลยุทธ์โดยการเข้าตีเส้นทางในกองทัพพม่าถูกโจมตีตลอดแนวอย่างรุนแรงกำลังส่วนหนึ่งของไทยฉวยโอกาสเข้าเจาะแนวพม่าส่วนที่อ่อนแอที่มีการต่อสู้เข้มข้นได้เมื่อเจาะได้แล้วกำลังส่วนหนึ่งของไทยก็ระดมเข้าโจมตีอย่างต่อเนื่องกำลังของพม่าไม่สามารถต้านทานกำลังของไทยได้ กองทัพพม่าเริ่มเสียขวัญรบกันถึงเวลาค่ำ กำลังพม่าก็เริ่มอ่อนลง

เนื่องจากทหารพม่ากำลังเสียขวัญมีความหิวโหยกันทั่วไปจึงเริ่มอ่อนกำลังลง การต่อสู้ของกองทัพที่ ๔ และกองทัพที่ ๕ ของพม่าจึงแตกกระเจิง ดอยหนิไม่เป็นขบวนทหารไทยไล่ติดตามฆ่าทหารพม่าล้มตายเป็นอันมาก

ฝ่ายเจ้าขุนเณรซึ่งคุมโจมตีอยู่ระหว่างทางที่ทหารพม่าดอยหนิ เมื่อได้โอกาสก็เข้าโจมตีซ้ำเติมทหารพม่าบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากพร้อมทั้งจับเชลยพม่าได้จำนวนหนึ่งนำมาถวายกรมพระราชวังบวรฯ

พงศาวดารกล่าวไว้ว่า เมื่อไทยตีพม่าได้ครั้งนี้ พม่ากำลังอดอยากอดโรยถูกทหารไทยฆ่าตายบ้างจับได้บ้าง เสียทั้งนายไพร่ประมาณ ๖,๐๐๐ คน

หลักฐานของพม่าเมื่อพระเจ้าอังวะเสด็จกลับจากกาญจนบุรีนั้นทหารอดอยากล้มตายเป็นอันมากที่ไม่มีกำลังเดินต้องหิ้วไว้ประมาณ ๕ ถึง ๖ พันคน

การรบต่อเมือง

การรบที่ปากพิจ ปากพิจเป็นคลองขุดที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำน่านกับลำน้ำยมอยู่ทางใต้ของเมืองพิษณุโลกประมาณ ๒๑ กิโลเมตร คลองนี้สมัยโบราณใช้เป็นเส้นทางเดินเรือ ล่องแพ ระหว่างลำน้ำทั้งสอง ปัจจุบันลำคลองตื้นเขินเดินเรือไม่ได้

สถานการณ์ฝ่ายพม่า กำลังทหารของพม่าที่เคลื่อนลงมาทางปากพิจเป็นกำลังที่แยกออกมาจากกองทัพที่ ๓ เมนะโยสีหปติเป็นแม่ทัพมีกำลัง ๕,๐๐๐ คน ยกเข้ามาทางแจ้ห่ม มุ่งเข้ายึดเมืองสวรรคโลก เมื่อได้เมืองสวรรคโลกแล้วพบทหารไทยสกัดอยู่ในเส้นทางที่ยกลงมาทางใต้เมนะโยสีหปติจึงนำกำลังมาตั้งค่ายอยู่ที่ปากพิจ ส่งกองหนุนขึ้นมาจึงพร้อมกันเข้าตีเมืองพิจิตรต่อไป

สถานการณ์ฝ่ายไทย กองทัพที่ ๒ ของไทยได้ชัยชนะที่ช่องสะเดา-โป่งปัดแล้ว กรมพระราชวังบวรฯ ได้ทรงเฝ้าดูเหตุการณ์อยู่ ๗ วันจึงเสด็จเข้าพระนครเพื่อทรงปรึกษาหารือกับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทั้งสองพระองค์ทรงเข้าพระทัยว่า การชนะที่ช่องสะเดาโป่งปัดยังไม่ถือว่าเป็นชัยชนะที่ได้ชดช้ำศึกทางเหนือและทางใต้ยังมีกำลังสมบุรณ์อยู่จำเป็นต้องทำลายและขับไล่ให้ออกไปจากราชอาณาเขตต่อไปเมื่อทรงได้ข้อยุติในการหารือแล้ว หลังจากนั้นประมาณ ๒ สัปดาห์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จุฬาลงคราญ ได้เคลื่อนทัพไปทางชลมารคจากพระนครทางแม่น้ำเจ้าพระยาเสด็จไปประทับและตั้งกองบัญชาการขึ้นต้นอยู่ที่เมืองอินทร์บุรี

กรมพระราชวังหลังทรงเป็นแม่ทัพที่ ๑ รับผิดชอบพื้นที่ภาคเหนือที่พระองค์ทรงนำทัพมาตั้งมั่นที่นครสวรรค์แล้วได้สั่งจัดกองทัพเป็น ๓ แห่ง คือให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นกองหน้ายกกำลังไปตั้งอยู่ที่เมืองพิจิตรให้พระยาพระคลังกับพระยาอุไทยธรรมเป็นกองหนุนอยู่ที่เมืองชัยนาทป้องกันพม่าที่จะเข้ามาทางเมืองอุทัยธานีส่วนกรมพระราชวังหลังตั้งทัพอยู่ที่เมืองนครสวรรค์

ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าฟ้าฯ ตั้งทัพอยู่ที่เมืองอินทร์บุรีแล้วมีพระบรมราชโองการให้ กรมพระราชวังหลังกับพระยามหาเสนานำกำลังที่นครสวรรค์เข้าตีกองทัพพม่าที่ปากพิจและให้เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์กับพระยาพระคลัง พระยาอุไทยธรรมนำกำลังที่ชัยนาทเข้าตีพม่าที่บ้านระแหง (เมืองตาก) เมื่อมีรับสั่งในการปฏิบัติให้กับแม่ทัพนายกองเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จุฬาลงคราญ ได้ทรงเคลื่อนกองบัญชาการทัพหลวงขึ้นไปเมืองนครสวรรค์ภายหลังได้ทรงเคลื่อนกองบัญชาการไปตั้งอยู่ที่บางข้าวดอกแขวงเมืองพิจิตรเพื่อเป็นกองกำลังสนับสนุนแก่หน่วยต่างๆ ที่ยกขึ้นปฏิบัติการตามหน้าที่ที่รับสั่ง

ผลการรบ กรมพระราชวังหลังกับเจ้าพระยามหาเสนายกทัพมาทางเรือไปทางลำน้ำน่านและเข้าตีพม่าที่ปากพิจเมื่อวันเสาร์เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ได้ทำการสู้รบกันทั้งทางบกและทางน้ำเป็นสามรบ ทำการรบกันตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาค่ำ กองทัพพม่า ก็แตกพ่ายไทยตีได้หมดทุกค่าย พม่าตั้งค่ายครั้งนี้มีคพลาคในทาง ยุทธวิธี กล่าวคือพม่าข้ามลำน้ำมาตั้งค่ายอยู่ทางด้านตะวันออกของปากพิจ หรือทางตะวันออกของแม่น้ำน่าน เมื่อกองทัพไทยเข้าโจมตีค่ายพม่าแตก ทหารพม่าจึงต้องถอยหนีและต้องข้ามลำน้ำน่านเพื่อหนีต่อไปทางสุโขทัยตาก และเข้าพม่าที่ลำน้ำเมย การถอยหนีข้ามลำน้ำไปทางตะวันตกเป็นจุดอ่อนในการถูกโจมตี ทหารไทยจึงไล่ติดตามอย่างกระชั้นชิด ได้ฆ่าฟันทหารพม่าตาย เป็นจำนวนมาก ทหารพม่าจมน้ำตายและถูกฟันล้มตายอยู่ในลำน้ำไปประมาณ ๘๐๐ คน สพลอยเต็มแม่น้ำจนกินไม่ได้อยู่หลายวัน

การรบที่เมืองลำปาง การรบที่เมืองลำปางในสงครามครั้งนี้ มีพระยาภาวโษะ เกี่ยวข้องด้วยและกำลังปกครองเมืองลำปางอยู่จึงขอเสนอประวัติของพระยาภาวโษะในช่วงนี้พอสังเขป เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๗ สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นพระยาภาวโษะกับพระนาคำสิงห์ทหารไทยล้านนา ๑,๐๐๐ คน เข้ามาสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อกองทัพไทยได้รับชัยชนะ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาภาวโษะ

ปกครองเมืองลำปาง พระยาภาววิละปกครองเมืองลำปางจนถึงสงครามเก้าทัพ (รัชกาลที่ ๑ โปรดฯ ให้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ปี พ.ศ. ๒๓๔๗)

สถานการณ์ฝ่ายพม่าและฝ่ายไทย กองทัพที่สามของ พม่าเคลื่อนทัพจากเชียงแสนแล้วแบ่งกำลัง ส่วนหนึ่งเข้ามาทาง แจ่ม อีกส่วนหนึ่งเจ้าเมืองตองอูเป็นแม่ทัพยกมาทางเชียงใหม่ ด้วยกำลัง ๑๕,๐๐๐ คน และเคลื่อนทัพลงมาตีเมืองลำปาง พระยาภาววิละเจ้าเมืองลำปางต่อสู้รักษาเมืองเป็นสามารรถ พม่าจึงตีหักเอาเมืองมิได้ เจ้าเมืองตองอูจึงล้อมเมืองลำปางไว้

กองทัพของเจ้าพระยาเสนาติปากพิงได้แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ มีรับสั่งให้เคลื่อนทัพจากปากพิงไป เพื่อขับไล่โจมตีพม่าที่เมืองลำปาง และได้โปรดเกล้าฯ ให้กองทัพของเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา ยกขึ้นไปลำปางด้วย ก่อนถึงลำปางแม่ทัพทั้งสองวางแผนการเข้าตีเมืองลำปางไว้ก่อนล่วงหน้า เมื่อเคลื่อนทัพถึงที่หมาย จึงดำเนินกลยุทธ์ตามแผนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ในเมืองลำปางกำลังทหารของพระยาภาววิละยังรักษาเมืองไว้อย่างเหนียวแน่น ฝ่ายไทยได้ส่งข่าวลับไปแจ้งให้พระยาภาววิละได้ทราบแผนในการปฏิบัติของไทย และให้ฝ่ายทหารของพระยาภาววิละดำเนินการโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อกองทัพฝ่ายไทยเข้าโจมตีพม่า

ผลการรบ เมื่อกองกำลังของเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา กับเจ้าพระยาเสนาฯ ไปถึงลำปางแล้ว กำลังทั้งหมดเข้าประชิด โจมตีทหารพม่าโดยรวดเร็วฉับพลัน ทหารของพระยาภาววิละก็โห่ร้องตีกระหนาบออกมา ทหารไทยทหารพม่ารบกันอย่างรุนแรง ตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น ผลที่สุดกองทัพเจ้าเมืองตองอูก็แตก พ่าย บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก ที่เหลือก็ถอยหนีกลับไปทางเชียงแสนจนหมดสิ้น เมื่อเดือน ๕ ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๕๐

การรบที่เมืองราชบุรี การรบที่เมืองราชบุรีนี้ เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องจากการรบที่ช่องสะเดา - โป่งปัด แต่เหตุการณ์นี้ไม่ปรากฏว่ามีการต่อสู้กันทั้งสองฝ่าย โดยหน้าที่กองทัพทั้งสองคือ ไทย - พม่า ต้องพบกัน ห้ำหั่นกันให้ย่อยยับไปข้างหนึ่ง ตรงกันข้าม กองทัพทั้งสองพบกัน มีใช้การหลงทางกันทั้งสองฝ่าย สาเหตุอันสำคัญยิ่งคือ แม่ทัพไทยและพม่าขาดความเป็นผู้นำ ขาดความรู้และข้อมูล ขาดความรู้และข้อมูล กองทัพทั้งสองจึงมิได้พบกัน ต่างก็ตั้งมั่นอยู่เฉย ๆ ไม่มีการลาดตระเวน การหาข่าว กองทัพทั้งสองตั้งค่ายอยู่ไกลกันประมาณ ๕ กิโลเมตร

การรบในพื้นที่ภาคใต้

การรบที่เมืองชุมพร เมืองไชยา และปราบเจ้าเมืองปัตตานี เมืองชุมพรเป็นที่หมายแรกทีกองทัพพม่าจะต้องเข้ายึดให้ได้เสียก่อน จึงจะเข้าไปตีเมืองไชยา เมื่อได้เมืองไชยาแล้วที่หมายสำคัญที่พม่าจะต้องรุกคืบหน้าเพื่อเข้ายึดคือเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุง ที่หมายสำคัญสุดท้ายที่กองทัพจะต้องยึดครองให้ได้คือเมืองสงขลา สถานการณ์ฝ่ายพม่ากองทัพที่ ๑ ส่วนที่เป็นกำลังจะต้องเคลื่อนย้ายไปทางบกเพื่อเข้าแดนไทย มีกำลังทหาร ๗,๐๐๐ คน ม้า ๑,๐๐๐ ตัว เกวหุ่นแพะยี่เป็นแม่ทัพมีกำลังพล ๔,๕๐๐ คน เนมโยคองระวัดเป็นกองหน้า มีกำลังพล ๒,๕๐๐ คน เคลื่อนทัพจากเมืองมะริดเข้าทางเมืองตะนาวศรี และตั้งค่ายมาทางใต้เข้ายึดเมืองกระบุรีเมืองชายแดนเสียก่อน แล้วข้ามแม่น้ำปากจั่นเข้าตีเมืองชุมพร และเมืองไชยา ชาวเมืองทั้งสองไม่คิดต่อสู้ต่างหนีเข้าป่าหมด พม่าเก็บสมบัติแล้วเผาเมืองวอดวายสิ้น เมื่อได้ชัยชนะแล้วพม่าจัดทัพเข้าตีเมืองนครศรีธรรมราชต่อไป

[๑๖๖]

เมื่อเสร็จศึกที่กาญจนบุรี (เก่า) กรมพระราชวังบวรฯ เสด็จไปพระนครเพื่อทรงปรึกษากับสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เกี่ยวกับแผนการสงครามต่อไปทั้งทางเหนือและทางใต้ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้จัดทัพหลวงจำนวนพล ๒,๐๐๐ คน พร้อมแล้วเสด็จโดยขบวนเรือมุ่งไปเมืองชุมพร กองทัพบกจากกาญจนบุรีกับกองทัพหลวงจากพระนคร ได้ไปรวมพลกันที่เมืองชุมพร กรมพระราชวังบวรฯ มีพระราชดำริสั่งให้พระยากลาโหมราชเสนาฯ พระยาจ่าแสนยากร ยกทัพไปตีพม่าที่นครศรีธรรมราชโดยด่วน ฝ่ายพม่าทราบข่าวกองทัพไทยเคลื่อนเข้ามาถึงเมืองโซยา เกงห่วนแมงยีแม่ทัพจึงสั่งให้เนมโยคมะริตแม่ทัพหน้า นำทัพจากนครศรีธรรมราชขึ้นไปเมืองโซยาโดยด่วน

ผลการรบ กองทัพพม่าเข้าเขตไทยแล้วเข้ายึดเมืองชุมพรเมืองโซยาโดยไม่มีการต่อสู้จากฝ่ายไทย ครั้นเข้าเขตแดนเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าพระยามนทรพิณจัดทัพได้กองหนึ่งประมาณ ๑,๐๐๐ คน มาตั้งแนวต่อสู้ที่ท่าข้าม (ตรงที่สะพานรถไฟข้ามแม่น้ำคาบิปัจจุบันนี้) กองทัพพม่าเห็นทหารไทยตั้งสักร้อยจึงออกอุบายหลอกฝ่ายไทย โดยประกาศว่ากรุงเทพฯ พม้ายึดได้แล้วทำให้เจ้าพระยามนทรพิณสังเกตุใจ และได้ตัดสินใจว่าคงเป็นจริงเพราะทางเมืองหลวงมิได้ส่งข่าวการศึกสงครามให้ทราบเลย

ข้อสำคัญกำลังจากเมืองหลวงมิได้ส่งมาช่วยเหลือให้ทันการข่าวดีข่าวร้ายอย่างไรไม่ทราบ เจ้าเมืองนครฯ แน่ใจว่าข่าวจากพม่าเป็นความจริง จึงอพยพชาวนครฯ เข้าป่าชุมชนอยู่นอกเขตเมืองฉวาง

เหตุการณ์ทางเมืองพัทลุง พระยาแก้วโกรธเจ้าเมือง ได้ทราบข่าวเมืองนครฯ เสียแก่พม่าแล้ว พม่าจะเข้ายึดเมืองพัทลุง เจ้าเมืองกรมการเมืองนำประชาชนส่วนหนึ่งหนีเข้าป่า พระมหาบุญช่วยหลวงพ่อในเมืองพัทลุง มีจิตใจกล้าหาญคิดจะต่อสู้กับพม่าเข้าศึก จึงได้ชักชวนชาวเมืองพัทลุงช่วยกันรักษาเมือง ออ่าไปเกรงกลัวพม่ามัน รวบรวมชาวบ้านนักสู้ได้ประมาณ ๑,๐๐๐ คน ยกขบวนไปตั้งแนวต่อสู้บริเวณที่ชัยภูมิเหมาะสมเพื่อด้านทานทหารพม่าที่กำลังเคลื่อนมาจากนครศรีฯ โชคดีมิได้เกิดการต่อสู้เพราะกำลังเมืองหลวงลงมาทันก่อนที่พม่าจะเข้าเมืองพัทลุง

กรมพระราชวังบวรฯ ได้ทรงนำกองทัพเมืองหลวงเข้ามาถึงเมืองชุมพร และเตรียมเข้าเมืองโซยา กองทัพไทยนำโดยพระยากลาโหมราชเสนาฯ พระยาจ่าแสนยากรได้เข้ายึดเมืองโซยาไว้ก่อนทางฝ่ายพม่าเก่าห่วนแมงยีทัพ จึงสั่งให้เนมโยคมะริตทัพหน้าคุมพลจากนครศรีฯ ยกขึ้นไปทางเหนือเข้าตีกองทัพไทยที่ทหารพม่าคุมไว้ พม่าชุดสนามเพลาะบังตัวต่อสู้แต่เข้าจนคำ บังเอิญในเวลานั้นฝนตกลงมาอย่างหนัก ทหารไทยและทหารพม่าไม่สามารถยิงปืนได้ พม่าจึงตีหูกออกมาจากที่ล้อมแล้วพากันเล็ดลอดหนีจากที่ล้อมไป กองทหารไทยไล่ติดตามในคืนนั้นมิได้สละ ข่านายทัพชื่อคองพุงโยคตาย ๑ คน และฆ่าฟันวีพลพม่าล้มตายเป็นจำนวนมาก พม่าแตกหนีกระจัดกระจายคุมกันไม่ติด ทหารไทยจับเป็นเชลยและควมคุมไว้ ส่วนแกงห่วนแมงยียกทหารหนีมาจากเมืองนครศรีฯ พอยทราบข่าวกองทัพหน้าแตกยับเยินไปหมดแล้วมิได้คิดจะต่อสู้รีบยกกำลังหนีข้ามไปทางเมืองกระบี่หาทางเข้าแดนพม่าต่อไป

การรบที่เมืองโซยา การรบกับพม่าที่เมืองโซยา เป็นการรบของกองทัพที่สองเป็นครั้งสุดท้าย ทหารไทยจับเชลยได้เป็นอันมากมาถวายกรมพระราชวังบวรฯ ณ ค่ายพักที่เมืองโซยา หลังจากนั้นพระองค์เคลื่อนทัพหลวงไปยังนครศรีธรรมราช และมีรับสั่งให้ชาวเมืองไปสืบเสาะหาตัวเจ้าเมืองนครฯ เข้ามาเฝ้า พระองค์ไม่เอาความผิดเพราะทรงทราบว่ากำลังของชาวนครฯ ไม่สามารถสู้พม่าได้ แล้วได้เคลื่อนทัพหลวงทางชลมารคและสถลมารคไปประทับ ณ เมืองสงขลา พระยาแก้วโกรธเจ้าเมืองพัทลุง หลวงสุวรรณศิริเจ้าเมืองพัทลุงที่หลบหนีพม่าเข้าป่าเช่นเดียวกับเจ้าเมืองนครฯ ระหว่างเข้าเฝ้าเจ้าเมืองสงขลาเป็นคนตรงคนจริง ไม่ยอมให้ใครมาทรยศ

กับแผ่นดิน จึงได้กราบทูลฟ้องว่าพระยาจะนะน้องชายพระยาพัทลุงเป็นกบฏ สืบได้ความสัตย์จริงจึงเอาตัวไป
ประหารชีวิตเสีย

ปราบเจ้าเมืองปัตตานี เมืองตานี เมื่อต่อสู้ขับไล่พม่าหนีออกนอกแดนปักษ์ใต้ฝั่งตะวันตกแล้ว กรม
พระราชวังบวรฯ เสด็จไปประทับอยู่ที่นครศรีธรรมราชทรงพระราชดำริว่าหัวเมืองมลายูประเทศราช อันมีเมือง
ปัตตานี เมืองไทรบุรี เป็นต้น ที่ตั้งแข็งเมืองหลังจากเสียกรุงแล้ว เพื่อให้เมืองทั้งสองเข้ามาอยู่ในข้าขอบ
ขัณฑ์เสมือนอย่างเดิม จึงได้มีรับสั่งให้ข้าหลวงถือหนังสือไปถึงพระยาปัตตานี และพระยาไทรบุรีให้แต่งตั้งทูตนำ
ต้นไม้ทองต้นไม้เงินเข้ามาถวาย เหมือนแต่ก่อนพระยาปัตตานีขัดแข็งไม่ยอมมาอ่อนน้อม จึงมีรับสั่งให้พระยา
กลาโหมราชเสนา พระยาจำแลนยากร นำทัพไปปราบเจ้าเมืองปัตตานีแล้วทรงยกทัพหลวงไปเมืองสงขลา

พระยากลาโหมราชเสนา พระยาจำแลนยากร นำกองทัพไทยเข้าตีเมืองปัตตานี เจ้าเมืองปัตตานี
ต่อสู้แต่ไม่สามารถต้านทานกำลังของไทยได้ กรมการแขกมลายูและทหารปัตตานีแล้วมีความเกรงกลัว จึงรีบ
แต่งตั้งทูตต้นไม้เงินต้นไม้ทองเข้ามาถวาย ยอมเข้าเป็นข้าขอบขัณฑ์เสมือนแต่ก่อน ฝ่ายพระยาตรังกาญ
และพระยากลั่นตัน มีเขตแดนติดต่อกับเมืองปัตตานีทางใต้เกรงกลัวพระราชกฤษฎีกาเดชาธิการ จึงแต่งตั้งทูตต้นไม้
เงินต้นไม้ทองมาถวายกรมพระราชวังบวรฯ ขอสามภักดีเป็นข้าขอบขัณฑ์ เมืองทั้งสองนี้มีได้เคยขึ้นแก่
เมืองไทยมาก่อน

เสร็จศึกทางใต้จึงเสด็จกลับพระนคร สมเด็จพระราชวังบวรฯ ได้ทรงนำปืนใหญ่จากเมือง
ปัตตานีมาพระนครและทูลถวายแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ นอกจากปืนใหญ่อังยังมีเครื่องศาสตราวุธ
ต่าง ๆ แล้ว ได้นำครอบครัวแขกและเชลยพม่าบรรทุกเรือมาพระนครด้วย

ปืนใหญ่ที่นำมาจากเมืองปัตตานีทูลถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ๒ กระบอก คือ

- ปืนใหญ่นาวสามวาคอกสิบสองนิ้วกึ่ง กระสุนสิบเอ็ด
- ปืนใหญ่นาว ๓๒ วา ๑ คอก ๒๕ นิ้ว ใช้กระสุน ๑๑ นิ้ว บรรจุดินปืนครั้งละ ๑๕ ชั่ง ยิงไกล
ประมาณ ๑,๔๕๐ - ๑,๘๐๐ เมตร เป็นปืนกระบอกใหญ่ที่สุด ทรงให้จารึกนามลงที่กระบอก
ปืน ชื่อ "พญาตานี" ปัจจุบันตั้งตระหง่านอยู่หน้ากระทรวงกลาโหม

การรบที่เมืองกลาง (เกาะภูเก็ต) ปลายรัชกาลกรุงธนบุรีต่อกรุงเทพมหานคร เมืองกลางมีเจ้าเมือง
ปกครองชื่อพระยาถลางพิมล (ซันจ) พระยาถลางมีภริยาชื่อจัน (ท่านผู้หญิงจัน) ท่านผู้หญิงจันเป็นบุตรของ
พระยาสุรินทราจอมร้างบ้านเคียน มารดาชื่อพม่าเสียน บุตรีเจ้าเมืองไทรบุรีท่านผู้หญิงจันมีพี่น้องสามคน เป็น
หญิงชื่อมุก ชาย ๒ คน ชื่ออาด (พระถลาง) และชื่อเรือง (ปลัดเมืองถลาง) เมื่อพม่ารุกรานภาคใต้ในสงครามเก้า
ทัพ พระยาถลางพิมลกำลังป่วยและถึงแก่กรรม ก่อนพม่าเข้าตีเมืองถลาง ท่านผู้หญิงจันแต่งงาน ๒ ครั้ง

สถานการณ์ฝ่ายพม่า กองทัพที่ ๑ ของพม่าประชุมทัพที่เมืองมะริด กองทัพเรือมีกำลังพล ๓,๐๐๐
คน เรือกำปั่นรบ ๑๕ ลำ ให้ยี่หวุ่น เป็นแม่ทัพแยกจากกองทัพบกยกมาตีเมืองชายทะเลด้านตะวันตก ตั้งแต่
เมืองตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง เมื่อได้ตะกั่วทุ่งแล้วพม่าทำการเคลื่อนย้ายโดยเรือเข้าสู่เกาะถลางต่อไป

สถานการณ์ฝ่ายไทย เมื่อท่านผู้หญิงจันทราบข่าวศึกและพม่ากำลังมุ่งเข้าเกาะถลางทางเรือ เข้าทาง
เกาะกระทะเข้าสู่เกาะ โดยใช้น้ำคลองบางใหญ่ ลำเสียงพลขึ้นบกโดยแน่นอน เพื่อเข้าตีเมืองถลาง ขณะนั้น
พระยาถลางก็เสียชีวิตจะหาผู้รับผิดชอบมิได้แต่ทุกคนล้วนมีจิตใจนักรบ มีความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองอย่าง
สูง มีจิตใจกล้าหาญ มีลักษณะผู้นำที่กล้าเสียสละ คิดต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวและไม่คิดจะหนีพม่าอย่างเมืองอื่น ด้วยศึก
กำลังประชิดเมือง ท่านผู้หญิงจันจึงประชุมกรรมการเมืองถลาง พร้อมด้วยประชาชนชายหญิง อาวุธทุกอย่างที่มี

อยู่ รวบรวมได้กำลังพันกว่าคน และแล้วนักรบเมืองกลางก็ยกให้ท่านผู้หญิงจีนเป็นแม่ทัพ (แม่ทัพหญิงคนแรก ของกองทัพไทย-ผู้เขียน) ผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการสงครามครั้งนี้ และมีนางมุกเป็นผู้ช่วย เมื่อระดมกำลังเสร็จ สิ้นแล้วชักซ้อมการปฏิบัติ แบ่งหมวดหมู่มีผู้รับผิดชอบโดยแน่นอนจัดการสร้างค่าย ค่ายแรกคือค่ายบ้านเคียน ต่อมาสร้างค่ายที่สองคือค่ายพระนางสร้าง จัดวางกำลังคนปืนใหญ่น้อยไว้ตามบ้อมตามแนวค่ายทั่วถึงกัน จัด หมู่ลาดตระเวนและคอยทำข่าวศึก

ผลการรบ กองทัพพม่าเมื่อตีได้เมืองตะกั่วทุ่งแล้วมุ่งเข้าเมืองกลางทางด้านเกาะกระทะเข้าทางอยู่ ตะเภา เข้าคลองบางใหญ่แล้วขึ้นบกบริเวณบ้านโดนด และสร้างค่ายอยู่ทุ่งเหนือบ้านโดนด (มีหลักฐานเห็นอยู่ในปัจจุบัน) อยู่ตรงข้ามกับค่ายของเมืองกลางกองทัพทั้งสองออกทำการรบกลางแปลงหลายครั้ง ผลัดกันแพ้ ผลัดกันชนะ และต่างก็กลับค่ายเพื่อปรับกำลังใหม่ ทางยี่หวุ่นแม่ทัพซึ่งมีกำลังมากกว่าไทย พยายามเข้าตีค่าย เมืองกลางหลายครั้ง ชาวบ้านป้องกันรักษาเมืองเป็นสามารรถ ท่านผู้หญิงจีนกับนางมุกมีความองอาจกล้าหาญ มิได้ย่อท้อต่อข้าศึก มีครั้งหนึ่งท่านผู้หญิงจีนให้ชาวเมืองกลางไปปิดทางน้ำคลองบางใหญ่มิให้พม่าใช้น้ำ ชาวกลางทำการสำเร็จ ทำให้พม่าขาดสนน้ำกินน้ำใช้ที่สะอาด (ยังมีหลักฐานเป็นท่านบอยู่)

การรบดำเนินไปประมาณเดือนเศษ พม่าไม่สามารถเข้าตีทัพไทยได้ ทหารของกองทัพท่านผู้หญิงจีน นอกจากจะคอยต่อสู้ระวังป้องกันมิให้ทหารพม่าเข้าโจมตีค่ายได้อย่างสะดวกแล้ว ยังจัดทหารออกลาดตระเวน โจมตีพม่าที่ออกไปหาเสบียงอาหารอยู่เป็นประจำ พม่าเริ่มอดอยากล้มตายจากการสู้รบเป็นอันมากสู้ต่อไปต้อง พ่ายแพ้แม่ทัพหญิงไทยแน่ ยี่หวุ่นแม่ทัพจึงถอยหนีระหว่างถอยทัพ ทหารของท่านผู้หญิงจีนติดตามรบพุ่งติดพัน ไปจนพม่าถอยออกจากอยู่ตะเภาไป เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๓๒๘

ปรากฏว่าเมื่อพม่าถอยไปหมดแล้วทหารไทยตรวจพบพม่าบาดเจ็บล้มตายประมาณ ๓๐๐ คน เมื่อเสร็จการรบที่เกาะกลางพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกา ทรงทราบวีรกรรมของท่านผู้หญิงจีนกับ นางมุก จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ท่านทั้งสองดังนี้

- ท่านผู้หญิงจีนเป็นท้าวเทพกษัตรี
- คุณมุกเป็นท้าวศรีสุนทร

การดำเนินการสงครามเก้าทัพ ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๓๒๘ โดยเคลื่อนทัพจากพระนครไปทาง ตะวันตกที่กาญจนบุรี (เก่า) ราชบุรี ทางหนึ่ง กับทางเหนือไปถึงนครสวรรค์ทางหนึ่ง จนกระทั่งเผด็จศึกที่ ลาด หล้า กาญจนบุรี (เก่า) เสร็จสิ้นแล้วกองทัพไทยส่วนหนึ่ง เคลื่อนทัพไปทางภาคใต้ กองทัพไทยอีกส่วนหนึ่ง เคลื่อนทัพไปทางภาคเหนือกองทัพทั้งสองโจมตีขับไล่กองทัพพม่าออกไปจากดินแดนไทยทั้งสองแห่งแล้ว เป็นการเสร็จสิ้นสงครามอันสำคัญและยิ่งใหญ่ของชาติไทย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกา จึงได้ โปรดเกล้าฯ รับสั่งให้กองทัพทั้งสี่กลับคืนพระนคร รวมเวลาการศึกษาสงครามครั้งนี้ใช้เวลาประมาณ ๓๐ เดือน

รูปภาพ สงครามเก้าทัพ

คราวรบพม่าที่ท่าดินแดงและสามสบ

พ.ศ. ๒๓๒๘

สาเหตุของสงคราม สาเหตุการเกิดสงครามคราวพม่าที่ท่าดินแดงและสามสบเนื่องมาจากสงครามเก้าทัพ ซึ่งพม่ายกมา ๕ ทาง เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่าเสียทีไทยกลับไปทำให้ถูกดูหมิ่นดูแคลน จึงพยายามจะมาตีเมืองไทยให้ได้อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระเจ้าปดุงยกทัพกลับไป ก็ให้เตรียมทัพในต้นปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๒๘

พระเจ้าปดุงรู้สึกการที่ได้กระทำการผิดพลาดไปในครั้งก่อนคิดแก้ตัวมิให้พลาดพลั้งได้อีก จึงเตรียมจะยกเป็นกระบวนทัพใหญ่ติดตามกันมาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ อันเป็นทางใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด แต่ทางเดียว และจะจัดเตรียมวางเสบียงอาหารสำหรับกองทัพไว้ให้พอทุกระยะที่เข้ามา มิให้ไพร่พลอดอยาก แล้วเตรียมมาต่อเรือรบที่ปลายน้ำไทรโยค เพื่อยกกองทัพพบกับทัพเรือเข้ามาตีกรุงเทพฯ ให้ได้

การที่พม่าเตรียมทัพคราวนี้มีปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารฉบับหอแก้วของพม่า ซึ่งชำระในราว พ.ศ. ๒๓๓๒ ระบุว่า "เมื่อพระเจ้าปดุงเคลื่อนทัพหลวงลงมาตั้งอยู่ที่ทะเลสาบหรือแม่น้ำรันตี ก็เริ่มลงมือตัดไม้ไผ่ทำเป็นแพ เพื่อบรรทุกข้าวไผ่ลงลำน้ำ แล้วนำไปเก็บเอาไว้ในยังฉางที่สร้างเอาไว้เรียงรายจากสามสบ" (ที่ซึ่งแม่น้ำสามสายคือรันตี แม่น้ำของกาเรีย กับแม่น้ำบิลลี มารวมตัวกันเป็นแม่น้ำแควน้อย) ดังเช่นกล่าวไว้ในพระราชนิพนธ์นิราศท่าดินแดง

พระเจ้าปดุงให้กองทัพที่กลับไปจากเมืองราชบุรี ตั้งค้างฝ่นอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ และให้กองทัพเกงหวุ่นแมงอีที่กลับไปจากเมืองนครศรีธรรมราชค้างฝ่นอยู่ที่เมืองทวาย กองทัพอื่นก็เห็นจะให้ตั้งค้างฝ่นอยู่ที่อื่นอีก แล้วให้กะเกณฑ์เสบียงอาหารตามบรรดาหัวเมืองมอญ ตลอดไปจนเมืองยะไซ้ จนมารวบรวมขึ้นยังฉางไว้ที่เมืองเมาะตะมะเป็นอันมาก ครั้นถึงปลายฤดูฝนจึงให้เกณฑ์ไพร่พลเพิ่มเติมมาตั้งประชุมทัพที่เมืองเมาะตะมะ ให้ราชบุตรองค์ใหญ่ซึ่งเป็นพระมหาอุปราชลงมาบัญชาการกองทัพที่ ๓ มีจำนวนพล ๕๐,๐๐๐ ยกเข้ามาเตรียมในแดนไทยก่อน แล้วพระเจ้าปดุงยกกองทัพหลวงตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ที่แม่น้ำกษัตริย์ คอยฟังข่าวเหตุการณ์กองหน้าอีกทัพหนึ่ง

พระมหาอุปราชลงมารวบรวมพลที่เมืองเมาะตะมะพร้อมแล้ว พอเข้าฤดูแล้งก็แต่งให้เมียนหวุ่นกับเมียนเมหวุ่น ซึ่งเคยเป็นนายทัพที่ ๔ ที่ ๕ เมื่อครั้งมารบกับไทยที่ลาดหญ้าเมื่อคราวก่อนคุมพล ๓๐,๐๐๐ ยกล่วงหน้าเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ให้เข้ามาตั้งค่ายมั่นและทำทางวางเสบียงอาหารสำหรับกองทัพใหญ่ที่จะยกตามเข้ามา อย่าให้ติดขัดในตอนที่เข้ามาถึงที่ราบในแดนไทยเหมือนดังครั้งก่อน กองทัพเมียนหวุ่นและเมียนหวุ่นจึงเข้ามาตั้งที่ท่าดินแดงแห่งหนึ่ง ที่สามสบแห่งหนึ่ง ทำค่ายใหญ่น้อยหลายค่าย ชักปีกกาถึงกันและซุดสนามเพลาะปีกขาป้องกันแน่นหนา ประสงค์จะมีให้ไทยชิงไปทำลายการได้ในตอนนี้ แล้วให้ปลูกยังฉางวางเสบียงอาหารทุกระยะ แม้ทางที่จะเดินทัพนั้นก็ให้ทำสะพานข้ามห้วยธารมาทุกแห่ง แล้วพระมหาอุปราช ก็ยกกองทัพหลวงมีจำนวนพล ๒๐,๐๐๐ ตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ริมลำน้ำแม่กษัตริย์ ซึ่งลำน้ำแม่กษัตริย์ตั้งอยู่ใกล้กับด่านพระเจดีย์สามองค์อีกทัพหนึ่ง

ยุทธวิธีการรบของฝ่ายไทย ยุทธวิธีที่ไทยต่อสู้พม่าคราวนี้ ตามที่ปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์กล่าวว่า ชาวด่านเมืองกาญจนบุรี เมืองศรีสวัสดิ์ เมืองไทรโยค ออกไปลาดตระเวนสืบราชการปลายแดน รู้ข่าวว่าพม่ายกมาอีก ตั้งค่ายมั่นอยู่ ณ ท่าดินแดงสามสบก็กลับมาแจ้งแก่กรมการเมืองทั้ง ๓ หัวเมือง ทั้ง ๓ หัวเมืองก็บอกข้าราชการเข้ามากรุงเทพฯ เมื่อเดือนอ้ายข้างแรม กราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ และหัวเมืองให้พร้อมสรรพ ครั้นถึง ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เวลา

เช้า ๓ นาฬิกา ๖ บาท พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ พร้อมพระอนุชาธิราช เสด็จพระราชดำเนิน พยุหยาตราขบวนทัพหลวงจากกรุงเทพฯ ไปโดยทางชลมารค โปรดให้กรมพระราชวังบวรฯ กับเจ้าพระยา รัตนาคพิทศดิพล ๓๐,๐๐๐ ยกไปก่อน แล้วจึงเสด็จยกกองทัพหลวงจำนวนพล ๓๐,๐๐๐ คนตามไป และโปรด ให้พระยาพลเทพอยู่รักษาพระนคร

ครั้นกองทัพไทยยกขึ้นไปถึงเมืองไทรโยคทั้ง ๒ ทัพ ด้วยประสงค์จะเอากำลังเข้าพุ่มเทษีพม่าให้แตก ไปยังอยู่ปลายแดน ไม่ปล่อยให้ข้ามเข้ามาถึงลาดหญ้าเมืองกาญจนบุรีตั้งคร่าวก่อน กองทัพกรมพระราชวังฯ เสด็จทางเรือไปถึงเมืองไทรโยค แล้วจึงจัดเป็นทัพบก ๔ กอง ให้เจ้าพระยารัตนาคพิทศ พระยากลาโหมราชเสนา และพระยาจำแสนยากรคุมพลยกไป ๓ กอง รวมจำนวนพล ๒๐,๐๐๐ คน พระราชวังบวรฯ เสด็จยกกองทัพ จำนวน ๓๐,๐๐๐ ตามไป หมายตีค่ายพม่าที่ตำบลสามสบ ฝ่ายกองทัพหลวงของพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าฯ ก็เสด็จขึ้นไปตามทางริมแม่น้ำจนถึงเมืองไทรโยค แล้วจึงยกเป็นกองทัพบกขึ้นไปตามทางริมแม่น้ำ จนถึงเมืองท่าขนุน ให้ตั้งค่ายหลวง ณ ที่นั้น แล้วให้นายทัพนายกองคุมพลยกขึ้นไปตั้งประชิดพม่าที่ตำบลท่าดิน แดง เมื่อกองทัพไทยทั้ง ๒ ทัพ พร้อมกันแล้ว ถึงวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๕ ค่ำ ก็เข้าโจมตีค่ายพม่าพร้อมกัน กองทัพ ราชวังหน้าเข้าตีค่ายที่สามสบ กองทัพวังหลวงเข้าตีค่ายที่ท่าดินแดง รบกับพม่าอยู่ ๓ วัน ถึงวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ เวลาบ่ายเข้าค่ายพม่าได้พม่าต่อสู้อยู่เป็นเวลาค้ำก็ทิ้งค่ายแตกหนีไปหมดทุกค่าย กองทัพไทยไล่ติดตามพม่า ไปจนถึงค่ายพระมหาอุปราชาที่ลำน้ำแม่กษัตริย์ พระมหาอุปราชาทราบว่ากองทัพหน้าแตก ก็ตกพระทัยรีบถอยหนี ไปมิได้สู้ในพงศาวดารพม่าว่าครั้งนี้พม่าแตกยับเยิน ไทยฆ่าฟันพม่าล้มตายมากนัก ที่จับเป็นได้ก็มาก ได้ทั้งช้าง ม้าพาหนะเสบียงอาหารและเครื่องศาสตราวุธ แม้ที่สุคนธ์ใหญ่ที่กองทัพพม่าเอามาครั้งนั้นไทยก็ได้ไว้หมดไม่มี เหลือไป ตัวทัพใหญ่ก็หนีไปเกือบไม่พ้น แคนใจจดหมายเหตุทางเมืองพม่าว่า แยกต่างกันอยู่ตรงตัวแม่ทัพ

ในจดหมายเหตุของรายพันตรี โมเคลโซม ว่าพระเจ้าปดุงเองไทยเกือบจับได้ แคนใจพงศาวดารพม่า ฉบับหอแก้วว่า ทัพพม่าแม่ทัพใหญ่ชื่อแมงยีนันทะกยอตัน นายทัพหน้าชื่อห่วนทองเนมิโยกยอชวาคนหนึ่งห่วน ทอคนณีเชฐคนหนึ่ง และจำนวนพลพม่าที่ยกมาครั้งนี้กว่า ๕๕,๐๐๐ ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่า แม่ทัพใหญ่ที่มากแตก ไทยไปเห็นจะเป็นพระมหาอุปราชาอย่างที่ว่าในหนังสือพระราชพงศาวดาร พระเจ้าปดุงเวลานั้นเห็นจะยังอยู่ เมืองเมาะตะมะ หรือยกตามมากกลางทางยังมาไม่ถึงแม่กษัตริย์ จึงเข้าใจกันทางเมืองพม่าว่าพระเจ้าปดุงมา แดงทัพไป มีจดหมายของบาทหลวงชาวอิตาลี ๑ ชื่อสันเยอมะโนอยู่ในเมืองพม่าในเวลานั้นกล่าวว่กองทัพ พระเจ้าปดุงมาแตกหนีไทยไปคราวนี้ ผู้คนในเมืองพม่าพากันตื่นตกใจมาก จนบาทหลวงบางคนเห็นว่า ถ้ากองทัพไทยยกตามออกไปก็เห็นจะได้จนถึงเมืองอมระปุระ

ในหนังสือพงศาวดารที่เซอร์ อาเธอร์ แพร่ เขียนเป็นภาษาอังกฤษก็สรรเสริญว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงปลุกใจไทยซึ่งเข็ดขยาดพม่ามาช้านาน ให้กลับกล้าหาญหาญครั้นคร้ามพม่าได้ตั้งแต่มิชัย ชนะมาครั้งนี้ ผลของการสงครามครั้งรบกันทางข้างฝ่ายไทย เมื่อสองสันนิษฐานดูว่าจะเป็เหตุทั้ง ๒ ฝ่ายดูข้าง พม่ารู้สึกว่าเป็นการสำคัญยิ่งกว่าที่รู้สึกกัน ทางข้างฝ่ายไทยเมื่อสองสันนิษฐานดูว่าจะเป็เพราะเหตุใด เข้าใจว่า ที่รู้สึกผิดกันคงเป็นเพราะเช่นนี้ คือสงครามพม่าครั้งนั้น ๒ คราวติดกันใน ๒ ปี คราวแรกพม่ายกมามากมาย ใหญ่หลวงกว่าไทยจะเอาชัยชนะติดกันใน ๒ ปี คราวแรกพม่ายกมามากมายใหญ่หลวงกว่าไทยจะเอาชัยชนะได้ ต้องรบพุ่งลำบากมาก ครั้งหลังนี้รบครั้งเดียวไทยก็ชนะสงคราม ฝ่ายไทยจึงเห็นว่าไม่สำคัญเหมือนครั้งก่อน แต่ฝ่ายข้างพม่าเมื่อยกมาครั้งก่อนถึงแม่ทัพไทยในที่สุดก็มีเหตุพอเป็นข้อแก้ตัวว่า ตีหัวเมืองเหนือได้ของไทยได้ หลายเมือง ที่ไม่สำเร็จ เพราะกองทัพหลวงขาดเสบียงอาหาร เป็นต้น แต่ครั้งหลังนี้ไม่มีข้อแก้ตัวอย่างหนึ่งอย่าง ใด เพราะพม่าได้คิดอ่านแก้ไขข้อขัดข้องมาแต่ต้นจนหมดทุกอย่าง ความปรากฏโง่งต้งว่าจะตีเอาเมืองไทยให้จง ได้ ครั้นกลับมาพ่ายแพ้ไทยยับเยิน ต้องแตกหนีกลับไปหมดทุกทัพ คนทั้งหลายก็ต้องคิดเห็นอย่างเดียว

ว่าสู้ฝีมือและความคิดไทยไม่ได้ ที่พม่ามาแพ้ไทยครั้งรบกันที่ท่าดินแดง พม่าจึงรู้สึกว่าคุณค่ามาก แต่นี้ก็มีได้พยายามที่จะมาตีกรุงเทพฯ อีกต่อไป

การสงครามครั้งรบพม่าที่ท่าดินแดง นับเวลาตั้งแต่กองทัพยกไปจากกรุงเทพฯ ไม่ถึงเดือนก็เสร็จสงคราม ครั้นมีชัยชนะต่อพม่าแล้ว จึงมีรับสั่งให้เผาค่ายและยุ้งฉางที่พม่ามาสร้างขึ้นไว้ในแดนไทยเสียให้หมดแล้วก็โปรดให้กองทัพกลับคืนมายังพระนครเป็นสิ้นเรื่องสงครามครั้งที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ฯ เทียงนี้

รูปภาพ การรบกับพม่าที่ท่าดินแดง

ข้อเสนอแนะ

ให้ผู้เขียนประวัติศาสตร์สงครามลาดหญ้า ผู้ที่กำลังค้นคว้าขบวนการสงครามเก้าทัพ หรือสงครามลาดหญ้า ร่วมกันพิจารณาที่ผู้เรียบเรียงได้ศึกษาค้นคว้าและได้นำเสนอมานี้

ข้อเสนอแนะผู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องสงครามลาดหญ้าที่เป็นหลักฐานได้ เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑ ฉบับโรงเรียนสวนกุหลาบ หนังสือไทยรบพม่าพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราพระราชาธิบดี และหนังสือประวัติศาสตร์อื่น ๆ ของไทยและพม่า เนื่องจากมีการเขียนประวัติศาสตร์ไทยรบกับพม่ามากขึ้น ขอเสนอว่าควรอ่านฉบับของกรมพระยาตำราพระราชาธิบดี เข้าใจง่ายขึ้นเพราะพระองค์มีคำอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่สงสัยขยายความให้เข้าใจขึ้น ทำให้ผู้อ่านไม่หลงทาง เมื่อไปอ่านของผู้เขียนบางท่าน

การสงครามครั้งนี้ยิ่งใหญ่ เสมอเหมือนเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของประเทศต่าง ๆ ทั้งเอเชียและยุโรปในอดีตกาล จากหลักฐานนักเรียน นักบันทึกของเขาก็ดำเนินเรื่องสงครามในทางเดียวกัน สถานที่เดียวกัน ไม่แตกต่างกันเหมือนสงครามเก้าทัพของเรา

ขอเสนอว่าลูกหลานไทยควรจะทำประการใดต่อไป

สงครามฝรั่งเศสกับสัมพันธมิตร (๘ ประเทศ) ปี พ.ศ.๒๓๓๘ ซึ่งเป็นเหตุการณ์หลังไทยทำสงครามกับพม่าเมื่อ ปี พ.ศ.๒๓๒๘ สงครามครั้งนี้ นโปเลียนใช้กลยุทธ์เรียกว่า "การเข้าตีเส้นใน" (INTERIORLINE) และได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด ประชาชนฝรั่งเศสชื่นชมไปเสียอย่างท่วมท้น ยุทธวิธีที่เข้าตีเส้นในนี้ นักการทหารทั่วโลกยอมรับกันทั่วไป

ยุทธวิธีของแม่ทัพไทยซึ่งมีพระนามว่า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้ทรงคิดขึ้นและปฏิบัติแล้วจนได้ชัยชนะแก่กองทัพพม่าก่อนไปเสียถึง ๑๐ ปี ขอให้ลูกหลานไทยได้พิจารณา

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.๒๓๕๒ - ๒๓๖๗)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชษฐมเหศวรสุนทร พระพุทธเลิศหล้านภาลัย (๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๕๐ - ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๗ ครองราชย์ ๗ กันยายน พ.ศ.๒๓๕๒ - ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๗) พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๒ ในราชวงศ์จักรีมีพระนามเดิมว่า ฉิม (สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) พระราชสมภพเมื่อ วันพุธขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุน เวลาเช้า ๕ ยาม ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๕๐ เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสวยราชสมบัติ เมื่อปีมะเส็ง ปี พ.ศ.๒๓๕๒ - ๒๓๖๗ ขณะมีพระชนมายุได้ ๔๒ พรรษา

พระนามเต็ม

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระนามเต็มเมื่อขึ้นครองราชย์ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศ ศรีภูวนेत्रรณายกติกจักรนครราชาธิอาชาวศรีย สมุทัยคโรมนต์ สากลจักรวาหาธิเบนทร สุริเยนทราธิบดินทร์ หริหรินทรา ธาธาธิบดี ศรีวิบูลยคุณอนันชฎุธิธราเมศวรมหันท บรมธรรมิกราชาธิราช เดโชชัย พรหมเทพาติเทพนฤบดินทร์ภูมิลทรปรมาธิเบศ โลกเชษฐวิสุทธิ รัตนมกุฎประกาศ คตามหาพุทธางกูร บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวซึ่งเหมือนกับพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชตัวอักษรเนื่องจากในเวลานั้น ยังไม่มีธรรมเนียมที่จะต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกันในแต่ละพระองค์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ออกพระนามรัชกาลที่ ๒ ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ลาถ้อยตามนามของพระพุทธรูปที่ทรงโปรดให้สร้างอุทิศถวายและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เฉลิมพระปรมาภิไธยใหม่เป็นพระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชษฐมเหศวรสุนทร ไครเสวตรคชาดิศรมหา สวามินทร์สยามธิราชวโรดม บรมจักรพรรดิราช พิลาศธาดาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เฉลิมพระนามใหม่เป็นพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ครองราชสมบัติ

เมื่อถึงวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคตด้วยพระโรคชราขณะมีพระชนมายุได้ ๗๓ พรรษา นับเวลาในการเสด็จครองราชย์ได้นานถึง ๒๗ ปี สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร กรมพระราชวังบวรสถานมงคลจึงได้เสด็จขึ้นทรงราชย์สืบพระราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์จักรี

การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชกาลที่ ๒ ได้ย้ายมาทำพิธีที่หมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เนื่องจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทซึ่งสร้างขึ้นแทนพระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท อันเป็นสถานที่ทำพิธีปราบดาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้นใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกอยู่ในรัชกาลต่อ ๆ มาจึงใช้หมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นสถานที่จัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและใช้พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเป็นสถานที่ตั้งพระบรมศพหลังจากเสร็จพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระองค์จึงเสด็จเสียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคประเพณี

รูปภาพ พระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์

พระปรีชาสามารถ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระปรีชาสามารถในศิลปกรรมด้านต่างๆ หลายสาขา ดังจะขอยกตัวอย่างต่อไปนี้

- ด้านกวีนิพนธ์

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคทองของวรรณคดีสมัยหนึ่งเลยทีเดียว ด้านกาพย์กลอนเจริญสูงสุดจนมีคำกล่าวที่ว่า “ในรัชกาลที่ ๒ นั้น ใครเป็นกวีก็เป็นคนโปรด” กวีที่มีชื่อเสียงนอกจากพระองค์เองแล้ว ยังมีกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ ๓) สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สุนทรภู่ พระยาตรังและนายรินทรธิเบทร์ (อิน) เป็นต้น พระองค์มีพระราชนิพนธ์ที่เป็น

บทกลอนมากมายทรงเป็นยอดกวีด้านการแต่งบทละครทั้งละครในและละครนอกมีหลายเรื่องที่มีอยู่เดิมและทรงนำมาแต่งใหม่เพื่อใช้ในการแสดงได้ เช่น รามเกียรติ์ อุณรุทและอิเหนาโดยเรื่องอิเหนานี้ เรื่องเดิมมีความยาวมาก ได้ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นเรื่องยาวที่สุดของพระองค์วรรณคดีสโมสรในรัชกาลที่ ๒ ได้ยกย่องให้เป็นยอดบทละครว่าที่แต่งดี ยอดเยี่ยมทั้งเนื้อความทำนองกลอนและกระบวนการเล่นทั้งร้องและรำ นอกจากนี้ยังมีละครนอกอื่นๆ เช่น ไกรทอง สังข์ทอง ไชยเชษฐ์ หลวิชัยคารมมีพิชัย สังข์ศิลป์ชัยได้ทรงเลือกเอาของเก่ามาทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่บางตอนและยังทรงพระราชนิพนธ์บทพากย์โขนอีกหลายชุด เช่น ชุดนางลอย ชุดนาคบาทและชุดพรหมาศ ซึ่งล้วนมีความไพเราะซาบซึ้งเป็นอมตะใช้แสดงมาจนทุกวันนี้

• ด้านปฏิมากรรม / ประติมากรรม

นอกจากจะทรงส่งเสริมงานช่างด้านหล่อพระพุทธรูปแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยยังได้ทรงพระราชอุทิศสาหะเป็นหุ่นพระพิศมัยของพระพุทธรธรรมิกราชโลกธาตุศิลปะพระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามอันเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญยิ่งองค์หนึ่งไทยด้วยพระองค์เอง ซึ่งลักษณะและทรวดทรงของพระพุทธรูปองค์นี้เป็นแบบอย่างที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๒ นี้เองส่วนด้านการช่างฝีมือและการแกะสลักลวดลายในรัชกาลของพระองค์ก็มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างมากและพระองค์เองก็ทรงเป็นช่างทั้งการปั้นและการแกะสลักที่เชี่ยวชาญยิ่งพระองค์หนึ่งอย่างยากที่จะหาผู้ใดทัดเทียมได้ นอกจากมีพระหัตถ์ในการปั้นพระพิศมัยพระพุทธรธรรมิกราชโลกธาตุศิลปะ แล้วยังทรงแกะสลักบานประตูพระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศนเทพวรารามคู่หน้า ด้วยพระองค์เองร่วมกับกรมหมื่นจิตรภักดีและทรงแกะหน้าหุ่นหน้าพระใหญ่และพระน้อยที่ทำจากไม้รักคู่หนึ่งทีเรียกว่าพระยารักใหญ่ และพระยารักน้อยไว้ด้วย

• ด้านดนตรี

กล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระปรีชาสามารถในด้านนี้ไม่น้อยไปกว่าด้านละครและเพื่อนว่า เครื่องดนตรีที่ทรงถนัดและโปรดปรานคือซออสามสายซึ่งซออคู่พระหัตถ์ที่สำคัญได้พระราชทานนามว่า "ซอสายฟ้าพาด" และเพลงพระราชนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีคือ "เพลงบุหลันลอยเลื่อน" หรือ "บุหลัน (เลื่อน) ลอยฟ้า" แต่ต่อมามักจะเรียกว่า "เพลงทรงพระสุบิน" เพราะเพลงนี้มีกำเนิดมาจาก พระสุบิน (ฝัน) ของพระองค์เองโดยเล่ากันว่าคืนหนึ่งหลังจากได้ทรงซออสามสายจนดึกก็เสด็จเข้าที่บรรทมแล้วทรงพระสุบินว่าได้เสด็จไปยังดินแดนที่สวยงามดุจสวรรค์ ณ ที่นั้นมีพระจันทร์อันกระจ่างได้ลอยมาใกล้พระองค์พร้อมกับมีเสียงทิพย์ดนตรีอันไพเราะยิ่ง ประทับแน่นในพระราชหฤทัยครั้นทรงตื่นบรรทมก็ยังทรงจดจำเพลงนั้นได้จึงได้เรียกพนักงานดนตรีมาต่อเพลงนั้นไว้ และทรงอนุญาตให้นำออกเผยแพร่ได้เพลงนี้จึงเป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันกว้างขวางมาจนทุกวันนี้

เสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระประชวรด้วยโรคพิษไข้ ทรงไม่รู้สึกพระองค์เป็นเวลา ๘ วัน พระอาการประชวรก็ได้ทรุดลงตามลำดับและเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ สิริรวมพระชนมพรรษาได้ ๕๗ พรรษา และครองราชย์สมบัติได้ ๑๕ ปี

ลำดับประวัติดิศาสตร์เหตุการณ์สำคัญ

โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัดพิธีอุปราชาภิเษก ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุ้ย ในรัชกาลที่ ๑ ขึ้นเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาเสนานุรักษ์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล พระมหาอุปราชเจ้า

- สถาปนาพระราชชนนีขึ้นเป็น กรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาล ๒
- กรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนธงประจำชาติ จากธงแดง เป็นธงช้าง มีลักษณะพื้นสีแดงตรงกลาง เป็นวงกลมสีขาว มีรูปช้างเผือกสีขาวภายในวงกลมแต่เมื่อจะใช้ชักเป็นธงบนเรือสินค้า ให้งัดวงกลมออกเสียเหลือแต่รูปช้างเผือกสีขาวเท่านั้น ดังนั้นบันทึกที่พบในต่างประเทศ จึงระบุว่ากรุงเทพมหานครใช้ธงประจำชาติเป็นรูปช้างเผือกสีขาวบนพื้นแดง

พ.ศ. ๒๓๓๐

- ๒๔ กุมภาพันธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระราชสมภพ ณ ตำบลอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม พระนามเดิม นิม

พ.ศ. ๒๓๓๕

- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์
- ทรงได้รับการสถาปนาพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

พ.ศ. ๒๓๕๖

- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคต
- พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางกราบบังคมทูลอัญเชิญพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๒ แห่งพระราชวงศ์จักรี เสด็จพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
- เจ้าฟ้ากรมขุนกษัตริย์กับพวก คึดกบฏ ไพรตเกล้าฯ ให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ชำระความสงครามกับพม่าที่เมืองกลาง

พ.ศ. ๒๓๕๓

- ไพรตเกล้าฯ ให้ส่งคณะทูตอัญเชิญพระราชสาส์นไปถวายจักรพรรดิเกียเซ็งแห่งอาณาจักรจันทรชุตญวนเข้ามาถวายราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการ พร้อมทั้งทูลขอเมืองบันทายมาศคืน ซึ่งพระองค์ก็พระราชทานคืนให้

พ.ศ. ๒๓๕๔

- ไพรตเกล้าฯ ให้เจ้านายไปกำกับราชการตามกระทรวงต่างๆ
- ไพรตเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานออก “เดินสวนดินนา”
- ออกพระราชกำหนดห้ามสูบและซื้อขายนิน
- จัดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
- เกิดหิวขาดโรคครั้งใหญ่
- ไพรตเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธี “อาพาธพินาศ”
- ไพรตเกล้าฯ ให้กองทัพไทย ไประงับความวุ่นวายในกัมพูชา
- อิน-จัน แฝดสยามคู่แรกของโลกถือกำเนิดขึ้น

พ.ศ.๒๓๕๕

- โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระแก้วมรกต (พระพุทธรูปขอมรัตน) จากเมืองจำปาศักดิ์มายัง กรุงเทพฯ

พ.ศ.๒๓๕๖

- พม่าให้ชาวกรุงเก่า นำสาส์นจากเจ้าเมืองเมาะตะมะมาขอทำไมตรีกับสยาม
- พระองค์เจ้าชายทับ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้รับการสถาปนาเป็น กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์

พ.ศ.๒๓๕๗

- โปรดเกล้าฯ ให้ส่งคณะสมณทูตเดินทางไปศรีลังกา
- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างนครเขื่อนขันธ์ขึ้นที่บริเวณพระประแดง เพื่อสำหรับรับข้าศึกที่มาจากทะเล

พ.ศ.๒๓๕๙

- โปรดเกล้าฯ ให้จัดการปรับปรุงการสอนปรีดีธรรมใหม่ กำหนดขึ้นเป็น ๙ ประโยค

พ.ศ.๒๓๖๐

- ทรงฟื้นฟูประเพณีวันวิสาขบูชา

พ.ศ.๒๓๖๑

- ขยายเขตพระบรมมหาราชวังจนจรดวัดพระเชตุพนโดยสร้างถนนท้ายวังขึ้น
- โปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการออกแบบและสร้างสวนขวาขึ้นในพระบรมมหาราชวัง
- คณะสมณทูตที่พระองค์ทรงส่งไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ ประเทศลังกาเดินทางกลับ
- เจ้าเมืองเมาะแก้วส่งทูตเข้ามาถวายพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการเพื่อเจริญทางพระราชไมตรี

พ.ศ.๒๓๖๒

- หมอจัสสิส มิซซันนารีประจำอย่างกึ่งพลทูตพิมพ์อักษรไทยเป็นครั้งแรก

พ.ศ.๒๓๖๓

- ฉลองวัดอรุณราชวราราม
- สังคายนาทสวคมนตรีภาษาไทยครั้งแรก ในประเทศไทย
- โปรดเกล้าฯ ตั้งสถานกงสุลในกรุงเทพฯ นับเป็นสถานกงสุลต่างชาติแห่งแรกของสยาม

พ.ศ.๒๓๖๔

- เซอร์จอห์น ครอบฟอร์ดเป็นทูตเข้ามาเจริญพระราชไมตรี

พ.ศ.๒๓๖๗

- เสด็จสวรรคต

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.๒๓๖๗ - ๒๓๙๔)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้าเป็นพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและพระองค์แรกที่ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเวียง เสด็จพระราชสมภพเมื่อ วันจันทร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะแม เวลาค่ำ ๑๐.๓๐ นาฬิกา (สี่ทุ่มครึ่ง) ตรงกับวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๓๓๐ ซึ่งภายหลังพระราชชนนีได้รับการสถาปนาเป็นกรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย พระองค์เสวยราชสมบัติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปิวอก ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๗ รวมสิริดำรงราชสมบัติได้ ๒๗ ปี ทรงมีเจ้าจอมมารดา และเจ้าจอม ๕ พระองค์ มีพระราชโอรส-ราชธิดา ทั้งสิ้น ๕๓ พระองค์ เสด็จสวรรคต เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ปิกุน โทศกจลศักราช ๑๒๑๒ เวลา ๗ ทุ่ม ๕ บาท ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ.๒๓๙๔ รวมพระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา

พระราชประวัติ

รูปภาพ ตราพระราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาลที่ ๓ รูปปราสาท

ตราพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๓ รูปปราสาท สอดคล้องกับพระนามเดิม "ทับ" ยุคครานีขึ้น
ในวโรกาสกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๐๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสุลาลัยเสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๓๓๐ ณ พระราชวังเดิม
ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในขณะที่พระองค์ประสูตินั้นพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย ดำรงพระอิสริยยศที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทรพระองค์จึงมี
สกุลยศชั้นหม่อมเจ้าพระนามว่าหม่อมเจ้าชายทับจนกระทั่ง สมเด็จพระราชชนกทรงรับอุปราชภิเษกขึ้นเป็น
สมเด็จพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลพระองค์จึงมีพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าหลานเธอ
พระองค์เจ้าชายทับ

เมื่อสมเด็จพระราชชนกได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๒ ใน พ.ศ.๒๓๕๒ พระองค์จึงได้เลื่อน
ฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็นพระองค์เจ้าชั้นเอก ออกพระนามว่าพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าชายทับจนปี
พ.ศ.๒๓๕๖ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงกรม เป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์

เมื่อกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เสด็จเสด็จถึงดวริลย์ครองราชสมบัติแล้ว ทรงออกพระนามเดิม ตามพระ
สุพรรณบัฏว่า "พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดีมหาราช
ธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศร์ ศรีภูวเนตรวรนายกคิลกรัตนราชชาติอาชาวไลย
สมุทัยโรมน สากลจักรวาลาธิเบนทร์สุริเยนทราชาธิบดี หรินทราชาธิบดี ศรีสุวิบูลย์ คุณอดพิชฐุ ฤทธิราม
ศวรธรรมิกราชาธิราช เดโชชัย พรหมเทพาคิเทพนฤบดินทร์ ภูมินทรปรมาธิเบศรโลกเชษฐวิสุทธิ มงกุฎ
ประเทศคคา มหาพุทธางกูร บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว" นับเป็น "สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖"

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เฉลิมพระปรมาภิไธยใหม่เป็น "พระบาทสมเด็จพระ
พระปรมาธิวรเสฐ มหาเจษฎาบดินทร์ สยามินทรวโรดม บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระนั่ง
เกล้าเจ้าอยู่หัว" ออกพระนามโดยย่อว่า "พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว" ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน
พ.ศ.๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีประกาศให้เฉลิมพระปรมาภิไธย เป็น "พระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว" หรือ "พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓"
ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ถวายพระราชสมัญญาว่า "พระมหา
เจษฎาราชเจ้า" และได้ใช้เป็นสร้อยพระนามสืบมาจนปัจจุบัน

เมื่อครั้งที่ทรงกำกับราชการกรมท่า (ในสมัยรัชกาลที่ ๒) ได้ทรงแต่งสำเภาบรรทุกสินค้าออกไป
ค้าขายในต่างประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นในท้องพระคลังเป็นอันมากพระราชบิดาทรงเรียกพระองค์ว่า "เจ้าสัว"
เมื่อรัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคตมิได้ตรัสมอบราชสมบัติแก่ผู้ใดขุนนางและพระราชวงศ์ต่างมีความเห็นว่าพระองค์
(ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์) ขณะนั้นมีพระชนมายุ ๓๗ พรรษา ทรงรอบรู้
กิจการบ้านเมืองดี ทรงปราดเปรื่องในทางกฎหมายการค้าและการปกครอง จึงพร้อมใจกันอัญเชิญครองราชย์
เป็น รัชกาลที่ ๓

พระราชกรณียกิจ

พระองค์ทรงปกครองประเทศด้วยพระปรีชาสามารถทรงเสริมสร้างกำลังป้องกันราชอาณาจักรโปรด
ให้สร้างป้อมปราการตามปากแม่น้ำสำคัญ และหัวเมืองชายทะเล

ด้านความมั่นคง

พระองค์ได้ทรงป้องกันราชอาณาจักรด้วยการส่งกองทัพไปสกัดทัพของเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไม่ให้ยกทัพเข้ามาถึงخانพระนครและขัดขวางไม่ให้เวียงจันทน์เข้าครอบครองหัวเมืองอีสานของสยาม นอกจากนี้ พระองค์ทรงประสบความสำเร็จในการทำให้สยามกับญวนยุติการสู้รบระหว่างกันเกี่ยวกับเรื่องเขมร โดยที่สยามไม่ได้เสียเปรียบญวนแต่อย่างใด

ด้านการคมนาคม

ในรัชสมัยของพระองค์ใช้ทางน้ำเป็นสำคัญ ทั้งในการสงครามและการค้าขายคลองจึงมีความสำคัญมากในการย่นระยะทางจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง จึงโปรดฯ ให้มีการขุดคลองขึ้น เช่น คลองบางขุนเทียน คลองบางนาและคลองมหาตอน

ด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้ทรงสร้างพระพุทธรูปมากมายเช่น พระประธานในอุโบสถวัดสุทัศน์ วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดปรีดิยาศและวัดนางนองทรงสร้างวัดใหม่ขึ้น ๓ วัด คือวัดบวรนิเวศวิหาร วัดเทพธิดารามและวัดราชบพิธดารามทรงบูรณปฏิสังขรณ์ วัดเก่าอีก ๓๕ วัด เช่นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งสร้างมาแต่รัชกาลที่ ๑ วัดอรุณราชวราราม วัดราชโอรสาราม เป็นต้น

ด้านการศึกษา

ทรงทำนุบำรุง และ สนับสนุนการศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวงศาธิราชสนิทแต่งตำราเรียนภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่งคือหนังสือจินตามณีโปรดเกล้าฯ ให้ผู้รู้นำตำราต่างๆ มาจารึกลงในศิลาตามศาลารอบพุทธาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามปั้นตั้งไว้ตามเขมอและเขียนไว้ตามฝาผนังต่างๆ มีทั้งอักษรศาสตร์ แพทยศาสตร์ พุทธศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ เพื่อเป็นการเผยแพร่วิชาการสาขาต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรุงเทพฯ

ด้านความเป็นอยู่

พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ดูแลทุกข์สุขของราษฎร ด้วยมีพระบรมราชวินิจฉัยว่าไม่ทรงสามารถจะบำบัดทุกข์ให้ราษฎรได้ หากไม่เสด็จออกนอกพระราชวังเพราะราษฎรจะร้องถวายฎีกาได้ต่อเมื่อพระคลั่งเวลาเสด็จออกนอกพระราชวังเท่านั้น จึงโปรดให้นำกลองวินิจฉัยเกรือกตั้ง ณ ทิมดาบกรมวังในพระบรมมหาราชวังเพื่อราษฎรผู้มีทุกข์จะได้ตีกลองร้องถวายฎีกาไปทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อให้มีการชำระความกันต่อไป

โดยพระองค์จะคอยซักถามอยู่เนื่องๆ ทำให้ตุลาการ ผู้ทำการพิพากษาไม่อาจพลิกแพลงคดีเป็นอื่นได้ ในรัชสมัยของพระองค์ได้มีศาสนาจารย์และนายแพทย์ชาวอเมริกันและอังกฤษเดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้น หนึ่งในจำนวนนี้คือศาสนาจารย์ แดน บิช บรัคเลย์ เอ็ม.ดี. หรือที่คนไทยรู้จักกันดีในนามของหมอบรัดเลย์ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษและการฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคและการทำผ่าตัดขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์นอกจากนี้หมอบรัดเลย์ยังได้คิดตัวพิมพ์อักษรไทยขึ้น (ปี พ.ศ. ๒๓๗๙) ทำให้มีการพิมพ์หนังสือภาษาไทยเป็นครั้งแรกโดยพิมพ์คำสอนศาสนาคริสต์เป็นภาษาไทย เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๗๙ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๓๘๕ หมอบรัดเลย์พิมพ์ปฏิทินภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก

ในด้านหนังสือพิมพ์ฉบับแรกในสมัยรัชกาลที่ ๓ หมอบริดเลย์ได้ออกหนังสือพิมพ์แถลงข่าวรายปักษ์เป็นภาษาไทย ชื่อบางกอกเรคคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) มีเรื่องสารคดีข่าวราชการ ข่าวการค้า ชาวเบ็ดเตล็ด ฉบับแรกออกเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๘๗

หนังสือบทกลอนเล่มแรกที่พิมพ์ขายและผู้เขียนได้รับคำลิขสิทธิ์คือนิราศลอนดอนของหม่อมราชวงศ์ (ม.ร.ว. กระจาย อิศรางกูร) โดย หมอบริดเลย์ ซื้อกรรมสิทธิ์ไปพิมพ์ในราคา ๔๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายนพ.ศ.๒๔๐๔ และตีพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๐๔

ด้านการค้ากับต่างประเทศ

พระองค์ทรงสนับสนุนส่งเสริมการค้าขายกับต่างประเทศ ทั้งกับชาวเอเชียและชาวยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้ากับจีนมาตั้งแต่เมื่อครั้งพระองค์ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ส่งผลให้พระคลังสินค้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ มีการแต่งสำเภาทิ้งของราชการ เจ้านายขุนนางชั้นผู้ใหญ่ และพ่อค้าชาวจีนไปค้าขายยังเมืองจีนและประเทศใกล้เคียงรวมถึงการเปิดค้าขายกับมหาอำนาจตะวันตกจนมีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างกันคือสนธิสัญญาเบอร์นี พ.ศ.๒๓๖๔ และ ๖ ปีต่อมาก็ได้เปิดสัมพันธไมตรีกับสหรัฐอเมริกาและมีการทำสนธิสัญญาต่อกันใน พ.ศ.๒๓๗๕ นับเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่สหรัฐอเมริกาทำกับประเทศทางตะวันออกส่งผลให้ไทยได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมาก

ด้านศิลปกรรม

รูปภาพ เรือสำเภากันที่วัดยานนาวา

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระปรางค์วัดอรุณราชวรารามจนแล้วเสร็จ และทรงมีรับสั่งให้สร้างเรือสำเภาก่อด้วยอิฐในวัดยานนาวาเพื่อให้ประชาชนได้รู้ว่าเรือสำเภานั้น มีรูปร่างลักษณะอย่างไร เพราะทรงเล็งเห็นว่าภายหน้าจะไม่มีการสร้างเรือสำเภาก่อแล้ว

สำหรับวรรณกรรม พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตจารึกวรรณคดีที่สำคัญๆ และวิชาแพทย์แผนโบราณลงบนแผ่นศิลา แล้วติดไว้ตามศาลารายรอบพระอุโบสถรอบพระมหาเจดีย์บริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้

เหตุการณ์สำคัญ

- การค้าขายกับต่างประเทศและการเก็บอากรต่างๆ
- เกิดสุริยุปราคาถึง ๕ ครั้ง

พ.ศ.๒๓๖๗ มีเหตุการณ์สำคัญดังนี้

- พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จสวรรคต ขณะมีพระชนมายุได้ ๕๗ พรรษา ครองราชย์ได้ ๑๕ ปี
- พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี
- โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัดพิธีให้อุปราชภิเษกพระองค์เจ้าอุไวยุทธขึ้นเป็นที่ "กรมพระราชวังบวรสถานมงคล"
- โปรดเกล้าฯ ให้ส่งกองทัพไทยไปช่วยอังกฤษรบพม่า

พ.ศ.๒๓๖๘

- เสนีย์ เบลร์มีขอเข้ามาทำสัญญาค้าขาย

พ.ศ.๒๓๖๙

- ลงนามในสัญญา เบลร์มี
- เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ โปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรฯ เป็นแม่ทัพใหญ่ยกไปปราบ กำเนิดวีรกรรมท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) และโปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) แม่ทัพหน้าเป็นเจ้าพระยาราชสุภาวดี ว่าที่สมุหนายก

พ.ศ.๒๓๗๐

- เริ่มสร้างพระสมุทรเจดีย์
- พ.ศ.๒๓๗๑ ร้อยเอกเจมส์โลว์ จัดพิมพ์หนังสือภาษาไทยเป็นครั้งแรก มีชื่อนานาวิอเมริกัน เดินทางมาเผยแพร่ศาสนาในเมืองไทย

พ.ศ.๒๓๗๒

- เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) จับเจ้าอนุวงศ์ จัดส่งลงมากรุงเทพฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็น เจ้าพระยาบดินทรเดชา ที่สมุหนายก
- กำเนิดสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ได้ถือกำเนิดนิกายธรรมยุติกขึ้น โดยพระวชิรญาณเถระ (เจ้าฟ้ามงกุฎ) ขณะที่ผนวชอยู่ใต้ทรงศรัทธาเลื่อมใสในจริยาวัตรของพระมอญ ชื่อ ชาย ฉายา พุทรวโรโส จึงได้ทรงอุปสมบทใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๓๗๒ ได้ตั้งคณะธรรมยุติกขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๗๖ แล้วเสด็จมาประทับที่วัดบวรนิเวศวิหาร และตั้งเป็นศูนย์กลางของคณะธรรมยุต
- โปรดเกล้าฯ ให้ทำการสังคายนาเป็นภาษาไทย

- ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่ง และสร้างวัดใหม่ คือวัดเทพธิดาราม วัดราชบพิธ วัดเฉลิมพระเกียรติ และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้ตั้งโรงเรียนหลวง (วัดพระเชตุพน) ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อสอนหนังสือไทยแก่เด็กในสมัยนี้

พ.ศ. ๒๓๗๓

- พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) เป็นว่าที่สมุหพระกลาโหม

พ.ศ. ๒๓๗๔

- ทำการบูรณะวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามใช้เวลา ๑๖ ปี ในการสร้าง
- เกิดน้ำท่วมใหญ่ในพระราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๓๗๕

- ประธานาธิบดีแจคสันแห่งสหรัฐอเมริกาส่งเฮ็ดมันต์ โรเบิร์ต เข้ามาขอเจริญพระราชมิตรีทำการค้ากับไทย

พ.ศ. ๒๓๗๖

- ฉนวนเกิดกบฏ ไพรตเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพใหญ่ ผู้สำเร็จราชการไปรบกับฉนวน

พ.ศ. ๒๓๗๗

- ออกหอย ก.ช. เป็นครั้งแรก
- ฉนวนได้ส่งพระอุไทยราชามาปกครองเขมร

พ.ศ. ๒๓๗๘

- เกิดภาวะเงินฝืดเคือง

พ.ศ. ๒๓๘๐

- หมอบรัดเลย์ คิดตัวพิมพ์อักษรไทยขึ้นใหม่ ไพรตเกล้าฯ ให้หมอลองไปหัดปลูกฝักกับหมอบรัดเลย์

พ.ศ. ๒๓๘๑

- เกิดกบฏวันหมาคหลี่ที่หัวเมืองไทรบุรี

พ.ศ. ๒๓๘๒

- ทรงประกาศห้ามสูบฝิ่นเพื่อส่งเสริมศีลธรรมในบ้านเมือง และ มีการเผาฝิ่นและ โรงยาฝิ่นพร้อม มีการปราบอั้งยี่ซึ่งค้ำดินเหล่านั้น

พ.ศ.๒๓๘๕

- หมอบรัดเลย์ พิมพ์ปฏิทินภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก

พ.ศ.๒๓๘๖

- เกิดสุริยุปราคาเต็มดวงขึ้นในวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๓๘๖ แนวคราสมืดพาดผ่านภาคใต้ตอนกลาง กรุงเทพฯเห็นเป็นชนิดบางส่วน ๘๒%

พ.ศ.๒๓๘๙

- ญวนขอหย่าทัพกับเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โปรดเกล้าฯ ให้สร้างโลหะปราสาทวัดราชนัคคาราม

พ.ศ.๒๓๙๐

- ทรงอภิเษกให้น้ององค์ด้วงเป็นพระบาทสมเด็จพระนโรดมทริภักษรามาธิบดีครอง กรุงกัมพูชา

พ.ศ.๒๓๙๑

- ญวนขอเจริญพระราชไมตรีดั้งเดิม กองทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) กลับกรุงเทพฯ

พ.ศ.๒๓๙๒

- กองทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) และ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค)ปราบอั้งยี่ ที่ ฉะเชิงเทรา
- เกิดอหิวาตกโรคระบาด มีคนตายมากกว่า ๓๐,๐๐๐ คน ซึ่งรวมถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

พ.ศ.๒๓๙๓

- อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ขอแก้สนธิสัญญา

พ.ศ.๒๓๙๔

- เสด็จสวรรคต เมื่อ ๒ เมษายน พ.ศ.๒๓๙๔ รวมพระชนมายุได้ ๖๔ พรรษา ดำรงอยู่ในราชสมบัติ ๒๗ ปี

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๓๑)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๔ แห่งราชวงศ์จักรีมีพระนามเดิมว่า "เจ้าฟ้ามงกุฏ สมมติเทวารวงศ์พงษ์อิศรภักดิ์ริย์" เสด็จพระราชสมภพในวันพฤหัสบดีขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓๑ ปีชวดตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ณ นิวาสนสถานในพระราชนิเวศน์เดิม ด้านใต้ของวัดอรุณราชวรารามเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔๓ และเป็นลำดับที่ ๒ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี

พระองค์มีพระเชษฐาและพระอนุชาร่วมพระราชมารดา รวมทั้งสิ้น ๓ พระองค์ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ (สิ้นพระชนม์เมื่อประสูติ) สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ (ภายหลังได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระองค์จึงเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระองค์แรกที่มีพระชนม์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จขึ้นครองสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์แล้ว พระองค์ได้เสด็จเข้ามาอยู่ภายในพระบรมมหาราชวังจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๓๕๕ พระองค์มีพระชนมายุได้ ๘ พรรษาจึงได้จัดการพระราชพิธีส่งสรงเพื่อเฉลิมพระนามเจ้าฟ้าอย่างเป็นทางการพระราชพิธีในครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระราชดำริว่าพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าได้ทำเป็นอย่างมี

แบบแผนอยู่แล้วแต่การพระราชพิธีลงทรงตั้งพระนามเจ้าฟ้าครั้งกรุงศรีอยุธยาต้องหาได้ทำเป็นแบบอย่างลงทรงไม่รวมทั้ง ผู้ใหญ่ที่เคยเห็นพระราชพิธีดังกล่าวก็แก่ชราเกือบจะหมดตัวแล้วเกรงว่าแบบแผนพระราชพิธีจะสูญไป พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีและเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิราช (บุญรอด) เป็นผู้บัญชาการพระราชพิธีลงทรงในครั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนของพระราชพิธีลงทรงสำหรับครั้งต่อไปพระราชพิธีในครั้งนี้จึงนับเป็นพระราชพิธีลงทรงครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยทูลกระหม่อมฟ้าใหญ่ได้รับการเฉลิมพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติวงศ์ พงอิศวรกษัตริย์ ขัตติยราชกุมาร" ในปี พ.ศ. ๒๓๕๙ พระองค์มีพระชนมายุครบ ๑๓ พรรษา สมเด็จพระบรมชนกนาถมีพระราชดำรัสจัดให้ตั้งการพระราชพิธีโสกันต์ตามแบบอย่างพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าที่มีมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโดยได้สร้างเขาไกรลาสจำลองไว้บริเวณหน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระองค์ทรงศึกษาอักษรสยามในสำนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยารามตั้งแต่เมื่อครั้งยังประทับ ณ พระราชวังเดิม นอกจากนี้ยังทรงศึกษาวิชาอักษรกรมกับเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิราช รวมทั้ง ทรงฝึกการใช้อาวุธต่าง ๆ ด้วย

พระราชลัญจกรประจำพระองค์

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๔

พระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว ได้แก่ "พระมหาพิชัยมงกุฎ" หนึ่งในเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ซึ่งการสร้างพระลัญจกรประจำพระองค์นั้น จะใช้แนวคิดมาจาก พระบรมนามาภิไธยก่อนทรงราชย์ นั่นคือ "มงกุฎ" นั่นเอง โดยพระราชลัญจกรจะเป็นตราวง ลักษณะกลมรีซึ่งประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น มีฉัตรบริวารตั้งชนาบทั้ง ๒ ข้างถัดออกไปจะมีพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น ทางด้านซ้ายวางสมุดตำราซึ่งแสดงถึงทรงมีความเชี่ยวชาญทางด้านอักษรศาสตร์และดาราศาสตร์ส่วนทางด้านขวาวางพระแว่นสุริยกานต์ เพชรซึ่งมาจากพระฉายาเมื่อพระองค์ผนวชว่า "วชิรญาณ" พระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ยังได้ใช้เป็นแม่แบบของพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์

รูปภาพ ดาราไวยราพต (เครื่องต้น)

รูปภาพ ดาราไวยราพต (องค์รอง)

เครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

รูปภาพ เครื่องอิสริยาภรณ์เลฌียงดอเนอร์ชั้นประถมาภรณ์ (พ.ศ.๒๔๐๖) ฝรั่งเศส

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงศีล

เมื่อพระองค์มีพระชนมายุครบ ๓๔ พรรษา จึงทรงออกผนวชเป็นสามเณรโดยมีการสมโภชที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยแล้วแห่ไปผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี) เป็นพระอุปัชฌาย์และสมเด็จพระญาณสังวร (สุก) เป็นพระอาจารย์ หลังจากนั้นได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหารผนวชจนออกพรรษาแล้วจึงทรงลาผนวชรวมเป็นระยะเวลาประมาณ ๗ เดือนเมื่อพระองค์ทรงพระเจริญวัยขึ้นแล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้พระองค์เสด็จออกไปประทับ ณ พระราชวังเดิม

เมื่อพระองค์มีพระชนมายุ ๒๑ พรรษา จึงจะผนวชเป็นพระภิกษุแต่ในระหว่างนั้นช่างสำคัญของบ้านเมือง ได้แก่พระยาเสวตโอยราและพระยาเสวตคชลักษณ์เกิดล้มลง รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพวดี พระชนิษฐาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเพียงพระองค์เดียวที่ยังมีพระชนม์เกิดสิ้นพระชนม์ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไม่สำราญพระราชหฤทัยจึงไม่ได้จัดพิธีผนวชอย่างใหญ่โต โปรดให้มีเพียงพิธีอย่างย่อเท่านั้นโดยให้ผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ต่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระองค์ได้รับพระนามฉายาว่า “วชิรญาณโณ” หรือ “วชิรญาณภิกขุ” แล้วเสด็จไปประทับแรมที่วัดมหาธาตุ ๓ วัน หลังจากนั้น จึงเสด็จไปจำพรรษาที่วัดราชาธิวาสซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเคยประทับอยู่เมื่อผนวช

ในขณะที่ผนวชอยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคตพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงตัดสิ้นพระทัยที่จะดำรงสมณเพศต่อไป สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ ทรงได้ศึกษาวิชาการด้านต่าง ๆ ในการที่จะเป็นประโยชน์แก่การปกครองในอนาคต วิชาที่ทรงศึกษา ได้แก่ ตำราพิชัยสงคราม การฝึกหัดอาวุธ วิชาคหกรรม วิชาโหราศาสตร์ โดยเฉพาะวิชา

ภาษาต่างประเทศ พระองค์ทรงโปรดศึกษามากเป็นพิเศษ อีกทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎทรงมีพระทัยสนใจในด้านพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ เมื่อพระชนมายุครบผนวช ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ โดยมีองค์สมเด็จพระสังฆราช (ตอน) วัดมหาธาตุเป็นพระอุปัชฌาย์ ทรงได้รับพระฉายาว่า "วชิรญาณภิกขุ" ทรงประทับ ณ วัดมหาธาตุอยู่นาน ๓ วัน แล้วจึงเสด็จไปจำพรรษาที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส)

หลังจากนั้นอีกเพียง ๒ สัปดาห์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมชนกนาถทรงเสด็จสวรรคต แต่มิได้ทรงตรัสมอบพระราชสมบัติให้กับผู้ใด พระบรมวงศานุวงศ์จึงประชุมและลงมติในที่ประชุมว่าควรอัญเชิญ พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบแทน สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎจึงมิได้ทรงลาผนวช และทรงผนวชอยู่ตลอดรัชกาลที่ ๓ ทำให้ทรงมีเวลามากมายในการศึกษาหาความรู้ในวิชาการแขนงต่างๆ จนแตกฉาน โดยเฉพาะทรงมีโอกาสได้ศึกษาวิชาภาษาต่างประเทศจากบาทหลวง และมีชนนารีที่เข้าเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ทำให้สามารถทรงพระอักษรและคร่ำครึภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี และมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวจากต่างประเทศ ซึ่งพระองค์ได้ทรงนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการบริหารประเทศเมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ทรงคร่ำครวญคร่ำครวญพระราชสมบัติให้แก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการสำนักชั้นผู้ใหญ่ ว่าจะเห็นควรให้ผู้ใดขึ้นครองราชย์สมบัติสืบแทนพระองค์ บรรดาข้าราชการและข้าราชการสำนักจึงประชุม และมีมติอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นครองราชย์สมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๔ แห่งราชวงศ์จักรี ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ด้วยขณะนั้นพระองค์ยังทรงผนวชอยู่จึงจำเป็นต้องลาผนวชในเวลา นั้นเอง

คณะธรรมยุติกนิกายหลังจากการลาผนวชของพระวชิรญาณเถระยังคงเจริญรุ่งเรืองต่อไปเพราะได้พระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์ และมีผู้นำที่เข้มแข็งคือกรมหมื่นบวรวัชสุริยพันธ์ ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์เป็นผู้ครองบังคับบัญชาคณะธรรมยุติกนิกาย

ครองราชย์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ พระราชวงศ์และเสนาบดีมีมติเห็นชอบให้ถวายราชสมบัติแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ จึงได้ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ไปเฝ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ ณ วัดบวรนิเวศวิหารแต่พระองค์ตรัสว่า ถ้าจะถวายพระราชสมบัติแก่พระองค์จะต้องอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ขึ้นครองราชย์ด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นผู้ที่มีพระชะตาแรง ต้องได้เป็นพระมหากษัตริย์

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น พระองค์ได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยว่าพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและมีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎสุทธิ สมมุติเทพยพงศวงศาติศรภกษัตริย์วรชัตติยราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศอุกโตสุชาติสังสุทธิเคราะห์ณี จักรีบรมนาถ อดิศวราชรามวรัญจวนสุจริตมุลสุสาธิตอุกฤษฐวิบูลย บุรพาสุลยภักษภาภินิหารสุภาธิการรังสฤษดิ์อัญญลักษณ์ วิจิตรโสภาคสรพวงค์ มหาชนิตมางคประนตบาททงกษอุคคลประสิทธิ์สรพสุภผลอุดม บรมสุภมาถยมหาบุรุษยรัตน ศึกษาพิพัฒน์สรพโกศลสุวิสุทธิวิมลศุภศีลสมาจารย์ เพ็ชรญาณประภาไพโรจน์ อเนกโกฏิสาลุคุณวิบูลยสันดาน ทิพยเทพวตาร ไทศาลเกียรติคุณดุสยพิเศษสรพเทเวศรานูรักษ์เอกอัครมหาบุรุษ สุตพุทธมหารัทธิ ครีปิฎกาทิโกศลวิมลปริชามหา

อุดมบัณฑิต สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณ์คุณสารสัษยามาติโลกยติลก มหาปรีวารนายกองันต์ มหันตวรฤทธิ
เดช สรรพพิเศษสิรินธรมหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิ์วิรอยศมโหดมบรมราชสมบัติินพตลเศวตฉัตรดิฉัตร
สิริรัตโนปลัักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิฉัตรสรรพทศสิริชิตวิไชย สกลมโหดวรินมหาสยามินทร เมศวรมหิ
นทร มหาราชาวโรดมบรมนารถชาติอาชาวศรีย พุทธาทิไตรรัตน์สรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ์อัครนเวราอิตีเมตดา
กฤษณาสีตลฤทัย โอนิมัยบุญการสกลไพศาลมหาวิชฎาภิเบนทรปรเมนทรธรรมณิกมหาราชาธิราช บรมนารถ
บรมบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

พร้อมกันนี้ พระองค์ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ที่
กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมีพระราชพิธีบวรราชาภิเศกและทรงรับพระบวรราชโองการให้พระเกียรติยศ
เสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๒ โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
ส่วนในฝ่ายสมเด็จพระองค์ที่ ๒ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นบุษิตชิโนรส
โดยมหาสมณุตตมาภิเศกขึ้นเป็นกรมสมเด็จพระปรมาบุษิตชิโนรสทรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระสังฆราชเป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระอัครมเหสี พระนามว่า สมเด็จพระเทพศิรินทราบ
รมราชินี ทรงมีพระนามเดิมว่า รำเพ็ญ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชโอรสและพระ
ราชธิดารวมทั้งสิ้น ๘๒ พระองค์ โดยประสูติจากพระอัครมเหสี ๓ พระองค์ ได้แก่

๑. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
๒. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สิ้นพระชนม์ตั้งแต่พระชนมายุ ๑๐ พรรษา
๓. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประสูติเมื่อ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๙ เป็นต้นราชสกุล จักรพันธุ์
สิ้นพระชนม์เมื่อ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓
๔. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประสูติเมื่อ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒ เสด็จทิวงคตเมื่อ
๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓

สวรรคต

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระองค์ทรงคำนวณว่าจะสามารถเห็นสุริยุปราคาเต็มดวงได้ในประเทศสยาม ณ
ตำบลห้วยกอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระองค์จึงโปรดให้ตั้งพลับพลาเพื่อเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร
สุริยุปราคาตำบลห้วยกอ ซึ่งเมื่อถึงเวลาที่พระองค์ทรงคำนวณก็เกิดสุริยุปราคาเต็มดวงดังที่ทรงได้คำนวณไว้
พระองค์เสด็จประทับอยู่ที่ห้วยกอเป็นระยะเวลาประมาณ ๔ วันจึงเสด็จกลับกรุงเทพมหานคร ภายหลังการ
เสด็จกลับมายังพระนครพระองค์เริ่มมีพระอาการประชวรจับไข้และทรงทราบว่าพระอาการประชวรของ
พระองค์ในครั้งนี้คงจะไม่หาย วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๑ พระองค์มีพระบรมราชโองการให้หาพระเจ้าน้อง
ยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วิชัยรินทร์ซึ่งเป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ที่มีพระชนมายุมากกว่าพระองค์อื่นๆ พระเจ้าน้อง
ยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิทซึ่งเป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ในราชการ และเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
อัครเสนาบดีที่สมุหพระกลาโหมหัวหน้าข้าราชการทั้งปวง เข้าเฝ้าพร้อมกันที่พระแท่นบรรทม โดยพระองค์มี
พระบรมราชโองการมอบพระราชกิจในการดูแลพระนครแก่ทั้ง ๓ ท่าน

รูปภาพ พระเมรุมาศพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังจากนั้น ในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสสั่งให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิทเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และเจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุหนายก เข้าเฝ้าและมีพระราชดำรัสว่า “ท่านทั้ง ๓ กับพระองค์ได้ทำนุบำรุงประดับประคองกันมาบัดนี้ กาลจะถึงพระองค์แล้ว ขอลาท่านทั้งหลายในวันนี้ขอฝากพระราชโอรสธิดาอย่าให้มีภัยอันตราย หรือเป็นที่กีดขวางในการแผ่นดินถ้ามีผิดสิ่งไรเป็นข้อใหญ่ ขอแต่ชีวิตไว้ให้เป็นแต่โทษเนรเทศ ขอให้ท่านทั้ง ๓ จงเป็นที่พึ่งแก่พระราชโอรสธิดาคือไปด้วยเถิด”

พระองค์ตรัสขอให้ผู้ใหญ่ทั้ง ๓ ท่านได้ช่วยกันดูแลบ้านเมืองต่อไปให้ทูลพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่เอาธุระรับฎีกาของราษฎรผู้มีทุกข์ร้อนตั้งที่พระองค์เคยปฏิบัติมา โดยไม่ทรงเฝ้าว่าจะให้ผู้ใดขึ้นครองราชย์แทนพระองค์นอกจากนี้ พระองค์รับสั่งว่าเมื่อพระองค์ผนวชอยู่นั้นทรงออกอุทานวาทาว่าวันใดเป็นวันพระราชสมภพก็อยากสวรรคตในวันนั้นโดยพระองค์พระราชสมภพในวันเพ็ญเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันมหาปวารณา เมื่อพระองค์จะสวรรคตก็ขอให้สวรรคตท่ามกลางสงฆ์ขณะที่พระสงฆ์กระทำวินัยกรรมมหาปวารณา ในเวลา ๒๐.๐๖ นาฬิกาพระองค์ทรงภาวนาอรหังสัมมาสัมพุทธโธแล้วม่อนอัสสาสะปัสสาสะ (สมหมายใจเข้า-ออก) เป็นครั้งคราว จนกระทั่ง เวลา ๒๑.๐๕ นาฬิกา เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งภาณุมาศจรัญญายในพระบรมมหาราชวังสิริพระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา

พระราชกรณียกิจ

ด้านวรรณคดีศาสนา พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ทำนุบำรุงเป็นอย่างดี พระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นประเภทร้อยแก้ว บทพระราชนิพนธ์ที่สำคัญ ได้แก่ ชุมนุมพระบรมราชาไชบาย ๔ หมวด คือ หมวดวรรณคดีโบราณคดี ธรรมคดี และตำรา ตำนานเรื่อง พระแก้วมรกต เรื่องปฐมวงศ์ ทรงริเริ่มให้มีการค้นคว้าศิลาจารึกในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรก คือ จารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงและจารึกหลักที่ ๔ ของพระยาสิทธิไทย

ด้านพระพุทธศาสนา

ทรงจัดตั้งนิายใหม่ เรียกว่า “ธรรมยุติกานิกาย” ในปี พ.ศ. ๒๓๗๒ เนื่องด้วยพระองค์ท่านทรงผนวชอยู่เป็นเวลานาน ทั้งทรงแตกฉานเชี่ยวชาญในภาษาขอม บาลีและสันสกฤต พระองค์จึงสามารถสอบสวนข้อความต่างๆ ในพระคัมภีร์พระไตรปิฎกทุกฉบับได้โดยละเอียด ตลอดจนสามารถเรียนรู้และกำหนดจดจำตามพระอรธกถา ด้วยพระองค์เอง ซึ่งได้ความว่า คลาดเคลื่อนจากพุทธบัญญัติเป็นอันมาก เมื่อพระองค์ได้ถามศึกษาข้อปฏิบัติทรงทราบว่ ศาสนวงศันั้นได้หายมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแตกเสียให้แก่พม่าแล้ว จึงไม่มีสิ่งนำมาซึ่งความเลื่อมใส พระองค์จึงได้ค้นหาผู้รู้แนะนำ จนอยู่มาวันหนึ่งก็ทรงทราบข่าวว่ามีพระมอญรูปหนึ่ง มีความรู้แตกฉานในพระธรรมวินัยและพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี ทรงได้มีโอกาสซักถามพระธรรมวินัยกับพระมอญรูปนี้ ท่านสามารถกราบทูลตอบคำถามได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นที่พอพระราชหฤทัยมากบังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงทรงตั้งพระทัยจะทรงปฏิบัติพระธรรมวินัยในลัทธิของฝ่ายมอญ แต่เมื่อทรงใคร่ครวญแล้วหาจะมีได้เพราะเมื่อถ้าทรงประพฤติเช่นนั้นแล้วอาจก่อให้เกิดสังฆเภทได้ จึงเข้าไปกราบทูลลาพระสังฆราช ขอกลับวัดสมอรายอีกครั้ง และทรงโปรดให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ซึ่งเป็นศิษย์ใกล้ชิด ได้ร่วมกันจัดตั้งนิายธรรมยุติกาศึกษาขึ้นในครั้งนั้น ธรรมยุติกานิกายนี้พระสมเด็จพระสังฆราชได้ทรงอนุเคราะห์สั่งสอนกุลบุตรและผู้มีศรัทธาในข้อวินัยวัตร และสุดคันตะปฏิบัติต่างๆ อย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย จนกุลบุตรเหล่านั้นเกิดความศรัทธาและชอบรรพชาอุปสมบทประพฤติตามธรรมยุติกานิกาย นับเป็นมหามหัทศจรยแห่งพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

ทรงทำนุบำรุงพระปฐมเจดีย์ ในการเสด็จพระจุตุงศ์ไปยังเมืองนครชัยศรี (จ.นครปฐม) ทรงพระราชวินิจฉัยว่าสถูปโบราณแห่งนี้มีลักษณะแตกต่างจากเจดีย์องค์ต่างๆ ในอาณาจักร ด้วยทั้งใหญ่โตและเก่าแก่มาก เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์แห่งนี้ โดยสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ครอบองค์เดิมไว้ ด้วยเจดีย์เก่านั้นทรุดโทรมและเพื่อต้องการอนุรักษ์รักษาแบบของเจดีย์องค์เดิมไว้ โดยเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ และพระราชทานนามว่า **พระปฐมเจดีย์**

พระองค์ได้ทรงกำหนดให้มีการทำบุญวันวิสาขบูชาขึ้น ในวันเพ็ญ เดือน ๖ ด้วยเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง โดยถือว่าเป็นวันที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ อัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในวันและเดือนเดียวกัน พระองค์ได้จัดให้มีพิธีการเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ แสดงพระธรรมเทศนา และได้ทรงพระราชนิพนธ์พระคาถาไว้สำหรับสวดในพิธีนี้ด้วย และได้ทรงกำหนดวันวิสาขบูชาขึ้นมาอีกวันหนึ่งด้วย ในวันเพ็ญ เดือน ๓ ที่กำหนดว่าด้วยเป็นวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมสาวกถึง ๑,๒๕๐ รูป ที่มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ซึ่งเรียกว่า “จาตุรงคสันนิบาต”

ทรงมีพระราชดำริให้สร้างภูเขาทอง เมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีพระราชดำริว่า ควรสร้างปูชนียสถานขึ้นไว้ในพระนครไว้เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา พระองค์จึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิพัฒน์รัตนโกษาธิบดีเป็นแม่กองจัดสร้างพระปรางค์ใหญ่ขึ้นที่วัดสระเกศ โดยมีฐานเป็นไม้สิบสอง ด้านหนึ่งยาว ๕๐ วา ครั้นก่อสร้างได้สูงเพียงชั้นที่ ๒ เท่านั้นก็พังลงมา เพราะไม่สามารถทานน้ำหนักได้ เมื่อพระยาพิพัฒน์รัตนโกษาธิบดีให้ขุดดินตรวจสอบว่าหัวไม้ระเบิดขึ้นมาหมด จึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขอแรงพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการที่ตามเสด็จพระราชทานพระภุชงค์ให้ช่วยกันปักเสาป้องกันดินถล่มตัวออกมา ใช้ไม้ปักกันเป็นจำนวนมากก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้ จึงได้หยุดสร้างเสียชั่วคราวจนสิ้นรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ สถานที่ตรงนั้นจึงกลายเป็นเนินสูงคล้ายเนินดินภูเขาทองที่กรุงเก่า ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้สร้าง

ต่อไปให้สำเร็จ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส เป็นแม่กองจัดสร้าง ทำเป็น
ภูเขาใหญ่สูง ๓ เส้น ๑๔ วา ๒ คอก เฉพาะมณฑลสูง ๗ วา วัดฐานโดยรอบ ๔ เส้น ๑๐ วา มีบันได
เวียน ๒ สาย ขึ้นถึงยอดทางหนึ่งและตั้งแต่ยอดลงมาอีกทางหนึ่ง บนยอดให้ก่อสร้างพระเจดีย์ บรรจุพระ
เชี้ยวแก้วและพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้บนยอด แล้วพระราชทานนามว่า "บรมบรรพต" การ
สร้างพระบรมบรรพตนั้นได้ค้ำมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเสร็จสมบูรณ์

ในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ โปรดให้จัดพิธีสมโภชพระสมุทรเจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่ เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา
แทนพระเจดีย์เหลี่ยมย่อไม้สิบสองที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างค้างไว้ เพื่อสนองพระราช
ประสงค์จะให้สร้างปูชนียสถานไว้ที่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าเมืองสมุทรปราการ เพื่อเป็นนิมิตหมาย
ว่าประเทศสยามนั้นเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อที่บรรดาพุทธศาสนิกชนที่สัญจรผ่านจะได้
สักการะเป็นสวัสดิมงคลแก่ตนเอง และยังทรงมีพระกรุณาให้สร้างวัดขึ้นใหม่อีกหลายแห่ง ได้แก่ วัดมกุฏ
กษัตริย์าราม วัดราชประดิษฐาราม เป็นต้น

ด้านการทำนุบำรุงประเทศ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมาก เนื่องจากมีการ
ติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศมากขึ้น ทำให้บ้านเมืองในขณะนั้นคึกคักไปมาก พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สร้างถนนขึ้นมามากหลายสาย เพื่อการคมนาคมภายในประเทศจะ
ได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์
เป็นแม่กอง พระอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง เป็นนายงานดำเนินการก่อสร้างถนนเจริญกรุง ให้เป็นถนนสาย
หลักสายแรก และในการก่อสร้างครั้งนี้ได้บอกบุญแก่ผู้ที่ศรัทธาประสงค์จะร่วมสร้างสะพานข้ามคลองเชื่อมกับ
ถนนครั้งนี้ด้วย และในปีต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอมราช (ครุฑ) เป็นแม่กอง พระพรหมบริรักษ์เป็น
นายงานจัดสร้างถนนเจริญกรุงต่อจากตอนใต้ เริ่มตั้งแต่หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไปออกประตูสาม
ยอดสะพานเหล็ก ถนนเจริญกรุงเส้นนี้มีความยาวถึง ๒๕ เส้น ๓๐ วา ๓ คอก กว้าง ๔ วา ใช้
งบประมาณในการก่อสร้าง ๑๔,๗๐๐ บาท

ต่อมาพระองค์ท่านโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทพระพรหมบริรักษ์เป็นแม่กองจัดสร้างถนนบำรุงเมือง มี
ระยะทาง ๒๔ เส้น ๒๔ วา ๒ คอก ใช้งบประมาณในการก่อสร้างเป็นจำนวนเงิน ๑๕,๐๕๒ บาท และ
สร้างถนนเพื่องนครขึ้นอีกสายมีความยาว ๕๐ เส้น ใช้เงินงบประมาณในการก่อสร้างประมาณ ๒๐,๐๔๒
บาท เมื่อสร้างถนนเสร็จแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกแถวขึ้นสองข้างถนน อุทิศให้เป็นสมบัติของวัดบวร
นิเวศน์ ๓ แถว และวัดราชประดิษฐ์ฯ อีก ๑ แถว

พ.ศ. ๒๔๐๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระภาชีสมบัติ
บริบูรณ์ เจ้าภาชีฉินชุตคลองภาชีเจริญ โดยเริ่มตั้งแต่ปากคลองบางกอกใหญ่ริมวัดปากน้ำดำเนินไปจนถึงแม่น้ำ
เมืองนครชัยศรี เป็นเส้นทางยาว ๒๒๐ เส้น กว้าง ๗ วา ลึก ๕ คอก สิ้นเงินงบประมาณเป็นค่าขุดทั้งสิ้น
๑๑๒,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นเงินที่เรียกเก็บจากภาชีฉินทั้งสิ้น

เมื่อครั้งที่ยังทรงผนวชอยู่ได้เสด็จดูตงค้ำไปจนถึงเมืองเพชรบุรี ได้ทรงพบที่ราบกว้างบนยอดเขา ซึ่ง
สามารถมองเห็นทิวทัศน์เมืองเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์
สมบัติ จึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) สมุหพระกลาโหม เป็นแม่กอง
ก่อสร้าง และพระพิไชยศรีสวัสดิ์ (ห้วม บุนนาค) ปลัดเมืองเพชรบุรี เป็นนายงานก่อสร้าง สร้างพระราชวัง
ขึ้นที่เขามหาสมณะ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเขามหาสวรรค์) พระราชวังแห่งนี้มีพระที่นั่งด้วยกันหลายแห่ง
ได้แก่ พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท เป็นปราสาทหลังน้อย ยอดปราสาทสร้างขึ้นด้วยพระราชดำริว่า

“พระราชวังใหญ่แต่โบราณมา เช่น พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ที่เมืองลพบุรี ย่อมมีปราสาท” จึงทรงสร้างปราสาทขึ้นหลังนี้ขึ้นมาพอสังเขป ภายในปราสาทแห่งนี้ปัจจุบันได้ประดิษฐานพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจุดฉลองพระองค์ที่มีพระราชดำริขึ้นแบบใหม่ และทรงขุดนี้เสด็จออกรับทูตานุทูตมาแล้ว พระหัตถ์ขวาทรงพระแสงดาบ พระหัตถ์ซ้ายทรงหนังสือประทับยืนภายใต้ร่มพญากุหลาบเสวตฉัตร

หอชัชวาลย์เวียงชัย หอนี้สร้างเป็นรูปวงกลมคล้ายกระโถมไฟ มีบันไดเวียนภายในชั้นข้างบนหลังคาหลังคาเป็นรูปโดมมุงด้วยกระจกโค้ง ภายในโดมห้องโถงไฟ กลางคันทันแล้วส่องเห็นไปได้ไกลถึงชายทะเล นักเดินเรือได้อาศัยแสงโคมนี้เป็นประภาคารที่หมายนำเรือเข้าอ่าวบ้านแหลมในเวลากลางคืน ราษฎรเรียกว่า “กระโถมแก้ว” เนื่องจากหอชัชวาลย์เวียงชัยมีลักษณะคล้ายหอสังเกตการณ์ทางดาราศาสตร์ จึงสันนิษฐานกันว่ามิพระราชประสงค์จะใช้เป็นสถานที่สังเกตการณ์ทางดาราศาสตร์ เนื่องทรงสนพระทัยด้านดาราศาสตร์เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ พระที่นั่งปราโมทย์มไหศวรรย์ พระที่นั่งสันฐาคารสถาน พระที่นั่งพิภพเพชรภูมิไพโรจน์ พระที่นั่งราชธรรมสภา พระที่นั่งเพชรมเหศวร์ และพระที่นั่งจัดเวทประดิษฐ์พจน์ เป็นต้น ทั้งนี้เริ่มลงมือก่อสร้างในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ และก่อสร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ และพระราชทานนามพระราชวังแห่งนี้ว่า “พระนครคีรี” (หรือรู้จักกันดีในนาม เขาวัง) นอกจากนี้ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรเจดีย์ และพระธาตุจอมเพชรขึ้นบนยอดเขาแห่งนี้ด้วย

ด้านการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้มีการจัดตั้งตำรวจนครบาลขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หัวแดงแข้งดำ พร้อมด้วยทรงจัดตั้งศาลสถิตยุติธรรมขึ้น พร้อมด้วยทรงโปรดเกล้าฯ ให้แก้กฎหมายให้ทันสมัยและเป็นสากลมากขึ้น โดยได้ทรงประกาศพระราชบัญญัติกฎหมายต่างๆ มากมายถึง ๕๐๐ ฉบับ

ด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจ้างแห่มแอนนา เลียวโนเวนส์ หญิงหม้ายชาวอังกฤษ ที่อาศัยอยู่ในประเทศสิงคโปร์เข้าสอนภาษาอังกฤษให้แก่พระราชโอรสในพระบรมมหาราชวัง ด้วยตระหนักว่าต่างชาติเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทยมากขึ้น จำเป็นที่ต้องเข้าใจในภาษาต่างประเทศในการติดต่อกับต่างประเทศ

ด้านดาราศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความเชี่ยวชาญในวิชาโหราศาสตร์และดาราศาสตร์อย่างมากอีกแขนงหนึ่ง ทรงสามารถคำนวณวันเวลาที่将会เกิดสุริยุปราคาสว่างหน้าถึง ๒ ปี ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ โดยทรงพยากรณ์การเกิดสุริยุปราคาในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๔๑๑ (วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑) เวลาตั้งแต่ ๑๐.๔๕ น. ถึง ๑๑.๓๐ น. เป็นสุริยุปราคามีคเต็มดวงตั้งแต่เมืองปราณบุรีลงไปจนถึงเมืองชุมพร และสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ณ บ้านห้วยกอ จ.ประจวบคีรีขันธ์ ตามพิภพภูมิศาสตร์ที่ ๘๘ องศา ๔๐ ลิปดา ๒๐ พิลิปดาตะวันออก เส้นรุ้ง ๑๗ องศา ๔๑ ลิปดา ๔๐ พิลิปดาเหนือ จะเห็นดวงจันทร์เข้าจับดวงอาทิตย์จากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แล้วออกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ในเวลา ๑๑.๕๒ นาฬิกา ซึ่งพระองค์ได้เสด็จไปพักแรม ณ บริเวณดังกล่าวด้วย เพื่อทอดพระเนตรสุริยุปราคา โดยมีชาวต่างประเทศที่ทราบข่าว เช่น เวอร์เนอร์ ออก เจ้าเมืองสิงคโปร์ และคณะดาราศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ร่วมโดยเสด็จเพื่อสังเกตการณ์ด้วย และเหตุการณ์ก็เป็นไปตามที่ทรงคำนวณไว้โดยแม่นยำ ถือว่าทรงเป็นนัก

ดาราศาสตร์ชาวไทยคนแรก โดยประชาชนชาวไทยได้ถวายพระราชสมัญญานามให้พระองค์เป็น **พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย** โดยกำหนดให้วันที่พระองค์ทรงคำนวณการเกิดสุริยุปราคาเป็นวันวิทยาศาสตร์ประจำชาติด้วย

นอกจากนี้ ในแผ่นดินของพระองค์ได้มีดาวหางปรากฏขึ้นมาถึง ๓ ดวง ด้วยกัน ได้แก่

๑. ดาวหางฟลูเกอร์กูส์ (FLAUGERGUES)

ค้นพบเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๕๓ โดยชาวฝรั่งเศสชื่อ ฟลูเกอร์กูส์ ดาวหางดวงนี้มีคาบวงโคจร ๓๐๙๔ ปี เมื่อดาวหางดวงนี้มาปรากฏ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจำได้ว่าเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์นั้นทรงได้ทอดพระเนตรเห็นดาวหางดวงนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว และได้ทรงศึกษาเรื่องราวของดาวหางนี้จากหนังสือของนักดาราศาสตร์ชาวต่างประเทศ จึงได้มีพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับดาวหางว่า "ดาวหาง.....เป็นของโคจรไปมานานหลายปี แล้วก็กลับมาให้เห็นในประเทศข้างนี้อีก กล่าวคือ ดาวหางกลับมาเป็นรอบๆ นั้นเอง"

๒. ดาวหางโดนาติ (DONATI)

เป็นดาวหางดวงใหญ่ ค้นพบครั้งแรกเมื่อ วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๓ มีคาบโคจร ๑๙๕๐ ปี ค้นพบโดยชาวอิตาลี ชื่อ โดนาติ และมาปรากฏให้ชาวไทยได้เห็นในปีเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเกรงว่าประชาชนจะพากันตกใจจึงทรงออก "ประกาศดาวหางขึ้นอย่าวิตก" โดยอธิบายว่าดาวหางเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติเท่านั้น

๓. ดาวหางเทบบุต (TEBBUT)

ค้นพบโดยชาวออสเตรเลีย ชื่อ เทบบุต เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ มีคาบโคจร ๕๐๙.๔ ปี ดาวหางเทบบุตเป็นดาวหางดวงใหญ่ หางยาวและสว่างกว่าดาวหางโดนาติ และมาปรากฏให้ชาวไทยได้เห็นในปีเดียวกันนั้น ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นกลัวจนกล่าวขานกันว่าอาจเกิดเหตุการณ์อาเพศอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ "ประกาศดาวหางปิศาจ" ออกประกาศล่วงหน้าเพื่อไม่ให้ประชาชนตื่นกลัว พร้อมด้วยทรงแนะนำอุบายต่างๆ เพื่อป้องกันเหตุร้ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น หากเกรงว่าปีนั้นจะเกิดความแห้งแล้งก็รีบปลูกข้าวเสียตั้งแต่ต้นฤดูฝน หรือหากตื่นกลัวใช้ทรัพย์สินระบาศก็ให้ประชาชนรีบไปรับบริการปลูกผี และรักษาความสะอาดของบ้านเมืองที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันเชื้อโรค

ในปี พ.ศ. ๒๓๙๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้าง **พระที่นั่งสุวตลหัทธนี** เพื่อใช้เป็นหอนาฬิกาหลวงบอกเวลามาตราฐานของไทย พระที่นั่งสุวตลหัทธนีเป็นอาคารทรงยุโรปสูง ๕ ชั้น ด้านบนติดนาฬิกาใหญ่ทั้ง ๔ ด้าน ตั้งอยู่บนเส้นแวงที่ ๑๐๐ องศา ๒๙ ลิปดา ตะวันออก ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งทางวิทยาศาสตร์จุดแรกของไทย ด้วยทรงมีเหตุผลดังที่ปรากฏในประกาศในพระราชกำหนดคราวดังนี้

พระราชกำหนดเรื่องนาฬิกา

มีพระราชกำหนดบังคับไว้เป็นแม่แก่กรมพระโหรหน้าโหรหลังในพระบรมมหาราชวัง ในพระบรมราชวัง และชาวพนักงานรักษานาฬิกาที่หุ้มยามในที่ทุกแห่งให้รู้ในในลักษณะที่จะหมุนนาฬิกาพร้อมหุ้มยามให้เป็นไปตามเทศาจริต และดูดูพระอาทิตย์ที่ยกย้ายไปตามสมควรแก่ประเทศนี้ให้พึงรู้ความชี้แจงก่อนว่า แต่เดิมที่คนโบราณในประเทศนี้มีสติที่จะสังเกตแลปัญหาที่จะรู้เหตุผลในที่ที่จะกำหนดกาลเวลาหุ้มโมงให้เรียบร้อย

แน่นอนมันยังหายานัก รู้จักแต่ความมืดเป็นกลางคืน สว่างเป็นกลางวัน แล้วกลางวันก็ ๑๒ ชั่วโมง กลางวันก็ ๑๒ ชั่วโมง เท่ากันเป็นนิจ จึงได้ตั้งแบบอย่างเป็นตำรารู้ทั่วกันเป็นอันขาด มาเสียให้กลางวัน ๑๒ ชั่วโมง กลางวัน ๑๒ ชั่วโมง เสมอไปสว่างเมื่อไรจึงยาวรุ่ง ค่อมืดเมื่อไรจึงยาวค่ำ ได้จนวันไรมืดฝนเวลาเย็นก็ค้อมยาวค่ำเร็วไป มีค้อมเวลายาวรุ่งก็สายเกินไปบ้าง ไม่แน่นอนว่าที่แท้กลางวัน กลางวันไม่เท่ากันทุกฤดูผ่านไปค้อมมาอยู่ เพราะพระอาทิตย์เมื่อเวลาเที่ยงจะตั้งตรงศีรษะคนอื่น ในประเทศนี้เป็นนิจทุกวันก็หาไม่ได้ ย่อมปิดขึ้นเหนือทุกวัน แล้วปิดมาข้างใต้ทุกวันตามฤดูกาลตลอดปี การที่เป็นอย่างนี้ผู้จะสังเกตดูให้รู้ก็น้อยตัวนักเป็นแต่สำคัญกันโดยมาก ว่าเวลาเที่ยงแล้วแดดก็ตรงศีรษะคนอื่นกลางแจ้งทุกวัน ผู้ที่จะรู้การที่พระอาทิตย์เที่ยงผันไปเหนือใต้ตั้งนั้นจะมีอยู่บ้างก็แต่โหราที่เรียนรู้อาณาจารย์หรือชาววัดที่มีค้อมอาจารย์ถือตำราเทียบขึ้นชั้นเพลบางหรือชาวบ้านที่มีกสังเกตเล็กน้อย สังเกตแดดที่เข้ามาทางหน้าต่างผันไปผันมา หรือเงาเหย้าเรือนเมื่อเวลาเที่ยงร่มไปข้างเหนือมากในฤดูหนาว ร่มไปข้างใต้ในฤดูร้อน ที่ต่อกับฤดูฝนก็ว่ากันอยู่บ้าง ว่าอาทิตย์เที่ยงผันเหนือผันใต้ ถึงกระนั้นก็ไม่มีใครสำคัญตลอดไปว่ากลางวันกลางคืนไม่เท่ากันทุกฤดูตั้งว่านี้เสีย เพราะลงใจเชื่อเป็นหนึ่งว่านาฬิกาตี ๑๒ ชั่วโมง ๑๒ ชั่วโมง อยู่เป็นนิจมิได้ผิดเลย ฝ่ายชาวนาฬิกาที่ใช้นาฬิกาข้อมือน้ำเฝ้าดูอยู่เป็นนิจนั้นเห็นเข้าใจได้บ้างว่ากลางวันกลางคืนน้อยกลางฤดูห่มโมงกลางวันกลางคืนเสมอเท่ากันทุกชั้น ถึงกระนั้นจะยกย้ายธรรมเนียมใหม่ คือ ให้เอากลางวันเป็น ๑๓ ชั่วโมง ๑๔ ชั่วโมง กลางคืนเป็น ๑๐ ชั่วโมง ๑๑ ชั่วโมง หรือจะยาวค่ำค้อมวันยาวรุ่งค้อมสายตามขณะชั้นจนเป็นจริงนั้นก็ไม่ได้ ไม่มีใครเชื่อถือกลับตีเตือนว่านาฬิกาไม่ถูก ชาวนาฬิกาก็ต้องหนุนๆ ล่มๆ ผิดๆ ถูกๆ ไปจะจัดแจงให้เรียบร้อยเสมอกันก็ไม่ได้ เพราะไม่รู้จักลักษณะพระอาทิตย์โคจรตามฤดูกาลเป็นเที่ยงได้ ไม่มีใครวางกำหนดให้ตามฤดู เพราะฉะนั้นห่มโมงหลายแห่งก็ตีไม่ถูกกันผิดกันหลายบาทนาฬิกา แต่คนทั้งปวงในพระนครโดยมาก ก็เชื่อว่าห่มโมงในพระบรมมหาราชวังในพระบวรราชวังถูกต้องแน่นอนเป็นนิจ เพราะมีผู้พนักงานผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าดูแลตรวจตรา และมีโหราจารย์ดูแลอยู่ ฝ่ายพนักงานเมื่อจะบอกบาทนาฬิกาตามฤกษ์ยามโหราให้ในกาลใดๆ เมื่อฤดูต้องหนุนต้องล้ม ก็คะเนบอกบาทชาดๆ เกินๆ ผิดๆ ไปคงให้ได้แต่ความแต่ว่าโมงละ ๑๐ บาท อยู่นั่นเอง ดูการที่เห็นเพื่อนเลื้อนเปื้อนเลอะเทอะนักหนาเป็นที่อัปยศอดุลแก่แขกเมืองคนนอกประเทศที่เขาใช้นาฬิกากลใส่พกติดตัวเที่ยวมาเที่ยวไป เขาจะได้ยินห่มโมงตีสั้นๆ ยาวๆ ผิดไปกว่าห่มโมงที่จริงนั้น จะเป็นเหตุให้เขาหัวเราะเยาะเย้ยได้ ว่าเมืองเราใช้เครื่องมือนับห่มโมง เวลาหายบคายนักไม่สมควรเลย เพราะเหตุฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพิจารณาตรวจตราคำนวณความดำเนินพระอาทิตย์ในฤดูทั้งปวง สอดกับนาฬิกาที่ตีมาหลายปี ทรงทราบถ้วนถี่ทุกประการแจ้งในพระราชหฤทัยแล้ว

(คัดจาก ประกาศรัชกาลที่ ๔ ฉบับที่ ๓๐๖ พ.ศ. ๒๔๑๑)

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

จากการที่พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจในความต้องการของประชาชนว่าต้องการที่จะเข้าเฝ้าเพื่อชมพระบารมีอย่างใกล้ชิดและเปิดเผย เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติแล้วจึงยกเลิกพิธีการกีดกันห้ามประชาชนที่เข้าเฝ้าหรือจ้องมองพระเจ้าแผ่นดิน และเลิกบังคับให้ประชาชนปิดประตูหน้าต่างสองข้างทางที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน และโปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนเข้าเฝ้าได้โดยทั่วถึง กับทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนถวายฎีกาเรื่องทุกข์กับพระหัตถ์อีกด้วย

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศได้เข้าเฝ้าในพระบรมมหาราชวังเนื่องในงานพระราชพิธีต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ทรงประกอบพิธีราชาภิเษกเป็นต้นมา

รูปภาพ ราชทูตสยามที่ราชสำนักฝรั่งเศส, ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๐๔

เมื่อเริ่มต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่ประเทศมหาอำนาจนิยม ทัทธิการล่าอาณานิคมเป็นอย่างมาก การเข้าล่าประเทศต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่แถบทวีปแอฟริกาและต่อด้วยประเทศในแถบทวีปเอเชีย โดยอาศัยวิธีทางการทูตเข้ามาเจรจาขอทำสัญญา ซึ่งประเทศมหาอำนาจเหล่านี้จะได้รับผลประโยชน์มากมาย และถ้าหากประเทศที่ด้อยพัฒนาว่าไม่ยอมทำตามสัญญา ประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นก็จะใช้กำลังบังคับให้ยอมปฏิบัติตาม ซึ่งก็กระทำสำเร็จมาแล้วหลายประเทศ ทั้งในแถบเอเชียและแอฟริกาได้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประมาณสถานการณ์และกำลังของประเทศได้อย่างถูกต้อง จึงทรงยอมผ่อนปรนติดต่อกับประเทศตะวันตก และทรงใช้นโยบายทางการทูตยอมเสียผลประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อรักษาเอกราชของประเทศโดยทรงยินยอมทำสนธิสัญญากับประเทศตะวันตกเหล่านั้น

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่เข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทย โดยสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย พระบรมราชินี แห่งประเทศอังกฤษ ได้ส่งราชทูต ชื่อ เซอร์ จอห์น บาวริง นำพระราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการเข้ามาขอเจริญทางพระราชไมตรีด้วย ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงต้อนรับคณะราชทูตจากอังกฤษอย่างสมเกียรติ สนธิสัญญาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระนามกับประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า **สนธิสัญญาบาวริง**

ต่อมาไม่นานนัก สหรัฐอเมริกาในสมัยนายพลแจ็กสัน เป็นประธานาธิบดี ได้ส่งนายเทาน์เซนต์ ฮาวิส เข้ามาขอทำสนธิสัญญาการค้าตามอย่างอังกฤษ ซึ่งไทยก็ยินยอมทำตามโดยดี นอกจากนี้ไทยยังทำสนธิสัญญาในทำนองเดียวกันนี้กับประเทศฝรั่งเศส โปรตุเกส เยอรมัน อิตาลี และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย เช่น เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม สวีเดน และนอร์เวย์ อย่างไรก็ตาม การที่ไทยได้ทำสนธิสัญญากับต่างประเทศนั้น ก็เกิดข้อดีกับประเทศไทยอยู่บ้างกล่าวคือ

๑. ทำให้ประเทศไทยรักษาความเป็นเอกราชอยู่ได้ตลอดมา
๒. การยกเลิกระบบการค้าแบบผูกขาดมาเป็นการค้าแบบเสรีทำให้เศรษฐกิจของประเทศรุ่งเรืองไปอย่างรวดเร็ว
๓. การติดต่อกับชาวต่างประเทศ ทำให้ไทยมีโอกาสได้รับวิทยาการที่ทันสมัยเข้ามาเพื่อพัฒนาปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น

นอกจากนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งคณะทูตไปเจริญพระราชไมตรีกับ ประเทศอังกฤษ เป็นการตอบแทนเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย พระบรมราชินี โดยมี พระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นราชทูต เจ้าหมื่นสรรเพชรภักดี (เพ็ง เพ็ญกุล) เป็นอุปทูต

ในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ ไทยก็ได้ทำการส่งคณะทูตอีกชุดหนึ่งไปยังฝรั่งเศส โดยมีพระยาศรีพิพัฒน์ เป็น ราชทูต เจ้าหมื่นไวยวรนาถ เป็นอุปทูต อัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายแด่พระ เจ้านโปเลียนที่ ๓

การเปลี่ยนชื่อประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า ควรเปลี่ยนชื่อ ประเทศจากชื่อเดิม กรุงศรีอยุธยา เป็น สยาม เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นชื่อของราชธานีเดิม เมื่อเปลี่ยน ที่ตั้งราชธานีแล้ว ควรมีการเปลี่ยนชื่อใหม่ เพื่อเป็นการแสดงให้รู้ว่ามีมีการย้ายเมืองหลวงมาในสถานที่ใหม่แล้ว และในเวลานั้นมีต่างประเทศเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีหลายประเทศ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงประกาศชื่อประเทศขึ้นใหม่นี้ว่า "สยาม"

การออกราชกิจจานุเบกษา

ด้วยทรงมีพระราชประสงค์ในการที่จะประกาศข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้กับราษฎรได้รับรู้ข่าวสาร ต่างๆ จากหน่วยราชการ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้น และจัดสร้างโรงพิมพ์ อักษรพิมพ์การขึ้นในพระบรมมหาราชวัง หนังสือราชกิจจานุเบกษา พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ เนื้อความในหนังสือราชกิจจานุเบกษานั้นส่วนหนึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว และส่วนหนึ่งเป็นข่าวสารต่างๆ ของทางราชการ หนังสือราชกิจจานุเบกษาพิมพ์อยู่ได้เพียงปีเศษก็ ต้องหยุดไป เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกรณียกิจมากขึ้น ไม่มีเวลาในการ พระราชนิพนธ์งาน

เหตุการณ์สำคัญในสมัย

พ.ศ. ๒๓๙๔ โปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาสำหรับพระราชวงศ์เสนาบดีทหาร และพลเรือนทั้งหลายต่างดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทั่วทุกคนพระองค์มิได้มีพระราชประสงค์ให้ข้าราชการบริหาร ชื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระองค์ฝ่ายเดียวแต่ทรงพระราชดำริว่าจะต้องทรงให้คำมั่นสัญญาต่อประชาชนของ พระองค์ด้วย พระองค์จึงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่เสวยน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และมีเหตุการณ์สำคัญดังนี้

พ.ศ. ๒๓๙๕

- โปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางสวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้า
- ร้อยเอกอิมแปร์เข้ามาฝึกทหารแบบยุโรป
- คณะมิชชันนารี สอนภาษาอังกฤษ ในพระบรมมหาราชวัง
- ร้อยเอกโทมัส ยอร์ช น็อกซ์เข้ามาเป็นครูฝึกทหารวังหน้า
- คณะมิชชันนารีอเมริกา เข้ามาสอนภาษา
- กองทัพไทยไปตีเมืองเชียงตุง

พ.ศ.๒๓๙๖

- โปรดเกล้าฯ ให้ใช้ “หมาย” แทนเงินตรา
- ไทยรบพม่าที่เมืองเชียงตุง (เป็นสงครามครั้งสุดท้ายระหว่าง ไทย - พม่า)

พ.ศ.๒๓๙๘

- เซอร์ จอห์น เบาริงขอเข้ามาเจริญพระราชไมตรี ทำสนธิสัญญาใหม่กับอังกฤษ

พ.ศ.๒๓๙๙

- ทำสนธิสัญญาการค้ากับอเมริกาและฝรั่งเศส

พ.ศ.๒๔๐๐

- โปรดเกล้าฯ ให้ส่งทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศอังกฤษ
- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการเป็นบำเหน็จความดีความชอบ
- เริ่มสร้างกำแพงเมืองกลไฟ

พ.ศ.๒๔๐๑

- โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงพิมพ์หลวงขึ้นในวัง เรียกว่า “โรงราชกิจจานุเบกษา” เพื่อออกราชกิจจานุเบกษาเสนอข่าวราชการเป็นครั้งแรก
- พ.ศ.๒๔๐๒
- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ

พ.ศ.๒๔๐๓

- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงษาปณ์ขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติในพระบรมมหาราชวังเพื่อผลิตเหรียญเงินราคาต่างๆ เพื่อใช้เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนแทนเงินอย่างเก่าคือพดด้วง พระราชทานนามว่า “โรงษาปณ์สิทธิการ” นับเป็นโรงษาปณ์แห่งแรกในประเทศไทย

พ.ศ.๒๔๐๔

- โปรดเกล้าฯ ให้ส่งทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศฝรั่งเศส
- แรกมีตำรวจพระนครบาล
- โปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนและขุดคลองให้เป็นทางสัญจรอย่างใหม่ สำหรับชาวไทยและชาวต่างประเทศเหมือนกับประเทศที่เจริญแล้วทางยุโรป เช่น การสร้างถนนเจริญกรุงเป็นสายแรก ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนครและถนนสิลมส่วนคลองได้แก่คลองมดุงกรุงเกษม คลองภาษีเจริญ คลองหัวลำโพง คลองมหาสวัสดิ์และคลองดำเนินสะดวกเป็นต้น

พ.ศ.๒๔๐๕

- นางแอนนา ลีโอโนเวนส์เข้ามารับราชการเป็นครูสอนภาษาอังกฤษในพระราชสำนัก

พ.ศ.๒๔๐๗

- สร้างวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

พ.ศ.๒๔๐๘

- พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต

พ.ศ.๒๔๑๑

- โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมเรือกลไฟ
- ทรงคำนวณว่าจะเกิดสุริยุปราคาเต็มดวงที่ตำบลหว้ากอจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ
- เสด็จสวรรคต

พระอิสริยยศและพระเกียรติยศ

พระอิสริยยศ

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติวงศ์ พงอิศวกระษัตริย์ ชัตติยราชกุมาร
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติวงศ์ พระวชิรญาณมหาเถร
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระสยามเทวาธิราช

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในว่า ประเทศสยามได้รอดพ้นจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกือบจะสูญเสียชีวิตบ้านเมืองมาแล้วหลายครั้ง แต่ก็รอดพ้นมาได้ด้วยดี น่าจะเป็นด้วยเทวานุภาพแห่งเทพดาคุ้มครอง จึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง **พระสยามเทวาธิราช** เป็นพระหล่อด้วยทองคำทั้งองค์สูง ๘ นิ้ว องค์พระสยามเทวาธิราชได้ประดิษฐานอยู่ในเรือนแก้วทำด้วยไม้จันทน์ มีจารึกที่ผนังเรือนแก้วเป็นอักษรจีนแปลความได้ว่า “ที่สถิตแห่งพระสยามเทวาธิราช”

บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า **“พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย”** ด้วยทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างมากในการวิทยาศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทางด้านดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ นอกจากนี้ยังทรงมีพระราชกรณียกิจที่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองหลายประการ เป็นต้นว่า ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง สร้างถนนขึ้นมาใหม่หลายสาย เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนเฟื่องนคร เป็นต้น ทางด้านพระพุทธศาสนาทรงริเริ่มให้มีการจัดตั้งนิกายใหม่ ชื่อว่า **“ธรรมยุติกนิกาย”** รวมถึงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดขึ้นมาใหม่ เช่น วัดสระเกศ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างภูเขาทอง พระปฐมเจดีย์ วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดราชประดิษฐาราม เป็นต้น ด้านวิทยาศาสตร์ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างโรงพยาบาลเพื่อจัดพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา สร้างโรงพยาบาล เพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นใช้แทนเงินพดด้วง

และด้วยทรงมีพระปรีชาสามารถในด้านนี้ ทางกระทรวงวิทยาศาสตร์ ได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้น ณ บริเวณด้านหน้าของกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.๒๔๑๑ - ๒๔๕๓)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์สยามรัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๓๙๖ เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๙ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเป็นพี่ ๑ ใน สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เสวยราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีเดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง (พ.ศ. ๒๔๑๑) รวม สิริดำรงราชสมบัติ ๔๖ ปี ๒๒ วันเสด็จสวรรคต เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ปิจจ (๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓) ด้วยโรคพระวักกะรวมพระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา

ผู้คนมักออกพระนามว่า “ปิยมหาราช” แปลว่า มหาราชผู้ทรงเป็นที่รัก และว่า “พระพุทธเจ้าหลวง” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชหัตถเลขาถึง เซอร์เอวิน อาร์โนลด์ ผู้แต่งหนังสือประทับแห่งทวีปเอเชีย ณ กรุงลอนดอนว่า “พระราชบิดาของดิฉัน ได้ทรงสละเวลาเป็นส่วนใหญ่ในการศึกษาและคุ้มครองศาสนาของชาติ ส่วนดิฉันได้ขึ้นครองราชย์ในขณะอายุน้อย จึงไม่มีเวลาที่จะเป็นนักศึกษาอย่างพ่อดิฉันเองมาความสนใจในการศึกษาหนังสือหลักธรรมต่างๆ สนใจที่จะคุ้มครองศาสนาของเรา และต้องการให้มหาชนทั่วไปมีความเข้าใจถูกต้อง”

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายนพ.ศ.๒๓๙๖ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ประสูติแต่กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี (ในรัชกาลที่ ๒ ได้มีการเปลี่ยนแปลงพระนามเจ้านายฝ่ายในตามราชประเพณีนิยมเป็นสมเด็จพระเทพศิริน

หราบรมราชาธิเบศ) ได้รับพระราชทานนามว่าสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามงกุฎ บุษยรัตนราชรวินศวรมงคลบพิตร สิริวัฒนราชกุมารซึ่งคำว่า "จุฬาลงกรณ์" นั้นแปลว่า เครื่องประดับผม อันหมายถึง "พระเกี้ยว" ที่มีรูปเป็นส่วนยอดของพระมหามงกุฎหรือยอดชฎา

พระองค์มีพระชนิษฐานและพระอนุชารวม ๓ พระองค์ ได้แก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์และสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

การศึกษา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการศึกษาเบื้องต้นในสำนักพระเจ้าอัยยิกาเธอ กรมหลวงวรสรรตสุดาทรงได้การศึกษาภาษาเขมรจากหลวงราชาภิรมย์ ทรงได้การศึกษาการยิงปืนไฟจากพระยาอภัยเพลิงศร วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๔๐๕ สมเด็จพระเจ้าจุฬาลงกรณ์ ได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมหมื่นพิชนเศวตสุรัสงภาคและเมื่อ พ.ศ.๒๔๐๕ พระองค์ผนวชตามราชประเพณี ณ วัดบวรนิเวศวิหารภายหลังจากการผนวช พระองค์ได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพิณิตประชานาดเมื่อปี พ.ศ.๒๔๑๐ โดยทรงกำกับราชการกรมมหาดเล็ก กรมพระคลังมหาสมบัติ และกรมทหารบกวังหน้า

รูปภาพ บรมราชาภิเศกครั้งที่ ๓

บรมราชาภิเศกครั้งที่ ๓

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๑๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตภายหลังเสด็จออกทอดพระเนตรสุริยุปราคาโดยก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะสวรรคตนั้นได้มีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า "พระราชดำริทรงเห็นว่าเจ้านายซึ่งจะสืบพระราชวงศ์ต่อไปภายหน้า พระเจ้าน้องยาเธอก็ได้พระเจ้าลูกยาเธอก็ได้ พระเจ้าหลานเธอก็ได้ให้ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ปรึกษากันจงพร้อม สุดแล้วแต่จะเห็นดีพร้อมกันเถิดท่านผู้ใดมีปริชาศรจะรักษาแผ่นดินได้ก็ให้เลือกดูตามสมควร" ดังนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต จึงได้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการถวายสิริราชสมบัติแก่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์

ใหม่ ซึ่งในที่ประชุมนั้นประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ โดยพระเจ้าน้อยยา
เธอกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ ได้เสนอสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์กรมขุนพิณิตประชานาถ พระ
ราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งที่ประชุมนั้นมิ
ความเห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ ดังนั้นพระองค์จึงได้รับการทูลเชิญให้ขึ้นครองราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระราชบิดา
โดยในขณะนั้น มีพระชนมายุเพียง ๑๕ พรรษา ดังนั้น จึงได้แต่งตั้งสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
(ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จนกว่าพระองค์จะมีพระชนมพรรษาครบ ๒๐ พรรษา โดย
ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๑๑ โดยได้รับการเฉลิม
พระปรมาภิไธยว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัวโดยมีพระ
นามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ
บุษยรัตนราชรังวิวงศ์ วุฒิมหานครพิพัทธ์ วรชัตติยราชนิกรโธมจตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุกโตสุ
ชาติสังสุทธเคราะห์ณี จักริบรมนาถอดิศวราชรามวรัญกูร สุภาธิการรังสฤษดิ์ ธีญลักษณ์วิจิตรโสภาคยสรรพางค์
มหาชโนดมวงศประนตบาทงกชยุคล ประสิทธิสรรพคุณผลอุดม บรมสุขุมมालย์พิทยเทพาวดารไพศาลเกียรติ
คุณอดุลยวิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์วิสิษฐศักดิ์สมญาพิณิตประชานาถ เปรมกระมลชัตติยราชประยูร มูลมุข
ราชดิถกมหาปวิวารนายกอนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร อเนกชนนิกรสโมสรรสมมติประสิทธิวีร
ยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตราฉัตรสิริวิรัตน์ในปลักษณมหาบรมราชาภิเษกาภิลิต สรรพทศทิศ
วิจิตชัยสกลมโหสวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทร มหารามาศิราชวโรดมบรมนาถชาติอาชาวศรัย พุทธาภิ
โดยรัคนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรคนเรศราธิบดีเมตตากฤณาธิบดีลพทุภัย อโนปมัยบุญการสกลไพศาล มหา
รัชฎา อิบดินทรปรมินทรธรรมิหารราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว”

ผนวชและบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒

เมื่อพระองค์มีพระชนมายุครบ ๒๐ พรรษาแล้ว เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.๒๔๑๖ จึงผนวช ณ วัด
พระศรีรัตนศาสดาราม เป็นพระภิกษุแล้วเสด็จไปประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นเวลา ๑๕ วันหลังจากทรง
ลาสิกขาแล้ว ได้มีการจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๑๖ โดย
ได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยในครั้งนี่ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวมีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทร
เทพยมหามงกุฎบุษยรัตนราชรังวิวงศ์ วุฒิมหานครพิพัทธ์ วรชัตติยราชนิกรโธมจตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราช
สังกาศ อุกโตสุชาติสังสุทธเคราะห์ณี จักริบรมนาถมหามงกุฎราชวรังกูร สุจริตมูลสุชาติ อรรคอุกฤษฏ์ไพบุลย์
บุรพาตุลย์กฤษฏาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์ ธีญลักษณ์วิจิตร โสภาคยสรรพางค์มหาชโนดมวงศประนต บาท
งกชยุคล ประสิทธิสรรพคุณผลอุดมบรมสุขุมมालย์พิทยเทพาวดารไพศาลเกียรติคุณอดุลยวิเศษ สรรพเทเวศ
รานุรักษ์วิสิษฐศักดิ์สมญาพิณิตประชานาถ เปรมกระมลชัตติยราชประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์อุดมเดชาธิการ
บริบูรณ์คุณสารสยามาหินครวุฒเมกราชดิถกมหาปวิวารนายกอนันตมหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร
อเนกชนนิกรสโมสรรสมมติประสิทธิวีรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตราฉัตรสิริวิรัตน์ในปลักษณมหา
บรมราชาภิเษกาภิลิต สรรพทศทิศวิจิตชัยสกลมโหสวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทร มหารามาศิราชวโรดม
บรมนาถชาติอาชาวศรัย พุทธาภิไตรรัคนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรคนเรศราธิบดีเมตตากฤณาธิบดีลพทุภัย
อโนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัชฎาอิบดินทรปรมินทรธรรมิหารราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระอัศวมเหสี พระนามว่า "สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ" ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในพระบรมมหาราชวัง มีพระนามเดิมว่า "พระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี" เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม พระสนมเอกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชโอรสและพระราชธิดารวมทั้งสิ้น ๙๗ พระองค์ ประสูติในพระอัศวมเหสี มี ๙ พระองค์

๑. สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงพาหุรัดมณีมัย กรมพระเทพนารีรัตน์ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ สิ้นพระชนม์เมื่อพระชนมายุได้ ๑๐ พรรษา
๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายชิราวุธ ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
๓. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าศรีเพชรชมดำรง ประสูติเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์เมื่อพระชนมายุได้ ๗ พรรษา
๔. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ประสูติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓
๕. สมเด็จพระเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๘
๖. สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง สิ้นพระชนม์ในวันที่ประสูติ
๗. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ประสูติเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖
๘. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชราชติก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ประสูติเมื่อ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ สิ้นพระชนม์เมื่อ วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกคัคคิเศ กรมขุนสุโขทัยธรรมิราช ประสูติเมื่อ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

สวรรคต

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประชวรเนื่องด้วยทรงพระชราภาพมากและทรงปรากฏว่าพระราชภารกิจมากมาย พระองค์ทรงเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ รวมพระชนมายุได้ ๕๘ พรรษา นับว่าเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ด้วยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เพียบพร้อมไปด้วยพระคุณธรรม พระปรีชาสามารถในด้านต่างๆ มากมาย เป็นเอนกอนันต์

รูปภาพ พระบรมโกศทองใหญ่ประดิษฐานพระบรมศพ

พระราชลัญจกรประจำพระองค์

พระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตรางา ลักษณะกลมรี กว้าง ๕.๕ ซม. ยาว ๖.๘ ซม. โดยมีตราพระเกี้ยวหรือ พระจุลมงกุฏ ซึ่งประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้นมีฉัตรบริวารตั้งชันบทั้ง ๒ ข้าง ถัดออกไปจะมีพานแว่นฟ้า ๒ ชั้นทางด้านซ้ายวางสมุดตำรา และทางด้านขวาวางพระแว่น สุริยกานต์เพชร โดยพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการเจริญรอยจำลองมาจากพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสร้างพระลัญจกรประจำพระองค์นั้น จะใช้แนวคิดจากพระบรมนามาภิไธยก่อนทรงราชย์ นั่นคือ "จุฬาลงกรณ์" ซึ่งแปลว่า เครื่องประดับศีรษะ หรือจุลมงกุฏ ดังนั้น จึงเลือกใช้ พระเกี้ยว หรือ จุลมงกุฏมาใช้เป็นพระราชลัญจกรประจำพระองค์

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๕

พระพุทธรูปประจำพระองค์

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระพุทธรูปปางห้ามพระแก่นจันทน์ ซึ่งโปรดให้สร้างขึ้นแทนปางไสยาสน์เพราะทรงพระราชสมภพวันอังคาร โดยทรงให้สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ.๒๔๖๖ - ๒๔๕๓ สร้างด้วยทองคำความสูงรวมฐาน ๓๔.๖๐ เซนติเมตรพระพุทธรูปประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระพุทธรูปปางขัดสมาธิเพชร พระเกตุมาลาเป็นเปลวเพลิงเหนือพระเศียรกางกันด้วยฉัตรปทุมทอง ๓ ชั้น สร้างราว พ.ศ.๒๔๕๓ - ๒๔๖๘ หน้าตักกว้าง ๗.๒ นิ้ว สูงเฉพาะองค์พระ ๑๓.๘ ซม. สูงรวมฉัตร ๔๗.๓ ซม.

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร รัชกาลที่ ๕

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๕

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าชั้นที่ ๑ ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นมหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ม.)
- เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการในพระองค์และเหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน
- เหรียญจักรมาลา
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๔ ชั้นที่ ๑
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๑
- เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ ๕

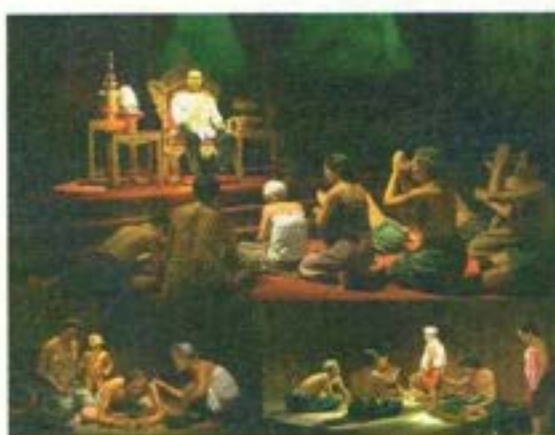
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

ประเทศ	ปีที่ได้รับ	เครื่องอิสริยาภรณ์	แพรแถบ	อ้างอิง
 จักรวรรดิ ออสเตรเลีย-ฮังการี	พ.ศ. ๒๔๑๒	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เซนต์สตีเฟ่นชั้นที่ ๑		

ประเทศ	ปีที่ได้รับ	เครื่องอิสริยาภรณ์	แพรแถบ	อ้างอิง
 ญี่ปุ่น	พ.ศ. ๒๕๓๐	เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันสูงส่งยิ่งดอกเบญจมาศชั้นสั่งवाल		
 เดนมาร์ก	พ.ศ. ๒๕๓๐	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้าง		
 ราชอาณาจักร อิตาลี	พ.ศ. ๒๕๓๐	เครื่องราชอิสริยาภรณ์มอริสแอนต์สัสรัส		
 จักรวรรดิรัสเซีย	พ.ศ. ๒๕๓๕	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เซนต์แอนดริว		
 ราชอาณาจักร อิตาลี	พ.ศ. ๒๕๓๕	Order of the Most Holy Annunciation		
 จักรวรรดิเยอรมัน	พ.ศ. ๒๕๔๐	เครื่องราชอิสริยาภรณ์อินทรีดำ		

พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รูปภาพ พระราชกรณียกิจที่สำคัญของรัชกาลที่ ๕

การปฏิรูปการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงการคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกที่มีต่อประเทศในแถบเอเชียโดยมักอ้างความชอบธรรมในการเข้ายึดครองดินแดนแถบนี้ว่าเป็นการทำให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าอันเป็น "ภาระของคนขาว" ทำให้ต้องทรงปฏิรูปบ้านเมืองให้ทันสมัย โดยพระราชกรณียกิจดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่

พ.ศ. ๒๔๑๖ ประการแรก ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้นมาสองสภา ได้แก่สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (เคาน์ซิลออฟสเตต) และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (privy council) ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ และทรงตั้งขุนนางระดับพระยา ๑๒ นายเป็น "เคาน์ซิลเลอร์" ให้มีอำนาจขัดขวางหรือคัดค้านพระราชดำริได้และทรงตั้งพระราชวงศานวงศ์ ๑๓ พระองค์ และขุนนางอีก ๓๖ นายช่วยถวายนความคิดเห็นหรือเป็นกรรมการดำเนินการต่าง ๆ แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ขุนนางตระกูลขุนนางและกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเห็นว่า สภาที่ปรึกษาเป็นความพยายามดึงพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดความขัดแย้งที่เรียกว่าวิกฤตการณ์วังหน้าวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้การปฏิรูปการปกครองชะงักลงกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๒๘

พ.ศ. ๒๔๒๗ ทรงปรึกษากับพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ อัครราชทูตไทยประจำอังกฤษซึ่งพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ พร้อมเจ้านายและข้าราชการ ๑๓ นายได้กราบทูลเสนอให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่พระองค์ทรงเห็นว่ายังไม่พร้อม แต่ก็โปรดให้ทรงศึกษารูปแบบการปกครองแบบประเทศตะวันตก และ พ.ศ. ๒๔๓๓ ทรงเริ่มทดลองแบ่งงานการปกครองออกเป็น ๑๒ กรม (เทียบเท่ากระทรวง)

พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงตั้ง "เสนาบดีสภา" หรือ "ลูกขุน ณ ศาลา" ขึ้นเป็นฝ่ายบริหาร ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ตั้งองคมนตรีสภาเดิมเรียกสภาที่ปรึกษาในพระองค์ เพื่อวินิจฉัยและทำงานให้สำเร็จและ รัฐมนตรีสภา หรือ "ลูกขุน ณ ศาลาหลวง" ขึ้นเพื่อปรึกษาราชการแผ่นดินที่เกี่ยวกับกฎหมาย นอกจากนี้ยังทรงจัดให้มี "การประชุมเสนาบดี" อันเป็นการประชุมปรึกษาราชการที่มุขกระสันพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทด้วยความพอพระทัย ในผลการดำเนินงานของกรมทั้งสิบสองที่ได้ทรงตั้งไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศตั้งกระทรวงขึ้นอย่างเป็นทางการ

จำนวน ๑๒ กระทรวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕ อันประกอบด้วย

๑. กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบงานที่เดิมเป็นของสมุหนายก ดูแลกิจการพลเรือนทั้งหมดและบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและชายทะเลตะวันออก
๒. กระทรวงนครบาล รับผิดชอบกิจการในพระนคร
๓. กระทรวงโยธาธิการ รับผิดชอบการก่อสร้าง
๔. กระทรวงธรรมการ ดูแลการศึกษาและการศึกษา
๕. กระทรวงเกษตราธิการ รับผิดชอบงานที่ในปัจจุบันเป็นของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์
๖. กระทรวงยุติธรรม ดูแลเรื่องตุลาการ
๗. กระทรวงมรุธาธร ดูแลเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์
๘. กระทรวงพุทธนาธิการ รับผิดชอบปฏิบัติกิจการทหารสมัยใหม่ตามแบบยุโรป
๙. กระทรวงพระคลังสมบัติ รับผิดชอบงานที่ในปัจจุบันเป็นของกระทรวงการคลัง

- ๑๐. กระทรวงการต่างประเทศ (กรมท่า) รับผิดชอบการต่างประเทศ
- ๑๑. กระทรวงกลาโหม รับผิดชอบกิจการทหาร และบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้
- ๑๒. กระทรวงวัง รับผิดชอบกิจการพระมหากษัตริย์

หลังจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ทรงให้กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบกิจการพลเรือนเพียงอย่างเดียวและให้กระทรวงกลาโหมรับผิดชอบกิจการทหารเพียงอย่างเดียว ยุบกรม ๒ กรมได้แก่ กรมยุทธนาธิการ โดยรวมเข้ากับกระทรวงกลาโหม และกรมมรุธาธรโดยรวมเข้ากับกระทรวงวัง และเปลี่ยนชื่อกระทรวงเกษตรพานิชการ เป็นกระทรวงเกษตรราธิการ ด้านการปกครองส่วนภูมิภาคมีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้ไทยกลายมาเป็นรัฐชาติสมัยใหม่โดยการลดอำนาจเจ้าเมือง และนำข้าราชการส่วนกลางไปประจำแทน ทรงทำให้นครเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๓๓๗ - ๒๔๔๒) รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยามตลอดจนทรงแต่งตั้งให้กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ไปประจำที่อุดรธานีเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองแบบเทศาภิบาล

พ.ศ. ๒๔๓๗ ทรงกำหนดให้เทศาภิบาลขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยยกเลิกระบบกินเมือง และระบบหัวเมืองแบบเก่า (ได้แก่ หัวเมืองชั้นใน ชั้นนอกและเมืองประเทศราช) จัดเป็นมณฑล เมือง อำเภอ หมู่บ้านระบบเทศาภิบาลดังกล่าวทำให้สยามกลายเป็นรัฐชาติที่มั่นคงมีเขตแดนที่ชัดเจนแน่นอน นับเป็นการรักษาเอกราชของประเทศและทำให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น พระองค์ยังได้ส่งเจ้านายหลายพระองค์ไปศึกษาในทวีปยุโรปเพื่อมาดำรงตำแหน่งสำคัญในการปกครองที่ได้รับการปฏิรูปใหม่นี้และทรงจ้างชาวต่างประเทศมารับราชการในตำแหน่งที่คนไทยยังไม่เชี่ยวชาญทรงตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกของประเทศที่ท่าฉลอม พ.ศ. ๒๔๔๘

เลืกทาส

ทาสตามกฎหมายโบราณ แยกทาสเอาไว้ทั้งหมด ๗ ชนิดด้วยกัน คือ

๑. ทาสสินไถ่
๒. ทาสโนเวือนเบื้อ
๓. ทาสได้มาแต่บิดามารดา
๔. ทาสท่านให้
๕. ทาสช่วยมาแต่ที่อื่นที่โทษ
๖. ทาสที่เลี้ยงไว้เมื่อเกิดทุกข์ภัย
๗. ทาสเชลยศึก

ประเทศไทยนั้นมีการใช้ทาสมาเป็นเวลานานเพื่อใช้ทำกิจการต่างๆ ในบ้านเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ที่สูงศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นทาสนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงือเป็นประเพณีแล้ว เจ้านายหรือขุนนาง เสนาบดีที่เป็นใหญ่ในแผ่นดินมักมีทาสเป็นข้ารับใช้ที่ไม่อาจสร้างความเป็นไทแก่ตัวเอง พระองค์ทรงใช้พระวิธียะอุตสาหะที่จะทำให้สิ่งเหล่านั้นหมดไป พระองค์ทรงใช้ระยะเวลาอันยาวนานกับการเลิกทาส ด้วยทรงพระราชดำริกับเสนาบดีและข้าราชการบริหารเกี่ยวกับเรื่องทาส พระองค์ทรงคิดหาวิธีที่จะปลดปล่อยทาสให้ได้รับความเป็นไท ด้วยวิธีการละมุนละม่อม ทำตามลำดับขั้นตอน จนกระทั่งประสบความสำเร็จในการเลิกทาสในที่สุด

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ โปรดให้ตราพระราชบัญญัติกีดกันอายุของลูกทาส โดยกำหนดเอาไว้ว่าลูกทาสที่เกิดแต่ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๔๑ อันเป็นปีแรกที่พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์ ก็ให้ใช้อัตราค่าตัวเสียใหม่ ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้ พออายุครบ ๘ ปี ก็ให้ตีค่าออกมาให้เต็มตัว จนกว่าจะครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์

ให้เป็นไทแก่ตัว เมื่อก้าวพ้นเป็นอิสระแล้วห้ามกลับมาเป็นทาสอีก ทรงระบุเงื่อนไขของการเป็นทาสทั้งแก่ผู้ซื้อและผู้ขายเอาไว้ด้วย เป็นการป้องกันมิให้เกิดการกลับมาเป็นทาสอีก

ด้วยพระเมตตาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยทรงห่วงใยต่อพสกนิกรของพระองค์เอง การดำริเรื่องการเลิกทาสนั้น พระองค์ทรงเริ่มการปลดปล่อยทาสตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชย์ใหม่ๆ พระองค์ท่านใช้ความวิริยะอุตสาหะ ที่จะออกกฎหมายมาบังคับให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นนายเงิน ให้ปลดปล่อยทาสให้ได้รับอิสระเป็นไทแก่ตัว พระองค์ท่านต้องใช้เวลากว่า ๓๐ ปี ในการที่จะไม่ให้มีทาสเหลืออยู่ในพระราชอาณาจักรของพระองค์ท่านอีก โดยที่มีต้องสูญเสียเลือดเนื้อในการเลิกทาสแม้แต่หยดเดียว ซึ่งแตกต่างกับต่างชาติที่เมื่อประกาศเลิกทาส ก็เกิดการคัดค้านต่อต้านขึ้นจนทำให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดขึ้น

การไปรษณีย์ การโทรเลขและการโทรศัพท์

ประเทศไทยได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีสหภาพสากลไปรษณีย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๘ เพื่อนำวิทยาการทางการสื่อสารเข้ามาใช้ปรับปรุงแก้ไขการสื่อสารทางไปรษณีย์ ที่มีมาก่อนตั้งขึ้นมาก่อนหน้านั้นมาได้ ๒ ปีแล้ว โดยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทอดพระเนตรเห็นความสำคัญของการสื่อสารทางไปรษณีย์ โดยใช้จังหวัดนครปฐมเป็นที่เริ่มต้นการไปรษณีย์เป็นครั้งแรกของเมืองไทย จนการไปรษณีย์ได้ดำเนินมาจนทุกวันนี้

เมื่อการไปรษณีย์เปิดดำเนินการแล้ว สิ่งก็ตามมาก็คือ การโทรเลข การโทรเลขทำการทดลองใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยให้วิศวกรชาวอังกฤษ ๒ นาย ช่วยกันประกอบขึ้นมา แต่ว่าการทำงานของท่านทั้งสองไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเมืองไทยในขณะนั้นยังมีป่าไม้อยู่เป็นจำนวนมาก การสื่อสารทางโทรเลขสมัยนั้นจึงยังไม่เป็นผลสำเร็จ ต่อจากนั้นทางกระทรวงกลาโหมจึงได้รับงานนี้มาทำเอง ซึ่งต้องใช้เวลานานถึง ๖ ปี โทรเลขสายแรกจึงสัมฤทธิ์ผลเปิดดำเนินการได้ โดยส่งสายระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ ด้วยระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร พร้อมกันนี้ยังวางท่อสายเคเบิลไปถึงประภาคารที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับบอกร่องน้ำเมื่อเรือเดินทางเข้าออก

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๓ โปรดเกล้าฯ ให้ขยายงานโทรเลขขึ้นอีกสายหนึ่ง คือ สายกรุงเทพฯ-บางปะอิน เมื่อสร้างเสร็จแล้วเปิดดำเนินการได้ไม่นานก็ทรงโปรดให้สร้างต่อจนถึงพระนครหรืออยุธยา เมื่อความเจริญทางโทรเลขมีมากขึ้นตามลำดับ ทรงโปรดให้ขยายเส้นทางออกไปโดยไม่สิ้นสุดอีกหลายสาย และทรงโปรดเกล้าฯ ให้การไปรษณีย์และโทรเลขรวมเข้าด้วยกัน เรียกว่า **กรมไปรษณีย์โทรเลข** นับตั้งแต่บัดนั้นมา

เมื่อมีความเจริญทางไปรษณีย์และโทรเลขมากขึ้น การโทรศัพท์ก็ได้เริ่มขึ้น โดยกระทรวงกลาโหมยังเป็นผู้ดำเนินการต่อไป โดยกระทรวงกลาโหมได้นำวิทยาการสมัยใหม่ ที่เรียกว่า โทรศัพท์ เข้ามาทดลองใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยการติดตั้งทดลองใช้เป็นครั้งแรก ตั้งแต่กรุงเทพฯ ถึงเมืองสมุทรปราการ ใช้เวลาในการก่อสร้างนาน ๓ ปี ก็เป็นอันสำเร็จ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ พร้อมเปิดให้ประชาชนได้ใช้ทั่วกัน จนกระทั่งทุกวันนี้ การสื่อสารแห่งประเทศไทยก็ได้ก้าวหน้าด้วยวิทยาการที่เริ่มต้นขึ้นจากสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจริญมาจนทุกวันนี้

การพยาบาลและสาธารณสุข

พระองค์ทรงดำริที่จะสร้างโรงพยาบาล เพื่อใช้เป็นที่รักษาประชาชน ด้วยการรักษาแบบยากกลางบ้านนั้นล้าสมัย ไม่สามารถช่วยคนได้อย่างทันทั่วถึง ทำให้มีผู้เสียชีวิตมากมายในสมัยก่อนเมื่อเกิดโรคระบาด พระองค์ทรงแต่งตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสร้างโรงพยาบาลขึ้น ทรงเล็งเห็นที่บริเวณริมคลองบางกอกน้อย เหมาะสำหรับการสร้างโรงพยาบาล ด้วยสามารถไปมาได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็

ทางบกหรือทางน้ำ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงพยาบาล ณ ที่นั้น และพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๒๐๐ ชั่ง ประเดิมการสร้างโรงพยาบาล เพื่อเปิดทำการรักษาแก่ประชาชนทั่วไปเรียกว่า **โรงพยาบาลวังหลัง** เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยมีสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างแต่ยังไม่ทันเสร็จก็ทรงเสด็จทิวงคตเสียก่อน จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อโรงพยาบาลจากเดิมเป็น **โรงพยาบาลศิริราช** เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ และด้วยพระองค์ได้บริจาคเงินในการก่อสร้างโรงพยาบาลแห่งนี้ถึง ๕๖,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นการก่อสร้างตึกสำหรับสอนวิชาการแพทย์ และพระราชทานสิ่งก่อสร้างในงานพระเมรุพระศพของเจ้าฟ้ามาเป็นสิ่งปลูกสร้างเรือนคนไข้ในโรงพยาบาลแห่งนี้

ด้านกฎหมาย

การชำระกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการสร้างประมวลกฎหมายอาญาขึ้นมาเพื่อให้มีความทันสมัย ให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญกฎหมายจากต่างประเทศมาดำเนินการให้

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ มีกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ อันเป็นลักษณะกฎหมายอาญาฉบับแรก ที่นำขึ้นมาใช้ อีกทั้งยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง พิจารณาทำกฎหมายประมวลอาญาแผ่นดินและการพาณิชย์ ประมวลกฎหมายว่าด้วยพิจารณาความแพ่งและพระธรรมนูญแห่งศาลยุติธรรม แต่ยังมีทันสำเร็จก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสอนกฎหมายขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยมีพระเจ้าลูกเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดเมียม เป็นผู้ช่วยการ เมื่อสร้างประมวลกฎหมายขึ้นมาใช้แล้ว บทลงโทษแบบจารีตดั้งเดิมจึงถูกยกเลิกไปโดยสิ้นเชิงในรัชกาลของพระองค์เอง เพราะมีกฎหมายใหม่เป็นบทลงโทษที่เป็นหลักการพิจารณาที่ดีกว่าเดิมและทันสมัยกว่าด้วย

ปรับปรุงการขนส่งและการสื่อสาร

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ โปรดให้คณะเสนาบดีและกรมโยธาธิการสำรวจ เพื่อวางรากฐานการสร้างทางรถไฟ จากกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ มีการวางแผนให้ทางรถไฟสายนี้ตัดเข้าเมืองใหญ่ๆ ในบริเวณภาคกลางของประเทศ แล้วแยกเป็นชุมสายตัดเข้าสู่จังหวัดใหญ่ทางแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การสำรวจเส้นทางในการวางเส้นทางรถไฟนี้ เสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๔ และในวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดดินก่อพระฤกษ์เพื่อประเดิมการสร้างทางรถไฟไปนครราชสีมา นับว่าเป็นการสร้างทางรถไฟครั้งแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทางรถไฟสายนี้เป็น **"รถไฟหลวง"** แห่งแรกของไทย

การไฟฟ้า

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่า ไฟฟ้าเป็นพลังงานที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างมาก ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล เมื่อทรงมีโอกาสไปประพาสต่างประเทศได้ทรงทอดพระเนตรกิจการไฟฟ้า และทรงเห็นถึงประโยชน์มหาศาลที่จะเกิดจากการมีไฟฟ้า พระองค์ได้ทรงมอบหมายให้ กรมหมื่นไวยวรนาถ เป็นผู้ริเริ่มในการจ่ายกระแสไฟฟ้าขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นการเปิดใช้ไฟฟ้าครั้งแรก ต่อมาเพื่อให้กิจการไฟฟ้าก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทรงโอนกิจการเหล่านี้ให้กับผู้ที่มีความชำนาญด้านนี้ ได้แก่ **บริษัทอเมริกัน** ชื่อ **แบงค็อกอิเล็กทริคซิตี้ ซินดิเคต** เข้ามาดำเนินการต่อไป ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ บริษัทเดนมาร์กได้เข้ามาตั้งโรงงานไฟฟ้าเพื่อใช้กับรถรางอีกด้วย ต่อมาทั้ง ๒ บริษัทได้ร่วมกันจัดสร้างโรงไฟฟ้าขึ้นมาอีกด้วย นับเป็นการบุกเบิกการไฟฟ้าครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย ในการเริ่มมีไฟฟ้าใช้เป็นครั้งแรก

เปลี่ยนแปลงระบบเงินตรา

ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ โปรดพระราชนิพนธ์ให้ทำธนบัตรขึ้นใช้เรียกว่า "อัฐ" เป็นกระดาษมีมูลค่าเท่ากับเหรียญทองแดง ๑ อัฐ แต่ใช้เพียง ๑ ปี ก็เลิกไปเพราะประชาชนไม่นิยมใช้ ต่อมาทรงตั้งกรมธนบัตรขึ้นมาเพื่อจัดทำเป็นตั๋วสัญญาขึ้นใช้แทนเงิน กรมธนบัตรได้เริ่มใช้ตั๋วสัญญา เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นครั้งแรก เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้มีการผลิตธนบัตรรุ่นแรกออกมา ๕ ชนิด คือ ๑,๐๐๐ บาท ๑๐๐ บาท ๒๐ บาท ๑๐ บาท ๕ บาท ส่วนภายหลังมีธนบัตรใบละ ๓ บาท ออกมาด้วย รวมถึงโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดหน่วยเงินตรา โดยใช้หน่วยทศนิยม เรียกว่า สตางค์ กำหนดให้ ๑๐๐ สตางค์ เท่ากับ ๑ บาท พร้อมกับผลิตเหรียญสตางค์ขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรก เรียกว่า เบี้ยสตางค์ มีอยู่ด้วยกัน ๔ ชนิด คือ ราคา ๒๐ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ ๒ สตางค์ครึ่ง ใช้ปนกับเหรียญเสี้ยว อัฐ

ด้านการเศรษฐกิจ

เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และเพื่อให้การเก็บภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศชาติ มีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษี พระองค์โปรดให้สร้าง **หอรัษฎากรพิพัฒน์** ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อเก็บรวบรวมเงินรายได้ของแผ่นดินให้เป็นที่เป็นทาง ไม่กระจัดกระจายไปอยู่ตามกรมกองต่างๆ มีพนักงานบัญชีคอยดูแลตรวจสอบ ทางกฎหมายภาษีอากร ตราไว้เป็นพระราชบัญญัติ เป็นการวางหลักเกณฑ์การเรียกเก็บภาษีอากรแบบใหม่ตามสากลนิยม เมื่อตราพระราชบัญญัติการเก็บภาษีแบบใหม่ ก็ทรงค่อยๆ ยกเลิกภาษีแบบเก่า ยกเลิกเจ้าภาษีนายอากร โดยโปรดเกล้าฯ ให้เทศาภิบาลเป็นผู้จัดเก็บ จึงทำให้การเก็บภาษีดีขึ้นและเพิ่มขึ้นอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเก็บภาษี ทรงเปลี่ยนระบบการคลังเสียใหม่ด้วยเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นเอกเทศ แยกพระคลังออกจากกระทรวงการต่างประเทศ และยกหอรัษฎากรพิพัฒน์ขึ้นมาเป็นกระทรวงการคลัง พร้อมโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับกรมพระคลังมหาสมบัติ เพื่อเป็นหลักในการใช้จ่ายใช้สอยเงินของแผ่นดินอย่างถูกต้อง

การตั้งธนาคาร

พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย (พระองค์เจ้าไชยอันดมงคล) เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้รวบรวมกลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้ด้านการเงิน มาร่วมกันจัดตั้งธนาคารที่เป็นของคนไทย ขึ้นมาครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ เรียกว่ากลุ่ม **บุคคลิภัย** ดำเนินกิจการการธนาคารไปด้วยดีตลอดระยะเวลา ๒ ปี ต่อมากลุ่มของพระเจ้านั่งยาเธอทรงขอพระบรมราชานุญาต จดทะเบียนเป็นบริษัท **แบงก์สยามกัมมาจลทุน จำกัด** โดยดำเนินกิจการแบบสากลแต่บริหารงานโดยคนไทยทั้งสิ้น ซึ่งทำให้มีธนาคารของคนไทยแห่งแรกเกิดขึ้นมาและดำเนินกิจการโดยคนไทยทั้งสิ้น

การประปา

พระองค์ท่านทรงเห็นว่าประเทศไทยควรมีน้ำสะอาดเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค เนื่องจากการใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองอาจก่อให้เกิดโรคระบาดดังที่เป็นมาในอดีตได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้กักกั้นน้ำจากแม่น้ำเชียงรากน้อย จ.ปทุมธานี ทำการขุดคลองเพื่อส่งน้ำเข้ามาอย่างสามเสน พร้อมทั้งฝังท่อเอกซิดตั้งอุปกรณ์สำหรับการทำน้ำประปาขึ้นในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องน้ำประปาให้แก่ประชาชน แต่การประปายังมีหินได้เสร็จสมบูรณ์ก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

การสร้างวัด

วัดที่สำคัญในพระพุทธศาสนาของเมืองไทยในปัจจุบันนี้ มีหลายวัดที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดที่ทรงสร้างขึ้นมาใหม่รวมทั้งวัดที่ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ ได้แก่ วัดเบญจมบพิตร วัดเทพศิรินทราวาส วัดราชาธิวาส วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ(บางปะอิน) วัดอัม্বางค์นิมิต วัดจุฬาทิศธรรมสภาาราม (เกาะสีชัง จ.ชลบุรี) เมื่อพระองค์ทรงสร้างวัดใหม่ขึ้นมา และวัดเก่าแก่ที่เสื่อมโทรมนั้น พระองค์ก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดพระพุทธบาท จ.สระบุรี วัดสุวรรณดาราราม และพระปฐมเจดีย์ ทรงสร้างต่อจากสมเด็จพระบรมราชชนกจนแล้วเสร็จในรัชกาลของพระองค์

การศึกษา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่พระทัยในการศึกษารูปแบบใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อเปิดสอนให้กับประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษากันโดยทั่วไป เพราะการศึกษาในสมัยนั้นส่วนใหญ่ยังอยู่ในวัด จึงไม่ทั่วถึง เมื่อมีการสร้างโรงเรียนและเมื่อการศึกษาเจริญก้าวหน้าเท่ากับเป็นการบ่งบอกถึงความเจริญทางด้านวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนหลวงแห่งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยมีหลวงสารประเสริฐเป็นอาจารย์ใหญ่ สอนวิชาให้กับผู้เข้ารับราชการ จะได้มีความรู้ในการทำงานและบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อการศึกษาได้กว้างไกลไปสู่ความนิยมของประชาชน รวมถึงได้นำความรู้ที่ได้ศึกษามาประกอบอาชีพได้หลายทาง เมื่อการศึกษาได้เจริญมากขึ้น ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการสร้างโรงเรียนเพื่อสอนภาษาอังกฤษเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีโรงเรียนหลวงเกิดขึ้นหลายแห่งจึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นผู้เขียนตำราเรียนขึ้นมา เรียกว่า **แบบเรียนหลวง ๒ เล่ม** คือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไฉพจน์พิจารณ์ พิศาลการวันต์ ตำราทั้ง ๒ เล่มนี้ พระยาศรีสุนทรโวหารเขียนขึ้นมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ และโปรดให้มีการสอบไล่สามัญศึกษาขึ้นอีกด้วย เพื่อเป็นการทดสอบความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา และทรงโปรดให้จัดสร้างโรงเรียนหลวงขึ้นอีกหลายแห่งกระจัดกระจายไปตามวัดต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โรงเรียนหลวงแห่งแรกที่สร้างขึ้นในวัด คือ **โรงเรียนวัดมหารณพาราม** โรงเรียนหลวงที่ตั้งขึ้นมานี้เพื่อให้บุตรหลานของประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้กัน การศึกษาขยายตัวเจริญขึ้นตามลำดับด้วยความสนใจของประชาชนที่ต้องการมีความรู้มากขึ้น จึงโปรดให้โอนโรงเรียนเหล่านี้ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ มีการพิมพ์ตำราสอนพระราชทาน เพื่อเป็นตำราในการเรียนการสอนด้วย

ส่วนการศึกษาของสตรีนั้น พระองค์ทรงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงสตรี ชื่อว่า **โรงเรียนบำรุงสตรีวิทยา** ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ซึ่งเป็นโรงเรียนเพื่อสตรีแห่งแรกของประเทศไทย และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี ได้โปรดให้ตั้งโรงเรียนสตรีอีกหลายแห่งไม่ว่าจะเป็นในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ด้วยทรงเห็นว่าการศึกษาของสตรีนั้นเป็นเรื่องจำเป็นมากขึ้น เพราะโลกได้เจริญขึ้นไปมากแล้ว การเรียนจึงจำเป็นสำหรับทุกคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรี

การเสด็จประพาส

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชื่นชอบการเสด็จประพาสยิ่งนัก พระองค์ทรงเสด็จประพาสทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บางครั้งทรงปลอมพระองค์เป็นสามัญชนบ้าง ปลอมเป็นขุนนางบ้าง เพื่อเสด็จดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหัวเมืองต่างๆ มากมาย การเสด็จประพาสบ่อยครั้ง ทำให้ทรงได้

ทอดพระเนตรเห็นสิ่งต่างๆ มากมายทั้งที่ดีและไม่ดี สิ่งเหล่านี้พระองค์ท่านได้นำมาพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดความเจริญขึ้น จะเห็นได้จากที่พระองค์ทรงพระราชดำริในการเสด็จประพาสในแต่ละครั้ง

ในปี พ.ศ. ๒๔๑๓ ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนประเทศเพื่อนบ้านเป็นครั้งแรก ทรงเลือกที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง คือ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศชวา ด้วยทรงต้องการที่จะเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านในแถบอินโดจีน และเพื่อเรียนรู้การปกครอง เนื่องจากประเทศทั้งสองนี้ต่างก็เป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ ทรงได้เสด็จเยือนประเทศเพื่อนบ้านอีก ๒ ประเทศ คือ ประเทศอินเดีย และประเทศพม่า และเมื่อครั้งที่เสด็จไปประเทศอินเดียนั้น ทรงได้รับการถวายพระบรมสารีริกธาตุและพันธุ์พระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยาอินเดีย เพื่อนำกลับมาปลูกในประเทศไทย ทั้งนี้เป็นการทำนุบำรุงพระศาสนาให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสมากขึ้น

ด้วยในขณะนั้นประเทศในแถบอินโดจีน ได้รับการรุกรานจากประเทศมหาอำนาจจากตะวันตก และด้วยประเทศในแถบอินโดจีนนั้นเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา ทำให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจได้ง่าย รวมถึงประเทศไทยที่กำลังต้องเผชิญกับสภาวะนี้อยู่เช่นกัน ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลของพระองค์ ในกาลนี้ พระองค์จึงตั้งพระทัยที่จะเสด็จประพาสยุโรปเพื่อเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศมหาอำนาจเหล่านั้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จประพาสยุโรปเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยประเทศที่ได้เสด็จประพาส คือ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก สวีเดน เบลเยียม อิตาลี ออสเตรีย ฮังการี สเปน เนเธอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ อียิปต์และเยอรมัน ทั้งนี้มีเหตุผลอยู่หลายประการในการเสด็จประพาสครั้งนี้ คือ เพื่อเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศมหาอำนาจ และร่วมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหบ้านเมือง ซึ่งในขณะนั้นมีปัญหาการสู้รบกันอยู่ การเสด็จประพาสของพระองค์ในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับการต้อนรับอย่างใหญ่และสมพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ไทย

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ พระองค์ได้เสด็จประพาสยุโรปอีกเป็นครั้งที่ ๒ การเสด็จประพาสครั้งนี้ นำความเจริญมาสู่บ้านเมืองอย่างมากมาย ทั้งนี้มีความประสงค์ที่จะพัฒนาประเทศไทยให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ

ด้านวรรณกรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นกวีเอกที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่งในแผ่นดินสยาม พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมไว้อย่างมากมาย พระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน ที่ได้รับความนิยม และใช้เป็นส่วนหนึ่งของแบบเรียน คือ

๑. **ลิลิตนิทราชาคริต** ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ โดยใช้ทำนองแต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ อาศัยเค้าโครงเรื่องจากนิทานอาหรับโบราณ ทรงพระราชนิพนธ์งานชิ้นนี้เพื่อ พระราชทานให้กับพระบรมวงศานุวงศ์ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่
๒. **พระราชพิธีสิบสองเดือน** ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือวชิรญาณ ใช้สำนวนร้อยแก้ว เป็นหนังสือเกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน
๓. **บทละครเรื่อง เสาะป่า** ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ในขณะที่ทรงพระประชวร พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นบทละคร พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาจนทุกวันนี้

๔. โกลบ้าน ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ ถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้านิภาภทล เมื่อครั้งที่เสด็จประพาสยุโรปในครั้งที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นร้อยแก้ว โดยเรื่องราวส่วนใหญ่เป็นบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ได้มีโอกาสได้ทอดพระเนตรในระหว่าง ๙ เดือน ที่เสด็จประพาสยุโรป
  ๕. พระราชวิจารณ์ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นร้อยแก้ว โดยจุดประสงค์ในการพระราชนิพนธ์งานชิ้นนี้ เพื่อพระราชทานเป็นความรู้แก่นักวิชาการ ที่ต้องการค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านในเรื่องต่างๆ ลักษณะของงานพระราชนิพนธ์ฉบับนี้ มีลักษณะคล้ายกับจดหมายเหตุ
๖. กาพย์เห่เรือ
  ๗. คำเจรจาละครเรื่องอิเหนา
  ๘. โคลงบรรยายภาพรามเกียรติ์
  ๙. โคลงสุภาวชิตตฤทมนาคาร

ด้านสถาปัตยกรรม

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นศิลปะที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ด้วยมีเหตุผลที่ว่าจะประหยัดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเนื่องด้วยสถาปัตยกรรมตะวันตกไม่สลักซับซ้อนเท่าไร อีกทั้งทรงได้มีโอกาสเสด็จประพาสยุโรป พระองค์จึงนำสถาปัตยกรรมตะวันตกมาผสมผสาน กับ สถาปัตยกรรมไทยได้อย่างงดงาม ดังจะเห็นได้จากงานสถาปัตยกรรม ดังต่อไปนี้

๑. พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นศิลปกรรมอิตาลี ใช้เป็นสถานที่ในการออกท้องพระโรงว่าราชการเมือง
๒. วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ เป็นงานศิลปะไทยที่ผสมผสานกับตะวันตกได้อย่างงดงามลงตัว วัดแห่งนี้อยู่ฝั่งตรงข้ามกับ พระราชวังบางปะอิน
๓. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นงานที่ผสมระหว่างศิลปะไทยและตะวันตกอีกชิ้นหนึ่งที่มีความงดงาม ตั้งอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวัง
๔. พระราชวังสวนดุสิต
๕. พระรามราชนิเวศน์
๖. ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม

พระอิสริยยศและพระเกียรติยศ

พระอิสริยยศ

- สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามงกุฎ ปุรุขยรัตนราชรวินต์ วรุตมพงศบริพัตร สิริวิมลราชกุมาร
- สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมหมื่นพิทยเนศวรสุรสังกาศ
- สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนหินิตประชานาด
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทสรุป

รัชสมัยอันยาวนานในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เป็นระยะที่แนวความคิดทางการเมือง การทหาร และวัฒนธรรมทางตะวันตกกำลังไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดระยะ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงประเพณีหลายอย่างเกิดขึ้น ทรงยกเลิกและปรับปรุงแนวความคิดบางอย่างที่ไม่ดีแต่เดิม ให้เป็นแนวความคิดที่ก้าวหน้าขึ้น การที่พระองค์ได้ทรงเสด็จประพาสไปตามสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นในพระราชอาณาจักร หรือต่างประเทศทั้งในแถบเอเชียและยุโรป ทรงได้นำสิ่งที่พบเห็นต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมประเพณี การปกครอง เหล่านี้ มาปรับปรุงแก้ไขสร้างความเจริญให้กับประเทศไทยอย่างยิ่ง พระองค์ทรงได้รับการยกย่องจากชาวต่างประเทศในพระปรีชาสามารถว่า ทรงเป็นนักปกครองและนักการทูตที่ยิ่งใหญ่ ทรงตัดสินพระทัยด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมตะวันตกกำลังคุกคามประเทศไทยอยู่ในขณะนั้นก็ตาม ทรงยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงของความเจริญในประเทศตะวันตก ด้วยการยอมรับแบบแผนที่เรียกกันว่า **ศิวิไลซ์** พระองค์ทรงใช้วิจารณ์ญาณในการประยุกต์อารยธรรมตะวันตกให้ผสมผสานเข้ากับสังคมไทยอย่างมีชั้นเชิง ทั้งนี้พระองค์ทรงยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปวงชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญานามว่า **"พระปิยมหาราช"**

และในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ ๔๐ ปี เสนาบดีได้ปรึกษาหารือในการสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาถวาย โดยสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ขึ้นเพื่อถวาย โดยสร้างเป็นพระบรมรูปทรงม้า ประดิษฐานอยู่ ณ ลานพระบรมมหาราชวัง โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จเป็นประธานในพิธี เมื่อวันที่ ๓๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นวันรัชมิ่งคลาภิเษกด้วย

รัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จราชสมบัติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๓ ตุลาคม ปีจอ พุทธศักราช ๒๔๕๓ และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ รวมพระชนมพรรษา ๔๕ พรรษา เสด็จดำรงราชสมบัติรวม ๑๕ ปี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...ศาสนาสมัยนี้ เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้ เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราถือว่าเราเป็นคนไทยด้วยกันหมด จะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เราจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวรวิวัฒนาการอย่างที่เป็นมา แล้วหลายชั่วโคตรของเราทั้งหลาย...”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชอัจฉริยภาพและทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในหลายสาขาทั้งด้านการเมืองการปกครอง การทหาร การศึกษา การสาธารณสุข การต่างประเทศและที่สำคัญที่สุดคือด้านวรรณกรรมและอักษรศาสตร์ได้ทรงพระราชนิพนธ์

บทร้อยแก้วและร้อยกรองไว้ฉบับพื้นเรื่องกระทงได้รับการถวายพระราชสมัญญา เมื่อเสด็จสวรรคตแล้วว่า "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า" พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ใน พระราชวงศ์จักรีพระองค์แรกที่ไม่มียศประจำรัชกาล แต่ได้ทรงมีการสถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงหรือวชิราวุธวิทยาลัย ในปัจจุบัน ขึ้นแทน ด้วยทรงพระราชดำริว่าพระอารามนั้นมีมากแล้วและการสร้างอารามในสมัยก่อนนั้นก็เพื่อบำรุงการศึกษาของเยาวชนของชาติจึงทรงพระราชดำริให้สร้างโรงเรียนขึ้นแทน

พระบรมราชานุสาวรีย์แห่งแรกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ประดิษฐาน ณ สวนลุมพินีซึ่งเป็นบริเวณที่ดินส่วนพระองค์ ที่พระราชทานไว้เป็นสมบัติของประชาชน เพื่อจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์แสดงสินค้าไทยแก่ชาวโลกเป็นครั้งแรก เพื่อบำรุงเศรษฐกิจและพาณิชย์กรรมของประเทศ (แต่มีหัตถ์ได้จัดก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน) และทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าเมื่อเสร็จงานแล้ว จะพระราชทานเป็นสวนสาธารณะพักผ่อนหย่อนใจแห่งแรกในกรุงเทพฯ ทั้งนี้ในวันคล้ายวันสวรรคตของทุกปี วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือผู้แทนพระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลา ถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์ ณ สวนลุมพินีแห่งนี้ ในวันนั้นมีหน่วยราชการ หน่วยงานเอกชน นิสิต นักศึกษาพ่อค้าประชาชนจำนวนมากไปวางพวงมาลาถวายราชสักการะและยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวาย ณ วชิราวุธวิทยาลัย

ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ยกย่องพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม ในฐานะที่ทรงเป็นนักปราชญ์ นักประพันธ์ กวี และนักแต่งบทละครไว้เป็นจำนวนมาก

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นองค์ที่ ๒ ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ณ พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังชั้นใน มีพระเชษฐภคินีและพระอนุชาร่วมพระชนนี ๗ พระองค์

รูปภาพ ขณะทรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมขุนเทพทวารวดี

แม้คอนประสูติ พระราชชนนียังดำรงพระยศเป็น พระราชเทวีอยู่ยังมีได้ดำรงพระยศ พระอัครมเหสี แต่ตามขัตติยราชประเพณีในรัชกาลที่ ๕ พระราชโอรสธิดาดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้าชั้นทูลกระหม่อมทุกพระองค์ พระอิสริยยศเต็มของพระองค์ทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าชั้นทูลกระหม่อมเมื่อพระชนมพรรษาเจริญครบเดือน สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ เป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธแต่ยังมีได้พระราชทานพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงเรียกว่า “ลูกโต” พระประยูรญาติในพระราชสำนักดำเนินรอยตามพระบรมราชอัธยาศัยเรียกพระองค์ท่านว่า “ทูลกระหม่อมโต”

ต่อมาเมื่อพระชนมพรรษาอย่างขึ้น ๔ พรรษาในปี พ.ศ.๒๔๓๑ ทรงรับพระราชทานสถาปนา พระอิสริยยศได้เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวารวดีทรงดำรงพระเกียรติยศ เป็นลำดับที่สองรองจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร

การศึกษา

รูปภาพ ฉายพระรูปพร้อมกับพระราชบิดาและพระราชมารดา ขณะยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร

ในขณะที่ทรงพระเยาว์นั้น ได้ทรงศึกษาในพระบรมมหาราชวังโดยมีหม่อมเจ้าประภากร พระยาศรีสุนทรโวหารและพระยาอิศรพันธุ์โสภณเป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรภาษาไทย ส่วนวิชาภาษาอังกฤษนั้น ทรงศึกษากับนายโรเบิร์ต มอแรนต์ (อังกฤษ: Robert Morant) ครั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖ พระชนมายุได้ ๑๒ พรรษาเศษ สมเด็จพระบรมราชชนกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จออกไปทรงศึกษาต่อ ณ อังกฤษ ในขณะที่ทรงศึกษาอยู่ ณ อังกฤษสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารได้เสด็จสวรรคต สมเด็จพระบรมราชชนกจึงโปรดฯ ให้สถาปนาเฉลิมพระอิสริยยศขึ้นเป็นสยามมกุฎราชกุมารสืบแทนสมเด็จพระเชษฐา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาวิชาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษหลายแขนง ทางทหารทรงสำเร็จการศึกษาจากแซนเฮิสต์แล้วเข้ารับราชการในกรมทหารราบเบาเดอรัม ทางด้านพลเรือนทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และกฎหมาย ที่วิทยาลัยไครสต์เชิร์ช มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๐ - พ.ศ. ๒๔๔๔ แต่เนื่องด้วยทรงพระประชวรด้วยพระโรคอันตะ (ไส้ติ่ง) อักเสบ มีพระอาการมากต้องเข้ารับการรักษาที่นั่น ทำให้ทรงพลาดโอกาสที่ได้รับปริญญาระหว่างการศึกษาในต่างประเทศทรงปฏิบัติพระราชภารกิจ

การส่งทหารเข้าร่วมรบสงครามโลกครั้งที่ ๑

ในตอนแรกไทยรักษาความเป็นกลางอย่างมั่นคง แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสนใจและติดตามข่าวการสงครามอย่างใกล้ชิดพระองค์ทรงเล็งเห็นการณโกล ในการให้ประเทศไทยประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพราะถ้าฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะ จะมีผลดีในการที่ประเทศไทย จะเรียกทรัพย์สินต่างๆ เช่น ขอนแก่นไชยสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่ทำไว้กับนานาประเทศจึงได้ประกาศสงครามกับ เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๐ โดยประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ประณามว่า "เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีเป็นฝ่ายละเมิดเมตตาธรรมของมวลมนุษย์ มิได้มีความนับถือต่อ ประเทศเล็กไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นผู้ก่อความทุกข์ของโลก" ซึ่งเหตุการณ์ก็เป็น ดังที่พระองค์ทรงคาดไว้ คือฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะ

การสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรพระโรคพระโลหิตเป็นพิษในพระอุทรตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘ และเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานภายในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘ เวลา ๑ นาฬิกา ๔๕ นาที โดยได้อัญเชิญพระบรมศพไปประดิษฐาน ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทพร้อมพระขมพรรษาได้ ๔๕ พรรษา และเสด็จดำรงสิริราชสมบัติได้ ๑๕ พรรษาแต่รัชกาลที่ ๗ มีพระราชประสงค์กำหนดวันสวรรคตของรัชกาลที่ ๖ เป็นวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน และถือว่า วันพระมหาธีรราชเจ้า ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ส่วนพระบรมราชสรีรางคารได้เชิญไปประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศวิหารและเชิญไปประดิษฐาน ณ พระปฐมเจดีย์ พระร่วงโรจนฤทธิ์ ส่วนพระบรมอัฐิส่วนหนึ่งเชิญไปประดิษฐาน ณ พระวิมานองค์กลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทและ อีกส่วนหนึ่งเชิญไปประดิษฐาน ณ พระวิมานพระอัฐิวังรื่นฤดีของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาพระองค์เดียว

รูปภาพ พระเมรุมาศพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกรณียกิจ

ด้านการศึกษา เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังดำรงพระอิสริยยศสยาม มกุฎราชกุมารได้เสด็จพระราชทานนามโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๔๘ ซึ่งเป็น โรงเรียนรัฐบาลแห่งแรกของเชียงใหม่ และพระราชทานนามโรงเรียนปรินส์รอยแยลล์วิทยาลัยเมื่อ วันที่ ๒

มกราคม พ.ศ.๒๔๔๙ ซึ่งก่อตั้งโดยคณะมิชชันนารีอเมริกาซึ่งไม่เป็นเพียงแต่การนำรูปแบบการศึกษาตะวันตก มายังหัวเมืองเหนือเท่านั้นแต่ยังแผ่ขยายการเมืองระหว่างประเทศเอาไว้ด้วยเห็นได้จากการเสด็จประพาส มณฑลพายัพทั้งสองครั้งระหว่าง พ.ศ.๒๔๔๘-๒๔๕๐ พระองค์ได้ทรงสนพระทัยในกิจการโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นมา ใหม่ทั้งสิ้นโดยพระองค์ทรงบันทึกไว้ในพระราชนิพนธ์ “เที่ยวเมืองพระร่วง” และ “ลิลิตพายัพ” ทั้งนี้ เป้าหมาย ของการจัดการศึกษายังแผ่ประโยชน์ทางการเมืองที่จะให้ชาวท้องถิ่นกลมเกลียวกับไทยอีกด้วย

พระองค์ทรงริเริ่มสร้างโรงเรียนขึ้นแทนวัดประจำรัชกาล ได้แก่ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย) ทั้งยังทรงสนับสนุนกิจการของโรงเรียนราชวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๔๐ (ปัจจุบัน คือโรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์) และในปี พ.ศ.๒๔๕๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการ พลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ซึ่งเป็น มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย

ด้านการเศรษฐกิจ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคลังออมสิน พ.ศ.๒๔๕๖ ขึ้น เพื่อให้ประชาชนรู้จักออมทรัพย์และเพื่อความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังทรงริเริ่มก่อตั้ง บริษัทปูนซิเมนต์ไทยขึ้น

ด้านการคมนาคม

ในปี พ.ศ.๒๔๖๐ ทรงตั้งกรมรถไฟหลวง และเริ่มเปิดการเดินรถไฟสายกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่สายได้ จากธนบุรีเชื่อมกับปิ่นัง และสิงคโปร์อีกทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานพระราม ๖ เพื่อเชื่อมทางรถไฟไปยัง ภูมิภาคอื่น

ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ทรงตั้งกรมมหรสพ เพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทยและยังได้ทรงสร้างโรงละคร หลวงไว้ในพระราชวังทุกแห่ง นอกจากนี้ ยังทรงสนพระราชหฤทัยด้านจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมไทย

ด้านการต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการประกาศ สงครามกับประเทศฝ่ายเยอรมัน ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยประเทศไทย ได้เข้าร่วมกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งประกอบด้วยประเทศอังกฤษฝรั่งเศสและรัสเซียเป็นผู้นำ พร้อมทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งทหารไทยอาสาสมัครไปร่วมรบในสมรภูมิยุโรปด้วยผลของสงคราม ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเจรจากับประเทศมหาอำนาจหลายประเทศใน การแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เช่น สนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตสนธิสัญญาจำกัดอำนาจการเก็บ ภาษีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สนธิสัญญาจำกัดอำนาจกลางประเทศไทย

ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งวชิรพยาบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ และทรงเปิดการประปากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗

ด้านกิจการเสือป่าและลูกเสือ ทรงจัดตั้งกองเสือป่าเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคมพ.ศ. ๒๔๕๔ และทรง จัดตั้งกองลูกเสือกองแรกที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (วชิราวุธวิทยาลัย ในปัจจุบัน) ด้านการฝึกสอนระบอบ ประชาธิปไตย ทรงทดลองตั้ง “เมืองมิ่ง” หลังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ทรงจัดให้เมืองมิ่งมีระบอบการปกครอง ของตนเองตามวิถีทางประชาธิปไตย รวมถึงเมืองจำลอง “ดุสิตธานี” ในพระราชวังดุสิต (ต่อมาทรงย้ายไปที่ พระราชวังพญาไท)

ด้านวรรณกรรมและหนังสือพิมพ์ ทรงส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสร สำหรับในด้านงานหนังสือพิมพ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสมุด เอกสาร พ.ศ. ๒๔๖๕ ขึ้น

พระอิสริยยศและพระเกียรติยศ

พระราชลัญจกรประจำพระองค์

พระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ พระวชิระ ซึ่งมาจากพระบรมนามาภิไธยก่อนทรงราชย์ นั่นคือ “มหาวชิราวุธ” ซึ่งหมายถึง สายฟ้าอันเป็นศาสตราวุธของพระอินทร์ พระราชลัญจกรพระวชิระนั้น เป็นตาราง รูปรี กว้าง ๕.๕ ซม. ยาว ๖.๘ ซม. มีรูปวชิราวุธเปล่งรัศมีที่ยอด ประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น มีฉัตรบริวารตั้งขนาดทั้ง ๒ ข้าง

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๖

พระพุทธรูปประจำพระองค์

- พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร เป็นพระพุทธรูปปางนาคปรก ๗ เศียรประทับใต้ต้นจิก สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ สร้างด้วย ทองคำลงยาประดับอัญมณีความสูงถึงยอดต้นจิก ๒๐.๗๐ เซนติเมตร ประดิษฐาน ณ หอพระ วิมานองค์ขวาพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
- พระพุทธรูปประจำรัชกาลสร้างราว พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๕ หน้าตักกว้าง ๗.๕ ซม. สูงเฉพาะองค์พระ ๑๒ ซม. สูงรวมฉัตร ๓๔ ซม. สร้างด้วยทองคำภายใต้ฉัตรปรุทอง ๓ ชั้น

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๖

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร รัชกาลที่ ๖

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าชั้นที่ ๑ ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ ๑ (เสนาภคบดี)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นมหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ม.)
- เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน (ร.ด.ม.(ผ))
- เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา (ร.ด.ม.(ศ))
- เหรียญจักรมาลา (ร.จ.ม.)
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๔ ชั้นที่ ๓
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๓
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้นที่ ๓
- เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ ๖

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

- Knight Grand Cross of the Royal Victorian Order (GCVO)
- Order of the Most Holy Annunciation
- Knight of The Order of the Golden Fleece
- Knight of The Legion of Honour
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์นอกอินทรีดำ

รัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีลำดับที่ ๗ แห่งราชอาณาจักรสยามพระองค์เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๓๖ พระองค์เป็นพระราชโอรส องค์ที่ ๗๖ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นปีที่ ๙ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวงสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ และทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ (นับศักราชแบบเก่า) รวมดำรงสิริราชสมบัติ ๙ ปีเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รวมพระชนมพรรษา ๔๙ พรรษา

พระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่สำคัญหลายด้าน เช่น ด้านการปกครอง โปรดให้ตั้งสภากรรมการองคมนตรีทรงตรากฎหมายเพื่อควบคุมการค้าขายที่เป็นสาธารณูปโภคและการเงิน ระบบเทศบาลด้าน การศาสนา การศึกษา ประเพณีและวัฒนธรรมนั้นพระองค์โปรดให้สร้างหอพระสมุด ทรงปฏิรูปการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้มีการปรับปรุงการศึกษาจนยกระดับมาตรฐานถึงปริญญาตรี ทรงตั้งราชบัณฑิตยสภา โปรดให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์อักษรไทยสมบูรณ์ ชื่อว่า "พระไตรปิฎกสยามรัฐ" เป็นต้น

สำหรับชีวิตส่วนพระองค์นั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอภิเษกสมรสกับ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี (หม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี สวัสดิวัตน์) ไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดา แต่มีพระราชโอรสบุญธรรม คือพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาศ

พระราชประวัติ

รูปภาพ เจ้าฟ้าประชาธิปกและพระราชมารดา

ขณะทรงพระเยาว์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสพระองค์เล็กในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง ทรงพระราชสมภพเมื่อวันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ พระที่นั่งสุทธาศรีภิรมย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระนามเมื่อการสมโภชเดือนว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชณ์ ขนศรมหาราชาริราชจุฬาลงกรณ์นารถวโรสอุดมยศกฤชฐศักดิ์ อุภัยปักษนาวิล อสัมภินชาติพิสุทธรหมามงกุฎราชพงษ์บริพรด บรมชัตติยมหารชดาภิสิญจนพรไชทย์ มงคลสมัยสมากรสดาวรรจฉริยคุณ อตุลยราชกุมาร"พระนามทั่วไปเรียกว่า "ทูลกระหม่อมเอียดน้อย"

พระองค์มีสมเด็จพระเชษฐาและสมเด็จพระเชษฐภคินีร่วมพระครรโกธ ๗ พระองค์ ได้แก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระเทพนารีรัตน์, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตม์ธำรง สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมาและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

เมื่อพระองค์เจริญวัยครบกำหนดที่จะตั้งการโสกันต์และพระราชทานพระสุพรรณบัฏตามขัตติยราชประเพณีแล้ว พร้อมกับนี้พระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภชก็มีพระชนม์ครบกำหนดโสกันต์เช่นกันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้จัดการโสกันต์และเฉลิมพระนามของทั้งสองพระองค์ขึ้นพร้อมกันบริเวณพระที่นั่งสุทิตมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ โดยพระองค์ได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชณ์ ขนศรมหาราชาริราช จุฬาลงกรณ์นารถวโรสอุดมยศกฤชฐศักดิ์ อุภัยปักษนาวิล อสัมภินชาติพิสุทธรหมามงกุฎราชพงษ์บริพรด บรมชัตติยมหาริชาภิสิญจนพรไชทย์ มงคลสมัยสมากรสดาวรรจฉริยคุณ อตุลยราชกุมาร กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา"

การศึกษา

เมื่อพระองค์เจริญพระชันษาพอสมควรทรงเข้ารับการศึกษาตามประเพณีขัตติยราชกุมาร และจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ ต่อมาครั้งทรงโสกันต์แล้วเสด็จไปศึกษาวิชาการที่ประเทศอังกฤษเมื่อกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ในขณะที่มีพระชนมายุเพียง ๑๓ พรรษา ทรงเริ่มรับการศึกษาในวิชาสามัญในวิทยาลัยอีตันซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมชั้นหนึ่งของประเทศเมื่อสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยอีตันแล้วทรงสอบเข้าศึกษาต่อวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยทหาร (Royal Military Academy Council) ณ เมืองวูลิช ทรงเลือกศึกษาวิชาทหารแผนกปืนใหญ่ม้า แต่ในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตในปีพ.ศ. ๒๔๕๓ พระองค์จึงได้เสด็จกลับประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ และได้ถวายงานครั้งสุดท้ายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถด้วยการประคองพระบรมโกศคู่กับสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกขณะเชิญพระบรมศพเวียนพระเมรุมาศ แล้วจึงเสด็จกลับไปศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ภายหลังทรงเข้าประจำการ ณ กรมทหารปืนใหญ่ม้าอังกฤษอยู่ที่เมืองอัลเดอร์ชอต (Aldershot) ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ซึ่งเป็นช่วงเวลาการซ้อมรบโดยรัฐบาลอังกฤษตามความเห็นชอบของที่ประชุมกองทหาร (Army Council) และได้รับอนุญาตให้ทรงเครื่องแบบนายทหารอังกฤษสังกัดใน "L" Battery Royal Horse Artillery ทรงได้รับสัญญาบัตรเป็นนายทหารยศร้อยตรีที่สังกัดที่แห่งกองทัพอังกฤษและในกาลที่พระองค์สำเร็จการศึกษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพระยศนายร้อยตรีนอกกอง สังกัดกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นนายร้อยโทและนายทหารนอกกอง สังกัดกรมทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งขึ้นในยุโรป แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำริเห็นว่าสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ยังไม่สำเร็จศึกษาวิชาการทหารหากจะกลับมามีเมืองไทยก็ยังทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองยังไม่ได้เต็มที่ดังนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ ฤๅชดาการทรงจัดหาครูเพื่อสอนวิชาการเพิ่มเติมโดยเน้นวิชาที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองในวิชากฎหมายระหว่างประเทศ พงศาวดารศึก และยุทธศาสตร์การศึก

ครั้งสงครามได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมากและการหาครูมาถวายพระอักษรก็ลำบากเนื่องด้วยนายทหารที่มีความสามารถต้องออกรบในสงครามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอพระราชดำเนินกลับประเทศไทยแต่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอมีความประสงค์ที่จะเสด็จร่วมรบกับพระสหายชาวอังกฤษ หากแต่สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ ๕ แห่งสหราชอาณาจักรไม่สามารถทำตาม พระราชประสงค์เนื่องด้วยพระองค์เป็นคนไทยซึ่งเป็นประเทศเป็นกลางในสงครามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอจึงจำเป็นต้องเสด็จกลับประเทศไทยในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘

เข้ารับราชการ

ครั้นเมื่อเสด็จกลับประเทศไทย พระองค์เข้ารับราชการในตำแหน่งนายทหารคนสนิทพิเศษของจอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานาถซึ่งเป็นพระเชษฐาในพระองค์ต่อมาพระองค์ได้เลื่อนเป็นผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์และเป็นร้อยเอกต่อมาเสด็จเข้ารับราชการประจำกรมบัญชาการกองพันน้อยที่ ๒ ในตำแหน่งนายทหารเสนาธิการและต่อมาเลื่อนเป็นนายพันตรีแล้วเป็นพันโทบังคับการโรงเรียนนายร้อยชั้นประถม

รูปภาพ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนศุโขไทยธรรมราชา
และหม่อมเจ้ารำไพพรรณี พระวรชายา ในวันพระราชพิธีอภิเษกสมรส

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอทรงปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆ เป็นที่เรียบร้อยมาโดยตลอด ต่อมาทรงลาราชการเพื่อผนวช ณ อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นพระอุปัชฌาย์และ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ (ต่อมา คือพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ แล้วเสร็จประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหยาวัดบวรนิเวศวิหารทรงได้รับฉายาว่า "ปชาธิโป" ในระหว่างที่ผนวชนั้น สมเด็จพระอุปัชฌาย์ทรงปรารภว่าพระองค์นั้นเป็นพระอนุชาพระองค์เล็กถึงอย่างไรก็คงไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นแน่ดังนั้น จึงทรงชวนให้พระองค์อยู่ในสมณเพศตลอดไปเพื่อจะได้ช่วยปกครองสั่งสมมณฑลสืบไป แต่พระองค์ได้ปฏิเสธเนื่องจากในขณะนั้นพระองค์ทรงพอพระทัยที่จะอภิเษกสมรสกับหม่อมเจ้ารำไพพรรณี สวัสดิวัตน์มากกว่า

เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอลาผนวชและเสด็จเข้ารับราชการแล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระมหากรุณาธิคุณตรัสขอหม่อมเจ้ารำไพพรรณี สวัสดิวัตน์ ต่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิชิตกัญและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบพระราชพิธีอภิเษกสมรสพระราชทาน โดยมีพิธีขึ้นตำหนัก ณ วังศุโขทัยซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินให้และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตำหนักขึ้นพระราชทานเป็นเรือนหอ และมีพระราชพิธีอภิเษกสมรส ณ พระที่นั่งวโรภาสพิฆานพระราชวังบางปะอินเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ซึ่งนับเป็นการอภิเษกสมรสครั้งแรกหลังจากการตรากฎมณฑลเศียรบาล ว่าด้วยการเสกสมรสแห่ง เจ้านายในพระราชวงศ์ รวมทั้งยังเป็นการแต่งงานแบบตะวันตกอย่างแท้จริงกล่าวคือมีการถามความสมัครใจของคู่บ่าวสาวด้วย

พระองค์ทรงพระประชวรเรื้อรัง จึงจำเป็นต้องลาราชการไปพักรักษาพระองค์ในสถานที่ที่มีอากาศเย็นตามความเห็นของคณะแพทย์พระองค์จึงเสด็จไปรักษาพระองค์ที่ทวีปยุโรปในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ครั้นพระองค์ทรงหายจากอาการประชวรแล้ว ทรงเข้าศึกษาวิชาการในโรงเรียนนายทหารฝ่ายเสนาธิการฝรั่งเศส ณ กรุงปารีสจนสำเร็จการศึกษาเสด็จกลับประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ หลังจากนั้นอีก ๔ ปีทรงเข้ารับราชการอีกครั้งโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารับราชการในตำแหน่งปลัดกรมเสนาธิการทหารบกและเลื่อนพระยศขึ้นเป็นนายพันเอก ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๒ และเป็นผู้บังคับการพิเศษกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๒ ในคราวเดียวกัน

พระองค์ทรงปฏิบัติราชการโดยพระวิริยะอุตสาหะปรากฏพระเกียรติคุณและสติปัญญาจนสามารถรับราชการสำคัญสนองพระเดชพระคุณต่างพระเนตรพระกรรณได้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้เลื่อนกรมขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าจ้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ก่อนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จสวรรคตเพียงไม่กี่วัน

ขึ้นครองราชย์สมบัติ

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกในฉลองพระองค์เต็มยศตามโบราณราชประเพณีประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐแวดล้อมด้วยชาวพนักงานถือเบญจราชกกุธภัณฑ์และเครื่องยศเครื่องสูง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประชวรและเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชหัตถเลขาณัติกรมเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติไว้ ความตอนหนึ่งว่า “..หากมีพระราชโอรสให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาทรงเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงบรรลุนิติภาวะแต่ถ้าไม่มีพระราชโอรสก็ใครให้”

ในขณะนั้นพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖ มีพระประสูติกาลพระราชธิดา (สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดีในปัจจุบัน) ถึงแม้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาจะไม่ทรงเต็มพระทัยที่จะทรงรับราชสมบัติด้วยทรงเห็นว่าพระองค์ไม่แก่ราชการเพียงพอและเจ้านายที่มีอาวุโสพอจะรับราชสมบัติก็ยังน่าจะมิแค่ว่าประชุมได้ลงความเห็นเป็นเอกฉันท์ให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อพระบรมเชษฐาธิราชพระองค์ทรงรับพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ โดยมีพระนามอย่างย่อว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหันทเดชนติลگرامาธิปัตติเทพยปริยามหาราชรวังศ์ อสัมภินพงศพิระกษัตริบุรุษรัตนราชนิกรโตรมจาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะห์นิจักริบรมนาถจุฬาลงกรณราชวรังกูร มหามกุฏวงศวิสุทธชิษณุ ราชธรรมทศพิธอุคักฤษภูพานิบุญยอดุลยฤทธินิหาร บูรพาธิการสุสาธิตอันยลัักษณ์วิจิตรเสาวภาคยสรรพางค์ มหาชนินตมางคมานท สนธิมตสมันตสมาคมบรมราชสมภาร ทิพยเทพ

วศารโหศกาลเกียรติคุณ อคฺลยศักดิ์เดชะสรรพเทเวศปรียานุรักษ์ มงคลคนเนมาหวิสุโขทัยธรรมราชา อภิเนาวศิลปศึกษาเคชาวุธ วิชัยยุทธศาสตร์โกศล วิมลนรยพิณิต สุจริตสมาจารภัทรภิกษุญาณประติภาณสุนทรประวรศาสนโปลุคมภก มูลมุขมาคยวรนายกมหาเสนาณีสราชนาวีพยุหโยธโทยมจร บรมเชษฐโสทรสมมต เอกราชยศสอิคมบรมราชสมบัตินพปฎลเศวตฉัตรชาติฉัตร ศรีรัตโนปลักขณมหาบรมราชาภิเษกาภิศักดิ์สรรพทศทศวิษิตเดโชไชย สกลมโหศวรมหาสยามินทร์เทศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวศรียุทธธาธิไตรรัตนวิศิษฎศักดิ์อัคนเรศวราธิบดี เมตตากฤณาศีลลหฤทัยอินบไมยบุญยการ สกลไพศาลมหารัชฎารอธินทร์ ปรมินทร์ธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนาถบพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”

ในการนี้พระองค์ได้สถาปนาหม่อมเจ้ารำไพพรรณี พระวรชายา ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีซึ่งนับเป็นสมเด็จพระอัครมเหสีพระองค์แรกที่ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินีในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

หลังจากนั้น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งคณะอภิรัฐมนตรี อันประกอบด้วยสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถซึ่งมีหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินและราชการในพระองค์ระหว่างที่ยังทรงใหม่ต่อหน้าที่

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕

รูปภาพ ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

ในขณะที่พระองค์ขึ้นครองราชสมบัตินั้นฐานะทางการคลังของสยามและสภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกอยู่ในภาวะตกต่ำอย่างมากพระองค์ได้ตัดลดงบประมาณในส่วนต่างๆ เช่น งบประมาณส่วนพระมหากษัตริย์ งบประมาณด้านการทหาร รวมถึงการการยุบหน่วยราชการและปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมากเพื่อลด

รายจ่ายของประเทศทำให้เกิดความไม่พอใจอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การเปลี่ยนแปลงสยามในเวลาต่อมา พระราชกรณียกิจประการหนึ่งที่ คือพระองค์มีพระราชปราชญ์ พระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองให้แก่สยามโดยพระองค์ได้มอบหมายให้นายเรย์มอนด์ บาร์ทเล็ตต์ สตีเฟนส์ที่ปรึกษาภายนอกประเทศชาวอเมริกัน และพระยาศวีริสารวาทจารย์ร่วมกันทำบันทึกความเห็นในเรื่องดังกล่าวแต่ถูกหักท้วงจากพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่จึงได้ระงับไปก่อน

ภายหลังงานเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปี พระองค์เสด็จแปรพระราชฐานไปยังวังไกลกังวลหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในระหว่างนั้นเองคณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้เข้ายึดสถานที่สำคัญของทางราชการได้ รวมทั้ง ได้เชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตผู้สำเร็จราชการพระนคร พร้อมกับพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาที่พระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อเป็นตัวประกัน

เมื่อพระองค์ทรงทราบถึงเหตุการณ์ดังกล่าวพระองค์ตรัสเรียกพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีที่อยู่หัวหินให้เข้าประชุมกันที่วังไกลกังวลเพื่อทรงหาหรือแนวทางต่างๆที่จะรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในที่ประชุมนั้นแสดงความเห็นออกเป็นสองฝ่ายทั้งสนับสนุนให้ต่อสู้กับคณะราษฎรและฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรสู้ หลังจากนั้นพระองค์ตรัสว่า “เมื่อได้ฟังความเห็นของเจ้านายและเสนาบดีทั้งสองฝ่ายแล้วทรงเห็นว่าถ้าจะสู้ก็คงสู้ได้แต่จะเสียเลือดเนื้อข้าแผ่นดินซึ่งเป็นคนไทยด้วยกัน”

ท้ายที่สุดพระองค์ทรงตัดสินพระทัยที่จะอยู่ในราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังที่พระองค์ทรงสนับสนุนที่จะให้ประชาชนมีรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด พระองค์เสด็จกลับพระนครและได้พระราชทานพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

สละราชสมบัติ

หลังจากเหตุการณ์การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศในแถบยุโรปพร้อมทั้งเสด็จประทับที่ประเทศอังกฤษเพื่อทรงเข้ารับการรักษาพระเนตร ในการนี้ได้แต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างนี้พระองค์ยังทรงติดต่อกับราชการกับรัฐบาลผ่านทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งยังคงปรากฏข้อขัดแย้งต่างๆ ที่ไม่สามารถหาข้อยุติกันได้ พระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะสละราชสมบัติรัฐบาลจึงตั้งคณะกรรมการขึ้นหนึ่งคณะโดยมีเจ้าพระยาศวีริธรรมาธิเบศ (จิตร ณ สงขลา) ประธานสภาผู้แทนราษฎร ณ ขณะนั้น เป็นประธานคณะกรรมการ พร้อมกับหลวงอำรงนาวาสวัสดิ์ (พลเรือตรี ตรีอำรง นาวาสวัสดิ์) และนายดิเรก ชัยนามเดินทางมาเข้าเฝ้าฯ และใกล้เกลี้ยเพื่อกราบบังคมทูลให้เสด็จกลับประเทศไทย แต่การเจรจาไม่เป็นผลสำเร็จพระองค์ทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ (นับศักราชแบบเก่า) ในพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัตินั้นปรากฏข้อความที่ใช้อ้างอิงกันเสมอในเวลาต่อมาว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไปแต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดย สิทธิขาดและโดยไม่มีฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร” ขอกราบบังคมทูล เชิญสายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ที่ทรงพระราชทานไว้ ภายหลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความดังต่อไปนี้

สวรรคต

หลังจากที่พระองค์ทรงสละราชสมบัติแล้ว พระองค์ยังคงประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ แต่พระองค์ทรงพระประชวรอยู่เนืองๆ อันเนื่องมาจากพระพลานามัยของพระองค์ไม่ทรงแข็งแรงมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดย พ.ศ. ๒๔๘๐ พระองค์ทรงพระประชวรมากด้วยโรคตัวบิดเข้าไปอยู่ในพระยักษะ (ตับ) แต่แพทย์ได้รักษาจนเป็นปกติพระอาการประชวรของพระองค์กำเริบหนักขึ้นโดยลำดับตั้งแต่ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ แต่ก็เริ่มทุเลาขึ้นเรื่อยมา กระทั่ง วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ พระองค์เสด็จสวรรคตโดยฉับพลันด้วยพระหทัยวาย ขณะที่มีพระชนมายุ ๔๗ พรรษา

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีทรงจัดการพระบรมศพเป็นการภายในโดยอัญเชิญ พระบรมศพประดิษฐาน ณ พระตำหนักคอมพ์ตัน โดยรัฐบาลอังกฤษได้อนุญาตเป็นกรณีพิเศษในการประดิษฐานพระบรมศพเป็นเวลา ๔ วันซึ่งตามปกติจะอนุญาตเพียงวันเดียวเพื่อให้ประยูรญาติที่อยู่ห่างไกลมาถวายบังคมลาเป็นครั้งสุดท้ายการจัดการพระบรมศพนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย โดยไม่มีการบำเพ็ญพระราชกุศลทรงพระพุทธรักษาเพราะไม่มีพระสงฆ์ รวมทั้ง ไม่มีการพระราชพิธีอื่น ๆ ตามราชประเพณีด้วย

หลังจากทราบข่าวการเสด็จสวรรคตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานอุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นที่พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามตามราชประเพณี โดยมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

เมื่อได้ประดิษฐานพระบรมศพไว้ครบ ๔ คืนเพื่อให้พระประยูรญาติที่อยู่ห่างไกลได้เสด็จมาเฝ้ากราบถวายบังคมลาเป็นครั้งสุดท้าย ในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ก็ได้อัญเชิญพระบรมศพขึ้นประดิษฐานบนรถซึ่งตกแต่งอย่างงดงามมีธงมหाराชคลุมพระบรมศพ แลเชิญพระชัยวัฒน์ไว้ทางเบื้องพระเศียรรถเคลื่อนขบวนออกจากพระตำหนักคอมพ์ตันไปยังสุสานโกลเดอร์สกรีน (Golders Green) ซึ่งอยู่ทางเหนือของกรุงลอนดอน มีรถตามเสด็จประมาณ ๕ คันคันแรกเป็นรถพระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีรถคันที่สองเป็นรถที่ประทับของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิระพงษ์ภานุเดชพระราชนัดดา คันต่อไปเป็นของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิระศักดิ์สุประภาตพระโอรสบุญธรรม กับพระชายา คันต่อไปเป็นรถของหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิทสวัสดิวดี และบุคคลอื่น ๆ เมื่อเสด็จไปถึงสุสานโกลเดอร์สกรีนได้มีผู้มากอยเฝ้ารับเสด็จอยู่มากทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ

เมื่อเจ้าหน้าที่อัญเชิญพระบรมศพเข้าสู่ฐานที่ตั้ง และผู้ที่ตามเสด็จเข้าประทับและนั่งเก้าอี้แถวโดยลำดับแล้ว อาร์. ดี. แครก (R. D. Craig) ชาวอังกฤษซึ่งเคยรับราชการอยู่เมืองไทย และเป็นพระสหายของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อ่านสุนทรพจน์สรรเสริญพระเกียรติคุณ ผู้ที่ไปขุมขุม ณ ที่นั้นถวายความเคารพทีละคนมีคนไทยซึ่งเคยบวชในพระพุทธศาสนา ได้สวดมนต์ถวายพระราชกุศล และมีการบรรเลงเพลงเมนเดลโซห์น ไวโอลิน คอนแชร์โต (Mendelssohn Violin Concerto) ซึ่งเป็นเพลงที่พระองค์โปรดเป็นพิเศษ ถวายเป็นครั้งสุดท้ายเท่านั้นหลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพเสร็จสิ้นแล้ว พระบรมอัฐิและพระบรมสรีรางคาร ถูกอัญเชิญกลับไปประดิษฐานยังพระตำหนักคอมพ์ตัน อันเป็นที่ประทับของพระองค์

การอัญเชิญพระบรมอัฐิกลับสู่ประเทศไทย

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีขอพระราชทานให้ทรงอัญเชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับสู่ประเทศไทยเพื่ออัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ร่วมกับสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมมหาราชวังในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีทักษิณานุประทานอุทิศถวายตามพระราชประเพณีหลังจากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระโกศพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ หอพระบรมอัฐิ ซึ่งอยู่ชั้นบนของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทส่วนพระบรมสรีรางคารนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุไว้ที่พระพุทธบัลลังก์พระพุทธรูปองค์กลางในพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

พระราชกรณียกิจ

ด้านการทำนุบำรุงบ้านเมือง

เศรษฐกิจ สืบเนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งประเทศทั่วโลกประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งมีผลกระทบกระเทือนมาสู่ประเทศไทยพระองค์ได้ทรงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การควบคุมงบประมาณ ตัดทอนรายจ่าย ลดอัตราเงินเดือนข้าราชการรวมถึงการลดจำนวนข้าราชการ ปรับปรุงระบบภาษี การเก็บภาษีเพิ่มเติมยุบรวมจังหวัด เลิกมาตรฐานทองคำเปลี่ยนไปผูกกับค่าเงินของอังกฤษ เป็นต้นรวมทั้งส่งเสริมกิจการสหกรณ์ให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมกันประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ขึ้น

การสุขาภิบาลและสาธารณสุข โปรดให้ปรับปรุงงานสุขาภิบาลทั่วราชอาณาจักรให้ทัดเทียมอารยประเทศด้านการสื่อสารและการคมนาคมนั้นได้มีการอัญเชิญกระแสดพระราชมหาราชดำรัสของพระองค์จากพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยพระบรมมหาราชวังถ่ายทอดเสียงทางวิทยุเป็นครั้งแรกของประเทศไทยในพิธีเปิดสถานีวิทยุกรุงเทพฯ ที่พระราชวังพญาไทในส่วนกิจการรถไฟขยายเส้นทางรถไฟศตะวันออกจากทางจังหวัดปราจีนบุรีจนกระทั่งถึงต่อเขตแดนเขมร

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นวาระที่กรุงเทพมหานครมีอายุครบ ๑๕๐ ปีทรงจัดงานเฉลิมฉลองโดยทำนุบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งสำคัญอันเป็นหลักของกรุงเทพมหานครหลายประการ คือ บูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง, สร้างปฐมบรมราชานุสรณ์และสะพานพระพุทธยอดฟ้าเชื่อมฝั่งกรุงเทพมหานครและฝั่งธนบุรีเพื่อเป็นการขยายเขตเมืองให้กว้างขวางเป็นต้น สำหรับในเขตหัวเมือง ทรงได้จัดตั้งสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกขึ้น เพื่อทำนุบำรุงหัวหินและใกล้เคียงให้เป็นสถานที่ตากอากาศชายทะเล

ด้านการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชปรารภจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่ถูกหักห้ามจากพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่จึงได้ระงับไปก่อนซึ่งหม่อมเจ้าทุนทิศมัย ศิกกุลมีคำวิสถึงเรื่องนี้ว่า “ส่วนพระเจ้าอยู่หัวเองนั้น (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงรู้สึกยิ่งขึ้นทุกทีว่าการปกครองบ้านเมืองในสมัยเช่นนี้เป็น การเลือกกำลังของพระองค์ที่จะทรงรับผิดชอบได้โดยลำพังแต่ผู้เดียวพระองค์ทรงรู้ดีว่า ทรงอ่อนทั้งในทาง physical และ mental จึงมีพระราชปรารภจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้ช่วยกันรับผิดชอบให้เต็มที่อยู่เสมอ”

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

แต่ก็เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติโดยคณะราษฎรในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยพระองค์ทรงยินยอมสละพระราชอำนาจและเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทรงให้ตรวจตราตัวบทกฎหมายรัฐธรรมนูญที่จะเป็นหลักในการปกครองอย่างถาวร

ทรงแก้ไขกฎหมายของกษัตริย์ด้วยการออกพระราชบัญญัติองคมนตรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยให้สภากรรมการองคมนตรีมีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาในการร่างกฎหมายโดยมีพระราชดำริให้สภาองคมนตรีเป็นที่ฝึกการประชุมแบบรัฐสภากรรมการสภาองคมนตรีอยู่ในตำแหน่งวาระละ ๓ ปีทรงตราพระราชบัญญัติควบคุมการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือความผาสุกแห่งสาธารณชน พ.ศ. ๒๔๗๑ เพื่อคุ้มครองสวัสดิการของปวงชนชาวไทยโดยมีขอบเขตครอบคลุมการค้าขายที่เป็นสาธารณูปโภคและการเงิน เช่น การประปาการไฟฟ้า การรถไฟ การเดินอากาศ การชลประทาน การออมสิน และการประกันภัยอันเป็นรากฐานของระเบียบปฏิบัติ ที่ใช้กันมาจนทุกวันนี้

มีพระราชดำริให้จัดระเบียบการปกครองรูปแบบเทศบาลขึ้นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารและจัดการงานต่าง ๆ ของชุมชน โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นแต่ มิได้เป็นไปตามพระราชประสงค์เนื่องจากเกิดการปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ทว่า ยังมีมุมมองที่ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหาได้เป็น “กษัตริย์ประชาธิปไตย” ดังที่ทรงได้รับยกย่องไม่ ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์เขียนว่า พระองค์ทรงรับรู้ทั้งสนับสนุน “คณะกู้บ้านกู้เมือง” ซึ่งหวังปราบปรามคณะราษฎร และมีพระราชดำรัส “ประเทศนี้พร้อมแล้วหรือยังที่จะมีการปกครองแบบมีผู้แทน... ตามความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าขออย่าว่าไม่” ทั้งทรงขัดขวางเค้าโครงการเศรษฐกิจปี ๒๔๗๕ ของปรีดี พนมยงค์ซึ่งหวังสร้างรัฐสวัสดิการเป็นต้น

รูปภาพ พระบรมฉายาลักษณ์ขณะทรงข่อย

ทรงส่งเสริมการศึกษาของชาติทั้งส่วนรวมและส่วนพระองค์โปรดให้สร้างหอพระสมุดสำหรับพระนคร เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าศึกษาได้อย่างเสรี ทรงตั้งราชบัณฑิตยสภาเพื่อมีหน้าที่บริหารและเผยแพร่ วิชาการด้านวรรณคดีโบราณคดีและศิลปกรรมในด้านวรรณกรรมโปรด ตราพระราชบัญญัติคุ้มครอง วรรณกรรมและศิลปกรรมใน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระราชทานเงินส่วนพระองค์ เป็นรางวัลแก่ผู้แต่งหนังสือยอดเยี่ยม และให้ทุนนักเรียนไปศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์จากต่างประเทศ การศาสนา ทรงปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณธรรมดี งาม โดยยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโปรดให้ราชบัณฑิตย สร้างหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก ซึ่งนับว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงสร้างหนังสือสำหรับเด็ก ส่วนการศึกษาใน พระพุทธศาสนานั้น โปรดให้สร้างหนังสือพระไตรปิฎกเรียกว่า ฉบับสยามรัฐ โดยหนึ่งชุดมีจำนวน ๔๕ เล่ม เพื่อ เป็นอนุสาวรีย์เชิดชูพระเกียรติยศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในด้านศิลปวัฒนธรรมของชาตินั้น พระองค์ทรงสถาปนาราชบัณฑิตยสภาขึ้น (เดิมคือ กรมการหอ พระสมุดสำหรับพระนคร) เพื่อจัดการหอพระสมุดสำหรับพระนครและสอบสวนพิจารณาวิชาอักษรศาสตร์เพื่อ จัดการพิพิธภัณฑสถานตรวจรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุและเพื่อจัดการบำรุงรักษาวิชาช่างผลงานของ ราชบัณฑิตยสภาเป็นผลดีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอย่างมาก เช่น การตรวจสอบ ค้นฉบับเอกสารโบราณออกตีพิมพ์เผยแพร่มีการส่งเสริมสร้างสรรค์วรรณกรรมรุ่นใหม่ด้วยการประกวดเรียบ เรียงบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

ทรงอนุรักษ์ดนตรีไทยไว้ด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้เพราะได้ทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาดนตรีไทย ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เข้าถวายการฝึกสอนจนสามารถ พระราช นิพนธ์ทำนองเพลงไทยได้ ถึง ๓ เพลง คือเพลงราตรีประดับดาวเถา เพลงเขมรลอองค์เถา และเพลงไหมโรง คลื่นกระทบฝั่ง

ทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม ทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์ปฏิสังขรณ์วัดสุวรณดาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโปรดฯ ให้เขียนภาพพงศาวดาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ที่ผนังพระวิหารทรง พยายามสร้างค่านิยมให้มีสามภรรยาเพียงคนเดียว โปรดให้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะ

ผิวเมีย พ.ศ. ๒๔๗๓ ริเริ่มให้มีการจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตรอันเป็นการปลูกฝังค่านิยมแบบใหม่ที่ละน้อยตามความสมัครใจ นอกจากนี้ยังทรงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยทรงมีแต่พระบรมราชินีเพียงพระองค์เดียว

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีเสด็จเยือนประเทศเยอรมนีในปี ค.ศ. ๑๙๓๔ นอกจากนี้แล้ว เมื่อทรงว่างจากพระราชภารกิจ พระองค์โปรดในการถ่ายภาพนิ่งและถ่ายภาพยนตร์ทรงมีกล้องถ่ายภาพและภาพยนตร์จำนวนมากที่ทรงสะสมไว้สะท้อนให้เห็นพระอุปนิสัยโปรดการถ่ายภาพและภาพยนตร์ ภาพยนตร์ทรงถ่ายมีเนื้อหาทั้งที่เป็นสารคดีและที่ให้ความบันเทิงในจำนวนมากหลายเรื่อง เรื่องที่เป็นเกียรติประวัติของวงการภาพยนตร์ไทยและแสดงพระราชอัจฉริยภาพที่เยี่ยมในการสร้างโครงเรื่อง กำกับภาพ ลำดับฉาก และอำนวยการแสดง คือ เรื่องแหวนวิเศษ นับได้ว่าพระองค์เป็นหนึ่งในบุคคลที่บุกเบิกวงการภาพยนตร์ไทยอีกพระองค์หนึ่ง นอกจากนี้ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงซึ่งนับเป็นโรงภาพยนตร์ทันสมัยในสมัยนั้น นับเป็นโรงมหรสพแห่งแรกในเอเชียที่มีเครื่องปรับอากาศระบบไอน้ำ

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ในต้นรัชสมัยได้ทรงดำเนินกิจการสำคัญที่ทรงเกี่ยวข้องกับต่างประเทศที่ค้างมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สำเร็จลุล่วงไป เช่น การให้สัตยาบันสนธิสัญญาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทรงทำสัญญาใหม่ ๆ กับประเทศเยอรมนีหลังสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ และทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเกี่ยวกับดินแดนในลุ่มแม่น้ำโขงเรียกว่าสนธิสัญญาอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๖๔ โดยกำหนดให้มีเขตปลอดทหาร ๒๕ กิโลเมตร ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงแทนที่จะมีเฉพาะฝั่งสยามแต่เพียงฝ่ายเดียว

พระบรมราชานุสรณ์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ จึงมีการสร้างพระบรมราชานุสรณ์หลายแห่ง เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ เช่น วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้วันที่ ๓๐ พฤษภาคมของทุกปีซึ่งเป็นวันสวรรคตของพระองค์เป็น "วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นการน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อปวงชนชาวไทยนานัปการ

วังศุโขทัย

วังศุโขทัย ตั้งอยู่ริมถนนข้าวและถนนสามเสน โดยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อพระราชทานเป็นของขวัญในการอภิเษกสมรสของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนศุโขไทยธรรมราชา (พระยศขณะนั้น) กับหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี สวัสดิวัตน์ (พระยศขณะนั้น) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยได้รับพระราชทานนามวังจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "วังศุโขไทย"

ถนนประชาธิปไตย

ถนนประชาธิปไตยเป็นถนนที่เริ่มตั้งแต่สะพานพระพุทธยอดฟ้าถึงวงเวียนใหญ่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงตั้งชื่อถนนถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "ถนนพระปกเกล้า" หรือ "ถนนประชาธิปไตย" เพื่อเป็นการเฉลิมพระ

เกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้าและถนนเพื่อเชื่อมฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีโดยพระองค์พระราชทานนามถนนนี้ว่า "ถนนประชาธิปไตย"

สถาบันพระปกเกล้า

สถาบันพระปกเกล้าเป็นสถาบันพัฒนาประชาธิปไตยที่จัดตั้งขึ้นในวโรกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนชาวไทยโดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชให้เชิญพระนามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นชื่อของสถาบัน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดโดยใช้ระบบการศึกษาทางไกลซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานชื่อมหาวิทยาลัยตามพระนามเดิมของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศที่ "กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา" นอกจากนี้ยังพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้พระราชลัญจกรในรัชกาลที่ ๗ นำมาประกอบกับเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกรุงสุโขทัยเป็นตราประจำมหาวิทยาลัยด้วย

โรงพยาบาลพระปกเกล้า

โรงพยาบาลพระปกเกล้า เดิมชื่อโรงพยาบาลจันทบุรีคณะรัฐมนตรีมีมติให้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลพระปกเกล้าเพื่อน้อมเกล้าถวายเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖ นอกจากนี้ยังมีการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและตึกต่างๆ เช่น อาคารประชาธิปก อาคารประชธิปกศักดิ์เดชน์ ภายในโรงพยาบาลรวมทั้งมีการจัดตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้นที่โรงพยาบาลพระปกเกล้าปัจจุบัน คือวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรีและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินียังได้พระราชทานพระราชทรัพย์จัดตั้ง "ทุนประชาธิปก" (ต่อมาเปลี่ยนเป็นมูลนิธิประชาธิปก-รำไพพรรณี) เพื่อสนับสนุนกิจการของโรงพยาบาลพระปกเกล้า, วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

พระอิสริยยศและพระเกียรติยศธรรมเนียมพระยศของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

รูปภาพ ธงประจำพระอิสริยยศ

การทูล	ฝ่าละอองธุลีพระบาท
การแทนตน	ข้าพระพุทธเจ้า
การขานรับ	พระพุทธเจ้าข้า/เพคะ

พระอิสริยยศ

- สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชน์
(๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘)
- สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา
(๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ - ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓)
- สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา
(๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
- สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา
(๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
(๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗)
- สมเด็จพระบรมราชปิตุลา เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา
(๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒)
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
(๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นต้นไป)

พระราชลัญจกร

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำพระองค์

พระราชลัญจกรประจำพระองค์ เรียกว่า พระแสงศร เป็นรูปพระแสงศร ๓ องค์ วางอยู่บนราวพาดที่ เบื้องบนเป็นตรามหาจักรีบรมราชวงศ์ภายใต้พระมหาทิพยมงกุฎเบื้องซ้ายและเบื้องขวาของราวพาดพระแสงศร ตั้งบังแทรกสอดแทรกด้วยสายกระหนกอยู่บนพื้นคอนบนของดวงตราพระราชลัญจกรองค์นี้ออกแบบโดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ทรงนำพระบรมนามาภิไธยเดิมของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ประชาธิปกศักดิ์เดชน์ ซึ่งคำว่าเดชน์แปลว่า ลูกศร มาใช้ในการ ออกแบบ ดังนั้น พระราชลัญจกรประจำพระองค์จึงเป็นรูปพระแสงศร อันประกอบด้วยพระแสงศรพรหมศาสตร์ พระแสงศรประลัยวาต และพระแสงศรอัคนีวาต ซึ่งเป็นพระแสงศรที่ใช้ในพระราชพิธีศรีสังข์จนกาล (พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าชั้นที่ ๑ ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ ๑ (เสนางคະບតិ)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นมหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ม.)
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๑
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้นที่ ๑
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๗ ชั้นที่ ๑

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันสูงส่งยิ่งดอกเบญจมาศชั้นสังวาล
ประเทศญี่ปุ่น ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๙
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างประเทศเดนมาร์ก ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๘
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์สิงห์เนเธอร์แลนด์ประเทศเนเธอร์แลนด์ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์บารันชั้นที่ ๑ สหราชอาณาจักร ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๙
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์เลโอโปลด์ชั้นที่ ๑ ประเทศเบลเยียม ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

บุคคลสำคัญของโลก

ที่ประชุมใหญ่ขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นบุคคลสำคัญของโลกในฐานะที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์และสื่อสารมวลชน เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีในการประกอบพระราชกรณียกิจในไทยหลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ และเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสวันพระราชสมภพครบรอบ ๑๐ ปีนักขัต (๑๒๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ)

รัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓๑ ปีฉลู ณ เมืองไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมนีตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นพระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (ภายหลังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) และหม่อมศรีสวาลัย (ภายหลังดำรงพระยศเป็น "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี") มีพระเชษฐภคินีและพระอนุชาร่วมพระชนกชนนีอีก ๒ พระองค์ ได้แก่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช (ภายหลังทรงขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช) พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๘ แห่งราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะที่มีพระชนมายุเพียง ๘ พรรษาและประทับอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ตั้งนั้น จึงมีการแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพื่อทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินจนกว่าพระองค์จะทรงบรรลุนิติภาวะพระองค์เสด็จนิวัติพระนครครั้งแรกภายหลังทรงครองราชย์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ และครั้งที่สองเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ระหว่างกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพียง ๔ วัน พระองค์เสด็จสวรรคตด้วยทรงต้องพระแสงปืนเมื่อ วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ณ ห้องพระบรรทมพระที่นั่งบรมพิมานภายในพระบรมมหาราชวังรวมระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติทั้งสิ้น ๑๒ ปี

พระราชประวัติ

ขณะทรงพระเยาว์

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์กับหม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยาเสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓๑ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเดลแบร์กสาธารณรัฐมาร์ (ปัจจุบันคือประเทศเยอรมนี)

ขณะที่สมเด็จพระราชบิดาทรงศึกษาการแพทย์ที่ประเทศเยอรมันโดยได้รับพระราชทานพระนามจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าหม่อมเจ้าอานันทมหิดล มหิดลหลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลพระมรดาออกพระนามเรียกพระองค์เป็นการลำลองว่าพันพระองค์ทรงมี สมเด็จพระเชษฐภคินี ๑ พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และ สมเด็จพระอนุชา ๑ พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อทรงพระเยาว์ได้ตามเสด็จสมเด็จพระราชบิดา และ สมเด็จพระราชชนนีไปยังประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสประเทศสวิตเซอร์แลนด์และสหรัฐอเมริกาซึ่ง สมเด็จพระราชบิดาทรงเข้าศึกษาวิชาแพทย์ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดสหรัฐอเมริกา ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๙ - ๒๔๗๓ แล้วจึงเสด็จกลับประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อพระชนมายุได้ ๓ พรรษา ประทับ ณ วังสระปทุม ในระหว่างนั้นสมเด็จพระราชบิดาทรงพระประชวรและสิ้นพระชนม์ ดังนั้น พระองค์จึงอยู่ในความดูแลของสมเด็จพระราชชนนีเพียงพระองค์เดียว

พระองค์ทรงเริ่มการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนมาแตร์เดอีและเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ (พ.ศ. ๒๔๗๙ ป.) หลังจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นสมเด็จพระราชชนนีได้ขอพระราชทานพระราชนุญาตจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการที่จะทรงนำพระโอรส และ พระอิตาไปประทับที่เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยพระองค์ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนมีเรมองต์ ต่อมาย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนนูแวลเดอลา ชูวิสโรมองต์ และ ทรงศึกษาภาษาไทย ณ ที่ประทับ โดยมีพระอาจารย์ตามเสด็จไปจากกรุงเทพฯ

การขึ้นทรงราชย์

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเมื่อยังทรงพระเยาว์

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติและมีได้ทรง
สมมติเจ้านายพระองค์ใดพระองค์หนึ่งเป็นรัชทายาท ดังนั้นคณะรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบจากสภา
ผู้แทนราษฎรจึงได้อัญเชิญเสด็จพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งเป็นเจ้านายเชื้อพระบรมวงศ์
พระองค์ที่ ๑ ในลำดับพระราชสันตติวงศ์แห่งกฏมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ขึ้นทรง
ราชย์สืบพระราชสันตติวงศ์ต่อไป ตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยได้รับการเฉลิมพระนามเมื่อวันที่ ๒๕
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในขณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุ ๘ พรรษา และ
ยังคงประทับอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพื่อบริหารราชการแผ่นดิน
แทนจนกว่าจะทรงบรรลุนิติภาวะ ได้แก่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าออสการ์นุทิศ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๗๘ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์สิ้นพระชนม์ สภาผู้แทนราษฎรจึงได้แต่งตั้งให้นายพล
เอกเจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน (อุ่ม อินทรโยธิน) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และเมื่อเจ้าพระยายมราช
(ปั้น สุขุม) ถึงแก่อสัญกรรม จึงมีการแต่งตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แทนหลังจาก
จากนั้น

เมื่อเจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน (อุ่ม อินทรโยธิน) ถึงแก่อสัญกรรม รวมทั้ง พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์
เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง นายปรีดี พนมยงค์ จึงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์เพียงผู้เดียวจนกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับสู่พระนคร

การเสด็จนิวัติพระนคร

รัฐบาลได้กราบบังคมทูลอัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัติพระนคร เมื่อปลายปี
พ.ศ. ๒๔๗๗ เพื่อประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่เนื่องจากพระพลานามัยของพระองค์ไม่สมบูรณ์จึงได้
เลื่อนกำหนดออกไปก่อนและได้กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จฯ อีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ แต่ก็ทรงติดขัดเรื่องพระ
พลานามัยอีกเช่นกัน หลังจากนั้น รัฐบาลได้ส่งพลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร (ม.ร.ว.สิทธิ สุทัศน์) ไปเข้าเฝ้า
สมเด็จพระราชชนนีที่โลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทูลอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จ
นิวัติพระนครอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างเตรียมการเสด็จนิวัติพระนครนั้นได้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่คณะรัฐบาลใหม่จึงขอเลื่อนการรับเสด็จออกไปอย่างไม่มีกำหนด

รูปภาพ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสมเด็จพระราชชนนี
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

หลังจากนั้น รัฐบาลได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จนิวัติ พระนครอีกครั้งในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเสด็จพระ
ราชดำเนินจากเมืองโลซานที่ประทับ โดยทางรถไฟมายังเมืองมาเชลล์ เพื่อประทับเรือเมโอเนีย ในการเสด็จ
พระราชดำเนินกลับสู่ประเทศไทยและเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เรือพระที่นั่งได้เทียบจอด
ทอดสมอที่เกาะสีชังรัฐบาลได้จัดเรือหลวงศรีอยุธยาออกไปรับเสด็จมายังจังหวัดสมุทรปราการ ณ ที่นั้นสมเด็จพระ
พระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าได้เสด็จไปคอยรับพระราชมนต์คาและพระสุนิสาด้วย
หลังจากนั้น จึงได้เสด็จโดยเรือหลวงศรีอยุธยาเข้าสู่กรุงเทพมหานครและประทับที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
ซึ่งนับเป็นการเสด็จนิวัติประเทศไทย เป็นครั้งแรกหลังจากเสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ทรงใช้เวลา
อยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลาประมาณ ๒ เดือนจึงได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปศึกษาต่อที่ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง พระองค์จึงเสด็จนิวัติพระนครอีกครั้ง พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราช
ชนนี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ซึ่งการเสด็จนิวัติ
ประเทศในครั้งนี้ ทางราชการได้จัดพระที่นั่งบรมพิมานภายในพระบรมมหาราชวังเป็นที่ประทับ และเนื่องจาก
พระองค์ทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว จึงสามารถบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่ต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอีกต่อไป

พระราชกรณียกิจ

ด้านการปกครอง

พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปในพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในวันที่ ๙
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ และเปิดประชุมสภาผู้แทนในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ นอกจากนี้ ยังเสด็จพระ
ราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ และทรงเยี่ยมชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นครั้งแรก ณ สำเพ็งพระนคร
พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นช่วงที่เกิด
ความขัดแย้งกันระหว่างชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนจนเกือบเกิดสงครามกลางเมือง เมื่อพระองค์ทรงทราบ
เรื่อง มีพระราชดำริว่าหากปล่อยความขุ่นข้องบาดหมางไว้เช่นนี้ จะเป็นผลร้ายตลอดไปจึงทรงตัดสินพระทัย
เสด็จพระราชดำเนินสำเพ็ง ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ ชั่วโมง และพระองค์ทรงพระราชดำเนินด้วยพระบาท
เป็นระยะประมาณ ๓ กิโลเมตรการเสด็จพระราชดำเนินสำเพ็งในครั้งนี้จึงเป็นการประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้นให้
หมดไป

ด้านการศึกษา

ในการเสด็จนิวัติพระนครครั้งแรกนั้น พระองค์ได้ประกอบพิธีทรงปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ
ท่ามกลางมณฑลสงฆ์ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑
นอกจากนี้ ยังเสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการพระพุทธรูปในพระอารามที่สำคัญ เช่น วัดพระเชตุพน
วิมลมังคลาราม วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวร
ารามราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหารและวัดเทพศิรินทราวาสราชวรวิหารโดยเฉพาะที่
วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร นั้นพระองค์เคยมีพระราชดำรัสกล่าวว่า “ที่นี่สงบเงียบน่าอยู่จริง”
ดังนั้นเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต จึงได้นำพระบรมราชสรีรางคารของพระองค์มาประดิษฐาน ณ วัดแห่งนี้
พระองค์ยังทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะผนวชในพระพุทธศาสนา โดยได้มีพระราชหัตถเลขาถึง สมเด็จพระ
สังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงขอสังฆราชาญฺเฐระห์ใน

การศึกษาตำราทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการเตรียมพระองค์ในการที่จะอุปสมบท แต่ก็ได้ผนวชตามที่ตั้งพระราชหฤทัยไว้ นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์บำรุงวัดวาอาราม กับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาอื่นตามสมควร

ด้านการศึกษา

ในการเสด็จนิวัติพระนครในครั้งที่ ๒ พระองค์ทรงได้ประกอบพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศโดยเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการของหอสมุดแห่งชาติรวมทั้ง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมสถานศึกษาหลายแห่ง เช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนเทพศิรินทร์ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ทรงศึกษาขณะทรงพระเยาว์ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรเป็นครั้งแรกของพระองค์ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ และอีกครั้งที่หอประชุมราชแพทยาลัย ศิริราชพยาบาลมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยในการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งนี้ มีพระราชปรารภให้มีการผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอที่จะช่วยเหลือประชาชน โรงเรียนแพทย์แห่งที่ ๒ จึงได้ถือกำเนิดขึ้นที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ซึ่งในปัจจุบัน คือคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลังจากนั้น ในวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ พระองค์ทรงหว่านข้าว ณ แปลงสาธิต ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งถือเป็นพระราชกรณียกิจสุดท้าย ก่อนเสด็จสวรรคต

เสด็จสวรรคต

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงตั้งพระทัยจะทรงศึกษาปริญญาเอก สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยโลซานที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์จนเรียบร้อยแล้วจึงจะเสด็จนิวัติพระนครเป็นการถาวรและทรงเข้ารับการบรมราชาภิเษกในภายหลังแต่พระองค์ได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนด้วยพระแสงปืน ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ เวลาประมาณ ๙ นาฬิกา ณ ห้องพระบรรทมพระที่นั่งบรมพิมานภายในพระบรมมหาราชวังก่อนกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์เพียง ๔ วัน ในชั้นต้นทางราชการได้มีการแถลงข่าวสาเหตุการสวรรคต ว่าเป็นอุบัติเหตุจากพระแสงปืนลั่น แต่การสอบสวนในภายหลังกลับพบสาเหตุว่าเป็นการลอบปลงพระชนม์

รูปภาพ พระเมรุมาศพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

หลังจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต ได้อัญเชิญพระบรมศพมาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทพระบรมมหาราชวัง และจัดให้มีพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ในระหว่างวันที่ ๒๘-๒๙ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๓ ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวงวันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินเก็บพระบรมอัฐิ และอัญเชิญพระโกศพระบรมอัฐิประดิษฐานที่บุษบกเหนือพระแท่นแว่นฟ้าทอง ภายในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมาฆะวันตก และจัดให้มีการพระราชกุศลพระบรมอัฐิขึ้น หลังจากนั้น ได้อัญเชิญพระโกศพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมานชั้นบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินอัญเชิญพระมอพระบรมราชสรีรางคารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ไปยังวัดสุทัศน์เทพวรารามและอัญเชิญพระบรมราชสรีรางคารบรรจุลงในหีบพร้อมทั้งเคลื่อนหีบพระบรมราชสรีรางคารเข้าสู่พระพุทธรูปปลั่งกั พระศรีศากยมุนี พระประธานในพระวิหารหลวง วัดสุทัศน์เทพวราราม

การเฉลิมพระปรมาภิไธย

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ไม่ได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี ดังนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระบรมชติยราชอิสริยยศ รวมทั้ง ยังได้ถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์บางอย่าง เช่น นพปฎลเศวตฉัตรซึ่งใช้ในการกางกั้นพระบรมศพและพระบรมอัฐิ จึงได้มีการประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นเป็น "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิมล รามธิบดี จักรีนฤพดินทร์ สยามมินทราธิราช" โดยประกาศเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๙

หลังจากนั้น เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๙ ไหว้โรกาสพระราชพิธีฉลองทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเป็นพระปรมาภิไธยอันวิเศษตามแบบแผนโบราณราชประเพณีว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิมลรามธิบดีจุฬาลงกรณราชปิยวร นัดดา มหิตลานเรศวรางกูร ोศุรยสันตติวงศวิสุทธวัชรุตมชัตติยศักดิ์อรรคอุดม จักรีบรมราชวงศนิวิฐ ทศพิธราชธรรมอุกฤษฏนิบุณอดุลยฤษฏาภินิหารรังสฤษฏ์ สุสาธิตบุรพาธิการ โทศกาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทพเวศวานุรักษ์ ััญญอรรคลักษณ์วิจิตรโสภาคยสรรพางค์มหานวมงคลประณตบาทบงกชยุคล อเนกนิกรชนสโมสรสมมตประสิทธิ์วรยศมโหคนบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตรราดฉัตร สรรพรัฐทศวิจิตรไชยสงคราม ไศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวไศรยพุทธาที่ไครรัตน์ สรรณารักษ์วิศิษฎ์ศักดิ์ครนเรศรามธิบดี พระอัฐมรามธิบดีนทรสยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร" นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขานพระปรมาภิไธยอย่างมัยยกว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สกลไพศาล มหารัษฎิบติ พระอัฐมรามธิบดีนทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร" และอย่างสังเขปว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามธิบดีนทร"

พระราชลัญจกรประจำพระองค์

รูปภาพ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๘

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ให้สำนักพระราชวังจัดสร้างพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลขึ้น ซึ่งเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดีสมุหพระราชวังได้ปรับปรุงพระราชลัญจกรรูปพระโพธิสัตว์สวนดุสิต ที่เคยใช้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาใช้เป็นพระราชลัญจกรประจำพระองค์ โดยการสร้างพระราชลัญจกรนั้น ใช้แนวคิดจากพระบรมนามาภิไธยก่อนทรงราชย์ นั่นคือ "อานันทมหิดล" ซึ่งหมายถึง เป็นที่ยินดีแก่แผ่นดินดังนั้น จึงได้ใช้รูปพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีหมายความเดียวกันว่าเป็นความยินดีและเป็นเดชยิ่งในพื้นพิภพ มาเป็นพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๘ นั้น เป็นตราฯ ลักษณะกลมศูนย์กลางกว้าง ๗ เซนติเมตร มีรูปพระโพธิสัตว์ประทับอยู่เหนือบัลลังก์ดอกบัวพระบาทขวาห้อยอยู่เหนือบัวบาน ซึ่งหมายถึง แผ่นดินพระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัวตูม มีเรือนแก้วอยู่ด้านหลังแถบรัศมีซึ่งมีข้อแตกต่างจากพระราชลัญจกรที่ใช้ในรัชกาลที่ ๕ คือมีการเพิ่มรูปฉัตรตั้งไว้ข้างแทนที่ประทับของพระโพธิสัตว์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานก่อนที่จะขึ้นครองราชย์สมบัติมีดังนี้

- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ (ม.ก.จ.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ (น.ร.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าชั้นที่ ๑ ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ (ม.จ.ก.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นมหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ว.)
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑ (อ.ป.ร.๑)

รัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๙)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พระราชสมภพ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่เก้าแห่งราชวงศ์จักรีเสด็จสู่พระราชสมภพตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ขณะนี้จึงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เสวยราชย์นานที่สุดในโลกที่มีพระชนมชีพอยู่และยาวนานที่สุดในประเทศไทยพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญและได้ทรงหยุดยั้งการกบฏ เช่น ในคราวปี ๒๕๒๔ และ ปี ๒๕๒๘ กระนั้น ก็ได้ทรงแต่งตั้งหัวหน้าคณะยึดอำนาจหลายคณะ เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในช่วงพุทธทศวรรษ ที่ ๒๕๐๐ กับพลเอกสนธิ บุญยรัตกลินในช่วงปลายพุทธทศวรรษ ที่ ๒๕๔๐ ตลอดรัชสมัยของพระองค์จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้เกิดการรัฐประหารโดยกองทัพมากกว่า ๑๕ ครั้ง รัฐธรรมนูญ ๑๘ ฉบับและนายกรัฐมนตรี ๒๘ คน ประชาชนชาวไทยจำนวนมากเคารพพระองค์ อนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะและผู้ใดจะละเมิดมิได้ ส่วนประมวลกฎหมายอาญาว่า การดูหมิ่น หมิ่นประมาทหรืออาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์เป็นความผิดอาญา คณะรัฐมนตรีหลายชุดที่ได้รับการเลือกตั้งมาก็ถูกคณะทหารล้มล้างไปด้วยข้อกล่าวหาว่านักการเมืองผู้ใหญ่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ กระนั้น พระองค์เองได้ตรัสเมื่อปี ๒๕๔๘ ว่า สาธารณชนพึงวิพากษ์วิจารณ์พระองค์ได้

พระองค์ทรงเป็นที่สรรเสริญในประเทศไทยเกี่ยวกับพระราชดำริในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โคฟี แอนนัน เลขาธิการสหประชาชาติได้ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แต่พระองค์กับทั้งพระองค์ยังทรงเป็นเจ้าของสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ งานพระราชนิพนธ์ และงานดนตรีจำนวนหนึ่งด้วย ด้านสิทธิของพระองค์นิตยสารฟอบส์จัดอันดับให้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระราชทรัพย์มากที่สุดใน

โลกตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ถึง ๒๕๕๖ เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๗ พระองค์มีพระราชทรัพย์ ๓๐,๐๐๐ ล้านบาท สหรัฐ (ดูหมายเหตุด้านล่าง) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้นใช้สินทรัพย์เพื่อสวัสดิการสาธารณะ เช่น เพื่อพัฒนาเยาวชนแต่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องจ่ายภาษีและให้เปิดเผยการเงินต่อพระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียวขณะที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชก็ได้ทรงอุทิศพระราชทรัพย์ไปในโครงการพัฒนาประเทศไทยหลายต่อหลายโครงการ โดยเฉพาะในทางเกษตรกรรมสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพ ทรัพยากรน้ำ สวัสดิการทางคมนาคม และสวัสดิการสาธารณะอนุสรณ์ ถึงพระองค์นั้นพบได้ดาษดื่นในสื่อมวลชนไทย

พระราชประวัติ

รูปภาพ จากความกษัยพระบาทสมเด็จพระปรมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีและพระบาทสมเด็จพระปรมนทรมหาอานันทมหิดลกรมพระยาชัยนาทนเรนทร

พระราชสมภพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพในราชสกุลมหิดล อันเป็นสายหนึ่งในราชวงศ์จักรี ณ โรงพยาบาลแมตต์ออเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่จันทร์เดือนอ้าย ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเสาะ นพศก จุลศักราช ๑๒๘๔ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๐ ซึ่งเหตุที่พระราชสมภพในสหรัฐอเมริกาเนื่องจากพระบรมราชชนกและพระบรมราชชนนี กำลังทรงศึกษาวิชาการอยู่ที่นั่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระโอรสองค์ที่สามในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกในกาลต่อมา) และหม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา (สกุลเดิม ตะละกัญ, สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในกาลต่อมา) มีพระนามเมื่อแรกประสูติอันปรากฏในสูติบัตรว่าเบบี๋ สงขลา (อังกฤษ: Baby Songkla) ต่อมาคือพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดชเมื่อได้รับพระราชทานนาม มีพระเชษฐภคินีและสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดล ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงออกพระนามเรียกพระองค์เป็นการล้อเล่นว่า "เล็ก"

พระนามภูมิพลอดุลยเดชนั้นพระบรมราชชนนีได้รับพระราชทานทางโทรเลขจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อวันที่ ๓๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยทรงกำกับตัวสะกดเป็นอักษรโรมันว่า "Bhumibala Aduladeja" ทำให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเข้าใจพระทัยว่าได้รับพระราชทานนามพระโอรสว่า "ภูมิบาล" ในระยะแรกพระนามของพระองค์สะกดเป็นภาษาไทยว่า "ภูมิพลอดุลยเดช" ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเองทรงเขียนว่า "ภูมิพลอดุลยเดช" โดยทรงเขียนทั้งสองแบบสลับกันไป จนมาทรงนิยมใช้แบบหลังซึ่งมีตัว "ย" สะกดตราปัจจุบัน

พระนามของพระองค์มีความหมายว่า

- ภูมิพล - ภูมิ หมายความว่า "แผ่นดิน" และ พล หมายความว่า "พลัง" รวมกันแล้วหมายถึง "พลังแห่งแผ่นดิน"
- อดุลยเดช - อดุลย หมายความว่า "ไม่อาจเทียบได้" และ เดช หมายความว่า "อำนาจ" รวมกันแล้วหมายถึง "ผู้มีอำนาจที่ไม่อาจเทียบได้"

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้เสด็จกลับสู่ประเทศไทยพร้อมพระบรมราชชนก ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดสหรัฐอเมริกา พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเชษฐาธิราช โดยประทับ ณ วังสระปทุมต่อมาวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนกสวรรคต ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุไม่ถึงสองพรรษา

ทรงศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อเจริญพระชนมายุได้สี่พรรษา เสด็จเข้าศึกษาที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัยจนถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๖ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ เมืองโลซานประเทศสวิตเซอร์แลนด์พร้อมด้วยพระบรมราชชนนีพระเชษฐภคินี และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเพื่อการศึกษาและพระพลานามัยของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชจากนั้นทรงเข้าศึกษาต่อชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนเมียร์มองด์เมืองโลซาน ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ทรงศึกษาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษแล้วทรงเข้าชั้นมัธยมศึกษา ณ "โรงเรียนแห่งใหม่ของชื่ออีลโรมองด์" (ฝรั่งเศส: École Nouvelle de la Suisse Romande, เอกอลนูแวล เดอ ลา ซืออีล โรมองด์)เมืองแชลลี-ซูร์-โลซาน (ฝรั่งเศส: Chailly-sur-Lausanne)

เมื่อพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ แห่งราชวงศ์จักรีพระองค์ก็ได้รับการสถาปนาฐานันดรศักดิ์เป็น "สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช" เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้โดยเสด็จฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จนิวัตประเทศไทย เป็นเวลา ๒ เดือน โดยประทับที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานพระราชวังดุสิตจากนั้นเสด็จกลับไปศึกษาต่อที่สวิตเซอร์แลนด์จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ทรงรับประกาศนียบัตรทางอักษรศาสตร์ จากโรงเรียนอิมมานูส คลาซิก กังโตนาลแล้วทรงเข้าศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยโลซานแผนกวิทยาศาสตร์โดยเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งที่สอง ประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง

ทรงประสูติประสูติเหตุ

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔

หลังจากที่จบการศึกษาจากลวิตเซอร์แลนด์ พระองค์เสด็จไปเยือนกรุงปารีสทรงพบกับหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ซึ่งเป็นลูกสาวของเอกอัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศสเป็นครั้งแรกในขณะนั้น ทั้งสองพระองค์มี พระชนมายุ ๒๑ พรรษาและ ๑๕ พรรษาตามพระลำดับเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ในระหว่างเสด็จ ประทับยังต่างประเทศ ขณะที่พระองค์ทรงขับรถยนต์พระที่นั่งเพียง หอปอลีโน จากเจนีวาไปยังโลซาน ทรง ประสูติเหตุทางรถยนต์ กล่าวคือรถยนต์พระที่นั่งชนกับรถบรรทุกอย่างแรง ทำให้เสขกระฉกกระเด็นเข้า พระเนตรขวาพระอาการสาหัส หลังการถวายการรักษาพระองค์มีพระอาการแทรกซ้อน บริเวณพระเนตรขวา แผลพญิงถวายการรักษาอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง หากแต่พระอาการยังคงไม่ดีขึ้นกระทั่งวินิจฉัยแล้วว่าพระองค์ ไม่สามารถทอดพระเนตรผ่านทางพระเนตรขวา ของพระองค์เองได้ต่อไปแล้วจึงได้ถวายการแนะนำ ให้ พระองค์ทรงพระเนตรปลอมในที่สุดทั้งนี้ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าเยี่ยมพระอาการเป็นประจำ จนกระทั่งหายจากอาการประชวร อันเป็นเหตุที่ทำให้ทั้งสองพระองค์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เสวยราชย์และทรงอภิเษกสมรส

วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตอย่าง กะทันหัน ณ พระที่นั่งบรมพิมานภายในพระบรมมหาราชวังในวันเดียวกันนั้นเองรัฐสภาได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ ในการที่จะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชซึ่งเป็นพระอนุชาร่วมพระราชชนนี ใน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไปแต่เนื่องจากยังมีพระราช กิจด้านการศึกษา จึงทรงอาสาประชาชนชาวไทยเสด็จพระราชดำเนินไปศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยแห่งเดิม แต่ เปลี่ยนสาขาจากวิทยาศาสตร์ ไปเป็นสาขาสังคมศาสตร์นิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับ ตำแหน่งประมุขของประเทศ ล่าสุด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีพระชนมายุ ๗๓ พรรษา นับว่าเป็นกษัตริย์พระองค์แรกของ ไทย นับตั้งแต่พ่อขุน ศรีอินทราทิตย์ที่มีพระชนมายุเกิน ๗๐ พรรษา

รูปภาพ ทรงตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน ในพระราชพิธีราชาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เดิมทีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะทรงครองราชย์สมบัติในระหว่างการจัดงานพระบรมศพของพระบรมเชษฐาเท่านั้นเพราะยังทรงพระเยาว์และไม่เคยเตรียมพระองค์ในการเป็นพระมหากษัตริย์มาก่อนเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับรถพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมืองเพื่อทรงศึกษาเพิ่มเติมที่สวิตเซอร์แลนด์ ก็ทรงได้ยินเสียงราษฎรคนหนึ่งตะโกนว่าในหลวง อย่าทิ้งประชาชน “จึงทรงนึกตอบในพระราชหฤทัยว่า” ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนอย่างไรได้”ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักในหน้าที่พระมหากษัตริย์ของพระองค์ ตั้งที่ได้คร่ำครวญกับคนเดิมนั้นในอีก ๒๐ ปีต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เมื่อวันที่ ๓๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ และเสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนครในปีถัดมา โดยประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ต่อมาวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๙๓ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ณ พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าภายในวังสระปทุม ซึ่งในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสนี้ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณีขึ้น ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณเฉลิมพระปรมาภิไธยตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามหาอหิบดี จักรีนฤพดินทรสยามมิ่งมหาอิราช บรมนาถบพิตรพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ในโอกาสนี้พระองค์ทรงพระราชดำริว่า ตามโบราณราชประเพณีเมื่อสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้วย่อมโปรดให้สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระอัครมเหสีขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินี ดังนั้น พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

ผนวช

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับบาตร ขณะผนวช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ออกผนวชเป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม - ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ทรงได้รับฉายาว่า *ภูมิลोकิกขุ* หลังจากนั้น พระองค์เสด็จฯ ไปประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศวิหารระหว่างที่ผนวชนั้น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระนามาภิไธยเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในวันเฉลิม พระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ในปีเดียว

ระหว่างที่ทรงดำรงสมณเพศพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกิจเช่นเดียวกับพระภิกษุทั้งหลายอย่างเคร่งครัด เช่นเสด็จลงพระอุโบสถทรงทำวัตรเช้า-เย็น ตลอดจนทรงสดับพระธรรมและพระวินัยนอกจากนี้ยังได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจพิเศษอื่น ๆ เช่นในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดารามทรงร่วมสังฆกรรมในพิธีผนวชและอุปสมบทนาคหลวงในพระบรมราชินูปถัมภ์ในวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เสด็จฯ ไปทรงรับบิณฑบาตจากพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระที่นั่งอัมพรสถานในโอกาสนี้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมารครั้งยังเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วย

อนึ่ง ในการทรงพระผนวชครั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช พระราชอุปัชฌาย์ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า และถวายฐานันดรศักดิ์ เป็น กรมหลวง

เหตุผลปลงพระชนม์

เดือนกันยายน ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจในจังหวัดภาคใต้

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงเยี่ยมราษฎรที่บาดเจ็บจากเหตุระเบิด

ในวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๒๐ เวลา ๑๕.๑๕ น.ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ทรงประทับบนพลับพลาที่ประทับ ซึ่งมีประชาชนมาเฝ้ารับเสด็จราว ๓๐,๐๐๐ คนก็ได้มีราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จไปหยิบไฟแช็คตังกล่าวเป็นเหตุให้ระเบิดลูกแรกเกิดระเบิดขึ้น ราษฎรต่างพากันแตกตื่นและเหยียบกับระเบิดลูกที่สองทำให้ระเบิดลูกที่สองเกิดระเบิดขึ้น ระเบิดลูกแรกห่างจากพลับพลาที่ประทับ ๖๐.๑๕ เมตร ห่างจากลาดพระบาท ๕.๒๐ เมตรและระเบิดลูกที่สองห่างจากพลับพลาที่ประทับ ๑๐๕.๑๕ เมตร ห่างจากลาดพระบาท ๖.๐๐ เมตร แรงระเบิดทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ ๕๕ คน บาดเจ็บสาหัส ๑๑ คนขณะที่เกิดความโกลาหลนั้นบรรดาเจ้าหน้าที่และผู้บังคับบัญชาลูกเสือชาวบ้านได้เข้าระงับควบคุมฝูงชนอย่างฉับพลันมีการใช้เครื่องขยายเสียงแบบมือถือที่เตรียมไว้แล้ว ปลอบโยนประชาชนมิให้ตื่นตระหนกและให้อยู่กับที่ ขณะเดียวกันก็มีการลำเลียงผู้บาดเจ็บไปยังโรงพยาบาล ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์มิได้ทรงรับบาดเจ็บใด ๆ ขณะเกิดเหตุ นั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนประทับอยู่กับที่และทอดพระเนตรมองเหตุการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ยื่นรายล้อมถวายการอารักขาในขณะที่พิธีการต้องหยุดชะงักชั่วคราวทั้งนี้ก่อนหน้าเหตุระเบิดประมาณ ๒๐ ชั่วโมง ก็ได้มีตำรวจขับรถจักรยานยนต์ฝ่าสัญญาณไฟจราจรพุ่งชนรถยนต์พระที่นั่งจนเกิดไฟลุกท่วม

ภายหลังเกิดเหตุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่อไปโดยมิได้แสดงพระอาการปวิติคต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีพระราชดำรัสให้ทุกคนมีจิตใจเข้มแข็งไม่ตื่นตื่นต่อสถานการณ์ เมื่อจบคำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วสมเด็จพระเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุภา และสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ซึ่งประทับอยู่ในพลับพลาทรงนำเหล่าราษฎรร้องเพลง “เราสู้” และภายหลังเสร็จพระราชกรณียกิจ เวลา ๑๘.๕๕ น.พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนผู้บาดเจ็บที่โรงพยาบาลจังหวัดยะลา

เสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปประทับรักษาพระอาการประชวร ณ โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาอย่างใกล้ชิด จนสุด

ความสามารถ แต่พระอาการประชวร ได้ทรุดหนักลงตามลำดับ ถึงวันพฤหัสบดีที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๒ นาที เสด็จสวรรคต ณ โรงพยาบาลศิริราช ด้วยพระอาการสงบ สิริพระชนมพรรษาปีที่ ๘๙ ทรงครองราชสมบัติได้ ๗๐ ปี

พระราชกรณียกิจ พระราชนิพนธ์ และผลงานอื่น

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นประมุขแห่งประเทศไทยเป็นต้นมาพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจในด้านต่างๆ อันประโยชน์แก่ชาวไทยตลอดพระชนมายุของพระองค์โดยพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์ คือการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศ

ตั้งในปฐมพระบรมราชโองการในระหว่างพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวสยาม” พระราชกรณียกิจของพระองค์โดยสังเขปมีดังต่อไปนี้

ด้านศิลปวัฒนธรรมและวรรณคดี

ในฐานะที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถในศิลปะแขนงต่างๆ หลายแขนงจึงทรงได้รับการยกย่องให้เป็นองค์อัครศิลปินแห่งชาติและบิดาแห่งการดนตรีพระองค์ยังทรงสนพระราชหฤทัยในการฝึกเขียนภาพและมีพระปรีชาสามารถในเรื่องการถ่ายภาพ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดจนมีพระปรีชาสามารถปั้นพระพุทธรูปพระสมเด็จจิตรลดาด้วยพระองค์เองพระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ในศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งแสดงความเก่าแก่และความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติไทยที่มีมานานนับพันปีนั้น ทรงสนพระราชหฤทัยทะนุบำรุงอยู่เสมอทรงเป็นนักพัฒนาที่เห็นการณ์ไกลและแสวงหาวิทยาการใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของมวลพลสกนิกรแต่ในขณะเดียวกันก็ทรงเป็นนักอนุรักษ์ผู้คำนึงถึงอดีตอันดั่งงามของชาติไทยอยู่

ตลอดเวลาทรงตระหนักดีว่าอดีตรากฐานของปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุนี้จึงทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ เช่น โปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินของกรมศิลปากรถ่ายทอดทำร่ำต่างๆ อันเป็นศิลปะทำร่ำชั้นครูทำร่ำมโนห์ราและให้ถ่าย ภาพยนตร์บันทึกทำร่ำและเพลงหน้าพาทย์สำคัญๆ เอาไว้ด้วย

รูปภาพ พระราชพิธีที่ชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖

ในด้านการฟื้นฟูพระราชประเพณีสำคัญนั้น ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีที่ชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญขึ้นมาใหม่หลังจากที่ได้เลิกร้างไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ ด้วยทรงพระราชดำริว่าเป็นพระราชพิธีที่กระทำเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร ให้รู้กำหนดน้ำฝน น้ำท่าและเพื่อบำรุงขวัญเพิ่มพูนกำลังใจแก่เกษตรกร ซึ่งเกษตรกรซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศและที่สำคัญยิ่งก็คือมิได้ทรงฟื้นฟูอย่างเดียวหากทรงปรับปรุงให้ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาการบำรุงขวัญ และเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาผลผลิตด้วยการทรงยกย่องวัน พระราชพิธีนี้ให้เป็นวัน "เกษตรกร" ทั่วประเทศอีกทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้ทุกจังหวัดจัดงานวันเกษตรกรมีการประกวดพืชผลและพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลผลิตทางเกษตรพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้แทนชาวนาทุกภาคได้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานรางวัลการประกวดพันธุ์ข้าวพระราชทานพันธุ์ข้าวทรงปลูกจากสวนจิตรลดาให้เป็นเมล็ดข้าวมีขวัญแก่ชาวนาทั่วประเทศ

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๔ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินทอดผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคและเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ในโอกาสอันเป็นมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๖ พรรษา ได้โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคพระราชพิธีเสด็จพยุหยาตรากระบวนใหญ่ที่ทรงฟื้นฟูขึ้นนี้เป็นการแสดงถึงความเจริญทางจิตใจของบรรพชนไทยในด้านศิลปวัฒนธรรมทางชนบประเพณีอันงดงามยิ่งใหญ่อ่อนนุชรุ่นหลังควรได้เห็น จะได้เกิดความภาคภูมิใจในชาติของตนทั้งนี้เป็นการช่วยบูรณะและอนุรักษ์มรดกของวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นของดีงามของชาติ ให้คงอยู่คู่บ้านเมืองตลอดไปและยังเผยแพร่ให้ชาวโลกได้ประจักษ์ในความเป็นชาติเก่าแก่ของไทยอีกด้วย

รูปภาพ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค

ทรงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยแขนงอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยประวัติศาสตร์ไทยสถาปัตยกรรมจิตรกรรมนาฏศิลป์การดนตรีและศิลปะอื่นๆ เช่น โปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรจัดทำโน้ตเพลงไทยตามระบบสากลและจัดพิมพ์ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โปรดเกล้าฯ ให้อาจารย์และนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิจัยหาระดับเฉลี่ยมาตรฐานของเครื่องดนตรีไทยทรงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมการอภิปรายของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ พระราชทานภาพเขียนสีพระหัตถ์ดำไปร่วมในงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑๕ และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้นอีกทั้งยังพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เตือนใจให้คนไทยเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และช่วยกันดำรงรักษาวินัยธรรมที่ดีงามของชาติไว้ตั้งพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ที่ยังยูเชิญมาเป็นตัวอย่างดังนี้

“การสร้างอาคารสมัยใหม่นี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียวแต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อัฐเก่าๆ แผ่นเดียวก็มีค่าควรที่จะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อุทยานและกรุงเทพฯ แล้วประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย”

“ไม่ควรจะเอาของใหม่ไปปนกับของเก่าควรจะรักษาของเก่าไว้เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจของพลเมืองและสิ่งเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษจึงควรรักษาไว้ ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือเป็นทางสำหรับแสดงความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่นในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดีประเทศไทยนั้นมิใช่ภาษาของเราเอง ซึ่งต้องหวงแหนประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่แข็งแรงเราจึงพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองแต่โบราณกาลจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้”

“ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีมาแต่โบราณกาลย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ว่าชาติของเราเป็นชาติที่มีเอกราชมาเป็นเวลาช้านานและในการรักษาการสร้างเสริมรุ่งเรืองของชาติในอดีตสมัยไว้ในรูปแบบเดิมเราต้องรวบรวมผลงานทุกชิ้นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยและจัดการดำเนินต่อไปอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้”

งานทางด้านวรรณศิลป์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชี่ยวชาญในภาษาหลากหลายภาษาทรงพระราชนิพนธ์บทความ แปลหนังสือ เช่น นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระดีโต พระมหาชนก และพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน เรื่อง ทองแดงเป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับคุณทองแดงสุนัขทรงเลี้ยง เป็นต้น

รูปภาพ ราษฎรเฝ้ารับเสด็จ

สิ่งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นห่วงและทรงหาวิธีการแก้ไขอยู่ก็คือ เรื่องการพัฒนาชนบทให้เจริญก้าวหน้าเพราะทรงทราบว่ามิชข้อจำกัดและมีอุปสรรคในด้านต่างๆ มาก ทั้งด้าน เศรษฐกิจและสังคมด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของราษฎรในท้องถิ่นที่สำคัญคือชาวชนบทขาดความรู้ ความสามารถและสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เกษตรกรขาดความรู้ ในเรื่อง การประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างมีหลักวิชา รวมทั้งอุปสรรคปัญหาอื่น ๆ เช่นขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะใช้ทำการเกษตรและใช้อุปโภคบริโภคเป็นต้นแต่ด้วยพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นในการ ช่วยเหลือราษฎรให้พ้นหรือบรรเทาจากความเดือดร้อน

ดังนั้น แนวพระราชดำริที่จะช่วยพัฒนาชนบทจึงออกมาในรูปของโครงการต่าง ๆ อันเนื่องมาจาก พระราชดำริซึ่งมีลักษณะแต่ละโครงการแตกต่างกันออกไปตามปัญหาและสภาพภูมิประเทศในแต่ละแห่ง แต่มี จุดประสงค์เดียวกัน คือการพัฒนาบทเพื่อให้ราษฎรในชนบทได้มีความเป็นอยู่ตลอดจนสามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงครอบครัวให้ดีขึ้น แนวพระราชดำริที่สำคัญในเรื่องการพัฒนาชนบทคือมีพระราชประสงค์ที่จะมุ่งช่วยให้ ชาวชนบทนั้นเองได้สามารถช่วยเหลือพึ่งตนเองได้ จะสังเกตเห็นได้ว่าโครงการต่าง ๆ อันเนื่องมาจาก พระราชดำริที่ขยายตัวครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศนั้นจุดมุ่งหมายสำคัญประการสุดท้ายก็คือทำให้ ชาวชนบทสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งสิ้นได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านนี้โดยการสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็น ต่อการผลิตให้แก่ราษฎรเหล่านั้นอันจะเป็นรากฐานที่จะนำพาไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุดในเวลาเดียวกันก็ทรง ส่งเสริมให้ชาวชนบทได้มีความรู้ในเรื่องของการประกอบอาชีพอย่างถูกวิธีโดยเผยแพร่ความรู้ นั้นแก่ชาวชนบท อย่างค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และให้สอดคล้องแก่ความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเรื่องการพัฒนาชนบทนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องมือหลายชนิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯ ไปทุกหนแห่งไม่ว่าดินแดนแห่งนั้นจะทุรกันดาร เพียงใด ไม่ว่าใกล้ไกลแค่ไหนพระองค์จัดทำโครงการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริควบคู่ไปในทุก ๆ ด้าน ไม่นับด้านใดด้านหนึ่ง พระองค์มีจุดประสงค์เดียวคือ เพื่อขจัดความทุกข์ยากของชาวชนบทและสนับสนุน ส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรวมทั้งแก้ปัญหาสังคมเมืองให้ดีขึ้นโดยจะเห็นได้จากโครงการในพระราชดำริ หลายโครงการที่เกิดขึ้นจากความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะเป็น

โครงการเกี่ยวกับปรับปรุงถนนหนทาง การก่อสร้างถนนเพื่อการสัญจรไปมาได้สะดวกและทั่วถึง การคมนาคม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการนำความเจริญไปสู่ชนบท การสื่อสารติดต่อที่ดียิ่งผล สำคัญทำให้เศรษฐกิจ ของราษฎรในพื้นที่ที่ขึ้นราษฎรก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในการพัฒนาชนบทนั้น การคมนาคมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ สำคัญที่จะมองข้ามไปเสียมิได้

เพราะเป็นเสมือนประตูเชื่อม ระหว่างในเมือง และชนบท ดังนั้นการที่จะเริ่มโครงการพัฒนาใด ๆ นั้น จะต้องเริ่มจากการปรับปรุงและการก่อสร้างถนนหนทางเป็นการเปิดประตูนำความเจริญเข้าไปสู่พื้นที่

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กับ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ด้านการเกษตรและชลประทาน

รูปภาพ เขื่อนภูมิพล

ในด้านการเกษตร จะทรงเน้นในเรื่องของการค้นคว้า ทดลองและวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ๆ ทั้งพืช เศรษฐกิจ พืชสมุนไพรรวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช และพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น นั้น ๆ ซึ่งแต่ละโครงการจะเน้นให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีราคาถูกใช้เทคโนโลยีง่าย ไม่สลับซับซ้อน เกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ นอกจากนี้

ยังทรงพยายามไม่ให้เกษตรกรยึดติดกับพืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียวเพราะอาจเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศหรือความแปรปรวนทางการตลาดแต่เกษตรกรควรจะมีรายได้จากด้านอื่นนอกเหนือไปจากการเกษตรเพิ่มขึ้นด้วยเพื่อจะได้พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรือการชลประทานนับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเกษตรกรจะสามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปีเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลักทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอ และไม่เพียงพอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่าโครงการพัฒนาอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่น

ด้านการแพทย์

โครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานให้กับประชาชนในระยะแรกๆ ส่วนแต่เป็นโครงการด้านสาธารณสุข เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าหากประชาชนมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง จะนำไปสู่สุขภาพจิตที่ดีและส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปด้วยพระองค์จึงทรงให้ความสำคัญกับงานด้านสาธารณสุขเป็นอย่างมากในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามท้องที่ต่างๆ ทุกครั้งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีคณะแพทย์ที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาจากโรงพยาบาลต่างๆ และล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้นโดยเสด็จพระราชดำเนินไปในชวannonอย่างใกล้ชิดพร้อมด้วยเวชภัณฑ์และเครื่องมือแพทย์ครบครันพร้อมที่จะให้การรักษาพยาบาลราษฎรผู้บ่วยไข้ได้ทันที

นอกจากนั้น ยังมีโครงการทันตกรรมพระราชทานซึ่งเป็นพระราชดำริที่ให้ทันตแพทย์อาสาสมัครได้เดินทางออกไปช่วยเหลือบำบัดโรคเกี่ยวกับฟันตลอดจนสอนการรักษาอนามัยของปากและฟันแก่เด็กนักเรียนและราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่ทุรกันดารและห่างไกลจากแพทย์ทั่วทุกภาค โดยให้การบริการรักษาโรคฟัน โดยไม่คิดมูลค่าทางด้านหน่วยแพทย์หลวงที่จะต้องตามเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่ประทับแรมทุกแห่งนั้น จะมีเจ้าหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลราษฎรผู้มาขอรับการรักษา ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ประการใด นอกจากนั้นหน่วยแพทย์หลวงยังจัดเจ้าหน้าที่ออกเดินทาง ไปรักษาราษฎรผู้บ่วยไข้ตามหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไปอีกด้วย

ใน พ.ศ. ๒๕๕๔ ทางองค์กรแพทย์ศัลยศาสตร์จากทั่วโลกต่างพร้อมใจกันถวายใบประกาศเกียรติคุณเกียรติบัตรสมาชิกิตติมศักดิ์และเหรียญสดุดี จากคุณูปการด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่พระองค์ทรงอุทิศเพื่อพสกนิกรชาวไทยตลอดระยะเวลากว่า ๖๐ ปีที่ทรงครองราชย์

ด้านการศึกษา

นอกจากนี้ พระองค์ยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมูลนิธิอานันทมหิดล เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเพื่อสนับสนุนทางด้านคัดเลือกบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อจะได้ให้บัณฑิตเหล่านั้นนำความรู้ที่ได้ไปศึกษาวิจัยนำผลงานที่ได้กลับมาพัฒนาประเทศอย่างค่อเนื่องโดยพระองค์ออกทุนให้ตลอดจนดูแลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในต่างประเทศนั้น ๆ อีกด้วยส่วนในประเทศทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการจัดการบริหารทางการศึกษาแบบให้เปล่าตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในลักษณะที่จอยู่ประจำและไปกลับ แบ่งเป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๒๖ โรงเรียน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำนวน ๑๔ โรงเรียน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจตลอดระยะเวลากว่า ๖๐ ปีที่ทรงครองราชย์ ตัวอย่างเช่น

- มุสนิชัยพัฒนา
- มุสนิชัยโครงการหลวง
- โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา
- โครงการหลวงอ่างขาง
- โครงการปลูกป่าถาวร
- โครงการแก้มลิง
- โครงการฝนหลวง
- โครงการสาธารณสุขไทยสำหรับเยาวชน
- โครงการแก้มลิงดิน
- กังหันชัยพัฒนา
- แนวพระราชดำริ ผลิตแก๊สโซลีนโครงการส่วนพระองค์ (พ.ศ. ๒๕๒๘)
- แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง
- เพลงพระราชนิพนธ์
- พระสมเด็จจิตรลดา
- หย้าแฝก

ตัวอย่างโครงการ

๑. โครงการแก้มลิง

รูปภาพ แผนพื้นที่แก้มลิง

[๑๓/๔]

แก้มลิง เป็นการบริหารจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับพื้นที่หนองน้ำ (detention basin) เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม ปัจจุบันมีพื้นที่แก้มลิงขนาดใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพฯ เหนือท่าอากาศยานสุวรรณภูมิโดยกำหนดในผังการใช้ที่ดินเป็นพื้นที่เขียวสายไม่เหมาะกับการพัฒนานอกจากนี้ยังมีแก้มลิงเล็กใหญ่กระจายอยู่ทั่ว กรุงเทพฯ กว่า ๒๐ จุดโครงการแก้มลิงมีแนวคิดจากการที่สิ่งอมกถั่วไว้ในกระชังแก้มไว้ได้คราวละหลายๆพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชกระแสอธิบายว่า “ลิงโดยทั่วไปถ้าเราส่งกล้วยให้ ลิงจะรีบปอกเปลือก เอาเข้าปากเคี้ยวแล้วนำไปเก็บไว้ในแก้มก่อนลิงจะทำอย่างนี้จนกล้วยหมดหวีหรือเต็มกระชังแก้ม จากนั้นจะค่อยๆ นำออกมาเคี้ยวและกลืนกินภายหลัง”

ในโครงการ มีการวางแผนพื้นที่แก้มลิงอย่างเป็นระบบ โดยหน่วยงานต่างๆ เช่นกรุงเทพมหานคร กรมชลประทาน เป็นต้น แก้มลิงมี ๓ ขนาด จากใหญ่ กลาง เล็กมีวัตถุประสงค์เพื่อการชะลอน้ำก่อนที่จะจัดการระบายออกในเวลาต่อมาสามารถเป็นได้ทั้งพื้นที่ของรัฐและเอกชน

๒. โครงการฝนหลวง

ประวัติ

เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ทรงรับทราบถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของราษฎรและเกษตรกรที่ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตรจึงได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานโครงการพระราชดำริ “ฝนหลวง” (Artificial rain) ให้กับ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุลไปดำเนินการซึ่งต่อมาได้เกิดเป็นโครงการค้นคว้าทดลองปฏิบัติการฝนเทียมหรือฝนหลวงขึ้นในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วยความสำเร็จของ โครงการจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกาก่อตั้งสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวงขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับโครงการพระราชดำริฝนหลวงต่อไป

การทำฝนเทียมหรือฝนหลวง

เป็นกรรมวิธีการเหนี่ยวนำน้ำจากฟ้าใช้เครื่องบินบรรทุกสารเคมีขึ้นไปโปรยในท้องฟ้าโดยดูจากความชื้นของเมฆและสภาพทิศทางลมประกอบกันปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดฝนคือ ความร้อนชื้นปะทะความเย็นและมีแกนกลั่นตัวที่มีประสิทธิภาพในปริมาณที่เหมาะสม กล่าวคือเมื่อมวลอากาศร้อนชื้นที่ระดับผิวพื้นขึ้นสู่อากาศเบื้องบนอุณหภูมิของมวลอากาศจะลดต่ำลงจนถึงความสูงที่ระดับหนึ่งหากอุณหภูมิที่ลดต่ำลงนั้นมากพอที่จะทำให้อุณหภูมิในมวลอากาศอิ่มตัวจะเกิดขบวนการกลั่นตัวของไอน้ำในมวลอากาศขึ้นบนแกนกลั่นตัวเกิดเป็นฝนตกลงมา ฉะนั้นสารเคมีที่ใช้จึงประกอบด้วย “สูตรร้อน” ใช้เพื่อกระตุ้นเร่งเร้ากลไกการหมุนเวียนของบรรยากาศ “สูตรเย็น” ใช้เพื่อกระตุ้นกลไกการรวมตัวของละอองเมฆให้โตขึ้นเป็นเม็ดฝนและสูตรที่ใช้เป็นแกนดูดซับความชื้นเพื่อใช้กระตุ้นกลไกระบบการกลั่นตัวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ขั้นตอนการทำฝนหลวง

ขั้นตอนที่หนึ่ง “ก่อเมฆ” เป็นขั้นตอนที่เมฆธรรมชาติเริ่มก่อตัวทางแนวตั้งการปฏิบัติการในขั้นตอนนี้มุ่งใช้สารเคมีกระตุ้นให้มวลอากาศลอยตัวขึ้นสู่เบื้องบนเพื่อให้เกิดกระบวนการชักนำไอน้ำหรือความชื้นเข้าสู่ระบบการเกิดเมฆระยะเวลาที่จะปฏิบัติการในขั้นตอนนี้ไม่ควรเกิน ๑๐.๐๐ น. ของแต่ละวัน โดยการใช้สารเคมีที่สามารถดูดซับไอน้ำจากมวลอากาศได้แม้จะมีเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ (มีค่า critical relative humidity ต่ำ) เพื่อกระตุ้นกลไกของกระบวนการกลั่นตัวไอน้ำในมวลอากาศ (เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเมฆด้วย)ทางด้านเหนือลมของพื้นที่เป้าหมายเมื่อ

เมฆเริ่มก่อตัวและเจริญเติบโตทางตั้งแล้วจึงใช้สารเคมีที่ให้ปฏิกิริยาคายความร้อนไปรยเป็นวงกลมหรือเป็นแนวถัดมาทางได้ลมเป็นระยะทางสั้น ๆ เข้าสู่ก้อนเมฆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกลุ่มแกนร่วม (main cloud core) ในบริเวณปฏิบัติการสำหรับใช้เป็นศูนย์กลางที่จะสร้างกลุ่มเมฆฝนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่สอง “เลี้ยงให้อ้วน” เป็นขั้นตอนที่เมฆกำลังก่อตัวเจริญเติบโตซึ่งเป็นระยะสำคัญมากในการปฏิบัติการ เพราะจะต้องเพิ่มพลังงานให้แก่ updraft ให้อยาวนานออกไปต้องใช้เทคโนโลยีและประสบการณ์การทำฝนควบคู่ไปพร้อมกันเพื่อตัดสินใจไปรยสารเคมีชนิดใด ณ ที่ใดของกลุ่มก้อนเมฆ และในอัตราใดจึงเหมาะสมเพราะต้องให้กระบวนการเกิดละอองเมฆสมดุลกับความแรงของ updraft มิฉะนั้นจะทำให้เมฆสลาย

ขั้นตอนที่สาม “โจมตี” เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกรรมวิธีปฏิบัติการฝนหลวง เมฆ หรือกลุ่มเมฆฝนมีความหนาแน่นมากพอที่จะสามารถตกเป็นฝนได้ภายในกลุ่มเมฆจะมีเม็ดน้ำขนาดใหญ่มากมายหากเครื่องบินบินเข้าไปในกลุ่มเมฆฝนนี้จะมีเม็ดน้ำเกาะตามปีกและกระจังหน้าของเครื่องบิน เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ต้องอาศัยประสบการณ์มากเพราะจะต้องปฏิบัติการเพื่อลดความรุนแรงของ updraft หรือทำให้อายุของ updraft หมดไป สำหรับการปฏิบัติการในขั้นตอนนี้จะต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของการทำฝนหลวง ซึ่งมีอยู่ ๒ ประเด็นคือเพื่อเพิ่มปริมาณฝนตก และเพื่อให้เกิดการกระจายการตกของฝน

เครื่องมือและอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ประกอบในการทำฝนหลวง

๑. เครื่องมืออุตุนิยมวิทยา ใช้ในการตรวจวัดและศึกษาสภาพอากาศประกอบการวางแผนปฏิบัติการนอกเหนือจากแผนที่อากาศ ภาพถ่าย ดาวเทียมที่ได้รับสนับสนุนเป็นประจำวันจากกรมอุตุนิยมวิทยาที่มีใช้ ได้แก่

(๑) เครื่องวัดลมชั้นบน (pilot balloon) ใช้ตรวจวัดทิศทางและความเร็วลมระดับสูงจากผิวดินขึ้นไป

(๒) เครื่องวิทยุยังอากาศ (radiosonde) เป็นเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยเครื่องส่งวิทยุซึ่งจะติดไปกับบอลลูนและเครื่องรับสัญญาณวิทยุซึ่งจะบอกให้ทราบถึงข้อมูลอุณหภูมิความชื้นของบรรยากาศในระดับต่าง ๆ

(๓) เครื่องเรดาร์ตรวจอากาศที่มีใช้อยู่เป็นแบบดีครอยนต์ เคลื่อนที่ได้มีประสิทธิภาพสามารถบอกบริเวณที่มีฝนตกและความแรงหรือปริมาณน้ำฝนและการเคลื่อนที่ของกลุ่มฝนได้ ในรัศมี ๒๐๐ - ๔๐๐ กม. ซึ่งนอกจากจะใช้ประกอบการวางแผนปฏิบัติการแล้วยังใช้เป็นหลักฐานในการประเมินผลปฏิบัติการฝนหลวงอีกด้วย

(๔) เครื่องมือตรวจอากาศผิวพื้นต่าง ๆ เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิ เครื่องวัดความเร็วและทิศทางลม เครื่องวัดปริมาณน้ำฝน เป็นต้น

๒. เครื่องมือเตรียมสารเคมี ได้แก่ เครื่องบดสารเคมี เครื่องผสมสารเคมี หึ่งแบบน้ำและแบบผง ถังและกรวยไปรยสารเคมี เป็นต้น

๓. เครื่องมือสื่อสาร ใช้ในการติดต่อสื่อสารและสั่งการระหว่างนักวิชาการบนเครื่องบินกับฐานปฏิบัติการ หรือระหว่างฐานปฏิบัติการ ๒ แห่งหรือใช้รายงานผลระหว่างฐานปฏิบัติการปฏิบัติงานสำนักงานฯ ในส่วนกลางโดยอาศัยความร่วมมือของวิทยุตำรวจ ศูนย์สื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย วิทยุเกษตร และกรมไปรษณีย์โทรเลข เครื่องมือสื่อสารที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่วิทยุซิงเกิลไซด์แบนด์ วิทยุ FM.๑ FM.๕ เครื่องโทรพิมพ์ เป็นต้น

๔. เครื่องมือทางวิชาการอื่นๆ เช่น อุปกรณ์ทางการวางแผนปฏิบัติการเข็มทิศ แผนที่ กล้องส่องทางไกล เครื่องมือตรวจสอบสารเคมี กล้องถ่ายภาพ ฯลฯ สถานีเรดาร์ฝนหลวง หรือ เรดาร์ดอปเปลอร์ (Doppler radar) ในบรรดาเครื่องมืออุปกรณ์วิทยาศาสตร์ภายใต้โครงการวิจัยทรัพยากรบรรยากาศประยุกต์ จำนวน ๘ รายการนั้นเรดาร์ดอปเปลอร์จัดเป็นเครื่องมือที่มีมูลค่าสูงสุดเรดาร์นี้ใช้เพื่อวางแผนการทดลองและติดตาม ประเมินผลปฏิบัติการฝนหลวงสาธิตเครื่องมือชนิดนี้ทำงานโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ (Microvax ๓๔๐๐) ควบคุมสั่งการ เก็บบันทึก รวบรวมข้อมูลสามารถนำข้อมูลกลับมาแสดงใหม่จากเทปบันทึก ในรูปแบบการทำงานของ IRIS (IRIS Software) ผ่านโพรเซสเซอร์ (RUP-๖) กล่าวคือข้อมูลจะถูกบันทึกไว้ในเทปบันทึก ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถนำมาใช้ได้ตลอด บันทึกไว้ในเทปบันทึกข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถนำมาใช้ ได้ตลอด ซึ่งเชื่อมต่อกับระบบเรดาร์ การแสดงผล/ข้อมูล โดยจอภาพ

สถานที่ตั้งเรดาร์ดอปเปลอร์นี้อยู่ที่ ตำบลยางเบียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเชื่อมต่อกับระบบเรดาร์ การแสดงผลภาพ/ข้อมูล โดยจอสถานที่ตั้งเรดาร์ดอปเปลอร์นี้อยู่ที่ตำบลยางเบียงอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

๓. โครงการแก่งดิน

ลักษณะดินที่พบ

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในเขตจังหวัดนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงพบว่าดินในพื้นที่พรุที่มีการขังน้ำออก เพื่อจะนำที่ดินมาใช้ทำการเกษตรนั้นแปรสภาพเป็นดินเปรี้ยวจัด ทำให้เพาะปลูกไม่ได้ผลจึงมีพระราชดำริให้ส่วนราชการต่าง ๆ พิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่พรุที่มีน้ำแฉะซึ่งตลอดปีให้เกิดประโยชน์ในทางการเกษตรมากที่สุด และให้คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ด้วยการแปรสภาพเป็นดินเปรี้ยวจัด เนื่องจากดินมีลักษณะเป็นเศษอินทรีย์วัตถุหรือซากพืชเน่าเปื่อยอยู่ข้างบน และมีระดับความลึก ๑ - ๒ เมตรเป็นดินเลนสีเทาปนน้ำเงิน ซึ่งมีสารประกอบกำมะถัน ที่เรียกว่าสารประกอบไพไรท์ (Pyrite : FeS_๒) อยู่มาก ดังนั้น เมื่อดินแห้งสารไพไรท์จะทำปฏิกิริยากับอากาศปลดปล่อยกรดกำมะถันออกมาทำให้ดินแปรสภาพเป็นดินกรดจัดหรือเปรี้ยวจัดศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงได้ดำเนินการสนองพระราชดำริโครงการ "แก่งดิน" เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความเป็นกรดของดิน เริ่มจากวิธีการ "แก่งดินให้เปรี้ยว" คือทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกันไปเพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินซึ่งจะไปกระตุ้นให้สารไพไรท์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศปลดปล่อยกรดกำมะถันออกมา ทำให้ดินเป็นกรดจัดจนถึงขั้น "แก่งดินให้เปรี้ยวสุดขีด" จนกระทั่งถึงจุดที่พืชไม่สามารถเจริญงอกงามได้จากนั้นจึงหาวิธีการปรับปรุงดินดังกล่าวให้สามารถปลูกพืชได้วิธีการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดตามแนวพระราชดำริ คือควบคุมระดับน้ำใต้ดินเพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถันจึงต้องควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารไพไรท์อยู่เพื่อมิให้สารไพไรท์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนหรือถูกออกซิไดซ์

วิธีการแก้ไข

๑. ควบคุมระดับน้ำใต้ดิน เพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถันจึงต้องควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารไพไรท์อยู่เพื่อมิให้สารไพไรท์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนหรือถูกออกซิไดซ์

๒. การปรับปรุงดิน มี ๓ วิธีการ ตามสภาพของดินและความเหมาะสม คือใช้น้ำชะล้างความเป็นกรด เมื่อดินเปรี้ยวให้คลายลงแล้วดินจะมีค่า pH เพิ่มขึ้นอีกทั้งสารละลายเหล็กและอลูมิเนียมที่เป็นพิษเจือจางลงจนทำให้พืชสามารถเจริญเติบโตได้ดีโดยเฉพาะถ้าหากใช้ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสเฟตก็สามารถให้ผลผลิต

ได้การใช้ปูนผสมคลุกเคล้ากับหน้าดิน เช่น ปูนมาร์ลปูนฝุ่นซึ่งปริมาณของปูนที่ใช้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความเป็นกรดของดินการใช้ปูนควบคู่ไปกับการใช้น้ำชะล้างและควบคุมระดับน้ำใต้ดินเป็นวิธีการที่สมบูรณ์ที่สุดและใช้ได้ผลมากในพื้นที่ซึ่งดินเป็นกรดจัดรุนแรง และถูกปล่อยทิ้งเป็นเวลานาน

๓. การปรับสภาพพื้นที่ มีอยู่ ๒ วิธี คือการปรับระดับผิวหน้าดิน ด้วยวิธีการ คือปรับระดับผิวหน้าดินให้มีความลาดเอียง เพื่อให้น้ำไหลไปสู่คลองระบายน้ำคกแต่งแปลงนาและคันนาใหม่ เพื่อให้เก็บกักน้ำและระบายน้ำออกไปได้การยกร่องปลูกพืช สำหรับพืชไร่ พืชผัก ไม้ผลหรือไม้ยืนต้นที่ให้ผลตอบแทนสูงถ้าให้ได้ผลต้องมีแหล่งน้ำชลประทานเพื่อชั่งและถ่ายเทน้ำได้เมื่อน้ำในร่องเป็นกรดจัด การยกร่องปลูกพืชยืนต้นหรือไม้ผลต้องคำนึงถึงการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่นั้น หากมีโอกาสเสี่ยงสูงก็ควรทำหรืออาจยกร่องแบบเตี้ย ๆ พืชที่ปลูกเปลี่ยนเป็นพืชล้มลุกหรือพืชผักและควรปลูกเป็นพืชหมุนเวียนกับข้าวได้

๔. โครงการจิตรลดา

ประวัติ

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะเห็นประชาชนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่สภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของประเทศ จึงทำให้เกิด “โครงการส่วนพระองค์เกี่ยวกับการเกษตร สวนจิตรลดา” ภายในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน อันเป็นราชฐานที่ประทับในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เพื่อศึกษาทดลองและวิจัยหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับงานทางด้านเกษตรต่างๆ เช่นการปลูกข้าว การเลี้ยงโคนม การเพาะพันธุ์ปลา และอื่นๆ อีกมากมายซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติตามนอกจากนี้ยังเป็นการดำเนินการโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทนจึงมีโครงการที่ตั้งขึ้นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎร เช่นเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมดินสันทลาดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงนมผงขึ้นเพื่อแปรรูปน้ำนมดิบให้เก็บไว้ได้นานโดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนในการก่อสร้างและยังมีการตั้งศูนย์รวมนมเพื่อรับซื้อน้ำนมจากเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคนมอีกด้วย

สัญลักษณ์

- พระมหาพิชัยมงกุฎหมายถึงพระมหากษัตริย์เนื่องจากโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นเจ้าของ
- รัศมี แสดงถึง พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงให้การสนับสนุนและพระราชทานความช่วยเหลือแก่เกษตรกร
- สีเขียว แสดงถึง การเกษตรเนื่องจากโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาเป็นโครงการที่สนับสนุนเผยแพร่วิจัย และพัฒนาทางด้านเกษตรตามแนวพระราชดำริ

วัตถุประสงค์

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา มีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นโครงการศึกษาทดลอง
๒. เป็นโครงการตัวอย่าง ให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาทำการศึกษา เพื่อสามารถนำกลับไปดำเนินการเองได้
๓. เป็นโครงการที่ไม่หวังผลตอบแทนการดำเนินงาน (เชิงธุรกิจ)

การดำเนินงานของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. โครงการไม่ใช่ธุรกิจ ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานจากเอกชนที่สนองพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาด้านการเกษตรควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ โครงการไม่ใช่ธุรกิจ ได้แก่ ป่าไม้สาธิต นาข้าวทดลอง การเพาะพันธุ์ปลานิล กังหันลมระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานลม บ้านพลังงานแสงอาทิตย์ระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ระบบผลิตน้ำเย็นด้วยพลังงานความร้อนจากแก๊ส โรงกระดาษสาและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

๒. โครงการกึ่งธุรกิจ ที่มีกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในราคาที่ไม่หวังผลกำไรโดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคสินค้าที่ผลิตได้ภายในประเทศและยังมีการบริหารจัดการเงินอย่างครบวงจรทั้งนี้รายได้จะนำมาใช้บริหารจัดการภายในโครงการต่อไป

กลุ่มงานของโครงการกึ่งธุรกิจ ได้แก่

- กลุ่มงานเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมซึ่งศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในประเทศไทยรวมถึงการแปรรูปน้ำนมดิบเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ เช่น นมพาสเจอร์ไรส์นมยูเอชที นมผง นมผงอัดเม็ด เนย ไอศกรีม โยเกิร์ตและยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคนมสด และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากนมสดซึ่งมีประโยชน์ต่อร่างกาย
- กลุ่มงานเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรซึ่งมีการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์ เช่น โรงสีข้าวตัวอย่างสวนจิตรลดา โรงบดแกลบ โรงน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์โรงน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง โรงผลไม้อบแห้ง โรงขนมอบ โรงเพาะเห็ดงานเพาะเลี้ยงสาหร่ายเกลียวทอง โรงปุ๋ยอินทรีย์ โรงหล่อเทียนหลวงโรงน้ำผึ้ง โรงน้ำดื่ม และงานทดลองผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา มุ่งเน้นการดำเนินงานโดยยึดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างยั่งยืนให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรภายในประเทศเพื่อลดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยกระบวนการผลิตที่ง่าย แต่มีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายโดยดำเนินการภายใต้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีการศึกษาทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลและผลการศึกษา เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจทั่วไป โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาเป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และดำเนินการต่อมาด้วยรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งจากการทูลเกล้าฯ ถวายเงินสนับสนุน และการน้อมเกล้าฯ ถวายอาคาร เครื่องมือ และคำแนะนำต่าง ๆ จึงเป็นหน่วยงานราชการเพียงหน่วยงานเดียวที่สามารถบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินเอง โดยไม่ได้รับงบประมาณแผ่นดินสนับสนุนแต่ละโรงงานจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตัวเองมีบัญชีเบิกจ่ายแยกกันไปในแต่ละโรงงาน

จากพระราชประสงค์ให้โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาเป็นโครงการศึกษาทดลอง และเป็นโครงการตัวอย่างจึงมีพระบรมราชานุญาตให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาชมกิจการรวมทั้งฝึกปฏิบัติงานเพื่อนำความรู้ไปเป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไปนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ มีคณะพระราชอาคันตุกะจากประเทศต่างๆ คณะบุคคลสำคัญ ข้าราชการ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เกษตรกร รวมทั้งผู้สนใจทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเข้าเยี่ยมชมโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาเป็นจำนวนมาก

วิธีการปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดเพื่อการเกษตร

๑. เพื่อใช้ปลูกข้าว เขตชลประทาน - ดินที่มีค่า pH น้อยกว่า ๔.๐ ใช้ปูนอัตรา ๑.๕ ตัน/ไร่ - ดินที่มีค่า pH ระหว่าง ๔.๐-๔.๕ ใช้ในอัตรา ๑ ตัน/ไร่ เขตเกษตรน้ำฝน - ดินที่มีค่า pH น้อยกว่า ๔.๐ ใช้ปูนในอัตรา ๒.๕ ตัน/ไร่ - ดินที่มีค่า pH ระหว่าง ๔.๐-๔.๕ ใช้ปูนอัตรา ๑.๕ ตัน/ไร่ ขั้นตอนการปรับปรุงดินเปรี้ยว หลังจากหว่านปูนให้ทำการไถแปรและปล่อยน้ำให้แช่ขังในนาประมาณ ๑๐ วันจากนั้นระบายน้ำออกเพื่อชะล้างสารพิษและขังน้ำใหม่เพื่อรอปลูก

๒. เพื่อใช้ปลูกพืชล้มลุกการปลูกพืชผัก มีวิธีการ คือ ยกร่อง กว้าง ๖-๗ เมตร ระบายน้ำกว้าง ๑.๕ เมตร และลึก ๕๐ ซม. ไถพรวนดินและตากดินทิ้งไว้ ๓-๕ วันทำแปลงย่อยบนสันร่อง ยกแปลงให้สูง ๒๕-๓๐ ซม. กว้าง ๑-๒ เมตรเพื่อระบายน้ำบนสันร่องและเพื่อป้องกันไม่ให้แปลงย่อยและเมื่อรดน้ำหรือเมื่อมีฝนตก ไล่หินปูนฝุ่นหรือดินมาร์ล ๒-๓ ตัน/ไร่คลุมเคล้าให้เข้ากับดิน ทิ้งไว้ ๑๕ วัน ใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์ ๕ ตัน/ไร่ ก่อนปลูก ๑ วัน เพื่อปรับปรุงดิน การปลูกพืชไร่บางชนิด กระทำได้ ๒ วิธี คือ แบบยกร่องสวนและแบบปลูกเป็นพืชครั้งที่ ๒ หลังจากการทำนากการปลูกพืชไร่แบบยกร่องสวนมีวิธีเตรียมพื้นที่เช่นเดียวกับการปลูกพืชผัก การปลูกพืชไร่หลังฤดูทำนา ซึ่งอยู่ในช่วงปลายฤดูฝนการเตรียมพื้นที่ต้องยกแนวร่องให้สูงกว่าการปลูกบนพื้นที่ดอน ๑๐-๒๐ ซม. เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำแช่ขังถ้ามีฝนตกถี่ฤดูทำพื้นที่นั้นได้รับการปรับปรุงโดยการใส่ปูนมาแล้ว คาดว่าคงไม่จำเป็นต้องใส่ปูนอีก

๓. เพื่อปลูกไม้ผลสร้างคันดินกั้นน้ำล้อมรอบแปลงเพื่อป้องกันน้ำขังและติดตั้งเครื่องสูบน้ำเพื่อระบายน้ำออกตามต้องการยกร่องปลูกพืชตามวิธีการปรับปรุงพื้นที่ที่มีดินเปรี้ยวจัดเพื่อปลูกไม้ผลน้ำในระบายน้ำจะเป็นน้ำเปรี้ยวต้องระบายออกเมื่อเปรี้ยวจัดและสูบน้ำจัดมาแทน ช่วงเวลาถ่ายน้ำ ๓-๔ เดือนต่อครั้ง ควบคุมระดับน้ำในระบายน้ำไม่ให้ต่ำกว่าชั้นดินเลนที่มีสารประกอบไพไรท์เพื่อป้องกันการเกิดปฏิกิริยาที่จะทำให้ดินมีความเป็นกรดเพิ่มขึ้น ใส่ปูนอาจเป็นปูนขาว ปูนมาร์ล หรือหินปูนฝุ่น โดยหว่านทั่วทั้งร่องที่ปลูกอัตรา ๑-๒ ตัน/ไร่ กำหนดระยะปลูกตามความเหมาะสมของแต่ละพืช ขุดหลุม กว้าง ยาวและลึก ๕๐-๓๐๐ ซม. แยกดินชั้นบนและดินชั้นล่าง ทิ้งไว้ ๑-๒ เดือนเพื่อฆ่าเชื้อโรค เอาส่วนที่เป็นหน้าดินผสมปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักหรือบางส่วนของดินชั้นล่างแล้วกลบลงไปใหม่ให้เต็ม ใส่ปุ๋ยหมัก ๑ กก./ตันโดยผสมคลุกเคล้าให้เข้ากับปูนในอัตรา ๑๕ กก./หลุม ดูแลปราบวัชพืช โรค แมลงและให้น้ำตามปกติสำหรับการใช้ปุ๋ยบำรุงดินขึ้นกับความ ต้องการและชนิดของพืชที่จะปลูก

๕. หญ้าแฝก

หญ้าแฝก (อังกฤษ: Vetiver Grass; ชื่อวิทยาศาสตร์: *Vetiveria zizanioides*) เป็นพืชที่มีระบบรากลึกและแผ่กระจายลงไปในดินตรงๆ เป็นพืชที่มีอายุได้หลายปีขึ้นเป็นกอแน่น มีใบเป็นรูปขอบขนานแคบปลายสอบแหลม ยาว ๓๕-๘๐ ซม.มีส่วนกว้าง ๕-๙ มม. สามารถขยายพันธุ์ที่ได้ผลรวดเร็ว โดยการแตกหน่อจากลำต้นใต้ดินในบางโอกาสสามารถแตกแขนงและรากออกในส่วนของก้านช่อดอกได้เมื่อหญ้าแฝกโน้มลงดินทำให้มีการเจริญเติบโตเป็นกอหญ้าแฝกใหม่ได้หญ้าแฝกมีอยู่ ๓ สายพันธุ์คือ

- หญ้าแฝกคอน รากไม่มีกลิ่น ใบโค้งงอ สูงประมาณ ๑๐๐-๑๕๐ เซนติเมตรได้แก่ พันธุ์ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ร้อยเอ็ด กำแพงเพชร ๑ นครสวรรค์และเลย
- หญ้าแฝกกลุ่ม ได้แก่ พันธุ์สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร ๒ ศรีลังกา สงขลา ๓ และพระราชทาน ฯลฯ
- หญ้าแฝกหอม มีรากที่มีกลิ่นหอม ใบยาวตั้งตรง สูงประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ เซนติเมตร

หญ้าแฝกกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

การที่หญ้าแฝกถูกนำมาใช้ปลูกในการอนุรักษ์ดิน และน้ำเนื่องมาจากมีลักษณะเด่นหลายประการ คือ มีการแตกหน่อรวมเป็นกอเบียดกันแน่น ไม่แผ่ขยายด้านข้าง มีการแตกหน่อ และใบใหม่ ไม่ต้องดูแลมากหญ้าแฝกมีข้อที่ลำต้นถี่ ขยายพันธุ์โดยใช้หน่อได้ตลอดปีส่วนใหญ่ไม่ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ทำให้ควบคุมการแพร่ขยายได้ มีใบยาว ตัดและแตกใหม่ง่าย แข็งแรง และทนต่อการย่อยสลาย ระบบรากยาว สาหนกันแน่นและช่วยอุ้มน้ำ บริเวณรากเป็นที่อาศัยของจุลินทรีย์ ปรับตัวกับสภาพต่าง ๆ ได้ดี ทนทานต่อโรคพืชทั่วไป

การปลูกหญ้าแฝกส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ดินและน้ำลดการชะล้างพังทลายของดิน การช่วยเก็บกักตะกอนดินในพื้นที่ลาดชันแต่จากผลของการวิจัยพบว่าหญ้าแฝกยังมีลักษณะในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรดินด้วยซึ่งช่วยให้ดินมีศักยภาพในการให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ดินเสื่อมโทรม หรือพื้นที่ดินมีปัญหาจึงมีส่วนช่วยฟื้นฟู และปรับปรุงดินให้มีสภาพดีขึ้นเนื่องจากผลของอินทรีย์วัตถุที่เพิ่มขึ้นและกิจกรรมของจุลินทรีย์บริเวณรากหญ้าแฝกรวมทั้งการมีความชื้นที่ยาวนานขึ้น สภาพดินจึงมีการพัฒนาและความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

ในด้านการรักษาสภาพแวดล้อมหญ้าแฝกเจริญเติบโตได้ในสภาพดินที่มีโลหะหนักลักษณะดังกล่าวจึงมีการนำหญ้าแฝกมาปลูกเพื่อใช้บำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมบางประเภท และดูดซับโลหะหนักจากดิน สำหรับวิธีการที่นำหญ้าแฝกไปปลูกเพื่อจุดประสงค์ในการรักษาสภาพแวดล้อมได้แก่การปลูกหญ้าแฝกรอบขอบบ่อบำบัดน้ำทิ้งเพื่อให้หญ้าแฝกช่วยดูดซับโลหะหนักบางชนิด การปลูกหญ้าแฝก เพื่อดูดซับโลหะหนักจากดินการปลูกหญ้าแฝกแล้วให้น้ำทิ้งไหลผ่านในอัตราที่ไหลที่เหมาะสม

หญ้าแฝกกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖ IECA ได้มีมติถวายรางวัล The International Merit Award แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในฐานะที่ทรงเป็นแบบอย่างในการนำหญ้าแฝกมาใช้อนุรักษ์ดินและน้ำและเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งธนาคารโลกได้นำคณะเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแผ่นเกียรติบัตรเป็นภาพรากหญ้าแฝก ขุบสำริด ซึ่งเป็นรางวัลสุคติพระเกียรติคุณ (award of recognition) ในฐานะที่ทรงมุ่งมั่นในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในประเทศไทยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก

ด้านการศึกษา

เรือใบเป็นกีฬาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โปรดเป็นพิเศษ พระองค์ทรงเป็นตัวแทนของประเทศไทยลงแข่งเรือใบในกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔ ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพโดยทรงเข้าค่ายฝึกซ้อมตามโปรแกรมการฝึกซ้อมและทรงได้รับเบียร์เลี้ยงในฐานะนักกีฬา เช่นเดียวกับนักกีฬาคณะอื่นๆ ในที่สุด ด้วยพระปรีชาสามารถ พระองค์ทรงชนะเลิศเหรียญทองและทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเหรียญทองจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ท่ามกลางความปลื้มปิติของพลสกนิกรชาวไทยทั้งประเทศและเป็นที่ยอมรับแก่ชนทั่วโลกทำให้พระอัจฉริยภาพทางกีฬาเรือใบของพระองค์ที่ยอมรับกันทั่วโลกพระองค์ยังได้ทรงออกแบบและประดิษฐ์เรือใบยามว่างออกมาหลายรุ่นพระองค์พระราชทานนามเรือใบประเภทม็อธ (Moth) ที่ทรงสร้างขึ้นว่าเรือใบมดเรือใบซูเปอร์มดและเรือใบไมโครมดถึงแม้ว่าเรือใบล่าสุดท้ายที่พระองค์ทรงค่อคือ เรือไม้ค (Moke) เมื่อ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ เรือใบซูเปอร์มดยังถูกใช้แข่งขันในระดับนานาชาติที่จัดในประเทศไทยหลายครั้งครั้งสุดท้ายคือเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ในกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ ๑๓

ด้านดนตรี

งานทางด้านดนตรีพระองค์ทรงรอบรู้เรื่องดนตรีเป็นอย่างดีและทรงดนตรีได้หลายชนิด เช่น แฉก โขโพน คราวริ้นตรี ทรัมเปต กีตาร์ และเปียโน โปรดดนตรีแจ๊สเป็นอย่างมากและพระองค์ได้ประพันธ์เพลงที่มีความหมายและไพเราะหลายเพลงด้วยกัน เช่นเพลงพระราชนิพนธ์แสงเทียน เป็นเพลงแรก สายฝน ยามเย็น โกล์รุ่ง ลมหนาวยิ้มสู้ คำแล้ว โกล์กังวล ความฝันอันสูงสุด และเราสู้ หรือจะเป็นพรปีใหม่ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวไทยเป็นต้น

พระพุทธรูปประจำพระองค์

รูปภาพ พระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รูปภาพ พระพุทธรูปประจำพระชนมวารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ ๙ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ภายใต้อันตร ๕ ชั้น หน้าตักกว้าง ๗ นิ้ว ความสูงยอดพระรัศมี ๙ นิ้ว ทรงพัตแฉกหล่อด้วยเงิน สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ส่วนพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นต้นมานั้นยังมิได้มีการสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวารขึ้นในรัชกาลนี้เลยดังนั้นในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการฉลองสมโภชพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร ในวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อเสร็จการแล้วทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าโปรดกระหม่อมให้อัญเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวารประดิษฐานไว้กับพระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล
ณ หอพระสุลาสัยพิมานในหมู่พระมหามณเฑียรปัจจุบันอัญเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชพิธีสงกรานต์ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ
ซึ่งเป็นปางประจำวันจันทร์

พระอิสริยยศและพระเกียรติยศ

พระอิสริยยศ

ธรรมเนียมพระยศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

รูปภาพ ธงประจำพระอิสริยยศ

รูปภาพ ธงประจำพระองค์

การทูล	ฝ่าละอองธุลีพระบาท
การแทนตน	ข้าพระพุทธเจ้า
การขานรับ	พระพุทธเจ้าข้า/เพคะ

ลำดับไปเจียมแห่งราชอาณาจักรไทย

- พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช (๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๐ - ๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๘)
- สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช (๑๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๘ - ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๑)
- สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๑ - ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๓)
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร (๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๓ - ปัจจุบัน)

รางวัล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลและเกียรติยศต่างๆ มากมายทั้งจากบุคคลและคณะบุคคลในประเทศและต่างประเทศอันเนื่องมาจากพระราชกรณียกิจและพระราชอัธยาศัยในการแสวงหาความรู้ที่สำคัญเป็นต้นว่า

- ประธานรัฐสภายุโรปและสมาชิกร่วมกันทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญรัฐสภายุโรป" (๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙)
- ประธานคณะกรรมการเพื่อสันติภาพของสมาคมอธิการบดีระหว่างประเทศ ทูลเกล้าฯ ถวาย "รางวัลสันติภาพ" (๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๙)
- สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญทองเฉลิมพระเกียรติคุณในการนำชนบทให้พัฒนา" (๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐)
- ผู้อำนวยการใหญ่โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญทองประกาศพระเกียรติคุณด้านสิ่งแวดล้อม" (๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕)
- ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญทองสาธารณสุขเพื่อมวลชน" (๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕)
- คณะกรรมการสมาคมนิเวศวิทยาเชิงเคมีสากล (International Society of Chemical Ecology) ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญรางวัลเทิดพระเกียรติในการสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ" (๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖)
- ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) แดงขำวงการทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา" (Global Leaders Award) โดยนายฟรานซิส เกอร์รี่ ผู้อำนวยการใหญ่เป็นผู้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ณ พระราชวังไกลกังวล ในวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒ เพื่อเทิดพระเกียรติที่ทรงมีบทบาทและผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่โดดเด่นและพระองค์ทรงเป็นผู้นำโลกคนแรกที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญรางวัลดังกล่าว
- วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ สหภาพวิทยาศาสตร์ทางดินนานาชาติ (International Union of Soil Sciences-IUSS) นำโดยอดีตเลขาธิการสหภาพวิทยาศาสตร์ทางดินนานาชาติทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลนักวิทยาศาสตร์ดินเพื่อมนุษยธรรม (The Humanitarian Soil Scientist) เป็นพระองค์แรกของโลก
- หัวหน้าสาขาเกษตร ฝ่ายวิชาการภูมิภาคเอเชียของธนาคารโลก ทูลเกล้าฯ ถวาย "รางวัลหญ้าแม่ลูกสู้ชีวิต" สถิติพระเกียรติคุณในฐานะที่ทรงเป็นนักอนุรักษ์ดินและน้ำ (๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖)
- ผู้อำนวยการบริหารของยูเอ็นดีซีพี (UNDCP) แห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญทองคำสถิติพระเกียรติคุณด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด" (๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗)
- องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ทูลเกล้าฯ ถวาย "เหรียญสถิติพระเกียรติคุณในด้านการพัฒนาการเกษตร" (๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙)
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย "รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์" จากการที่ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและทรงพระวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจมาตลอดพระชนม์ชีพ (๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙)

รูปภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ที่ได้รับมอบถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

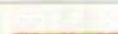

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

พระองค์ทรงเป็นประธานของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จาก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทรดังนี้

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรีภรณ์
- เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติ ลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ
- เหรียญกล้าหาญ
- เหรียญพิทักษ์เสรีชน
- เหรียญคุชภิน္มาลา เข็มศิลปวิทยา
- เหรียญราชการชายแดน
- เหรียญจักรมาลา
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑
- เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙
- เหรียญราชรุจิรัชกาลที่ ๙

เครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

ประเทศ	ปีที่ได้รับ	เครื่องอิสริยาภรณ์	แพรแถบ	อ้างอิง
 กัมพูชา	๒๕๐๗	เครื่องราชอิสริยาภรณ์พระราชอาณาจักรกัมพูชา		
 อาร์เจนตินา	๒๕๐๓	เครื่องอิสริยาภรณ์นายพลซาน มาร์ติน ผู้ปลดปล่อย		
 สหรัฐอเมริกา	๒๕๐๓	ลีเจียนออฟเมอริต		
 สหราชอาณาจักร	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์รอยัลวิกตอเรียนเซน		
 โปรตุเกส	๒๕๐๓	เครื่องอิสริยาภรณ์หอคอยและดาบ		
 เดนมาร์ก	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้าง		
 นอร์เวย์	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เซนต์โอลาฟ		
 สวีเดน	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เซราฟิม		
 อิตาลี	๒๕๐๓	เครื่องอิสริยาภรณ์กิตติคุณแห่งสาธารณรัฐอิตาลี		
 นครรัฐวาติกัน	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์สมเด็จพระสันตะปาปาปิอุสที่ ๙		
 เบลเยียม	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เลโอโพลด์ชั้นประถมาภรณ์		
 ฝรั่งเศส	๒๕๐๓	เครื่องอิสริยาภรณ์เลฌียงดอเนอร์ชั้นประถมาภรณ์		
 ลักเซมเบิร์ก	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์สิงโตทองแห่งราชวงศ์นัสเซา		
 เนเธอร์แลนด์	๒๕๐๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์สิงโตเนเธอร์แลนด์		
 อินโดนีเซีย	๒๕๐๔	เครื่องอิสริยาภรณ์ดาราแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย		
 มาเลเซีย	๒๕๐๖	เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎแห่งราชอาณาจักร		

ประเทศ	ปีที่ได้รับ	เครื่องอิสริยาภรณ์	แพรแถบ	อ้างอิง
 ญี่ปุ่น	๒๕๐๖	เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันสูงส่งยิ่งดอกเบญจมาศชั้น สังวาล		
 ไต้หวัน	๒๕๐๖	เครื่องอิสริยาภรณ์บิลเลนท์ เจด		
 กรีซ	๒๕๐๖	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ผู้ไถ่บาป		
 ลาว	๒๕๐๖	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ล้านช้างร่มขาว		
 ออสเตรีย	๒๕๐๗	เครื่องอิสริยาภรณ์กิตติคุณแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย		
 อิหร่าน	๒๕๑๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชวงศ์ปาร์ลาวิ		
 เอชไอเปีย	๒๕๑๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชนิชิบา		
 ฟิลิปปินส์	๒๕๑๑	เครื่องอิสริยาภรณ์ซิกาตุนา		
 เยอรมนี	๒๕๒๗	เครื่องอิสริยาภรณ์เกียรติคุณแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี		
 เนปาล	๒๕๒๙	เครื่องราชอิสริยาภรณ์เนปาล ประตูป ภาสกระ		
 สเปน	๒๕๓๐	เครื่องราชอิสริยาภรณ์พระเจ้าการ์โลสที่ ๓		
 บรูไน	๒๕๓๓	เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎแห่งบรูไน		
 ลาว	๒๕๓๕	อิสริยาภรณ์โพธิ์ชัยล้านช้าง		
 โรมาเนีย	๒๕๔๓	เครื่องอิสริยาภรณ์ดาวแห่งโรมาเนีย		
 สเปน	๒๕๔๙	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนแกะทอง(สเปน)		

เพลง แม่น้ำของแผ่นดิน

ยามแผ่นดินเป็นไฟ   ๘ ทรงนำเมืองไทยพินาศเป็นมิ่งขวัญประชา   พระราชาแห่งจักรีวงศ์
ทรงลำบากตรากตรำ   นำประเทศให้อำรง   พระบารมีสูงส่ง   ทุกพระองค์ปกเกล้าชาวไทย

เฮ...เฮย พระบารมียิ่งใหญ่

น้ำพระทัยกว้างใหญ่
ดำวิชลประทาน

คุดสายธารา
พลิกแดนกำเนิดเปลี่ยนสีแผ่นดินเขียวขจี

เฮ...เฮย บุญของชาวไทย

ทรงภูมิปัญญา

รู้คุณค่าแห่งวารี

พืชผลอุดมสมบูรณ์

เฮ...เฮย พระบารมียิ่งใหญ่

๘ ทรงนำชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง

ทรงประทานฝนหลวง

ดับแล้งแผ่นดินร้อนรุ่ม

ในน้ำชุ่มแหล่งปลา

ในนาล้วนมีข้าว

ทั่วแคว้นคนไทยเหนือกลางอีสานได้ดำรงสืบมา

เฮ...เฮย พ่อหลวงของปวงชาวไทย

หล่อเลี้ยงกสิกรรม

ด้วยดินดำน้ำชุ่ม

ในน้ำชุ่มแหล่งปลา

ในนาล้วนมีข้าว

พ่อหลวงของปวงไทยพระองค์สถิตย์ในใจประชา

ข้าภูมิใจ ได้อยู่รับใช้พระยุคลบาท

แห่งพ่อ พ่อของแผ่นดิน

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

รูปภาพสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

จอมพลหญิง จอมพลเรือหญิง จอมพลอากาศหญิง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระนามเดิม: หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร; ประสูติ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕) เป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขณะที่พระราชสวามีเสด็จออกผนวช ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม ถึง ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ พระองค์จึงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคมปีเดียวกันนั้น ถือเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถพระองค์ที่สองของกรุงรัตนโกสินทร์ต่อจากสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ (ภายหลังคือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง)

พระราชประวัติ

ขณะทรงพระเยาว์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นพระธิดาพระองค์ใหญ่ของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร (ภายหลังเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ) ประสูติแต่หม่อมหลวงบัว กิติยากร (สกุลเดิม: สนธิวงศ์) เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ณ บ้านของพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ (หม่อมราชวงศ์สท้าน สนธิวงศ์) บ้านเลขที่ ๑๘๐๘ ถนนพระรามที่ ๖ ตำบลวังใหม่

อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร อันเป็นบ้านช่องพระอัยกาฝ่ายพระมารดา มีพระพี่น้องคือ หม่อมราชวงศ์ กัลยาณกิติ์, หม่อมราชวงศ์อดุลกิติ์ และหม่อมราชวงศ์บุษบา กิติยากร

สำหรับพระนาม "สิริกิติ์" ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความหมายว่า "ผู้เป็นศรีแห่งกิติยากร" เรียกโดยลำลองว่า "คุณหญิงสิริ" ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเรียกว่า "แม่สิริ"

เมื่อหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์มีอายุราว ๒ ปี ขณะที่พี่เลี้ยงอุ้มอยู่นั้นก็มีแขกเลี้ยงวัวเข้ามาทำนายหายทักว่าเด็กผู้หญิงคนนี้จะมิบุญวาสนาได้เป็นราชินีในอนาคต ดังที่ท่านผู้หญิงเกษหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้เล่าไว้ ความว่า

"...วันหนึ่งขณะที่พี่เลี้ยงอุ้ม ม.ร.ว.สิริกิติ์ เดินเล่น พอถึงขณะนั้นมีแขกเลี้ยงวัว ซึ่งเป็นเพื่อนของแขก ยามประจำบ้านมาหากัน พอแขกที่มาเหลือบเห็น ม.ร.ว.สิริกิติ์ ก็จ้องมองพร้อมทั้งกวักมือเรียกพี่เลี้ยงขอให้เห็น โกลั้ๆ หน้อย เมื่อเข้ามาใกล้มองดูสักครู่ก็พูดว่า "ต่อไปจะเป็นมหารानी" พี่เลี้ยงได้ฟังก็ขบขันให้ยวแล้วให้คุณยายและใครต่อใครฟัง ถึงไม่เชื่อแต่ก็ปลื้มใจ ต่อมาเมื่อ ม.ร.ว.สิริกิติ์ เจริญวัยขึ้น เลยเป็นเหตุให้คุณพี่ชายทั้งสองคนเอามาล้อเลียนเป็นที่ขบขันว่าเป็นราชินีแห่งอภิชนีย์ [เอธิโอเปียในปัจจุบัน] บางครั้งถึงกับทำให้ผู้ถูกล้อต้องนั่งร้องไห้ด้วยความอายและเจ็บใจ แต่พี่ชายทั้งสองก็ยังไม่หยุดล้อ กลับเอาเศษผ้าขาด ๆ มาทำเป็นธงโบกอยู่ไปมา พร้อมทั้งบอกว่าเป็นธงประจำตัวของราชินี..."

— ท่านผู้หญิงเกษหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

สอดคล้องกับหม่อมราชวงศ์กิติวัฒนา ปกมนตรี ที่กล่าวถึงเกี่ยวกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้เล่าเรื่องดังกล่าวให้เพื่อน ๆ จากโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์ที่ย้ายมาเรียนต่อที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย ฟังว่ามีหม่อมมาที่ตำหนักของท่านพ่อ แล้วหายทักว่าจะได้เป็นราชินี โดยที่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เองและเพื่อนฝูงก็มีได้โลใจนัก แต่เพื่อน ๆ ก็ขนานนามว่า "ราชินีสิริกิติ์" มาแต่นั้น แม้จะเป็นเรื่องขบขันของราชสกุลกิติยากร แต่ไม่มีใครคาดถึงว่าในอีก ๑๕ ปีต่อมาคำทำนายของแขกเลี้ยงวัวผู้นั้นจะเป็นความจริง

ในระหว่างยังทรงพระเยาว์ สถานการณ์บ้านเมืองไม่สู้สงบนัก เนื่องจากเพิ่งพ้นจากช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่นาน หม่อมเจ้านักขัตติยวงศต้องทรงออกจากราชการทหาร โดยรัฐบาลแต่งตั้งให้ไปรับตำแหน่งเลขานุการเอกประจำสถานทูตสยาม ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ส่วนหม่อมหลวงบัวซึ่งมีครรภ์แก่ยังคงอยู่ในประเทศไทย แต่ได้เดินทางไปสมทบหลังจากให้กำเนิดหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้ ๓ เดือน โดยมอบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพระยาวงษานุประพัทธ์ และท้าววนิตาพิจาริณี บิดาและมารดาของหม่อมหลวงบัว ดังนั้นจึงต้องอยู่ไกลจากบิดามารดา ตั้งแต่อายุน้อย(๑๔) บางคราวต้องเดินทางไปต่างจังหวัด เช่น พ.ศ. ๒๔๗๖ หม่อมเจ้าอัปสรสมาน กิติยากร พระมารดาของหม่อมเจ้านักขัตติยวงศ ได้ทรงรับนัดตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปอยู่ที่จังหวัดสงขลา

ปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๗ หม่อมเจ้านักขัตติยวงศทรงลาออกจากราชการแล้วกลับมาประเทศไทย จึงทำให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ซึ่งขณะนั้นอายุได้ ๒ ชันษา ๖ เดือน ได้กลับมาอยู่รวมพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว ณ ตำหนักใน วังเทเวศร์ บริเวณถนนกรุงเกษม ปากคลองผดุงกรุงเกษม ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อหม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ ทรงมีอายุได้ ๔ ชันษา ก็ได้เข้ารับการศึกษาก่อนครั้งแรกในชั้นอนุบาลที่โรงเรียนราชินี ทว่าในขณะนั้น แม้เหตุการณ์ด้านการเมืองภายในประเทศไทยจะสงบลง แต่สถานการณ์ระหว่างประเทศก็ไม่สงบ กล่าวคือ สงครามมหาเอเชียบูรพาเริ่มแผ่ขยายมาถึงประเทศไทย กรุงเทพมหานครถูกโจมตีทางอากาศหลายครั้งจนการคมนาคมไม่สะดวก พระบิดาจึงให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์ เพราะอยู่ใกล้วังพระบิดา ได้เรียนที่นั่นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ จนถึงชั้นมัธยมศึกษา หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ได้เริ่มเรียนเปียโน ซึ่งเรียนได้ดีและเร็วเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๔ ครั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง หม่อมเจ้านักขัตติวงศ์ต้องเสด็จไปดำรงตำแหน่งอัครราชทูตผู้มิอำนาจเต็มประจำสำนักเซนต์เจมส์ ประเทศอังกฤษ ทั้งนี้โดยได้ทรงพาครอบครัวทั้งหมดไปอยู่ด้วย ในเวลานั้นหม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ มีอายุได้ ๑๓ ปีเศษ และเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ แล้ว

ขณะที่อยู่ในประเทศอังกฤษ หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ได้ศึกษาต่อทั้งวิชาภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส และวิชาเปียโนกับครูพิเศษ หลังจากนั้นไม่นาน พระบิดาย้ายไปแคนาดาและฝรั่งเศส ตามลำดับ ขณะที่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ก็ยังคงเรียนเปียโนและตั้งใจจะศึกษาต่อในวิทยาลัยการดนตรีที่มีชื่อเสียงของกรุงปารีส

ระหว่างที่อยู่ในประเทศฝรั่งเศส หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ขณะนั้นทรงศึกษาต่อที่สวิตเซอร์แลนด์หลังจากเสด็จขึ้นครองราชย์) ซึ่งพระองค์เสด็จประพาสกรุงปารีสเพื่อทอดพระเนตรโรงงานทอรถยนต์ ทั้งนี้เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯโปรดการดนตรีเป็นพิเศษ ขณะที่หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ก็สนใจศิลปะเช่นกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ขึ้น

อภิเษกสมรส

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งโดยมีหม่อมหลวงบัวและหม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ เข้าเฝ้าฯ เยี่ยมพระอาการเป็นประจำ และในช่วงระยะเวลาที่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์อยู่เฝ้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯที่สวิตเซอร์แลนด์นั้น สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (พระนามในเวลานั้น) ได้ทรงรับเป็นธุระจัดการให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เข้าศึกษาในโรงเรียน Pensionnat Riante Rive ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำแห่งหนึ่งของโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯทรงหายจากอาการประชวรแล้ว ก็ได้ทรงหมั้นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เป็นการภายในเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒

หลังจากทรงหมั้นแล้ว หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ยังคงศึกษาต่อ กระทั่ง พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯเสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนครเพื่อร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระองค์ท่านโปรดฯ ให้หม่อมราชวงศ์หญิงสิริกิติ์ตามเสด็จพระราชดำเนินกลับด้วย

เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสขึ้น ณ วังสระปทุม โดยมีสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเสด็จเป็นองค์ประธาน ในการนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯทรงลงพระปรมาภิไธยในทะเบียนสมรสและโปรดให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากรพร้อมทั้งสักขีพยานลงนามในทะเบียนนั้น หลังจากนั้น สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเสด็จออกในพระราชพิธีถวายน้ำพระพุทธรูปที่เทพมณฑปแล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯและทรงรดน้ำพระพุทธรูปที่เทพมณฑปแล้วหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากรในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสตามโบราณราชประเพณี ต่อมา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์อ่านประกาศสถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากรขึ้นเป็น "สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์" พร้อมทั้งทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
ในกรณีด้วย

ต่อมา ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชดำริว่า ตามโบราณราชประเพณีเมื่อสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าได้
เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้ว ย่อมโปรดให้สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระอัครมเหสี
ขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินี ดังนั้น พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศสถาปนาเฉลิมพระ
เกียรติยศสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี หลังจากนั้นทั้งสองพระองค์
ได้เสด็จฯ กลับไปยังสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทรงรักษาพระองค์และทรงศึกษาต่อ จนกระทั่ง พระองค์มีพระ
ประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีและเมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอมี
พระชันษาได้ ๓ เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีจึงเสด็จนิวัตประเทศไทย

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะเสด็จฯ ออกผนวชเป็นพระภิกษุ
ในพระพุทธศาสนา ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม ถึง ๕ พฤศจิกายน เป็นระยะเวลา ๑๕ วัน จึงต้องมีการแต่งตั้ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ดังนั้น พระองค์ทรงพระราชดำริว่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเป็น
ผู้ทรงพระปรีชาสามารถในอันที่จะรับพระราชภารกิจในคราวนี้ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่ผนวช

ต่อมา ในวันที่เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ปีเดียวกันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรม
ราชโองการประกาศว่า ตามราชประเพณี เมื่อสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี ได้ทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ เคยมีประกาศให้ออกพระนามว่า สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และทรง
พระราชดำริว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีได้ทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ใน
ระหว่างที่ผนวช และได้ปฏิบัติพระราชภารกิจแทนพระองค์ด้วยพระปรีชาสามารถ สนองพระราชประสงค์เป็น
ที่เรียบร้อย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระอภิไธยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีว่า
"สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" นับว่าทรงเป็นสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถพระองค์
ที่ ๒ ในประเทศไทย โดยพระองค์แรก คือ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ (ภายหลัง
ได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง)

พระราชกรณียกิจ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ภารกิจในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต อาชีพ และความเป็นอยู่ของบุคคลผู้ยากไร้ และประชาชนในชนบทห่างไกล
ได้โดยเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทั่วทุกหนแห่งในแผ่นดินไทยนี้

โครงการที่มีสาขาขยายกว้างขวางไปทั่วประเทศโครงการหนึ่งก็คือ โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ ซึ่งใน
ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้ง เป็นมูลนิธิ พระราชทานนามว่า "มูลนิธิส่งเสริมศิลปอาชีพพิเศษ
ในพระบรมราชูปถัมภ์" เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้เปลี่ยนชื่อ เป็น มูลนิธิ
ส่งเสริมศิลปอาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นการส่งเสริมอาชีพและขณะเดียวกัน
ยังอนุรักษ์และส่งเสริมงานศิลปะพื้นบ้านที่มีความงดงามหลายสาขา เช่น การปั้น การทอ การจักสาน เป็นต้น

นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ยังทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการด้านสาธารณสุข โดยได้ทรงดำรงตำแหน่งสภานาอิกาสภากาชาดไทย และหากเสด็จฯ เยือนต่างประเทศ ก็มักจะทรงถือโอกาสเสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการกาชาดของประเทศนั้น ๆ เพื่อทรงนำมาปรับปรุงกิจการสภากาชาดไทยอยู่เสมอ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั้งในและต่างประเทศ มีผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในการอนุรักษ์ คุ้มครอง และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นฐานการดำรงชีวิตของพลนิกรคณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ถวายพระราชสมัญญา "พระมารดาแห่งการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ" แต่พระนามสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อเป็นการแสดงกตเวทิต์คุณของรัฐบาล และปวงชนชาวไทย ในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ

ในกิจทางด้านกรรหหารนั้น ทรงดำรงตำแหน่งพันเอกผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ ทรงให้ความสนพระทัยต่อการดำเนินงานของกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ตลอดมา โดยผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๒๑ จะเข้ามาถวายรายงานถึงผลการปฏิบัติงานพร้อมกับรับพระราชเสาวนีย์ตลอดจนคำแนะนำไปดำเนินการปฏิบัติอยู่เป็นประจำ

นอกจากปวงชนชาวไทยแล้ว บรรดาเพื่อนบ้านที่ต้องสืบทอดพมหายังแผ่นดินไทย ก็ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สภากาชาดไทยไปให้ความร่วมมือกับกาชาดสากลในการช่วยเหลือผู้อพยพ และพระราชทานครูเข้าไปสอนวิชาชีพให้แก่ผู้อพยพ กิจการดังกล่าวได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานจนองค์การระหว่างประเทศต่างพากันยกย่องและทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลและปริญญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นจำนวนมาก ดังเช่น

องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญซีเรส เติตพระเกียรติ ในฐานะที่ทรงยกฐานะของสตรีให้มีระดับสูงขึ้นและทรงเป็นผู้ "ให้โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง" (๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๒)

มหาวิทยาลัยทัฟส์ จากรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยธรรม ในฐานะที่ทรงยกระดับฐานะการครองชีพของประชาชน และช่วยบรรเทาทุกข์ของเด็ก (พ.ศ. ๒๕๒๓)

สหพันธ์พิทักษ์เด็ก แห่งนครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลบุคคลดีเด่นด้านพิทักษ์เด็ก (๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๔)

สถาบันเอเชียโซไซตี้ แห่งนครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลด้านมนุษยธรรม (๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๔)

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าของโลก สตุติเตตพระเกียรติ ในฐานะบุคคลดีเด่นด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า (๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๙)

ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายสมาชิกภาพกิตติมศักดิ์ ซึ่งสถาบันแห่งนี้เคยมอบให้ แต่เฉพาะ ผู้ที่เป็นแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ดีเด่นเป็นที่รู้จักระดับโลกเท่านั้น (๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๑)

ศูนย์ศึกษาการอพยพ ที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่รัฐนิวยอร์ก กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปทรงรับรางวัลความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยประจำปี ณ วอชิงตัน ดี.ซี. (๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓)

กลุ่มผู้สนับสนุนพิพิธภัณฑ์เด็กโบสถ์อเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔)

องค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองโบโรพุทโธ ในฐานะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอนุรักษ์และพัฒนางานศิลปหัตถกรรม ณ ศาลาธรรม จังหวัดเชียงใหม่ (๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕)

กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเกียรติคุณพิเศษในโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในฐานะทรงอุทิศพระองค์ประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นผลให้แม่และเด็กนับล้านได้รับการขึ้นพื้นฐาน (๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕)

กองทุนพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลแห่งความเป็นเลิศในฐานะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจพัฒนาสตรีไทย (๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕)

มหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยธรรม (๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘)

ด้านการเกษตรและชลประทาน

ในด้านการเกษตร จะทรงเน้นในเรื่องของการค้นคว้า ทดลอง และวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช และพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งแต่ละโครงการจะเน้นให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีราคาถูก ใช้เทคโนโลยีง่าย ไม่สลับซับซ้อน เกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ นอกจากนี้ ยังทรงพยายามไม่ให้เกษตรกรยึดติดกับพืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว เพราะอาจเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ หรือความแปรปรวนทางการตลาด แต่เกษตรกรควรจะมีรายได้จากด้านอื่นนอกเหนือไปจากการเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรือการชลประทาน นับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเกษตรกรจะสามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปี เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝน และน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอ และไม่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่าโครงการพัฒนาอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่น

รูปภาพ ชุดไทย

พระราชโอรส-ธิดา
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชโอรส และพระราชธิดา ๔ พระองค์ ดังนี้

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

รูปภาพ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี (พระนามเดิม สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี; ประสูติเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๔) เป็นพระราชธิดาพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ณ สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว ทรงประกาศลาออกจากฐานันดรศักดิ์เป็นสามัญชนเพื่อเข้าพระพิธีเสกสมรสกับ ปีเตอร์ แลด์ เจนเซน ในพระบรมหาราชวังตามพระราชประเพณี แล้วเสด็จไปประทับด้วยพระสวามี ณ สหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ก่อนจะเสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

ภายหลังเสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวร พระองค์ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทรงช่วยเหลือราษฎรและให้โอกาส ผู้พิการ เข้าวชน ตลอดจนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ทั้งยังทรงแสดงภาพยนตร์ตามบทพระนิพนธ์หลายเรื่อง และทรงเป็นผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์

ปัจจุบัน ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นสามัญชนตามที่ระบุไว้ในประกาศการลาออกจากราชันครศักดิ์ดังกล่าว

ประสูติ

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นพระราชธิดาพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ประสูติเมื่อ วันพฤหัสบดี ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เวลา ๒๓.๒๘ น. ณ โรงพยาบาลมงซัวซีส์ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์และได้เสด็จนิวัตพระนคร แล้วประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถานพระราชวังดุสิต

และเมื่อถึงงานพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่แล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระอิสริยยศเมื่อประสูติ คือ "สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี" โดยพระนามของพระองค์มาจากพระนามและนามของพระประยูรญาติหลายพระองค์ อันได้แก่

สร้อยพระนาม "สิริ" มาจากพระนามาภิไธยของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สร้อยพระนาม "วัฒนา" มาจากพระนามาภิไธยของ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (สว่างวัฒนา) ซึ่งเป็นสมเด็จพระอัยยิกาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระนาม "อุบลรัตน์" มาจากนามของ หม่อมหลวงบัว กิติยากร พระอัยกีของพระองค์

นอกจากนี้ พระองค์ยังมีพระนามเล่นของพระองค์ว่า ลา ปูเป้ (La Poupée) ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาฝรั่งเศส แปลว่า ตุ๊กตา ทูลกระหม่อมพ่อและสมเด็จพระแม่ของพระองค์ ทรงเรียกว่า "เป้" อีกด้วย

การศึกษา

ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงเข้ารับการศึกษาขั้นต้นจนสำเร็จจากโรงเรียนจิตรลดา ครั้นทรงสำเร็จมัธยมศึกษา ได้เสด็จไปประทับ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อทรงเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีจนสำเร็จ ณ สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในสาขาวิชาคณิตศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชีวเคมี (Bachelor of Science Degree in Bio-Chemistry) จากนั้นทรงเข้ารับการศึกษาต่อจนสำเร็จปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส ณ ลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา ในสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ (Statistics and Public Health) จนสำเร็จในการศึกษา

การอภิเษกสมรส

เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงลาออกจากราชันครศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ เพื่อทรงอภิเษกสมรสกับปีเตอร์ แลต เจนเซน ชาวอเมริกัน ในพระบรมหาราชวังตามราชประเพณี และเสด็จประทับอยู่สหรัฐอเมริกา ทั้งทรงเปลี่ยนพระนามเป็น จูลี เจนเซน (อังกฤษ: Julie Jensen) ทั้งสองมีโอรส-ธิดา ๓ คน ทั้งหมดเกิดในสหรัฐอเมริกา ได้แก่

คุณพลอยโพธิ์น เจนเซน (๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔) สมรสกับเดวิด วิลเลอร์ มีบุตรชายสองคน

คุณพุ่ม เจนเซน (นามเดิม: ภูมิ เจนเซน; ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗) เสียชีวิตจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิอันเกิดจากแผ่นดินไหวในปี พ.ศ. ๒๕๔๗

คุณสิริกิติยา เจนเซน (นามเดิม: โหม่ เจนเซน; ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘)

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้ทรงหย่ากับปีเตอร์ เจนเซน กลับมาใช้นามเดิมคือ อุบลรัตน์ มหิตล (อังกฤษ: Ubolratana Mahidol) และกลับประเทศไทยพร้อมคุณพุ่ม หลังผ่านปัญหาการหย่าร้างกับอดีตพระภักศดาที่ยาวนานสองปี ในขณะที่ทรงกลับประเทศไทยนั้นคุณพลอยโพลิน ยังศึกษาในกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ส่วนคุณสิริกิติยาได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียริเวอร์ไซด์ โดยพำนักอยู่ร่วมกับบิดา

การเสด็จนิวัตประเทศไทย

เมื่อทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ประทับอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาบ้าง บางปีสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จมาเยี่ยมบ้าง และพระองค์เสด็จนิวัตประเทศไทยเพื่อทรงเยี่ยมพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทั้งได้ทรงร่วมงานพระราชพิธีต่าง ๆ พร้อมด้วยพระโอรสและพระธิดาดังนี้

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๑ เพื่อทรงเยี่ยมพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๒ เพื่อทรงร่วมงานพระราชพิธีอภิเษกสมรสสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีและ นาวาอากาศเอก วีระยุทธ ดิษยะศริน ขณะมียศ เรืออากาศโท เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๓ เพื่อทรงงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๔ เพื่อทรงงาน พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๕ เพื่อทรงร่วมงาน พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๖ เพื่อทรงร่วมงาน พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙

การเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๗ เพื่อทรงร่วมงาน พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

เมื่อทรงหย่ากับปีเตอร์ แลต เจนเซน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จนิวัตประเทศไทยและประทับอยู่เป็นการถาวรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

ภายหลังเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นการถาวร พระองค์ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจนานัปการในด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ นอกจากนี้ยังทรงให้การช่วยเหลือราษฎรและให้โอกาส ผู้พิการ เยาวชน ตลอดจนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติต่าง ๆ โดยมีพระดำริให้จัดตั้งมูลนิธิต่าง ๆ ขึ้นในการช่วยเหลือและให้โอกาสประชาชน อีกทั้งยังทรงพระปรีชาสามารถในแสดงภาพยนตร์ตามบทพระนิพนธ์หลายเรื่อง เป็นต้นว่า หนึ่งใจ... เดียวกัน (พ.ศ. ๒๕๕๑) มายเบสต์บอดีการ์ด (พ.ศ. ๒๕๕๒) โดยนำรายได้ทั้งหมดในการจัดฉายภาพยนตร์ดังกล่าวทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศไปช่วยเหลือประชาชนและผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ทั่วประเทศ และเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของไทยในระดับนานาชาติอีกด้วย

พระกรณียกิจ

ด้านสังคมสงเคราะห์

มูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจด้านการช่วยเหลือราษฎรใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยทรงตั้งมูลนิธิชีวิตสดใสเป็นองค์การสาธารณกุศล

นอกจากนี้ ยังทรงตั้งมูลนิธิ Miracle of Life เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการช่วยเหลือ ด้านการศาสนา โดยได้เสด็จหรือทรงโปรดให้ผู้แทนพระองค์ไปดูความคืบหน้าของโครงการอยู่เป็นประจำ

ด้านการณรงค์การแก้ไขปัญหายาเสพติด

มูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี มีพระดำริให้มีและทรงรับเป็นองค์ประธานโครงการ "To Be Number One" เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาทั่วประเทศ และหน่วยงาน องค์กร ชุมชนต่างๆ ตามพระปณิธาน "ทุกคนเป็นหนึ่งได้โดยไม่ต้องยาเสพติด" มุ่งหมายให้เยาวชนใช้เวลาว่างมาร่วมกิจกรรมอันเปิดโอกาสให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก นอกจากนี้ ยังมี "ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น" ซึ่งให้คำปรึกษาและแก้ปัญหามากมาย ของเยาวชน เช่น ปัญหาครอบครัว และปัญหายาเสพติด มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่มากถึง ๓๑ ล้านคน หรือครึ่งประเทศ

นอกจากนี้ ยังทรงเปิดศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นทั่วประเทศ และเสด็จมาเยี่ยมชมกับพระราชทานรางวัลในการประกวดของชมรมทูบีนัมเบอร์วันและงานรวมพลคนทูบีนัมเบอร์วันครั้งใหญ่ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีด้วย

ต่อมา รัฐบาลสหรัฐแม็กซิโกได้กราบทูลเชิญมูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อทรงเป็นองค์ประธานในงานประชุมเยาวชนโลก (World Youth Conference) ประจำปี ๒๕๕๓ ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศแม็กซิโก โดยแม็กซิโกให้ความสนใจโครงการทูบีนัมเบอร์วันและให้การยกย่องว่า เป็นต้นแบบในการป้องกันเยาวชนติดยาเสพติดเป็นผลสำเร็จ และต่างชื่นชมในความเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ของมูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

ด้านเด็กออทิสติก

มูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงเห็นว่า เด็กออทิสติกไม่ได้เรียนหนังสือจนทำให้เป็นคนไม่ปกติ จึงทรงตั้งมูลนิธิคุณพุ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ภายหลังจากที่ คุณพุ่ม เจนเซน พระโอรส ซึ่งเป็นโรคออทิสติกด้วยนั้น ได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ บางปียังพระราชทานเงินส่วนพระองค์ให้แก่เด็กออทิสติกนำไปใช้จ่ายเป็นทุนการศึกษาและเพื่อให้เด็กออทิสติกได้พัฒนาตนเอง

ด้านการกีฬา

มูลนิธิอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี มีพระปรีชาในกีฬาเรือใบ และเคยทรงลงแข่งกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเมื่อแปรพระราชฐานยังพระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนี้ ทรงเคยเข้าร่วมการแข่งขันเรือใบประเภทโอเค ในฐานะนักกีฬาทีมชาติ ที่งานกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔ สนามสุกชลาศัย กรีฑาสถานแห่งชาติ วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ และทรงทำคะแนนรวมได้เป็นที่ ๑ เสมอด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงร่วม

การแข่งขันเช่นกัน จึงได้รับพระราชทานเหรียญทองจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ร่วมกับ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ผลงานในวงการบันเทิง

ด้านการแสดงละคร

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์แรกซึ่งทรงเป็นดาราและทรงเล่นละครด้วยพระองค์เอง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ได้ทรงละครสองเรื่องแรก คือ กษัตริยา และ มหาราชกู่แผ่นดิน ตามคำกราบทูลเชิญของบริษัทกันตนา ละครทั้งสองออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา ๑๙:๓๐ นาฬิกา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ทรงแสดงนำในละครเรื่อง อนันตาลัย ซึ่งทรงประพันธ์เค้าโครงเรื่องด้วยพระองค์เองโดยใช้พระนามแฝงว่า "พลอยแกมเพชร" ละครดังกล่าวออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

การออกรายการโทรทัศน์

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ได้เสด็จมาทรงถ่ายรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับพระองค์เป็นประจำ ตามคำกราบทูลเชิญคณะบุคคลต่าง ๆ เพื่อออกเผยแพร่ทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะรายการที่พระองค์ทรงออกรายการทางโทรทัศน์อยู่เป็นประจำเป็นรายการที่มีความรู้และสาระต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับชมอยู่จนถึงปัจจุบัน มีทั้งหมด ๒ รายการ มีดังนี้

ทูบินัมเบอร์วัน วาไรตี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อห่างไกลยาเสพติดผลิตโดย โครงการทูบินัมเบอร์วัน และกรมสุขภาพจิต พระองค์จะออ ช่วง Talk to the Princess ตอบจดหมายจากผู้ชม จะออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา ๒๐:๓๐-๒๑:๓๐ นาฬิกา ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย

พรินเซสไดอารี (Princess Diary) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของต่างประเทศ ปัจจุบัน เปลี่ยนรูปแบบใหม่เป็นการสัมภาษณ์ดารารับเชิญในท้องถื่น โดยเล่าประวัติและผลงานของดารารับเชิญ ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา ๒๓:๐๕-๒๔:๐๐ นาฬิกา ทาง โมเดิร์นไนน์ ทีวี

การแสดงภาพยนตร์

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ได้ทรงถ่ายภาพยนตร์เรื่อง หนึ่งใจเดียวกัน เป็นภาพยนตร์เรื่องแรกในพระองค์ จากบทพระนิพนธ์ เรื่องสั้นที่...ฉันคิด ทำรายได้ ๕๐ ล้านบาท[๑๕] ต่อมา ยังทรงแสดงในภาพยนตร์เรื่อง มายเบสต์บอดีการ์ด และ พระนางจามเทวี[๑๖] ภาพยนตร์ทั้งสามได้เข้าฉายในงานเทศกาลหนังเมืองคานส์ โดยเสด็จมาทรงร่วมในพิธีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑, ๒๕๕๒ และ ๒๕๕๓

ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ ทรงร่วมแสดงภาพยนตร์อีกสองเรื่อง คือ เรื่อง วายน้ำข้ามทะเลดาว ร่วมกับ โทนี่ รากแก่น เติตพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในวันพระราชสมภพ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ เข้าฉายในวันที่ ๑-๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ และเรื่อง ทูเกิดเตอร์ วันที่รัก ร่วมกับ สหวิทย์ สังคปริษา และ ปิยธิดา มิตรธีรโรจน์ เข้าฉายวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ด้านการร้องเพลง

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงมีผลงานเพลงหลายผลงานในสังกัดจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ เช่น เพลงประจำโครงการทูบีนัมเบอร์วัน เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง หนึ่งใจ...เดียวกัน เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง มาย เบส บอดี้การ์ด เพลง "ทางของฉัน" และเพลง "ผู้ชายคนนั้น" นอกจากนี้ ยังทรงได้รับเชิญเข้าร่วมร้องเพลง "ชวานไทยใจหนึ่งเดียว" เมื่อปี ๒๕๔๗ ด้วย

องค์กรในพระอุปถัมภ์

- ทูบีนัมเบอร์วัน
- มูลนิธิอุบลรัตน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- มูลนิธิชีวิตสดใส
- โรงเรียนอนุบาลชีวิตสดใส
- มูลนิธิคุณพุ่ม
- มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์
- สมาคมเจ็ดสีแห่งประเทศไทย
- โรงเรียนเพียงหลวง
- สมาคมลูกกตัญญูแห่งชาติ

พระเกียรติยศ

พระอิสริยยศ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี (๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔ - ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕)

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เจนเฮน / จูลี เจนเฮน[๖][๑๗] (๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ - พ.ศ. ๒๕๔๔)

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี (พ.ศ. ๒๕๔๔ - ปัจจุบัน)

รางวัล

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงได้รับรางวัลดังต่อไปนี้ พ.ศ. ๒๕๔๖ องค์การอนามัยโลก ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถวายรางวัล WHO/SEARO Award เนื่องจากพระกรณียกิจด้านการพัฒนางานสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

พ.ศ. ๒๕๔๕ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถวายรางวัลมหิตลวรา นุสรณ์

พ.ศ. ๒๕๕๕ กรมสุขภาพจิต ถวายรางวัลแมนทัลเฮลท์พริ้นเซสอะวอร์ด (Mental Health Princess Award) เนื่องจากพระราชกรณียกิจด้านสุขภาพจิตและยาเสพติด

พ.ศ. ๒๕๕๖ สมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงแห่งประเทศไทย ถวายรางวัล "ดีกดาทองเกียรติยศสูงสุดผู้อุทิศพระองค์เพื่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย" เนื่องจากถือว่า ทรงส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย และเนื่องจากการที่ทรงแสดงภาพยนตร์

พ.ศ. ๒๕๕๖ สมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงแห่งประเทศไทย ถวายรางวัลรายการโทรทัศน์เกียรติยศเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยสำหรับรายการทูบีนัมเบอร์วันวาไรตี้ (To Be Number One Variety)

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

รูปภาพ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

พลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นพระราชโอรสพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นสยามมกุฎราชกุมารพระองค์ที่ ๓ ของไทย

เป็นเวลามากกว่า ๔๐ ปีแล้ว ที่ประชาชนชาวไทยได้ประจักษ์ว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงปฏิบัติพระราชกิจตามที่ทรงปฏิญาณพระองค์ทุกประการ ทั้งด้วยการโดยเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ ไปทรงเยี่ยมราษฎร ทรงปฏิบัติพระราชกิจน้อยใหญ่ และทรงเป็นผู้แทนพระองค์ ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ โดยเฉพาะเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ ทรงเจริญพระชนมพรรษามากขึ้น พระราชกิจใด ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยให้ปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ ล้วนร่วรงโดยไม่ขาดคบกพร่อง เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้คณะทูตได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระราชสารและอักษรสารตราตั้ง และกราบบังคมทูลลาเมื่อพ้นวาระ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชพิธีประจำอันเนื่องด้วยวันที่ระลึกในสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า การบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางศาสนาการเสด็จราชดำเนินแทนพระองค์ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรเป็นประจำเมื่อครบวาระตามฤดูกาล และการพระราชพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบอาชีพของประชาชน พระองค์ทรงตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของศิลปวิทยาการณทุกสาขา โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น ทรงส่งเสริมอุปถัมภ์ผู้ทำเพื่อ

ดำรงรักษาให้คงอยู่เป็นมรดกคู่บ้านคู่เมืองด้านการศึกษา เช่น การเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในการพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เพื่อเป็นมิ่งขวัญและกำลังใจอันเป็นมงคลแก่เหล่าบัณฑิตใหม่ จากมหาวิทยาลัยต่างๆทั่วประเทศ รุ่นแล้วรุ่นเล่า และทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สมทบเป็นค่าก่อสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ห่างไกลและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ ซึ่งภายหลังโรงเรียนเหล่านั้นคือ โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา และโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี สำหรับพระราชกรณียกิจด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ทรงโปรดให้สร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช เพื่อรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในถิ่นทุรกันดารและทรงเป็นองค์นายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด้วย ในปัจจุบันมีโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชตั้งขึ้นในจังหวัดต่างๆถึง ๒๑ แห่ง จากตัวอย่างอันแสดงถึงน้ำพระทัยที่ไม่สิ้นสุดแห่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ถือเป็นบุญของปวงชนชาวไทยทั่วทุกหนทุกแห่งที่มีพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณเสียดลความสุขส่วนพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจบรรเทาทุกข์ของราษฎรอย่างเต็มพระราชกำลังตามพระราชปณิธานที่ทรงตั้งพระทัยไว้เพื่อให้ประสกนิกรมีความเป็นอยู่ผาสุกร่วมเย็นได้ร่วมพระบารมีสืบไป เหนืออื่นใดทรงเป็นแบบอย่างของลูกที่เปี่ยมไปด้วยความกตัญญู ตั้งบทกลอนพระราชนิพนธ์ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสเฉลิมพระชนพรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕ เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ความว่า

“ขอน้อมกราบ พระบาทมา บูชาพ่อ
พ่อเพียรก่อ ชายมา จนกล้าแข็ง
พ่อรักษาย ห่วงชาย ไม่แสดง
พ่อคอยแจ้ง ทิศทาง ให้สร้างตน”

๑๐ เรื่องยิ่งใหญ่ แห่ง สยามมกุฎราชกุมาร

(๑) ๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕ วันที่ชาวไทยปลาบปลื้ม วันประสูติเจ้าฟ้าชาย

วันจันทร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕ เป็นวันที่ชาวไทยปลาบปลื้มที่ได้เจ้าฟ้าชาย หลังจากที่มีพระประสูติกาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายพระองค์สุดท้าย คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) พุทธศักราช ๒๔๓๖ แล้วไม่มีเจ้าฟ้าชายประสูติอีกเลยถึง ๓ รัชกาล (เป็นเวลา ๕๘ ปี)

ทรงมีพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ บรมจักรยาดิศรสันตติวงศ เทเวศรธำรงสุบริบาล อภิคุณูปการมหิตลาดุลเดช ภูมิพลนเรศวรางกูร กิตติสิริสมบูรณสวางควัฒน์ บรมชัคคดียราชกุมาร

(๒) พระราชประวัติด้านการศึกษา

กันยายน ๒๔๖๔ ทรงเข้าศึกษาในชั้นอนุบาลปีที่ ๑ ณ โรงเรียนจิตรลดา ในพระราชวังดุสิต

๖ มกราคม ๒๕๐๙ ทรงมีพระราชดำรัสอำลาไปศึกษาต่อต่างประเทศแก่ประชาชนชาวไทยผ่านทางวิทยุ กระจายเสียงและโทรทัศน์ ความว่า

“วันที่ ๙ มกราคมนี้ ข้าพเจ้าจะจากพระนครไปประเทศอังกฤษแล้ว จึงขอถือโอกาสนี้อำลาท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน”

“ข้าพเจ้ามีใจผูกพันอยู่กับประเทศชาติและกับท่านทั้งหลายมาก เพราะข้าพเจ้าเป็นพลเมืองไทยคนหนึ่ง และท่านทั้งหลายต่างได้แสดงน้ำใจไมตรีต่อข้าพเจ้าตลอดมา ข้าพเจ้าจึงตระหนักว่าในกาลข้างหน้า ข้าพเจ้ามีหน้าที่และจะต้องทำงานให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและประชาชนให้จงได้ ในโอกาสที่ข้าพเจ้าจะออกไปศึกษา ณ ต่างประเทศนี้ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจไว้อย่างแน่วแน่ว่าจะพยายามศึกษาเล่าเรียนโดยเต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้เกิดความรู้และสติปัญญานำมาในการทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองไปพลุลยยิ่งขึ้นไป ข้าพเจ้าขอกล่าวคำอำลาท่านอีกครั้งหนึ่ง ขอท่านทั้งหลายได้เอาใจช่วยข้าพเจ้าให้เกิดกำลังใจที่จะเล่าเรียนได้สำเร็จสมความตั้งใจโดยตลอดด้วย”

[๓๐๓]

(๓) พระอิสริยยศ และพระอิสริยยศศักดิ์

๓๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระยศร้อยตรี เรือตรี และเรืออากาศตรี แต่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณา และจอมพลถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องแบบนายทหารทั้งสามเหล่า

๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณา ขึ้นเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สิริกิตยสมบูรณสวางควัฒน์ วรขัตติยราชสันตติวงศ์ มหิตลพงศอดุลยเดช จักรีนเรศยุพราชวิสุทธิ สยามมกุฎราชกุมาร มุสิกนาม

(๔) “ข้าพเจ้าจะต้องเพียรพยายามศึกษาปฏิบัติฝึกฝนตนเองต่อไปอีกอย่างมาก เพื่อให้สามารถ
เหมาะสมกับหน้าที่ตามที่ทุกคนมุ่งหวัง”

๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๕ ในงานสโมสรสันนิบาต ซึ่งรัฐบาลจัดถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสที่ได้ทรง
ดำรงพระอิสริยยศศักดิ์เป็นสยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“...ข้าพเจ้าทราบตระหนักว่าข้าพเจ้ามีหน้าที่และความรับผิดชอบประเทศอย่างสูง และการปฏิบัติ
ราชการแผ่นดินนั้น เป็นภาระสำคัญใหญ่ยิ่งที่ต้องอาศัยทั้งสติปัญญาและความรู้ความสามารถพร้อมมูล ข้าพเจ้า
จะต้องเพียรพยายามศึกษาปฏิบัติฝึกฝนตนเองต่อไปอีกอย่างมาก เพื่อให้สามารถเหมาะสมกับหน้าที่ตามที่ทุก
คนมุ่งหวัง...”

(๕) การบวชด้วยศรัทธาอันแรงกล้า โดยมุ่งหวังที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงพระผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตน
ศาสดาราม ทรงรับพระนามฉายาว่า วิชราลงกรโณภิกขุ

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ ทรงมีพระราชดำรัสตอบที่ประชุมสงฆ์วัดพระมหาธาตุจังหวัด นครศรีธรรมราช อันมีใจความตอนหนึ่งว่า

“...การบวชของกรรมในครั้งนี้เป็น การบวชด้วยศรัทธาอันแรงกล้าที่จะศึกษาพระธรรมอันมีค่าสูงสุด โดยมุ่งหวังที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป...”

(๖) ขณะมีพระชนมายุเพียง ๙ พรรษา กับพระราชกรณียกิจครั้งแรก

๑๙ มีนาคม ๒๕๐๕ เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีเปิดป้ายของสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย โรงพยาบาลเด็ก ขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง ๙ พรรษา

(๗) ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ นานัปการ

เมื่อทรงพระเจริญวัย ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ นานัปการ ทั้งที่ทรงปฏิบัติแทน พระองค์ และทรงปฏิบัติในส่วนพระองค์เอง พระราชกรณียกิจทั้งปวงล้วนมีการสร้างสรรค์ความผาสุกสงบแก่ ประชาชน นำความเจริญ ใหญ่โต และความมั่นคงมาสู่ประเทศ เช่น ด้านการแพทย์และสาธารณสุข การศึกษา การสังคมสงเคราะห์ การพระศาสนา การต่างประเทศ

(๘) โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านกุ่มแบชีรา หนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สืบเนื่องมาจากเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๔ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จ พระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านกุ่มแบชีรา และทอดพระเนตรสภาพพื้นที่ ได้ทรงทราบถึงปัญหาของราษฎรใน พื้นที่ดังกล่าวว่ามีพื้นที่น้ำขังตลอดปี กรมชลประทานมีแผนที่จะดำเนินการขุดคลองระบายน้ำ แต่ไม่สามารถ ดำเนินการต่อได้ เนื่องจากติดปัญหาเรื่องที่ดิน จึงเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีน้ำท่วมขัง

ในการนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้มีพระราชดำริกับผู้ช่วยราชเลขาธิการ ฝ่ายกิจการพิเศษสำนักพระราชวัง และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สรุปความได้ว่า “ให้แก้ไขปัญหาเรื่องเร่งด่วนก่อน พร้อมทั้งศึกษาในภาพรวม เมื่อได้ศึกษาในภาพรวมทั้งระบบ และทรงรับไว้เป็นโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ”

(๙) ความสนพระทัยในวิชาการทหาร

มกราคม-ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเข้ารับการฝึกเพิ่มเติม และทรงการศึกษางานด้านการทหารในประเทศออสเตรเลีย โดยทุนของกระทรวงกลาโหม ทรงประจำการ ณ กองปฏิบัติการทางอากาศพิเศษ ที่นครเพิร์ท รัฐออสเตรเลียตะวันตก ประเทศออสเตรเลีย

(๑๐) การปฏิบัติกรรบ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้านการทหาร โดยทรงเข้าร่วมปฏิบัติการรบในการต่อต้านการก่อการร้ายบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งการคุ้มกันพื้นที่ในบริเวณรอบค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชา ที่เขาสาม จังหวัดตราด

ซึ่งแม้เป็นพระราชภารกิจที่ต้องเสี่ยงภัยอันตราย แต่ด้วยความที่ทรงเป็นชาติทหาร และเป็นพระราชภารกิจเพื่อความผาสุกของพลสกนิกร และเพื่อนมนุษย์ธรรมต่อผู้ประสบทุกข์ยาก จึงทรงปฏิบัติพระราชภารกิจดังกล่าวโดยเต็มพระราชกำลัง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

รูปภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์ ดอกเตอร์ พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี (๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘) เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (พระราชอุปัชฌาย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) เป็นผู้ถวายพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์"

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการสถาปนาพระอิสริยยศที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ เฉลิมพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี" นับเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรกที่ทรงดำรงฐานันดรศักดิ์ที่ "สยามบรมราชกุมารี" แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

พระองค์มีพระปรีชาสามารถในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอักษรศาสตร์และดนตรีไทย ซึ่งพระองค์ได้นำมาใช้ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และให้การอุปถัมภ์ในด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศ จากพระราชกรณียกิจในด้านศิลปวัฒนธรรมนี้ พระองค์จึงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระสมัญญาว่า "เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย" และ "วิศิษฏ์ศิลปิน" นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงประกอบพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา การพัฒนาสังคม โดยทรงมีโครงการในพระราชดำริส่วนพระองค์ หลายหลากโครงการ ซึ่งโครงการในระยะเริ่มต้นนั้น มุ่งเน้นทางด้าน การแก้ปัญหาการขาดสารอาหารของเด็ก ในท้องถิ่นทุรกันดาร และพัฒนามาสู่การให้ความสำคัญทางด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนา राष्ट्र

พระราชสมภพ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ (ตรงกับวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะแม สัปตศก) ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์ที่ ๓ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์หม่อมหลวงเกษกร สนิทวงศ์ เป็นผู้ถวายพระประสูติกาล และได้รับการถวายพระนามจากสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ พร้อมทั้งประทานคำแปลว่า นางแก้ว อันหมายถึงหญิงผู้ประเสริฐ และมีพระนามที่ข้าราชการบริพาร เรียกทั่วไปว่า ทูลกระหม่อมน้อย

พระนาม "สิรินธร" นั้น นำมาจากสร้อยพระนามของสมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ซึ่งเป็นสมเด็จพระราชปิตุจฉา (ป้า) ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สำหรับสร้อยพระนาม "กิติวัฒนาดุลโสภาคย์" ประกอบขึ้นจากพระนามาภิไธยของสมเด็จพระบรมราชบุพการี ๓ พระองค์ ได้แก่ "กิติ" มาจากพระนามาภิไธยของ "สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" สมเด็จพระราชชนนี (แม่) ส่วน "วัฒนา" มาจากพระนามาภิไธยของ "สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า" (สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี) สมเด็จพระปัยยิกา (ย่าทวด) และ "อดุล" มาจากพระนามาภิไธยของ "สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก" สมเด็จพระอัยกา (ปู่)

การศึกษา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พระองค์ทรงเริ่มเข้ารับการศึกษาในระดับอนุบาลที่โรงเรียนจิตรลดา ซึ่งตั้งอยู่ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต และทรงศึกษาต่อในโรงเรียนจิตรลดาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ทรงสอบไล่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแผนกศิลปะ ด้วยคะแนนสูงสุดของประเทศ

หลังจากนั้น พระองค์ทรงสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสามารถทำคะแนนสอบเอนทรานซ์เป็นอันดับ ๔ ของประเทศ ซึ่งถือเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์แรกที่ทรงเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เหรียญทอง ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘

พระองค์ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ด้านจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรและสาขาภาษาบาลีและสันสกฤต จาก ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างนั้น มีพระราชกิจจากจนทำให้ไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทได้พร้อมกันทั้ง ๒ มหาวิทยาลัย พระองค์จึงตัดสินใจเลือกทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้สำเร็จการศึกษาที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรก่อน โดยทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง "จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง" ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากนั้น พระองค์ทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง "ทศบาณมีในพุทธศาสนาเถรวาท" ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

พระองค์ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยพระองค์ผ่านการสอบคัดเลือกอย่างยอดเยี่ยมด้วยคะแนนเป็นอันดับหนึ่งในบรรดาผู้เข้าสอบทั้งหมด และทรงเป็นนิสิตปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ รุ่นที่ ๔ พระองค์ทรงทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาวัตรกรรมเสริมทักษะการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” เนื่องจากพระองค์ทรงตระหนักว่าสภาพการเรียนการสอนภาษาไทยนั้นมีปัญหา เพราะนักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนภาษาไทย มีความรู้ ความสามารถ ทักษะในการเข้าใจและใช้ภาษาไม่เพียงพอ พระองค์จึงทรงนำเสนอวิธีการสอนภาษาไทยในลักษณะวัตรกรรมเสริมทักษะการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสนใจในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนและเป็นสื่อที่จะช่วยให้ครูสอนภาษาไทยได้ง่ายขึ้น พระองค์ทรงสอบผ่านวิทยานิพนธ์อย่างยอดเยี่ยม สภามหาวิทยาลัยอนุมัติให้ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

การสถาปนาพระอิสริยยศศักดิ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุภา กิติวัฒนาตุลโสภาคย์ ทรงได้รับความสำเร็จในการศึกษาอย่างงดงาม และทรงได้นำเพื่อพระองค์ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกปริยาย โดยเสด็จพระราชดำเนิรไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ อยู่เสมอ ในด้านการพัฒนาบ้านเมือง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาและช่วยเหลือกิจการโครงการตามพระราชดำริทุกโครงการ พร้อมทรงรับพระบรมราโชบายมาทรงดำเนินการสนองพระเดชพระคุณในด้านต่าง ๆ นับเป็นการดูแลสอดส่องพระราชกรณียกิจส่วนหนึ่งต่างพระเนตรพระกรรณ ในด้านการพระศาสนา มีพระหฤทัยมั่นคงในพระรัตนตรัยและสนพระหฤทัยศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นอย่างแตกฉาน ในส่วนราชการในพระองค์นั้น ก็ได้สนองพระเดชพระคุณในพระราชภารกิจที่ทรงมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระองค์นี้ กอปรด้วยพระจรรยา มารยาท เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งขัตติยราชกุมารีทุกประการ เป็นที่รักใคร่นับถือ ยกย่องสรรเสริญพระเกียรติคุณกันอยู่โดยทั่ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอิสริยยศและพระอิสริยยศศักดิ์ให้สูงขึ้น ให้ทรงรับพระราชบัญชาและสัปตปฎลเศวตฉัตร (เศวตฉัตร ๗ ชั้น) พร้อมทั้ง เถลิงพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ รัชสิมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

ในการสถาปนาพระอิสริยยศสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน ตั้งแต่เริ่มตั้งกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน การสถาปนาพระยศ “สมเด็จพระ” นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการสถาปนาพระยศของสมเด็จพระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง สมเด็จพระบรมอัยยิกาเธอ พระวิมาดาเธอ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ ในรัชกาลต่างๆ แต่การสถาปนาในครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการสถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า ขึ้นเป็น “สมเด็จพระ” จึงเป็นพระเกียรติยศที่สูงยิ่ง

พระอัจฉริยภาพ

ด้านภาษา

พระองค์ทรงมีความรู้ทางด้านภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร ทรงสามารถรับสั่งเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาจีน และทรงกำลังศึกษา ภาษาเยอรมัน และภาษาลาตินอีกด้วย ขณะที่ทรงพระเยาว์นั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสอนภาษาไทยแก่พระราชโอรสและพระราชธิดา

โดยทรงอ่านวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ พระราชนาน และทรงให้พระองค์ทรงคัดบทกลอนต่าง ๆ หลายตอน ทำให้พระองค์โปรดวิชาภาษาไทยตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้ ยังทรงสนพระทัยในภาษาอังกฤษและภาษาบาลีด้วย

เมื่อพระองค์ทรงเข้าเรียนที่โรงเรียนจิตรลดา นั้น ทรงได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาเขมร ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส โดยภาษาไทยนั้น พระองค์ทรงเชี่ยวชาญทั้งด้านหลักภาษา วรรณคดี และศิลปะไทย เมื่อทรงจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พระองค์พอรู้แน่ว่าอย่างไรก็คงไม่ได้เรียนแผนกวิทยาศาสตร์ จึงพยายามหัดเรียนภาษาบาลี อ่านเขียนอักษรขอม เนื่องจากในสมัยนั้น ผู้ที่จะเรียนภาษาไทยให้กว้างขวาง ลึกซึ้ง จะต้องเรียนทั้งภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร ซึ่งภาษาบาลีนั้น เป็นภาษาที่พระองค์สนพระทัยตั้งแต่ทรงพระเยาว์ แต่ได้เริ่มเรียนอย่างจริงจังในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนสามารถจำการแจกวิภัติเบื้องต้นที่สำคัญได้ และเข้าพระทัยโครงสร้างและลักษณะทั่วไปของภาษาบาลีได้ นอกจากนี้ ยังทรงเลือกเรียนภาษาฝรั่งเศสแทนการเรียนเปียโน เนื่องจากมีพระราชประสงค์ที่จะอ่านหนังสือภาษาฝรั่งเศสที่มีอยู่ในตู้หนังสือมากกว่าการซ้อมเปียโน

เมื่อทรงเข้าศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น พระองค์ทรงเลือกเรียนสาขาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก และวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤตเป็นวิชาโท ทำให้ทรงศึกษาวิชาภาษาไทยในระดับชั้นสูงและละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นทั้งด้านภาษาและวรรณคดี ส่วนภาษาบาลีและสันสกฤตนั้น ทรงศึกษาทั้งวิธีการแบบดั้งเดิมของไทย คือ แบบที่เรียนกันในพระอารามต่าง ๆ และแบบภาษาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการตะวันตก ตั้งแต่ไวยากรณ์ขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูง และเรียนตามวิธีการอินเดียโบราณเป็นพิเศษในระดับปริญญาโท ซึ่งรัฐบาลอินเดียได้ส่งศาสตราจารย์ ดร. สัตยพรต ศาสตรี มาถวายพระอักษรภาษาสันสกฤต โดยวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทของพระองค์ เรื่อง ทศนามีในพุทธศาสนาเถรวาท นั้น ยังได้รับการยกย่องจากมหาวิทยาลัยว่า เป็นวิทยานิพนธ์ที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถ ในภาษาบาลีพุทธวจนะเป็นพิเศษ

พระปรีชาสามารถทางด้านภาษาของพระองค์นั้นเป็นที่ประจักษ์ จึงได้รับการทูลเกล้าถวายปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางด้านภาษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมาลาया ประเทศมาเลเซีย มหาวิทยาลัยบักกิงแฮม สหราชอาณาจักร เป็นต้น

ด้านดนตรี

พระองค์ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยผู้หนึ่ง โดยทรงเครื่องดนตรีไทยได้ทุกชนิด แต่ที่โปรดทรงอยู่ประจำ คือ ระนาด ขอ และฆ้องวง โดยเฉพาะระนาดเอกพระองค์ทรงเริ่มหัดดนตรีไทย ในขณะที่ทรงศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนจิตรลดา โดยทรงเลือกหัดซอด้วงเป็นเครื่องดนตรีชิ้นแรก และได้ทรงดนตรีไทยในงานปิดภาคเรียนของโรงเรียน รวมทั้ง งานวันคืนสู่เหย้าร่วมกับวงดนตรีจิตรลดาของโรงเรียนจิตรลดาด้วย หลังจากที่ทรงเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระองค์ทรงเข้าร่วมชมรมดนตรีไทยของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะอักษรศาสตร์ โดยทรงเล่นซอด้วงเป็นหลักและทรงเริ่มหัดเล่นเครื่องดนตรีไทยชิ้นอื่นๆ ด้วย

ในขณะที่ทรงพระเยาว์ เครื่องดนตรีที่ทรงสนพระทัยนั้น ได้แก่ ระนาดเอกและซอสามสาย ซึ่งพระองค์ทรงเริ่มเรียนระนาดเอกอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ หลังจากการเสด็จทรงดนตรีไทย ณ บ้านปลายเนิน ซึ่งเป็นวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจิตรเจริญ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยมี สิริชัยชาญ พักจำรูญ เป็นพระอาจารย์พระองค์ทรงเริ่มเรียนตั้งแต่การจับไม้ระนาด การตีระนาดแบบต่าง ๆ และทำที่ประทับขณะทรงระนาด และทรงเริ่มเรียนการตีระนาดตามแบบแผนโบราณ กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยเพลงต้นเพลงฉิ่งสาม

ขึ้น แล้วจึงทรงต่อเพลงอื่น ๆ ตามมา ทรงทำการบ้านด้วยการไล่ระนาดทุกเช้า หลังจากบรรทมตื่นภายในห้องพระบรรทม จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๙ พระองค์จึงทรงบรรเลงระนาดเอกร่วมกับครูอาวูโสของวงการดนตรีไทยหลายท่านต่อหน้าสาธารณชนเป็นครั้งแรก ในงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๑๗ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเพลงที่ทรงบรรเลง คือ เพลงนกขมิ้น (เถา)

นอกจากดนตรีไทยแล้ว พระองค์ยังทรงดนตรีสากลด้วย โดยทรงเริ่มเรียนเปียโนตั้งแต่พระชนมายุ ๑๐ พรรษา แต่ได้ทรงเลิกเรียนหลังจากนั้น ๒ ปี และทรงฝึกเครื่องดนตรีสากล ประเภทเครื่องเป่า จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนสามารถทรงหริ่มเป่าวงดุริยางค์ในงานคอนเสิร์ตสายใจไทย และทรงระนาดฝรั่งนำวงดุริยางค์ในงานกาชาดคอนเสิร์ต

ด้านพระราชนิพนธ์

พระองค์โปรดการอ่านหนังสือและการเขียนมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ร่วมกับพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ร้อยแก้วและร้อยกรอง ดังนั้น จึงทรงพระราชนิพนธ์หนังสือประเภทต่างๆ ออกมามากกว่า ๑๐๐ เล่ม ซึ่งมีหลายหลากประเภททั้งสารคดีท่องเที่ยวเมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ เช่น เกล็ดหิมะในสายหมอก ทักษะจากอินเดีย มนต์รักทะเลใต้ ประเภทวิชาการและประวัติศาสตร์ เช่น บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ กษัตริยานุสรณ์ หนังสือสำหรับเยาวชน เช่น แก้วจอมแก่น แก้วจอมชน หนังสือที่เกี่ยวข้องกับพระบรมวงศานุวงศ์ไทย เช่น สมเด็จพระสังฆราช การศึกษา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีกับพระราชกรณียกิจพระราชจริยาวัตรด้านการศึกษา ประเภทพระราชนิพนธ์แปล เช่น หยกโสรายคำ ความคิดคำนึง เกียรติแก้วประกายกวี และหนังสือทั่วไป เช่น นิทานเรื่องเกาะ (เรื่องนี้มีไม่มีคดี) เรื่องของคนแขนหัก เป็นต้น และมีลักษณะการเขียนที่คล้ายคลึงกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ ในพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ นอกจากจะแสดงพระอารมณ์ขันแล้ว ยังทรงแสดงการวิพากษ์ วิจารณ์ในแง่ต่าง ๆ เป็นการแสดงพระเมตตาส่วนพระองค์

นอกจากพระนาม "สิรินธร" แล้ว พระองค์ยังทรงใช้นามปากกาในการพระราชนิพนธ์หนังสืออีก ๔ พระนาม ได้แก่

"ก้อนหินก้อนกรวด" เป็นพระนามแฝงที่ทรงหมายถึง พระองค์และพระสหาย สามารถแยกได้เป็น ก้อนหิน หมายถึง พระองค์เอง ส่วนก้อนกรวด หมายถึง กุณศิกา โกรธฤกษ์ พระองค์มีรับสั่งถึงพระนามแฝงนี้ว่า "เราตัวโตเลยใช้ว่า ก้อนหิน หวานตัวเล็ก เลยใช้ว่า ก้อนกรวด รวมกันจึงเป็น ก้อนหิน-ก้อนกรวด" นามปากกานี้ ทรงใช้ครั้งเดียวตอนประพันธ์บทความ "เรื่องจากเมืองอิสราเอล" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐

"แว่นแก้ว" เป็นชื่อที่พระองค์ทรงตั้งขึ้นเอง ซึ่งพระองค์มีรับสั่งถึงพระนามแฝงนี้ว่า "ชื่อแว่นแก้ว นี้ตั้งเอง เพราะตอนเด็ก ๆ ชื่อลูกแก้ว ตัวเองอยากชื่อแก้ว ทำไมถึงเปลี่ยนไปไม่รู้เหมือนกัน แล้วก็ชอบเพลงน้อยใจยา นางเอกชื่อ แว่นแก้ว" พระนามแฝง แว่นแก้วนี้ พระองค์เริ่มใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เมื่อทรงพระราชนิพนธ์และทรงแปลเรื่องสำหรับเด็ก ได้แก่ แก้วจอมชน แก้วจอมแก่น และขบวนการนกกางเขน

"หนูน้อย" พระองค์มีรับสั่งถึงพระนามแฝงนี้ว่า "เรามีชื่อเล่นที่เรียกกันในครอบครัวว่า น้อย เลยใช้นามแฝงว่า หนูน้อย" โดยพระองค์ทรงใช้เพียงครั้งเดียวในบทความเรื่อง "ป้อมที่รัก" ตีพิมพ์ในหนังสือ ๒๕ ปี จิตรลดา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓

และ "บันดาล" พระองค์มีรับสั่งถึงพระนามแฝงนี้ว่า "ใช้ว่า บันดาลเพราะคำนี้ผุดขึ้นมาในสมอง เลยใช้เป็นนามแฝง ไม่มีเหตุผลอะไรในการใช้ชื่อนี้เลย" ซึ่งพระองค์ทรงใช้ในงานแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยที่

ทรงทำให้สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖

นอกจากนี้ ยังทรงพระราชนิพนธ์เพลงเป็นจำนวนมาก โดยบทเพลงที่ดังและนำมาขับร้องบ่อยครั้ง ได้แก่ เพลง สัมตำ รวมทั้ง ยังทรงประพันธ์คำร้องในบทเพลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ เพลง รัก และ เพลง เมนูไข่

พระราชกรณียกิจ

ด้านการศึกษา

เมื่อพระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้ว ทรงเข้ารับราชการเป็นพระอาจารย์ประจำกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของพลตรียุทธศักดิ์ คล่องตวรังโรคน ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในขณะนั้น ทรงสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยและสังคมวิทยา พระองค์จึงทรงเป็น "ทูลกระหม่อมอาจารย์" สำหรับนักเรียนนายร้อยตั้งแต่นั้น ต่อมา เมื่อมีการตั้งกองวิชาประวัติศาสตร์ขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และทรงได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ ส่วนการศึกษา ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๙ และเป็นศาสตราจารย์ ส่วนการศึกษา ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (อัคราจอมพล) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทรงรับเชิญเป็นพระอาจารย์สอนในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนั้น พระองค์ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์พิเศษ สาขาพัฒนาศึกษาศาสตร์ด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ทรงพระราชดำริให้ก่อตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับบุตรหลานข้าราชการและประชาชนทั่วไป เปิดทำการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา ๒๕๒๕ โดยทรงดำรงตำแหน่งเป็นองค์ประธานกรรมการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และทรงเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกครั้ง รวมถึงเสด็จพระราชดำเนินไปในงานปิดภาคเรียนของโรงเรียนทุกครั้ง เพื่อพระราชทานทุนพระราชทาน ส่งเสริมการเรียนดี และพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานจากสถานศึกษาต่างๆ คือ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ วิทยาลัยในวังชาย วิทยาลัยในวังหญิง โรงเรียนผู้ใหญ่พระดาบส ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) กาญจนาภิเษกวิทยาลัย (ช่างทองหลวง)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวครั้งแรก ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๒ มีนาคม ได้มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทุนทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลเป็นเงิน ๑๒ ล้านบาท จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำเงินไปก่อสร้างเรือนนอนให้แก่โรงเรียนวัฒนธรรมเด็กกำพร้า (หลัก ๖๗) ซึ่งอยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ไปทางทิศเหนือประมาณ ๖๗ กิโลเมตร พระราชทานชื่อว่า "อาคารสิรินธร" โดยมีพระราชดำริที่จะช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในรูปแบบของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โดยนำแนวทางที่ดำเนินการในประเทศไทยมาประยุกต์ใช้ และสนับสนุนการประกอบอาชีพเสริม

พ.ศ. ๒๕๓๕ ทรงพระราชดำริพระราชทานความช่วยเหลือกัมพูชาในการก่อตั้งวิทยาลัยกำปงเฌอเด็ยล ณ จังหวัดกำปงธม ประเทศกัมพูชา โดยพระราชทานเงินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เสด็จฯ ไปทรงเปิดวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนแก่

นักเรียนเพื่อให้นำมาศึกษาต่อไปในประเทศไทยในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและหลักสูตรอาชีวศึกษา เพื่อนำความรู้
กลับไปสอนและพัฒนาการจัดการศึกษาของวิทยาลัย รวมทั้งทรงสนับสนุนการศึกษาด้านนาฏศิลป์และดนตรี

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ พระองค์ทรงมีแนวความคิดจัดตั้งโครงการพัฒนานักอักษรศาสตร์รุ่นใหม่ขึ้น โดย
ความร่วมมือของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อสร้างนักอักษร
ศาสตร์ที่มีมุมมองและแนวคิดใหม่เพื่อเป็นกำลังของชาติ

มีพระวิสัยทัศน์ก้าวไกล ทรงสนับสนุนการช่วยเหลือ โรงเรียนมหิตลวิद्याนุสรณ์ ให้เป็นโรงเรียนผลิต
นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ สร้างองค์ความรู้ให้แก่ประเทศไทย

ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

พระองค์ทรงสนพระทัยด้านศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ โดยเฉพาะทางด้านดนตรีไทย
ซึ่งพระองค์ทรงสนับสนุนในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ความรู้ด้านดนตรีไทยอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด
โดยทรงเป็นแบบอย่างในการเสด็จทรงเครื่องดนตรีไทยร่วมกับประชาชนทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้
ยังทรงอนุรักษ์ดนตรีไทยโดยการชำระโน้ตเพลง บันทึกเพลงเก่า และเผยแพร่งานเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง และ
ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จัดการเผยแพร่ทางด้านดนตรีไทย ซึ่งจากงานทางด้านอนุรักษ์มรดก
ดนตรีไทย ครูเสรี หวังในธรรม ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีไทยไม่สิ้นแล้ว เพราะพระทูลกระหม่อมแก้วเอาใจใส่”

นอกจากด้านดนตรีไทยแล้ว พระองค์ยังประกอบพระราชกรณียกิจมากมายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
ศิลปวัฒนธรรมไทยทั้งในด้าน การช่างไทย นาฏศิลป์ไทย งานพิธีกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ภาษา
และวรรณกรรมไทยพระองค์ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญาว่า “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรม
ไทย” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ และ “วิศิษฎ์ศิลปิน” เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อเทิดพระเกียรติที่
พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในศิลปะหลายสาขา รวมทั้ง ทรงมีคุณูปการต่อเหล่าศิลปินและศิลปวัฒนธรรม
ของชาติ(๓๓) นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี
ในขณะนั้น ได้มีมติให้วันที่ ๒ เมษายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระองค์เป็น “วันอนุรักษ์มรดก
ของชาติ” เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติที่พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติ
ในสาขาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก(๓๔) พระองค์ทรงรับเป็นประธานที่ปรึกษาการจัดงานพระราชพิธีพระราชทาน
เพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดีอีกด้วย ทรงเป็นประธาน
คณะกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และ
พระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๓

ด้านการพัฒนาสังคม

พระองค์ทรงสนพระทัยงานด้านการพัฒนา ซึ่งถือเป็นงานหลักที่พระองค์ทรงงานควบคู่กับงานวิชาการ
พระองค์ทรงเรียนรู้งานทางด้านพัฒนาจากการตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงเยี่ยมประชาชนในถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ทั่วประเทศ จากการที่
พระองค์ทรงได้เสด็จฯ ไปตามสถานที่ต่าง ๆ มากมาย พระองค์ทรงนำความรู้ที่ได้จากการลงพื้นที่จริงมาใช้ใน
งานด้านการพัฒนาสังคม นำไปสู่โครงการตามพระราชดำริส่วนพระองค์มากมาย โดยโครงการตามพระราชดำริ
ในระยะเริ่มแรกนั้น พระองค์ทรงงานเกี่ยวกับเด็กนักเรียนในพื้นที่ทุรกันดารที่มีปัญหาขาดสารอาหาร ดังนั้น
จึงทรงพระราชดำริส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ แล้วนำมาประกอบเป็นอาหารกลางวันรับประทาน

โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เริ่มต้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยเริ่มที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนใน จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ และได้ขยายออกไปยัง ๔๔ จังหวัดในพื้นที่ทรกัณฑ์ โครงการ ในพระราชดำรินี้ในระยะต่อมา พระองค์ทรงมุ่งเน้นทางด้านการศึกษามากขึ้น เนื่องจากพระองค์ทรงพระราชดำริ ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ตลอดจนความประพฤติและคุณงามความ ดีของบุคคล โดยพระองค์ทรงตั้งพระทัยให้ประชาชนทุกระดับชั้นสามารถได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับจากรัฐ

ด้านการพัฒนาห้องสมุดและการรู้หนังสือ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ทรง รับสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยไว้ในพระราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๔ หลายโอกาสที่ เสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศ ได้เสด็จเยี่ยมและทรงดูงานห้องสมุดชั้นนำหลายแห่ง ซึ่งได้พระราชทาน ชื่อแนะนำแก่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และบรรณารักษ์ไทยในการนำความรู้ไปพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนและห้องสมุดประชาชนรวมทั้งห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีที่เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อขยายโอกาสให้ ประชาชนในการพัฒนาการรู้หนังสือ นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในการ ประชุมสามัญประจำปีของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเสมอมา รวมทั้งได้เสด็จพระราชดำเนินแทน พระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นประธานในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการประชุม สมาพันธ์สมาคมห้องสมุดนานาชาติ (IFLA) และมีพระราชดำริสเปิดการประชุม IFLA ครั้งที่ ๖๕ ที่ กรุงเทพมหานครใน ปี ๒๕๓๔

ด้านการต่างประเทศ

พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศเป็นครั้งแรกเมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปอย่าง เป็นทางการ ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๐๓-พ.ศ. ๒๕๐๔ ในขณะที่มีพระชนมายุ ๕ พรรษา หลังจากนั้น พระองค์ก็ เสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศเป็นจำนวนหลายครั้ง โดยการเสด็จฯ นั้น พระองค์เสด็จฯ ทั้งในฐานะ ผู้แทนพระองค์ พระราชอาคันตุกะหรืออาคันตุกะของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ รวมทั้ง เสด็จฯ เป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งนอกจากจะทรงงานเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศแล้ว พระองค์ยังเสด็จฯ ทอดพระเนตรสังคม วัฒนธรรม สถานที่ต่าง ๆ และทรงได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในสาขา ต่าง ๆ ของประเทศนั้น ๆ และได้ทรงนำความรู้และประสบการณ์ที่ทรงได้ทอดพระเนตรและจดบันทึกมา ประยุกต์ใช้กับการทรงงานภายในประเทศด้วย ซึ่งการเสด็จฯ ทรงงานในต่างประเทศของพระองค์ทำให้ หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสว่าถวายพระราชสมัญญานามแก่พระองค์ว่า "เจ้าฟ้านักดูงาน" หรือ "Le Princesse Stagiaire" รวมทั้ง พระองค์ยังได้รับการยกย่องจากสมาคมนักข่าวพหุเทศสัมพันธ์แห่งประชาชนจีนว่าทรงเป็น "ทูตสันถวไมตรี" ระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงร่วมมือกับนานาประเทศเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการพัฒนาสังคม อาทิเช่น ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งพระองค์ได้ทรงมีโครงการตามพระราชดำรินี้ใน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์และการสาธารณสุข การพัฒนาทางด้านการ ศึกษา เป็นต้น นอกจากประเทศลาวแล้ว โครงการเพื่อการพัฒนาของพระองค์ยังได้ขยายออกไปยังประเทศ กัมพูชา ประเทศพม่า และประเทศเวียดนามด้วย[๓๔] นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงร่วมมือกับองค์การระหว่าง

ประเทศ ได้แก่ ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ พระองค์ทรงให้ความร่วมมือในโครงการอาหารในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการของโครงการอาหารโลกแห่งองค์การสหประชาชาติ โดยได้แต่งตั้งให้พระองค์เป็นทูตพิเศษของโครงการด้วย, โครงการการศึกษาเพื่อทุกคน เป็นโครงการด้านการส่งเสริมศักยภาพของเด็กชนกลุ่มน้อย ด้วยการศึกษาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโครงการขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมทั้ง โครงการการศึกษาหลังประถมศึกษาสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่น โดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อผู้ลี้ภัย สำนักงานข้าหลวงใหญ่สำหรับผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ

ด้านการสาธารณสุข

จากการที่พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังถิ่นทุรกันดาร ทำให้พระองค์ทอดพระเนตรเห็นถึงปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของราษฎรในชนบท พระองค์จึงมีพระราชดำริจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของราษฎร โครงการแรกที่พระองค์ทรงเริ่ม ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน ซึ่งโครงการนั้นนอกจากจะแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้วยังช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านโภชนาการและการเกษตรด้วย และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง นั่นคือ การระบาดของโรคคอตีบเนื่องจากขาดสารไอโอดีน พระองค์ทรงแก้ไขปัญหานี้โดยทรงริเริ่ม โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน ด้วยการรณรงค์ให้มีการใช้เกลือไอโอดีนหรือหยดไอโอดีนในการประกอบอาหาร และอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขาดไอโอดีน ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการที่เสริมการทำงานของกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ พระองค์ยังให้ความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยของแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดารด้วย โดยพระองค์ทรงตระหนักว่าคนเราจะภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยที่ดีนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา พระองค์จึงริเริ่ม โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้แม่และเด็กได้รับบริการทางด้านอนามัยอย่างเหมาะสม รวมทั้งได้รับโภชนาการที่ถูกต้องและเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์พระราชทานและหน่วยทันตกรรมพระราชทานเพื่อออกตรวจรักษาราษฎรในถิ่นทุรกันดารที่พระองค์เสด็จฯ เยี่ยมในแต่ละครั้ง รวมทั้งทรงรับผู้ป่วยที่ยากจนเป็นคนไข้ในพระราชานุเคราะห์ด้วย

พระองค์เสด็จ ณ โรงพยาบาลต่าง ๆ ในเมืองมิวนิก ประเทศเยอรมนี ด้วยความเป็นห่วงประชาชนที่เป็นโรค ที่เกี่ยวกับกระดูกและจักษุ นำวิทยาการในประเทศเยอรมนีมาสู่เมืองไทย

ด้านศาสนา

เนื่องจากพระองค์ทรงได้รับการอบรมให้มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทำให้พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดยพระองค์มักจะได้รับพระราชทานพระมหากุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เสด็จฯ เป็นผู้แทนพระองค์เพื่อเป็นองค์ประธานในพิธีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พิธีเวียนเทียนที่พุทธมณฑล เนื่องในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น

พระองค์ทรงริเริ่มให้มีการฟื้นฟูประเพณีฉลองวันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นประเพณีที่เคยมีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยได้ทรงประกาศเชิญชวนให้พุทธศาสนิกชนร่วมกันจุดโคมประทีปและส่งบัตรอวยพรที่มีชื่อธรรมะ เพื่อเป็นการพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบถึงประวัติและความสำคัญของวันวิสาขบูชา รวมทั้ง ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยพระองค์ยังได้พระราชทาน

โคลงข้อธรรมะเพื่อให้กระทรวงวัฒนธรรมพิมพ์แจกแก่พุทธศาสนิกชนในบวรอยุธยาด้วยและ พระองค์ยังทรงพระราชดำริให้ธรรมสถานแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดงานเทศน์มหาชาติร้อยยาวขึ้น ซึ่งเป็นการเทศน์มหาชาติตามรูปแบบที่ถูกต้องตามตำรับหลวง เพื่อชี้นำให้คนไทยได้เข้าใจในคุณค่าของเรื่อง มหาชาติ และประเพณีการเทศน์มหาชาติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือ พระองค์ยังทรงเป็นแม่กองในการซ่อมแซมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อให้สำเร็จทันงาน พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งงานบูรณปฏิสังขรณ์ในครั้งนี้ ประสบปัญหาล่าช้า เนื่องจากงบประมาณน้อย รวมทั้ง ขาดแคลนช่างในสาขาต่างๆ เป็นต้น งานในครั้งนี้ พระองค์ทรงดูแลอย่างใกล้ชิด และคลี่คลายปัญหาต่างๆ ด้วยพระราชหฤทัยที่เด็ดขาด รวมทั้ง แก้ได้รับเงิน บริจาคจากพระบรมวงศานุวงศ์และประชาชนร่วมสมทบทุนจึงทำให้งานบูรณะในครั้งนี้จึงเสร็จทันกาล นอกจากนี้ พระองค์ทรงบูรณะวัดท่าสุทธาวาส จังหวัดอ่างทอง และทรงสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่เพื่อเป็นพระราชกุศลในโอกาสเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ(๕๖) และทรงรับวัดนี้ไว้ในพระราชอุปถัมภ์ด้วย

นอกจากพระพุทธศาสนาแล้ว พระองค์ยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่นๆ โดยมีได้ทรงละเลย ซึ่งเมื่อพระองค์ได้รับคำกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปประกอบพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ นั้น พระองค์ก็จะเสด็จฯ ตามคำกราบบังคมทูลเสมอ

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

พระองค์มีพระราชดำริให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาพัฒนาประเทศหลายประการ ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการของโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ เป็นเลขานุการโดยมี พระราชดำริให้โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นโครงการนำร่องและใช้เป็นตัวอย่างในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ และมีพระราชประสงค์จะให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ มารับช่วงต่อไป พระองค์ทรงเริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในชนบท ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ใน โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับโรงเรียนในชนบท โดยพระราชทานเครื่องคอมพิวเตอร์และ อุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อจัดตั้งเป็นห้องเรียนขึ้น และพัฒนามาจนสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ปัจจุบัน มีโรงเรียนในโครงการประมาณ ๘๕ แห่ง โดยมีโรงเรียนใน จังหวัดนครนายกเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อนำแนวทางใหม่ๆ ไปทดลองใช้กับโรงเรียนในชนบทและทรง วิริเริ่ม โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถใช้คอมพิวเตอร์เพื่อสร้างความรู้ ความบันเทิง พัฒนาทักษะ และสร้างอาชีพต่อไปในอนาคต พระองค์ทรงมีคณะทำงานที่จะศึกษาวิจัยเพื่อหา อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีและวิธีการช่วยเหลือผู้พิการในแต่ละด้านอย่างเหมาะสม ซึ่งโครงการนี้มีโรงเรียนศรี สัจจวาลย์เป็นหน่วยงานหลักนอกจากนี้ โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำรินี้ ยังเพิ่มโอกาสให้ ผู้ต้องขังในทัณฑสถานได้รับการอบรมและฝึกทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ระหว่างการถูกคุมขัง เพื่อสามารถนำ ความรู้ที่ได้รับนำไปพัฒนาตนเองและนำไปประกอบอาชีพได้ และมีโครงการสำหรับเด็กป่วยที่ต้องเข้ารับการ รักษาภายในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานาน ซึ่งอาจจะทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยใช้คอมพิวเตอร์ เป็นสื่อในการเรียนรู้ สร้างความเพลิดเพลิน รวมทั้ง ส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กที่ป่วยด้วยนอกจากนี้ พระองค์ยัง นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับงานทางด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมของไทย ๗๖ จังหวัด ผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยมีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลโครงการนี้

จากพระราชกรณียกิจทางด้าน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทำให้วารสารอินโฟแชร์ ซึ่งเป็นวารสารของสำนักงานด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของยูเนสโก ได้ ตีพิมพ์บทความเฉลิมพระเกียรติการอุทิศพระองค์เพื่อการศึกษาเรียนรู้ด้านสารสนเทศของเด็กและผู้ด้อยโอกาส ของไทย รวมทั้ง ยังได้ถวายนาม "IT Princess" หรือ "เจ้าหญิง ไอที" แก่พระองค์อีกด้วย

พระยศทางทหาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระยศทางทหารแก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามลำดับดังนี้

- ร้อยเอกหญิง เรือเอกหญิง เรืออากาศเอกหญิง และทรงได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ นายทหารพิเศษประจำ กองทัพอากาศ และนายทหารพิเศษประจำกองทัพอากาศ (๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐)
- นายทหารพิเศษ ประจำกองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๕ (๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓)
- นายทหารพิเศษ ประจำกองนักเรียนนายเรือรักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรือ, ประจำกอง บังคับการกรมทหารราบที่ ๓ รักษาพระองค์ กรมนาวิกโยธิน, ประจำกองนักเรียนนายเรือ อากาศรักษาพระองค์ โรงเรียน นายเรืออากาศ กรมยุทธศึกษาทหาร และประจำกอง พันอากาศโยธินที่ ๑ รักษาพระองค์ (๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓)
- ตำแหน่งอาจารย์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓)
- พันตรีหญิง นาวาตรีหญิง และนาวาอากาศตรีหญิง (๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓)
- นายทหารพิเศษ ประจำกรมนักเรียนร้อยรักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔)
- นายกองเอก กองอาสารักษาดินแดน สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน (พ.ศ. ๒๕๒๕)
- พันโทหญิง นาวาโทหญิง นาวาอากาศโทหญิง (๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๖)
- พันเอกหญิง นาวาเอกหญิง นาวาอากาศเอกหญิง (๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘)
- ศาสตราจารย์ (อัตรา พ.อ.) (๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๙)
- หัวหน้า กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๐)
- พลตรีหญิง พลเรือตรีหญิง และพลอากาศตรีหญิง ศาสตราจารย์ (อัตรา พล.ต.) และ ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒)
- พลโทหญิง พลเรือโทหญิง และพลอากาศโทหญิง และ ศาสตราจารย์ (อัตรา พล.ท.) (๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕)
- นายกองใหญ่ กองอาสารักษาดินแดน สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน (๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕)
- พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง และพลอากาศเอกหญิง (๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙)
- ศาสตราจารย์ (อัตรา จอมพล) (๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)
- นายทหารพิเศษ ประจำกองพลทหารม้าที่ ๒ รักษาพระองค์ (๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕)

รางวัลที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวาย

รางวัลพระเกียรติทองคำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ เนื่องจากพระองค์ทรงมีผลงานที่มีส่วนส่งเสริมความรู้และความภูมิใจในภาษาไทยเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไปอย่างเด่นชัด และผลงานนั้น ๆ มีลักษณะก่อให้เกิดความสนใจ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาษาประจำชาติ

รางวัลรามอน แมกไซไซ พระองค์ทรงได้รับการคัดเลือกจากมูลนิธิรางวัลรามอน แมกไซไซ ให้ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลรามอน แมกไซไซ สาขาบริการสาธารณะ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยทรงเข้ารับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ณ ศูนย์วัฒนธรรมฟิลิปปินส์ ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

รางวัลนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ คณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สาขาสหวิทยาการ แด่พระองค์ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ ศาลา ดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพื่อเฉลิมพระเกียรติคุณในพระอัจฉริยภาพที่ทรงเป็นนักวิจัยโดยมีผลงานในทุกสาขาวิชาซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการของประเทศ

รางวัลอินทิดา คานธี เพื่อสันติภาพ การลดอาวุธ และการพัฒนา พระองค์ทรงได้รับการคัดเลือกให้ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลอินทิดา คานธี ประจำปี ๒๕๔๗ จากพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติเพื่อมวลมนุษยชาติ โดยทรงเข้ารับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ณ ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งนับเป็นลำดับที่ ๑๙ ของผู้ที่ได้รับรางวัลนี้

รางวัลมิตรนานาชาติ ๑๐ อันดับแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยพระองค์ทรงได้รับการคัดเลือกจากประชาชนชาวจีนให้เป็นมิตรนานาชาติ ๑๐ อันดับแรกของประเทศจีน เนื่องจากพระองค์ทรงศึกษาภาษาจีนตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนมาตลอด และเสด็จเยือนประเทศจีนแล้วมากกว่า ๓๒ ครั้ง ในช่วง ๒๘ ปีที่ผ่านมา ทรงเข้ารับการทูลเกล้าฯ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ ประเทศจีน ในโอกาสนี้ รัฐบาลไทย โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ในนามคณะรัฐมนตรี ข้าราชการ และ พลเรือนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้เป็นเจ้าภาพจัดงานสโมสรสันนิบาตและงานถวายพระกระยาหารค่ำเฉลิม พระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลการ จัดกิจกรรม มิตรนานาชาติสิบอันดับแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีนในรอบ ๑๐๐ ปี ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ตำแหน่งที่ทรงได้รับ

อุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้ที่เหมาะสมและไว้วางพระราชหฤทัย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ทรงดำรงตำแหน่งอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย ตั้งแต่วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

ทูตพิเศษของโครงการอาหารโลก ด้านอาหารโรงเรียน (WFP's Special Ambassador for School Feeding) พระองค์ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายตำแหน่งทูตพิเศษของโครงการอาหารโลก (World food programme) แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

ทูตสันถวไมตรีแห่งองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ด้านการส่งเสริมศักยภาพของเด็กชนกลุ่มน้อย ด้วยการศึกษาศึกษาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (UNESCO Goodwill Ambassador for the Empowerment of Minority Children and the Preservation of their Intangible

Cultural Heritage) องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก แต่งตั้งให้ พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งนี้ โดยนายโคอิชิโร มัตสึอูระ ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโก พร้อมด้วยผู้บริหารยูเนสโก เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายใบประกาศนียบัตรและใบประกาศแต่งตั้ง เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ณ ศาลา คุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วุฒิสภากิตติมศักดิ์ ของมูลนิธิการประชุมผู้ได้รับรางวัลโนเบล (Honorary Senate of the Foundation Lindau Nobel Prize Winners Meetings) เนื่องจากพระองค์ทรงทำคุณประโยชน์อย่างเด่นชัด ในการประชุมที่ลินเดา และแก่มูลนิธิ ทรงเสียสละและทุ่มเทให้กับงานทางด้านวิทยาศาสตร์ สนับสนุน การศึกษาวิทยาศาสตร์ เชื่อมโยงวิทยาศาสตร์และทำให้เกิดการบูรณาการ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓

พรรณไม้ พันธุ์สัตว์ และสถานที่อันเนื่องด้วยพระนามาภิไธย

พรรณไม้

- จำปีสิรินธร (*Magnolia sirindhorniae* Noot & Chalermglin)
- สิรินธรวัลลี หรือ สามสิบสองประคอง (*Bauhinia sirindhorniae* K. & S. S. Larsen)
- เอื้องศรีประจิม (*Sirindhornia mirabilis* H.A. Pedersen & P.Suksathan)
- เอื้องศรีอาคเนย์ (*Sirindhornia monophylla* (Collett & Hemsl.) H.A.Pedersen & P.Suksathan)
- เอื้องศรีเชียงดาว (*Sirindhornia pulchella* H.A. Pedersen & Indhamusika)
- กุหลาบพระนามสิรินธร (*Rosa* Hybrid)
- เครือเทพรัตน์ (*Thepparatia thailandica* Phuph.) รายงานในวารสาร Thai Forest Bulletin (Botany) เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๖.
- ม่วงเทพรัตน์ Persian Violet *Exacum* affine
- ชมพูสิริน (*Impatiens sirindhorniae* Triboun & Suksathan) รายงานในวารสาร Gardens' Bulletin Singapore เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๔

พันธุ์สัตว์

- นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (*Pseudochelidon sirintarae* Thonglongya, ๑๙๖๘)
- บุษเจ้าฟ้า (*Phricotelphusa sirindhorn* Naiyanetr, ๑๙๘๔)
- กูเวียงโกซอรัส สิรินธรเน (*Phuwiangosaurus sirindhornae* Martin, Buffetaut & Suteethorn ๑๙๙๔)
- กิ้งเจ้าฟ้า (*Acanthosquilla sirindhorn* Naiyanetr, ๑๙๙๕)
- ไร่น้ำนางฟ้าสิรินธร (*Streptocephalus sirindhornae* Sanoamuang, Murugan, Weekers & Dumont, ๒๐๐๐)
- กุ้งเจ้าฟ้า (*Macrobrachium sirindhorn* Naiyanetr, ๒๐๐๓)
- ผีเสื้อกลางคืน (*Sirindhorn thailandiensis* Adamski & Malikul, ๒๐๐๓)
- ชันโรงสิรินธร (*Trigona sirindhornae* Michener & Boongird, ๒๐๐๓)
- ทาร์เซียสิรินธร (*Tarsius sirindhornae* Chaimanee, Lebrun, Yamee & Jaeger, ๒๐๑๐(๑๐๓))
- ผีเสื้อกลางคืนสิรินธร (*Sirindhornia*)

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความเป็นเลิศด้านการสร้างสรรค์

“WIPO Award for Creative Excellence” แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะพระราชทานพระราชวโรกาสให้ นายฟรานซิส เกอร์รี่ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) เข้าเฝ้าฯ เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมฯ ถวายรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการสร้างสรรค์” (WIPO Award for Creative Excellence) ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เนื่องจากตระหนักถึงพระปรีชาสามารถ และพระอัจฉริยภาพด้านการสร้างสรรค์ผลงานทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งสำหรับคนไทยและประเทศไทย เพราะเป็นปีมหามงคลพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๖๐ พรรษา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญามากมาย ที่นอกจากเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนชาวไทยแล้ว องค์การระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่าง WIPO ก็ยังตระหนักถึงพระปรีชาสามารถที่มีมากมายหลายแขนงเช่นกัน จึงได้ทูลเกล้าถวายรางวัลดังกล่าวแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เช่น ผลงานพระราชนิพนธ์ขณะเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ อาทิ คินกันจินใหญ่ เล่าเรื่องเมืองฝรั่ง และแกะรอยโสม พระราชนิพนธ์สำหรับเยาวชน อาทิ แก้วจอมแก่น แก้วจอมชน พระราชนิพนธ์แปล อาทิ ขบวนการนกกาเหมา ย่าแค้นมังกร ภาพวาดการ์ตูนผีพระหัตถ์รวมถึงสติ๊กเกอร์ไลน์ชุด แชทได้บุญ แชร์ได้กุศล (Chat and Charity) เพลงพระราชนิพนธ์ อาทิ เพลงรัก เพลงสัปดาห์ นอกจากนี้ พระองค์ท่านยังทรงนำทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นๆ มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น เครื่องหมายการค้าของร้านกาแฟ เพื่อจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพจากชุมชนในชนบท การส่งเสริมการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมละบรีน่าน ซึ่งเป็นการนำภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของชนเผ่ามละบรีนในการถักทอเสวต์ และได้มีการทำเป็นกระเป๋าเพื่อจำหน่ายหารายได้ให้ชนเผ่า เป็นต้น

WIPO เป็นองค์กรภายใต้องค์การสหประชาชาติ ที่มีภารกิจด้านการคุ้มครองและบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส โดย WIPO ได้เคยทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Global Leaders Awards) แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาแล้ว เมื่อปี ๒๕๕๒ ระหว่างวันที่ ๕-๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๘ ประเทศไทยยังได้รับเกียรติจาก WIPO ให้จัดงานนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระอัจฉริยภาพด้านทรัพย์สินทางปัญญาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ สำนักงานใหญ่ องค์การทรัพย์สินทางปัญญา นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิสด้วย ซึ่งในงานดังกล่าวจะเปิดให้ประเทศสมาชิก WIPO ๑๘๘ ประเทศ และผู้แทนกว่าพันคน ที่มาเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโล (WIPO General Assembly) ครั้งที่ ๕๕ ได้เข้าเยี่ยมชมนิทรรศการฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน ยังมหาศาลาประชาชนปักกิ่ง เมื่อวันที่ ๘ ธ.ค. เพื่อรับการทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญและโล่ที่สุดดีพระเกียรติคุณ "๑๐ มิตรชาวต่างชาติที่ดีที่สุดในโลกของจีน" โดยมีนายเจี๋ย ชิงหลิน ประธานสภาปรึกษาการเมืองแห่งชาติจีนเป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย

วันที่ ๘ ธันวาคมนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จฯ ไปยังมหาศาลาประชาชนกรุงปักกิ่ง เพื่อทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล "๑๐ มิตรชาวต่างชาติที่ดีที่สุดในโลกของจีน" จากการลงคะแนนคัดเลือกของประชาชนชาวจีนผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยรางวัลดังกล่าวเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อร่วมฉลองในโอกาสครบ ๖๐ ปี ของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงได้รับการคัดเลือกจากประชาชนจีนให้เป็น ๑ ใน ๑๐ มิตรที่ดีที่สุดของโลกของชาวจีน ด้วยคะแนนสูงมากจากกิจกรรมคัดเลือกมิตรที่ดีที่สุดของจีน ๑๐ อันดับแรกทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการร่วมกันจัดกิจกรรมโดยสถานีวิทยุซีอาร์ไอ ร่วมกับสมาคมมิตรภาพพิเศษสัมพันธ์แห่งประชาชนจีน และกรมผู้สื่อข่าวชาวจีนต่างประเทศแห่งประเทศจีน จุดประสงค์ของกิจกรรมก็เพื่อให้ประชาชนจีนจดจำมิตรชาวต่างชาติที่สร้างคุณูปการในกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศจีนใหม่ โดยให้ผู้ฟังทางอินเทอร์เน็ตที่เป็นคนจีนคัดเลือกมิตรชาวต่างชาติที่มีบทบาทต่างๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาของจีนอย่างน่าประทับใจในช่วงร้อยปี และหลังการสถาปนาจีนใหม่ มีระยะเวลาที่จัดกิจกรรมโหวต ๔๐ วัน มีผู้โหวตคัดเลือกมากถึง ๕๖ ล้านคะแนน และได้ประกาศผลไปก่อนแล้วเมื่อวันที่ ๙ ธ.ค.ที่ผ่านมา

สถานีวิทยุซีอาร์ไอรายงานว่า ป้ายวันที่ ๘ ธันวาคมนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประทับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังมหาศาลาประชาชนปักกิ่ง เพื่อรับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล "มิตรชาวต่างชาติที่ดีที่สุดของสาธารณรัฐประชาชนจีน" โดยมีนายเจี๋ย ชิงหลิน ประธานสภาปรึกษาการเมืองแห่งชาติจีนเป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล และได้กล่าวในนามรัฐบาลและประชาชนจีน ขอขอบคุณมิตรต่างชาติที่เคยให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศจีนทุกท่านด้วยความจริงใจ

ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานสัมภาษณ์แก่นางเหอสีหลิง ผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุซีอาร์ไอภาคภาษาไทย ซึ่งเผยแพร่ในเว็บไซต์ <http://thai.cri.cn/> ว่า เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทราบเรื่องนี้ พระองค์ทรงปลื้มปิติโดยทรงแค้นพระสรวลพร้อมรับสั่งว่า "การที่ข้าพเจ้าได้รับเลือกให้เป็น ๑ ในมิตรที่ดีที่สุด ๑๐ อันดับแรกในโลกของชาวจีนนั้นแสดงให้เห็น

เห็นว่า ข้าพเจ้าได้รับการยอมรับจากเขาวงกตจีน ขณะเดียวกัน ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจที่ได้รับคามนิยมจากมิตรชาว
จีนพร้อมกับมิตรที่ดีที่สุดของจีนคนอื่นๆ”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังรับสั่งขณะพระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าว
สถานีวิทยุซีอาร์ไอว่า

“มิตรที่ดีที่สุดของจีนในโลกคนอื่นๆ ส่วนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมาก พวกเขาได้สร้างคุณูปการอันใหญ่
หลวงแก่จีน ข้าพเจ้าต้องศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากจากพวกเขา ถ้ามีบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้สร้างคุณูปการต่อ
การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและพัฒนามิตรสัมพันธ์กับจีน เราก็ต้องแนะนำบุคคลเหล่านี้ให้ชาวจีนรู้จัก”

ผู้สื่อข่าวซีอาร์ไอ รายงานว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเล่า
พระราชทานให้ผู้สื่อข่าวซีอาร์ไอฟังถึงสาเหตุที่เลือกเรียนภาษาจีนว่า เป็นข้อเสนอของสมเด็จพระ
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ)

“ตอนนั้น ข้าพเจ้าเพิ่งเรียนจบจากมหาวิทยาลัย ตอนแรกข้าพเจ้าคิดว่าจะเลือกเรียนภาษาเยอรมัน
แต่สมเด็จพระแม่ได้รับสั่งว่า เรียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ส่วนเป็นภาษาตะวันตก คิดว่าน่าจะเรียนภาษาจีน
ภาษาจีนเป็นภาษาประเทศตะวันออก คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์มากกว่า ข้าพเจ้าคิดว่าทางเลือกเช่นนี้ถูกต้อง”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริถึงการส่งเสริมให้เยาวชนไทย
ผูกมิตรกับจีน เรียนภาษาและวัฒนธรรมจีนว่า “ที่จริงเวลาเรียนอยู่ในประเทศไทย ถึงแม้ครูจะเก่ง สอนดี ก็ไม่
เหมือนเวลาที่พบคนจีนในสถานการณ์จริง เพราะฉะนั้น เด็กไทยในสมัยนี้ก็สนใจเรียนภาษาจีนกัน เด็กไทยถ้า
เรียนในห้องเรียนก็ไม่ค่อยได้ผล ถ้ามีโอกาสที่ว่ามีครูแลกเปลี่ยนที่มาจากจีนมาสอน หรือว่ามีโอกาสได้พบเด็ก
จีนบ้าง การเรียนน่าจะดีขึ้น”

หลังจากพระราชทานสัมภาษณ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพร
ด้วยสองภาษาทั้งไทยและจีนว่า “ขอให้คนไทยและคนจีนศึกษาจากกันและกัน และให้มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน
เป็นเพื่อนกัน” และตรัสต่อผู้สื่อข่าวซีอาร์ไอว่า “ข้าพเจ้าหวังว่า คนไทยและคนจีนจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนกัน
มากขึ้น”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็น ๓ ใน ๑๐ มิตรชาวต่างชาติที่คนจีนเลือก
ซึ่งมี นายฮวน อันโตนิโอ ซามารานซ์ อดีตประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ ชาวสเปน ผู้สนับสนุนให้จีนได้เป็นเจ้าภาพ
กีฬาโอลิมปิกในปี ๒๕๕๑ นายแพทย์นอร์แมน เบทูน ชาวแคนาดา ที่เดินทางมาช่วยเหลือประชาชนจีนในยุค
สงครามต่อต้านการรุกรานจีนของญี่ปุ่นเมื่อทศวรรษ ๑๙๓๐ และเสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ นายจอห์น รา
เบ้ ชาวเยอรมันที่ช่วยชีวิตชาวจีน ๒๕๐,๐๐๐ คนในระหว่างการรุกรานของญี่ปุ่น เอ็ดการ์ สโนว์ นักเขียน
อเมริกันผู้เขียน “Red Star over China” ในทศวรรษ ๑๙๓๐ จนทำให้กองทัพแดง และประธานเหมาเจ๋อตง
เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ดร.โจเซฟ นีดแฮม นักวิทยาศาสตร์ ชาวอังกฤษ เจ้าของผลงานอมตะที่ใช้เวลาเขียนนาน
กว่า ๕๐ ปี “Science and Civilisation in China” นายอิสราเอล เอปสไตน์ ชาวโปแลนด์เชื้อชาติจีน นายเวริ
อัลลี นักการศึกษา นิวซีแลนด์ นายควารคานาธ เอส คอฟนิส นายแพทย์ชาวอินเดีย นายไมริชิโกะ อิรามัทสุ
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดไอจิ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้นำการพัฒนาโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One
Village One Product)

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

รูปภาพ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี (๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐) พระราชธิดาพระองค์เล็ก ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระราชสมภพ

ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ในพระราชวังดุสิต สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี มีพระธิดา ๒ พระองค์ คือ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

พระองค์ทรงเป็นเจ้าฟ้านักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงานดีเด่นของโลกในสาขาสารเคมีก่อกัมเริง และพืชวิทยาสิ่งแวดล้อม ทรงก่อตั้งสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ปัจจุบันทรงเป็นองค์ประธานของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ทรงดำรงตำแหน่งนายกสภาสถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ หัวหน้าห้องปฏิบัติการเคมีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและห้องปฏิบัติการสารเคมีก่อกัมเริง และศาสตราจารย์ประจำภาควิชาชีวเคมี คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษา

ระดับชั้นเตรียมประถมศึกษา ประถมศึกษา และมีธยมศึกษาจากโรงเรียนจิตรลดา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สาขาวิชาเคมี) เกียรตินิยมอันดับ ๓ จากคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทรงได้รับรางวัลเรียนดีตลอดระยะเวลา ๔ ปีการศึกษา และทรงได้รับทุนการศึกษาต่อเนื่องในระดับปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์สาขาอินทรีย์เคมีด้วย

ปริญญาคุชกุ์บัณฑิต (สาขาวิชาเคมีอินทรีย์) จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เนื่องจากทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้วยคะแนนยอดเยี่ยม เมื่อมีพระดำริถึงการศึกษาคือในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลจึงอนุมัติให้ทรงเข้าศึกษาในระดับปริญญาคุชกุ์บัณฑิตได้โดยไม่ต้องผ่านมหาบัณฑิตก่อนทรงศึกษาด้วยพระวิริยะอุตสาหะไม่พระหทัยในการศึกษาเล่าเรียนเป็นที่ยิ่งทั้งที่มีพระราชกิจในฐานะสมเด็จพระเจ้าลูกเธอก็ยังเสด็จพระดำเนินไปทรงพระอักษรร่วมกับพระสหายในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดจนทรงงานในห้องแล็บด้วยพระองค์เองอย่างไม่ทรงหือถอยแม้จะทรงแพ้สารเคมีก็ตามโดยทรงทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "Part I: Constituents of *Boesenbergia pandurata* (yellow rhizome) (Zingiberaceae). Part II: Additions of lithio chloromethyl phenyl sulfoxide to aldimines and alpha,beta-unsaturated compounds" และได้รับพระราชทานปริญญาปรัชญาคุชกุ์บัณฑิต สาขาวิชาเคมีอินทรีย์ เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

ปริญญาคุชกุ์บัณฑิต (สาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (หลักสูตรแบบไม่มีหน่วยกิตรายวิชา) ในปีการศึกษา ๒๕๓๙ จากผลงานวิจัยเรื่อง "Molecular Genetic Studies and Preliminary Culture Experiments of Scallops Bivalve: Pectinidae) in Thailand"

Doctor of Philosophy (Toxicology) จาก มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

ระดับหลังปริญญาเอก (Post Doctoral) ณ มหาวิทยาลัยอูล์ม ประเทศเยอรมัน เรื่อง Synthesis of Oligonucleotides Using Polymer Support and Their Applications in Genetic Engineering

พระราชอิสริยาภรณ์

ทรงมีพระราชอิสริยาภรณ์ ๒ พระองค์คือ

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

พระกรณียกิจ

สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

ด้วยทรงตระหนักถึงปัญหาความขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และการสาธารณสุข และความเดือดร้อนของอาณาประชาราษฎร์ เรื่องการ ขาดแคลนบุคลากรด้านการแพทย์ และการสาธารณสุขโดยเฉพาะ ความต้องการการสนับสนุนเรื่องการศึกษาวิจัยทางวิชาการวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และการสาธารณสุข จึงทรงก่อตั้งกองทุนจุฬาภรณ์ขึ้น และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิจุฬาภรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทย

ต่อมาทรงก่อตั้งสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงเป็นองค์ประธานของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือ ส่งเสริมความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและพัฒนาบุคลากรสาขาวิทยาศาสตร์ การแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นแหล่งระดมสติปัญญาของนักวิชาการที่มีศักยภาพและวิทยาการที่ก้าวหน้า เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนตลอดไป

ขณะเดียวกันเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง และให้การศึกษาและฝึกอบรมอย่างครบวงจร ประกอบกับแนวพระดำริของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ให้ขยายภารกิจด้านการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสาขาที่มีความต้องการสูงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงได้มีการเสนอโครงการจัดตั้งสถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๘

และจากการที่ทรงรับเป็นหัวหน้าห้องปฏิบัติ การเคมีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ และห้องปฏิบัติการสารเคมีก่อนจะเริ่มด้วยพระองค์เอง ประกอบกับทรงพบว่าประชาชนชาวไทยเป็นโรคมะเร็งเพิ่มในอัตราที่สูงมากขึ้น จึงทรงก่อตั้งศูนย์วิจัยศึกษาและบำบัดโรคมะเร็งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วยโรคมะเร็งมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม และให้เป็นศูนย์วิจัยด้านโรคมะเร็งที่มีความเป็นเลิศทางการวิจัย วิชาการ และการบำบัดรักษา พร้อมทั้งพัฒนาเป็นศูนย์ชำนาญการวินิจฉัยมะเร็งที่ก้าวหน้าและทันสมัยที่สุดในภูมิภาค โดยมีงานวิจัยที่ได้มาตรฐานสากลรองรับ

นอกจากนี้ ยังทรงจัดตั้งศูนย์ไซโคลตรอนและเพทสแกนแห่งชาติ(Cyclotron and PET Scan) ซึ่งเป็นหน่วยงานให้บริการในการตรวจโดยสารเภสัชรังสี เอกซเรย์คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีระดับสูงที่สามารถติดตาม ตรวจวัด ประเมิน และวิเคราะห์ การทำหน้าที่ของอวัยวะนั้นๆ ในระดับเซลล์เมตาบอลิซึม ที่สามารถให้รายละเอียดการวินิจฉัยโรคและระยะของโรคได้ดีกว่าการตรวจอย่างอื่น ซึ่งมีประโยชน์เป็นอย่างมากในการรักษาผู้ป่วยมะเร็ง โรคทางสมอง และหัวใจ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงให้ความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและมีพระปณิธานแน่วแน่ในการสร้างเสริมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อมให้แก่ทรัพยากรบุคคลของประเทศไทย และให้ความช่วยเหลือ ฝึกอบรมแก่ประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังพัฒนา โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรสิ่งแวดล้อมระดับนานาชาติ

นอกจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี จะทรงได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติในพระปรีชาสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์แล้ว พระองค์ยังทรงนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาประเทศได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นกิจการด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย งานเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม การเพาะเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลรวมไปถึงงานส่งเสริมสถานภาพทางสังคมของสตรีไทยอีกด้วย

งานประมงน้อมเกล้าฯ

งานประมงน้อมเกล้าฯ เป็นกิจกรรมการแสดงนิทรรศการของการประมงในประเทศไทย โดยเน้นไปที่ปลาสวยงามเป็นหลัก

งานประมงน้อมเกล้าฯ จัดขึ้นตามพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ที่ทรงให้กรมประมง ร่วมกับคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล จัดงานดังกล่าวขึ้นเป็นครั้งแรก

เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ณ บริเวณสวนอัมพร เพื่อน้อมระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและ
เกิดพระเกียรติแด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ที่ทรงมีต่อวงการแพทย์ และ
การประมง และเพื่อหารายได้สมทบทุนสร้าง ตึกสยามมินทร์ เนื่องในโอกาสที่โรงพยาบาลศิริราชสถาปนา
ครบรอบ ๑๐๐ ปี

ต่อจากนั้นทรงมีรับสั่งให้จัดงาน "วันประมงน้อมเกล้าฯ" ขึ้นทุกปี และคณะกรรมการจัดงานมี
ความเห็นพ้องว่าให้นำเงินรายได้จากการจัดงานทุกปี ขึ้นทูลเกล้าฯ สมทบทุนมูลนิธิจุฬาภรณ์ ซึ่งทรงตั้งขึ้นเพื่อ
ศึกษางานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ในงานนี้ คณะกรรมการจัดงานได้รับพระกรุณาธิคุณ
จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จมาทรงเป็นประธานเปิดงานและจัดตู้
ปลาสวยงาม เพื่อพระราชทานแก่ผู้มีจิตศรัทธาถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย และ
พระราชทานถ้วยรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประกวดในกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

มูลนิธิ หน่วยงาน และโครงการในพระอุปถัมภ์

- มูลนิธิจุฬาภรณ์
- มูลนิธิเทียนส่องใจเพื่อคนไข้โรคลมชัก
- มูลนิธิเสียงธรรมเพื่อประชาชน
- มูลนิธิรักษาพยาบาลสัตว์ป่วยอนาถา โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- โครงการรักษาผู้ป่วยโรคลมชักครบวงจร
- โครงการหารายได้เพื่อสัตว์ป่วยอนาถา
- โรงเรียนมัธยมทับทิมสยาม ๐๔ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- โรงเรียนมัธยมศึกษาจุฬาภรณ์
- สถานีวิทยุเสียงธรรมเพื่อประชาชน วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี
- สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแพทย์แห่งประเทศไทย
- สมาคมเคมีแห่งประเทศไทย

พระยศทางทหาร

พ.ศ. ๒๕๒๒ ร้อยโทหญิง เรือโทหญิง เรืออากาศโทหญิง และนายทหารพิเศษ ประจำกักกองพันทหาร
ม้า ที่ ๑ รักษาพระองค์ นายทหารพิเศษประจำกองทัพอากาศ นายทหารพิเศษประจำกองทัพอากาศ

พ.ศ. ๒๕๒๓ นายทหารพิเศษประจำกรมนักเรียนนายเรือ รักษาพระองค์ กรมยุทธศึกษา โรงเรียนนาย
เรือ ประจำกองบังคับการกรมทหารราบที่ ๓ รักษาพระองค์ กรมนาวิกโยธิน ประจำกรมนักเรียนนายเรือ
อากาศ รักษาพระองค์ กรมยุทธศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศ และ ประจำกองพันทหารอากาศโยธินที่ ๑
รักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๒๔ ร้อยเอกหญิง เรือเอกหญิง เรืออากาศเอกหญิง

พ.ศ. ๒๕๒๖ พันตรีหญิง นาวาตรีหญิง นาวาอากาศตรีหญิง

พ.ศ. ๒๕๒๘ พันโทหญิง นาวาโทหญิง นาวาอากาศโทหญิง

พ.ศ. ๒๕๒๙ ศาสตราจารย์ กองการศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศ กรมยุทธศึกษาทางอากาศ

พ.ศ. ๒๕๓๓ พันเอกหญิง นาวาเอกหญิง นาวาอากาศเอกหญิง และนายทหารพิเศษ ประจำกรมทหาร
ราบที่ ๑ รักษาพระองค์ และประจำกรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พ.ศ. ๒๕๓๕ พลตรีหญิง พลเรือตรีหญิง พลอากาศตรีหญิงและศาสตราจารย์พิเศษ ประจำ กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม และนายกองเอก กองอาสารักษาดินแดน (สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน)

พ.ศ. ๒๕๓๙ พลโทหญิง พลเรือโทหญิง พลอากาศโทหญิงอาจารย์พิเศษ กองการศึกษา โรงเรียนนายเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ กองทัพเรือ อาจารย์พิเศษ กองการศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ กองทัพอากาศ และอาจารย์พิเศษ ประจำกองการศึกษา โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ กองทัพอากาศ

พ.ศ. ๒๕๔๒ พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิงและรองผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัย รักษาพระองค์ กองทัพอากาศ

พระเกียรติคุณ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีพระปรีชาสามารถ ทรงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการนำวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และทรงเป็นผู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับนักวิทยาศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างยิ่ง

รางวัลในระดับนานาชาติ

พ.ศ. ๒๕๒๙ - เหรียญทองคำอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์

โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญเพื่อเชิดชูเกียรตินักวิทยาศาสตร์ที่เป็นบุคคลตัวอย่างทางวิชาการ และการส่งเสริมงานด้านวิทยาศาสตร์ ทรงเป็นบุคคลที่ ๓ ในโลกและเป็นนักวิทยาศาสตร์สตรีพระองค์แรกของโลกที่ได้รับรางวัลนี้

พ.ศ. ๒๕๓๓ - รางวัล Tree of Learning

โดย The World Conservation Union ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อเป็นการยกย่องที่ทางทำคุณประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมโลก โดยการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีและสิ่งแวดล้อม ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาแบบยั่งยืน

พ.ศ. ๒๕๔๗ - รางวัล EMS Hollaender International Award

จากผลของการทรงงานอย่างต่อเนื่อง จึงทรงเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องในแวดวงวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมนานาชาติ คณะกรรมการรางวัลฮอลแลนเดอร์ จึงมีมติเอกฉันท์ให้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ในฐานะที่ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงานดีเด่นของโลกในสาขาสารเคมีก่อมะเร็งและพิษวิทยาสิ่งแวดล้อม และทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับประจำปี ค.ศ. ๒๐๐๒

พ.ศ. ๒๕๔๗ - รางวัลสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก โดยสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก (IUCN The World Conservation Union) สวิตเซอร์แลนด์

พ.ศ. ๒๕๔๙ - รางวัล IFCS Special Recognition

โดย Intergovernmental Forum on Chemical Safety (IFCS) เป็นรางวัลสำหรับนักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงานดีเด่น ด้านการสนับสนุนให้เกิดความปลอดภัยของสารเคมีแก่ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศในภูมิภาค

พ.ศ. ๒๕๔๙ - รางวัล Nagoyal Medal Special Award
เป็นรางวัลที่มอบให้บุคคลด้านวิทยาศาสตร์ผู้มีบทบาทสำคัญและทำคุณประโยชน์อย่างสูงแก่วงการอินทรีย์เคมี
ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลจากมหาวิทยาลัยนาโกยา เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น

พ.ศ. ๒๕๕๒ - รางวัล Windaus Medal ด้านอินทรีย์เคมี
โดย Georg-August-Universität Göttingen และสมาคมเคมีแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในโอกาสการจัดสัมมนา "Adolf-Windaus-Genachtnis-Lecture" ประจำปี ๒๐๐๙ ในฐานะที่ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่นอกจากมีผลงานวิจัยและงานวิชาการในด้านอินทรีย์เคมี แล้วยังทรงพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าของสาขาวิชานี้อย่างมาก

พ.ศ. ๒๕๕๒ - รางวัล Ramazzini Award ด้านเวชศาสตร์อาชีวะและสิ่งแวดล้อม
โดย Collegium Ramazzini สาธารณรัฐอิตาลี โดยมอบให้แก่นักวิทยาศาสตร์จากนานาชาติที่มีผลงานโดดเด่นทั้งด้านงานวิจัย วิชาการด้านเวชศาสตร์อาชีวะ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผ่านมีผู้ได้รับรางวัลแล้ว ๓๒ คน ซึ่งในโอกาสนี้ทรงปาฐกถาให้หัวข้อ "Cancer Risk from Exposure to Air Pollution"

รูปภาพ ครอบครัวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

รัชกาลที่ ๑๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ปัจจุบัน)

พระราชสมภพ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เป็นพระราชโอรสพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลา ๑๗:๔๕ น. มีพระเชษฐภคินี คือ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และพระขนิษฐภคินีสองพระองค์คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ขึ้น ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ในระหว่างวันที่ ๑๔-๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ทรงเป็นประธานเจริญพระพุทธมนต์ในเย็น วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๓๐]

เช้าวันรุ่งขึ้น (๑๕ กันยายน) จึงมีพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ในห้องพิธี เริ่มด้วยพอลึงพระฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจรดพระกรรบิดกริบพระเกศา ทรงเจิม ทรงผูกด้วยพระขวัญ พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พราหมณ์ประกอบพิธีลอยกุง ปลาทอง มะพร้าวเงิน มะพร้าวทองลงในพระชั้นสาคร แล้วพระสงฆ์ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา พระมหाराชครูเชิญเสด็จขึ้นพระอยู่และเทก่ล่อมเปิดศิวาลัยไกรลาสตามประเพณีพิธีของพราหมณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางพระราชกัณฑ์ลงในพระอยู่ตามพระราชประเพณีแล้ว พระมหाराชครูเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ฯ ขึ้นพระอยู่แล้ว พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทเวียนเทียนครบรอบตามประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดขับไม้มโหรีขับกล่อมถวายพระพรในวาระนี้ด้วย ในการนี้มีการถ่ายทอดเสียงในพระราชพิธีทางวิทยุไปทั่วประเทศ

เมื่อพระชนมายุได้หนึ่งพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชทานพระนาม ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นผู้ตั้งพระนามถวายตามดวงพระชะตา ว่า

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ บรมจักรยาดิศรสันตติวงศ เทเวศรธำรงสุบริบาล อภิคุณูปการมหิตลาดุลเดช ภูมิพลนเรศวรางกูร กิตติสิริสมบูรณสวางควัฒน์ บรมขัตติยราชกุมาร

พระนาม "วชิราลงกรณ" นั้น สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ทรงตั้งถวาย มาจาก "วชิรญาณะ" พระนามฉายาขณะผนวชในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผนวกกับ "อลงกรณ์" จากพระนามในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความหมายว่า "ทรงเครื่องเพชรนิลจินดา" หรืออาจแปลว่า "อสูรบาต"

พระราชพิธีสถาปนา เสด็จพระนามาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สืบทอดราชประเพณี ในครั้งรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ให้มีพระราชพิธีสถาปนา เสด็จพระนามาภิไธย เมื่อมีพระชนมายุครบ ๒๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ โปรดให้สถาปนา สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ขึ้นดำรงพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชวังดุสิต มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สิริกิตยสมบูรณสวางควัฒน์ วรขัตติยราชสันตติวงศ์ มหิตลพงศอดุลยเดช จักรีนเรศยุพราชวิสุทธิ สยามมกุฎราชกุมาร"

ในมงคลวาระดังกล่าว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สยามมกุฎราชกุมาร ได้ถวายสัตย์ปฏิญาณในการพิธี ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งแสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงมุ่งมั่นจะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เพื่อชาติบ้านเมือง และประชาชนชาวไทย เป็นที่ซาบซึ้งประทับใจพลสกนิกอย่างยิ่ง ดังความว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกระทำสัตย์ปฏิญาณสาบานต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยเฉพาะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เฉพาะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ท่ามกลางสันนิบาตนี้ว่า ข้าพเจ้าผู้เป็น สยามมกุฎราชกุมาร จะรักษาเกียรติยศและอริยศักดิ์ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานไว้ด้วยชีวิต จะภักดีต่อชาติบ้านเมือง จะซื่อสัตย์ต่อประชาชน จะปฏิบัติภาระหน้าที่ทุกอย่าง โดยเต็มกำลังสติปัญญาความสามารถ และโดยความเสียสละ เพื่อความเจริญสงบสุขและความมั่นคงไพบูรณ์ของประเทศไทย จนตราบเท่าชีวิต ร่างกายจะหาไม่”

ทรงราชย์

เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถสวรรคตในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นที่แน่นอนว่าพระองค์จะสืบราชสมบัติ ตามบทบัญญัติของกฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ จนกระทั่งวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้จัดประชุมวาระพิเศษ โดยนายพรเพชร วิชิตชลชัย ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้แจ้งหนังสือหนังสือด่วนที่สุดที่ นร.๐๕๐๓/๔๔๕๔๙ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ได้รับจากพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ให้แก่ที่ประชุม เพื่อรับทราบก่อนอัญเชิญพระองค์เสด็จขึ้นทรงราชย์ และพระองค์ได้ทรงรับเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๑๐ แห่งราชวงศ์จักรี จากนั้นวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ พระองค์มีพระราชดำรัสตอบรับ ความว่า

"ตามที่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภาได้กล่าวในนามของปวงชนชาวไทย เชิญข้าพเจ้าขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ว่าเป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ข้าพเจ้าขอตอบรับเพื่อสนองพระราชปณิธาน และเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทั้งปวง"

ทั้งนี้ ในทางนิตินัยถือว่าได้ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นไปตามหลักสากลของทุกประเทศที่จะให้พระราชบัลลังก์ว่างลงไม่ได้ และโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า *"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร"*

การศึกษา

ในการศึกษาทุกระดับชั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษาเหมือนอย่างนักเรียนทั่วไปและเมื่อทรงเข้าศึกษาวิชาการทหารซึ่งมีการฝึกอบรบอย่างเข้มงวด ก็ได้ทรงปฏิบัติตามกฎระเบียบโดยสมบูรณ์ในระหว่างเวลาที่ทรงเข้าศึกษาที่โรงเรียนคิงส์สกูล ตำบลพาราเมตตา นครซิดนีย์ ทรงได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าบ้านแมคคาเทอร์เฮาส์และได้ทรงปฏิบัติพระองค์อย่างดีเด่น โดยเฉพาะในการฝึกทหาร

พุทธศักราช ๒๕๑๙-พุทธศักราช ๒๕๐๙ - ทรงเข้ารับการศึกษาระดับอนุบาลที่พระที่นั่งอุดรพระราชวังดุสิต และโรงเรียนจิตรลดา

มกราคม-กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๙ - ทรงเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนคิงส์มิต เมืองซีฟอร์ด แคว้นซัสเซกซ์ ประเทศอังกฤษ

พุทธศักราช ๒๕๐๙-พุทธศักราช ๒๕๑๓ - ทรงเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนมิลล์ฟีลด์ เมืองสติท แคว้นซอมเมอร์เซทประเทศอังกฤษ

พุทธศักราช ๒๕๑๓-พุทธศักราช ๒๕๑๔ - ทรงเข้าศึกษาเตรียมทหารที่โรงเรียนคิงส์สกูล ตำบลพาราเมตตา นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

พุทธศักราช ๒๕๑๕-พุทธศักราช ๒๕๑๙ - ทรงเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา และทรงได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (การศึกษาด้านการทหาร) คณะการศึกษาธิการทหาร มหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย

พุทธศักราช ๒๕๒๐-พุทธศักราช ๒๕๒๑ - ทรงเข้ารับการการศึกษาที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๕๖

[๒๐๓๓]

พุทธศักราช ๒๕๒๗-พุทธศักราช ๒๕๓๐ - ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยทรงได้รับ
ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพฯ ประเทศไทย
มกราคม-ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ - ทรงเข้ารับการศึกษา ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
แห่งสหราชอาณาจักร

รูปภาพ ขณะทรงศึกษาระดับอนุบาลที่พระที่นั่งอุดร พระราชวังดุสิต และโรงเรียนจิตรลดา

พระราชกรณียกิจที่พระราชบิดาได้ทรงสอนให้พระองค์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่ทรงพระเยาว์และ
เมื่อพระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในราชอาณาจักรไทย
เป็นการถาวรแล้วก็ได้ทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระ
พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ได้อย่างดียิ่ง

อีกทั้งยังทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจได้อย่างงดงาม สมพระเกียรติ การปฏิบัติ

พระราชกรณียกิจแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือการทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ในการเสด็จออกรับทูตที่เดินทางเข้ามาถวายพระราชสาส์นตราตั้ง และถวายสาส์นตราตั้งของแต่ละประเทศที่ราชอาณาจักรไทยมีการพระราชไมตรีอยู่ด้วย

การเสด็จออกรับทูตจากประเทศต่างๆที่เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรก็ทรงปฏิบัติในเรื่องนี้ได้อย่างสง่างามเป็นที่ชื่นชมของบรรดาทูตต่างๆที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ก็ทรงตระหนักดีว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่ง จึงได้ทรงพระราชอุสาหะศึกษาในเรื่องนี้อย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วนไม่ให้เป็นที่ระคายเคืองต่อเบื้องพระยุคลบาทได้ ในส่วนพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัตินั้น ทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทรงรับฟังปัญหาจากราษฎรที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยม และทรงหาวิธีการที่จะช่วยแก้ไขปัญหานั้นนั้น ทรงตรวจตราโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ที่ทรงริเริ่มไว้ว่ามีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อให้โครงการบรรคานั้นเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนแก่ราษฎรต่อไป

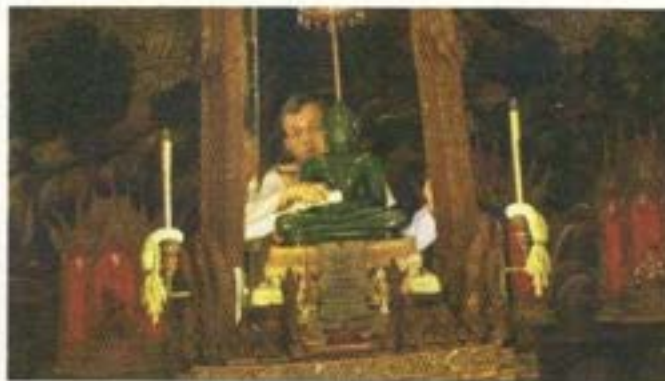

**พระราชกิจ
ด้านศาสนา**

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชศรัทธาออกบวชในพระพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ โปรดให้จัดการพระราชพิธีผนวช ณ พัทธสีมาวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. ตรงกับวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะเมีย โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) เป็นพระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณโก) ถวายอนุสาสน์ได้รับถวายพระสมณนามว่า "วชิราลงกรโณ" และได้ประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตลอดจนทรงลาสิกขาในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปปฏิบัติพระราชกิจทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอเช่น เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตามฤดูกาล เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และการถวายผ้าพระกฐินหลวงตามวัดต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านการศึกษา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เสด็จแทนพระองค์ไปในการพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยระดับธงชาติไทย ธงประจำพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และธงประจำพระองค์ในพระบรมวงศ์ซึ่งเสด็จแทนพระองค์ เมื่อผู้แทนพระองค์เสด็จไปถึง ให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ส่วนพระแทนหน้าพระเก้าอี้ที่ประทับ ให้ทอดผ้าทิพย์อันประดับด้วยพระครุฑพ่าห์เพื่อสื่อความหมาย เสมือนเสด็จพระราชดำเนินไปด้วยพระองค์เอง

พระองค์พระราชทานพระราชนุญาตให้ใช้อาคารของกรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์เป็นที่ตั้งของโรงเรียนอนุบาลชื่อว่า โรงเรียนอนุบาลทหารมหาดเล็กราชวัลลภ โดยในระยะแรกได้จัดการเรียนการสอนเฉพาะชั้นอนุบาล ต่อมา โรงเรียนได้ย้ายไปที่จังหวัดนนทบุรี และได้รับพระราชทานชื่อใหม่ว่า โรงเรียนอนุราชประสิทธิ์

นอกจากนี้ ยังพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สมทบเป็นค่าก่อสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชนบทห่างไกลคมนาคมไม่สะดวก กระทรวงศึกษาธิการได้สนองพระราชประสงค์ด้วยการน้อมเกล้าฯ ถวายโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจำนวน ๖ โรงเรียน เป็นโรงเรียนในพระราชูปถัมภ์ ได้แก่ (๑) โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา อ.ปลาปาก จ.นครพนม (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา ๑) , (๒) โรงเรียนมัธยมจุฬาวัชร อ.ลานกระเสียว จ.กำแพงเพชร (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา ๒) , (๓) โรงเรียนมัธยมวัชรนคร อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา ๓) , (๔) โรงเรียนมัธยมจักรีวัชร อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๒) , (๕) โรงเรียนมัธยมวัชรวิรี อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๓) และ (๖) โรงเรียนมัธยมบุษย์น้ำเพชร อ.เมือง จ.อุตรธานี (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนเยาวชนในตำบลต่าง ๆ ทรงสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล รวมทั้งได้ทรงเป็นประธานงานวันเยาวชนแห่งชาติ วันที่ ๒๐ กันยายน ของทุกปี และทรงเป็นประธานในพิธีปฐภิธานตนและสวนสนามของลูกเสือและเนตรนารี และ สมาชิกผู้ทำประโยชน์

ทั้งนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้อุปการะเด็กกำพร้า คือ จักรกฤษณ์ และ อนุเดช ชูศรี ที่ครอบครัวเสียชีวิตจากภูเขาถล่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔รวมทั้งครอบครัวของบูรฮาน และบุศรินทร์ ทรายามณี ซึ่งบิดาถูกลอบสังหารจากเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะทรงอุปการะจนกว่าจะสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีหรือจนกว่าจะมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้เป็นต้น

ด้านการแพทย์และสาธารณสุข

ในด้านการแพทย์และการสาธารณสุขนั้น ทรงตระหนักว่า สุขภาพพลานามัยอันดีของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลอันมีคุณภาพไว้เป็นพลังในการพัฒนาประเทศ จึงสนพระราชหฤทัยในการประกอบพระราชกรณียกิจด้านการแพทย์และสาธารณสุข เช่น เมื่อรัฐบาลได้น้อมเกล้าฯ ถวายโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช เมืองในพระราชพิธีอภิเษกสมรสจำนวน ๒๓ แห่ง ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

พระองค์ก็ได้ทรงพระอุทิศเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงพยาบาลสมำเสมอ พระราชทานพระราชทรัพย์สนับสนุนให้มีอุปกรณ์การแพทย์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยเพื่อสามารถให้บริการที่ดีแก่ประชาชน

และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ทรงรับเป็นประธานกรรมการอำนวยการจัดสร้างอาคารศูนย์โรคหัวใจ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

ด้านสังคมสงเคราะห์

ทรงพระกรุณาห่วงใยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนที่ด้อยโอกาสและขาดแคลน ได้ทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ หลายแห่ง เช่น ชุมชนแออัดเขตพระโขนง เขตคลองเตย เขตยานนาวา เป็นต้น

ทรงพระกรุณาพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องกีฬา เครื่องดับเพลิง โปรดเกล้าฯ ให้กรมทหารในบังคับบัญชาของพระองค์ ร่วมกับประชาชนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งยังพระราชทานพระราชทรัพย์สนับสนุนโครงการของชุมชน เช่น โครงการพัฒนาเด็กเล็กที่ขาดแคลน โครงการปราบปรามยาเสพติดในหมู่เยาวชน ชุมชนแออัดคลองเตย เพื่อให้เยาวชนผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้นเติบโตเป็นพลเมืองดีและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

ด้านการเกษตร

วันที่ ๑๖ ก.ค. พ.ศ.๒๕๐๔ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรยังทรงพระเยาว์ พระองค์โดยเสด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ไปทรงปลูกข้าว ณ แปลงนาสาธิตโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา อันเป็นภาพที่สะท้อนถึงพระกรณียกิจในเวลาที่ต่อมา เนื่องด้วยเกษตรกรรมเป็นรากฐานที่ผูกพันกับวิถีชีวิตชาวไทยมาอย่างยาวนาน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร จึง

ทรงสืบสารพระราชกรณียกิจของเสด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประสก
นิกรและการพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรรม ทรงสนับสนุนโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์
เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัยจากนักวิชาการสาขาต่างๆ หลายครั้งที่พระองค์โดย
เสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในภูมิภาคต่างๆ
พร้อมทั้งพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีน้ำไว้ใช้ในการเกษตรอย่าง
พอเพียง ในแต่ละปี เสด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทน
พระองค์ ในการพระราชพิธีพืชมงคล และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญทรงสืบทอดรักษาโบราณราช
ประเพณี และเป็นการบำรุงขวัญสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกร เพื่อดำรงรักษาเกษตรกรรมไทย ให้เจริญยั่งยืน

ด้านการต่างประเทศ

การมีสัมพันธไมตรีอันดีกับมิตรประเทศ เป็นรากฐานสำคัญของความสงบสุขและความมั่นคงทาง
เศรษฐกิจของประเทศ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ก็ได้ทรงพระวิริยอุตสาหะ
ประกอบพระราชกรณียกิจสำคัญ ในการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ เสมอมา ได้เสด็จพระราชดำเนิน
แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยือนมิตรประเทศทั่วทุกทวีปอย่างเป็นทางการเป็นประจำทุกปีหลายครั้ง เช่น
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศอิตาลี และทรงพบพระสันตะปาปา เมื่อวันที่ ๓๔ กันยายน พ.ศ.
๒๕๒๕

ระหว่างวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ถึง ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสาธารณรัฐ
ประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ทรงพบนายเติ้ง เสี่ยวผิง ณ มหาศาลาประชาชน กรุงปักกิ่ง เสด็จพระราช
ดำเนินทรงเยือนประเทศญี่ปุ่น ทรงพบสมเด็จพระจักรพรรดิ และสมเด็จพระจักรพรรดินี ซึ่งประเทศต่างๆ ที่
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเจริญสัมพันธไมตรีในฐานะผู้แทนพระองค์และในส่วนของพระองค์เอง มีอีกเป็น
จำนวนมาก เช่น อิหร่าน เนปาล สาธารณรัฐสังคมนิยมศรีลังกา สหพันธ์เอกวาดอร์ สาธารณรัฐเฮลเลนิก(กรีซ)
ออสเตรเลีย และเมื่อวันที่ ๒-๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชธิดาทั้งสอง
พระองค์ไปทรงเยือนประเทศสิงคโปร์อย่างเป็นทางการ

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทุกครั้ง ต้องทรงเตรียมพระองค์ด้วยการทรงศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ
ประเทศที่จะเสด็จฯ ไปทรงเยือน และระหว่างประทับอยู่ในประเทศนั้นๆ นอกจากทรงมุ่งมั่นที่จะทรงเจริญ

สัมพันธไมตรีแล้ว ยังสนพระราชหฤทัยในการทอดพระเนตรและศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่จะทรงนำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาบ้านเมืองไทยด้วย เช่น เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมชมกิจการทหาร การจราจรทางอากาศ เมื่อทรงเยือนประเทศในทวีปอเมริกาใต้, ทอดพระเนตรสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมด้านอุตสาหกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เมื่อทรงเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมศรีลังกา, ทอดพระเนตรการดำเนินงานด้านการป้องกันสาธารณภัยที่ประเทศเกาหลี เป็นต้น

ทางราชการ

ทรงเข้าประจำการ ณ กองปฏิบัติการทางอากาศพิเศษ เมืองเพิร์ท รัฐออสเตรเลียตะวันตก ประเทศออสเตรเลีย

ทรงเข้าร่วมปฏิบัติการรบในการต่อต้านการก่อการร้าย บริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งการคุ้มกันพื้นที่บริเวณ รอบค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชา ณ เขาล้าน จังหวัดตราด

๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ทรงเข้ารับราชการเป็นนายทหารประจำกรมข่าวทหารบกกระทรวงกลาโหม

๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ทรงดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับกองพันทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองพัน ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗ ทรงดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับการ กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการ ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการ หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ สำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ด้านการบิน

ด้วยความสนพระราชหฤทัยด้านอากาศยานกองบินเป็นพิเศษ จึงทรงทุ่มเทฝึกการบิน เครื่องบินแบบต่างๆ ในปี ๒๕๒๒ ทรงเริ่มฝึกการบินเฮลิคอปเตอร์แบบ uh-๑h และเฮลิคอปเตอร์แบบ uh-๑k จนสำเร็จตาม

หลักสูตร และทรงได้รับพระราชทานประดับเครื่องหมายในความสามารถในการบินของกองทัพอากาศจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทั้งยังทรงสำเร็จหลักสูตรเฮลิคอปเตอร์โจมตีติดอาวุธของกองทัพบก และทรงจบหลักสูตรเครื่องบินพร้อมรบของกองทัพอากาศไทย ณ ผู้บังคับ ๑๐๒ กองบิน ๑ จังหวัดนครราชสีมา ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังฐานทัพอากาศวิลเลียมส์ รัฐอริโซนา สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ๒๕๒๕ ทรงฝึกการบิน ด้วยเครื่องบินขับไล่สมรรถนะสูงแบบ F๕ E/F และหลักสูตรการบินรบขั้นสูง ด้วยความต้องการพระราชหฤทัยที่จะ ถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ด้านเทคนิคการบิน เพื่อพัฒนากองทัพอากาศไทย ในปี ๒๕๓๗ ทรงปฏิบัติ หน้าที่ครูการบินเพื่อบินขับไล่แบบ F๕ E/F ฝึกสอนนักบินขับไล่ของกองทัพอากาศทั้งภาควิชาการและการฝึก บิน ต่อมาในปี ๒๕๔๗ ทรงเริ่มฝึกการบินเครื่องบินลำเลียงเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญนำไปสู่การบินเครื่องบิน พาณิชนัย ทรงฝึกบินด้วยเทคนิคและสถานการณ์จำลองแบบต่างๆเพื่อสะสมประสบการณ์ด้านการบิน ทรงใช้ เวลาเพียง ๒ ปี ก็ทรงสามารถขับเครื่องบินโบอิง ๗๓๗-๔๐๐ ในตำแหน่งนักบินที่หนึ่ง แสดงพระราชดำเนิน แทนพระองค์ ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในภาระกิจต่างๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะเที่ยวบินพิเศษมหากุศลทรงนำคณะพุทธศาสนิกชน เดินทางกราบพุทธสังฆนิยสถาน ณ เมืองคยา สาธารณะรัฐอินเดียและทรงนำพุทธศาสนิกชนกราบสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ณ วัดป่าวิเวกธรรม จังหวัด ขอนแก่น เพื่อนำรายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และสมทบ ทุนการศึกษาพระราชทานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนไทยที่เรียนดีแต่ยากจน ด้วยพระราชหฤทัย ที่ทรงห่วงใยราษฎรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทรงขับเครื่องบินพระราชพาหนะ แสดงพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรด้วยพระองค์เอง เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ทรงปฏิบัติพระราชกรณีย กิจโดยไม่หวั่นต่อภัยอันตราย ใช้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เสริมสร้างความมั่นคงด้านการทหารและเพื่อ ความสงบสุขของประชาชนชาวไทย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรพระองค์ทรงเป็นเจ้าของนักบินขับไล่ไอพ่น พระองค์แรกในพระบรมราชจักรีวงศ์ พระองค์ทรงทำการบินขับเครื่องบินของกองทัพอากาศหลายแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องแบบขับไล่แบบ F๕ และมีชั่วโมงบินขับเครื่องบินดังกล่าวมากที่สุดในกองทัพอากาศ และด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อกองทัพอากาศ

ด้านการทหาร

ช่วงพ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงเข้ารับการศึกษาศึกษาและสำเร็จการศึกษาด้านการทหารจากโรงเรียนนายร้อยคันทรมุข ประเทศออสเตรเลีย ต่อมาทรงเพิ่มพูนประสบการณ์ด้วยทรงการฝึกเพิ่มเติมและศึกษาสูงงานด้านการทหาร ทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมที่ตั้งกองทหารหน่วยต่าง ๆ อยู่เสมอ จากการศึกษาด้านวิชาทหารมานาน ทรงมีความรู้เชี่ยวชาญอย่างมาก และได้พระราชทานความรู้เหล่านั้นให้แก่ทหาร ๓ เหล่าทัพ

ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างแก่นายทหาร เอาพระทัยใส่ในความเป็นอยู่ทุกข์สุขของทหารผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง รวมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนการศึกษาแก่บุตรของสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเทิดทูนและความจงรักภักดีแก่เหล่าทหารเป็นอย่างยิ่ง

ประสบการณ์ทางทหาร

เดือนมกราคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ทรงเข้ารับการศึกษาเพิ่มเติม และศึกษาทางด้านทหาร ณ เครื่องรัฐออสเตรเลีย

ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรวิชาอาวุธพิเศษ การทำลายและยุทธวิธีรบนอกแบบ หลักสูตรต้นหนชั้นสูง หลักสูตรการลาดตระเวน และต้นหนชั้นสูง รวมทั้งหลักสูตรส่งทางอากาศ

พ.ศ. ๒๕๒๒ ถึงพ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไป แบบ ยู เอช - ๑ เอช ของบริษัท เบลล์ รวมชั่วโมงบิน ๕๔.๓๖ ชั่วโมง

เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงเข้ารับการศึกษาตามโครงการช่วยเหลือทางทหาร กองทัพสหรัฐอเมริกา รวม ๒ หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรอาวุธประจำกายและเครื่องยิงลูกระเบิด หลักสูตรการปฏิบัติการพิเศษ หลักสูตรการต่อต้านการก่อการร้าย หลักสูตรการสงครามแบบกองโจร หลักสูตรการฝึกการดำรงชีพ และหลักสูตรส่งทางอากาศ (ทางบกและทางทะเล)

เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไป แบบ ยู เอช - ๑ เอช กับเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไป แบบ ยู เอช - ๑ เอช ของบริษัทเบลล์ รวมชั่วโมงบิน ๒๕๙.๕๖๐ ชั่วโมง

เดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์โจมตีติดอาวุธ แบบ ยู เอช - ๑ เอช ของบริษัทเบลล์ จากกองทัพไทย รวมชั่วโมงบิน ๕๔.๕๐ ชั่วโมง

เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเครื่องบินปีกติดลำตัว แบบ Sial - Marchetti SF ๓๒๐ MT รวมชั่วโมงบิน ๓๗๒.๒๐ ชั่วโมง

เดือนมีนาคม ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเครื่องบินปีกติดลำตัว แบบ Cessna T - ๓๗๗ รวมชั่วโมงบิน ๒๔๐ ชั่วโมง

เดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรกิจการทางทหาร และตำรวจ ณ สหราชอาณาจักร ราชอาณาจักรเบลเยียม ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และเครื่องรัฐออสเตรเลีย

เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๖ ทรงเข้ารับการฝึกหลักสูตรการฝึกบินเปลี่ยนเป็นเครื่องบินขับไล่ แบบ เอฟ - ๕ (พิเศษ) รุ่นที่ ๘๓ (พุทธศักราช ๒๕๒๖) เอ ที ดับบลิว และหลักสูตรเครื่องบินขับไล่ขั้นสูง รุ่นที่ ๘๓ (พุทธศักราช ๒๕๒๖) เอ วี ดับบลิว ณ ฐานทัพอากาศวิลเลียมส์ รัฐออริโซนา สหรัฐอเมริกา รวมชั่วโมงบิน ๒,๐๐๐ ชั่วโมง

พ.ศ. ๒๕๓๒ ทรงผ่านการฝึกบินด้วยเครื่องบินใบพัด แบบมาร์คเคตตีของฝูงบินปลาย โรงเรียนการบินกองทัพอากาศ และการฝึกบิน ด้วยเครื่องบินไอพ่น แบบ ที ๓๓ และหลักสูตรนักบินขับไล่ไอพ่นสมรรถนะสูงกับเครื่องบินขับไล่ แบบ เอฟ ๕ อี/เอฟ ของกองบิน ๑ ฝูงบิน ๓๐๒ โดยทรงทำชั่วโมงบิน ๒๐๐ ชั่วโมงในเบื้องต้น และทรงทำชั่วโมงบินสูงสุด ๓,๐๐๐ ชั่วโมง และทรงเข้าร่วมการแข่งขันการใช้อาวุธทางอากาศประจำปี ซึ่งทรงทำคะแนนได้สูงตามกติกา กองทัพอากาศได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเครื่องหมายความสามารถในการใช้อาวุธทางอากาศขั้นที่ ๑ ประเภทอาวุธระเบิดสี่ดาว อาวุธจรวดสี่ดาว และอาวุธปืนสี่ดาวในศึกเดียวกัน

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ทรงเข้ารับการฝึกหลักสูตรการในฐานะนักบินโบอิง ๗๓๗ - ๔๐๐ จากบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และทรงผ่านการตรวจสอบจากการขนส่งทางอากาศ กับทรงได้รับใบอนุญาตนักบินพาณิชย์เอก

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ทรงเข้ารับการฝึกหลักสูตรกัปตัน จากบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และทรงรับการทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายตำแหน่งนักบินที่ ๑ ในพ.ศ. ๒๕๔๘ ทั้งนี้ ทรงปฏิบัติหน้าที่นักบินที่ ๑ อย่างดีเยี่ยมสม่ำเสมอ รวมชั่วโมงบิน ๓,๐๐๐ ชั่วโมง

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ กรมการขนส่งทางอากาศได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายใบรับรองในตำแหน่งครูฝึกภาคอากาศกับตำแหน่ง ครูฝึกเครื่องช่วยฝึกบิน สำหรับเครื่องบินโบอิง ๗๓๗ - ๔๐๐

พระยศทหาร

พ.ศ. ๒๕๐๘ ร้อยตรี เหล่าทหารราบ เว็ดตรี พรรคนาวิน เรืออากาศตรี เหล่าทหารนักบิน และนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ นายทหารพิเศษประจำกองทัพอากาศ และนายทหารพิเศษประจำกองทัพอากาศ

พ.ศ. ๒๕๓๔ : ร้อยโท เรือโท และ เรืออากาศโท

พ.ศ. ๒๕๑๘ : ร้อยเอก เวือเอก และ เวืออากาศเอก และ นายทหารประจำกรมข่าวทหารบก กองทัพบก กระทรวงกลาโหม

พ.ศ. ๒๕๒๐ : พันตรี นาวาตรี และ นาวาอากาศตรี

พ.ศ. ๒๕๒๑ : รองผู้บังคับกองพัน ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๒๓ : พันโท นาวาโท และ นาวาอากาศโท และ ผู้บังคับกองพัน ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ และ นายทหารพิเศษประจำกรมนักเรียนนายเรือ รักษาพระองค์ กรมยุทธศึกษา โรงเรียนนายเรือ ประจำกองบังคับการกรมทหารราบที่ ๓ รักษาพระองค์ กรมนาวิกโยธิน ประจำกรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ กรมยุทธศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศ และ ประจำกองพันทหารอากาศโยธินที่ ๑ รักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๒๔ : นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๒๕ : นายทหารพิเศษประจำกรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และ นายกองเอก กองอาสารักษาดินแดน สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน

พ.ศ. ๒๕๒๖ : พันเอก นาวาเอก และ นาวาอากาศเอก

พ.ศ. ๒๕๒๗ : ผู้บังคับการ กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๓๐ : พลตรี พลเรือตรี และ พลอากาศตรี

พ.ศ. ๒๕๓๑ : พลโท พลเรือโท และ พลอากาศโท และ นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑๒ รักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์ กองพันทหารม้าที่ ๔ รักษาพระองค์ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ และกองพันทหารช่างที่ ๑ รักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๓๔ : ผู้บัญชาการ หน่วยบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภ รักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๓๕ : พลเอก พลเรือเอก และ พลอากาศเอก ผู้บัญชาการ หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัย สำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุดและ นายกองใหญ่ กองอาสารักษาดินแดน สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน

พ.ศ. ๒๕๔๗ : นายทหารพิเศษประจำกองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

พ.ศ. ๒๕๔๘ : นายทหารพิเศษประจำกรมทหารช่างที่ ๑ รักษาพระองค์ กองพันทหารช่างที่ ๒ รักษาพระองค์

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงดำรงพระยศทางทหารของ ๓ เหล่าทัพ คือ พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก

การปฏิบัติกรรบ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้านการทหาร โดยทรงเข้าร่วมปฏิบัติการรบในการต่อต้านการก่อการร้ายบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งการคุ้มกันพื้นที่ในบริเวณรอบค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชา ที่เขาถ้ำ จังหวัดตราด

การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ณ สถานปฏิบัติการบ้านหมากแข้ง

พระราชกรณียกิจในสมรภูมिरบ ในพื้นที่รอยต่อ ๓ จังหวัด ซึ่งครอบคลุมอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย และพื้นที่อำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการณ จังหวัดพิษณุโลก ประมาณเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ทักษะคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้ส่งผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทอยยเข้ามาปฏิบัติงาน และได้ระเบิดทิ้งเสียงปืนแตกขึ้นที่บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๑ แล้วตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้มีการเคลื่อนไหว ปฏิบัติการรุนแรงยิ่งขึ้น มีการซุ่มยิง ซุ่มโจมตี เข้าตีฐานปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ และได้รอบยิงราษฎรจนได้รับบาดเจ็บล้มตายอยู่ตลอดเวลา บ้านหมากแข้ง ตำบลลกสะท้อน อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย เป็นอีกบ้านแห่งหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เคลื่อนไหว เมื่อวันที่ ๒๙ ต.ค. ๒๕๑๙ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้ลอบเข้าโจมตีฐานปฏิบัติการของตำรวจพลเรือนเสียชีวิตบาดเจ็บจำนวนมาก เฮลิคอปเตอร์ที่ไปรับคนเจ็บ ขณะนั้นถูกผู้ก่อการร้ายยิงตกลงมาถูกบ้านเมืองของราษฎรจนได้รับบาดเจ็บและความเสียหาย และในวันต่อมาเมื่อหน่วยเหนือส่งกำลังไปช่วยเหลือก็ได้ถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ระดมยิง จนนักบินไม่สามารถนำเครื่องลงได้ ต้องนำกำลังทั้งหมด ไปส่งลงที่ฐานบ้านกล้วยบุตร และให้กำลังพลทั้งหมดเดินเท้าไปยังฐานหมากแข้ง แต่ระหว่างทางได้ถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซุ่มยิงจนทำให้ฝ่ายเราเสียชีวิตสองนาย และบาดเจ็บอีกสามนาย จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงทราบ ด้วยความห่วงใย พระองค์ทรงโปรดเกล้าให้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพ

ยวราชกูร พระอิสริยยศในขณะนั้นคือ ร้อยเอกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงเยี่ยมทหาร ตำรวจ และราษฎรในพื้นที่ โดยวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปยังฐานปฏิบัติการบ้านกล้วยบุตร และหลังจากประทับรับฟังการบรรยายสรุปแล้ว พระองค์ได้รับสั่งกับ พลโท สมศักดิ์ แม่ทัพภาคที่ ๓ ด้วยพระสุระเสียงอันหนักแน่นว่า จะต้องไปแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นให้ได้ ถึงแม้ว่าแม่ทัพภาคที่ ๓ จะกราบบังคมทูลทัดทาน เนื่องจากสถานการณ์ในขณะนั้นไม่น่าไว้วางใจ แต่พระองค์ก็ทรงยืนยันอย่างหนักแน่นว่า ชักช้าไม่ได้ ต้องรีบไปแก้ไขให้ได้ไม่วันนี้และเดี๋ยวนี้

จากนั้นเวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ประทับเฮลิคอปเตอร์ที่นั่ง ทรงรับสั่งให้นักบินนำเครื่องบินตรงไปยังฐานบ้านหมากแข้งทันที และในขณะที่เฮลิคอปเตอร์กำลังจะร่อนลงยังไม่ทันที่สก็งจะแตะพื้น พระองค์ได้กระโดดลงแล้ววิ่งโผล่ท่ามกลางกองทหารในขณะเดียวกัน ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ก็ได้ใช้อาวุธ ระเบิดยิงเข้าไปในฐานบ้านหมากแข้งอย่างหนัก พระองค์ได้ออกคำสั่งให้ทหารที่ตามเสด็จมาด้วยทุกคน แยกย้ายกัน นำทหารยิงโต้ตอบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และพระองค์ได้มีคำสั่งให้ปืนใหญ่จากฐานบ้านกล้วยบุตรยิงถล่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทันที พร้อมกระนั้นพระองค์ได้เสด็จไปยังหลุมบุคคลคนรอบฐานปฏิบัติการ ทรงให้คำแนะนำแก่ทหารถึงวิธีการวางกำลัง การจัดฐาน และการวางระบบป้องกันตนเอง รวมทั้งทรงแนะนำเรื่องการกำหนดมุมยิงของปืนใหญ่และเครื่องยิงลูกระเบิดด้วย จนกระทั่งเวลาว่างเลยไปจนถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ก็ยังไม่ลดความพยายามที่จะเข้าโจมตีฐานปฏิบัติการของฝ่ายเรา ยังคงระดมยิงก่อกวนอยู่ตลอดเวลา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร จึงทรงบัญชาการให้ทหารทำการยิงโต้ตอบ พร้อมกระนั้นสั่งการให้ชุดปฏิบัติการออกลาดตระเวน โดยพระองค์ทรงทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชุดด้วยพระองค์เอง ทั้งๆที่แม่ทัพภาคที่ ๓ ได้กล่าวบังคมทูลทัดทาน เพราะเกรงว่าพระองค์จะทรงเป็นอันตราย แต่พระองค์รับสั่งว่า “ฉันต้องไป เพราะว่าเป็นหน้าที่ของทหาร” ขณะที่ทรงนำชุดปฏิบัติงานออกลาดตระเวน พระองค์ได้แสดงความกล้าหาญ มีน้ำพระทัยเด็ดเดี่ยวอย่างน่าสรรเสริญยิ่ง ทรงนำหน้าทหารเดินบุก ตะลุย ไปยังเส้นทางสูงๆต่ำๆ มีภูเขาสองทิว ยากลำบากต่อการเคลื่อนที่ เสียงอันตรายจากการถูกขู่ยิง แม้เสียงต่อการถูกกับระเบิดเป็นอันมาก แต่พระองค์ก็ไม่ได้ทรงหวาดหวั่น และในระหว่างนั้น ผู้ก่อการร้าย ได้ระดมยิงมายังชุดปฏิบัติการของพระองค์

เสียงปืนดังสนั่นหวั่นไหว แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรก็ได้ทรงกลัวแต่ประการใด ทรงมีพระสติมั่นคง สั่งทหารดำเนินกลยุทธ์โต้ตอบ จนกระทั่งผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ต้องล่าถอยไป ท้ามกลางสถานการณ์อันตึงเครียด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรได้รับสั่งให้จัดชุดปฏิบัติการ นำพระองค์ไปยังหมู่บ้านหมากแข้งจนพระองค์ได้ทำหน้าที่หัวหน้าชุดปฏิบัติการ ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ในระดับต่ำ และอยู่ห่างจากฐานปฏิบัติการมาก และเส้นทางที่ผ่านไปก็มีอันตรายรอบด้าน การเสด็จไปยังหมู่บ้านหมากแข้งนี้ มีประสงค์เพื่อจะฟื้นฟูขวัญและกำลังใจ แก่ราษฎร ท้ามกลางความปลื้มปิติยินดีของชาวบ้าน

พระองค์ได้ทรงไต่ถามทุกข์สุขและทรงให้ราษฎรยืนยันขั้นเชิงทำมาหากินอย่าได้ย่อท้อวิตกกังวล และขอให้ทุกคนมีความเชื่อมั่นว่า ทหารจะคุ้มครองความปลอดภัยให้เต็มที่ หลังจากนั้นได้เสด็จไปยังบริเวณที่เฮลิคอปเตอร์ถูกยิงตก ทรงตรวจสภาพเฮลิคอปเตอร์นั้นอยู่เป็นเวลานาน และต่อมาได้เสด็จไปที่โรงเรียนบ้านหมากแข้งที่เคยถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ปิดล้อมและยึดไว้ และฝ่ายเรายึดกลับคืนมาได้ โดยพระองค์ได้ให้กำลังใจแก่ครูและนักเรียนให้ทุกคนหายจากความหวาดกลัวอย่างทั่วถึง ทรงอธิบายการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ปฏิบัติการ ยุทธวิธีปฏิบัติการ ในพื้นที่ป่าเขา รวมทั้งพระองค์ได้ทรงกระทำเป็นตัวอย่าง โดยทรงเป็นหัวหน้าชุดออกลาดตระเวนด้วยพระองค์เอง โดยมีได้หวั่นเกรงว่าจะเกิดอันตรายจากกับระเบิดและการซุ่มยิงของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด คืบนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ประทับที่ฐานปฏิบัติการ โดยเข้าที่บรรทมเมื่อเวลา ๒๕ นาฬิกาโดยพระองค์ทรงบรรทมในหลุมบุคคลด้านเหนือ ซึ่งมีความลึกประมาณ ๒ ฟุตหลังคามุมด้วยหญ้าคา ในหลุมมีผ้าใบใจสำหรับปูรองพื้น พระองค์ใช้เป้สถานหนุนพระเศียรและบรรทมในเครื่องแบบทหารที่ทรงนำไปชุดเดียวโดยไม่มีเสื้อแจ๊คเก็ตกันหนาวหรือว่าผ้าห่มแม้แต่มินเดียว รุ่งเช้าวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๑๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงตื่นบรรทมเมื่อเวลาประมาณ ๕ นาฬิกา จากนั้นได้เรียกนายทหารที่ประจำฐานปฏิบัติการทุกคนมารับฟังคำสั่งมารับฟังคำสั่งแจ้ง วิธีปฏิบัติรักษาการป้องกันฐานปฏิบัติการ และการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน จนได้เวลาอันสมควรจึงประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปทรงเยี่ยมทหารตำรวจที่ได้รับบาดเจ็บที่โรงพยาบาล

เพชรบูรณ์ต่อไป ซึ่งการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหน่วยทหารตำรวจและประชาชน ในพื้นที่ปฏิบัติการของกองทัพอากาศที่ ๓ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรครั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นอย่างหาที่เปรียบมิได้ ในการกึ่งที่ปกป้องประเทศชาติและประชาชนด้วยชีวิตของพระองค์เอง ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ด้านการกีฬา

ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ทั้งในฐานะผู้แทนพระองค์และในส่วนของพระองค์เองนานัปการ เช่น การพระราชทานไฟพระฤกษ์ กีฬาเยาวชนแห่งชาติ พระราชทานพระราชวโรกาสให้นักกีฬาไทยผู้นำความสำเร็จนำเกียรติยศมาสู่ประเทศชาติ เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทรับพระราชทานรางวัลนักกีฬายอดเยี่ยม รับพระราชทานพร และทรงแสดงความชื่นชมยินดี ซึ่งนักกีฬาของไทยต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ มีความปลื้มปิติในสิริมงคลและมีขวัญกำลังใจที่จะนำความสำเร็จและนำเกียรติยศมาสู่ตนเอง สู่วงศ์ตระกูล และประเทศชาติต่อไป

เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงประกอบพิธีเปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ ทำให้นักกีฬามีขวัญและกำลังใจในการแข่งขัน ประสบชัยชนะนำเหรียญรางวัลมาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ทรงเป็นแบบอย่างของลูก

นับจากทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ไปยังท้องถื่นต่างๆ อยู่เสมอ รวมถึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์อยู่นานัปการ รวมทั้งทรงจัดเที่ยวบินมหากุศลโดยทรงประจำในตำแหน่งนักบินที่ ๑ เที่ยวบินพิเศษของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) นำคณะพุทธศาสนิกชนไปสักการะปูชนียสถานสำคัญ ทรงบริจาคพระราชทรัพย์เพื่อประโยชน์ทางศาสนา จึงมีผู้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินเพื่อสมทบทุนเพื่อการกุศลอื่นๆ เป็นจำนวนมาก

และในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ มีกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ นั่นคือเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม มีกิจกรรม Bike for Mom-ปั่นเพื่อแม่ กิจกรรมปั่นจักรยานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๓ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๔ โดยมีวัตถุประสงค์การจัดงานเพื่อให้พลกนิกรทุกหมู่เหล่าได้แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการร่วมแสดงออกของประชาชนถึงความรักที่มีต่อแม่และแม่ของแผ่นดิน เพื่อให้พลกนิกรทุกหมู่เหล่าได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมปั่นจักรยานเฉลิมพระเกียรติอย่างทั่วถึง และเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ที่จะร่วมกันจัดกิจกรรมถวายพระพรแด่สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในการร่วมออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ปลูกฝังให้ประชาชนรักการออกกำลังกาย และเสริมสร้างความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา อีกทั้งได้นำกิจกรรมดังกล่าวไปต่อยอดขยายผลต่อไป

หลังจากนั้น วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ มีกิจกรรม ปั่นเพื่อพ่อ Bike for Dad เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๘ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ และทรงนำขบวนพลกนิกรผู้เข้าร่วมกิจกรรมปั่นจักรยานเฉลิมพระเกียรติฯ โดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชปณิธานที่จะจัดกิจกรรมจักรยานถวายพระเกียรติ และถวายความจงรักภักดีเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ร่วมกับพลกนิกรชาวไทย เพื่อถวายเป็นราชสดุดี โดยทรงเป็นประธานนำขบวนในวันศุกร์ที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดี กตัญญูทศเวทิตาต่อพระมหากษัตริย์ ทรงร่วมเทิดพระคุณพ่อและเพื่อความสามัคคีของชาวไทยทั้งชาติ

ราชวลี ในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑-๙

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ราชวลี
ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“กักมันไว้ให้โซ แล้วเอาข้าวเข้าส่อเด็ด”

(พระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คราวตั้งค่ายล้อมค่ายพม่าที่ “บางแก้ว-เมืองราชบุรี” เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ ให้พม่าอดโซหมดสติปัญญาและกำลังวังชาจะต่อสู้ ยอมแพ้แก่กองทัพของพระองค์ ซึ่งเป็นพระราชประสงค์ในด้านสงครามจิตวิทยาชั้นยอดของพระองค์ที่จะปลุกใจให้ไทยกลับกล้าหาญดังแต่ก่อนให้คนทั้งหลายเห็นว่า พม่าก็ไม่ได้วิเศษอะไร ถ้าไทยตั้งใจรบพุ่งก็อาจจะจับพม่ามาเป็นเชลยได้ เหมือนกับที่พม่าเอาไทยไปเป็นเชลยเช่นกัน)

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๕๒

ราชวลี

ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑

“ใช้ไปราชการสงครามยังมีได้ให้หาทัพกลับ เหตุใดจึงยกมาเองดั่งนี้จะคิดเป็นกบฏหรือ”
(พระเจ้ากรุงธนฯ)

“ข้าวลีออกไปว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จที่วงศค ณ เมืองนครศรีธรรมราช ข้าพระพุทธเจ้าเกรงว่า
ศึกอื่นจะยกมาชิงเอากรุงธนบุรีจึงรีบกลับมาหวังจะรักษาแผ่นดินไว้ นอกจากพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ซึ่ง
ข้าพระพุทธเจ้าจะได้ยอมเป็นข้าผู้อื่นนั้นหามิได้เลยเป็นอันขาด”

(พระพุทธยอดฟ้าฯ)

(คำโต้ตอบระหว่างพระเจ้ากรุงธนบุรี กับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสมัยยังเป็น “พระ
ยาอนุชิตราชา” ขณะคุมกองทัพไปตีเมืองเขมร แล้วทราบข่าวลือว่า พระเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคตเสียแล้ว คราวที่
พระองค์เสด็จไปตีเมืองนครศรีธรรมราช)

[๒๕๓]

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

“เสกสรรปั้นน้ำเป็นตัว	เออะอะไรไม่กลัวเขานินทา” (จากบทละครเรื่อง มณีพิชัย)
“ชาติวีรระวังสันหลังขาด	เห็นกาบินผาดก็สะดุ้ง” (จากบทละครเรื่อง ไชยเชษฐ)
“น้ำลายคายถ่มลงถึงดิน	จะกลับคืนกลืนกินไม่เกลียดหรือ” (จากบทละครเรื่อง ไชยเชษฐ)
“พระมหาสมุทรสุดลึกซึ่ง หญิงสามร้อยกมลมารยา	ถ้าจะหยิ่งให้ถึงก็ง่ายกว่า สุดที่จะศึกษาให้แจ้งได้” (จากบทละครเรื่อง ไกรทอง)
“อันมนุษย์แสนสุดที่โลกเหลือ เหมือนของกินสิ้นไปทุกเวลา	ไม่ควรเชื่อตามความปรารถนา ต้องหาเปรียบหาเกลือมาเจือจาน” (จากบทละครเรื่อง ชุนช้างขุนแผน)
“อันเชื้อชาติข้างสารแลงเท่า หิ้งส้อย่างมักล้างเอาชีวิต	ข้าแก่เมียรักอย่างวางจิต เจ้าไม่จำทำผิดจึงบรรลัย” (จากบทละครเรื่อง คาวี)
“ถึงหนวดเครารุงรังข้างเป็นไร หัวพริกหยวกอยู่อย่างเขาะเขี้ย	เอาแทนบดอนเสียได้ตอกน้องเอ๋ย ถ้าหรีเสยหยิ่งแล้วคงงาม” (จากบทละครเรื่อง สังข์ทอง)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

“ถึงพระองค์ด้วงออกไปถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ แล้วก็ให้ฟัง บังคับบัญชาเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ให้ชอบด้วยราชการจงทุกประการ จะอยู่ใกล้อยู่ไกลประการใดก็อย่าทำใจสูงส่งข้อมบังคับบัญชา กลัวเกรง เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ให้เสมอเป็นอารมณ์ ตั้งใจทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว โดยสุจริต จงมีจิตกตัญญูรู้พระเดชพระคุณว่า องค์อัครบิดรกบฏประทุษร้ายแล้ว พระองค์ด้วงเป็นน้องพระองค์อัครบิดร ไม่ทำลายล้างเสียเหมือนดังอ้ายญวนกระทำกับองค์อัครบิดร ยิ่งทรงพระเมตตาขุนเลี้ยงพระองค์ด้วงให้เป็นเจ้านายสืบเชื้อวงศ์กษัตริย์เมืองเขมรต่อไป สิ่งใดชั่วที่ผิดอย่าประกอบไว้ในสันดาน อย่ากำเริบอย่าโลกกล้าให้เป็นประมาณ สุขแล้วจึงหอมงอมแล้วจึงหวาน”

(พระราชโอรส ๒ พระองค์ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) คราวส่งไปดำรงตำแหน่งพระเจ้านครเขมร เมืองประเทศราชของกรุงสยาม โดยมีเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ สิงห์ สิงหเสนี แม่ทัพไทยเป็นที่ปรึกษาราชการ)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๑๑

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

“ดูคนที่ไม่ได้สวมเสื้อเหมือนเปลือยกาย ร่างกายจะเป็นเกลื่อนกลางก็ดีหรือเหงื่อออกมาก็ดี โสโครกนัก อื่นๆประเทศอื่นๆ ที่เป็นประเทศใหญ่ เขาก็สวมเสื้อหมดทุกชาติทุกศาสนา ก็แหละประเทศไทยเรามีใช่ประเทศใหญ่ ถึงแล้วซึ่งอารยธรรมหรือไร เรารู้ขนบธรรมเนียมมากอยู่แล้ว ไม่ควรถือเอาอย่างโบราณ ควรจะจัดการแก้ไขกันเสียใหม่”

(พระราชดำรัส รัชกาลที่ ๔ เรื่องให้ข้าราชการไทยสวมเสื้อเข้าเฝ้า)

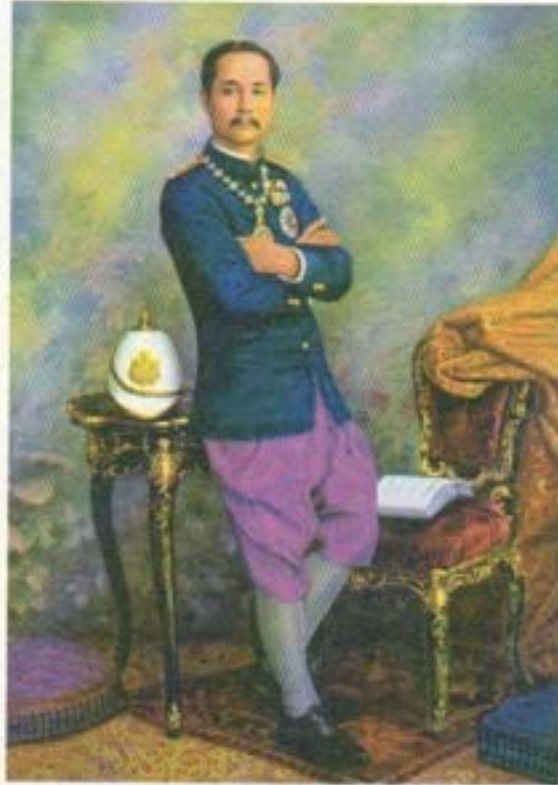
“เมืองบางนางรมย์นั้นโปรดเกล้าฯ ให้เรียก “เมืองประจวบคีรีขันธ์” กับที่เกาะกงนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “เมืองปัจจันตคิรีเขตร” ให้กรมวังหมายไปยังกรมพระกลาโหม กรมท่า กรมพระศุภรัต สัสดีซ้ายขวา ให้เรียกชื่อเมืองทั้ง ๒ ให้ถูกต้องตามรับสั่ง”

(หมายรับสั่งวันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก พ.ศ.

๒๓๘๘ ที่นำมาลงไว้เพื่อเตือนความทรงจำของชาวไทยเรื่อง “เกาะกง” ของเราที่ฝรั่งเศสคร่าเอาไปจนตกเป็นสมบัติของเขมรในขณะนี้)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

“ผู้งชนกำเนิดคล้าย	คลังกัน
ใหญ่ย่อมแพศมิวพรรณ	แมกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง	อ่อนแก่ฤโหว่”

(พระราชนิพนธ์ ทรงเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ที่เมืองเยนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ คราวเสด็จประพาสยุโรป โดยทรงขึ้นเพื่อ “เขียนไว้ในสมุดวันเกิดของลูกโต ตามที่เขาสอให้ฉันเขียน” “ลูกโต” หมายถึง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ผู้เขียน)

“นิก ๆ มาแล้วมันแสนที่จะสลดใจ ด้วยคนเราไม่มีดี พอใจแท้ๆ แต่เจ้านายฝรั่ง ไม่วิเศษอะไรเลย ผู้เรา ไม่ได้แท้ๆ ดันกลัวว่า ถ้าความคิดเจ้านายเราอยากเป็นเจ้าฝรั่งมากนัก รุ่นหลังน่าจะเสวยลงไปมาก แต่ฉัน ตั้งใจไว้ว่าจะสอนให้ลูกทั้งปวงรู้ความจริงอันนี้ให้จงได้”

(พระราชหัตถเลขาฯ ถึงแม่เล็ก) (สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ) คราวเสร็จพระราชดำเนิน ประพาส ยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ฉบับที่ ๓๔ จากไฮเต็ลฮังการี เมืองบูดาเปสต์ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๘๖

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

"ถ้าแม้ถึงเวลาจำเป็นโดยแท้ที่เราต้องช่วยในการป้องกันชาติบ้านเมืองไว้และรักษาความสงบราบคาบภายในพระราชอาณาจักร เราทั้งหลายจะต้องพร้อมใจที่จะทำการตามหน้าที่ที่เราได้ตั้งใจไว้ทุกคน การที่ยังคงอยู่เป็นสมาชิกอยู่ในคณะเสือป่า ต้องเข้าใจว่ายังเต็มใจที่จะทำการอย่างที่ได้ว่าแล้วแต่ในขั้นต้น แปลว่ายังคงเต็มใจอยู่ที่จะเสียสละความสำคัญ สละเลือดเนื้อ สละชีวิตของเรา เพื่อรักษาความสงบราบคาบในเมืองของเรา ซึ่งเหมือนอย่างบ้านของเราทุกคน"

(พระบรมราโชวาทในการประชุมเสือป่า ที่สโมสรเสือป่า เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

“เมื่อคณะผู้ก่อการได้ประกาศว่าจะขอพระราชทานให้เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้น คนไทยที่มีความรู้ย่อมอนุโมทนาทั่วไป แต่เมื่อกลายเป็นการยึดอำนาจกันเองๆ ไม่ได้ทำให้มีเสรีภาพในเมืองมากขึ้น ก็กลายเป็นของชนชั้นกสิณไม่ลง เพราะผลร้ายของการปกครองแบบ “Absolute” มิได้เสื่อมคลายเป็น แต่เปลี่ยนตัวเปลี่ยนคณะกันเท่านั้น เสรีภาพกลับน้อยลงไปเสียอีกเพราะต้องระวังจับกุมผู้ไม่พอใจ และปิดปากผู้ที่กล่าวร้ายรัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าแผ่นดินยังมีผู้นับถือเป็นส่วนมาก เพราะเคยชินมาแล้วแต่ปู่ ย่า ตา ยาย แต่สมบูรณาญาสิทธิฯ ของคณะย่อมไม่มีใครนับถือ มีแต่ต้องทนไป เพราะกลัวอาชญาและกลัวรณกระ และปืนกล น่ากลัวว่าความไม่พอใจจะมีอยู่เรื่อยไป ข้าพเจ้าต้องขอให้แก้ไข

ข้าพเจ้าได้พูดไว้นานแล้ว ว่าข้าพเจ้ายอมสละอำนาจของข้าพเจ้าให้แก่ราษฎรทั้งปวง แต่ไม่สมัครที่จะสละอำนาจให้แก่บุคคลหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่ง”

(พระราชบันทึกของพระปกเกล้าฯ ทรงขอให้แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เสนอต่อคณะรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖)

[๒๕๙]

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๙

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

“ถ้าคนไทยทุกคน ถือว่าตนเป็นเจ้าของชาติบ้านเมืองและต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแล้ว ความทุกข์ยากของบ้านเมืองก็จะผ่านพ้นไปได้”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๕๙

ราชวลี ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม”

(พระราชดำรัสเมื่อคราวเสด็จขึ้นครองราชย์)

“อดคิดถึงที่ไม่ได้เลย แม้แต่ขณะเดียว ฉันเคยคิดว่า ฉันจะไม่ห่างจากที่ตลอดชีวิต แต่มันเป็นเคราะห์กรรม ไม่ได้คิดเลยว่าจะเป็นกษัตริย์ คิดแต่จะเป็นเพียงน้องของพี่เท่านั้น”

(บันทึกเกี่ยวกับพระเชษฐาธิราช [รัชกาลที่ ๘] ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน)

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดีไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

“อันพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของเราก็ ตามความอบรมที่ได้รับมาก็ดี ตามความศรัทธาเชื่อถือส่วนตัวข้าพเจ้าก็ดี เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง มีคำสั่งสอนให้ประพฤติคนเป็นคนดี ทั้งเพียบพร้อมด้วยบรรดาสัจธรรม อันชอบด้วยเหตุผลน่าเลื่อมใสยิ่งนัก”

(พระราชดำรัสแก่ปวงประชาราษฎรคราวเสด็จออกทรงผนวช)

ธงชาติไทย

ธงชาติไทย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าธงไตรรงค์ มีลักษณะเป็นธงสีเหลี่ยมผืนผ้าใช้สีหลักในธง ๓ สี คือ สีแดงขาวและน้ำเงินภายในแบ่งเป็นแถบ ๕ แถบ แถบในสุดสีน้ำเงินถัดมาด้านนอกทั้งด้านบนและล่างเป็นสีขาวและสีแดงตามลำดับแถบสีน้ำเงินมีขนาดใหญ่กว่าแถบสีอื่นเป็น ๒ เท่าความหมายสำคัญของธงไตรรงค์นั้น หมายถึงสถาบันหลักทั้งสามของประเทศไทย คือชาติ (สีแดง) ศาสนา (สีขาว) และพระมหากษัตริย์ (สีน้ำเงิน) สีทั้งสามนี้เองคือที่มาของการเรียกชื่อธงนี้ว่าธงไตรรงค์ (ไตร = สาม, รงค์ = สี) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ธงนี้เป็นธงชาติไทย (ขณะนั้นยังเรียกชื่อประเทศว่าสยาม) เมื่อช่วงปลายปีพ.ศ. ๒๔๖๐ เพื่อแก้ไขปัญหาการชักธงช้างเผือก (ซึ่งใช้เป็นธงชาติมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๔) กลับด้าน และเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับฝ่ายสัมพันธมิตร

กำเนิดธงสยาม

ประวัติศาสตร์การใช้ธงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยสามารถสืบได้แต่เพียงความว่ามีการใช้ธงสำหรับเป็นเครื่องหมายของกองทัพกองละสีและใช้ธงสีแดงเป็นเครื่องสำหรับเรือกำปั่นเดินทะเลทั่วไปมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และยังไม่มียังธงชาติไว้ใช้ดังที่เข้าใจในปัจจุบัน

ในพระนิพนธ์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพจาก จดหมายเหตุต่างประเทศแห่งหนึ่งได้กล่าวว่า ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๓๑) เรือค้าขายของฝรั่งเศสลำหนึ่งได้เดินทางมากรุงศรีอยุธยา เมื่อมาถึงที่บิ่อมวิชัยประสิทธิ์ของไทยเรือฝรั่งเศสก็ชักธงชาติของตัวเองขึ้น ฝ่ายไทยยิ่งสลดคำนับตามธรรมเนียม แต่เมื่อฝ่ายไทยชักธงขึ้นตอบบ้าง ฝ่ายฝรั่งเศสกลับไม่ยิ่งสลดคำนับตอบ เพราะได้ชักเอาธงชาติฮอลันดา (เนเธอร์แลนด์) ขึ้นเหนือบิ่อมด้วยเหตุว่าไทยไม่มีธงชาติของตนใช้ ขณะนั้นฝรั่งเศสกับฮอลันดาเป็นศัตรูกัน ฝ่ายไทยได้แก้ไขปัญหาโดยชักผ้าสีแดงขึ้นแทนธงชาติฮอลันดา ฝรั่งเศสจึงยอมยิ่งสลดคำนับตอบ เหตุการณ์ดังกล่าวจึงถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ธงชาติไทย

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ทั้งเรือหลวงและเรือค้าขายของเอกชนยังคงใช้ธงสีแดงล้วนเป็นเครื่องหมายเรือสยาม จึงได้มีการนำสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาประดับบนธงพื้นสีแดงเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นธงสำหรับเรือหลวงในกฎหมายธงสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้กล่าวว่า "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มรูปจักรสีขาวลงในธงแดง สำหรับใช้เป็นธงของเรือหลวง" ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระองค์ทรงได้ช้างเผือกเอก ๓ ช้าง ถือเป็นเกียรติยศยิ่งต่อแผ่นดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มรูปช้างเข้าภายในวงจักรของเรือหลวงไว้ด้วยอันมีความหมายว่า พระเจ้าแผ่นดินอันมีช้างเผือก แต่ธงช้างอยู่ในวงจักรใช้แต่เรือหลวงเท่านั้น เรือพ่อค้ายังคงใช้ธงแดงตามเดิม

รูปภาพ ธงแดงเกลี้ยง สำหรับใช้เป็นที่หมายของเรือสยามโดยทั่วไป
(ยังไม่ใช้ธงชาติสยาม) นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

รูปภาพ ธงเรือหลวงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

รูปภาพ ธงเรือหลวงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยมีการทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตกมากขึ้น อันเป็นผลต่อเนื่องจากการทำสนธิสัญญาเบาริงกับสหราชอาณาจักรในพ.ศ. ๒๓๙๘ พระองค์จึงมีพระราชดำริว่าสยามจำเป็นต้องมีธงชาติใช้ตามธรรมเนียมชาติตะวันตกจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ธงพื้นสีแดงมีรูปช้างเผือกเปล้าอยู่ตรงกลางเป็นธงชาติสยามแต่เอารูปจักรออก เนื่องจากมีเหตุผลว่าจักรเป็นเครื่องหมายเฉพาะพระองค์พระมหากษัตริย์และธงพื้นสีแดงที่เอกชนสยามใช้ทั่วไปเข้ากับประเทศอื่นในการติดต่อระหว่างประเทศครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ได้ทั่วไปทั้งเรือหลวงและเรือเอกชน แต่เรือหลวงนั้นทรงกำหนดให้ใช้พื้นเป็นสีขาบซีกขึ้นที่หัวเรือ เพื่อเป็นเครื่องหมายสำหรับแยกแยะว่าเป็นเรือหลวงด้วย ธงนี้มีชื่อว่า ธงเกตุ (ต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นธงฉานของกองทัพเรือไทยในปัจจุบัน)

รูปภาพ “ธงช้างเผือก” ธงชาติสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รูปภาพ “ธงเกตุ” สำหรับชักที่หัวเรือหลวง (ต่อมาใช้เป็นธงฉานของกองทัพเรือไทย)

ธงไตรรงค์

ธงช้างเผือกเปล่าได้ใช้เป็นธงชาติสยามสืบมาจนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองอุทัยธานีซึ่งขณะนั้นประสบเหตุอุทกภัยและทอดพระเนตรเห็นธงช้างของราษฎรซึ่งตั้งใจอรุณสวัสดิ์ไว้ถูกติดกลับหัว พระองค์จึงมีพระราชดำริว่าธงชาติต้องมีรูปแบบที่สมมาตรเพื่อไม่ให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีกนอกจากนี้ มีพระราชดำริว่า ธงช้างทำยากและไม่มีใครได้ทำแพร่หลายในประเทศโดยธงช้างที่ขายตามท้องตลาดนั้นมักจะเป็นธงที่ผลิตจากต่างประเทศและประเทศที่ไม่รู้จักช้าง ดังนั้น รูปร่างของช้างที่ปรากฏจึงไม่น่าดูจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนรูปแบบธงชาติอีกครั้งโดยเปลี่ยนเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีแถบยาวสีแดง ๓ แถบ สลับกับแถบสีขาว ๒ แถบ ซึ่งเหมือนกับธงชาติไทยในปัจจุบัน แต่มีเพียงสีแดงเดียวซึ่งนี้เรียกว่า “ธงแดงขาว ๕ ริ้ว” (ชื่อในเอกสารราชการเรียกว่าธงค้าขาย) ทั้งนี้ สำหรับหน่วยงานราชการของรัฐบาลสยามยังคงใช้ธงช้างเผือกเป็นสัญลักษณ์ แต่ใช้รูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นซึ่งแต่เดิมธงนี้เป็นธงสำหรับเรือหลวงมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๐ และมีฐานะเป็นธงราชการอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๓

รูปภาพ ธงค้าขาย พ.ศ. ๒๔๕๙

รูปภาพ ธงราชการ พ.ศ. ๒๔๕๙

ล่วงมาถึงพ.ศ. ๒๔๖๐ แถบสีแดงที่ตรงกลางธงค้าขายได้เปลี่ยนเป็น สีขาวหรือสีน้ำเงินเข้มเจือม่วง ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันเหตุที่รัชกาลที่ ๖ ทรงเลือกสีนี้เพราะสีม่วงเป็นสีประจำพระองค์ที่โปรดมาก เนื่องจากเป็นสีประจำวันพระราชสมภพคือวันเสาร์และอีกประการหนึ่งสีน้ำเงินยังแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวของฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เช่นฝรั่งเศสสหราชอาณาจักรสหรัฐอเมริกา เป็นต้นซึ่งใช้สีแดง ขาว น้ำเงินเป็นสีในธงชาติเป็นส่วนใหญ่ด้วย ธงชาติแบบใหม่นี้ได้รับพระราชทานนามว่า “ธงไตรรงค์” และอวตโอมต่อสายตาชาวโลกครั้งแรกในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งกองทหารอาสาของไทยได้ใช้เชิญไปเป็นธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วย

อย่างไรก็ตามธงไตรรงค์ที่สร้างขึ้นสำหรับกองทหารอาสาในคราวนั้นไม่ใช่ลักษณะอย่างธงไตรรงค์ตามที่กำหนดให้ใช้โดยทั่วไปแต่มีการเพิ่มรูปสัญลักษณ์พิเศษลงในธงด้วยโดยด้านหน้าธงนั้นเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นในวงกลมพื้นสีแดงลักษณะอย่างเดียวกับธงราชธานีไทย (ซึ่งนี้กำหนดแบบใหม่ให้ใช้พร้อมกันในคราวประกาศเปลี่ยนธงชาติด้วย) ด้านหลังเป็นตราพระปรมาภิไธยย่อ ร.ร. ๖ สีขาวภายใต้พระมหามงกุฎเปล่งรัศมีสีเหลืองในวงกลมพื้นสีแดงที่แถบสีแดงทั้งแถบบนแถบล่างทั้งสองด้านจารึกพุทธชยันตีมงคลคาถาบทแรก (ภาษาบาลี) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่กองทหารอาสาของไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชนิพนธ์แก้ไขในตอนท้ายจาก “คนเดชสา กวตุ เต ชยมงคลานี” (ด้วยเดชแห่งชัยชนะนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน) เป็น “คนเดชสา กวตุ เม ชยสิทธิินิจัง” (ด้วยเดชแห่งชัยชนะนั้น ขอชัยชนะจงมีแก่ข้าพเจ้าเสมอ)

รูปภาพ ธงไตรรงค์ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมา

รูปภาพ ธงชัยเฉลิมพลกองทหารอาสาในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้านหน้า

- รูปภาพ ธงชัยเฉลิมพลกองทหารอาสาในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้านหลัง

รูปภาพ ทหารอาสาของไทย ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ร่วมการสวนสนามฉลองชัยชนะ
ที่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อ ๑๔ กรกฎาคมพ.ศ. ๒๔๖๒ โดยเชิญธงไตรรงค์เป็นธงชัยเฉลิมพลประจำกองทหาร

พ.ศ. ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงมาหลายครั้งแล้วควรหาข้อกำหนดเรื่องธงชาติให้เป็นการถาวร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติก พระราชทานไปยังองคมนตรีเพื่อให้เสนอความเห็นของคนหมู่มากว่าจะคงใช้ธงไตรรงค์ตั้งที่ใช้อยู่เป็นธงชาติต่อไป หรือจะกลับไปใช้ธงช้างแทนหรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะธงชาติ กับวิธีใช้ธงไตรรงค์อย่างไร ผลปรากฏว่าความเห็นขององคมนตรีแตกต่างกันมากจึงมิได้กราบบังคมทูลขอชี้ขาด ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระบรมราชวินิจฉัยลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ให้คงใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติต่อไป

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลต่าง ๆ ยังคงรับรองให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติอยู่เช่นเดิม โดยมีการออกพระราชบัญญัติธงฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นกฎหมายรับรองฐานะของธงไตรรงค์ และหลังจากเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทยในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลต่าง ๆ ยังคงรับรองให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติอยู่เช่นเดิมจนถึงปัจจุบัน โดยมีการออกพระราชบัญญัติธงฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นกฎหมายรับรองฐานะของธงไตรรงค์

ตารางที่ แสดงพัฒนาการของธงชาติไทยโดยสรุป

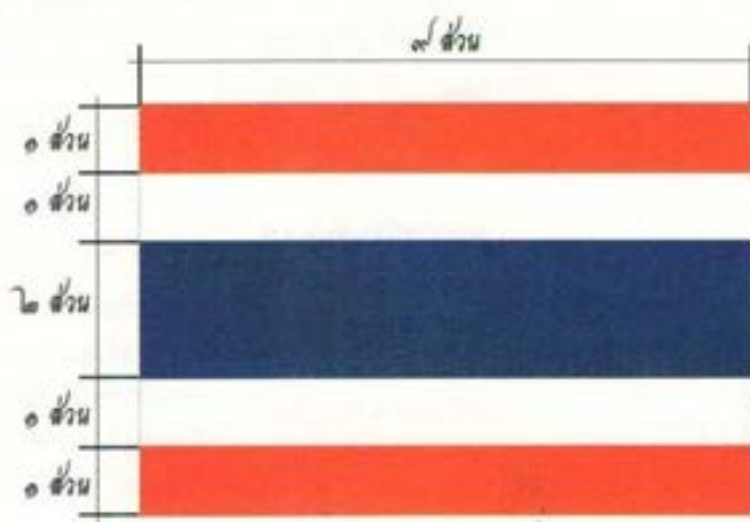
ภาพธง	ระยะเวลาการใช้	การบังคับใช้ธง	ลักษณะ	หมายเหตุ
	สมัยอยุธยา - พ.ศ. ๒๓๒๕ (ธงเรือหลวง) สมัยอยุธยา - พ.ศ. ๒๓๙๘ (ธงเรือเอกชน)	ใช้เป็นธรรมเนียมสืบมา ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระ นารายณ์มหาราช	ธงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแดง เกลี้ยง	ไม่ระบุว่าใช้ ครั้งแรก เมื่อไร
	พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๖๐	พระบรมราชโองการใน พระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	ธงสี่เหลี่ยมพื้นแดง ตรงกลางมีรูปวงจักรสี ขาว	ใช้เฉพาะบน เรือหลวง
	พ.ศ. ๒๓๖๐ - ๒๓๙๘	พระบรมราชโองการใน พระบาทสมเด็จพระพุทธ เลิศหล้านภาลัย	ธงสี่เหลี่ยมพื้นแดง ตรงกลางมีรูป ช้างเผือกในวงจักรสี ขาว	ใช้เฉพาะบน เรือหลวง
	พ.ศ. ๒๓๙๘ - ๒๔๕๙	พระบรมราชโองการใน พระบาทสมเด็จพระจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชบัญญัติว่าด้วย แบบอย่างธงสยาม รศ . ๑๓๐ พระราชบัญญัติธง ร.ศ. ๑๑๖ พระราชบัญญัติ ธง ร.ศ. ๑๑๘ พระราชบัญญัติธง ร.ศ . ๑๒๙	ธงสี่เหลี่ยมพื้นแดง ตรงกลางมีรูป ช้างเผือกเปล่าหัน หน้าเข้าหาเสาธง	ใช้บน แผ่นดินเป็น ธงแรก
	พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๖๐	พระราชบัญญัติธง ร.ศ. ๑๒๙ (ธงราชการ) พระ บรมราชโองการ ประกาศเพิ่มเติมและ แก้ไขพระราชบัญญัติธง ร. ศ. ๑๒๙ พ.ศ. ๒๔๕๙	ธงสี่เหลี่ยมพื้นแดง ตรงกลางมีรูป ช้างเผือกทรงเครื่อง ยืนแท่นหันหน้าเข้า หาเสาธง	สำหรับ ราชการ

ภาพธง	ระยะเวลาการใช้	การบังคับใช้ธง	ลักษณะ	หมายเหตุ
	พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๖๐	พระบรมราชโองการประกาศเพิ่มเติมและแก้ไขพระราชบัญญัติธง ร.ศ. ๑๒๙ พ.ศ. ๒๔๕๙ ในชื่อ "ธงค้าขาย"	ธงสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ๙ ส่วน กว้าง ๖ ส่วน แบ่งออกเป็นแถบสีแดงกว้างแถบละ ๓ ส่วน แถบสีขาวกว้างแถบละ ๓ ส่วน แถบสีแดงตรงกลางกว้าง ๒ ส่วน	สำหรับสามัญชน
	พ.ศ. ๒๔๖๐ - ปัจจุบัน	พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๔๗๙ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒	ธงสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน แบ่งออกเป็นแถบสีแดงกว้างแถบละ ๓ ส่วน แถบสีขาวกว้างแถบละ ๓ ส่วน แถบสีน้ำเงินขาบตรงกลางกว้าง ๒ ส่วน	ใช้ทั่วประเทศ

ลักษณะธงตามกฎหมาย

ตามความในมาตรา ๕ (๑) ของพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติธงฉบับที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันได้กล่าวถึงลักษณะธงชาติไว้ดังนี้

รูปภาพ สัดส่วนธงชาติไทยที่ถูกต้อง

“ธงชาติ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบตลอดความยาวของ ผืนธง ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากแถบสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้ง ๒ ข้างเป็นแถบสีขาว กว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้ง ๒ ข้างเป็นแถบสีแดงกว้างข้างละ ๑ ส่วน”

ความหมายของธง

ในพระราชนิพนธ์ “เครื่องหมายแห่งไตรรงค์” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้นิยามความหมายของธงไตรรงค์ไว้ว่า สีแดง หมายถึง เลือดอันยอมพลีให้แก่ชาติ สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์แห่งพระพุทธศาสนาและธรรมะสีน้ำเงิน หมายถึง สีส่วนพระองค์ขององค์พระมหากษัตริย์เมื่อนิยามดังกล่าวจะไม่ใช่คำอธิบายที่ทรงประกาศให้ใช้อย่างเป็นทางการ แต่ทั้งสามสิ่งนี้คืออุดมการณ์รัฐที่พระองค์ทรงปลูกฝัง เพื่อให้คนไทยเกิดสำนึกความเป็นชาตินิยมมาตลอดรัชสมัยของพระองค์

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีบันทึกเรื่องธงชาติ ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงธงชาติจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องมีการเปลี่ยนธงชาติหลายครั้งกรมราชเลขาธิการได้รวบรวมความเห็นเรื่องนี้จากที่ต่าง ๆ รวมทั้งในหนังสือพิมพ์เพื่อประกอบพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งในบรรดาเอกสารดังกล่าวปรากฏว่าในหมู่ผู้ที่สนับสนุนให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติต่อไปได้มีการให้ความหมายของธงที่กระชับกว่าเดิม กล่าวคือ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงพุทธศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ซึ่งคลาดเคลื่อนไปจากพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ ไปเล็กน้อยแต่ยังคงครอบคลุมอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่พระองค์ทรงกำหนดไว้เช่นเดิม และยังเป็นที่ยึดจำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

พระสยามเทวาธิราช

รูปภาพ องค์พระสยามเทวาธิราช

พระสยามเทวาธิราช เป็นเทวรูปหล่อด้วยทองคำสูง ๘ นิ้ว ประทับยืนทรงเครื่องกษัตริยาธิราช ทรงฉลองพระองค์อย่างเครื่องของเทพารักษ์ มีมงกุฎเป็นเครื่องศิวาภรณ์ พระหัตถ์ขวาทรงพระแสงขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นจับตรชนิเศมอพระอุระ องค์พระสยามเทวาธิราชประดิษฐานอยู่ในเรือนแก้วทำด้วยไม้จันทน์

ลักษณะแบบวิมานแก่งจีน มีคำจารึกเป็นภาษาจีนที่หนังสือหลัง แปลว่า "ที่สถิตย์แห่งพระสยามเทวาธิราช" เรือนแก้วแก่งจีนนี้ประดิษฐานอยู่ในมุขกลางของพระวิมานไม้แกะสลักปิดทอง ตั้งอยู่เหนือถ้ำแลบั้งพระทวารเทวราช มเหศวร ตอนกลางพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง

พระวิมานไม้แกะสลักปิดทองนี้ เรียกว่า พระวิมานไม้แกะสลักปิดทองสามมุข ด้านหน้าขององค์พระสยามเทวาธิราชตั้งรูปพระสุรัสวดี หรือพระพราหมิ เทพเจ้าแห่งการดนตรีและขับร้อง मुखะวันออกของพระวิมาน ตั้งรูปพระอิศวรและพระอุมา मुखะวันตกของพระวิมาน ตั้งรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ

ประวัติ

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยาภาพ ทรงเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดการศึกษาประวัติศาสตร์ มีพระราชดำริว่าประเทศไทยมีเหตุการณ์ที่เกือบจะต้องเสียอิสรภาพมาหลายครั้ง แต่เผชิญให้มีเหตุรอดพ้นภัยอันตรายมาได้เสมอคงจะมีเทพยดา ที่ศักดิ์สิทธิ์คอยอภิบาลรักษาอยู่ สมควรที่จะทำรูปเทพยดาองค์นั้นขึ้นสักการบูชา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการปั้นหล่อเทวรูปสมมุติขึ้น ถวายพระนามว่าพระสยามเทวาธิราช ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งทรงธรรมในหมู่พระที่นั่งพุทธมณเฑียร ในพระอภิเนาว์นิเวศน์ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า

ตอนมหาอำนาจทางตะวันตกทำการเปิดประตูค้ากับพวกตะวันออก ในระยะเวลาต้น ๆ ศตวรรษที่ ๑๙ ของคริสต์ศักราชนั้น พวกเมืองข้างเคียงไม่รู้ทันเหตุการณ์ภายนอกว่า ทางตะวันตกมีอำนาจเงินเฟือพอที่จะเอาชนะได้อย่างง่ายดาย จึงพากันไม่ยอมทำสัญญาด้วย ซ้ำยังขับไล่ ใช้อำนาจจนเกิดเป็นสงครามขึ้น ก็เป็นธรรมดาที่คนมีแต่มีดจะต้องแพ้ผู้มีปืน แล้วถูกเป็นเมืองขึ้นไปโดยสะดวก ฝ่ายทางเมืองไทยเรานั้นมหาอำนาจตกลงกันให้อังกฤษมาเป็นผู้เปิดประตูทำสัญญาค้าขาย ซึ่งตามจริงก็เคยมีไมตรีกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว แต่เมื่อบ้านเมืองมีเหตุการณ์ศึกสงครามเกิดขึ้นชาวต่างประเทศไปมาค้าขายไม่สะดวกได้ ก็จำต้องหยุดการติดต่อกันไปเป็นพัก ๆ การเป็นเช่นนี้แก่ทุกบ้านทุกเมือง ฉะนั้น เมื่อเสร็จศึกกับพม่าในรัชกาลที่ ๓ แล้ว ถึงรัชกาลที่ ๒ ชาวโปรตุเกสก็เข้ามาจากเมืองมาเก๊า เพื่อขอทำสัญญาค้าขายใน พ.ศ. ๒๓๖๓ โปรดเกล้าฯ ให้รับสัญญาเพราะเรายังต้องการซื้อปืนไฟจากชาวตะวันตกอยู่ ต่อมาอีก ๒ ปี มีสเตอร์ จอน ครอเฟ็ด (John Crawford) ทูตอังกฤษเข้ามาขอทำสัญญาจากผู้สำเร็จราชการอินเดียใน พ.ศ. ๒๓๖๕

ถึงรัชกาลที่ ๓ อังกฤษเกิดรบกันขึ้นกับพม่าเป็นครั้งแรก ครั้นชนะแล้วจึงให้กัปตันเฮนรี เบอร์เนย์ (Henry Burney) เข้ามาทำสัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ทูตอเมริกัน มีสเตอร์ เอ็ดมอนด์ โรเบิร์ต (Edmond Roberts) เข้ามาทำสัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ มีสเตอร์ริดสัน (Ridson) ทูตอังกฤษเข้ามาทำสัญญาขอซื้อช้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ และเซอร์เจมส์ บรูค (Sir James Brooke) ผู้เคยเป็นราชา (White Raja) ผู้ครองเกาะซาราวัก (Sarawak) เข้ามาขอทำสัญญาอีกเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๓ ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เสด็จสวรรคต รวมทูตอังกฤษที่เข้ามาทำสัญญากับเมืองไทยถึง ๔ ครั้ง แต่ก็ได้ทำแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นเรื่องผ่านแดนไทยกับพม่า และสัญญาซื้อขายช้าง ม้า และแลกเปลี่ยนสินค้าบางอย่าง ไม่ได้ทำสัญญากับเมืองไทยโดยตรงอย่างเมืองอื่น ๆ ส่วนทางเมืองไทยก็ยังไม่มีความเชื่อว่าจะมีผู้ใดจะทะลุทะลวงนี้ได้ บางคนนึกเลยไปว่าเหล็กจะล่อนน้ำได้อย่างไร ในเมื่อมีใครมาเล่าว่าทางมหาอำนาจตะวันตกนั้นมีเรือรบที่ทำได้ด้วยเหล็ก ไทยจึงไม่เต็มใจจะเปิดประตูค้ากับผู้ใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นแต่รับซื้อที่จำเป็นในเวลานั้นเท่านั้น แต่ในที่สุดเราก็ได้พบรายงานของเซอร์เจมส์ บรูค ผู้ซึ่งเข้ามาครั้งสุดท้ายในรัชกาลที่ ๓ ว่า

“...พระเจ้าแผ่นดินกำลังเสด็จอยู่บนพระแท่นสวรรคต และพระองค์ที่จะเสวยราชย์ใหม่ก็มีหวังจะพูดกันได้เรียบร้อย ฉะนั้น จึงขอรอกการใช้กำลังบังคับไว้ก่อน...”

ตามรายงานนี้เห็นได้ชัดว่า เขาเตรียมจะใช้กำลังกับเราอยู่แล้ว เผอิญให้เกิดมีการสวรรคตและเปลี่ยนแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นมาเสวยราชย์ในเวลาที่ทรงทราบเหตุการณ์นอกประเทศที่อยู่แล้ว เพราะทรงมีเวลาศึกษาเพียงพอ ในเวลาที่ผนวชเป็นพระภิกษุถึง ๒๗ ปี พอเสวยราชย์ได้ ๕ ปี เซอร์จอห์น โบว์ริง (Sir John Bowring) เจ้าเมืองฮ่องกง ก็มีจดหมายส่วนตัวเข้ามากราบทูลว่า คราวนี้ตัวเขาจะเข้ามาเป็นราชทูตแทนพระองค์ครั้น วิกตอเรีย ไม่ใช่เป็นแต่เพียงทูตมาจากผู้สำเร็จราชการอินเดียเช่นคนก่อนๆ เพราะฉะนั้นจึงหวังว่าจะไม่มีเรื่องเดือดร้อนถึงต้องขัดใจกัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบข้อไขอันนี้ดี จึงเปิดประตูรับในฐานะมิตร และเป็นผลให้เราได้พินภัยมาได้แต่ผู้เดียวในทางตะวันออกประเทศนี้

เมื่อเหตุการณ์เรียบร้อยแล้ว ทรงพระราชดำริว่า เมืองไทยเรามีเหตุการณ์หวัด ๆ จะต้องเสียอิสรภาพมาหลายต่อหลายครั้งแล้ว แต่เผอิญให้มีเหตุรอดพ้นได้เสมอมา ชะรอยจะมีเทพยดาองค์ใดองค์หนึ่งที่คอยพิทักษ์รักษาอยู่ จึงสมควรจะทำรูปเทพพระองค์นั้นขึ้น ไว้สักการบูชา แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าดิษฐวรการ (หม่อมเจ้ารัชกาลที่ ๑) นายช่างเอกทรงปั้นรูปเทพพระองค์นั้น เป็นรูปทรงตันยีนถือพระขรรค์ในพระหัตถ์ขวา ขนาด ๘ นิ้ว พุดงค์งามได้สัดส่วนแล้วหล่อด้วยทองคำแท่งทั้งพระองค์ ทรงถวายพระนาม “พระสยามเทวาธิราช” แล้วประดิษฐานไว้ในพระวิมานกลางพระที่นั่งไพศาลทักษิณจนทุกวันนี้ ท่านผู้ใหญ่ชั้นคุณย่าของข้าพเจ้าเล่าว่า ในรัชกาลที่ ๔ ทรงถวายเครื่องสังเวทเป็นราชสักการะทุกวัน และเป็นทีนับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์นัก บัดนี้เนื่องแต่ทางพระราชสำนักต้องตัดทอนรายจ่ายมากมายมาแต่ในรัชกาลที่ ๗ จึงคงยังมีเครื่องสังเวทถวายแต่เฉพาะวันอังคาร และวันเสาร์ อาทิตย์ละ ๒ ครั้ง และในเวลาปีใหม่ก็มีการบวงสรวงสังเวทเป็นพิธีใหม่ มีละครรำของกรมศิลปากรในเวลาเช้าวันสังเวทนั้น..

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ต่างๆ ดังเราท่านได้ประสบมาด้วยตนเอง ยิ่งนานวันก็ยิ่งเห็นว่าพระสยามเทวาธิราชนั้นมีจริง เราจงพร้อมใจกันอธิษฐานด้วยกุศลผลบุญที่เราได้ทำมาแล้วด้วยดี ขอให้เทพเจ้าอันศักดิ์สิทธิ์พระองค์นี้ จงได้ทรงคุ้มครองป้องกันภัย และโปรดประสิทธิ์ประสาทความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ประชาชน ชาวสยามทั่วกันเทอญ..”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงถวายเครื่องสังเวทเป็นราชสักการะเป็นประจำวันเครื่องสังเวทที่ถวายเป็นประจำนั้น จะถวายเฉพาะวันอังคาร และวันเสาร์ก่อนเวลาเพล โดยจะมีพนักงานฝ่ายพระราชฐานชั้นใน เป็นผู้เชิญเครื่องตั้งสังเวทบูชา เครื่องสังเวทประกอบด้วย ข้าวสุกหนึ่งถ้วยเชิง หมูหนึ่งชิ้น พร้อมด้วยน้ำพริกเผา ปลาหนึ่งชิ้นพร้อมด้วยน้ำจิ้ม ขนมต้มแดงและขนมต้มขาว กลัวยน้ำว่า มะพร้าวอ่อนหนึ่งผล ผลไม้ตามฤดูกาลสองอย่าง และน้ำสะอาดอีกหนึ่งถ้วย โปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีสังเวทเทวดาในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเลียนแบบพระสยาม เทวาธิราชแต่แปลงเค้าพระพักตร์ให้เหมือนสมเด็จพระชนกาธิราช เพื่อทรงสักการะ พระบรมรูปองค์นี้ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ต่อมาในสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า พระอภิเนาว์นิเวศน์พระพุทธมณฑล และพระที่นั่งทรงธรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างเสาไม้หุ้มปูน ที่ได้สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ชำรุดทรุดโทรมลงมากยากที่จะบูรณะให้คงสภาพเดิมไว้ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อลงทั้งหมด และอัญเชิญพระสยามเทวาธิราชไปประดิษฐานไว้ ณ พระวิมานทองสามมุขเหนือสลับกับพระทวารเทวราชมเหศวร ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ครอบงำจนถึงทุกวันนี้

พระราชพิธีบวงสรวงใหญ่พระสยามเทวาธิราช ตามประเพณีกำหนดไว้ในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามจันทรคติแบบโบราณ ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เสด็จแทนพระองค์มาทรงถวายเครื่องสังเวยเป็นราชสักการะพระสยามเทวาธิราช และมีละครในจากกรมศิลปากรรำถวาย

รูปภาพ กรมราชองครักษ์ จัดพิธีไหว้ตี-พลีถูก บวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ พระสยามเทวาธิราช

ระหว่างวันที่ ๗ - ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อครั้งฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระสยามเทวาธิราชจากพระวิมานในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ขึ้นเสลี่ยงโดยประทับบนพานทอง ๒ ชั้น สู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประดิษฐาน ณ บุษบกมุขเด็จ เพื่อทรงประกอบพระราชพิธีบวงสรวง ในวันพุธที่ ๗ เมษายน ๒๕๒๕ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สาธุชนเข้าถวายสักการะพระสยามเทวาธิราชหลังเสด็จฯ กลับ จนถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๕ นับเป็นครั้งแรกที่ประชาชนมีโอกาสดำเนินการเข้าถวายสักการะพระสยามเทวาธิราชเฉพาะพระพักตร์

ยอดวีรกษัตริย์-วีรกษัตริย์-ยอดวีรบุรุษ-วีรสตรี

พ่อขุนผาเมือง

รูปภาพ พ่อขุนผาเมือง

วีรกษัตริย์ที่สำคัญอีกองค์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกู้แผ่นดินสยามจนสามารถจัดตั้งกรุงสุโขทัยให้เป็นอาณาจักรของคนไทย และมีกษัตริย์ปกครองเป็นปึกแผ่นนั้น คือ ขุนผาเมือง เจ้าเมืองราชผู้เป็นพระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม กษัตริย์คนแรกของเมืองสุโขทัย ซึ่งหลังจากที่พ่อขุนศรีนาวนำถม สิ้นพระชนม์ลง ขอมสบาดโขลญลำพง ก็ได้เข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ในอำนาจ

พ่อขุนผาเมือง จึงร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาว ต่อสู้กับกองทัพขอมจนได้ชัยชนะและอัญเชิญให้พ่อขุนบางกลางหาว เป็นปฐมกษัตริย์ ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทั้งๆ ที่พ่อขุนผาเมืองนั้นมีสิทธิ์ในการเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยอย่างสมบูรณ์

ในครั้งนั้น " ศรีสรีธา " ผู้เป็นหลานของพ่อขุนผาเมือง ได้จารึกข้อความสำคัญนั้นไว้ว่า " พ่อขุนผาเมืองจึงอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองสุโขทัย ให้ทั้งชื่อตนแก่พระสหายเรียกชื่อ ศรีอินทรบดิทราทิตย์ นามเดิม กมรเตงอัญญาเมือง เมื่อก่อนมีพี่เจ้าเมืองเสรี โสธรปุระให้ลูกสาวชื่อนางสิขรมหาเทวีกับขรรค์ไชยศรี ให้นามเกียรติแก่พ่อขุนผาเมือง " พ่อขุนผาเมืองเป็นกษัตริย์นักบูรณการและเก่งกล้าสามารถเป็นที่เลื่องลือไปทั่วจนเป็นที่ปรารถนาของ นางสิขรมหาเทวี หรือ นางสิงหเทวี พระราชธิดาของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์ขอม แห่งเมือง ศรีโสธรปุระ (คือ นครธม) ดังนั้น กษัตริย์ขอมจึงปรารถนาที่จะได้พระองค์ไว้เป็นราชบุตรเขย

จึงมีอุปบายกพระราชธิดาให้พร้อมทั้งแต่งตั้งพระนามถวายเป็นเกียรติยศว่า กมรแดงอัญศรี อินทรธาปดินทรา
ทิตย อันมีความนัยว่า พระองค์จะได้รับเกียรติให้มีศักดิ์เป็นเจ้าเมืองเสมอกันเพื่อจะขึ้นปกครองเมืองสุโขทัยสืบ
ต่อพ่อขุนศรีนาวนำถม คำว่า " กมรแดงอัญ " เป็นคำเรียกตำแหน่งกษัตริย์ขอม จึงเท่ากับยอมรับว่าพระราชบุตร
เขยผู้นี้เป็นกษัตริย์ของขอมด้วย โดยมีพระขรรค์ไชยศรีอันเป็นเครื่องหมาย การมีอำนาจของขอมในดินแดนที่
เป็นกลุ่มของคนไทย

ด้วยอุปบายนี้ พ่อขุนผาเมือง ก็ทำเหมือนไม่รู้เท่าทัน จึงยินยอมพร้อมใจที่จะเป็นพระราชบุตรเขยของ
กษัตริย์ขอม ด้วยมองเห็นช่องทางที่จะเอาชนะอำนาจของขอมได้ แม้ว่าขณะนั้นจะมี ขอมสบาดโขลญลำพง
คนของขอมเข้ามาเป็นกำลังอยู่ในเมืองสุโขทัยแล้วก็ตาม และคนไทยในอาณาจักรสุโขทัยก็จะได้ไม่เสียที่ถูกขอม
กดขี่รังแกอย่างที่เป็นอยู่ต่อไป

ดังนั้น พ่อขุนผาเมืองจึงได้ชักชวน พ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยาง ผู้เป็นน้องเขยเข้าร่วมกัน
วางแผนกอบกู้อิสรภาพให้แก่คนไทย

แผนการล่อขอมออกจากเมืองสุโขทัย จึงได้ถูกวางขึ้นโดย พ่อขุนบางกลางหาวนำกำลังเข้าตีเมือง
ศรีสัชนาลัย และยึดไว้เป็นหลักฐานที่มั่น ส่วนพ่อขุนผาเมืองนำกำลังไปกวาดต้อนผู้คนแถวเมืองบางซังที่อยู่
ตอนใต้เมืองศรีสัชนาลัยเข้าไปสมทบกันที่เมืองศรีสัชนาลัย

เมื่อกองทัพขอมสบาดโขลญลำพง ออกจากกรุงสุโขทัยมาชิงเมืองศรีสัชนาลัยคืนนั้น สองพ่อขุนได้ทำ
ทีว่าได้ร่วมกันรบกอบกู้อิสรภาพอยู่ที่เมืองศรีสัชนาลัย โดยนั่งคอยข้างออกตระเวนดูแนวรบ ครึ่งเมื่อกลับเข้า
เมืองแล้ว พ่อขุนผาเมืองก็ลอบยกกำลังเดินทางเข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ได้ แล้วนำกำลังเข้าตีขานทั้งสองด้าน ทั้ง
กำลังของพ่อขุนบางกลางหาว ก็ยกออกมาจากเมืองศรีสัชนาลัยตีไล่จนกองทัพขอมหนีพ่ายออกไป

สำหรับเส้นทางเดินทัพที่เข้าไปตีกรุงสุโขทัยจากขอมนั้น จากเมืองบางยาง (คือ อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก) เดินทางไปทางชาติตระการผ่านบ้านดง บ้านแสนขัน บ้านนาป่าคาย บ้านนาลับแล บ้านท่า
เสา เข้าทางทุ่งยั้ง และเข้ายึดเมืองศรีสัชนาลัย และจึงเดินทางเข้าตีกรุงสุโขทัย เส้นทางนี้ประมาณเอาสำเนียง
ภาษาพูดเป็นหนทาง เพราะมีหมู่บ้านตั้งกล่าวออกสำเนียงภาษาถิ่นชาวนครไทย หรือชาวบางยาง

เมื่อกองทัพไทยชนะขอมที่เมืองสุโขทัยแล้ว พ่อขุนผาเมืองก็กลับเมืองราช โดยถวายพระนามของ
ตนเองและพระขรรค์ไชยศรี ให้ " พ่อขุนบางกลางหาว " เป็นกษัตริย์พระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราปดินทราทิตย
หรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย โดยไม่ยอมขึ้นครองเป็นกษัตริย์เสียเอง การเสียสละครั้งนี้ขุนผาเมืองได้มองเห็น
เหตุการณ์ข้างหน้าว่า หากตนเองเป็นกษัตริย์แล้วก็ยอม ที่จะตกอยู่ในอำนาจขอม เพราะข้อผูกพันดังกล่าว และ
อาจจะเป็นที่หวาดระแวงในกลุ่มคนไทยด้วยกัน โดยเฉพาะพ่อขุนบางกลางหาวผู้เป็นน้องเขย และเป็นญาติ
สนิท ประการสำคัญที่พระองค์ต้องถวายพระนามตนเองและพระขรรค์ไชยศรี นอกจากจะเป็นอุปบายให้กษัตริย์
ขอมเข้าใจว่าเป็นพระองค์แล้ว ยังประวิงให้คิดว่า เมืองสุโขทัยมิได้เอาใจออกห่าง เพื่อให้โอกาสกษัตริย์องค์ใหม่
ที่ฟื้นฟูแผ่นดิน

ดังนั้น เมื่อพ่อขุนผาเมืองถูกพระนางสิขรมาหาเทวี ครอบไว้ให้พระองค์ยกกองทัพไปชิงเอาเมืองสุโขทัย
กลับคืนมาได้ จึงทำให้พระองค์ตกอยู่ในสภาพที่ทำอะไรไม่ถูก จึงได้หนีออกจากเมืองราช ล่องไปคาบถ้ำ
น้ำป่าสัก พร้อมกับพระชายาเดิม ซึ่งเป็นคนไทยคือ พระนางวันรังค์เทวี แล้วไปพักอยู่ที่เมืองศรีเทพชั่วระยะ
หนึ่งจึงเดินทางต่อไปทางเมืองเวียงจันทน์ เมืองไชย เมืองเชษฐเดินทางรอนแรมไปโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง
อยู่เป็นเวลานานปี ในที่สุดพ่อขุนผาเมืองก็หยุดพักอยู่ที่เมืองละเมิง เป็นแหล่งสุดท้าย ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่
ทางตอนเหนือของเมืองเชียงแสน ตัดกิ่งกลั่นมาสร้างบุญกุศลโดยบูรณะ พระธาตุจอมกิตติอันเป็นพระธาตุที่ปู่
ของพระองค์ คือ พระเจ้าฟ้างคราช

พระนางสิริมหามหาเทวี พอรู้ว่าพ่อขุนผาเมืองหนีออกจากเมืองรัต ก็รู้สึกโกรธแค้นถึงกับขนาดทำการเผาเมืองรัต แล้วออกติดตามพระสวามีซึ่งพ่อขุนผาเมืองได้รู้ข่าวขณะที่ล่องไปตามลำน้ำป่าสักแต่ก็เข้าใจถึงความรู้สึกของ พระมเหสี แต่ก็ต้องเดินทางต่อไปไม่หวนกลับ ด้วยมีพวกขอมส่งคนออกรูปติดตามพระองค์ เพื่อที่จะส่งข่าวไปยังกษัตริย์ขอม พ่อคุณศรีอินทราทิตย์มีความเป็นห่วงก็ให้คนออกติดตามร่องรอย เพื่อป้องกันคุ้มครองพ่อขุนผาเมืองแต่ก็ไม่มีใครได้พบพานพ่อขุนผาเมือง ไปอยู่ที่แห่งใด

เพราะตลอดการเดินทางนั้น พ่อขุนผาเมืองได้พรางตัวเป็นคนสามัญเดินทางเข้าออกไปในที่ต่างๆ จนถึง พระธาตุจอมกิตติ แล้วพระองค์ก็เข้าสู่ภูมิในโลกทิพย์ ณ สถานที่สำคัญแห่งนั้น ความเสียสละเพื่อแผ่นดินและชนชาติไทยนั้น เพราะองค์ได้บำเพ็ญบุญญาธิการ จนได้นิมิตเป็นพระสยามเทวาธิราชคอยปกป้องคุ้มครองแผ่นดินสยามสืบต่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ โดยมีพ่อขุนเม็งราย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นผู้ช่วยเหลือในภพของเทพยดา

พ่อขุนผาเมืองเป็นคนเผ่าไทย (ตามสำเนียงที่พูดคล้ายไทยใหญ่หรือไทยลานนาโบราณ) ตัวท่านอพยพมาจาก เวียงสีทวง (เวียงสีทวงเป็นเวียงเก่าในเขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) บิดาของท่านชื่อพระมะ (สันนิษฐานว่า เป็นเจ้าพรหมมหาราช หรือพ่อขุนศรีนาวนำถม ที่จารึกในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง บิดาของท่านรบเก่งมาก เพราะสมัยนั้นมีแต่รบกัน เพื่อมีให้อิทธิพลอำนาจขอมเข้มแข็ง บิดาของท่านมีของสำคัญเป็นอาวุธคู่มือ คือ นาคบ่วงบาศที่ได้มาจากพวกพญานาค) บิดาของท่านพยายามตั้งตนเป็นใหญ่ รวบรวมเผ่าไทยที่กระจัดกระจายจนสร้างเวียงไชยนารายณ์ ถูกอิทธิพลขอมรุกรานจนไม่สามารถรักษาเวียงไชยนารายณ์ไว้ได้ จึงอพยพลงมาตั้งเวียงสีทวง ปู่ของท่านชื่อ สหะมัว (สันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้าฟ้างคราช) รบไม่เก่ง รบแพ้ขอมอยู่เรื่อย ๆ

ชื่อของท่านว่า " อ้ายผา " เป็นลูกของแม่คนรอง บิดามีหลายแม่ มามีชื่อพ่อขุนผาเมือง เมื่อมาสร้างเมืองฮาด (เมืองรัต) ชาวเมืองจึงขนานนามท่านว่า พ่อขุนผาเมือง ท่านมีน้องชายอีกคนแต่ต่างมารดาการชื่อพระเจ้าไชยสิริ

ตอนเวียงสีทวง ถูกพวกขอมหรือเขมรคำติแตกพ่อขุนผาเมืองจึงอพยพข้ามลำแม่น้ำโขงมาทางเวียงของหลวงพระบางเวียงจันทน์ แล้ววกข้ามฝั่งไทยไปทางวังสะพุง จังหวัดเลย ล่องมาตามแม่น้ำป่าสักดินครเกิดดีเมืองศรีเทพ จากพวกขอมและเขมรคำได้ แล้วกลับไปตั้งเมืองรวมกำลังอยู่ที่เมืองรัต

น้องชายของท่านคือ พระเจ้าไชยสิริ อพยพไปทางเมืองแปบ (เมืองเก่าในจังหวัดกำแพงเพชร) และตั้งตนเป็นใหญ่ครองเมืองอยู่ในที่นั้น

สำหรับญาติของท่านอีกคนหนึ่ง (ลูกของน้ำชาย) เปรียบเหมือนพระสหายที่ถูกคอก คือ อ้ายท้าว ได้อพยพมาตั้งมั่นอยู่ทางเมืองวังกวาง (ประวัติศาสตร์เรียกเมืองบางยาง อยู่ในอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) ตั้งตนเป็นใหญ่ ชาวเมืองขนานนามว่า พ่อขุนบางกลางหาว

ตอนจะเข้าไปตีเมืองสุโขทัย เพื่อให้พ้นจากอำนาจเขมรคำ (ขอม) สมัยนั้นยังไม่มีชื่อว่า " สุโขทัย พ่อขุนผาเมืองตีเมืองเตดี เมืองแก่งหลวง เมืองไลโท และเมืองโรงโหลง จนสามารถชนะเขมรคำ (ขอม) ได้โดยเด็ดขาดแล้วจึงยกให้พ่อขุนบางกลางหาว เป็นกษัตริย์ครองเมืองรวมอาณาจักรแห่งนี้ขึ้นเป็นอาณาจักรสุโขทัย

สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คุ้มครองป้องกันประเทศเหมือนมีสมมุติเทพพระสยามเทวาธิราช เป็นพลังอำนาจและบารมีของแผ่นดินไทย

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

รูปภาพ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

พ่อขุนนาวนำถุม นีมีพระราชโอรส ๒ องค์คือ ขุนศรีเมือง ซึ่งเสด็จออกบวชตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด และ แม่นางเสือง พอถึง ตรงนี้ก็พอจะนั่งออกมาว่า พ่อขุนบางกลางหาว ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเชื้อสาย พ่อขุนนาวนำถุม ได้อย่างไร กล่าวคือ แม่นางเสืองนี้ ภายหลังได้เป็นพระมเหสี ของพ่อขุนบางกลางหาว (คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์) สรุปลงแล้วก็คือ ราชบุตรเขยนั่นเอง

ต่อมา พ่อขุนผาเมืองกับพ่อขุนบางกลางหาว ได้ทรงร่วมกันขับไล่ " ขอมสบาดโขลญลำพง " ที่กษัตริย์ขอมตั้งให้มาดูแลเมืองสุโขทัยได้สำเร็จโดยพ่อขุนบางกลางหาว ยกทัพเข้าตีเมืองศรีสัชชนาลัยส่อให้ขอมสบาดโขลญลำพง ออกจากกรุงสุโขทัยไปป้องกันกันเมืองศรีสัชชนาลัย พ่อขุนผาเมืองจึงเข้ายึดเมืองสุโขทัยแล้ว ทั้งสองพ่อขุนก็นำกองทัพสองกองทัพร่วมกันรบขับไล่ขานาบโจนตีจนกองทัพขอมแตกพ่าย เมื่อได้รับชัยชนะแล้ว พ่อขุนผาเมือง ได้อภิเษก พ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นกษัตริย์ไทยครองเมืองสุโขทัย ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ใน พุทธศักราช ๑๗๖๒ โดยนำพระนาม " ศรีอินทราทิตย์ " ที่กษัตริย์ขอมตั้งให้สำหรับพ่อขุนผาเมืองมาใช้พร้อมกับมอบพระขรรค์ชัยศรีที่กษัตริย์ขอมให้ไว้อีกด้วย

จากเหตุการณ์ที่ปรากฏในศิลาจารึกนี้ พอสันนิษฐานข้อเท็จจริงได้ว่า เมื่อ พ่อขุนนาวนำถมสถาปนาเมืองสุโขทัยและปกครองอาณาจักรแห่งนี้แล้ว หลังจากที่พ่อขุนนาวนำถมสิ้นพระชนม์แล้ว ขอมสบาดโขลญลำพง ซึ่งเป็นทหารของกษัตริย์ขอม ได้นำกำลังเข้ายึดครองเมืองสุโขทัยได้ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวได้ร่วมกันวางแผนการยึดเมืองสุโขทัยกลับคืน โดยพ่อขุนบางกลางหาว นำกำลังเข้ายึดเมืองศรีสัชนาลัยได้ และพ่อขุนผาเมืองได้ยกพลออกไปทะเลแคว้นเอากำลังผู้คนจากเมืองบางซ่ง ซึ่งอยู่ใต้เมืองศรีสัชนาลัยมาไว้เป็นกำลังขอมสบาดโขลญลำพงทราบเรื่องจึงยกกองทัพออกจากเมืองสุโขทัยเพื่อช่วงชิงเมืองศรีสัชนาลัยกลับคืนจากพ่อขุนบางกลางหาวโดยหาวิธีไม่ว่า พ่อขุนบางกลางหาวได้วางแผนให้เห็นว่าพ่อขุนผาเมืองได้นั่งร่วมกับบนคอกช้างร่วมออกตรวจตรากำลัง เพื่อให้ขอมสบาดโขลญลำพง เห็นและเชื่อว่าสองพ่อขุนนั้นได้ร่วมรบกันอยู่ที่เมืองศรีสัชนาลัย

หลังจากกลับเข้าเมืองแล้วพ่อขุนผาเมืองก็ลอบยกพลส่วนหนึ่งออกจากเมืองศรีสัชนาลัยโดยไม่ให้ฝ่ายขอมฯ ได้รู้พ่อขุนผาเมืองจึงนำกำลังเข้ายึดเมืองสุโขทัยได้ แล้วนำกองทัพพิชิตนพทั้งสองด้านจน ขอมสบาดโขลญลำพง ต้องหนีและแตกพ่ายในที่สุด

เมื่อสามารถกอบกู้อิสรภาพกลับคืนมาแล้ว เมืองสุโขทัยซึ่งพ่อขุนนาวนำถม พระราชบิดาของพ่อขุนผาเมืองได้ตั้งแล้วสถาปนาขึ้นนั้น จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พ่อขุนบางกลางหาวปฏิเสธที่จะเข้าครองเมืองสุโขทัยและอีกประการหนึ่งเห็นว่าพ่อขุนผาเมืองซึ่งเป็นรัชทายาทโดยตรงควรจะได้ปกครอง

พ่อขุนผาเมือง เห็นว่ากำลังไพร่พลของตนอยู่เต็มเมืองสุโขทัย จะทำให้พ่อขุนบางกลางหาวจะไม่รับเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองสุโขทัย จึงยกกำลังออกไปอีกทั้งตนเองก็ถือว่า พ่อขุนบางกลางหาวเป็นพระญาติสนิทและมีศักดิ์เป็นน้องเขยอยู่ จึงได้อัญเชิญพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์โดยพ่อขุนผาเมืองได้ถวายพระนามของพระองค์ คือ "ศรีอินทราทิตย์" ให้แก่พ่อขุนบางกลางหาวและเรียกต่อมาว่า "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์" ปกครองเมืองสุโขทัยสืบมา โดยมีแม่บางเสือง เป็นพระมเหสี ส่วนพ่อขุนผาเมืองนั้นได้ยกพลกลับไปดูแลเมืองราชต่อไป

เรื่องราวของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์หรือพ่อขุนบางกลางหาวนั้น มีชื่อปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (หลักที่ ๓) ว่า

“พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์

แม่กูชื่อนางเสือง

พี่กูชื่อบานเมือง

กูพี่น้องห้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง

พี่เมื่อผู้เฒ่าตายจากเมื่อเดียมแต่ยังเล็ก..”

สำหรับเชื้อสายข้างพ่อขุนบางกลางหาวนั้น ไม่มีหลักฐานอื่นใดที่แน่ชัด คงพอประมาณจากจารึกหลักที่ ๔๕ ที่มีเรื่องราวการสาบานระหว่างกษัตริย์เมืองสุโขทัยกับกษัตริย์เมืองน่านในปี พุทธศักราช ๑๙๓๕ มีชื่อบรรพบุรุษของกษัตริย์สุโขทัยคือ ปูผาดำ ปูหวาน ปูขุนจอด ปูขุนจิด ปูพระยาศรีอินทราทิตย์ ปูพระยาบานเมือง ปูพระยารามราช เป็นต้น เรื่องนี้ สุนจิตต์ วงษ์เทศ ได้สรุปออกมาเป็นแผนผังดังนี้

[๒๐/๐๗]

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทรงเป็นกษัตริย์นักรบและต่อสู้เพื่อประเทศ ดังนั้น พระองค์จึงได้ถูกยกฐานะเป็น "พระสยามเทวาธิราช" พระองค์แรกที่เทพยดาปกป้องดูแลแผ่นดินแห่งนี้สืบไป

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

รูปภาพ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พ่อขุนรามคำแหงเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๓ ในจำนวน ๕ พระองค์ของพ่อขุนศรีอินทรา-
ทิตยัปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

ในการศึกครั้งหนึ่งซึ่งพ่อขุนศรีอินทราทิตยัจะต้อนำทัพไปปราบพวกกบฏที่คิดตั้งคนเป็นอิสระไม่ขึ้น
ตรงต่อสุโขทัยอีกต่อไปที่อำเภอแม่สอด ในครั้งนี้พระโอรสองค์กลางคือ “พระราม” ได้ตาม เสด็จตามพระ
ราชบิดาไปด้วย

พ่อขุนศรีอินทราทิตยัได้ชนช้างกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมย

ในการชนช้างนั้นช้างของพ่อขุนศรีอินทราทิตยัเริ่มจะพลั้งล้ม จึงได้ผละออกจากการโรมรันแล้ววิ่ง
หนีโดยมีขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดขับช้างไล่ตามไปด้วย

ในขณะนั้นเองพระรามโอรสผู้มีพระชนมายุได้เพียง ๑๙ พรรษาเท่านั้น ก็รีบไล่ช้างเข้าขวางขุนสาม
ชนเจ้าเมืองฉอดไว้ด้วยพระหัตถ์อันเด็ดเดี่ยวหาญกล้า และเข้าชนช้างกับเมืองฉอดจนได้ชัยชนะ ทำให้ทัพเมือง
ฉอดแตกพ่ายไปในที่สุด

วีรกรรมครั้งแรกนี้เป็นที่เลื่องลือกล่าวขวัญกันไปทั่วว่าโอรสองค์กลางของพ่อขุนศรีอินทราทิตยันั้นเต็ม
เปี่ยมไปด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว แม้จะมีพระชนมายุอันเยาว์แต่กลับอาจหาญเข้าสู่กับเจ้าเมืองฉอดเพื่อ
ช่วยปกป้องพระชนม์ชีพของกษัตริย์ผู้เป็นพระราชบิดาและยังสามารถเอาชัยชนะศัตรูผู้แก่งแย่งประสพการณ์และ
วัยกว่าหลายเท่าตัว

พระปรีชาสามารถในการรบครั้งนี้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญแก่ชาวบ้านชาวเมืองและพ่อเมืองอื่น ๆ ทั่วไป
ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของพระนามที่ได้เปลี่ยนไปจากพระนามเดิมคือ “ราม” เป็น “รามคำแหง”
อันมีความหมายว่า “ผู้กล้า” นั่นเอง

เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตยัสิ้นพระชนม์ลงแล้ว ผู้ที่ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ต่อไปก็คือ
พ่อขุนบาลเมือง ซึ่งเป็นราชโอรสองค์รอง และเมื่อพ่อขุนบาลเมืองสิ้นพระชนม์ พระอนุชาองค์ต่อไปก็ได้เสด็จ
ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งกรุงสุโขทัยซึ่งได้สถาปนาพระนามว่า “พ่อขุนรามคำแหงมหาราช”

[๒๐๖๔]

พ่อขุนรามคำแหงได้รับการยกย่องอย่างสูงในด้านที่ทรงมีน้ำพระทัยอันเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ เมื่อพระองค์ครองราชย์นั้นได้ทรงแผ่ขยายพระเดชานุภาพให้เกรียงไกรยิ่งขึ้นจนเป็นที่เกรงขามแก่บรรดาศัตรูทั้งในและนอกประเทศ

พระองค์ได้ทรงนำทัพออกทำศึกสงครามเพื่อขยายอาณาเขตให้กว้างใหญ่ไพศาลยิ่งขึ้น ซึ่งในตอนแรกอาณาจักรสุโขทัยมิได้มีความไพศาลมากมายแต่อย่างใด

แต่ด้วยพระปรีชาสามารถและวิธีการอันแยบยลของพ่อขุนรามคำแหงจึงได้สามารถทั้งทำการขยายอาณาเขตให้กว้างขวางขึ้นไปในทุกทิศและยังเจริญโมครีต่อบรรดาเมืองต่าง ๆ ที่มีความเป็นมิตรกันโดยไม่รุกรานเมืองเขาเพียงเพื่อหวังขยายอาณาเขตเข้าไปทางนั้นด้วย

พ่อขุนรามคำแหงทรงสามารถรวบรวมไทยใบบ้านต่าง ๆ ให้เข้ามาอยู่ในอาณาจักรเดียวกันด้วยวิธีการอันละมุนละม่อม แสดงถึงการมีพระจิตวิหยาอันลึกซึ้ง เป็นต้นว่าได้ทรงช่วยเหลือพระยาเม็ญรายในการก่อสร้างเมืองเชียงใหม่เพื่อให้มีโมครีอันแน่นแฟ้นต่อกัน

ดินแดนส่วนใหญ่ที่อยู่ติดกับทางละโว้ของพวกขอม พระองค์ก็มีทรงนำกำลังเข้าไปรุกรานเพียงเพื่อต้องการขยายอาณาเขตเท่านั้นเพราะทรงรู้ว่าพวกขอมมีกำลังอันแข็งแกร่ง หากทำศึกเพียงครั้งหนึ่งแล้วไม่สำเร็จก็ต้องทำศึกกันต่อเนื่องต่อไป เป็นการเสียไพร่พลโดยใช่เหตุ จึงทรงละเว้นดินแดนส่วนได้ที่ติดกับอาณาเขตของพวกขอมกันไว้เสีย แล้วหันมาทำนุบำรุงอาณาเขตที่มีอยู่แล้วให้แข็งแกร่งขึ้น

เมื่อทรงรวบรวมอาณาจักรของสุโขทัยให้เป็นปึกแผ่นแข็งแกร่งได้ก็มีได้ทรงปกครองในแบบเก่าซึ่งอาจจะทำให้เมืองต่าง ๆ เกิดแข็งข้อตั้งตนเป็นอิสระและทำศึกได้ในกาลข้างหน้าจึงได้ทรงให้บรรดาแคว้นต่าง ๆ นั้นสามารถปกครองตนเองอย่างเป็นอิสระได้ เช่น เมืองดังต่อไปนี้ เมืองพระยานคร เมืองสุพรรณบุรี (อุทอง) เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองตะนาวศรี เมืองแพร่ เมืองเพชรบูรณ์ เมืองศรีเทพ

ดังนั้นเมืองต่าง ๆ เหล่านี้จึงยกทัพมาช่วยเสมอในยามที่สุโขทัยเกิดศึกสงครามกับอริราชศัตรูอื่น ๆ บรรดาเมืองประเทศราชที่อยู่ใต้การปกครองของพ่อขุนรามคำแหงก็ล้วนแล้วแต่ยินดีส่งเครื่องราชบรรณาการต่อพ่อขุนรามคำแหงหรือพระเจ้ากรุงสุโขทัยของพวกเขาอย่างสม่ำเสมอตั้งเช่นเมืองต่อไปนี้ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองยะโฮร์ เมืองทวาย เมืองมะละกา เมืองเกาะตะมา เมืองน่าน เมืองหงสาวดี เมืองหลวงพระบาง เมืองเวียงคำ เมืองเวียงจันทน์

พ่อขุนรามคำแหงได้แผ่ขยายอาณาเขตของสุโขทัยไปทั้ง ๔ ทิศ ดังต่อไปนี้

ทิศตะวันออก ได้เมืองสะเหลง สองแคว อุบยาจาย ละคา เวียงจันทน์ และเวียงคำ

ทิศใต้ ได้เมืองคนฮี พระบาง แพร่ และนครศรีธรรมราช

ทิศเหนือ ได้เมืองแพร่ น่าน เมืองท้าว และข้ามโขงไปถึงหลวงพระบาง

ทิศตะวันตกได้เมืองฉอด เกาะตะมา เมืองทวาย ดองอุ หงสาวดี จนถึงอ่าวเบงกอล

นักปกครองและนักปราชญ์ผู้เกรียงไกร

นอกจากพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นนักรบผู้เด็ดเดี่ยวหาญกล้าแล้วยังทรงเป็นนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่อีกด้วย เพราะทรงปกครองอาณาจักรประเทศราชผู้ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้พระบารมีของพระองค์ได้ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข

ชาวบ้านชาวเมืองสุโขทัยในสมัยนั้นประกอบสัมมาอาชีพอย่างสุจริตมิมีผู้ใดได้รับความลำบากเข็ญจนเดือดร้อน และในยุคสมัยที่พ่อขุนรามคำแหงครองสุโขทัยนั้น เปรียบเสมือนเป็นยุคทองของแผ่นดินที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ จึงเกิดคำขวัญที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

ทรงปกครองบ้านเมืองเหมือนพ่อปกครองลูก ทรงสอดส่องดูแลทุกข์สุขอาณาประชาราษฎร์อย่าง
ใส่พระทัย นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงเป็นนักปราชญ์ที่นำภักดิ์สรรเสริญยิ่งนัก

พระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงนั้นมีมากมายอนเอนอนันต์ แต่จะยกตัวอย่างบางพระราช
กรณียกิจที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ทรงเป็นผู้คิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเป็นครั้งแรก และได้ทรงสร้างศิลาจารึกบันทึกร
ประวัติศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัยเอาไว้ด้วย
๒. ทรงส่งเสริมศิลปประดิษฐ์อุตสาหกรรมจนสามารถมีการนำด้วยขามสังคโลกออกส่งขายไปยัง
ต่างประเทศได้ โดยทรงสนับสนุนให้ช่างชาวจีนมาสอนคนไทยจนการทำเครื่องด้วยขามสังค
โลกกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงของสุโขทัยในยุคสมัยนั้น
๓. ทรงสนับสนุนและเผยแพร่พระพุทธศาสนา พ่อขุนรามคำแหงทรงเห็นว่าการปฏิบัติธรรมของ
พระภิกษุสงฆ์ในลัทธิลังกาวงศ์นั้นมีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยและการปฏิบัติเป็นอย่างดี
จึงได้ทรงนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากนครศรีธรรมราชให้มาทำการเผยแผ่หลักธรรมะในสุโขทัย

นอกจากทรงสนับสนุนในเรื่องของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังทรงโปรดให้สร้างพระแท่นมนังคศิลา-อาสน์
ขึ้นที่ป่าแดงตาล เพื่อใช้ในการเทศนาพุทธธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเฉพาะในวันพระและวันโกน เพื่อให้
ราษฎรได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรมและประกอบแต่ความดีเป็นสำคัญ

ทรงสร้างอุทยานอรัญญิกไว้สำหรับเสด็จประพาสเพื่อทำการไถ่ถอนแก่พระภิกษุสงฆ์

๔. ทรงสร้างตลาดปสานเพื่อให้ราษฎรได้มีตลาดกลางสำหรับการซื้อขาย
๕. ทรงให้มีการหล่อพระพุทธรูป จนกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปต่าง ๆ ที่หล่อขึ้นในสมัยสุโขทัยนี้
ถือว่ามี ความงดงามในเชิงศิลป์มากจนเรียกได้ว่าพุทธศิลป์สมัยสุโขทัยนั้นมีความโดดเด่น และ
ในยุคนี้ก็ถือเป็นยุคทองในการหล่อพระพุทธรูปอีกด้วย
๖. ทรงให้สร้างสรีดภงส์ซึ่งเป็นแนวคันดินถมสูงชันเพื่อทำการคันนบระบายน้ำให้ชาวเมือง
ได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และยังสามารถใช้ประโยชน์ในเชิงยุทธศาสตร์ได้อีกด้วย

พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นวิรัชคหบดีที่ทรงเป็นนักรบ นักปกครอง และนักปราชญ์ ตลอดรัชสมัยของ
พระองค์นั้น ราษฎรล้วนอยู่ในความร่มเย็นเป็นสุข พระองค์ทรงส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎร และสอดส่องดูแล
ทุกข์สุขของราษฎรอย่างสม่ำเสมอ สุโขทัยในยุคนี้ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน อาณาจักรสุโขทัยก็
แผ่ขยายกว้างใหญ่ไพศาล ชาติไทยแข็งแกร่งเป็นปึกแผ่น พระองค์ทรงประกอบวีรกรรมอันสำคัญและพระราช
กรณียกิจ ต่างๆ มากมายจนได้รับการกล่าวขานนามว่า "พระร่วง"

ด้วยความภาคภูมิใจในพระเกียรติประวัติของพ่อขุนรามคำแหง ประชาชนคนไทยในยุคหลังจึงได้
พร้อมใจสวดดีเฉลิมพระเกียรติยกย่องพระนามของพระองค์เป็น "พ่อขุนรามคำแหงมหาราช"

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จสวรรคตเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๖๐ ขณะมีพระชนมายุได้ ๖๗ พรรษา รวม
ระยะเวลาที่ทรงครองกรุงสุโขทัยยาวนานถึง ๔๐ ปีเศษ

พ่อขุนรามคำแหงนั้นแรงกล้า
ตัวอักษรเรียกชื่อลายสือไทย

ทรงปัญญาเริ่มคิดอักษรใหม่
จารึกเรื่องลงไว้ในศิลา

สมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง

รูปภาพ สมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ หรือ พระเจ้าอยู่ทอง เป็นพระปฐมบรมกษัตริย์แห่งอาณาจักรอยุธยา เสด็จพระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๕ ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของอาณาจักรอยุธยา เมื่อ จุลศักราช ๗๑๒ ปีชลา โทศก วันศุกร์ เดือนห้า ขึ้นหกค่ำ เวลา ๓ นาฬิกา ๙ บาท (ตรงกับวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๑๘๙๓) มีพระนามเต็มว่า สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว รามาธิบดี ที่ ๓ อยู่ทอง และเสด็จสวรรคต เมื่อ ปิระกา เอกศก จุลศักราช ๗๓๑ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๙๑๒) ครองราชสมบัติ ๒๐ ปี ผู้สืบราชพระราชบัลลังก์ต่อคือ สมเด็จพระราเมศวร พระนามเต็มของพระองค์นั้นไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีพระนามเต็มอย่างไรก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์

พระเจ้าอยู่ทองทรงปกครองดูแลแคว้นใหญ่ทั้ง ๓ คือ แคว้นอยู่ทอง แคว้นอโยธยา และแคว้นสุวรรณภูมิ โดยที่พระองค์เลือกประทับอยู่ ณ เมืองอยู่ทอง ซึ่งเป็นศูนย์กลางสามารถติดต่อกับอโยธยาและสุวรรณภูมิได้โดยสะดวก

เมืองอยู่ทองนั้นมีอาณาบริเวณอยู่ที่ลำน้ำจะเข้สามพัน ซึ่งบริเวณนั้นจะมีน้ำสายเหนือไหลผ่านกำแพงแสนไปบรรจบกับแม่น้ำที่ไหลผ่านเมืองทวารวดีหรือเมืองนครปฐมทางทิศตะวันตก ส่วนเมืองอยู่ทองนั้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองสุพรรณบุรีและแคว้นสุวรรณภูมินั้นก็คืออาณาบริเวณเมืองกาญจนบุรีในปัจจุบันนั่นเอง

ด้วยการที่มีแม่น้ำจะเข้สามพันเป็นเส้นเลือดใหญ่แห่งเมืองอยู่ทอง ดังนั้นเมืองอยู่ทองจึงถือได้ว่าเป็นแคว้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่งเพราะราษฎรสามารถอาศัยแม่น้ำสายนี้สำหรับการเพาะปลูก การคมนาคมและประโยชน์อื่นๆ ได้อย่างสะดวกสบาย

เมืองอยู่ทองอันแสนสุขนั้นได้เกิดภัยพิบัติขึ้นเมื่อครั้งแม่น้ำจะเข้สามพันได้เกิดเปลี่ยนทิศทาง ทำให้เกิดความแห้งแล้งตื่นเขิน ชาวเมืองตกอยู่ในความเดือดร้อนเพราะขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ พิษผลต่างๆ เสียหายเพราะไม่มีน้ำมาใช้ในการเพาะปลูก

เมืองอันอุดมสมบูรณ์ตกอยู่ในความกันดาร แม้บรรดาชาวเมืองจะช่วยกันขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ให้พอมีพอกใช้ไปได้แต่พอมือหวาดกโรคได้ระบาดไปทั่วก็ทำให้ชาวบ้านชาวเมืองล้มตายเป็นอันมาก เมืองอุทองจึงเสมือนตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่ใกล้จะล่มสลายได้อย่างไม่ยากนักแล้ว

พระเจ้าอุทองทรงเล็งการณ์ไกลจึงได้ดำริว่าเห็นควรให้ทั้งเมืองเดิมแก้อพยพกันไปสร้างเมืองใหม่ทางทิศตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อมิให้ชาวเมืองต้องตกอยู่ในความลำบากยากเข็ญกันเช่นนี้อีก

แต่ครั้นเมื่ออพยพทั้งเมืองอุทองเดิมแล้ว พระเจ้าอุทองก็ทรงเห็นว่าชัยภูมิที่โอโยยานั้นเหมาะอย่างยิ่งกับการสร้างเมืองใหม่ด้วยความอุดมสมบูรณ์และมีแม่น้ำใหญ่อีกหลายสาย เช่น แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งทั้งสามแม่น้ำใหญ่จะไหลมาบรรจบกันตรงบริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งนับว่าเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะให้ชาวบ้านชาวเมืองทำการเพาะปลูกต่อไป

ดังนั้นพระเจ้าอุทองจึงทรงโปรดให้ตั้งราชธานีใหม่ที่โอโยยา โดยเริ่มจากช่วยกันก่อร่างสร้างเมืองเล็กๆ ที่ตำบลเวียงเหล็กขึ้นก่อน

ตำบลเวียงเหล็กนั้นสันนิษฐานว่าเป็นละแวกวัดพุทธโศคารยในปัจจุบันนี้

โอโยยาเป็นเมืองเก่าแก่ของพวกขอมในอาณาจักรเมืองนั้นยังมีวัดเก่าแก่อีกด้วย คือวัดธรรม-มิกราช และวัดพนัญเชิง ซึ่งมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ด้วย

เมื่อสร้างเมืองที่โอโยยาสำเร็จเรียบร้อยแล้วพระเจ้าอุทองก็สร้างพระราชวังที่ตำบลหนองโสนหรือบริเวณบึงพระราม เมื่อเสร็จสิ้นการทุกอย่างแล้วได้ทรงสถาปนาโอโยยาหรือกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานี เมื่อวันที่ศุกร์ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด พ.ศ. ๑๘๙๓ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ๓ ปีบริบูรณ์

พระเจ้าอุทอง ได้ทรงโปรดให้กระทำพิธีราชาภิเษกและสถาปนาพระนามขึ้นใหม่ว่า "สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑" และขนานนามราชธานีแห่งใหม่ว่า "กรุงเทพพระมหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาติลคนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์อุดมมहाสถาน"

กษัตริย์องค์แรกของกรุงศรีอยุธยา

พระเจ้าอุทองทรงเป็นพระมหากษัตริย์หนุ่มใหญ่อยู่ในวัย ๓๖ พรรษาเท่านั้น ในขณะที่อพยพทั้งเมืองอุทองเดิมมาถึงแคว้นโอโยยา

ครั้นเมื่อทรงกระทำพิธีราชาภิเษกขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาเป็นกษัตริย์องค์แรกแล้วนั้นทรงมีพระชนมายุ ๓๙ พรรษา เวลานั้นได้เกิดการจลาจลขึ้นที่หัวเมืองฝ่ายเหนือ อันเป็นเหตุให้เมืองขึ้นหรือเมืองประเทศราชต่างๆ ที่เคยขึ้นต่อเมืองสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชพากันเริ่มแข็งเมืองกันทั่วไปเป็นจำนวนมาก

ด้วยเพราะพระยาเลอไทยกษัตริย์ที่ครองสุโขทัยอยู่นั้น แม้จะเป็นพระราชโอรสของพ่อขุนรามคำแหงแต่ก็มิมีความเข้มแข็งเท่าพระราชบิดาผู้เป็นวิรกษัตริย์ ดังนั้นเมื่อพระยาเลอไทยนำทัพไปปราบปรามเมืองขึ้น

ต่างๆ ที่คิดแข็งข้อก็ไม่สามารถเอาชนะได้จึงทำให้บรรดาหัวเมืองฝ่ายเหนือและหัวเมืองฝ่ายใต้ต่างๆ พากันเริ่มเสื่อมในความยกย่องนับถือกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยมากขึ้น

ทางฝ่ายพระเจ้าอุทองนั้นเมื่อครั้งที่ปกครองอุทองเมืองเก่าก็ขึ้นตรงต่อสุโขทัยเช่นกัน ด้วยเพราะอุทองเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ แต่เมื่อย้ายมาตั้งราชธานีใหม่ที่กรุงศรีอยุธยาแล้วก็ถือได้ว่าพระเจ้าอุทองทรงมีบทบาทสำคัญมากในภาคกลางนี้ และยังได้ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสคือ "พระราเมศวร" ให้ไปครองเมืองลพบุรี และได้ส่งขุนหลวงพะงั่วผู้เป็นพระเชษฐาของพระมเหสีไปครองเมืองสุพรรณบุรี

แม้จะทรงมีพระเดชานุภาพเข้มแกร่งขึ้น แต่ทว่าพระเจ้าอุทองก็มีเคยคิดที่จะยกทัพไปตีเมืองสุโขทัยแต่อย่างใด มีแต่จะยกทัพไปปราบปรามพวกที่แข็งข้อต่อสุโขทัย เช่น บรรดาพวกมอญที่ไม่ขึ้นตรงต่อสุโขทัย

ในครั้งนั้น พระเจ้าอู่ทองสามารถตีเมืองทวายและตะนาวศรีคืนมาจากพวกมอญได้สำเร็จ ทำให้พระเกียรติคุณ ของพระองค์นั้นได้รับการยกย่องสรรเสริญมากขึ้นในผลงานครั้งนี้ ทางหัวเมืองฝ่ายใต้ที่เคยขึ้นตรงต่อสุโขทัยก็ได้กลับมามีขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาเช่นเดียวกับเมืองต่าง ๆ อีกหลายเมือง

พระเจ้าอู่ทองได้ทรงประกาศตนเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกรุงสุโขทัยในปี พ.ศ.๒๔๑๓ หลังจากนั้นก็ทรงทุ่มเท ในการปกครองบ้านเมืองและราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข เจริญไมตรีเพื่อปกป้องบ้านเมืองต่อไป

วิริกรรมในการศึก

เมื่อแรกสร้างกรุงศรีอยุธยานั้นยังไม่ทันที่จะสถาปนาราชธานีใหม่ พระเจ้าอู่ทองก็ต้องจัดแต่งราชทูตให้ไปเจริญราชไมตรีกับทางเขมรในช่วงที่เกิดการจลาจลวุ่นวายทางหัวเมืองฝ่ายเหนือ เนื่องจากขณะนั้นพระองค์ยังไม่สามารถยอมให้เกิดการแทรกแซงจากเขมรได้ และพระองค์ยังได้นำทัพไปยึดเมืองชัยนาทซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัยได้สำเร็จ

แต่ทางเขมรนั้นรู้ดีว่าไทยกำลังมีความเปลี่ยนแปลงที่หัวเมืองฝ่ายเหนือ จึงเกิดความไม่ไว้วางใจราชทูตของพระเจ้าอู่ทองซึ่งส่งมาจากทางภาคกลาง ดังนั้นจึงส่งราชทูตไทยเสียซึ่งทำให้พระเจ้าอู่ทองทรงพิโรธมาก จึงได้ทรงรับนำทัพกลับจากชัยนาทมาป้องกันเมืองกัมโพนนครเพราะเกรงเขมรจะยกทัพมาตีเอาเสียได้

ส่วนทางชัยนาทนั้นพระเจ้าอู่ทองทรงให้ขุนหลวงพะงั่วอยู่รักษาเมืองไว้ แต่พระองค์ก็ไม่สามารถยกทัพไปจัดการกับเขมรได้เพราะขณะนั้นเหตุการณ์ทางหัวเมืองฝ่ายเหนือก็ยังวุ่นวาย อีกทั้งกรุงศรีอยุธยาก็ยังสร้างไม่แล้วเสร็จด้วยในเวลานั้น

ต่อมาเมื่อพระยาสิทธิขึ้นครองราชย์หลังจากกษัตริย์สุโขทัยองค์เดิมสวรรคต พระยาสิทธิก็ทรงแต่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายพระเจ้าอู่ทองเพื่อขอเมืองชัยนาทคืน พระเจ้าอู่ทองก็ทรงคืนเมืองชัยนาทด้วยดีเพื่อมิให้มีเรื่องบาดหมางต่อกัน

หลังจากสร้างกรุงศรีอยุธยาแล้วเสร็จและประกาศอิสรภาพแล้ว พระเจ้าอู่ทองก็ได้ทรงให้พระราชโอรส คือ สมเด็จพระรามนครกุมทัฬหีไปปราบเขมร และพระองค์ได้นำทัพหลวงตามขึ้นไปช่วยเหลือจนสามารถตีนครธมของเขมรแตกได้สำเร็จในปีพ.ศ.๒๔๑๖ และยังได้กวาดต้อนเอาผู้คนมาเป็นเชลยมากถึงเกือบ ๓๐๐,๐๐๐ คน

กรุงศรีอยุธยาเรืองอำนาจ

ดังได้กล่าวแล้วว่าแม้กรุงสุโขทัยจะถึงยุคเสื่อมอำนาจ เพราะได้กษัตริย์ที่ไม่เข้มแข็งตั้งสมัยพ่อขุนรามคำแหง และบรรดาเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่หันมายกย่องนับถือพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยากันมีใช้น้อยแล้ว แต่ทว่าถึงอย่างไรพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๑ ก็ยังมีเคล็ดที่จะนำทัพเข้าไปยึดเอากรุงสุโขทัยมาไว้ในอำนาจสักครั้ง

แต่ด้วยวิริกรรมที่ทรงนำทัพจับศึกได้ชัยชนะหลายครั้งหลายคราต่อเมืองต่าง ๆ รวมทั้งการตีเขมรแตกนั้นทำให้พระแสนยานุภาพของพระเจ้าอู่ทองเกริกเกียรติยิ่งใหญ่อขึ้น ประกอบกับการสร้างกรุงศรีอยุธยานั้นก็เท่ากับว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์องค์แรกที่สร้างประวัติศาสตร์ใหม่ทางภาคกลาง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ มาขอขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาทั้ง ๆ ที่เคยขึ้นตรงต่อกรุงสุโขทัยมานาน เป็นต้นว่าทางหัวเมืองฝ่ายใต้ คือ เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี และเมืองสุพรรณ เป็นต้น

ด้วยการที่ก่อสร้างบ้านเมืองจนแข็งแกร่งและมีฐานอำนาจอันยิ่งใหญ่ขึ้นเช่นนี้เองทำให้ทางกรุงสุโขทัยนั้นก็มีเคล็ดคิดจะยกทัพมาปราบปราม เพราะรู้ดีว่าพระเจ้าอู่ทองนั้นแม้จะมีกำลังและสามารถทำได้แต่ก็มีเคล็ดคิดจะ

หมายเอากรุงสุโขทัยไว้ในอำนาจด้วยเพราะไม่ต้องการฆ่าฟันกับคนไทยด้วยกันเอง ดังนั้นในเวลาต่อมากรุงสุโขทัยจึงเสื่อมอำนาจ และได้หันมาอ่อนน้อมยอมขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยาในที่สุด

หลังจากนั้นพระเจ้าอู่ทองก็ได้ทรงจัดทัพไปปราบปรามเมืองประเทศราชต่าง ๆ ที่เคยขึ้นต่อกรุงสุโขทัย สมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้วกลับแข็งเมืองขึ้นภายหลังได้สำเร็จ และยังได้ขยายอาณาจักรไทยให้กว้างใหญ่ไพศาลยิ่งขึ้น โดยได้อาณาจักรล้านนาไว้ในอำนาจอีกด้วย

ทางทิศเหนือ ได้ขยายอาณาจักรเพิ่มขึ้นไปจนจรดประเทศจีน

ทางทิศใต้ ได้ขยายอาณาจักรเพิ่มขึ้นไปจนสุดเขตแหลมมลายู

ทางทิศตะวันตก ได้ขยายอาณาจักรไปจรดอ่าวเบงกอลและได้ครองอุเป็นประเทศราช

ทางทิศตะวันออก ได้ขยายอาณาจักรไปจนถึงฝั่งทะเลจีนใต้ ได้เขมรและจามปาด้วย

นอกจากนี้ยังมีเมืองประเทศราชที่จะต้องส่งเครื่องราชบรรณาการถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองอีก ๒๐ เมืองด้วยกัน คือ

๑. นครพนม
๒. ศรีสัตนาคนหุต หรือหลวงพระบาง
๓. เชียงใหม่
๔. ตองอู
๕. เชียงไคร
๖. เชียงตราน อยู่ในอาณาเขตเมืองกำแพงเพชร
๗. เชียงแสน
๘. เชียงรุ่ง อยู่ในเขตจีน ๑๒ บันนา
๙. เชียงราย
๑๐. แสหนวี
๑๑. เขมรรัต เชียงตุง
๑๒. แพร่
๑๓. น่าน
๑๔. ด้ายทอง อยู่ในลำน้ำแม่แดงกับสาละวิน
๑๕. โคตรบอง อยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตรงบริเวณท่าอุเทนนครพนม
๑๖. เรอแคว้ พวกชาวลาวยุวกแรก
๑๗. อุยงคะหนะ อยู่ปลายแหลมมลายู
๑๘. มะละกา
๑๙. รรวารี อีกเมืองหนึ่งในแหลมมลายู
๒๐. มลายู

นอกจากได้เมืองที่จะต้องถวายเครื่องราชบรรณาการส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองให้มากมายถึง ๒๐ เมืองแล้ว พระเจ้าอู่ทองยังได้อีก ๘ เมืองที่ทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาภิเษกกับกรุงศรีอยุธยาคือ

๑. เมืองพิษณุโลก
๒. เมืองศรีสัชชนาลัย
๓. เมืองสุโขทัย

๔. เมืองกำแพงเพชร
๕. เมืองนครศรีธรรมราช
๖. เมืองนครราชสีมา
๗. เมืองตะนาวศรี
๘. เมืองทวาย

จะเห็นได้ว่าทรงแผ่ขยายแสนยานุภาพและอาณาเขตของไทยเราออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาลมากขึ้นกว่าเดิมอีกหลายเท่าตัว จึงแน่นอนว่าฐานอำนาจของกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้นยิ่งใหญไพศาลเป็นที่ทรงขามของบรรดาเมืองต่าง ๆ ทั่วไปในยุคนั้น

ส่งเสริมการค้าขายกับต่างประเทศ

พระเจ้าอู่ทองทรงปกครองบ้านเมืองด้วยพระปรีชาสามารถและด้วยสายพระเนตรที่เล็งการณ์ไกลเป็นอย่างยิ่งพระองค์ได้ทรงส่งเสริมให้ราษฎรได้มีการติดต่อค้าขายกับเมืองต่างประเทศใกล้เคียง ในยุคนั้นจึงถือได้ว่ากรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองในด้านการค้าขายเป็นอย่างยิ่ง และถือได้ว่าเป็นแหล่งศูนย์กลางที่ชุมนุมการค้าในภาคตะวันออก ประมาณปี พ.ศ. ๑๙๐๑ มีชาวยุโรปได้เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมากไม่น้อยเพื่อทำการค้าขาย กล่าวได้ว่าเป็นการบุกเบิกด้านการค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศครั้งแรกในยุคนั้นนั่นเอง

การปกครองในยุคนั้นของพระเจ้าอู่ทอง ได้มีการพัฒนาขึ้นโดยเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมหลายด้าน ดังนี้

๑. ทรงวางรูปแบบการปกครองใหม่ โดยแบ่งท้องที่บังคับบัญชาให้มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา และมีเมืองป้อมปราการต่าง ๆ ๔ ทิศ
๒. เพื่อป้องกันราชธานี ได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๔ ส่วน เรียกกันว่า “จตุสดมภ์” โดยมีหน่วยงาน คือ เมื่อภายหลังเปลี่ยนเป็นเวียง วัง คลัง และนา
๓. ทรงโปรดให้เลิกการมีรับเจ้าผู้ครองแคว้นพระญาติพระองค์โดยทรงรวมอาณาเขตพระญาติทั้งหมดให้เป็นองค์หนึ่งองค์เดียวกันเพื่อให้การปกครองเป็นไปอย่างเหมาะสม เช่น บรรดาเมืองนครศรีธรรมราช และกรุงสุโขทัยนั้นก็ให้เป็นเมืองพระยานครเสียม เมืองลพบุรีให้เป็นเมืองลูกหลวงและเมืองสุพรรณบุรีให้เป็นหัวเมืองชั้นใน
๔. ได้ทรงตรากฎหมายให้เป็นบรรทัดฐานแก่การพิจารณาคดีทั้งปวงอย่างมีมาตรฐาน
๕. ทรงโปรดให้ตั้งกระทรวงศาลและตั้งระเบียบวิธีในการพิจารณารายละเอียดของลักษณะ พยาน ทรงตรากฎหมายส่วนแพ่งและอาญาเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย
๖. ทรงให้มีการพิพากษาและพิจารณาคดีต่าง ๆ ด้วยพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องธรรมศาสตร์ ซึ่งสมัยนั้นจะใช้ภาษาสันสกฤตกันเป็นส่วนใหญ่
๗. โปรดให้ตราระเบียบพระราชพิธี ๑๒ เดือน โดยให้อธิวว่าวันขึ้นปีใหม่ของไทยคือ เดือน ๕

พระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้ทรงเป็นวีรกษัตริย์อีกพระองค์หนึ่งซึ่งได้มีบทบาทสำคัญ ในการก่อสร้างบ้านเมืองและขยายอาณาเขตของไทยเราให้ยิ่งใหญ่เป็นปึกแผ่น และยังได้ทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นในด้านต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัดมิว่าจะเป็นทางด้านการปกครอง ด้านศาสนา และการค้าขาย

พระเจ้าอู่ทองได้เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๑๒ สิริรวมพระชนมายุได้ ๔๕ พรรษา นับระยะเวลาที่ครองราชย์ได้ ๑๙ ปีเต็ม

สมเด็จพระศรีสุริโยทัย

รูปภาพ สมเด็จพระศรีสุริโยทัย

พระวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ ด้วยความกล้าหาญ เสียสละ ของพระองค์ มีความสำคัญยิ่งต่อแผ่นดินไทยสรุปได้ดังนี้

๑. พระองค์ได้เสียสละพระชนม์ชีพ ในครั้งนั้น ประวัติศาสตร์มักกล่าวว่า เพื่อปกป้องพระชนม์ชีพของพระสวามี แต่แท้จริงคือ การปกป้องบ้านเมือง มิฉะนั้นไทยต้องเสียอิสรภาพไปแล้ว ในเวลานั้น คือ พ.ศ. ๒๐๔๑ เราเสียกรุง ครั้งที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๑๑๒ นั่นคืออีก ๒๑ ปีต่อมา

๒. การศึกครั้งนี้ ไทยมีโอกาสพ่ายแพ้สูง เพราะ

๒.๑ ไทยผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน ได้เพียง ๖ เดือน ยังไม่พร้อมที่จะทำศึกใหญ่

๒.๒ กองทัพของพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ มีกำลังมากกว่าไทยมากนัก

๒.๓ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ มี บุเรงนอง เป็นพระมหาอุปราช ซึ่งมีความ

เก่งกล้าสามารถและฉลาดหลักแหลม

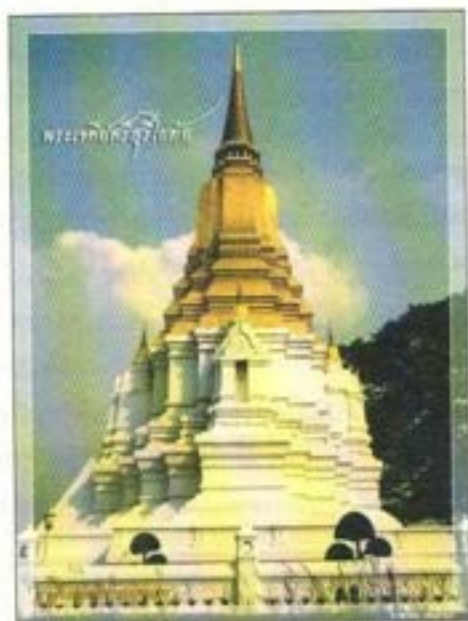
๓. ในครั้งนั้นสิ่งสำคัญยิ่ง ก็คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยังมิได้เสด็จพระราชสมภพ เพราะพระองค์เสด็จพระราชสมภพ ในอีก ๗ ปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๐๔๘ แล้วใครจะเป็นผู้กู้บ้านเมือง ให้ชาติไทย หากต้องเสียกรุงในครั้งนั้น

* สมเด็จพระสุริโยทัย ทรงสละพระชนม์ชีพ ก็เพื่ออิสรภาพของชาติไทยโดยแท้ที่เราลูกหลานไทยทั้งปวง จงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ไว้ตราบชั่วฟ้าดินสลาย

สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ทรงสงครามยุทธหัตถี ณ สมรภูมิตั้งมะขามหย่องเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก พุทธศักราช ๒๐๙๓

รูปภาพ เจดีย์ศรีสุริโยทัย

“ประวัติศาสตร์โลกได้บันทึกไว้ว่าสมเด็จพระสุริโยทัยเป็นพระราชินีองค์แรกและองค์เดียวของโลกที่สิ้นในสนามรบ”

สมเด็จพระมหาธรรมราชา พระวิสุทธิกษัตริย์ตรี

พระสุพรรณภักถยา พระนเรศวร พระเอกภาทศรถ

ในพระราชพงศาวดารกล่าวว่ ปิพุทธศักราช ๒๐๙๑ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เสด็จขึ้นครองราชย์ ฉะนั้นน่าที่จะมีการปูนบำเหน็จรางวัลกันในตอนดังกล่าว พระวิสุทธิกษัตริย์ ควรอภิเษกวิวาห์พุทธศักราช ๒๐๙๑ ตอนนั้นพระชนมายุท่านเท่าใด

ในหนังสือบางเล่มกล่าวว่ “ขุนพิเรนทรเทพ” แก่กว่าท่านมาก ตอนอภิเษกขุนพิเรนทรเทพอายุเท่าไร ถ้าจับเค้าจากปอิกิเชก พระวิสุทธิกษัตริย์ท่าน น่าจะพระชนม์มราว ๑๗ พรรษา

เทียบเคียงจากพระชนมายุพระสุพรรณภักถยา ตอนท่านถูกส่งไปถวายบุเรงนองปอิกิเชก ๒๐๙๑ พระชนม์มราว ๑๗ พรรษา ท่านน่าจะประสูติราวปีพุทธศักราช ๒๐๗๔

ท่านเสวยพระสุพรรณภักถยา ปีพุทธศักราช ๒๑๑๓ ขณะนั้นท่านควรมีพระชนม์มราว ๓๙ พรรษา
ข้อมูลประมาณการ : ฝ่ายไทย

พระวิสุทธิกษัตริย์ หรือ พระวิสุทธิกษัตริย์ น่าจะประสูติราว พุทธศักราช ๒๐๗๔

พระมหาธรรมราชา หรือ ขุนพิเรนทรเทพ น่าจะประสูติราว ปีพุทธศักราช ๒๐๖๑

พระสุพรรณภักถยา น่าจะประสูติราว ปีพุทธศักราช ๒๐๙๖

สมเด็จพระนเรศวร มีปีประสูติแน่ชัด ปีพุทธศักราช ๒๐๙๘

พระนเรศวร ทรงประกาศอิสรภาพเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ปีพุทธศักราช ๒๑๒๗ ฉะนั้นพระวิสุทธิกษัตริย์ได้ทรงเห็นอิสรภาพของไทย หลังจากทรงรอม่า ๑๔ ปีพระนเรศวรทรงชนช้างมีชัยชนะ ปีพุทธศักราช ๒๑๓๕ พระวิสุทธิกษัตริย์ตรีทรงรอรวัน ช่างระแค้นให้พระราชามารดา จากกรที่พระศรีสุริโยทัยพระราชมารดา สิ้นพระชนม์ ขาดคอช้าง ราวปีพุทธศักราช ๒๐๙๑ รวมเวลา ๔๔ ปี ถ้าท่านสิ้นพระชนม์ขณะนั้น พระชนม์คงราว ๖๑ ถึง ๖๒ พรรษา

พระมหาธรรมราชา บอกแต่ปีพระพุทศักราชที่สิ้นพระชนม์คือ ๒๑๓๓ ฉะนั้นท่านได้รอ วันของเรา มาถึงวันประกาศอิสรภาพ ๑๔ ปี แต่ท่านไม่ได้เห็นวันพระมหาอุปราชา ขาดคอช้าง เหมือนที่พระสุริโยทัยทรงประสพมาแล้ว เพราะท่านสิ้นพระชนม์ก่อน ๒ ปี

และถ้าคิดว่าท่าน “แก่” กว่าพระวิสุทธิกษัตริย์ราว ๑ รอบ ท่านน่าจะประสูติราวปีพุทธศักราช ๒๐๖๑ ตอนสิ้นพระชนม์ คงราว ๗๒ พรรษา

พระสุพรรณภักถยา กล่าวว่ พระชนม์มราว ๑๖ ถึง ๑๗ ตอนถูกส่งไปหงสาวดี คือปีพุทธศักราช ๒๑๑๓ ฉะนั้น ท่านควรมีประสูติราวปีพุทธศักราช ๒๐๙๖ คือประสูติหลังพระวิสุทธิกษัตริย์อภิเษกวิวาห์ ๔ ถึง ๕ ปี พระนเรศวรประสูติปี ๒๐๙๘ ท่านจึงแก่กว่า ๒ ปี

ท่านทรง “รอวันของเรา” มา ๑๔ ปี และสิ้นพระชนม์ราวปีพุทธศักราช ๒๑๓๕ (ปีที่พระมหาอุปราชาขาดคอช้าง) ท่านได้เห็นอิสรภาพของไทยอยู่ ๘ ปี ตอนสิ้นพระชนม์น่าจะมมีพระชนม์ราว ๓๙ พรรษา

เป็นเรื่องน่ายินดียิ่งที่คนไทยมีโอกาสได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมาของชนชาติ ไทย รับรู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษไทย หยาดเหงื่อและน้ำตากที่หยด ที่ต้องเสียไปเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไว้ให้ชนรุ่นหลัง

มาร่วมทดแทนคุณแก่บุรพกษัตริย์ของเรา ด้วยการน้อมรำลึกถึงพระองค์ท่านทุกพระองค์ และกระทำความดีเพื่อทดแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่เรานั้น เพื่อให้ไทยดำรงความเป็นชาติเอกราชสืบไป

“ไทย” ไม่เคยแพ้ใคร เราแพ้เพราะเราแก๊งเองทั้งสิ้น “แพ้” เพราะเราแตกแยกชนะเพราะรู้จักสามัคคี

เรื่องราวของสองขัตติยานารี ผู้พร้อมเผชิญชะตากรรมอันสูงส่งทุกอย่าง หนึ่งในขัตติยานารีคือองค์
"พระวิสุทธิกษัตริย์" หัวใจของแม่ริ้วรอนปานไทร พระหฤทัยของพระนางเธอรวดร้าวยิ่งกว่า ความเจ็บปวดราว
นิรันดร ต้องยอมสิ้นรัก เสียลูก เสื่อมพระเกียรติยศ

หากที่ไม่ยอมสูญเสีย...คือความหวัง

พระนางเธอรอคอยสิบสี่ปี กว่าจะได้เห็นลูกรัก "พระนเรศวร" ประกาศอิสรภาพ ปลดแอกอยุธยา
จากชั้นขลุมหาแห่งหงสาวดี

**พระนางเธอ...รอเวลาถึงสามสิบปี! พุทธศักราช ๒๑๔๒ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ สมเด็จพระ
นเรศวรเหยียบหงสาวดี!**

และต้องคอย...คอยอยู่ถึงสี่สิบสี่ปี จึงเห็นพระมหาอุปราชา พระเจ้าหลานเธอแห่งบุเรงนองหงสาวดี
ขาดขบคอยข้างเอกเดียวกับสมเด็จพระองค์ท่าน...สมเด็จพระศรีสุริโยทัย อีกหนึ่งขัตติยานารี ต้องจำยอม
พราวจากแผ่นดินอยุธยาไปทำหน้าที่สำคัญ ในเงื้อมมือของอริราชศัตรู...หงสาวดี

"หน้าที่" ที่ดูจรรยต่อประวัติศาสตร์อันเลื่อนกลาง

"หน้าที่" ที่แทบจะลบหายไปจากหัวใจไทย!

สุพรรณกัลยา ขัตติยานารี ผู้ส่งไฉน

พระฉวี ปนสุวรรณ อันเด็ดฉาย

อย่างพระบาท เสด็จลับ มีคืนคลาย

ทิ้งพระนามให้จารไว้ มีลมเลื่อน!

ใครเล่า...จะเห็นพระทัย "พระมหาธรรมราชา" เส้นทาง ที่พระมหาธรรมราชาทรงวาดหวังว่า...จะถึงวัน
ของเรา พวกเราได้จัด จาร จำ ของพระองค์ท่าน ยาวไกล และจะต้องแลกด้วยความพิณาศแห่งครอบครัว

พระนเรศ...พระองค์คำของปวงประชาตลอดพระชนม์มาอยู่...บรรทมอาทวากลางไพร ใบไม้ต่างเพดาน
จำรูญแห่งปราสาท แผ่นดินคือภูเขาลาดที่พระบรรทมหรือหรือเรโรระมต่างเสียงมโหรี ทรงรักษาแผ่นดินไว้
เพื่อคนไทย ถวายสมเด็จพระเจ้ายาย แลพระราชมารดา

ตลอดพระชนม์แห่งสามพระองค์ ดำรงเยี่ยงพระมารดาสั่งสอน พระโลหิต พระเสโท ตกต้องทุกเม็ดดิน
สมพระวาจาแห่งผู้ทรงประทานคำสอนทั้งสิ้นไว้

สวัสดิราช...เป็นสวัสดิอันยิ่งใหญ่

วิสุทธิกษัตริย์...เชื้อสายนักรบพิศุทธิ์

เวลา...รุดเลยล่วงมานาน จนกาลเพลานี้ ผู้ที่ชานคนว่า...คนไทย...

เข้าใจในพระราชมรดกที่ประทานไว้หรือยัง

ยามอย่างก้าว รู้ค่าแห่งเม็ดดินหรือไม่

เคยได้กลิ่นเลือด โขยชาย ปนสมหายใจบ้างไหม

มีด คาบ บอกอะไรบ้าง

ดริบ ต่อไปเกิด ยังมีตำนานอีกมากมายที่ฝังไว้ได้แผ่นดิน จงจุดขึ้นมาเย็นและเย็น โดยเฉพาะสามพระองค์ที่ทรง
กำเนิดมาสู่แผ่นดิน ภูหน้า ส้างอภัยศให้สิ้น ดำรงคำว่า...ไท

บ้านเมืองใด ปราศจากธรรม ธรรมชาติก็ช่วยไม่ได้เหมือนกัน

"เส้นทาง" ที่พระมหาธรรมราชาทรงวาดหวังว่าจะถึงวันของเรา ยาว...ไกล จะต้องทรงแลกด้วยความ
พิณาศแห่งครอบครัว และ...จะทรงทราบหรือไม่
ทรงแลกด้วยจารึก "กล่าวหา" ในประวัติศาสตร์
ความเจ็บปวดของบุรุษหนึ่ง
ใครจักทราบถึงดวงทุกข์

หน่อแห่งกษัตริย์ต้องรู้พระองค์ ต้องคืนคงพระสติ อยุธยาคลอนแคลน บวนบั้น ยังมีลมสลวย
เศวตฉัตรโอนเอนอ่อนมิท้าวทพบ หึ่งถอนลงกับแผ่นดิน

อายุ...แห่งสามกษัตริย์ยิ่งแล

ต้องแก่ ด้วยเลือดล้างอาย

พระวิสุทธิกษัตริย์สุคตมหายพระทัยยามใหญ่

ต้องมีชีวิต รอวัน...คืนคงแห่งแผ่นดิน

ฉัตรตระหง่านเหนือแผ่นดินหงสา

ความตั้งพระทัยของพระนางเธอ

รอเวลาถึง ๓๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๓๔๒

สมเด็จพระนเรศวรเหี้ยมหงสาวดี

เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์

รอก่อนคนไทย...น้ำตาในวันนี้ รอวันชาวหงสาวดี จะนำตาดกบังถึงสองครา เคยทำสิ่งใดมาต้อง
ชดใช้ รอก่อน...ค่อยอ่าน ค่อยถอนใจค่อยๆ ร้อนอุระไป รอวันของเรา

"สุพรรณกัลยา กราบลงลูก ถวายสัตย์ปฏิญาณไปว่าลูกจะกระทำทุกสิ่งเพื่อแผ่นดิน พระสุพรรณ
กัลยา ทองนพคุณอดุลค่าแห่งแก้วกษัตริย์ เธอผู้มีเชื้อสายกษัตริย์วิสุทธิ์ คุณพระขงค์กรบถวายบังคมสามลา
ก่อนเปล่งพระวาจาสะท้อนก้องหอธรรมสังเวช แลประหนึ่งกระแสวิเวกจะลอยไกลไปสู่สรวงสวรรค์
"ข้าพระพุทธเจ้าสุพรรณกัลยา ขอถวายสัตย์เบื้องพระพักตราแห่งสมเด็จพระจักรพรรดิราชาผู้ปกครองอยุธยา
ธานี แลสมเด็จพระรามศวรผู้ปรีชาชาญ ข้าพระพุทธเจ้าจักทำการสิ่งใด จักเป็นไปเพื่อแผ่นดินตน จะตกไปอยู่
ณ แห่งไหนหนอ จักไม่ลืมเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ จากวันนี้...วิญญานแห่งข้าพระพุทธเจ้า ขอวางแทบเบื้องบาท ณ ที่นี้
จักเหลือแต่ร่างอันต้องไปกระทำหน้าที่เพื่อแผ่นดินแลเชื้อสาย หงสาวดีอย่าหมายได้วิญญานข้าบาท ธาตุสังขาร
ที่จะต้องไปฝังยังแผ่นดินอิริราช ทุกหยาดหยดแห่งเลือด ทุกชิ้นแห่งเนื้อข้าบาทจะก่อความร้อนอันเหลือครณา
แผ่นดินหงสา จะลุกเป็นไฟ ท้ายสุดจักพิณาศ เศวตฉัตรยังมีอาจปักอยู่ได้หงสา จักประลัยไม่เหลือแม้ซาก
นาค"

ถ้อยสุนทรพระวาจา บ่วงเทวาศดับ วิชชายุคจำเรียงเอียงโสดรับกระพือบอกกัน มาลีหยุคคสิกลีบบาน
จับคำปฏิญาณชานแควายแลปฐพี

คำสัตย์นั้นมีผลเช่นไร เรา-ท่านทั้งหลายก็ได้รู้กัน

หงสาวดีเหลือแต่เง้าดำน

เนิ่นนาน...เศวตหงสาวดีฟังกินท์

"สมเด็จพระยาย... สุปรรณกัลยาณาถวายบังคมลา คงเป็น...ครั้งสุดท้าย ในฐานะสายพระโลหิต เลือดจาก พระอุราที่หลังธำรงแผ่นดิน จะเป็นเลือดสายเดียวกับที่สุพรรณกัลยาจะถวายให้สิ้นภารกิจของตน"

ขบวนพยุหยาตราทางสถาวศพร้อมจะเคลื่อนจากพระนคร พระสุพรรณกัลยาเสด็จขึ้นกราบถวายบังคมลา พระราชบิดา...กษัตริย์แห่งอยุธยา ธาณินทร์

ลูกเอ๋ย...พ่อรักเจ้ายิ่งสิ่งใด

ลูกเอ๋ย...ชีวิตพ่อให้เจ้าได้ด้วยยินดี

ลูกเอ๋ย...ประคองสมบัติของโลกนี้หาเทียบเจ้าไม่

ลูกเอ๋ย...ยกไว้แต่แผ่นดิน

สมเด็จพระมหาธรรมราชา วางหัตถ์เหนือเศียรเกล้าหัตถ์ที่ปักไว้กับปกเกล้ามิได้ต่อไป "สุพรรณกัลยา..." พระสุรเสียงพะเนาะ

"จำไว้ดูเถียงสมเด็จพระยาย สมเด็จพระแม่ การจักแก้ไขในเบื้องหน้าต้องใช้ปัญญา ดูแลนเรศวรให้จงดี ใช้กลวิธี สนิทแนบแลกให้เรศวรคืนให้ได้ ตาเจ้าสองพี่น้อง จำโนสิ่งอันควรจำ นำคืนมาใช้ในแผ่นดิน แยกในอันสิ่งควร แยก ไม่มีแอกโตม้ค้มันคง จงพิจารณา หงสา แปร ดองอุ อังวะ แม้จะผูกพันในการเป็นญาติกา ไม่ว่า ปมโต ลูกได้แก่ได้ทั้งนั้น จงค่อยคลายปมทีละชิ้นด้วยขันเชิงแยบยล การตัดปมเร็วรวดแต่ใช้กำลังยากนักหนา หัตถกา ที่นุ่ม เบา เท่านั้นจะคลี่ออกได้ สึกนอกให้แสนร้ายพิชิตง่ายกว่า จงทำศึกใน ไฟสุมนxonแม้ข้าก็ลูกหลาน ไม่มีใครวัน ให้เห็นความ กว่าจะรู้ก็เป็นเจ้าด่านหมดลง บูเรนนอง หักคองยาก หากขรา...มหาอุปราชาอันทบุเรง เก่งแต่ที่ท่า เป็นไฟไหม้ป่า เจ้าจงหาวิธีใช้ ไฟไหม้ป่าร้าย แต่ถ้าจะเผาป่าก็ต้องใช้ ระวังแต่ภัยจะมาถึงเจ้า"

"รับด้วยเกล้า ถวายด้วยชีวิต

พระธิดากระซิบทูลตอบเช่นกัน มั่นพระทัยแล้วว่าพระบิดาทรงคิดเช่นไร

ลูกไม่ไม่หล่นไกลต้น

พันธุ์ดี ต้องดำรงเผ่าพันธุ์ไว้

"ไปเถอะลูก จำไว้ เรศวร เอกาทศรถ เท่านั้นครช้ายชวา เจ้ามีคำเท่าหทัย พ่อจะคอยครับ...ลูกรัก

เจ้าจักปัญญาาร่องไว เช่นลูกสาวออกขุนพิเรนทรเทพ ที่เคยใช้ปัญญาคนมาหรือไม่"

"พยัคฆราชขอมให้ลูกพยัคฆราช รับไว้ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม อาญามีพันเกล้า"

"ไปเถิดเจ้า ไปจงดี"

พระมหาสังข์หลังอวยพระพรชัย กษัตริย์กันแสงให้ใครเห็นมิได้ ยกเว้น...ย่อนลงหลังในพระอุรา

ลูกเอ๋ย...เราทั้งหมดล้วนข้าแผ่นดิน!

กษัตริย์...ดำรงด้วยหน้าที่

กษัตริย์...ไม่มีสิ่งใดเทียบเท่าแผ่นดิน

กษัตริย์...ยอมหมดสิ้นทุกอย่างได้

ธำรงไว้แต่แผ่นดิน

อยุธยาต้องไม่สิ้น วันนี้แหลกสลาย รอวันพลิกฟื้น คืนใหม่ด้วยน้ำมือไทยด้วยกัน

ไทย...ใช้เวลาอีกนาน รอก่อนเกิดไทย..

"กษัตริยา" อีกพระองค์กำลังเสด็จไป
ทรงกระทำหน้าที่เพื่อแผ่นดินไทยเช่นกัน
วันนี้...อริราชสัตรูล้นมีชัยชนะ
วันหน้า...รอ...จะเป็นวันของเรา

พี่น้องเลี้ยงดูพระนเรศวรดุจดั่งพระมารดา ดูแลบุตรตามพระบัญชา พระนางเธอตั้งพระทัย องค์กรดำเนิน
แผ่นดิน กรรมอะไรที่จะต้องมาพลัดพลากจากกัน จากนั้นในภายหน้า ตลอดชีวิตฉันจะไม่ได้เห็นน้องชายทั้งสอง
อีกแล้ว ได้ยินแต่คำคำเดียวว่า ...ไปนะแม่...ไปนะแม่

ฉันรู้สึกว่ ดวงตาดวงใจของฉัน มันหลุดลอยออกจากร่าง ไม่มีฟ้าไม่มีดิน ได้ยินแต่เสียงน้องสั่งลาว่า...
ไปนะแม่...ไปนะแม่

ถึงเขาจะเดินออกไปสุดสายตา แต่แล้ว เสียงสั่งลาของน้องยังก้องอยู่ในโสตประสาทของฉันไม่มีวันลืมเลือน
ไปทีเถอะ...น้องของพี่ ไปทีเถอะ...น้องของพี่

ก่อนจะจากกัน สองพระองค์สวมกอดกันแนบแน่นด้วยหัวใจที่แตกสลาย
กลับด้วยกัน...แม่

ตอนพระหทัย สองพระหัตถ์ตั้งน้องชายเข้ามาแนบพระอุระ แล้วตรัสชัดเจนว่า
หากเจ้าไม่มีไฉ่ศึก...แล้วเจ้าจะชนะเขาไหม

น้ำพระเนตรของวีรกษัตริย์ไหลลง ราวทำนบแตก

โอ้...แม่ หากทำเช่นนี้อะไรจะเกิดขึ้น

เรารู้ตั้งแต่วันที่เรามาหงสา แต่สิ่งที่เราอยากได้มากที่สุด

คืออโยธยาเท่านั้น หากกลับคืนมาได้ทันองค์ดำ

เพราะประชาชนของฉัน ... ลำบากมากแล้ว

คำสั่งลาพระสุพรรณกัลยาต่อคนไทยทั้งแผ่นดิน

รูปภาพ พระสุพรรณกัลยา

[๒๐๑๓]

นเรศวรน้องรักคนดี
ถ้าที่นั่นเป็นชายเจ้าอย่ากลัว
ถึงเป็นหญิงก็รู้จักเจ็บอาย
ขอให้มีโอกาสแทนดาบปืน
ความเป็นไทต้องซื้อด้วยชีวิต
เราซื้อกันด้วยเลือดด้วยน้ำตา

จงฟังคำของพี่หน่อยขุนหัว
ไม้มามัวแลกเจ้าคืน
อายุยอมตายเพื่อล้างความขมขื่น
พอพาขึ้นหุดห้วยบ้างเกิดรา
แพงสุดฤทธิ์ก็ต้องซื้อเพราะคุ้มค่า
ชีวิตของกัลยาเป็นเดิมพัน

ไปเกิดอย่างหวังพี่ กราบทูลสมเด็จพระนเรศวรว่า

พระราชโองการที่ใส่เกล้าใส่กระหม่อมสุพรรณกัลยาไว้ พี่หาเสียนและลืมไม้มั่วคำ หน่อขัตติย์ทุกองค์ต้องทำหน้าที่ตน กราบทูลเสด็จแม่ อย่าทรงพระอาลัยหาสุพรรณกัลยา เป็นทองจุกคำเยี่ยงสมเด็จพระนเรศวร จะถูกแผดเผาทรมาณเท่าใด เนื้อทองยิ่งบริสุทธิ์เปล่งประกายชาติสุพรรณ นับจากนี้จะร้างลากัน

เจ้ากลับไปทำหน้าที่ตน ทอดอาลัยเถิดว่า พี่หาตัวตนไม่ คิดอ่านอะไรเร่งทำ อย่างนำพี่ไปหวังให้เสียการ เสียพลหายหาญยังเสียได้ จะเสียพี่สักคนจะเป็นไรเล่า ไพรเจ้าล้วนข้ามแผ่นดินด้วยกัน พี่ก็จะทำงานของพี่ต่อไป ลืมพี่เสีย ปองใจ พี่ตายจากนับจากวันนี้ วันหน้าหากมีข่าวอันใด จะได้เสียใจน้อยลงว่า

เจ้ากับพี่ได้ล่าถอยกันแล้วกระนั้น ผ่ากราบพระบาทส่งความถึงสองพระองค์ สุพรรณกัลยาถวายบังคมลาหงสาวดีต้องพินาศ ... พินาศยิ่งกว่าบ้านอื่นเมืองอื่น

แม่...ข้าสัญญาด้วยหัวใจ จะเอาอโยธยามาถวายแล้วจะมารับแม่กลับบ้าน

อนิจจา เป็นการจากลาครั้งสุดท้าย ของสองนักรบผู้ยิ่งใหญ่ ในหัวใจของคนไทยทั้งชาติ ทดแทนก็พบที่ชาติก็ไม่หมด

อย่างนี้แหละพงศาวดารพม่า จึงถวายพระนามอะเมี้ยวโยง...คนที่รักเผ่าพันธุ์ จนกระทั่งตัวตาย และยามนี้พระสุพรรณกัลยาอิงทรงทราบซึ่งพระทัยในพระราชมารดา...พระวิสุทธิกษัตริย์ "ก่อนวันที่แม่จะส่งเรสูหงสาวดี...แม่คงทรมาณอย่างนี้เช่นกัน"

"แผ่นดินอโยธยา แม่กอบมาด้วยมือแม่ สมเด็จพระยายรับสั่งไว้ ... จงเอาติดตัวไป ไม่ว่าพ่านัก ณ ที่ใด "ตรงนั้น" คือแผ่นดินอโยธยา แผ่นดินที่จะเตือนเราว่า เรามีที่มาที่ไปเช่นไร สมเด็จพระยายผ่ากแผ่นดินมาในมือแม่ แต่จะไปแผ่นดินอโยธยาจะอยู่ในมือลูก ความผูกพันของเราจะไม่คลายแม่...รักษาไว้ให้เจ้า เอาไป...เมื่อคืนเหล่านี้ ขับเลือด ขับน้ำตา ของเผ่าไทยไว้ ดูแล้วใคร่ครวญให้ดี คิดถึงแม่จงดูคืนนี้ คืน...มีหน้าที่ให้ความมั่งคั่ง ให้วิญญานเกิดใหม่ จะตายสักกี่ครั้งก็ตายบนดิน จะเกิดสักกี่หนก็บนดินเช่นกัน แม่ธรณีจะให้โออุ่นแทนอกแม่ แม่ธรณีจะรองรับความเจริญงามของลูก แม่ธรณีจะขับน้ำตาลูกยามร่ำให้ เก็บไว้ "...กระแสรับสิ่งตอนท้ายหนัก แน่นเป็นสัจจาธิษฐาน

แม่พระธรณีเอาอโยธยาจะตามไปพร้อมกับแม่พระธรณีที่ท่านแบ่งให้ไปตองอู

สามพระองค์พี่น้อง อาภัพ นักทำนทรงใช้ หยาดเลือด หยาดเหงื่อ หยาดน้ำตา หลังโลมดินไว้ให้เรางก้มลงดู
แผ่นดินใต้เท้าคุณ
แล้ว จาร จด จำ ไว้ในหัวใจ

กองทัพพระมหาอุปราชาแยกออกจากหงสาวดี ณ วันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะโรง พุทธศักราช
๒๑๓๕ ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม

วันทำยุทธหัตถี คือ วันจันทร์เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๑๓๕ เวลา
๑๑ นาฬิกา ที่หนองสาหร่าย จังหวัดสุพรรณบุรี การคราวนี้เป็นการถึงมาคของพระมหาอุปราชาจริงๆ เต็มพัน
ครั้งนี้ด้วยชีวิต คำอธิษฐานสัมฤทธิ์ผล มหาอุปราชา “ขาดคอช้าง” ด้วย “พระแสงจักรวาลวิชัยต้องมาถึงพระ
สุพรรณกัลยาด้วยเช่นกัน ฉะนั้นเมื่อพระเจ้าหงสาวดีเสด็จออกไปรับศพ พระสุพรรณกัลยาย่อมทรงทราบ มรณ
กาลมาถึงองค์แล้วพระเจ้าหงสาวดีเงื้อพระแสงดาบร่ำมาแต่ไกลพระเนตรราวเพลิงประลัยกัลป์ พระนางเธอสบ
พระเนตรแย้มสรลพรายอ่อนหวานให้กับความตายที่จะพาท่านพันทุกข์พันทรมาน ไปเสียที่
...กลับบ้านเรา อโยธยา...

พระแสงวาววาบ ฟาดลง

ทรงรอยคยอสิระมา ๒๓ ปี ...จากพระชนม์ ๑๖ จนปีนี้ ๓๙ พรรษา แล้วแก้วกัลยาแห่งแผ่นดินก็สิ้นไป โอ...
ชาวไทยลิมทำนอย่างไรง

ค่อยๆอ่านดูเกิดคนไทย ถ้อยอธิษฐานที่ทรงประกาศไว้มีผลสัมฤทธิ์ภายหลัง

ปีพุทธศักราช ๒๑๓๘ ไทยล้อมหงสาวดีครั้งแรก

ปีพุทธศักราช ๒๑๔๑ ไทยล้อมตองอู

ปีพุทธศักราช ๒๑๔๗ ไทยเข้าตีอังวะ

๐ สุริโยทัยลับด้วย	แสงขอ
ชวนชบลงเหนือคอ	ช้างต้น
มหาอุปราชาคอ	ตามคิด
แสงพลพ่ายต้น	จากหัตถ์หลานขวัญ

อิสรภาพได้มาอย่างไร

เห็นพระทัยพระมหาธรรมราชา ที่ถูกกล่าวหาว่า “ทรยศ” จึงอยากให้ลอง “อ่านความคิด” ท่าน ที่เป็น “เสนาธิ
การ” ขึ้นยอด หากไม่การเสียกรุงครั้งแรกจะย่อยยับเสมือนครั้งที่สอง

จากพระมหาธรรมราชา...จนพระธิดา พระโอรสสามพระองค์ ทรงแก้ไขวิกฤติแห่งแผ่นดินมาโดยตลอด

หยาดเลือด หยาดเหงื่อ หยาดน้ำตา

ไม่ให้ความรู้ความคิด...

อะไรกับเราบ้างเขี้ยวหรือ

สามพระองค์ที่...น้อง พระสุพรรณกัลยา พระนเรศวร พระเอกาทศรถ ที่ทรงมีคุณูปการแก่ชาติไทย
อย่างใหญ่หลวง

ถ้าคนแห่งชาติไทยจะงามแค่นี้ก็ตาม ต้องมี "ราก" และ "เหง้า" ของเรา โดยหาวิธีไม่ ในกาลภาย
หน้า ราชกุมารหนึ่งที่เกิดกล้า ดำรงพระยศ "สมเด็จพระนเรศวร" จะหวนยกขึ้นไปเหยียบเยื้องหงสาวดี วันนี้อย
ไม่ใช่วันของไทย แต่วันหน้า ไทยจะไม่มี

พงศาวดารตรงนี้ทำให้พระมหาธรรมราชาถูก "กล่าวหา" ตลอดมาว่า ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าเมือง...
แต่เราต้อง "อ่าน" เกมแห่งอำนาจให้ออก

เมื่อเราบอบช้ำหนักจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่สอง เราจึงเข้าใจเรื่อง "การชะลอเวลา" ของ
พระมหาธรรมราชา

การ "ชะลอเวลา" ทำให้เกิดผลดีหลายประการ ซึ่งจะค่อยๆ เล่าต่อไปอย่างยุติธรรม ต่อ
พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ถูกประณามมาเป็นระยะ เวลายาวนาน หากท่านมีใช้ราชสิทธิ์ ท่านจะให้
พระโอรส อิดา ทรงเป็นเอียงราชสิทธิ์ได้อย่างไร

พระนเรศวรทรงมีลักษณะ "ขุนศึก" มาแต่ยังเยาว์ขึ้นชาแม้พระบิดาจะไม่ค่อยมีเวลาฝึกปรือให้ด้วย
พระองค์เอง แต่ปฏิบัติการภาคสนาม คือการมีศึกมาประชิดเมืองหลายครา เป็นการสอนอย่างดี กอปรกับพระ
อุปนิสัยหัวท้าวขุนศึกเอียงพระมหาธรรมราชาก็ต้องประจักษ์เช่นกัน การเสด็จหงสาวดีครั้งนี้ พระโอรสแรก
รุ่นควรได้ "เรียนรู้" หลายประการ

ก่อนจาก ทรงคำรัสต่อโอรสสั้นๆว่า

"ให้เอาเอียงเขา และเอาอย่างเรา แล้วเจ้าจะได้เป็นหนึ่งในปฐพี"

ในอนาคตพระองค์ทรงเป็นดั่งนั้นจริงๆ

การศึกษาต้องเรียนรู้ ภูมิประเทศ น้ำใจขุนทหาร

การศึกษาต้องเรียนรู้ ฤกษ์บน-ล่าง จัดขบวนทัพ ยาดราหัพ การสั่งและการสอน ถ้าจะดีเท่าเรียนรู้ด้วยตนเอง

พิชัยสงครามสอนให้ "รู้เขา รู้เรา" มานานทอกลับพิชัยสงครามขุนหวู่เช่นกัน

คนยุคใหม่ต่างหาก ไม่อ่านพิชัยสงครามของตน "ขุนศึกใหม่" เรียนพิชัยสงคราม "ของเขา" ไม่รู้จักพิชัยสงคราม
"ของเรา" ยิ่งน่าอดสู

พระมหาธรรมราชา ขุนศึกผู้จัดเจน "อ่าน" เกมการเมืองระหว่างประเทศ

ขณะนั้นทะเลยุโรปฝั่ง ไนยามันนั้นย่อมมีใคร "ยิ่งใหญ่" เกินพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง

ลุ่มน้ำอิรวดีทั้งหมดอยู่ในพระราชอำนาจ

แลยังเอื้อมอาจถึงล้านนา ต่อไปคือล้านช้าง

ไทย...อยู่กลาง...จะเหลืออะไร

การผูกพันไมตรีไว้ จะบรรเทาภัยยับ

วันนี้มีไซวันของเรา ควรยังยอ

ผู้ที่สืบสานต่อ คือพระโอรส

ถ้าตอนนั้นพระนเรศวรพระชนม์ราว ๑๐ ถึง ๑๑ พระเอกาทศรถก็ยังทรงพระเยาว์มากนัก ผู้ที่จะสืบทอด
พระปณิธานได้ มีเพียงพระองค์เดียว แล้วใครว่าพระมหาธรรมราชาผิด

ศึกกระชั้น กำลังน้อย ลาดล่อ

รอดต่อ รวมพลหาญ มองการได้สับช่อง

จ้องโจมตีบ่าว ตูซันเชิงจงดี...

พระมหาธรรมราชา ฝ่ายเสนาธิการวางกลการศึกษาขัดเยื่อ ดอยหนึ่งก้าวไปตั้งหลักให้มัน เพื่อ...วันข้างหน้า

ตอนนี้ขอให้สังเกตคำไทยสักนิด

แม่ทัพ ขุนพล เรียก หัวศึก

พลทหาร เรียก ลูกศึก

สายลับ เรียก ไล่ศึก

ระยะเวลาจากพม่าเข้าล้อมกรุง ตั้งแต่เดือนอ้าย จนบัดนี้ อย่างเข้าเดือน ๑๓ รวมเวลา ๑๐ เดือน จุลมุนเกาะแก้ว
ทหารแทบไม่ได้พักผ่อน พอจะอ่อนล้าก็เคยได้ยินเสียงตะโกน "กองแล่น" คือหน่วยจู่โจมหรือหน่วยทะเลาะฟัน
จะยกกำลังมาอันไว้ ตอนนี้ไม่มีพระศรีเสาวราชอีกแล้ว ทหารตรมมุนเกาะแก้วต้องกัดฟันรับศึกแทบไม่ได้หลับ
ไม่ได้นอนมา ๑๐ เดือน ขณะอ่านพงศาวดารเคยคิดสงสัย

ทำไมไม่สืบเปลี่ยนกำลังด้านอื่นมาช่วยรบ

หรือจะเป็น "หน่วยกำลังของใครของมัน"

กับครั้งนี้ขอขยายความสักนิด ชายไทยสมัยก่อนจะ "สักข้อมือ" กัน แล้วบางยุค บางคนก็พุ่มพ่ายว่า เป็นการ
"กำหนดไพร่"

คำว่าไพร่ คือพลเมือง ผุ่นเมือง

ไม่ได้หยาบคาย ร้ายกาจ

เหมือนรองเท้า เดิมเรียกเกือก หรือคืบตีน

ฟุตบอล เรียก หมากตีน

ชายไทยที่พอถึงอายุเกณฑ์ทหาร จะแยกเป็น

ไพร่สม คือชายไทยอายุ ๑๘ ปี เกณฑ์ทหาร

ไพร่หลวง คือไพร่สมฝึกหัดมาครบ ๒ ปีแล้ว

ไพร่ส่วย พวกนี้ส่งส่วยแทนเข้ารับราชการ

อย่างปัจจุบันเราก็มี ทหารเกณฑ์ กับกองเกิน คนสมัยก่อนค่อนข้างอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ การสักข้อมือเท่ากับ
เป็นเครื่องหมาย "เหล่า" ที่เข้าประจำการด้วย ถ้ามี...สักเสือเหนือได้...เรียกเข้าประจำการ คนจำนวนมากแค่
"เทียบข้อมือรอยสัก" ย่อมสามารถรวมพลกันเป็นเหล่าได้รวดเร็ว

ผู้อ่านย่อมเข้าใจพระเหตุที่ "พระวิสุทธิกษัตริย์" ผู้ที่พระบิดาเฉลิมพระยศให้เป็น...นางกษัตริย์เชื้อสายบริสุทธิ์.

กษัตริย์เชื้อชาติ นักรบ

กษัตริย์เคารพ เลือดยิ่ง

กษัตริย์ฤาอ่อนนบ เหล่าศักดิ์-ตฤนา

กษัตริย์ยอมชีพสิ้น ยากให้ใครหยาม

พระวิสุทธิกษัตริย์ต่างกับพระมหาธรรมราชา ที่สมัยนี้ต้องใช้คำ ท่านทรงติดดิน ท่านเป็นเสนาธิการ ท่านรู้ว่าเมื่อใดควรถอยหนึ่งก้าว รวจังหว่ารุกในเมื่อหน้า ตอนนี้อยูชยาต้องถอย...ถอยเพื่อรอจังหวะตั้งรับ "ถอยแต่ถัมไม่ได้เป็นอันขาด" คอมมามนต์กับเสนาธิการต่างกัน

ถึงวันนี้เราครองตัวเองเกิด พระมหาธรรมราชา ทรงผิดหรือไม่

เราจะดูท่านต่อไปในวันหน้า

วันนี้...สายพระเนตรอันคมแห่งเสนาธิการ ย่อม "ดูออก" พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองทรงคิดเช่นไร แลดูสิงห์หนุ่ม "มังเอิน" พระมหาอุปราชาคิดอย่างไร คนไทยรู้จัก "เดียวเสียน"

แต่เราไม่เคยสนใจพระประวัติยุวกษัตริย์ พงศาวดารไม่ค่อยเอ่ยถึงชัตติยานารีเท่าใดนัก

"สมเด็จพระเจ้าย่าน (สมเด็จพระศรีสุริโยทัย) สิ้นชาติคอช้าง ท่านก็สิ้นสมเด็จพระเจ้าย่านเรียบร้อย ด้วยการฆ่าพระมหาอุปราชา ด้วยวิธีเดียวกัน...ยุทธหัตถี เห็นไหม "วันของเรา" ก่อนจะมาถึง...จากวันนั้น เรารอเวลาประกาศอิสรภาพสิบสี่ปี เรารอจากวันที่พระศรีสุริโยทัยขาดคอช้างนับได้ ๔๔ ปี...พระมหาอุปราชาต้องสังเวชนขอช้าง นี่คือ ส่วนหนึ่งที่จับพงศาวดารตรงนี้มา"

พระสุพรรณภักยาและสมเด็จพระนเรศวรเจ้า

สงสารพระสุพรรณภักยา ท่านออกไปตายเพื่อแผ่นดิน พระนเรศวรครองราชย์อยู่สิบห้าปี ครอบงำสิบหกปี ท่านไม่เคยอยู่ในวังเลย อยู่แต่ตามป่า ท่านรบก่อนจะขึ้นครองราชย์ และท่านสิ้นพระชนม์เมื่อพระชนมายุห้าสิบปีและรู้มัย...ท่านเหยียบหงสาวดีถึง ๒ ครา เราเรียนแต่ไทยแท้พม่า พม่าเคยเผาไทย ทำไมเราไม่เรียนรู้ว่าสมเด็จพระนเรศวรเจ้าบุกพม่าถึง ๒ ครา

คนไทยจะได้เห็นภาพองค์พระนเรศวรเจ้าประกาศอิสรภาพ สักรายอดเพลงทวน "ลักไวทำนุ" ยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา...พระมหาอุปราชาขาดคอช้าง แลเหยียบแผ่นดินหงสาวดีถึง ๒ ครา กล่าวกันว่าหงสาวดีเกรงพระนเรศวรยิ่ง แค่ท่านไปถึง...กลับเผาเมือง หนีพระนเรศวร นำหยินใหม่

"ไทยไม่เคยเผาเมืองหนิมิง มิงเผาเมืองหนิงู"

เป็นไง...เลือกรักชาติ ภาคภูมิในไทย

ซึกเดือดพล่าน...ร้อนดำทั้งกายาแล้วไซ้ใหม่

รูปภาพ ที่น้อง ๓ พระองค์

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

รูปภาพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พระบิดาของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จำเป็นต้องตกอยู่ในอำนาจของพม่า เพราะหลังจากที่พม่าใช้พระยาจักรี เป็นไส้ศึกเข้าโจมตีอยุธยาแล้ว บ้านเมืองก็เกิดการระส่ำระสาย ผู้คนถูกกวาดต้อน ทหารภัยสมบัติมีค่าถูกฆ่าศึกริบเอาไปยังเมืองพม่า และพระเจ้าหงสาวดีได้มีอุบายขอพระโอรสองค์โต คือ พระนเรศวรไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งแท้จริงแล้วคือตัวประกันที่จะไม่ให้พระมหาธรรมราชาเอาใจออกห่าง

สมเด็จพระนเรศวร นั้นประสูติที่พระราชวังจันทร์เกษมเมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๘ ครั้งที่พระมหาธรรมราชาพระราชบิดาขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก ในฐานะพระราชบุตรเขย กล่าวคือ พระองค์ได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระวิสุทธิกษัตริย์ พระอิตราของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และพระนางสุริโยทัย การที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก นั้นก็เพื่อเชื่อมสัมพันธ์กับหัวเมืองทางเหนือของอาณาจักรสุโขทัย และพระองค์ก็เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์พระร่วง ราชวงศ์กษัตริย์โบราณของสยาม

ดังนั้นการที่พม่า ต้องการมีอำนาจในอาณาจักรอยุธยาได้นั้นน่าจะเข้ามามีสัมพันธไมตรีและหาหนทางที่จะผลักดันให้สมเด็จพระมหาธรรมราชามีโอกาสขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แทนกษัตริย์องค์เดิมคือ สมเด็จพระมหินทราธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ด้วยเหตุนี้ พระนเรศวรพระโอรสองค์โต จึงน่าจะถูกลักพาไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อผลทางการเมืองในภายหน้า

ครั้งเมื่อ พระเจ้าหงสาวดี ได้ยกกองทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยาได้แล้วก็เป็นโอกาสให้ สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช เป็นพระมหากษัตริย์ในภายหน้า

พระนเรศวรจึงถูกนำตัวไปอยู่หงสาวดีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๗ นั้น พระองค์ทรงมีพระชันษาเพียง ๔ ขวบ ก็คงนึกภาพเด็กชายอายุ ๔ ขวบ ที่กำลังถูกพรากออกจากความอบอุ่นของพระราชบิดา พระราชมารดา พระสุพรรณเทวี พระพี่นาง และพระเอกาทศรถ พระอนุชา ในยามที่บ้านเมืองเกิดคับขัน แม้รู้ว่าจะถูกไปอยู่ในราชสำนักแห่งกษัตริย์เมืองหงสาวดีอย่างสุขสบาย แต่ระยะทางที่ไกลแสนไกลการดูแล ย่อมทำให้เกิดความโศกเศร้าและใจหายที่ต้องจากกัน แม้ว่าพระนเรศวรจะเป็นเด็กที่เข้มแข็งสักเพียงใด เมื่อพระองค์รู้ภาวะของบ้านเมืองที่ตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าหงสาวดีมากกว่าการไปอยู่ในฐานะบุตรบุญธรรมของกษัตริย์ต่างชาติ ความฝังใจที่เกาะกอบกู้ชาติบ้านเมืองจึงเกิดขึ้นในบัดดลที่พระองค์ถูกนำตัวขึ้นหลังช้างเดินออกจากแผ่นดินไทย ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่อยู่หงสาวดี ๘ ปี (บางแห่งว่า ๖ ปี) นั้น พระนเรศวรจะทรงเรียนรู้อุทธศาสตร์ของพม่า และหาหนทางกู้ชาติบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลา พระองค์ไม่ยอมแม้แต่จะให้พมามาสูดูกบ้านเมืองของพระองค์ พระองค์ถึงกับยอมลงทุนศึกษาตำรับตำราไสยศาสตร์เพื่อการสงคราม และอาบน้ำว่านยาเพื่อให้พระวรกายอยู่ยงคงกระพัน การอาบน้ำว่านยานั้นต้องนำองค์ลงในถังน้ำว่านยา ที่ข้างล่างก่อไฟอุ่นให้น้ำว่านยานั้นซึมเข้าในร่างกาย ด้วยเหตุนี้ในหลักฐานของชาวตะวันตกจึงเรียก พระองค์ว่า พระราชาไฟ ตรงข้ามกับคนไทยที่เรียกกันทั่วไปว่า พระองค์ดำ เนื่องจากทรงมีสีดำคล้ำแตกต่างกับพระเอกาทศรถ พระอนุชา จึงเป็นเหตุทำให้คนไทยพากันเรียกสองพระองค์นี้ว่า พระองค์ดำพระองค์ขาว ในขณะที่พระนเรศวรมาอยู่ที่หงสาวดีเป็นตัวประกันนั้น แม้จะอยู่ในฐานะลูกเลี้ยงก็ทรงมีบรรดาพระโอรสของพระเจ้าหงสาวดีเป็นเพื่อนเล่นและเพื่อนเรียน จึงย่อมรู้จักพระนิสัยใจคอกันเป็นอย่างดี ในคำให้การของชาวกรุงเก่าเล่าว่า

สมเด็จพระนเรศวร ทรงเล่นชกกับพระมหาอุปราชฯ ไก่ของพระมหาอุปราชฯแท้ พระมหาอุปราชฯกำลังโกรธ แก่งตรัสเสียดสีว่า “ไก่เฉลยตัวนี้เก่งจริงหนอ” สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงเคือง แต่สะกดพระทัยไว้ ตรัสตอบไปว่า “ไก่ตัวนี้อย่ำว่าแต่จะชนเอาเดิมนั่นเลย ถึงจะชนเอาบ้านเอาเมืองก็ชนได้”

ดังนั้นความรู้สึกของพระมหาอุปราชฯที่พ่ายแพ้แก่พระนเรศวรจึงมีตั้งแต่ครั้งเล่นชกกัน ดังนั้นเมื่อพระมหาอุปราชฯไม่สามารถเอาชนะสงครามที่เมืองคังได้ จึงเหลือที่สุดสะเทือนพระทัย ด้วยพระเจ้าหงสาวดีนั้นทพฺุแรง พระบิดานั้นหมายมั่นที่จะให้พระเกียรติยศนั้นปรากฏแก่มหาอุปราชฯ พระโอรสแห่งเมืองหงสาวดี

เมื่อการรับพระราชทานรางวัลจากพระเจ้าแผ่นดินนั้น กลับเป็นพระเกียรติยศของพระนเรศวรจากเมืองสยามแทน จึงย่อมมองเห็นความเข้มแข็งของกรุงศรีอยุธยาในภายหน้า ดังนั้นพระทัยของพระเจ้าหงสาวดีนั้นทพฺุแรง ที่จะผลักดันให้พระโอรส มีความกล้าหาญและมีชัยพระนเรศวรนั้นจึงเกิดขึ้นทุกเวลา

สำหรับพระสุพรรณเทวี พระพี่นางย่อมมีความรู้สึกพอพระทัยที่เห็นพระอนุชานั้นเป็นความหวังที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองเป็นอิสราภาพจากพม่าได้ แต่ก็อาจจะแสดงอาการอื่นใดได้นอกจากการวางเฉยและทุกข์ทรมานอยู่ในใจพระองค์ แม้จะแสดงอะไรที่ออกนอกหน้าไปกว่านั้นก็ย่อมเป็นภัยแก่ตัวเองและบ้านเมือง พระเจ้าหงสาวดีนั้นทพฺุแรง เมื่อเห็นความเก่งกล้าของพระนเรศวรแล้ว ก็ทรงระแวงหนัก จึงสั่งให้นันทสูกับราชสังครา นำพลพม่ากับไทยใหญ่เร่งทำทางตั้งแต่ชายแดนเข้ามาและตั้งยุ้งฉางเตรียมเสบียงไว้ที่เมืองกำแพงเพชร โดยอ้างว่าเป็นการเตรียมกำลังที่จะยกไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้สะดวก แต่แท้จริงแล้วเพื่อแสดงอำนาจมิให้พระนเรศวรคิดร้ายอีกต่อไป เช่นเดียวกับฝ่ายไทยก็ใช้เมืองมาะตะมะหรือมาะเถาะเป็นที่ยุ้งเสบียงสงครามเช่นเดียวกัน

ทางด้านกรุงศรีอยุธยานั้น เมื่อพระยาละแวก (นักพระสัตถา) รู้ว่าพระนเรศวรไปเมืองหงสาวดี จึงนำกำลังมาตีเอาเมืองเพชรบุรี กองทัพไทยแม้จะส่งกำลังไปช่วยแต่แม่ทัพนายกองขาดความสามัคคีกันจึงทำให้พระยาละแวกตีเอาเมืองเพชรบุรีไปได้ใน ปี พ.ศ. ๒๓๒๔ นั้น

ครั้นเมื่อพระนเรศวร กลับมากรุงศรีอยุธยาแล้ว พระองค์จึงเร่งให้เตรียมการป้องกันข้าศึกทางเมืองเขมรโดยการจัดตั้งกองกำลังเคลื่อนที่เร็ว คือ ขบวนช้างเร็วม้าเร็ว ดังนั้นเมื่อพระยาสะแวกแห่งเขมรให้พระทศราชาและพระสุรินทราชา นำกองทัพเขมรไล่กวาดผู้คนทางเมืองนครราชสีมา พระองค์ก็ทรงเสด็จนำทัพและให้กองกำลังเคลื่อนที่เร็วและทหาร ๓,๐๐๐ คนไป และให้พระยาชัยบุรี และพระศรีอมรรัตน์เจ้าเมืองท่าโรง (เมืองวิเชียรบุรี ใน ร.๓) นำทหารม้า ๕๐๐ นาย เป็นกองระวังหน้า ชุ่มโจมตีสองข้างทาง รอนจนกำลังฝ่ายหน้าของเขมรเข้ามาจึงตีแตกพ่ายไปจนถึงกำลังส่วนใหญ่ พระทศราชาและพระสุรินทราชา

พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุเรง จึงจัดทัพหลวงไปตีเมืองอังวะ และให้พระเจ้าแปร พระเจ้าคองอู พระเจ้าเชียงใหม่ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต และพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา นำทัพไปร่วมกันตีเมืองอังวะพร้อมกัน เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่า ยังมีเมืองใดบ้างที่ยังสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ ทั้งสี่เมืองส่งกองทัพไปช่วยตามหมายเกณฑ์

ฝ่ายกองทัพไทยนั้น สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ได้แจ้งว่าให้พระนเรศวรไปแทน แต่มิได้ยกกองทัพไปตามกำหนด ในครั้งนั้นพระเจ้าหงสาวดีได้มีความระแวงพระนเรศวรอยู่แล้ว จึงให้พระมหาอุปราชารักษาพระนคร และสั่งว่า ถ้าพระนเรศวรยกกองทัพมาถึงก็ให้คิดอ่านหาทางกำจัดเสีย

ฝ่ายพระมหาอุปราชานั้นได้คิดอุบายให้ พระยาเกียน และพระยาราม ชุมนางมอญ ผู้มีพรรคพวกอยู่ที่เมืองแครง และคุ้นเคยกับพระนเรศวรมาก่อน ออกไปทำทีคอยต้อนรับพระองค์ที่เมืองแครงและออกอุบายว่า

เมื่อพระนเรศวรเคลื่อนทัพขึ้นไปถึง ถ้าพระมหาอุปราชาเข้าทางด้านหน้าเมื่อไร ก็ให้พระยามอญทั้งสองเข้าตีกระหนาบด้านหลังช่วยกันกำจัดพระนเรศวรให้จงได้

พระยาเกียนและพระยาราม นั้นเมื่อเข้ามาถึงเมืองแครงแล้วคนทั้งสองก็มาบอกความลับให้กับพระมหาเถรคันฉ่อง ผู้เป็นอาจารย์ที่เมืองแครง ในขณะที่นั้นพวกมอญส่วนใหญ่ได้ตกอยู่ในอำนาจของพม่า และพวกเมืองแครงนั้นส่วนใหญ่มิมีความคุ้นเคยอยู่กับพระนเรศวรและให้ความเคารพนับถืออยู่เป็นอันมาก จึงพากันเอาใจเข้าทางพระนเรศวรมากกว่าพม่า พระมหาเถรคันฉ่อง จึงได้ห้ามพระยามอญทั้งสองไม่ให้ช่วยพม่าคิดร้ายกับพระนเรศวร

ครั้นเมื่อพระนเรศวรยกกองทัพมาถึงเมืองแครงแล้ว พระองค์ได้ตั้งพลับพลาประทับอยู่ที่ริมวัดของพระมหาเถรคันฉ่อง แล้วพระองค์ก็เสด็จไปเยี่ยมเยียนพระมหาเถรคันฉ่องดังเคย พระเถระได้เตือนพระนเรศวรให้รู้พระองค์ พร้อมกับได้เกลี้ยกล่อมให้พระยาเกียน พระยาราม สองพระยามอญให้เข้าสวามิภักดิ์ และทูลความจริงให้พระองค์ทราบ

เมื่อพระนเรศวร ทรงทราบความลับจากพระยาเกียนและพระยารามแล้วก็ทรงพระดำริว่า

ถึงเวลาที่ กรุงศรีอยุธยาจะเป็นอริกับกรุงหงสาวดีอย่างเปิดเผยแล้ว

พระองค์จึงรับสั่งให้แม่ทัพนายกองมาประชุมพร้อมกัน และพระองค์ทรงนิมนต์พระมหาเถรคันฉ่องกับพระสงฆ์มาเป็นสักขีพยานพร้อมกับพระเกียน พระยาราม กับพวกมอญมาร่วมประชุมด้วย พระนเรศวรทรงดำรัสตรัสเล่าเรื่องที่ พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุเรง ระแวงคิดจะล่อลวงพระองค์ไปทำร้ายให้ทุกคนทราบ แล้วพระองค์ทรงหลังน้ำลงเหนือพื้นแผ่นดินด้วยพระเด้าทองคำ พระองค์ทรงประกาศแก่เทพยดาฟ้าดินในที่ประชุมนั้นว่า

ตั้งแต่วันนี้กรุงศรีอยุธยาขาดทางไมตรีกับกรุงหงสาวดี มิได้เป็นมิตรกันตั้งแต่ก่อนสืบไป

เมื่อพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพแล้ว พระองค์ก็ทรงมีพระดำรัสถามพวกมอญเหล่านั้นว่าพวกท่านจะเข้าทางไหน พวกมอญส่วนใหญ่ต่างประสงค์ที่จะเข้าอยู่ทางกรุงศรีอยุธยา พระนเรศวรจึงให้จับเอาเจ้าเมืองกรมการพม่าที่ปกครองเมืองแครงเสีย แล้วเอาเมืองแครงเป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพและเป็นที่ยอมรับ

เมื่อจัดกองทัพให้พร้อมเพรียงพร้อมกันแล้ว พระนเรศวรจึงเคลื่อนกำลังออกจากเมืองแครงในวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๑๒๗ ตรงไปยังเมืองหงสาวดีทันที

ยุทธวิธีรบของพระนเรศวร

พระนเรศวรในขณะนั้นแม้จะยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ แต่อำนาจที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา พระบรมราชชนกได้มอบอาญาสิทธิในการไปราชการทัพแทนพระองค์นั้น ต้องถือว่าพระองค์ทรงกระทำในฐานะตัวแทนกษัตริย์สยามที่ต้องการเป็นอิสรภาพจากอำนาจพม่า

ทันทีที่มหาอุปราชแห่งพม่าทราบข่าว กลอุบายของพระองค์ความแตกเสียแล้วเพราะพระยามอญทั้งสอง จึงไม่กล้าที่จะนำกองทัพออกจู่โจมตามแผน ส่วนพระนเรศวรนั้นพระองค์สั่งให้กองกำลังพากันเคลื่อนทัพข้ามแม่น้ำสะโตง มุ่งหน้าเข้าไปใกล้เมืองหงสาวดีทันที ขณะที่รออนับนั้นพระองค์ได้ข่าวว่าพระเจ้าหงสาวดีนั้นทพบุรุษสามารถยึดเมืองอังวะได้ และจวนจะยกทัพกลับมาหงสาวดีแล้ว พระองค์จึงเห็นการไม่สมควรที่จะเข้าตีเมืองหงสาวดีตอนนี้ อาจจะถูกโจมตีทั้งสองด้าน จึงเพียงแต่นำกำลังเข้าไปกวาดต้อนเอาครอบครัวไทยกลับเมืองได้กว่าหมื่นคน แล้วพระองค์ทรงคุมกำลังคอยระวังป้องกันข้าศึกอยู่ด้านหลัง แล้วเร่งให้ไพร่พลรีบนำครอบครัวไทยมุ่งสู่อาณาจักรสยามโดยเร็ว (มีข้อสันนิษฐานว่าเหตุใดพระที่นั่งพระสุพรรณเทวี ทำไมไม่ถือโอกาสกลับ กรุงศรีอยุธยาเสียครั้งนี้)

พระมหาอุปราชเมื่อทราบว่าพระนเรศวร กวาดต้อนครอบครัวไทยและถอยทัพกลับไปเช่นนั้น จึงสั่งให้สุภกรรมาเป็นผู้บังคับกองระวังหน้านำกำลังออกติดตามกองทัพไทย และพระมหาอุปราชก็คุมกำลังส่วนใหญ่เคลื่อนที่ติดตามมาภายหลัง ส่วนสุภกรรมานั้นได้นำกำลังไล่มาทันทีริมฝั่งแม่น้ำสะโตง แต่เห็นกองทัพพระนเรศวรนั้นพากันข้ามฟากไปอีกฝั่งหนึ่งแล้ว จึงได้แต่พากันยืนต่อสู้ข้ามแม่น้ำกัน แต่เนื่องจากแม่น้ำสะโตงนั้นกว้างขวางมาก กระสุนจึงไม่สามารถยิงถึงฝั่งได้

พระนเรศวรให้นำพระแสงปืนยาว ๔ ศิขมาประทับยิงข้ามแม่น้ำสะโตง ด้วยความแข็งแรงของปืนยาวทำให้กระสุนไปถูกสุภกรรมาถึงแก่ความตายบนคอช้าง ทำให้กองระวังหน้าของพม่าขาดผู้นำทัพจึงพากันเกรงกลัวต่างถอยหนีกลับไปทูลพระมหาอุปราช ซึ่งยกกองทัพใหญ่ตามมาให้ทรงทราบ พระมหาอุปราชเห็นท่าไม่ดี จึงให้เคลื่อนทัพกลับหงสาวดี

พระแสงปืนที่ยิงข้ามแม่น้ำสะโตงนี้ มีนามประกฏภายหลังว่า

พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง ถือเป็นเครื่องราชูปโภคสำหรับแผ่นดินสืบต่อมา

สำหรับพระสุพรรณเทวี หรือ พระสุพรรณกัลยา พระพี่นางของพระนเรศวรนั้น แม้จะยังคงอยู่ในเมืองหงสาวดีในฐานะพระชายาพระเจ้าหงสาวดีองค์ก่อน แต่การที่กรุงศรีอยุธยาประกาศอิสรภาพและไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันอีกต่อไป ย่อมกระทบกระเทือนฐานะของพระนางเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อพระนเรศวรกลับมาถึงเมืองแครงแล้ว พระองค์ได้ชักชวนให้พระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียนพระยาราม เข้าไปอยู่กรุงศรีอยุธยาด้วยกัน บุคคลสำคัญทั้งสามมีความยินดี จึงพาพรรคพวกมอญอพยพมาด้วยเป็นจำนวนมาก

สำหรับการที่จะนำไพร่พลออกเดินทางกลับเข้าชายแดนประเทศนั้น พระนเรศวรทรงระแวงว่าพม่าจะยกกองทัพติดตามอีก หากเสด็จเข้าทางด่านแม่ละเมา ก็จะถูกนำทัพสู้กับราชสังคราที่คอยเตรียมเสบียงอยู่ที่เมืองกำแพงเพชรจะเข้าสกัดเส้นทางเดินทัพอยู่ข้างหน้าทำให้การสู้รบจะไม่สะดวกนัก พระองค์จึงสั่งให้พระยาเกียน พระยาราม นำกำลังเคลื่อนที่ผ่านไปเข้าเขตหัวเมืองมอญตอนใต้เข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์แล้วเดินทัพตรงมากรุงศรีอยุธยา

เมื่อพระองค์เสด็จถึงพระนครแล้ว พระองค์ได้กราบทูลเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พระบรมชนกนาถทรงทราบ

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช จึงได้พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่พวกมอญที่พากันเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร แล้วพระองค์ทรงแต่งตั้งให้พระเถรคันฉ่องเป็นพระสังฆราชา และแต่งตั้งให้พระยาเกียน พระยารามมีตำแหน่งดำรงพระยศเป็นพระยาพานทอง มีหน้าที่คอยดูแลควบคุมพวกมอญทั้งหมด พร้อมกับพระองค์ทรงให้พวกมอญทั้งหลายตั้งบ้านเรือนอยู่ริมวัดขมิ้น วัดขุนแสน ซึ่งอยู่ใกล้พระราชวังจันทร์เกษมของพระนเรศวร

สำหรับกองกำลังทางกรุงศรีอยุธยานั้น พระนเรศวรให้จัดทัพบกและทัพเรือโดยให้พระยาสุโขทัยเป็นแม่ทัพ คุมกำลังพล ๑๐,๐๐๐ คน โดยคัดจากพลทหารหนุ่มนักรบอาสาที่อยู่ตามหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นหลัก และทัพเรือให้พระยาจักรีเป็นแม่ทัพ พระยาพระคลังเป็นยกกระบัตรนำพลทหารอาสาในกรุงเป็นกองกำลังเคลื่อนที่เร็วที่พร้อมจะรบได้ทันที พระองค์มีรับสั่งให้เร่งขนย้าย หรือหากเห็นว่าไม่ทันกาลก็ให้ทำลายเสบียงอาหาร ที่อยู่ในเส้นทางที่ข้าศึกจะเคลื่อนที่ผ่านเข้ามาเสียทั้งสองเส้นทาง มิให้เป็นข้าศึกยึดเอาไปใช้ในการสงคราม

ด้วยเหตุที่กองทัพพระยาพะสิมได้เคลื่อนที่เข้าหาถึงชายแดนเมืองกาญจนบุรีก็ก่อนเพียงลำพังในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๑๒๗ จึงได้รอข่าวกองทัพทางเชียงใหม่ แต่เนื่องจากฤดูนั้นน้ำยังลดไม่หมด พื้นดินยังชื้นแฉะและแม่น้ำลำคลองน้ำยังท่วมอยู่ ทำให้การเคลื่อนกำลังไม่สะดวก พระนเรศวรจึงให้พระยาจักรีส่งกองทัพเรือออกไปรักษาเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งขณะนั้นกองทัพพระยาพะสิมหวังที่จะเข้าตีเมืองสุพรรณบุรีเป็นที่มั่น แต่ถูกกองทัพเรือของไทยยิงปืนใหญ่อย่างหนัก จนกองทัพพม่าต้องถอยร่นไปตั้งอยู่บนคอยที่เขาพระยาแมน

ฉะนั้นวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๑๒๗ พระนเรศวร และพระเอกาทศรถ ได้เสด็จโดยขบวนเรือจากกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปยังตำบลลุมพินีทำพิธีเหยียบชิงชัยภูมิและตัดไม้ข่มนาม แล้วเสด็จขึ้นไปประทับอยู่ที่ป่าโมกษิมแม่น้ำน้อย (แขวงเมืองวิเศษไชยชาญคือเมืองอ่างทองเก่า ตั้งเป็นเมืองในภายหลัง) จัดการรวบรวมพลอาสารบคอยรับมือข้าศึก ครั้นนั้นพระนเรศวรรับสั่งให้พระยาสุโขทัยนำกำลังพลรบจากทางเหนือเป็นกองระวังหน้าเข้าตีกองทัพพม่าที่เขาพระยาแมน โดยพระองค์จะเสด็จนำกำลังส่วนใหญ่เคลื่อนที่ไปทางตำบลเขาชนอนเมืองสุพรรณบุรี

กองระวังหน้าของพระยาสุโขทัยได้เข้าต่อสู้ปะทะกับกองหน้าของพม่า จึงโจมตีแตกพ่ายถอยกลับไป ขณะนั้นกองทัพพระยาพะสิมหลังจากที่เข้ายึดเมืองสุพรรณบุรีไม่ได้จึงได้ถอยร่นไปอยู่บนคอยและรอฟังข่าวทัพเชียงใหม่ ก็เกิดรวนเรการนัดหมายและขัดสนเสบียงอาหาร เมื่อเห็นว่ากองหน้าถูกตีแตกร่นมา จึงไม่ได้คิดที่จะอยู่รอดต่อสู้ตามนัดพระยาพะสิมให้รีบถอยทัพกลับไปทางชายแดนเมืองกาญจนบุรี พระยาสุโขทัยนำกำลังไล่ติดตามจนพม่าออกพ้นชายแดนอาณาจักร และจับตัวนางฉวีนาถกุมภกมลได้พร้อมช้าง ม้า อาวุธยุทโธปกรณ์กลับมาถวายพระองค์เป็นจำนวนมาก

หลังจากที่กองทัพพะสิมถอยกลับไปได้ ๑๕ วัน กองทัพของพระเจ้าเชียงใหม่ก็เคลื่อนที่มาถึงเมือง
ชัยนาท ขณะนั้นหัวเมืองฝ่ายเหนือถูกทิ้งร้างจึงไม่มีการสู้รบต้านทาน กองทัพพม่าที่ยกมาทางเหนือจึงสะดวก
ทั้งทางบกและทางน้ำ พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งมั่นอยู่ที่เมืองชัยนาท โดยไม่รู้ว่ากองทัพพะสิมถอยกลับไป
แล้ว จึงได้จัดกำลังให้ขี้อยะกอฮู และนันทะกอฮูต่าง นำกำลังกองหน้า ๑๕,๐๐๐ คน ลงมาตั้งรับที่ปากน้ำ
บางพุทรา แขวงเมืองพรหม รอการนัดหมายกับกองทัพพะสิมเข้าตีกรุงศรีอยุธยาพร้อมกัน

พระนเรศวร ทราบข่าวกองทัพพม่าทางเหนือแล้ว พระองค์พร้อมด้วยพระเอกาทศรถ เสด็จนำ
กำลังส่วนใหญ่ไปตั้งรับที่บ้านชะโวแขวงเมืองวิเศษไชยชาญทันที และให้พระยาราชมุนีเป็นแม่ทัพคุมกองกำลัง
ขุนรามเดชะเป็นหลวงยกกระบัตรฯ นำกำลังทหารราบ ๓,๐๐๐ คน และทหารม้า ๒๐๐ ออกปฏิบัติการกิจ
เคลื่อนที่เร็วทำการรบแบบกองโจร และขู่ตีกองหน้าของกองทัพเชียงใหม่ที่ปากน้ำบางพุทรา โดยนำกำลังที่
น้อยกว่าเข้าศึกเข้าหลบซ่อนกำบังตัวอยู่ป่าไม้ให้ข้าศึกไม่รู้กำลังแล้วใช้ยุทธวิธีเป็นกองโจร ออกเที่ยวตระเวน
ทำลายข้าศึกที่ส่งกำลังลาดตระเวนหาข่าว หาเสบียงอาหาร และยังคงแย่งชิงช้างม้าพาหนะจนข้าศึกไม่กล้า
นำออกไปเลี้ยงใกล้ที่ตั้งค่าย หากพม่าส่งกำลังมามากกว่าก็จะพากันหลบซ่อนด้วยความชำนาญภูมิประเทศ
หากข้าศึกไม่ระมัดระวังก็จะคอยหาโอกาสเข้าโจมตีโฉบฉวย และจู่โจมให้ทันรู้ตัว จนกองหน้าของพะยา
เชียงใหม่ไม่กล้าออกตระเวนสู้รบ ในที่สุดทหารอยุธยาได้จึงถอยกำลังกลับไปเมืองชัยนาท ที่พระเจ้าเชียงใหม่
ใช้เป็นสถานที่ตั้งมั่น ต่อมาพระเจ้าเชียงใหม่ได้ทราบข่าวว่าพะยาพะสิมได้ถอยกำลังกลับไปแล้วจึงเห็นว่าไม่
สามารถเข้าตีกรุงศรีอยุธยาตามแผนเดิมได้ จึงถอยกองทัพกลับไปเมืองเชียงใหม่เช่นกัน

การรบของกองทัพไทยด้วยยุทธวิธีกองโจรเช่นนี้ ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสงครามที่
พระนเรศวรทรงใช้พลอาสารบเคลื่อนที่เร็วด้วยกำลังส่วนน้อย

ต่อมาคืนวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๑๒๙ พระนเรศวรเสด็จนำทหารออกโจมตีกองหน้าของพระ
เจ้าหงสาวดีโดยที่พม่าไม่รู้ตัวจนหนีแตกกระเจาย พระองค์ทรงนำกำลังตีเข้าค่ายได้ไล่ล่าฆ่าข้าศึกจนเข้าไปถึง
ค่ายใหญ่ของพระเจ้าหงสาวดี พระนเรศวรเสด็จลงจากหลังม้าทรงคาบพระแสงดาบคู่พระทัยนำทหารอาสา
ขึ้นปืนระเนียบคอยอย่างไม่เกรงอันตรายโดยมุ่งหวังที่จะเข้าค่ายให้จงได้ แต่ก็ถูกข้าศึกแทงตกลงมาจึงเข้าค่ายไม่ได้
เมื่อพระองค์เห็นกำลังข้าศึกกรูหนุนเข้ามาจำนวนมาก ก็ให้ถอยกำลังกลับคืนพระนคร

พระแสงดาบคู่พระทัยที่ทรงคาบปืนค่ายนั้น ปรากฏนามในภายหลังว่า พระแสงดาบคาบค่าย

ยุทธวิธีการรบของพระนเรศวรจะเห็นว่าพระองค์ทรงเสด็จนำทัพด้วยพระองค์เองทุกครั้ง และม
ีความเด็ดขาดในการรบ แม้ว่าบางครั้งพระองค์จะกล้าหาญไม่หวั่นเกรงอันตรายก็ตาม แต่ด้วยความเชื่อมั่นใน
การรบและการใช้อาวุธสู้รบทุกประเภท ไม่ว่าจะปืน พระแสงปืนต้น พระแสงดาบ พระแสงทวน และพระ
แสงของจ้าว ยุทธศาสตร์ใหม่ของกองพลอาสาบก็คือ หัวใจคนไทยที่รวมพลังกันต่อสู้กับชาติและปฏิบัติกรร
แบบกองโจรที่พระองค์จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การทหารไทยนั่นเอง

สงครามยุทธหัตถี

การถอยทัพของพระเจ้าหงสาวดีนับหนุแรงในครั้งนี้ ไม่ใช่หนทางยุติสงครามแต่หมายถึงว่า การ
สงครามกับกรุงศรีอยุธยาในภายภาคหน้าพม่าต้องพร้อมทั้งกองทัพและยุทธวิธีรบเพื่อเอาชัยชนะให้ได้ ด้วย
เหตุนี้พระเจ้าหงสาวดีจึงได้เกณฑ์กองทัพจากเมืองต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้มากกว่าการสงครามที่ผ่านมา

สำหรับพระนเรศวร ผู้เป็นรัชทายาทในราชบัลลังก์กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา นั้น นับวันพระองค์จะมีความเข้มแข็งและชำนาญในยุทธศาสตร์สงครามมากขึ้น หากพม่าไม่รีบจัดการตีเอากรุงศรีอยุธยาในตอนนั้น ในวันข้างหน้าก็ไม่มีหนทางใดที่พระมหาอุปราชา รัชทายาทแห่งกษัตริย์พม่าจะมีอำนาจเหนือประเทศสยามได้

พระนเรศวรทรงคาดการณ์สงครามในวันข้างหน้าได้เป็นอย่างดี ดังนั้นหลังจากที่พระเจ้าหงสาวดีนั้นทูลเรงถอยทัพกลับพม่าไปแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๐ พระองค์ได้เร่งระดมชายฉกรรจ์ที่อยู่ตามหัวเมืองต่างๆ เข้ามาฝึกเป็นพลทหารอาสารบเพิ่มขึ้น

ส่วนเรื่องสำคัญที่พระนเรศวรจะต้องรีบเสาะหาในทันที นั่นคือ เชมร นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาตกอยู่ อำนาจของพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ มาจนถึงบัดนี้เป็นเวลา ตลอดระยะเวลา ๒๔ ปี เชมรได้ส่งกำลังเข้ามา รบกวนไทยและกวาดต้อนผู้คนถึง ๗ ครั้ง

ครั้งแรกนั้นเห็นว่าไทยยังไม่ทันตั้งตัว เชมรจึงอาจหาญยกทัพเข้ามาถึงชานกรุงศรีอยุธยา คิดจะ คอยเข้าตีไทยให้ย่อยยับทุกโอกาส ครั้นเมื่อพระนเรศวรประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง พ.ศ. ๒๑๒๗ นั้น เชมรก็ทำมาขอเป็นไมตรีด้วย เมื่อไทยไม่ยอมเป็นไมตรีด้วย เชมรก็ลอบยกกำลังเข้ามาปล้นเมืองปราจีนบุรี กวาดต้อนผู้คนไปเป็นเฉลยอีก มีความปรากฏในหลักฐานเชมรดังนี้

“ใน พ.ศ. ๒๑๒๘ สมเด็จพระศรีสุริโยพรรณเสด็จเข้าไปเจริญสัมพันธไมตรี แต่ไม่ไ้ผล ฉะนั้น พ.ศ. ๒๑๒๙ จึงยกทัพปล้นเมืองปราจีนบุรีกวาดเอาผู้คนมาเป็นเฉลยศึกอีกครั้งหนึ่ง”

เมื่อคราวพม่ายกล้อมกรุงศรีอยุธยา นักพระเสด็จแห่งเชมรได้ให้เจ้าฟ้าทะละหะเป็นแม่ทัพนำกำลัง มาตีเอาเมืองปราจีนบุรี เมืองนครนายก พระนเรศวรจึงให้พระยาศรีไสยณรงค์และพระยาศรีหราชเดโช นำกำลังไปต้านทัพเชมร ทำให้กำลังเชมรต้องล่าถอยไป

ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๑๓๐ พระนเรศวรกับพระเอกาทศรถจึงนำกองทัพไปล้อมเมืองสะแวกของเชมร ทำ การล้อมเมืองนาน ๓ เดือน ก็ขาดเสบียงอาหารจึงต้องนำทัพกลับกรุงศรีอยุธยา แต่ในพงศาวดารเชมรกลับ กล่าวว่

ไทยยกกองทัพมาโจมตีเมืองพระตะบองและโพธิสัตว์ แต่ถูกกองทัพเชมรต่อสู้ ต้องล่าถอยกลับไป ความแค้นที่เชมรคอยลอบก่ดขัดหลังนั้น ทำให้ทั้งสองพระองค์เฝ้าคิดที่จะเอากลับคืนอยู่ตลอดเวลา พระ นเรศวรรัชทายาทแห่งกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาพระองค์นี้ ทรงมีความมุ่งมั่นในพระทัยมาเต็มตั้งแต่ครั้งที่พระองค์ เสด็จไปอยู่ที่เมืองหงสาวดีเมื่อครั้งพระเยาว์ ถึงภารกิจสำคัญที่จะต้องทำการกอบกู้แผ่นดินให้เป็นอิสรภาพจาก อำนาจของพระเจ้าหงสาวดีและเมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรชานั้น การจะได้กลับมาแผ่นดินสยาม นั้น พระราชบิดาพระมารดาจำเป็นต้องส่งพระพี่นาง พระสุพรรณเทวี ใต้ตัวพระองค์กลับคืน ดังนั้นจึงเป็น เหตุสำคัญที่ทำให้พี่น้องสองพระองค์คือ พระนเรศวรกับ พระเอกาทศรถ มีความมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูอิสรภาพ ของชาติเป็นสำคัญ และยังหวังที่จะให้ พระพี่นาง พระสุพรรณเทวี คืนกลับมากรุงศรีอยุธยาดังเดิมอีกด้วย

กองกำลังพลอาสาบ จึงถูกเร่งจัดตั้งขึ้นอย่างพิเศษทันที เมื่อพระองค์ได้รับแต่งตั้งให้ปกครองเมือง พิษณุโลก กองกำลังพิเศษนี้พระองค์ ทรงคัดเลือกชายหนุ่มรุ่นเดียวกับพระองค์ จากบรรดาลูกหลานทหาร ราษฎรเข้ามาทำการฝึกเป็นกองกำลังพิเศษ โดยปิดความไม่ให้ทางพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองได้รู้ ด้วยขณะนั้น พม่ายังมีอำนาจเหนือกรุงศรีอยุธยาอยู่

ทหารหนุ่มแห่งกองกำลังพลอาสาบนี้ ได้ถูกฝึกยุทธวิธีการรบกับข้าศึกโดยใช้กำลังส่วนใหญ่ และ ฝึกฝนให้มีความชำนาญภูมิประเทศโดยเฉพาะ พระองค์ทรงใช้เวลาถึง ๑๕ ปี ที่จะสร้างกองกำลังพลอาสาบ พิเศษนี้ขึ้น

ดังนั้นการสร้างกองกำลังอาสารบครครั้งนี้ สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พระราชบิดา ทรงให้พระราชอำนาจให้พระองค์ดำเนินการอย่างเต็มที่ และแม้จะมีข่าวลือลอบไปถึงพระเจ้าหงสาวดี ก็ได้พระพี่นาง พระศุภพรหมเทวี คอยแก้ตัวแทนพระราชบิดาและพระอนุชาอยู่เสมอ เมื่อสิ้นพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ผู้ที่ทรงเคยเลี้ยงดูพระองค์แล้ว พระองค์จึงคิดที่จะประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นต่อพระเจ้าหงสาวดีนั้นทุกประการ

ในคำให้การของชาวกรุงเก่าได้กล่าวว่า พระนเรศวรนั้นก็โปรดปรานเหมือนพระราชบุตรในอุทรของพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง และในคำให้การขุนหลวงหาวัดก็กล่าวว่า อันพระนเรศวรนั้น พระเจ้าหงสาวดีประทานที่ดินและตำแหน่งให้อยู่ตามที่ อันองค์พระเจ้าหงสาวดีนั้นรักใคร่ในพระนเรศวรเหมือนหนึ่งในพระราชโอรสเลี้ยงไว้จนจำเริญวัยใหญ่มา น่าจะเป็นเหตุที่สำคัญที่ทำให้ พระนเรศวรยังรักษาพระทัยกษัตริย์เมืองหงสาวดี เพื่อจะได้ปกป้องดูแลพระพี่นางของพระองค์

ต่อมาในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๑๓๓ พระนเรศวรรัชทายาท ทรงมีพระชนมได้ ๓๕ พรรษา ได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พระราชบิดา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชธิราช พระองค์ทรงสถาปนาพระเอกาทศรถขึ้นเป็นพระมหาอุปราช ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเอกาทศรถ ให้มีเกียรติยศสูงเท่า พระมหากษัตริย์อีกพระองค์หนึ่ง

สมเด็จพระนเรศวร เสด็จขึ้นครองราชย์ได้ ๓ เดือน ก็มีข่าวศึกมาจากหงสาวดี

จากเหตุการณ์ที่พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบเร่งถอยทัพกลับและไม่สามารถตีเอากรุงศรีอยุธยาได้นั้น ทำให้เจ้าฟ้าไทยใหญ่ คิดแข็งเมืองกับพม่าขึ้น พระเจ้าหงสาวดีจึงปรึกษาทหารีกับคณะเสนาบดีคิดอ่านการศึกสงคราม ในครั้งนั้นสิริชัยนรธา เสนาบดีพม่าได้ทูลแนะนำว่า

“การที่เมืองคัง (เมืองของเจ้าฟ้าไทยใหญ่) แข็งเมืองเช่นนี้ เป็นเพราะพม่าไม่สามารถปราบไทยได้ เจ้าฟ้าไทยใหญ่จึงคิดแข็งเมืองอย่างไทยบ้าง ถ้าปราบไทยไม่ได้คราบโหดหรือต่อสู้กับข้าศึกเมืองคังได้แล้ว แต่ถ้ายังปราบกรุงศรีอยุธยาไม่ได้ ก็คงมีเมืองอื่นเอาอย่างไทยอีก ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องปราบกรุงศรีอยุธยา ดันเหตุให้ราบคาบเสียก่อน และพอดีกรุงศรีอยุธยาสลับเปลี่ยนรัชกาลใหม่ การจัดบ้านเมืองคงจะยังไม่เรียบร้อยนัก จึงเห็นควรยกกองทัพไปปราบกรุงศรีอยุธยาเสียคราวนี้”

พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบเร่ง เห็นได้มีโอกาสและหนทางที่จะเอากรุงศรีอยุธยาได้ จึงจัดกองทัพเป็น ๒ กองทัพออกไปตีเอาเมืองคัง (ของเจ้าฟ้าไทยใหญ่) และกรุงศรีอยุธยาพร้อมกัน โดยให้พระเจ้าแปรราชบุตรคุมกองทัพ ๑๐๐,๐๐๐ คน ออกไปตีเอาเมืองคังให้ได้ และให้พระมหาอุปราช รัชทายาท คุมกำลังพล ๒๐๐,๐๐๐ คน เป็นกองกำลังส่วนใหญ่ยกเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา โดยมีพระยาพะสิม และพระยาพุกาม คุมกองกำลังส่วนหน้าเคลื่อนที่เข้ามาไทยแบบจู่โจม เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๑๓๓ โดยเปลี่ยนเส้นทางเดินทัพเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ ไม่เข้าทางด้านแม่ละเมา จึงใช้เวลาเพียง ๑๕ วัน โดยไม่ให้มีการเตรียมการเป็นเดือนเหมือนอย่างครั้งก่อน การที่พม่ายกกองทัพเข้ามาเร็วเช่นนี้ทำให้กองกำลังฝ่ายไทยไม่มีเวลา ตั้งตัวที่จะเตรียมกำลังผู้คนได้ในทันที

ดังนั้นสมเด็จพระนเรศวรจึงเห็นว่าการใช้กองกำลังพลอาสารบออกไปนอกพระนครแทนการตั้งรับอยู่ในกรุงนั้น ทำให้เหนียวรั้งให้ภายในกรุงสามารถเตรียมการรับมือกับข้าศึกได้ทัน นอกจากนี้ยังเป็นการออกไปบ้านทอนกำลังข้าศึกให้เหลือกำลังส่วนน้อย ทำให้ไม่มีกำลังพอที่จะเป็นอันตรายกับกรุงศรีอยุธยาได้

ปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๑๓๓ สมเด็จพระนเรศวรจึงตัดสินใจนำกองทัพเคลื่อนที่ออกไปจากพระนครทันที เมื่อพระองค์นำกองทัพไปถึงเมืองสุพรรณบุรี จึงให้ขุมขอนกำลังส่วนใหญ่ไว้ที่สำน้ำครงบ้านคอย และให้ส่งกำลังส่วนน้อยออกไปทำที่เหมือนจะเข้าไปรักษาเมืองกาญจนบุรี เพื่อล่อพม่าให้เข้ามาตี

กับส่วนกองทัพพระมหาอุปราชาเมื่อยกมาถึงเมืองกาญจนบุรีแล้วไม่พบกำลังฝ่ายไทยก็คาดการณ์ว่าไทยคงจะตั้งทัพรออยู่ที่กรุงศรีอยุธยา จึงให้เคลื่อนกองทัพเข้ามาด้วยความประมาทกองหน้าของพม่าได้ปะทะกับกองกำลังฝ่ายไทยที่ส่งออกมา เมื่อเห็นว่ามีกำลังน้อยกว่าจึงเข้ารุกไล่โดยหาวิธีไม่ว่า ฝ่ายไทยวางแผนซุ่มกำลังตั้งรออยู่ สมเด็จพระนเรศวรจึงให้พลอาสารบเข้าโจมตีและตีตะลุมบอนจนกองทัพพม่าเสียที่แตกพ่ายสูญเสียชีวิตอย่างมากมาย พระยาพุกาม ผู้ควบคุมทัพเสียชีวิตในสนามรบ พระยาพะสิม แม่ทัพหน้า เห็นเหลือกำลังด้านจึงถอยหนีทัพไทยที่ไล่ตามมาอย่างกระชั้นชิด และในที่สุดถูกจับได้ที่บ้านจะเข้สามพัน กองทัพไทยไล่กองหน้าของพม่าที่สูญเสียชีวิต พล ช้าง ม้า และอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นจำนวนมาก พม่าต่างพากันหนีกระเสือกกระสนไม่เป็นกระบวนทัพไปจนประทะกับกองกำลังส่วนใหญ่ของพระมหาอุปราชาจนไม่สามารถควบคุมกระบวนให้อยู่ในระเบียบหรือด้านรับ ขณะนั้นพระมหาอุปราชาเองก็เกือบเสียที่ให้ไทยจับได้ แต่ก็พยายามพาพระองค์เสด็จลอดหนีจนพ้นเขตแดนออกไปรวบรวมกำลังที่เหลือถอยกลับเข้าแดนพม่าไป และถึงเมืองหงสาวดี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๑๓๔

การถอยกลับเมืองหงสาวดีของพระมหาอุปราชาครั้งนี้ ทำให้พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรงทรงคัดเคืองพระทัยเป็นอย่างมาก จึงสั่งให้ลงพระอาญาบรรดาแม่ทัพนายกองใหญ่น้อย และคาตโทษพระมหาอุปราชาไว้ โดยให้ยกทัพออกไปทำสงครามเอาชนะกรุงศรีอยุธยาให้ได้

"ในเมื่อกรุงศรีอยุธยามีกำลังเหลืออยู่น้อยเช่นนี้แล้วหนทางที่จะเอาชัยชนะได้นั้น เจ้านายจะทำการรบได้สำเร็จ เจ้าจึงรีบอาสายกทัพไปแก้เกียรติดอกในคราวนี้" พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรงให้ความมั่นใจโดยไม่ฟังเสียง พระโอรสที่พูดว่า

"ข้าพุดเจ้ายังเคราะห์ร้ายอยู่ เกรงว่าจะทำการรบไม่สำเร็จดังใจพระบิดา" พระมหาอุปราชาพูดด้วยความรู้สึกครั้นคร้าม

พระเจ้าหงสาวดียิ่งคัดเคืองยิ่งนัก ครั้นเมื่อออกประชุมเหล่าเสนาบดี ณ ห้องพระโรง พระองค์ถึงกับตัดเพ็ชร์ว่า

"เรื่องกรุงศรีอยุธยา ทุกวันนี้ ทั้งเจ้าทั้งขุนนางช่างไม่มีใครเอาใจเจ็บร้อนแทนข้าฯ บ้างเลย กำลังพลของกรุงศรีอยุธยามีเพียงหยิบมือเดียวไม่มีใครกล้าออกไปรบพุ่งด้วย นี่ไม่มีคนกล้าหาญของเมืองหงสาวดีเสียแล้วหรืออย่างไร"

กรุงศรีอยุธยานั้น สำคัญอยู่ที่พระนเรศวรพระองค์เดียว ที่มีความเข้มแข็งและชำนาญในการรบ การสงคราม บังคับบัญชาทหารเด็ดขาดจนเหล่าทหารเกรงกลัวพระนเรศวรยิ่งกว่าความตาย ทหารจึงคิดทำการรบโดยไม่กลัวตาย ทำให้กำลังพลที่มีน้อยมีการรบที่เข้มแข็งเหมือนมีกำลังจำนวนมาก เจ้านายที่เป็นชายหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกันกับพระนเรศวรในเมืองหงสาวดี ที่เคยร่วมชนะศึกในคราวเดียวกันนั้นก็มิอยู่หลายคน หากจัดเจ้านายที่เข้มแข็งเป็นแม่ทัพคุมกองทัพแยกย้ายกันหลายกองหลายทัพไปช่วยกันรบกับพระนเรศวรก็เห็นจะเอาชัยชนะได้ เมื่อนั้นกรุงศรีอยุธยาที่อยู่ในเงื้อมมือจะเข้าตีเอาเมืองเสียก็ได้โดยง่าย

พระยาลอกราบทูลแนะนำพระเจ้าหงสาวดี พระองค์ทรงเห็นชอบด้วย แต่เกรงว่าการสงครามครั้งนี้ หากพระมหาอุปราชา พระโอรสนำทัพไปด้วยแล้ว คนทั้งหลายจะพากันดูหมิ่นรัชทายาท จึงตรัสว่า

"ความที่พระยาลอแนะนำมานั้นดีอยู่ แต่ตัวข้าฯ เป็นคนอาภัพไม่เหมือนพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา นั้นเขามีลูกพ่อ ไม่ต้องใช้ให้ไปรบ มีแต่เขากลับต้องคอยห้ามเสียอีก ข้าฯ นั้นไม่รู้จะใช้ใครดี"

พระมหาอุปราชา ได้ยินพระบิดาตรัสด้วยความน้อยใจเช่นนั้นก็เกิด อับยศอดสูยิ่ง จึงตัดสินใจ กราบทูลว่า

“ข้าฯ ขออาสาพระบิดาไปรบกับกรุงศรีอยุธยา แก่ตัวอีกครั้ง”

เรื่องของสมเด็จพระนเรศวร พระเจ้าหงสาวดีน่าจะรู้ดีกว่าว่าเป็นผู้มีบุญมาเกิด ดังปรากฏใน คำให้การกรุงเก่าเล่าว่า พระเจ้าหงสาวดีได้ตรัสแก่พระมหาอุปราชา ไว้ว่า

“บิดาจะเล่าให้เจ้าฟัง วันหนึ่งบิดาเรียกพระนเรศวรเข้าเฝ้า พอพระนเรศวรย่างเข้ามาถึงอัมรินทร์ พระราชมนเทียร ที่บิดานั่งอยู่นั้นก็หวั่นไหว บิดาจึงเห็นว่า พระนเรศวรนี้มีบุญมาก”

หากพระเจ้าหงสาวดีรู้ว่าพระนเรศวรเป็นผู้มีบุญ โฉนเลยจะให้พระโอรสไปต่อสู้ด้วย ความซื่อนี้เป็นเรื่องขัดแย้งที่น่าคิด

ในครั้งนั้นพระเจ้าหงสาวดี น่าจะรู้สึกยินดีในความกล้าหาญของพระโอรส จึงให้เร่งจัดกองทัพให้ เต็มอัตราศึกเพื่อเอาชัยชนะกรุงศรีอยุธยาให้ได้ พระองค์ให้เกณฑ์กองทัพเมืองแปร ให้พระเจ้าแปร พระโอรส ที่ส่งไปรบเอาเมืองคังได้เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๓ เป็นแม่ทัพ กองทัพเมืองตองอูให้มัดจินหน่อง พระโอรสของพระเจ้าตองอู ซึ่งเป็นผู้ยกกำลังออกมาต้านทัพไทยคราวพระเจ้าหงสาวดี ทัพเป็นแม่ทัพ พวกกันยกเข้ามา ทางด่านแม่ละเมา และกองทัพเมืองหงสาวดี ให้พระมหาอุปราชาเป็นแม่ทัพใหญ่คุมกำลังพลจำนวนมาก และให้เจ้าเมืองจาปะโร เป็นแม่ทัพกองหน้ายกกำลังเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ รวมกำลังพลได้ ๒๕๐,๐๐๐ คน พร้อมกับให้พระเจ้าเชียงใหม่ ยกกำลังทัพเรือลงมาสมทบอีกทัพหนึ่ง ทั้ง ๔ กองทัพค้ำมุ่งเข้ากรุงศรีอยุธยา เมื่อพร้อมแล้วจึงเข้าตีเอากรุงศรีอยุธยาตามแผน โดยที่ไทยไม่ได้เฉลียวใจว่าพม่าจะยกทัพเข้ามาอีก

กองทัพใหญ่ของพระมหาอุปราชาขึ้น เมื่อผ่านด่านเจดีย์สามองค์แล้ว ๕ วัน ก็เดินทัพอย่าง ระมัดระวังไม่เร่งรีบเหมือนครั้งก่อน เมื่อไม่เห็นกองกำลังฝ่ายไทยออกมาจึงให้เคลื่อนทัพมาตั้งมั่นที่ตำบล ทรายตั้งรุ้ง แคว้นเมืองสุพรรณบุรีก่อน จากนั้นพระมหาอุปราชา也给 สมิงจอราน สมิงเปือ สมิงชาม่วน นำกำลังทหารม้าออกไปลาดตระเวนหาข่าวกองทัพที่ยกมาทางเหนือ และสืบหาข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่าย กรุงศรีอยุธยา

ส่วนกรุงศรีอยุธยานั้น สมเด็จพระนเรศวรยังมีพระทัยที่จะชำระแค้นกับเขมรอยู่ เมื่อพระมหาอุปราชาดอยทัพกลับไป พระองค์ก็เห็นว่าพม่าสูญเสียไปมากจำเป็นต้องใช้เวลาสะสมไพร่พลและอาวุธ การสงครามกับพม่านั้นจะวางศึกไปสักสองสามปี จึงเป็นโอกาสให้พระองค์ยกกองทัพไปตีเอาเขมรได้ ดังนั้น ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๑๓๕ จึงได้เกณฑ์กำลังพลเตรียมเคลื่อนทัพกันกลางเดือนนี้ พอพม่าเข้ามาได้ ๖ วัน คือในวันที่ ๑๔ ธันวาคม พระองค์ก็ได้ข่าวจากเมืองกาญจนบุรี ว่ากองทัพ เมืองหงสาวดีได้ยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ และได้รับข่าวจากหัวเมืองเหนือว่า มีกองทัพพม่าเข้ามาอีกทางหนึ่งสมทบกับ กองทัพของพระเจ้าเชียงใหม่

สมเด็จพระนเรศวร ทรงเห็นว่า

“กองกำลังของข้าศึกนั้นเคลื่อนทัพเข้ามาสองทาง ถ้าปล่อยให้มารวมกันได้แล้วจะมีกำลังมากขึ้น จะต้องชิงทำลายกองทัพหงสาวดีที่เคลื่อนที่เข้ามาก่อนเสีย”

พระองค์จึงรีบสั่งเปลี่ยนแปลงสถานที่รวมพลของกองทัพที่ทุ่งบางขวด ที่เตรียมสำหรับไปตีเอาเขมร หันที่ ให้รีบกลับมาตั้งที่รับที่ทุ่งป่าโมก เมืองวิเศษไชยชาญ อันเป็นเส้นทางร่วมที่จะเดินทางไปเมืองสุพรรณบุรีและเมืองเหนือได้ แล้วพระองค์ให้พระอมรินทรฤาไชย เจ้าเมืองราชบุรีนำกำลัง ๕๐๐ คน แต่งเป็นกองโจรคอยซุ่มโจมตีเอาเสบียงอาหารและตัดเส้นทางลำเลียง พร้อมทั้งเรือสะพานตามเส้นทางเดินทัพ

ด้านหลังข้าศึกออกเสีย อีกกองหนึ่งให้พระยาศรีไสยณรงค์ เป็นผู้ควบคุมทัพพระยาราชาฤทธานนท์ เป็นยกกระบัตร นำกองทัพจากหัวเมืองเหนือไปวางกำลังขัดตาทัพอยู่ที่สำน้ำท่าคอย เมืองสุพรรณบุรี คอยด้านข้าศึก

ส่วนกองกำลังทัพใหญ่ เมื่อรวมไพร่พลเสร็จ ในวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ แล้ว สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถ ก็เสด็จโดยกระบวนเรือพระที่นั่งออกจากกรุงศรีอยุธยาไปทำพิธีตัดไม้ข่มนามที่ทุ่งสมุทผลิแล้ว ทั้งสองพระองค์จึงเสด็จเข้าไปยังที่ตั้งทัพชัยตำบลมะม่วงหวาน ที่ทุ่งป่าโมก ประทับพักแรมที่ค่ายหลวงแห่งนั้น เพื่อประชุมนายทัพนายกองวางแผนการรบกับข้าศึก และจัดกระบวนทัพ ได้ประกาศทุกทิศว่า “หากเรามีอันเป็นไป กษัตริย์องค์ต่อไปจะต้องเป็นเอกาทศรถเท่านั้น จำไว้ว่าการกู้ชาติยังไม่สิ้นสุด”

“เอกาทศรถ เจ้าเคียงข้างที่มาตลอด ได้เห็นเหตุการณ์ทุกอย่างเหมือนที่เห็น เจ็บเหมือนที่เจ็บ แค้นเหมือนที่แค้น สึกข้างหน้าที่จะสอนเจ้าทุกกระบวนศึก เจ้าจงดูให้ดี เจ้าเรียนรู้จากพระบิดามากกว่าที่ เอาของพี่บวกกับพระบิดาและตัวเจ้าเองในวันข้างหน้า เจ้าจะเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่และเก่งที่สุดในชมพูทวีป” (เอเซียปัจจุบัน)

ขณะที่สมเด็จพระนเรศวร ประทับแรมในค่ายหลวง คืนวันที่ ๑๒ มกราคม นั้น พระองค์ทรงพระสุบินนิมิตว่า น้ำป่าได้ไหลท่วมมาแต่ทิศตะวันตก ในพระสุบินนั้นพระองค์ได้ลงลุยฝ่ากระแสน้ำไปพบจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่ง จึงได้ต่อสู้กับและพระองค์ได้ประหารจระเข้ตัวนั้นด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง

รุ่งเช้า พระโหราธิบดี ได้พยากรณ์ตามพระสุบินนิมิตว่า

“การสงครามครั้งนี้ พระองค์จะได้เข้าต่อสู้กับศัตรูด้วยมหายุทธสงคราม โดยทำการยุทธหัตถี (คือการชนช้างตัวต่อ) และพระองค์จะมีชัยชนะในที่สุด”

การทำสงครามด้วยการยุทธหัตถินั้นถือเป็นการต่อสู้ที่เป็นสุดยอดของการสงคราม นับเป็นเรื่องที่ถูกยกย่องสรรเสริญในการแสดงความกล้าหาญของนักรบ

วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ พระมหาวิรภักขัตติย์ทั้งสองพระองค์ได้เสธียรนำกองทัพ ๑๐๐,๐๐๐ คน ออกจากทุ่งป่าโมก มุ่งไปยังบ้านสามโคก แล้วข้ามแม่น้ำสุพรรณบุรีที่ท่าท่าหว่อของเมืองสุพรรณบุรีไปตั้งค่ายหลวงอยู่ที่หนองสาหร่าย ตั้งทัพอยู่ที่ริมแม่น้ำท่าคอย เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕

ฝ่ายพระมหาอุปราชา นั้น เมื่อรู้ว่าสมเด็จพระนเรศวรยกกองทัพมาตั้งค่ายหลวง ก็นำกำลังเคลื่อนที่มาถึงตำบลพนมทวน เป็นเวลาบ่าย ๓ โมง ก็บังเกิดลมเวรัมภพัดเอาเศวตฉัตรบนหลังช้างหักสะบั้นลง พระมหาอุปราชาเห็นเป็นกลางบอกเหตุ จึงทำให้รู้สึกหวั่นพระทัยที่จะประจันหน้ารบพุ่งกับสมเด็จพระนเรศวร

หน่วยทหารม้าลาดตระเวนของพม่าได้ออกหาข่าวมาถึงบางกระทิง เขตกรุงศรีอยุธยา ก็ทราบข่าวสมเด็จพระนเรศวรยกกองทัพไปแล้ว จึงรีบส่งข่าวไปแจ้งแก่พระมหาอุปราชา ซึ่งตั้งค่ายประทับอยู่ที่ตระพังตรุ และอยู่ห่างตำบลหนองสาหร่ายที่ตั้งกองกำลังของพระยาศรีไสยณรงค์เป็นระยะทางเดิน ๓ วัน

พระมหาอุปราชา นั้นเมื่อทราบว่ากองกำลังที่สมเด็จพระนเรศวรยกมานั้นมีจำนวนน้อยกว่า จึงปรึกษามรรดาแม่ทัพนายกอง ซึ่งค้างเห็นพร้อมกันว่า

“ควรทุ่มกำลังพลส่วนมากเข้าตีกองทัพไทยให้แตกทีเดียว อย่าให้ตั้งหลักได้ ถ้าเห็นว่าได้เปรียบก็จะนำข้ารุกรไล้ไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา”

พระมหาอุปราชาจึงให้กองกำลังเคลื่อนทัพออกมาจากตระพังตรุ ในวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ ซึ่งเป็นวันเดียวกันที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จมาถึงค่ายหลวงที่ตำบลหนองสาหร่าย ขณะนั้นพระองค์ให้กองกำลังของพระยาศรีไสยณรงค์กับพระยาราชาฤทธานนท์ ที่วางกำลังซัดดาทัพอยู่ก่อนแล้วได้เคลื่อนกำลังออกไปวางอยู่ที่ดอนระฆัง เพื่อให้ลาดตระเวนเข้าไปให้รู้ข่าวความเคลื่อนกำลังออกไปวางอยู่ที่ดอนระฆัง เพื่อให้ลาดตระเวนเข้าไปให้รู้ข่าวความเคลื่อนไหวของกองทัพใหญ่ที่เข้าศึกษามาแล้ว พระองค์เร่งจัดกระบวนทัพเตรียมรบเมื่อเห็นว่ากองทัพของทั้งสองฝ่ายอยู่ใกล้กัน ต่างเชื่อว่าในวันสองวันนี้กองทัพทั้งสองคงได้ต่อสู้กัน

กองทัพพมามีจำนวนมากกว่า สมเด็จพระนเรศวรจึงให้จัดกระบวนทัพเป็น เบญจเสนา มี ๕ กองทัพคือ กองหน้า ให้พระยาสิทธิราชเดโชชัย เป็นแม่ทัพ มีพระยาพิชัยณรงค์คุมปีกขวา และพระยาวิชิตณรงค์คุมปีกซ้าย กองเกียกกาย พระยาเทพอรชุนเป็นแม่ทัพ พระยาพิชัยสงครามคุมปีกขวา และพระยารามคำแหงคุมปีกซ้าย กองทัพใหญ่ สมเด็จพระนเรศวรเป็นจอมทัพพร้อมด้วยสมเด็จพระเอกาทศรถ เจ้าพระยามหาเสนาคุมปีกขวา และเจ้าพระยาราชสงครามคุมปีกขวา และพระรามาธิบดี คุมปีกซ้าย และ กองหลัง พระยาท้ายน้ำ เป็นแม่ทัพหลวงหุทัยคุมปีกขวา และหลวงอภัยสุนทรคุมปีกซ้าย

พอวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ พระยาศรีไสยณรงค์ ได้ลาดตระเวนหาข่าวและแจ้งว่าเข้าศึกษากองทัพพันบ้านจะเข้าสามพันมาแล้ว สมเด็จพระนเรศวรจึงมีรับสั่งให้กองทัพทั้งปวงตามกระบวนเบญจเสนานั้นเตรียมตัวรบกับข้าศึกในวันรุ่งขึ้น แล้วพระองค์ได้สั่งให้พระยาศรีไสยณรงค์ออกลาดตระเวนให้ทราบการเคลื่อนทัพของพม่าให้ชัดเจนแล้วรีบถอยกลับมา

วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ ตอนเช้าสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงแต่งเครื่องพิชัยยุทธ ประทับนั่งบนหลังช้าง โดยสมเด็จพระนเรศวร ประทับบนคอช้างเจ้าพระยาไชยานุภาพ (หลายทองคำ) เจ้ารามราชพ เป็นกลางช้างและนายมหานุภาพเป็นควาญช้างอยู่ท้ายพระศขาธาร ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถนั้นประทับบนคอช้างเจ้าพระยาปราบไตรจักร (หลายบุญเรือง) หมั้นภักดีศวร เป็นกลางช้างและนายแวง จรุงคบาทเป็นควาญช้าง พร้อมด้วยนายทหารเอกคู่พระทัย คือ นักรบหับกับพวกเป็นทหารกล้าจรุงคบาท รักษาเท้าช้าง ช้างแต่ละเชือกจะมีจ่าจรุงคบาท เท้าละ ๒ คน ช้างมี ๔ เท้าจึงมีจ่าจรุงคบาทรักษาเท้าช้างเชือกละ ๘ คน เมื่อรวมกลางช้างและท้ายช้าง อย่างละ ๑ คน ก็เท่ากับ มีคนไปด้วย ๑๐ คน ฉะนั้นพระยาไชยานุภาพจึงมีทหารไปด้วยรวมพระองค์อีกหนึ่งเป็น ๑๑ คน พระยาปราบไตรจักรก็ ๑๑ คน เช่นเดียวกัน แม่ทัพหับมีกองร้อยที่เรียกว่ากองร้อยนักรบคำ "ไอ้ทัพ" คือกองร้อยที่ไม่ได้ถูกกวาดต้อนไปในครั้งที่อยุธยาเสียให้กับบุเรงนอง กองร้อยนี้จะระออยเช่นฆ่าพม่าที่เข้ามาเก็บส่วยเป็นระยะๆ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรกลับคืนมาอยู่ที่พิษณุโลกสองแคว ไอ้ทัพจึงได้ไปสวามิภักดิ์ถวายตัวเป็นทหารเสื่อพระองค์คำ พระองค์ท่านจึงแต่งตั้งให้เป็นจ่าจรุงคบาททั้งกองร้อยของนักรบหับ เมื่อครั้งเจดีย์หงสาวดีพระองค์ท่านได้ส่งสาส์นไปให้นักรบหับให้นำกองร้อยของนักรบของเขามาเป็นจ่าจรุงคบาทรักษาเท้าช้างสองเชือกนั้นคือเจ้าพระยาไชยานุภาพและเจ้าพระยาปราบไตรจักร

กองร้อยนักรบคำของแม่ทัพหับยังสารถือความกล้าหาญและยังรับราชการต่อเนื่องลงมาจากจนสุดท้ายมาปรากฏอยู่ในปัจจุบันคือศูนย์สงครามพิเศษกองทัพที่ห้าที่เป็นหน่วยรบที่ยิ่งใหญ่ที่สืบทอดมาตั้งแต่ นักรบที่สู้รบมากับสมเด็จพระนเรศวรคือกองร้อยนักรบคำของแม่ทัพหับมีกลยุทธ์ไม่เหมือนใคร หลังเลือกลงดินให้คำราชบัลลังก์สถาบันและดูแลความปลอดภัยให้กับปวงชนชาวไทยตลอดมาจนทุกวันนี้

นักรบหทัยโจ ปลื้มใจที่พระองค์ไว้วางใจจึงนำพระราชสาส์นรีบกลับไปบ้าน เมียของหทัยกำลังจะให้กำเนิด ลูกของเขา แม่ของหทัยนั่งเฝ้าสะก๊ออย่างใกล้ชิด เมียของหทัยให้สามีน่านสาส์นให้ฟัง เมื่อฟังจบจึงได้บอกกับสามีว่า “ไปเดอะพี่ แล้วฉันจะบอกลูกที่เกิดมาว่า ครั้งหนึ่งในชีวิตพ่อของมันได้ออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระองค์ดำ” แม่ของหทัยบอกว่า

“การได้รับใช้พระเจ้าอยู่หัวใกล้ชิดขนาดนี้ไม่มีอีกแล้วลูกเอ๋ย เป็นบุญของตระกูลเราเหลือเกิน ไปเดอะลูกเมียเจ้าและลูกเจ้าแม่จะดูให้เอง”

นักรบหทัยจึงสัญญากับเมียและแม่ของเขาวา เขาจะขายชีวิตให้เป็นร้อยศพ แล้วเขาก็ทำได้ก่อนที่เขาจะตายได้และเห็นพระเจ้าอยู่หัว ฟันมั่งกะยอชวาชาคค่อข้าง จึงเป็นที่มาที่ไปของเพลงที่นักรบไทยในอดีตร้องมาจนถึงปัจจุบันนั่นคือ

“มะโนมอบพระผู้.....เสวยสวรรค
แขนมอบถวายทรงธรรม.....เทอดหล้า
ดวงใจมอบเมียขวัญ.....และแม่
เกียรติศักดิ์วีรของข้า.....มอบไว้แก่ตัวา”

หมายถึง สองแขนเขามอบแก่องค์ราชาชั้นเท่านั้น หัวใจของเขามอบแต่แม่และเมียที่เข้าใจว่าเขาต้องไปรบ แต่สิ่งสุดท้ายที่หทัยไม่ให้ใครเลยคือ เกียรติศักดิ์วีรข้ามอบไว้แก่ตระกูล ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงบังคับให้ทุกคนมีนามสกุล เพื่อจะได้รู้ที่มาที่ไปของตระกูลตนเอง

กระบวนข้างตั้ง ข้างกัน นำกองทัพเตรียมออกรบ ขณะนั้นมีเสียงปืนดังสนั่นอยู่ที่หน้า พระองค์จึงให้จมีนทิพเสนา ปลัดกรมตำรวจให้เอามาเร็ว ได้ตัวขุนหมื่น ในกองทัพพระยาศรีไสยณรงค์ ผู้คอยแจ้งข่าวลาดตระเวนเข้ามารายงานว่า

“เมื่อเวลาเช้า ๗ นาฬิกานั้นกองทัพของพระยาศรีไสยณรงค์ ได้ปะทะกับข้าศึกที่ตำบลคอนเผาข้าว จึงทำการต่อสู้กัน ข้าศึกมีจำนวนมากจึงต้านไม่ไหว เลยแตกถอยมา”

สมเด็จพระนเรศวรไม่ทรงเห็นด้วย จึงมีดำรัสว่า

“กองทัพหน้าแตกถอยมาอย่างนี้แล้ว แม่จะส่งกำลังหนุนไปช่วยอย่างไร ก็ไม่สามารถจะต้านอยู่ได้ เมื่อกำลังปะทะกันแล้วก็ให้พากันถอยมาด้วยกัน” พระองค์จึงให้จมีนทิพเสนา จมีนราชามาตย์ขึ้นม้าเร็วขึ้นไปประกาศให้กำลังของพระยาศรีไสยณรงค์ไม่ต้องต้านทานไว้ ให้ถอยออกไปก่อน ทหารไทยจึงพากันถอยอย่างไม่เป็นกระบวน กองทัพพม่าเห็นได้ทีก็พากันไล่ติดตามอย่างไม่หยุดยั้ง

กองทัพหลวงของสมเด็จพระนเรศวรได้ตั้งทัพหยุดรออยู่จนเวลา ๑๑ นาฬิกา จึงเห็นข้าศึกรุกไล่กองทัพไทยที่หนีไม่เป็นกระบวนเข้ามาอย่างกระชั้นชิดดังที่พระองค์ได้คาดการณ์ไว้ เมื่อกองกำลังพม่ารุกไล่เข้ามาถึงที่ตั้งรับ พระองค์จึงให้มีสัญญาณสั่งกองทัพทั้งหลายออกตีข้าศึกพร้อมกัน แล้วสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้เสด็จขึ้นคชาธาร นำกองทัพหลวงตีโอบกองกำลังพม่าที่รุกไล่เข้ามาทันที แต่เนื่องด้วยในขณะนั้นกองทัพของพระองค์ต่างได้รับคำสั่งบ้าง ไม่รู้ความบ้างจึงทำให้ออกติดตามเสด็จหันบ้าง ไม่หันบ้าง

กองทัพที่ตามทันคงมีแต่กองหน้าของพระยาสิหราชเดโชชัยกับปีกขวาของเจ้าพระยามหาเสนา ที่เคลื่อนที่ตามทัพหลวงโจมตีข้าศึกได้ทัน

ส่วนกองหน้าของพม่าที่ประมาทไล่ทหารไทยมากระชั้นชิดนั้น เมื่อมาปะทะกับกองทัพหลวงที่ตั้งรับอยู่ จึงคาดไม่ถึง ครั้นจะคิดแก้ไขไม่ทันการจึงพากันแตกกระบวน และพากันสับสนหนีกันอลหม่าน ทั้งทัพข้างทัพม่าต่างถอยหนีกลับ ในขณะที่นั้นข้างพระที่นั่งของสองกษัตริย์ไทยนั้นเป็นข้างชนะง่ากำลังตักทั้งสองเชือกเมื่อเห็นข้างของข้าศึกหนี เช่นนั้นจึงออกไล่กวาดข้างข้าศึก โดยพาเอาสมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถซึ่งประทับบนคอช้างศึกพระที่นั่ง เข้าไปอยู่ท่ามกลางกองทัพข้าศึก โดยมีทหารรักษาพระองค์และจตุรงค์บาทเท่านั้นที่สามารถติดตามไปจนตกอยู่ในวงล้อมของข้าศึกกลางสมรภูมิมรบแห่งนั้น

ขณะนั้นต่างฝ่ายต่างต่อสู้ตะลุมบอนจนฝุ่นตลบอบอวลไปหมด กระแสลมแห่งท้องทุ่งรบนั้นฟุ้งกระจายจนไม่อาจมองเห็นได้ชัดว่า ทัพนั้นเป็นกำลังของฝ่ายใด เมื่อสงบและฝุ่นจางลง สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถก็รู้พระองค์ว่า ข้างพระที่นั่งได้นำพระองค์มาอยู่กลางข้าศึก เมื่อมองไปข้างหน้าก็เห็นพระมหาอุปราชาขึ้นช้างเรียงรายอยู่ในรั้วไม้กับเหล่าพระยาแม่ทัพนายกองออกมาวุ่นวายกันต่อสู้กับพระองค์

สมเด็จพระนเรศวรทรงมีสติมั่นคงไม่หวาดหวั่นแม้จะอยู่กลางวงล้อมของข้าศึก พระองค์ทรงมองเห็นหนทางเอาชนะศึกได้เพียงประการเดียวคือ การทำยุทธหัตถี พระองค์จึงขับช้างพระที่นั่งตรงไปหน้าข้างของพระมหาอุปราชา แล้วตรีศด้วยความคุ้นเคยมาก่อนว่า

“เจ้าพี่ จะยืนช้างอยู่ได้ร่มไม้ทำไม เชิญออกมาทำยุทธหัตถีกันให้เป็นเกียรติยศ เกิด กษัตริย์ ภายหน้าที่จะชนช้างได้อย่างเราจะไม่มีอีกแล้ว”

พระมหาอุปราชาได้ยินดังนั้นก็บังเกิดขัดติมานะตามวิสัยกษัตริย์จะไม่รับการยุทธหัตถีแล้วก็จะเป็นที่ละอายแก่นักรบทั้งปวงได้ จึงรับคำท้าแล้วพระองค์ก็ขับช้างพลายพัทธกอ ที่ประทับออกมาทำยุทธหัตถีทันที เจ้าพระยาไชยานุภาพกำลังคลั่งน้ำมันเมื่อเห็นช้างข้าศึกก็โหมเข้าแทงทันทีไม่ยับยั้งจนพลายพัทธกอได้ล่างแบกรุนเอาช้างไทยเบนขวางตัวพระมหาอุปราชาได้ก็จึงพันพระแสงของ้าวต้องเอาพระมาลา ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรทรงเบี่ยงพระองค์หลบทัน จึงถูกพระมาลาหนึ่งขาดไปจึงหวะหนึ่งเจ้าพระยาไชยานุภาพสะบัดข้างพม่าจนหลุดและได้ที่เข้าล่างแบกถนัด รุนจนพลายพัทธกอเบนตัวออก สมเด็จพระนเรศวรได้จึงหวะจึงจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าวถูกพระมหาอุปราชาที่ไหล่ขวาสั่นพระชนม์บนคอช้าง

ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถนั้น ได้กระทำยุทธหัตถีกับ เจ้าเมืองจาปะโร และพันข้าศึกตายเช่นเดียวกัน

ฝ่ายกองทัพพม่านั้นเมื่อเห็นแม่ทัพของตนเองสิ้นพระชนม์ในการทำยุทธหัตถี จึงพากันกรูเข้าแก้ไขระดมยิงใส่สมเด็จพระนเรศวร ต้องพระหัตถ์ได้รับบาดเจ็บและยังถูกนายมหานุภาพควาญช้างพระที่นั่งตาย นอกจากนี้พม่ายังได้อิงถูกหมื่นภักดีศรกลางข้างพระที่นั่งของสมเด็จพระเอกาทศรถตายด้วย

ในไม่ช้ากองทัพหลวงและกองทัพของเจ้าพระยาสิรหาราเดโชชัยและเจ้าพระยามหาเสนา และสมเด็จพระเอกาทศรถออกจากวงล้อมข้าศึกพากันมาตั้งทัพเพื่อที่จะออกติดตามตีให้แตกยับเยินอีก แต่พระองค์มีกำลังเหลืออยู่น้อยจึงจำใจเสด็จกลับค่ายหลวง

ส่วนกองทัพพม่านั้นเมื่อสูญเสียพระมหาอุปราชา รัชทายาทที่เป็นแม่ทัพใหญ่ก็ตกใจไม่อาจสู้รบต่อไปได้อีก จึงรวบรวมกำลังพลอัญเชิญพระศพพระมหาอุปราชาและเลิกทัพกลับเมืองหงสาวดี

ครั้งนี้ ไทยไม่นำกองกำลังไล่ติดตามเหมือนทุกครั้ง

พระเจ้าหงสาวดีเมื่อแจ้งในการต่อสู้กับกรุงศรีอยุธยา ที่พ่ายแพ้กลับมาก็มีความเสียพระทัยและ
 ได้สิ้นความหวังอย่างมากที่จะมาตีเอากรุงศรี จึงสั่งให้ทุกกองทัพกลับคืนเมืองหงสาวดีก่อน การยุทธหัตถี
 ในครั้งนั้นทำให้พระเกียรติยศของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ สองวีรกษัตริย์ กรุงศรี
 อยุธยาเลื่องลือแพร่ไปทั่วทุกทิศ ทำให้พระราชาอาณาจักรสยามสามารถขยายอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล
 และนานาประเทศต่างๆ ต่างพากันให้ความเคารพยำเกรง “พระองค์คำ” และ “พระองค์ขาว” ผู้มีพระราช
 อำนาจเด็ดขาดในการรบและสามารถกู้อิสรภาพบ้านเมืองของพระองค์จนเป็นปึกแผ่นจนทุกวันนี้

“นเรศวร ราชา	ริบพาพลไกล
ตะลุยรุกไล่	ไปให้สุดเขตชัย
จอมทัพเผ่าไทย	เกียรติเกรียงไกร
รุกไล่โรมรัน	พันจอมรามัญ ชาติสะบันง์อยู่ดอนเจดีย์”

ตรงกับวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ จึงถือเป็นวัน “กองทัพไทย” จนถึงทุกวันนี้

รูปภาพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระเอกาทศรถ

รูปภาพ สมเด็จพระเอกาทศรถ

พระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวรด้วยพระอาการประชวรหนัก จึงเสด็จสวรรคตลง บรรดาข้าราชการ มหาเสนาบดี มุขมนตรี อมาตย์ราชครูทั้งปวงก็กระทำการพระราชพิธีอัญเชิญเครื่องราชกกุธภัณฑ์สำหรับ กษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัย แต่พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอนุชาธิราช ยัญเชิญเสด็จขึ้นผ่านพิภพโศกโดยอัญเชิญราชสมบัติตามประเพณีสืบสันตติวงศ์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวง บันทึกเหตุการณ์ ตอนนั้นว่า

“พระราชครูทั้งสี่ แลท้าวพระยาสามนตราชมหาเสนาบดีมนตรีมุขพิริยโยชามาตย์ทั้งหลาย ตั้งพลับพลาชัยสุพรรณมหาวิมาน ในที่พญากลางพลพยุหะนั้นเสร็จก็นำ พระราชนทรยานกาญจนอลงกต รจนามหาบวรชัยวาลย์ ประดับด้วยอภิกรมชุมสายบวรเศวตฉัตร พชนีพรณกลิ่งกลดจามรมาศทั้งปวง และ เครื่องหมากราชเนทรเนอจราชกกุธภัณฑ์อันเครื่องรัตนราชูปโภค อันเป็นเครื่องราชกกุธภัณฑ์สำหรับกษัตริย์ ราชเจ้ามาถวายแต่พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอัครบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ยัญเชิญเสด็จ ขึ้นผ่านพิภพโศกโดยอัญเชิญราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ ครีสุริยวงศ์ดำรงพิภพเนตร สกลกรุงพระมหานคร ศรีอยุธยามหาดิลกภพรัตนราชธานีบุรีรัมย์ อันอำพันด้วยสามนตราชประเทศนานามหาไพบุลพิศาลราชเจ้า สีมานาณาเชษมณพลทั้งปวง โดยบุรพประเพณีพระมหากษัตริย์ราชเจ้าสืบมา

พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอนุชาธิราช ก็เสด็จขึ้นพลับพลาชัยสุพรรณมหาวิมาน อันประดับเครื่อง ออลงการกาญจนดารามหาวิศดารศาสตรพิภพเนตร ดูกดด้วยบวรเศวตฉัตรจามรมาศอลงกต และมีพระ ศษาธารพระยาสารราชคเชนทรสถิตชัยชวา แลตั้งพยุหพลพยุหโธธาหารทุกหมู่ทุกพรรค ประดับโดย

ชนิดพลช้าง พลม้า พลเขนคั้งแพนแสนโลโคมธนูศรทั้งปวง แห่ล้อมล้อมเป็นบริวารเสร็จสรรพ จึงท้าวพระยา
สามนตราชดระกุลประยูรราชามหาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวงถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระสรรเพชญ์บรม
ราชาธิราช...”

พระบาทสมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราชเจ้า เมื่อขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ของ
แผ่นดินสยามแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งท้าวพระยาทั้งหลาย ให้ตกแต่งการที่จะรับพระบรมศพสมเด็จพระ
พระนเรศวรพระพุทธเจ้าหลวงมายังกรุงศรีอยุธยา แลมีพระราชกำหนดให้ขึ้นไปหาท้าวพระยาทั้งหลายอันไป
ทัพหน้านั้นให้กลับคืนมายังทัพหลวง

ในศักราช ๔๕๕ ปีมะเส็ง เบญจศกนั้น พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว เสด็จปราบดาภิเษกเสวยราชสมบัติปกครองแผ่นดินสยามประเทศ ทรงเฉลิมพระนามว่า พระสรรเพชญ์
บรมราชาธิราช

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตลง และสมเด็จพระเอกาทศรถอนุชาธิราชขึ้น
เสวยราชสมบัติทรงพระนาม สมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช แล้วไซ้ พระองค์ทรงตั้งปณิธานที่จะปกป้อง
แผ่นดิน ทะนุบำรุงประเทศให้เป็นเอกราช และให้ไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินมีความสุข เจริญรุ่งเรือง

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวง บันทึกว่า

“...สมเด็จพระเอกาทศรถบรมนารถบรมบพิตร พระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช ทรงเสด็จเสวยโอสถียาธิป
โดยบุรีรัตน สมบูรณ์มั่งคั่งด้วยช้างม้ารีพลแสนยานุภาพ สมณพราหมณาจารย์ จักรพรรคประชาชนคณะสภสมมัย
ประเทศ พรวคณิกสโมสรมสุขเกษมเปรมประชาราษฎรเลิศล้ำพันกว่าโบราณราชประเพณี มีพระราช
หฤทัยกรุณาปราณีสัตว์โลกาการทั้งหลาย หมายให้นฤทุกข์ปลุกใจราษฎรให้สานติเกษมสุข โดยยุติธรรมอันบรร
จกรพระเกียรติปรากฏพระยศเชิงข่านทั่วทิศนาอุทิศ แลท้าวพระยามหากษัตริย์ราชาเจ้าทั้งหลายก็แต่งเครื่อง
บรรณาการให้ทูตานุทูตมาถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวมิได้ขาด”

พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จสร้างพระโพธิสมภาร
บำเพ็ญพุทธอาถรรพมรรค อาทิ คือ สร้างพระวรเชษฐารามมหาวิหารอันรจนา พระพุทธปฏิมามหาเจดีย์
บรรจุสารีริกธาตุสำเร็จกุฏิสถานปรกการสมด้วยอริยวาสิ แล้วก็สร้างพระไตรปิฎกธรรมจบบริบูรณ์ทั้งพระบาลี
อรรถกถาฎีกาคันถีวรรณทั้งปวง จึงแต่งหอพระสัทธรรมเสร็จ ก็นิมนต์พระสงฆ์อริยวาสิ ผู้ทรงศิลาสิกขาอันสกล
เลฆมาอยู่ครองพระวรเชษฐารามนั้นแล้ว ก็แต่งขุนหมื่นหลวงไว้สำหรับพระอารามนั้น แลจำหน่ายพระราช
ทรัพย์ไว้ให้แต่งจุดปัจจัยทาน ถวายแก่พระสงฆ์เป็นนิจกาล แลให้แต่งโรงพยาบาลและประสาทพระราช
ทรัพย์ให้แต่งโภชนาหารจึ่งหันถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นนิตย์กับตบมิขาด

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตลง บ้านเมืองกรุงศรีอยุธยาแทนที่จะ
ระส่ำระสายและเกิดความวุ่นวาย เกิดกบฏก่อการจลาจลในช่วงที่ผลัดแผ่นดิน เดกเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตาม
แผ่นดินต่างๆ แต่ด้วยแสนยานุภาพและกฤตดาภิหารบ้านเมืองจึงยังสงบราบคาบกระทั่งพม่า พระยาครองอู่ก็
แต่งราชราชทูตเชิญราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวาย มีหัวเมืองน้อยใหญ่เข้ามาอ่อนน้อมขอ
เป็นเมืองออกอย่างมากมาย

ลุศักราช ๔๕๕ ปีมะเส็ง เบญจศก ณ เดือนยี่ พระยาครองอู่ ทราบข่าวว่าสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
เสด็จสวรรคตลงก็แต่งราชทูต อุปทูต ครีทูต ถือนพระราชสาส์นคุมช้างม้าเครื่องราชบรรณาการ มาถวายแด่
พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ขอตั้ง
พระราชสมภารต่อไป ในเดือนนั้นพระยาล้านช้าง ก็แต่งราชทูต อุปทูตถือนพระราชสาส์นและเครื่องราช
บรรณาการมาถวายบังคมสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอตั้งโพธิสมภาร

สมเด็จพระเอกาทศรถหรือสมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช ทรงพระกรุณาให้เบิกทูตานุทูตมาถวายบังคมในพระที่นั่งมณีนครลาภเชก ครั้นพระราชปฏิสันถารตามธรรมเนียม แล้วตรัสให้เสด็จดูแขกเมือง และพระราชทานรางวัลโดยขนาด สถานการณ์บ้านเมืองกรุงศรีอยุธยาในยามที่สิ้นพระบาทสมเด็จพระนเรศวร พระพุทธเจ้าหลวงนั้น ด้วยพระแสนยานุภาพและกฤษฎาภินิหาร ทำให้หัวเมืองใหญ่น้อยต่างพากันเข้ามาอ่อนน้อมถวายความสวามิภักดิ์เป็นเมืองออกจนแทบหมดสิ้น โดยในบิษะเส็ง เดือน ๓ นั้น ข้าหลวงผู้รั้งเมืองเมาะลำเลิง ได้พระยาพะไรแถมอยู่ทั้งปวงอยู่ริมฝั่งสะโคงนั้นมาถวายแลเมืองมอญอันอยู่ในเมืองเมาะลำเลิงเมาะตะมะนั้นก็ราบคาบไปจนเมืองตองอู

แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถหรือสมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราชจึงมีอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาลนัก

เรื่องราวพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเอกาทศรถอนุชาธิราชหรือสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์บรมราชาธิราช นั้นส่วนใหญ่ที่บันทึกและปรากฏในพระราชพงศาวดาร หลายฉบับก็จะกล่าวถึงในเรื่องราชการสงครามที่ทรงเป็นแม่ทัพสำคัญที่เสด็จนำทัพโดยสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าพระพุทธเจ้าหลวงผู้ทรงเป็นพระเชษฐาธิราชกอบกู้บ้านเมืองให้เป็นเอกราช กระทั่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยากว้างใหญ่ไพศาลเป็นที่ยำเกรงของอริราชศัตรูดังที่กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ

ครั้นสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าพระพุทธเจ้าหลวง พระเชษฐาธิราชเสด็จสวรรคตลง ด้วยบุญบารมีและพระเดชเดชาานุภาพของพระองค์ ทำให้หัวเมืองใหญ่น้อยต่างส่งทูตเชิญเครื่องราชบรรณาการมาอ่อนน้อมขอเป็นเมืองขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยาอย่างมากมาย และบ้านเมืองก็สงบว่างเว้นจากราชกิจสงคราม

สมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราชก็ทรงมีพระราชดำริในการทะนุบำรุงบ้านเมืองและชำระตัวบทกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ได้อย่างมีความสุขและได้รับความเป็นธรรม

พระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาฉบับหลวง บันทึกว่า

“สมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช ครั้น ๙๕๗ ปีมะแม สัปตศก ทรงพระกรุณาตั้งพระราชกำหนดกฎหมายพระอัยการ แลส่วนสมพิศอาราชนอนตลาดและพระกัลปนาถวายเป็นนิตยภัต แก่พระสงฆ์ราชาคณะคามวาสี อรัญวาสีบริบูรณ์”

สมเด็จพระเอกาทศรถอนุชาธิราชหรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์บรมราชาธิราช เสวยราชสมบัติครองกรุงศรีอยุธยาได้เพียงไม่นาน ในช่วงระยะเวลาที่พระองค์ปกครองแผ่นดินนั้น พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง มีระเบียบแบบแผนในการปกครองและพยายามที่จะหลีกเลี่ยงในราชกิจสงคราม ทั้งทรงโปรดให้หัวเมืองใหญ่น้อยที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่กันอย่างมีความสุข สิ้นการพยายาทจองเวรปรองคอง สมัครสมานสามัคคีระหว่างกัน

การสงครามในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ

อยุธยา พ.ศ. ๒๑๔๘ - ๒๑๕๓ ครองราชย์ ๕ ปี ราชวงศ์สุโขทัย

ในรัชกาลของสมเด็จพระเอกาทศรถ บ้านเมืองเรียบร้อย และโดยเหตุที่พระองค์ทำสงครามคู่กันมากับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเป็นนักรบ จึงเป็นที่ยำเกรงแก่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง และพระองค์ก็ไม่มีพระประสงค์ที่จะแผ่อาณาเขตที่กว้างใหญ่ไพศาลแล้วออกไปอีก

การทหารสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ประเทศใกล้เคียงหวาดเกรง ไม่กล้ารุกรานไทย มีการเปลี่ยนแปลงบ้างคือ

๑. คั่งกรมทหารอาสา

ด้วยปรากฏว่ากำลังพลของไทยลดน้อยลงไปมาก จึงต้องยอมรับเอาชาวต่างชาติเข้ามาเป็นทหาร เรียกว่า “ทหารอาสา” โดยจัดแยกเป็นพวกๆ ตามความชำนาญในการรบ และเชื้อชาติ จึงเกิดกรมทหารอาสาขึ้นหลายกรม เช่น กรมทหารอาสาญี่ปุ่น กรมทหารอาสาจาม กรมทหารแมนบิน (ชาวโปรตุเกส) ทหารอาสาเหล่านี้เพิ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ

๒. ไทยชำนาญในการหล่อปืนใหญ่

ช่างไทยมีความชำนาญในการหล่อปืนใหญ่อำริคดีมีชื่อเสียงมาก เข้าใจว่าน่าจะเรียนรู้จากพวกโปรตุเกสและฮอลันดา ผสมกับความชำนาญแต่เดิมในการหล่อพระพุทธรูป ระฆังมาก่อน กล่าวกันว่าเคยส่งไปให้โชกุนในประเทศญี่ปุ่นเป็นของบรรณาการตอบแทน โชกุนมีหนังสือตอบขอบคุณชมเชยคุณสมบัติปืนไทยเป็นอันมาก พร้อมกับให้ไทยช่วยหล่อให้อีก

เหตุการณ์ในพม่า

ในปลายรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร มีชาวโปรตุเกสคนหนึ่งชื่อฟิลิป เดอ บริโต ได้เข้ามาอยู่กับพระเจ้าเยโซ พระเจ้าเยโซให้มาอยู่ที่เมืองสิริเยม เป็นผู้ชำนาญในการใช้ปืนใหญ่ มอญพากันเกรงกลัว ต่อมาได้พิพาทกันเอง ฝ่าย เดอ บริโต สามารถจับพระมหาอุปราชาไว้เป็นตัวประกันได้ พระเจ้าเยโซต้องยอมส่งญายกเมืองสิริเยมให้เดอ บริโต อยู่เป็นอิสระ ใน พ.ศ.๒๑๔๖ ก่อนสมเด็จพระนเรศวรสวรรคต ๒ ปี

พงศาวดารพม่าว่า เดอ บริโต แข็งเมืองได้เพราะไทยให้การสนับสนุน และอาจมาทาบตามพระยาทะเลเป็นไมตรีด้วย พอถึงสมัยพระเอกาทศรถ พระยาทะเลก็ยกลูกสาวให้แต่งงานกับลูกชายของเดอ บริโต โดยเห็นว่า เดอ บริโต คงได้มาสามีภักดีขึ้นอยู่กับไทย ต่อมา เดอ บริโต ก็เข้าไปยึดเมืองหงสาวดี และเมืองต่างๆ ที่อยู่ตามปากแม่น้ำอิระวดีไว้

ฝ่ายพระเจ้าอังวะผู้เป็นราชบุตรพระเจ้านยะยงรวมทั้งถึงแก่พิราลัยเมื่อหลังจากกลับจากเมืองแสนหรือนั้นได้ครองเมืองแทนพระบิดา เป็นผู้เข้มแข็งยกกำลังมาตีเมืองแปรได้ใน พ.ศ. ๒๑๕๐

ข้อพิจารณา

๑. ในตอนต้นรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์มาแล้วว่า มีความแนบแน่นเพียงใดในคำให้การของขุนหลวงหาวัด (ฉบับหลวง) ได้กล่าวถึงสมเด็จพระเอกาทศรถตอนที่สมเด็จพระนเรศวรยังอยู่ที่พม่าว่า

“จึงพระราชบุตรน้อย พระนามชื่อพระเอกาทศรถนั้น ขึ้นว่าราชการงานกรุงแทนที่พระบิดา เป็นแต่ที่มหาอุปราชารักษารานี้ไว้ด้วยพระนเรศวรเสฐายังมีอยู่พระองค์หนึ่ง จึงไม่ก่เชกศรี ด้วยพระองค์นั้นใคร่พระเชษฐายังนัก จึงว่าราชการงานทั้งปวงแทนที่ แล้วรักษารานีเขตขันธไว้ท่าพระเชษฐาอิราษ”

๒. ตามคำให้การของขุนหลวงหาวัด (ฉบับหลวง) เดียวกันนี้ ได้กล่าวเมื่อตอนที่สมเด็จพระนเรศวรกลับมาจากเมืองพม่า และสมเด็จพระเอกาทศรถได้นำกำลังขึ้นไปรับว่า

“อันพระเอกาทศรถนั้น ก็ยกไปทันพระพี่ยาที่ตำบลเล่นแต่เขางาม ทั้งสองพระองค์โสมนัสสาทรงพระยินดียิ่งนัก พระเอกาทศรถจึงกราบลงกับพระบาทพระพี่ยา พระเชษฐานั้นก็สรวมกอดเอาทันใจ ทั้งสองพระองค์ปรีดีเปรมเกษมศรี แล้วมีพระทัยยินดียิ่งนัก ไม่มีสิ่งใดจักเปรียบได้...”

เหตุการณ์ในพม่าต่อ

ในรัชกาลของสมเด็จพระเอกาทศรถ เรื่องราวของเดอ บริโต ที่มาสนิสนมกับพระยาพะละนั้น ต่อมาสนิทกันจนถึงพระยาพะละยกลูกสาวให้แต่งงานกับลูกชายของเดอ บริโต ให้สกุลเกี้ยวทองกัน เห็นว่า เดอ บริโต คงได้มาสาวมิกัดดีต่อไทย เพราะเกรงพระเจ้ายะไซและคงอู่จะอาฆาตพยาบาท และตนเอง ก็ต้องการขยายอาณาเขตออกไปอีก

เมื่อตั้งตัวได้ เดอ บริโต ก็ไปยึดเมืองหงสาวดีซึ่งเป็นเมืองร้าง ได้อาณาเขตตั้งแต่พะสมไปจนถึงเมือง สิเรียมไว้ในอำนาจ การค้าขายในเมืองพม่าที่ต้องไปทางทะเลจึงตกอยู่ในมือของเดอ บริโต

ฝ่ายทางเมืองอังวะ

พระเจ้าอังวะผู้เป็นราชบุตรของพระเจ้านระของรามที่ถึงแก่พิราลัยเมื่อกลับไปเมืองแสนหวิ ครั้นได้ครอง เมืองแทนบิดา ก็ทำพิธีราชาภิเษก ทรงพระนามว่า พระมหาธรรมราชา แล้วพยายามทำนุบำรุงรัฐพล

พระเจ้าอังวะพระองค์นี้มีพระปรีชาสามารถยิ่งกว่าเจ้านายที่ตั้งเป็นอิสระในเมืองพม่าแห่งอื่นๆ เมื่อรวบรวมกำลังได้ก็ทำสงครามแผ่อาณาเขตให้กว้างขวางออกไป ได้นำกำลังลงมาตีเมืองแปรได้ใน พ.ศ. ๒๑๕๐

ความสัมพันธ์กับต่างชาติจากยุโรป

โปรตุเกส พวกโปรตุเกสแล่นเรืออ้อมทวีปแอฟริกาทางตะวันออก ถึงประเทศต่างๆ ก่อนฝรั่งชาติอื่น มีความชำนาญในการใช้ปืนไฟใหญ่น้อย เทียวแย่งชิงเมืองท่าค้าขายตามชายฝั่งทะเลมาเป็นระยะตั้งแต่แอฟริกา อินเดีย มะละกาในแหลมมลายู และเมืองมาเก๊าในจีน พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสตั้งอุปราชไว้ปกครองหัวเมืองขึ้นเหล่านี้อยู่ที่เมืองกัวในอินเดีย พวกชาวโปรตุเกสก็เที่ยวแสวงหาประโยชน์ตามประเทศต่างๆ จึงมีพวกโปรตุเกสเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระไชยราชาธิราช ได้ทำความชอบครั้งทำการรบกับพม่าที่เมืองเชียงกราน จนได้พระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เหนือคลองตะเคียนและสร้างวัดได้ ความความต้องการ

ฮอลันดา เวลาว่างเลยไปเกือบถึงร้อยปี พวกฮอลันดาจึงแล่นเรือมาถึงทางตะวันออก มาได้เมืองบันตัมในชวาเป็นที่ตั้งค้าขายก่อน แล้วจึงเลยเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยาในตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร และเข้ามาทำการต่อมาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ

การเป็นปรปักษ์ระหว่างโปรตุเกสและฮอลันดา ฮอลันดาและโปรตุเกสมีความขัดแย้งกันคือ ศาสนา พวกโปรตุเกสนับถือโรมันคาทอลิก พวกฮอลันดานับถือโปรเตสแตนต์ การที่นับถือลัทธิต่างกันนี้ จึงเกิดการรบกันในยุโรป และลุกลามมารบกันถึงทางตะวันออกอยู่เนืองๆ การค้า พวกฮอลันดาชำนาญในการใช้เรือรบมากกว่าพวกโปรตุเกส แต่กำลังทางบกน้อยกว่า จึงไม่กล้าตีหัวเมืองขึ้นของโปรตุเกส เป็นแต่เที่ยวค้าขายแข่งตามเมืองต่างๆ ที่ยังเป็นกลาง

อุบายของพวกฮอลันดา พวกฮอลันดาสืบสวนพฤติกรรมของพวกโปรตุเกสที่เข้ามาค้าขาย ได้ความว่า

๑. พวกโปรตุเกส มักเที่ยวคบขี้ฉ้อแห่งชาวตะวันออกด้วยถือว่ามั่งคั่งมากกว่า
๒. พวกโปรตุเกสรับสัญญาต่อไปที่กรุงโรมว่าจะมาช่วยแม่ศาสนา จึงพยายามที่จะให้ชาวตะวันออก เข้ารีตด้วยอุบายต่างๆ ทำให้ชาวตะวันออกเกลียดชังพวกโปรตุเกสเป็นส่วนมาก

เมื่อทราบความ พวกฮอลันดาจึงเปลี่ยนความประพฤติเสียใหม่ ทำโอ้อ้อมอารีเอาใจพวกชาวเมืองหวังที่จะให้ได้ประโยชน์ทางการค้าแข่งพวกโปรตุเกสเป็นประมาณ

อังกฤษ พวกอังกฤษก็ออกมาค้าขายพร้อมๆ กับพวกฮอลันดา แต่เข้ามาเมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ

พวกฮอลันดาและอังกฤษมาทราบว่าการภายในบ้านเมืองของประเทศทางตะวันออกนี้ สุดแล้วแต่พระราชหฤทัยของพระเจ้าแผ่นดิน พวกนี้จึงทูลขอให้พระเจ้าแผ่นดินของตนมีพระราชสาส์นมาทรงฝากฝังพวกพ่อค้าที่มาค้าขาย พ่อค้าเหล่านี้ได้เชิญพระราชสาส์นกับเครื่องราชบรรณาการมา ฝ่ายเจ้าของประเทศก็รับรองพวกพ่อค้าในฐานะเป็นทูตเชิญพระราชสาส์น พ่อค้าฮอลันดาและอังกฤษเหล่านี้จึงได้เข้าเฝ้า และได้รับการสนับสนุนจากเจ้าของประเทศแทบทุกแห่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฮอลแลนด์

ฮอลแลนด์ กรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๕๐

ฮอลแลนด์

เจ้ามอริซในราชวงศ์ออเรนจ์แห่งฮอลแลนด์ มีพระราชสาส์นส่งเครื่องบรรณาการเข้ามาถวายสมเด็จพระเอกาทศรถเมื่อขึ้นเสวยราชย์

กรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระเอกาทศรถมีพระประสงค์จะตอบแทนตามราชประเพณี พวกฮอลันดาได้จัดเรือมารับราชทูตไทยที่เชิญพระราชสาส์น และเครื่องบรรณาการไปถึงยุโรปใน พ.ศ. ๒๑๕๐ และเมื่อทูตไทยกลับมา เจ้ากรุงฮอลแลนด์ได้ฝากปืนใหญ่กับเครื่องศัตราวุธและของดีต่างๆ มาถวายเป็นไมตรีอีกหลายอย่าง

พวกโปรตุเกสคิดร้าย

การที่พวกฮอลันดาเป็นไมตรีกับไทย เมื่ออุปราชที่เมืองกัวทราบเรื่อง ก็คิดปรารถนาจะมาชิงเมืองเมาะตะมะไปเสียจากไทย ด้วยเกรงว่าพวกฮอลันดาตามมาเข้ากับไทย จะมาขอเมืองเมาะตะมะไปทำการค้าแข่งกับพวกโปรตุเกส แต่ต้องระงับความคิดนี้ไป เพราะเห็นว่าไทยยังมีกำลังมาก และประจวบกับได้ช่องทางที่จะร่วมมือกับเมืองสิริเยม ก็เกิดรบกับพม่าขึ้น พม่ารบชนะโปรตุเกส พม่าก็เลยกำเริบมารบกับไทยในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ

กองทัพไทยไประงับการจลาจลที่เชียงใหม่

เชียงใหม่ พ.ศ. ๒๑๕๐

ใน พ.ศ. ๒๑๕๐ พระเจ้าเชียงใหม่มีนรธาอ้อทิวาลัย จึงเกิดการจลาจลในเชียงใหม่ กองทัพอยุธยาต้องขึ้นไประงับเหตุ ดังปรากฏในบันทึกเอกสารของฮอลันดาว่า

“กองทัพของพระเจ้าแผ่นดินสยามรบพุ่งอยู่ในเมืองเชียงใหม่เป็นเวลา ๗ เดือน สาเหตุมาจากการสืบบัลลังก์ที่นั่น”

พม่าถือโอกาสเข้ามาแทรกแซงโดยส่งกองทัพเข้าโจมตีเชียงใหม่ แต่ไม่สำเร็จ หลังจากนั้นเหตุการณ์สงบเป็นปกติ

ไทยได้คงอุมาเป็นข้าขอบขัณฑสีมา

พ.ศ. ๒๑๕๒

ครั้นเมื่อพระเจ้าตองอูถึงแก่พิราลัย นั้ตจินหน่องราชบุตรซึ่งเป็นมหาอุปราชาได้ครองเมืองตองอู เห็นว่า พระเจ้าอังวะคงจะลงมาตีเมืองตองอูในไม่ช้า เกรงจะสู้ต้านทานไม่ไหว จึงแต่งทูตเชิญศุภอักษร กับต้นไม้เงินทองและเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายสมเด็จพระเอกาทศรถ อ่อนน้อมยอมเป็นข้าขอบ ขันพลีมาของกรุงศรีอยุธยา เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๑๕๒

ต่อมาไม่นาน พระเจ้าอังวะก็นำทัพมาตีตองอู พระเจ้าตองอูขอกำลังจากไทยไปช่วย สมเด็จพระเอกาทศรถมีรับสั่งให้ พระยาทะเลาะ กับ เดอ บริโต ไปช่วย แต่ทั้งสองเคลื่อนทัพไปช้าไป พระเจ้าตองอู ยอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าอังวะเสียก่อน พระเจ้าอังวะกวาดต้อนผู้คนไปแล้วบังคับให้พระเจ้าตองอูวางกำลัง คอยสกัดทัพพระยาทะเลาะ และ เดอ บริโต ครั้นเมื่อคนทั้งสองไปถึงก็ได้ต่อสู้กันบ้างเล็กน้อย พระเจ้าตองอู ก็ยอมอ่อนน้อมอีก

พระยาทะเลาะ เห็นว่าพระเจ้าตองอูมีใจออกห่าง จึงให้บริพรมิสมิบัติ กวาดต้อนผู้คนลงมาแล้ว เมาเมืองตองอูเสีย แล้วนำตัวพระเจ้าตองอูลงไปด้วย

ข้อพิจารณา

เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้ว สมเด็จพระนเรศวรทรงนำทัพไปตีเมืองตองอู เพื่อที่จะยึดตองอูให้ได้ ใน พ.ศ. ๒๑๔๒ การใช้กำลังทหารทำสงครามในครั้งนั้น สมเด็จพระนเรศวรกระทำการไม่สำเร็จดังที่ ได้รับทราบแล้ว

แต่พอถึง พ.ศ. ๒๑๕๒ สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ก็ได้ตองอูมาไว้ในอำนาจโดย ทางการเมือง มีต้องเสียเลือดเสียเนื้อแต่ประการใดเลย ถึงคราวที่พระองค์จะได้ก็ได้มาด้วยพระบรมเดชานุภาพของพระองค์เอง

รูปภาพ สมเด็จพระเอกาทศรถ

ภาคผนวกจากพระเอกาทศรถสู่อำนาจวงศ์จักรี

พระองค์ดำได้เคลื่อนกองทัพไปตีเมืองอังวะแต่ละหว่างทางพระองค์ท่านทรงประชวรเป็นมิที่หน้าผากทรงติดเชื่อไม่มียาวิชาพระวรวงศ์ทรงลงๆ พระองค์ท่านทรงทราบด้วยตนเองว่า คงจะถึงคราที่พระองค์จะต้องยกพระราชบัลลังก์ของตนเองให้พระเอกาทศรถจึงได้เชิญพระเอกาทศรถมาสั่งราชการเป็นที่สำเร็จสามเพลาเท่านั้น กษัตริย์นักรบไทยได้พักผ่อนแล้วชิวก็ปลาวสานหลังจากนั้น พระเอกาทศรถจึงเสด็จขึ้นครองราชเป็นพระเจ้าแผ่นดินต่อจากสมเด็จพระนเรศวรเจ้าอย่างสง่างาม พระองค์ท่านมีพระปรีชาสามารถสูงเพราะเหตุว่าพระบิดาของพระองค์ท่านเป็นผู้สอนกลยุทธ์ในการรบและการปกครองและยังได้รับความรู้ในสิ่งที่พระเชษฐาสั่งสอนให้ในเรื่องการออกรบ ในการเป็นแม่ทัพนายกองหลายต่อหลายครั้งฉะนั้น สิ่งที่พระเชษฐาได้ตำรับว่า สักวันหนึ่ง เอกาทศรถจะยิ่งใหญ่ที่สุดในชมพูทวีปก็เป็นดั่งนั้นจริงๆ พระองค์ท่าน ได้ขยายอาณาจักรลงมาทางใต้ต่อต้านขวานทองของไทยจนถึงแหลมมาลาโย ได้มาด้วยพระบารมีจริงๆ ไม่มีการเสียเลือดเนื้อเลือดตกยางออก อาณาจักรของพระองค์มีแต่ความสุขมีแต่สิ่งสวยงาม เพชรนิลจินดาเม็ดเม็ดแก้วแหวนเงินทองที่ประเทศราชถวายให้ด้วยความเต็มใจ พระองค์ท่านมิได้เก็บทรัพย์เหล่านั้นไว้กับตัวเองเม็ดเม็ดในท้องพระคลังเก็บแล้วก็ยังไม่หมดสิ้นออกมามากมาย ตั้งคำที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินเกิดมาเพื่อแผ่นดินจริงๆ ฉะนั้นจึงได้เอาทรัพย์ศฤงคารทั้งหลายออกแจกจ่ายแก่ประชาชนของพระองค์อย่างมากมายมหาศาล ช่วยของแต่ละประเทศก็หลังไหลกลับเข้ามาอีกไม่มีที่สิ้นสุด ล้นออกมาจากท้องพระคลัง ยามนั้น อโยธยาสยามประเทศจึงสวยที่สุดในโลก และร่ำรวยที่สุดในโลก พระองค์ให้นำเพชรนิลจินดาทองเหล่านั้นไปสร้างองค์พระพุทธรูปสร้างเจดีย์ สร้างพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้ประชาชนของพระองค์ได้เป็นเจ้าของและได้ชื่นชมบารมีแห่งสยามประเทศ

ในปลายสมัยของพระองค์มีกลุ่มหนึ่งที่มีใหญ่ใฝ่สูงอยากเป็นเจ้าของทรัพย์เหล่านั้นจึงได้ยุแยงตะแคงรัวประชาชนให้แตกแยกออกเป็นสองสามหมู่และก็เอาจังหวะนั้น จังหวะที่ประชาชนแตกแยกกันเริ่มที่จะก่อกบฏ เพื่อยึดครองอำนาจแต่ด้วยพระองค์มีพระปรีชาสามารถและมองเห็นว่าการอันข้างหน้าอโยธยาจะเจอพายุแห่งความโกลาหล พายุแห่งความหลง พายุแห่งความเห็นแก่ตัว ประชาชนของพระองค์จะลำบาก จึงได้คิดวางแผนกลยุทธ์ไว้ล่วงหน้าให้กับประชาชนของพระองค์ในอนาคต ไม่คิดเลยว่าการวางแผนของพระองค์นั้นจะมีผลเลยมาจนถึงปัจจุบัน คนไทยได้รับอานิสงส์จากพระองค์ท่านอย่างสุขสบายจนถึงทุกวันนี้ กุศโลบายของพระองค์นั้นก็คือ นำทหารกล้าที่ติดตัวพระองค์ท่านมาแบ่งออกเป็นสามส่วน ส่วนแรกพระองค์ท่านให้นำพระราชโอรสของพระองค์ ออกไปอยู่ที่บ้านสะแกกรัง(อุทัยธานีปัจจุบัน) อีกส่วนหนึ่งให้อยู่กับพระองค์ท่านที่อโยธยา ส่วนที่สามคือส่วนสุดท้ายให้ออกตระเวนหัวเมือง แล้วนำบุคคลที่เป็นเพื่อนของพระโอรสไปขึ้นเป็นเจ้าเมืองหัวเมืองรอบๆ อโยธยา แล้วยังสั่งอีกว่า ลูกหลานของทหารกล้าทั้งสามส่วน เมื่อโตเจริญวัยขึ้นมา ก็ให้รับราชการเป็นทหารตั้งพ่อเขา ทหารสามส่วนเวียนเข้ามารับราชการแล้วก็นำไปปฏิบัติต่อเนื่องมาจนพระองค์ท่านสวรรคต ใครเล่าจะรู้เท่ากับทหารสามส่วนว่าพระองค์ท่านนั้นได้ตำรับและมองการณ์ไกลเป็นเช่นไร หลังจากนั้นพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นตามประเพณีเรื่อยมา อโยธยาก็ยังอยู่อย่างสุขสบายทรัพย์ศฤงคารที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ทำให้บุคคลที่ไม่ได้หวังดีหวังแต่ลาภ ยศ สรรเสริญ อยากได้ทรัพย์สิ้นเป็นของตัวเองได้ยุแยงตะแคงรัวทำให้อโยธยาเกิดการแตกแยก พม่าซึ่งได้รอนี้มานานแล้วกว่าสองร้อยปี ได้ข่าวว่าในแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศได้เกิดการแตกแยก จึงได้ส่งไส้ศึกเข้ามาในอโยธยา คนไทยในสมัยนั้นเป็นไส้ศึกเสียเอง ทำให้อโยธยาระส่ำระสาย ทหารกล้าทั้งสามกลุ่มได้ประชุมกันแล้วว่าจะต้องเอาคนที่อยู่ในหัวเมืองที่เก่งที่สุดเข้ามาอยู่ในอโยธยาเพื่อปกป้องเมือง เพราะสมเด็จพระเจ้าเอกทัศนั้นอ่อนแอมาก คนที่ถูกเลือกให้มาอยู่ในกรุงศรีอยุธยานั้นก็คือ หลวงยกกระบัตรเมืองตากเมื่อเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาแล้วจึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพระยา

วชิรปราการ พระยาวชิรปราการนั้นได้สังเกตเห็นแล้วว่าจีนอยู่ต่อไปกรุงศรีอยุธยาก็มีแต่จะล่มจมเนื่องจากไม่มีความสามัคคีกันเลยแม้แต่กลุ่มเดียว

องค์พระมหากษัตริย์เองก็อ่อนแอ มิได้ใฝ่การรบ จึงตัดสินใจพาทหารกลุ่มนี้ออกตีฝ่าเมืองออกไปยังชลบุรี ระยอง และไปตั้งค่ายอยู่ที่เมืองจันทบุรีพ่ายกองทัพเข้ามาตีถึงบ้านบ้านหนึ่ง นั่นคือบางระจัน บางระจันต้านพม่าถึงแปดครั้ง ถึงได้แตกเนื่องจากไม่มีอาวุธต่อสู้กับพม่า แต่หัวใจของคนบางระจันต่อสู้กับพม่าเพื่อที่จะรักษา มาตุภูมิ ของตนเองไว้ให้ลูกให้หลาน มิได้เหมือนอโยธยา ที่เกิดแต่การแตกแยก พม่าเข้าตีอโยธยาแตก เผาบ้านเผาเมือง เผาทองเพชรนิลจินดาไปจนสิ้น ศพเกยตื้นอโยธยา แม้แต่พระ ทพพม่าก็ไม่ได้ละเว้น หลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นเพื่อนกับพระยาวชิรปราการ กำเนิดจากบ้านสะแกกรัง รับราชการเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ได้แลเห็นพม่าเผากรุงศรีอยุธยา ด้วยน้ำตาแห่งวีรบุรุษชาติ ท่านให้นายบุญมา น้องชายของท่าน รับมารดาและภรรยาของหลวงยกกระบัตรเมืองตาก นำไปส่งให้ที่จันทบุรี และสมทบอยู่ที่นั่น จนพม่าเคลื่อนทัพออกไปหมดแล้ว พระยาตากได้สัญญาแยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาผ่านกรุงธนบุรีตีจนแตก ได้กรุงศรีอยุธยาคลับคืน แต่ไม่มีใครสามารถกู้ได้เนื่องจากการก่อกบฏที่ใหม่หมดแล้วนั้น ใช้เงินมหาศาล ยามนั้นประชาชนอดอยากไม่มีข้าวจะกิน สิ่งที่พระองค์ท่านตัดสินใจทำนั้นก็คือ ไปตั้งเมืองใหม่ตั้งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี แล้วแต่งตั้งหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรีเป็นพระยาจักรี พระยายมราช ตามลำดับ พระยาจักรีอาสาไปตีลาวเอาส่วยมาให้กับธนบุรีเพื่อเอาไว้สร้างบ้านเมือง อัญเชิญพระแก้วมรกตกลับมา จึงได้แต่งตั้งเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พระเจ้ากรุงธนบุรีบูรณะบ้านเมืองจนสว่างงาม ชาวไปถึงพม่า พระเจ้าปดุง จึงได้ดำริว่าจะยกกองทัพมาตีกรุงธนบุรีให้ราบเรียบภายในสามปี สองพระองค์จึงร่วมมือกันในการที่จะหาทรัพย์เพื่อที่จะมาซื้ออาวุธ ต่อสู้กับพม่า พระเจ้าตากพระองค์ท่านมีเชื้อสายจีน ท่านอาสาไปกู้เงินจีนเพื่อซื้ออาวุธมาต่อสู้กับพม่า ส่วนหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรีหรือสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกไปป้องกันเมืองชายแดนที่เขมร ตีเขมรจนชนะ แล้วยกพระราชโอรสของพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นเป็นกษัตริย์ที่นั่น เหตุการณ์ช่วงนี้ขาดตอนไป แต่ในพงศาวดารยังบอกอีกว่า สองพระองค์ยอมเสียประวัติศาสตร์ของตนเองเพื่อแผ่นดินไทยและคนไทยในอนาคต คนหนึ่งยอมว่าตนเป็นบ้า อีกคนหนึ่งยอมว่าตนแย้งพระเจ้าตาก แต่แท้ที่จริงแล้วถ้าคนไทยนึกให้ดี พระเจ้ากรุงธนบุรีพระองค์เสียสละเพื่อรอเวลาแบบพระมหาธรรมราชา คือรอคอยวันที่ท่านจะทูลคืนพระราชอำนาจแห่งพระนครเจ้า เนื่องจากสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นหลานของพระเอกาทศรถ ซึ่งเกิดจากลูกที่บ้านสะแกกรังหลานเจ้าแม่ตูลีต เพราะฉะนั้นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงตีแผ่นดินถวายให้กับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใหญ่อย่างที่ไม่เคยมีพระเจ้าแผ่นดินองค์ไหนตีได้ใหญ่แบบนี้ วันนั้นเราวัดเส้นศูนย์สูตร ไทยเราใหญ่กว่าอินเดีย ตั้งแต่รัชกาลที่หนึ่งจนถึงรัชกาลปัจจุบัน พระสายโลหิตมิได้เปลี่ยนแปลงเลย เพราะฉะนั้นราชวงศ์จักรีจนถึงองค์ปัจจุบันทุกพระองค์คือ พระสายโลหิตแห่งราชวงศ์สุโขทัยและราชวงศ์สุวรรณภูมิรวมกัน พระเอกาทศรถยิ่งใหญ่อย่างที่สมเด็จพระนครเดวิดกล่าวไว้ว่า สมเด็จพระเอกาทศรถจะเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในชมพูทวีปและมีพระสติปัญญาเป็นเลิศ นี่ก็คือข้อที่ทำให้เราได้เห็นว่า สมเด็จพระเอกาทศรถได้วางอนาคตของชาติมาจนถึงทุกวันนี้ พระสายโลหิตของพระองค์ปกป้องมาจนถึงพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน ทุกพระองค์เป็นหลานแล้วก็เป็นเหลนของพระสุริโยทัย ฉะนั้นสมเด็จพระเอกาทศรถ จึงเป็นมหาราชอีกองค์หนึ่งที่คนไทยจะลืมเสียมิได้ จากราชวงศ์หนึ่งมาอีกราชวงศ์เพื่อไม่ให้ลูกหลานเป็นหนี้ใคร เราคนไทยออกตั้งญัตต์อมหาราชแห่งชาวไทยทุกพระองค์ที่กำเนิดเกิดมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่เราได้อาศัยได้ร่มพระบรมโพธิสมภารกระนั้นหรือ ลูกหลานไทย ทหาร ๓ ส่วนนั้น แปรมาเป็นทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และเป็นทหารที่มีความสว่างงาม มีวิชาทหารที่ไม่เหมือนประเทศใดในโลก มี

ไม่มีมียุทธวิธีที่ไม่มีประเทศใดเทียบได้ด้วยความจงรักภักดีของทหารกล้าคู่พระบารมีมาจนทุกวันนี้ ชาตโดโว
ซึ่งทหารของชาติ ย่อมตกเป็นทาสของชาติมหาอำนาจตลอดไป

รูปแผนที่สยามประเทศสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
(ในสมัยนั้นเราวัดเส้นศูนย์สูตร ประเทศไทยมีพื้นที่ที่ใหญ่กว่าอินเดีย ไม่มีพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดในสยามขยาย
แผ่นดินได้ใหญ่เท่ากับสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก)

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รูปภาพ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าปราสาททอง ทรงประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๕ เล่ากันว่าเมื่อทรงประสูตินั้นบรรดาพระประยูรญาติได้เห็นพระกุมารน้อยคล้ายกับมีรัศมีและมี ๔ พระกรเหมือนสมเด็จพระนารายณ์ ดังนั้นพระองค์จึงได้รับพระราชทานนามว่า “พระนารายณ์ราชกุมาร” ด้วยเหตุนี้นั่นเอง

สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระอนุชาคือ “เจ้าฟ้าอภัยทศ” และมีพระชนิษฐาองค์หนึ่งคือ “พระราชกัลยาณี”

สมเด็จพระนารายณ์นั้นทรงเป็นหลานของสมเด็จพระเอกาทศรถ จึงกล่าวได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นสายเลือดของกษัตริย์อศนักรบไทยโดยแท้

สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญแตกต่างไปจากวีรกษัตริย์พระองค์อื่นๆ เนื่องจากพระราชกรณียกิจอันโดดเด่นของพระองค์นั้นมุ่งเน้นไปในทางการปกครองและเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศเพื่อให้บ้านเมืองเจริญรุดหน้าขึ้นไปในอีกระดับหนึ่ง

ความเฉลียวฉลาดและพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระนารายณ์เป็นที่ยกย่องไปถึงต่างประเทศ แต่สำหรับเหตุที่พระองค์ได้ทรงขึ้นครองราชย์นั้นก็เป็นที่แปลกแตกต่างจากกษัตริย์อื่นๆ ทั่วไปด้วยเช่นกัน

เหตุเกิดจากพระชนิษฐาของสมเด็จพระนารายณ์คือ

“พระราชกัลยาณี” นั้นทรงมีพระรูปโฉมงดงามเป็นอย่างนัก จนกระทั่งผู้เป็นพระเจ้าอาคือ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา ซึ่งเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยาได้เป็นเวลา ๒ เดือนเศษแล้วนั้นบังเกิดความเสนาหาใคร่จะได้พระราชกัลยาณีมาเป็นพระสนม

ฝ่ายพระราชกัลยาณีนั้นได้หนีออกมาฟ้องสมเด็จพระนารายณ์ว่าพระเจ้าอาคิดไม่ดีไม่งามกับคน สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงกริ้วนักด้วยเพราะทรงรักนับถือสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาเปรียบตั้งว่าเป็นพระราช บิดาของตน สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงได้แจ้งความประพฤติดันไม่ดีไม่งามนี้แก่บรรดาขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวง ซึ่งทุกฝ่ายก็ล้วนแล้วแต่เข้าข้างสมเด็จพระนารายณ์ทั้งสิ้น

สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงจัดทัพเข้าทำศึกกับสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ นั้นได้ชัยชนะและได้สำเร็จโทษสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาตามประเพณี

หลังจากนั้นสมเด็จพระนารายณ์ก็เสด็จขึ้นครองราชย์ในวันที่ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ พ.ศ.๒๒๙๙

นักปกครองผู้ชาญฉลาด

สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระสติปัญญาฉลาดลึกซึ้งเป็นยิ่งนักทรงเลือกสรรข้าราชการด้วย วิจารณ์ญาณอันลุ่มลึก โดยทรงเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถและมีความสุจริตซื่อตรงเป็นสำคัญมิได้ทรง เลือกเพราะเห็นว่าผู้ใดเคยรับใช้ใกล้ชิดแต่อย่างใด

การปกครองภายในราชสำนักนั้นสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงมีพระสติรอบคอบและมีความเที่ยงตรง เป็นอย่างยิ่ง ในครั้งหนึ่งได้มีคดีที่มีผู้คิดขงสมเด็จพระนารายณ์ไว้ก่อการกบฏ พระองค์ก็ได้รับสั่งให้จับตัวมาสำเร็จโทษ ในทันที แต่พระองค์ทรงพิจารณาดูก่อนว่าเป็นความจริงหรือไม่ และยังทรงมีน้ำพระทัยอันกว้างขวางถึงกับ ตรัสว่าจะมีทรงสำเร็จโทษผู้ที่คิดกบฏ แต่จะทรงมีน้ำพระทัยออกไปเมษิญหน้ากันแล้วจะทำการสู้รบกันตัวต่อตัว

สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีน้ำพระทัยเลิศล้ำกว้างขวางจนบรรดาเสนาอำมาตย์ข้าราชการบริหารทั้งปวง ต่างก็ชื่นชมในพระราชบารมีของพระองค์โดยทั่วกัน

สมเด็จพระนารายณ์นั้นทรงเป็นห่วงเป็นใยในทุกสุขของราษฎรอย่างยิ่ง ทรงประกาศให้มีการลด ส่วยอากรแก่ราษฎร ๓ ปี ด้วยเพราะทรงมีหทัยราชธรรมอันพิเศษ แม้แต่การศพของสมเด็จพระศรีสุธรรม ราชาขึ้นพระองค์ก็รับสั่งให้จัดพระราชพิธีอย่างสมพระเกียรติ โดยมีการบำเพ็ญพระราชกุศลทุกประการ พระอัฐิธาตุของสมเด็จพระศรีสุธรรมราชานั้นก็ให้อัญเชิญไปบรรจุไว้ที่วัดพระศรีสรรเพชญ์

ในสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์นั้นกล่าวได้ว่าบังเกิดความเจริญความทันสมัยขึ้นอย่างเห็น ได้ชัด เนื่องจากว่าสมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงสนับสนุนให้มีการค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง

ในครั้งนั้นชาวฝรั่งเศสได้เข้าสู่กรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก โดยนำเรือกำปั่นบรรทุกสินค้าเข้ามาขาย ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ก็ได้รับสั่งให้ต่อเรือกำปั่นใหญ่เพื่อหวังให้นำสินค้าจากไทยนำไปขายออกนอกประเทศ บ้าง

สมเด็จพระนารายณ์ได้ให้ล่ามสอบถามวิธีการนำเรือกำปั่นลงจากอู่จากชาวฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาถึงกรุง ศรีอยุธยา ซึ่งปรากฏว่าพ่อค้าฝรั่งเศสผู้เฉลียวฉลาดคนนั้นได้อาสาที่จะนำเรือออกจากอู่ให้จนสำเร็จ สมเด็จ พระนารายณ์จึงพระราชทานรางวัลให้และแต่งตั้งให้พ่อค้าฝรั่งเศสผู้นั้นเป็น “หลวงวิไชยเณทร์”

การที่รับหลวงวิไชยเณทร์เข้ามาบริหารราชการในราชสำนักนั้นก็เพื่อเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มิว่าจะเป็น การปกครอง การค้า วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในต่างประเทศ ซึ่งนับได้ว่าเป็นพระปรีชา สามารถของสมเด็จพระนารายณ์ที่ทรงเล็งการณ์ไกลเป็นอย่างยิ่ง กล่าวได้ว่าทรงเป็นกษัตริย์องค์แรกที่เปิด ประตูของแผ่นดินไทยออกสู่โลกภายนอก

ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ได้บังเกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าในหลายๆ ด้าน ด้วยเพราะพระองค์ทรงศึกษาและเรียนรู้จากชาวฝรั่งเศสที่พระองค์ท่านบำรุงชุบเลี้ยงอยู่

แม้จะทราบว่ามีฝรั่งเศสมีกล้องส่องทางไกล มีปืนไฟ มีนาฬิกา และการหลอมเงินเป็นท่อนใหญ่ๆ มีการจำหน่ายลายบนพื้นแผ่นศิลา มีการแกะสลักกระจก และสิ่งประดับประดาต่างๆ วิจิตรอลังการ แต่พระองค์ก็ได้ยกย่องหลงใหลในความเจริญก้าวหน้าของต่างประเทศในทันที แต่พระองค์กลับทรงคิดว่าควรที่จะไปชมดูบ้านเมืองของชาวต่างประเทศเสียก่อนว่ามีความเจริญก้าวหน้าของไทยไปอย่างไรบ้าง

สมเด็จพระนารายณ์จึงรับสั่งให้น้องชายของพระยาโกษาธิบดี

ลงเรือกำปั่นใหญ่ไปเจริญพระราชไมตรี เป็นราชทูตเมืองฝรั่งเศสพร้อมด้วยคณะอุปทูตแห่งกรุงศรีอยุธยา

ในครั้งนั้นเรือกำปั่นใหญ่ใช้เวลา ๔ เดือนจึงถึงฝรั่งเศสพระยาโกษาปานจึงได้ทำหน้าที่ราชทูตไทยเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๒๒๕

สมเด็จพระนารายณ์ทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสได้อย่างงดงาม การที่ส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศจึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ ต่อมาทางฝรั่งเศสก็ได้ส่งบาทหลวงเข้ามาสอนศาสนาในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์นั้นทรงเปิดโอกาสให้ราษฎรไทยสามารถมีอิสระในการเลือกนับถือศาสนาต่างๆ ได้ มีทรงบังคับว่าคนไทยจะต้องนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น

หลังจากทำการเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ปัญหาความยุ่งยากจากการค้าขายกับชาวฮอลันดา และชาวอังกฤษก็ได้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น เพราะฝรั่งเศสต่าง ๆ ส่วนแล้วแต่มีความระมัดระวังตัวมิกล้าสร้างปัญหาใด ๆ ในเมืองไทยอีก

แม้ว่าการมีสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสแต่แรกจะมีปัญหาบ้างเพราะมีผู้รังเกียจเคียดแค้นและทำการขัดขวางอยู่เป็นนิจ แต่ถึงอย่างไรการที่มีหมอสอนศาสนาเข้ามากรุงศรีอยุธยาในครั้งนั้นก็กล่าวได้ว่ามีประโยชน์อย่างมากมาย เป็นต้นว่า มีการตั้งโรงเรียน ดังนั้นประโยชน์ที่เยาวชนไทยจะได้รับการศึกษาจึงมีมากในยุคนั้น

การค้าขายในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง ไทยทำการค้าขายกับชาวฮอลันดา อังกฤษ โปรตุเกส ฝรั่งเศส มลายู ชาว อินเดีย ญี่ปุ่น และจีน ตลาดการค้าในยุคนั้นจึงมีการขยายออกไปอย่างกว้างขวางและเจริญรุดหน้าเป็นอันมาก

ทั้งการทหารก็เกิดประโยชน์ด้วย เนื่องจากว่าพระเจ้าหลุยส์แห่งฝรั่งเศสได้คัดเลือกทหารชั้นดีส่งมาให้เป็นทหารรักษาพระองค์แก่พระนารายณ์

ในกรณีไทยเราจึงได้ศึกษาเรื่องของระเบียบวินัยทางทหารของฝรั่งเศส กรุงศรีอยุธยาในช่วงนั้นจึงได้ทหารช่างฝีมือดีมาให้ความรู้และให้ความช่วยเหลือในการสร้างป้อมกำแพงเมืองต่างๆ แม้กระทั่งอาคารและการประปาที่เราได้มีความรู้จากฝรั่งเศสเป็นอันมาก

การรบ

แม้จะทรงมีบทบาทโดดเด่นในเรื่องการปกครองด้านอื่น ๆ แต่สมเด็จพระนารายณ์นั้นกล่าวแล้วว่าทรงเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของยอดกษัตริย์นักรบแต่โบราณ แม้ว่าในสมัยของพระองค์นั้นจะไม่มีการทำศึกสงครามมาก แต่พระองค์ก็เคยได้ปฏิบัติการกิจการสงครามด้วยเช่นกัน

ในครั้งที่พวกฮ่อยกทัพเข้ามาจะตีเชียงใหม่ เชียงใหม่ได้หันหน้าเข้ามาพึ่งทางกรุงเทพฯ สมเด็จพระนารายณ์จึงยกทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่กลับคืนมาได้ และได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับคืนมายังกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๒๒๕

พ.ศ.๒๒๒๖ พวกมอญหนีพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระนารายณ์ พระองค์จึงโปรดเกล้าให้ชาวมอญนั้น สามารถตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณตำบลสามโคกได้ ซึ่งต่อมาพระเจ้าอึ้งวะได้ยกทัพกลับยังเมืองมอญ จึงได้เกิดปะทะกับทัพไทยซึ่งในครั้งนั้นทัพอึ้งวะถูกทัพไทยตีแตกพ่ายไปในที่สุด

พ.ศ.๒๒๒๗ พระเจ้าอึ้งวะถูกลอบปลงพระชนม์ ทางพม่าเกิดความวุ่นวายระส่ำระสาย สมเด็จพระนารายณ์ทรงเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะตั้งอึ้งวะเสียเพื่อป้องกันมิให้พม่าเข้ามากรุกกรานพวกมอญที่มักหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เสมอ

ทัพของสมเด็จพระนารายณ์บุกโจมตีหงสาวดีและเมืองแปร และยกทัพไปล้อมพุกามไว้ จนกระทั่ง พ.ศ.๒๒๒๘ ต้องยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยา

สร้างราชธานีแห่งที่ ๒

ด้วยความที่ทรงมีสายพระเนตรมองการณ์ไกลอยู่เสมอ สมเด็จพระนารายณ์จึงดำริว่ากรุงศรีอยุธยานั้นแม้จะมีชัยภูมิที่อุดมสมบูรณ์แต่ก็ตั้งอยู่ในจุดที่ล่อแหลมต่อการโจมตีของศัตรูเช่นกัน ดังนั้นจึงได้ทรงโปรดให้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีแห่งที่ ๒ โดยการจัดให้มีการชลประทานที่สะดวกขึ้น อีกทั้งยังทรงสร้างนารายณ์ราชนิเวศน์เป็นพระราชวังที่ประทับอีกแห่งหนึ่งด้วยในเมืองลพบุรีนั้น

ยอดนักปราชญ์

สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นยอดนักปราชญ์ที่ได้ศึกษาค้นคว้าวิทยาการสมัยใหม่อยู่เสมอ พระองค์ได้ทรงนิพนธ์ลิลิตพระลอไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่ราษฎรทั่วไป

ทรงสนับสนุนบำรุงในด้านการศึกษาและศิลปวิทยาการต่าง ๆ ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์นั้นได้มีตำราภาษาไทยอันเป็นประโยชน์อย่างมากมาเกิดขึ้นคือ “หนังสือจินตานิ” ซึ่งได้ใช้เป็นแบบอย่างมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย

พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการอักษรศาสตร์จึงได้ทรงทำนุบำรุงส่งเสริมให้การอักษรศาสตร์นั้นเจริญรุ่งเรือง และได้ทรงสนับสนุนส่งเสริมนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่าง ๆ เป็นอันมาก เป็นต้นว่าศรีปราชญ์ พระโหราธิบดี พระมหาราชครู และพระเจ้าเชียงใหม่ เป็นต้น

พ.ศ.๒๒๓๑ สมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวรหนัก และทรงได้รับความสะเทือนพระทัยอย่างยิ่งในเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างพระเพทราชากับเจ้าพระยา วิไชยเณทร์

บรรดาเสนาอำมาตย์ทั้งปวงนั้นเห็นด้วยกับพระเพทราชาและขุนหลวงสรศักดิ์ว่าเจ้าพระยาวิไชยเณทร์นั้นเป็นชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามก็คงไม่มีความจริงใจต่อราชบัลลังก์ไทย ดังนั้นจึงทำการกบฏและจับเอาเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ไปประหารพร้อมด้วยพระบิย์ ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงรักใคร่ดุจดั่งพระราชโอรส และได้ทรงชุบเลี้ยงพระบิย์มาตั้งแต่เล็กแต่น้อยเนื่องด้วยพระองค์นั้นมีแต่พระราชธิดาไม่มีพระราชโอรสแม้แต่องค์เดียว

เมื่อพระบิย์และเจ้าพระยาวิไชยเณทร์คนสนิทถูกกบฏประหารเช่นนี้สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงชอกช้ำพระทัยเป็นอย่างนัก แต่มีสามารถจะทรงจัดการอันใดได้ด้วยเพราะทรงประชวรหนักอยู่ในขณะนั้น

ในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์ก็ได้เสด็จสวรรคต ณ พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ที่เมืองลพบุรีเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๓๑ ขณะมีพระชนมายุได้ ๕๖ พรรษา รวมระยะเวลาที่ครองราชย์ยาวนานถึง ๓๒ ปีเต็ม

ตลอดรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์นันทนแผ่นดินไทยได้เจริญก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัดในด้าน
วิทยาการใหม่ๆ มีว่าจะเป็นการวิทยาศาสตร์หรือการแพทย์ที่ทรงได้ความรู้จากเจ้าพระยาวิไชยพันธ์และการ
ติดต่อกับบรรดาประเทศต่างๆ

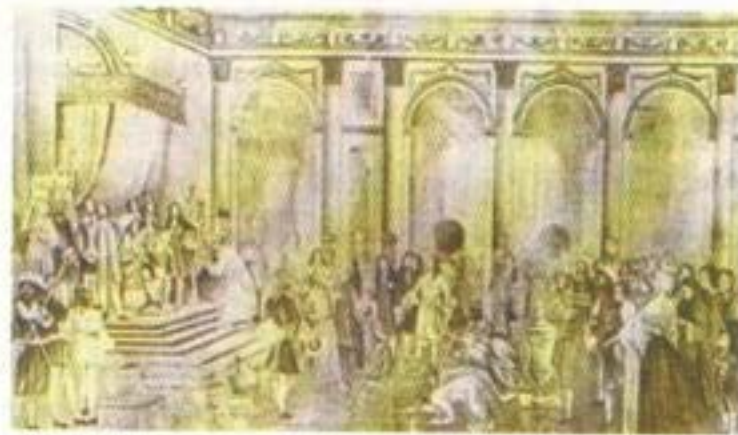
ในจดหมายเหตุของต่างประเทศหลายๆ ประเทศได้บันทึกพระเกียรติประวัติอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระ
นารายณ์ไว้ด้วยความยกย่องสรรเสริญ

กล่าวได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์นันทนทรงมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวอย่างอันดีที่ก่อให้เกิดการ
บริหารปกครองบ้านเมืองในยุคสมัยต่อมา มาเพื่อให้เกิดความทันสมัย

ด้วยพระเกียรติคุณและพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์อันเนืองนิตย์ต่อบ้านเมือง
ประชาชนคนไทยรุ่นหลังจึงได้พร้อมใจกันถวายพระนามสุดดีเฉลิมพระเกียรติของพระองค์ว่าทรงเป็น
“สมเด็จพระนารายณ์มหาราช”

รูปตราพระราชลัญจกร

รูปภาพ ราชทูตสยามนำโดยโกษาปานเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ที่พระราชวังแวร์ซาย ณ วันที่ ๑
กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ (ค.ศ. ๑๖๘๖)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

รูปภาพ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

หลังจากพระยาตาก พร้อมด้วยพลพรรค ประมาณ ๕๐๐ คน ตีฝ่าวงล้อมของพม่า ออกจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่เสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีมะแม พ.ศ.๒๓๐๙ ก่อนกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า มุ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามเส้นทางพระยาตาก ที่บ้านโพธิ์สังหาร แต่ก็ถูกกำลังของพระยาตาก ตีแตกกลับไป พระยาตากได้นำกำลังไปทางแขวงปราจีนบุรี ถึงบ้านพรานนก ได้ต่อสู้กับพม่าอีกครั้ง ได้ตีพม่าจนหนีแตกพ่ายไปอีก ทำให้ชาวบ้านที่หลบซ่อนพม่าอยู่ทั่วไป รู้ข่าวในชัยชนะของพระยาตาก จึงพากันมาเข้าเป็นพวกด้วยมากขึ้น

ต่อมาพม่าที่อยู่ทางใต้เมืองปราจีน ได้ยกกำลังมาปราบพระยาตาก แต่กลับถูก พระยาตาก ซึ่งมีกำลังน้อย ใช้อุบายวิเศษนำกำลังส่วนหนึ่งเข้าต่อสู้กับพม่าแล้วถอยล่อ ให้เข้าสู่พื้นที่ซึ่งมีกำลังอีกส่วนหนึ่งซุ่มคอยอยู่ เข้าสังหารพม่าตายจำนวนมาก ที่เหลือแตกหนีไป จากนั้นพม่าก็ไม่กล้าติดตามอีกเลย

พระยาตากนำกำลังไปเมืองฉะเชิงเทรา ผ่านชลบุรี นาเกลือ บางละมุง กิตติศักดิ์ที่พระยาตากรบชนะพม่าหลายครั้ง ทำให้มีผู้คนนิยมยำเกรง พากันมาเข้าเป็นพวกด้วยมากมาย จนเป็นกองทัพ ยกพลไปถึงเมืองระยอง ยึดเมืองระยองได้ แล้วเดินทัพต่อไปเมืองจันทบุรี

พระยาจันทบุรี คบคิดกับขุนรามหมื่นซ่อง จะกำจัดพระยาตาก ด้วยกลอุบาย เชิญ พระยาตาก มาหารือในการตั้งกองทัพใหญ่ที่เมืองจันทบุรี พระยาตากทราบภายหลังว่า พระยาจันทบุรี คิดไม่ซื่อ จึงตัดสินใจตีเมืองจันทบุรี ทั้งนี้มีกำลังพลน้อยกว่า "ตัดสินใจ ส่งให้กองทัพ หุงข้าวเย็น กินเสร็จแล้ว ให้ทุกคนหุบหม้อข้าวเสียให้หมด จะได้ไปกินข้าวมือหน้าด้วยกันในเมืองจันทบุรี ถ้าตีจันทบุรีไม่ได้ในคืนนี้ ก็จะได้ตายเสียด้วยกันทั้งหมด"

ทุกคนในกองทัพ ไม่มีใครกล้าขัดขืน ต่างทำตาม พอตักตีได้ฤกษ์ เหล่า ๓ นาฬิกา พระยาตาก ขึ้นช้างพังศิริปัญชร ยิงปืนให้สัญญาณเข้าตีเมือง พระยาตากซึ่งช้างเข้าพังประตูเมือง จนทะลุหลายลง ทหารกรูเข้าเมืองได้ ชาวเมืองหนีกันอลหม่าน พระยาจันทบุรี พาครอบครัวลงเรือ หนีไปเมืองบันทายมาศในเขมร พระยา

[๓๒๑]

ตากตีเมืองจันทบุรีได้ ในวันอาทิตย์ เดือน ๗ ปีกุน พ.ศ.๒๓๑๐ หลังจากเสียกรุงไปแล้ว ๒ เดือน พระยาตาก ได้เกลี้ยกล่อมให้ชาวเมืองกลับมาอยู่อย่างเดิม ด้วยเมตตาอารี ไม่ใช่ศัตรูกัน ครั้นเห็นว่าเมืองจันทบุรี เรียบร้อย แล้ว จึงยกทัพไปยึดเมืองตราดได้ โดยไม่มีการต่อสู้ ได้จัดการเมืองตราดเรียบร้อย จึงเดินทัพกลับมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองจันทบุรีรวบรวมกำลังทุกหัวเมืองชายทะเลตะวันออก เตรียมการทำสงครามกู้กรุงศรีอยุธยาคืนมา

พอถึงเดือน ๑๑ ปีกุน พ.ศ.๒๓๑๐ พระยาตาก ต่อเรือรบได้ ๑๐๐ ลำ รวมพลได้ประมาณ ๕,๐๐๐ คน ยกทัพเรือออกจากเมืองจันทบุรี ถึงชลบุรี ทราบว่า นายทองอยู่ นกเล็ก ตั้งตัวเป็นใหญ่ แต่ประพฤติตนเยี่ยงโจร จึงนำตัวมาชำระความและประหารชีวิตเสีย จัดการเมืองชลบุรีเรียบร้อยแล้ว จึงยกทัพเรือเข้าปากน้ำเจ้าพระยาถึงธนบุรี ชาวเมืองรู้ว่าเป็นทัพไทย ยกมาขับไล่พม่าเพื่อกู้ชาติ ก็ช่วยกันจับ นายทองอิน คนไทยไปรับใช้พม่าได้ พระยาตากจึงประหารชีวิตเสียแล้วรีบยกทัพไปกรุงศรีอยุธยา เข้าตีค่ายพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นสู้รบกันเป็นสามวัน เป็นเวลา ๒ วัน ก็ตีค่ายพม่าแตก สู้ก็ตาย ในที่รบ

“พระยาตาก ตีค่ายโพธิ์สามต้นแตก กรุงศรีอยุธยาก็กลับมาเป็นของไทยเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๓๑๐ (วันกู้ชาติ) หลังเสียกรุงเป็นเวลา ๗ เดือน” เมื่อพระยาตาก มีชัยแก่พม่าแล้ว ก็ตั้งทัพอยู่ที่ค่ายโพธิ์สามต้น พบว่ามีเจ้านายหลายพระองค์ยังอยู่ เนื่องด้วยประจวบเหมาะ พม่าจึงยังมีได้ส่งไปเมือง ยังวะ พระยาตากจึงจัดให้เจ้านายประทับตามสมควร และได้ขุดพระศพพระเจ้าเอกทัศ แล้วจัดสร้างพระเมรุถวายพระเพลิง เยี่ยงพระเจ้าแผ่นดิน

พระยาตาก ได้เห็นความย่อยยับของกรุงศรีอยุธยา ปราสาท ราชมณเฑียร พระตำหนักใหญ่น้อย รั้ววาอาราม และบ้านเรือนราษฎร ถูกเผาทำลายเกือบหมด เป็นที่สลดใจยิ่งกรุงศรีอยุธยา เสียหายมากเกินกว่าจะบูรณะให้ตึ๊งเดิมได้ เพราะมีกำลังคน เหลือน้อย และขาดทุนทรัพย์ที่จะบูรณะได้ พระยาตากพิจารณาเห็นว่าเมืองธนบุรี นั้นมีป้อมปราการ และเป็นเมืองขนาดย่อม พอเหมาะแก่การสร้างและรักษา อยู่ที่สำน้ำลึกใกล้ทะเล ถ้ามี ข้าศึกยกมา ก็ยากที่จะตีเอาเมืองธนบุรีได้ จึงตัดสินใจเลือกเมืองธนบุรี เป็นราชธานี แทนกรุงศรีอยุธยา และได้อพยพผู้คนมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองธนบุรี

ตลอดระยะเวลาสิบกว่าปี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ต้องทรงทำสงคราม มาโดยตลอดระยะปลายรัชกาล ทรงพอพระทัยในการฝึกพระกรรมฐานเป็นนิตย์

สมเด็จพระเจ้าตากสิน ได้เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.๒๓๖๕ มีพระชนมายุ ๔๘ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๑๕ ปี นับเป็นการสูญเสีย “มหाराชาชาตินักรบ” ที่ยิ่งใหญ่ของแผ่นดินสยาม พระองค์หนึ่ง ที่ประวัติศาสตร์ได้จารึก พระผู้ทรงเสียสละ กล้าหาญ เอาพระชนม์ชีพเข้า

แลกกับเอกราชของชาติ ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ ๑๕ ปี นอกจากจะทรงทำศึกเกือบตลอดเวลาแล้วยังทรงสร้างบ้านสร้างเมือง ทำนุบำรุงบ้านเมืองในทุกๆ ด้าน จนประเทศชาติมีความมั่นคง นับเป็นพระมหากษัตริย์คู่คุณต่อแผ่นดินไทย และคนไทย ที่เราทั้งหลายจะไม่มีวันลืมพระนาม “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ตลอดกาลนิรันดร์

ข้อคิดและข้อวิเคราะห

๓. สมเด็จพระเจ้าตากสิน (ท่านสิน) ตามประวัติ เกิดปี พ.ศ.๒๒๗๗ มีบิดาเป็นคนเชื้อจีน มีมารดาไม่ใช่ในตระกูลขุนนาง เมื่อเข้ารับราชการแล้ว ได้รับยศและตำแหน่ง อย่างรวดเร็ว เป็นพระยาตาก (เจ้าเมืองตาก) ขณะอายุ ๓๐ ปีต้นๆ เท่านั้น และเมื่อเสียกรุงครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๓๑๐ พระยาตาก อายุเพียง ๓๓ ปี แสดง

ว่าท่านต้องเป็นผู้มีความสามารถสูงมาก และมีบุญญาบารมีมาก และอีกท่านหนึ่ง จำเป็นต้องนำมากล่าวในคราวเดียวกัน คือ

ท่านทองด้วง (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ) เกิดปี พ.ศ.๒๒๗๙ (อายุน้อยกว่าท่านสิน ๒ ปี) สองท่านรู้จักชอบพอกันเป็นอย่างดี รักราชการในปีใกล้เคียงกัน ทำไม ขณะท่านเป็น หลวงยกกระบัตร เมืองราชบุรี นั้น น่าจะอายุไม่ถึง ๓๐ ปี ก็แสดงว่าท่าน ต้องเป็นผู้มีความสามารถ และมีบุญญาบารมีมากเช่นกัน

๒. ขณะขึ้นครองราชย์ แผ่นดินสยาม ถูกพม่าทำลายย่อยยับเกือบไม่เหลืออะไร ไร้เลย พระองค์ไม่มีทรัพย์สินอันใดเลย และไม่ไช้เจ้ามาแต่ก่อน อีกทั้งคนในชาติก็แตกเป็นก๊กเป็นเหล่า

๓. พระองค์เอาเงินทองที่โชน มาสร้างบ้าน สร้างเมือง ให้เป็นปึกแผ่น และสร้างกองทัพได้อย่างไร ซึ่งต้องทำสงครามกับพม่าถึง ๙ ครั้ง กับเขมร ๒ ครั้ง และราชอาณาจักรลาว อีก ๑ ครั้ง (ในเวลา ๑๕ ปี)

๔. ทำไม พระองค์ไม่ตั้งพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ คือ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ (จุ้ย) อันเกิดกับพระอัครมเหสี เป็นพระมหาอุปราชา ทั้งที่เป็นผู้ที่มีความสามารถในทุกๆ ด้าน

๕. ในการสงครามกับพม่า ครั้งที่ ๘ ศึก อะแซห่วนก็ ศึกครั้งนี้ใหญ่มาก ทรงโปรดฯให้ เจ้าพระยาจักรี (ท่านทองด้วง) เป็นแม่ทัพใหญ่ การรบผลัดกันแพ้ ผลัดกันชนะ จน อะแซห่วนก็ ขอดูตัวเจ้าพระยาจักรี เมื่อเห็นตัวเจ้าพระยาจักรี ก็ทำนายค่อน้ำกองทัพ ว่าสืบไป ภายหน้าจะได้เป็นกษัตริย์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ก็ต้องทรงทราบ (การทำนายจะจริงหรือไม่ หรือทำนายเพื่อให้สมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ทรงระแวงก็เป็นไปได้)

แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากจะไม่ทรงระแวงแล้ว ยังโปรดเกล้าฯ ให้เป็น สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก อีกด้วย

๖. พระองค์ทรงปูนบำเหน็จ ความชอบ ให้แก่ผู้เป็นกำลังสำคัญในการทำศึกสงคราม และช่วยงานแผ่นดิน เช่น ท่านทองด้วง ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นลำดับจน ตำแหน่งสุดท้าย เป็น สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พิฤกมहिมา ทุกนัครระอาเดช นเรศรราชสุริยวงษ์ องค์กรศบาทมุฎิกการ บวรรัตนบรินายก (ตำแหน่งที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ชาติไทย มีเป็นครั้งแรก และครั้งเดียวเท่านั้น) ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สูงมาก ใหญ่ยิ่งกว่าเจ้าพระยาทั้งปวง คำว่านเรศรราชสุริยวงษ์ สำคัญต่อพระองค์มาก เหมือนจะบอกว่า พระองค์ทูลคืนพระราชอำนาจถวายแด่..... ภารกิจที่รับมอบหมายได้เสร็จสิ้นแล้ว คาดเอาไว้สมเด็จพระเจ้าตากสินและสมเด็จพระยามหากษัตริย์ สองพระองค์เท่านั้นที่ทรงทราบว่าภารกิจนั้นคืออะไร แต่ที่แน่นอนคือ ทั้งสองพระองค์ทรงเก็บรักษาแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานในอนาคตอยู่อย่างสุขสบายไม่เป็นเมืองขึ้นใครทราบเท่าทุกวันนี้

๗. ทรัพย์สินเงินทองที่ทรงใช้ในการตั้งบ้านตั้งเมือง ทำสงครามอีกนับ ๑๐ ครั้ง ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง ในทุกๆ ด้าน นั้น ทราบมาว่า ส่วนใหญ่ได้มาจากเมืองจีน (พระองค์ ทรงมีเชื้อจีน ตามประวัติศาสตร์ที่กล่าวไว้)

จะด้วยเหตุผลใดก็ตามคนในแผ่นดิน ณ เวลานั้นคงทราบกันทุกคนแต่ก็อาจเป็นคำบัญชาของเหนือหัวให้ยุติเรื่องราวไว้แค่นั้น มีให้หรือพื้น เพื่อให้ประเทศชาติอยู่รอดปลอดภัย คนไทยทุกคน จึงทำตามพระราชประสงค์เถิด หากพระองค์ประสงค์จะบอกเรื่องราวแล้ว เหตุใดผู้ที่กู้ชาติ คนหนึ่งจึงเกรียงไกรมาก ส่วนอีกผู้หนึ่งกลับต้องหยุดประวัติศาสตร์ไว้แค่นั้น พระเจ้าแผ่นดินในอดีตจนถึงปัจจุบันพระองค์บริหารบ้านเมืองแต่ละพระองค์ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับเหตุการณ์บ้านเมือง ณ ช่วงเวลานั้น บางพระองค์ สละชีวิต บางพระองค์ยอมเสีย พระราชบุตร พระราชธิดา ไปเป็นองค์ประกัน เพื่ออะไรเล่า ถ้าไม่ใช่เพื่อประชาชนจะได้อยู่อย่างสุขสบายมีแผ่นดินเป็นของตนเอง ถ้าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหากซัดยี่สิบคิดไม่ดีต่อพระเจ้าตากแล้วคนในสมัยกรุงธนบุรีและต้นราชวงศ์จักรีที่บูชาพระเจ้าตากเนื่องจากพระองค์กู้ชาติจึงไม่ลุกขึ้นมาต่อต้านเพราะด้วยนิสัยคนไทยนั้นรักความถูกต้องรักความยุติธรรมยิ่งคนในสมัยนั้นไม่ซื่อซลาดเหมือนอย่างคนบางคนในปัจจุบันที่ต้องยกเอาคนในอดีตมาแอบอ้างเพื่อให้คนไทยแตกแยกความสามัคคี อย่าให้คนในอดีตต้องสาปแช่งคนไทยปัจจุบัน ที่ได้หลงผิดไปเชื่อคำของจากบุคคลที่ไม่หวังดีที่มีความคิดทรยศต่อชาติ มีทุกยุคทุกสมัย เพราะเนื่องจากว่าประเทศไทยนั้นไม่เหมือนใครในโลก

ประเทศไทยเป็นประเทศที่สวยงามที่สุดในโลกและร่ำรวยที่สุดในโลก ไม่ว่าจะกาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด ประเทศต่างๆก็ยังคงอยากได้เพราะเราเป็นเมืองเกษตรกรรม กินไม่มีวันหมด ในขณะที่หลายชาติทรัพยากรกำลังหมดไป ในอนาคตอันใกล้สงครามในอนาคตคือ "สงครามแย่งอาหารกันทั้งโลก"

เราจะยอมเป็นทาสจนวอดวาย	หรือจะยอมไปตายเอาดาบหน้า
เราจะยอมเสียแผ่นดินที่เกิดมา	หรือจะกู้อิสรภาพแม้ตัวตาย
ไม่มีวันถอย ไม่มีวันกลับ	มีแต่เดินหน้าต่อไป

ยังมีเรื่องเล่ากันมากมาย ถึงการไปพบร่องรอยสมเด็จพระเจ้าตากไปบวชอยู่ที่เขาพนมนครศรีธรรมราช และเมื่อไม่นานมานี้ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ คุณแพรว ณ นคร เธอสิ้นชีวิต ในงานศพของเธอได้แจกประวัติชาติ ภูมิของเธอว่ามาจากไหน

รูปภาพ หลักฐานยืนยันของการมีครอบครัวที่ได้

*** อ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ พระเจ้าตากยังไม่ตาย ของ ว.วรรณพงษ์ และ ภมร ปิระเชษฐ์ กรุงเทพฯ: คลังสมอง ,๒๕๕๔

ต้นราชสกุลจักรีวงศ์

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)

รูปภาพ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นบุตรชายคนโตของเจ้าแม่วัดคูสิด (พระนมในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) กับ ขุนนางเชื้อสาย มอญ ท่านเกิดในรัชสมัย สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มีน้องชาย ๑ คน คือ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) และน้องสาว ๑ คน ชื่อ แซ่ม หรือ ฉ่า

ท่านและน้องชายต่างเป็นข้าหลวงคนสำคัญของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวคือ เมื่อกลุ่มขุนนางอาวุโสซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้การช่วยเหลือให้สมเด็จพระนารายณ์ได้ขึ้นครองราชย์หมดอำนาจลง กลุ่มขุนนางหนุ่มซึ่งนำโดยท่านและน้องชายจึงขึ้นมามีอำนาจแทน ท่านได้เป็น แม่ทัพ ใน ราชการสงคราม หลายครั้งในต้นแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)

รูปภาพ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นบุตรของเจ้าแม่วัดคูสิด (บัว) ซึ่งเป็นพระนมในสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกับขุนนางเชื้อสายมอญ เกิดในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และเป็นพระนัดดาในสมเด็จพระเอกาทศรถ เป็นเอกอัครราชทูตคนสำคัญ และท่านได้เดินทางไปพร้อมกับเซอร์วาเลีย เดอ ซ็อมองต์ โดยขณะนั้นยังมีบรรดาศักดิ์เป็นออกพระวิสุทสุสุนทร ท่านได้อยู่ประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลา ๖ เดือนท่านจึงกลับสยามภายหลังท่านถึงแก่อสัญกรรมในสมัยสมเด็จพระเพทราชา

นอกจากนี้เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ท่านยังเป็นบิดาของเจ้าพระยาวรวงษาธิราช (ขุนทอง) และเป็นปู่ของ พระยาราชนิกุล (ทองคำ) ซึ่งเป็นบิดาของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกผู้เป็นพระปฐมวงศ์ของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี

ประวัติ

ออกญาโกษาธิบดี มีชื่อเดิมว่า ปาน เป็นบุตรของเจ้าแม่วัดคูสิด พระนมของสมเด็จพระนารายณ์ กษัตริย์องค์ที่ ๒๗ ของอยุธยา และเป็นน้องชายของออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) ซึ่งดำรงตำแหน่งพระคลังระหว่างปี พ.ศ. ๒๒๐๐-๒๒๒๖ ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระวิสุทสุสุนทร (ปาน) ในสมัยที่โกษาปานดำรงตำแหน่งเป็นพระวิสุทสุสุนทรได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตออกไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ในสมัยดังกล่าวฝรั่งเศสมีอิทธิพลในราชสำนักของพระนารายณ์มาก จุดประสงค์ของฝรั่งเศส คือ การเผยแพร่คริสต์ศาสนา และพยายามให้พระนารายณ์เข้ารับคริสต์ชนด้วย รวมทั้งยังพยายามมีอำนาจทางการเมืองในอยุธยา ด้วยการเจรจาขอตั้งกำลังทหารของตนที่เมืองบางกอกและเมืองมะริด

โกษาปานเดินทางไปกับเรือฝรั่งเศสเมื่อธันวาคม พ.ศ. ๒๒๒๘ ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ และเดินทางกลับเมื่อ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๒๓๐ รวมเดินทางไปกลับอยุธยาฝรั่งเศสทั้งหมด ๑ ปี ๙ เดือน โกษาปานเป็นนักการทูตที่สุขุม ไม่พูดมาก ละเอียดลออในการจดบันทึกที่ได้พบเห็นในการเดินทางครั้งนั้น สำหรับการเข้าเฝ้าในครั้งนี้ ออกพระวิสุทธีสุนทร (ปาน) ได้กระทำหน้าที่เป็นผู้แทนของราชสำนักอยุธยาอย่างถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีการเข้าเฝ้า จนชาวฝรั่งเศสได้กล่าวยกย่องชื่นชมคณะทูตไทย ซึ่งถือว่าการไปเจริญสัมพันธไมตรีครั้งนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การเจริญสัมพันธไมตรีของพระวิสุทธีสุนทร (ปาน) และคณะราชทูตในครั้งนั้นได้สร้างชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือในทวีปยุโรป เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่พระเจ้าแผ่นดินทางด้านตะวันออกแต่งตั้งคณะราชทูตไปยังสำนักฝรั่งเศสพระเจ้าหลุยส์ทรงจัดการรับรองคณะราชทูตจากกรุงศรีอยุธยาอย่างสมเกียรติยศ และโปรดให้จัดทำเหรียญที่ระลึก และมีการเขียนรูปราชทูตไทยเข้าเฝ้า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศสเป็นที่ระลึกด้วย

ในปลายสมัยของพระนารายณ์มีความรู้สึกต่อต้านชาวต่างชาติ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝรั่งเศส) ในหมู่ขุนนางไทยและพระสงฆ์ พระเพทราชา เจ้ากรมช้าง (ซึ่งต่อมาเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒๘ ของอยุธยา) ทรงเป็นผู้นำในการต่อต้านครั้งนี้ โกษาปานได้เข้าเป็นฝ่ายของพระเพทราชา เมื่อพระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ โกษาปานได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เจรจากับนายพลฝรั่งเศสที่คุมป้อมอยู่ที่เมืองบางกอกให้ถอนทหารออกไปจากอาณาจักรไทยได้สำเร็จ

พระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นชายหนุ่มที่มีรูปร่าง กิริยามารยาทเรียบร้อย มีไหวพริบดีรู้จักโต้ตอบได้ถูกเรื่องราวและกาลเทศะ ไม่มีอาการประหม่าสะทกสะเทือนเขินอาย เป็นคนช่างสังเกตจดจำสิ่งที่พบเห็นได้ทุกอย่างเมื่อเปลี่ยนแผ่นดินเป็นสมเด็จพระเพทราชานั้น พระยาโกษาธิบดี (ปาน) นั้นได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี

แต่ด้วยเหตุที่เป็นคนซื่อสัตย์ต่อสมเด็จพระนารายณ์ฯ ดังนั้นเมื่อเห็นว่าสมเด็จพระเพทราชากระทำการไม่สมควรกรณี แต่งตั้งทั้งพระมหาลีและพระชนิษฐาของสมเด็จพระนารายณ์เป็นพระมหาลี จึงทำให้สมเด็จพระเพทราชานั้นทรงกริ้วเป็นอันมาก จึงหาเหตุให้ต้องพระราชอาญา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๓ ทรยาตลอดจนทรัพย์สมบัติของท่านก็ถูกริบหมด และมีโทษโดยด้วยเชือกจนสลบ เล่ากันว่าหลังจากนั้นไม่มีเนื้อดีจนมีการกล่าวกันว่าเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) นั้นมีความเกรงกลัวพระราชอาญาเสียจนไม่กล้าที่จะกราบทูลเรื่องสำคัญๆ จนในที่สุดถึงแก่อสัญกรรม ด้วยความโหม่นสที่ถูกระราชอาญาและต้องโทษโดยอยู่เสมอ

ส่วนครอบครัวของท่านก็ได้แตกฉานชานเขินไปอยู่คนละทิศละทาง เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งสุดท้าย คุณทองดีซึ่งเป็นหลานปู่ของโกษาปานได้อพยพไปอยู่กับเจ้าพระยาพิชัยโลก (เวียง) ต่อมาเมื่อเหตุการณ์สงบได้มาตั้งนิวาสสถานอยู่ ณ ตำบลสะแกกรัง เมืองอุทัยธานี ท่านผู้นี้ปรากฏว่าเป็นบิดาของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ออกญาโกษาธิบดี (ปาน) ได้รับการยกย่องสรรเสริญในเรื่องความสามารถทำให้ไทยเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ และจากบุคลิกของท่านที่เฉลียวฉลาด มีมารยาทเรียบร้อย ช่างสังเกต ช่างจดจำ ทูตจากหลักแหลมคมคาย ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการประกาศชื่อเสียง และเกียรติคุณของประเทศชาติ จากผลงานการเป็นหัวหน้าคณะราชทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศฝรั่งเศสจนประสบผลสำเร็จของออกญาโกษาธิบดี (ปาน) ทำให้ไทยรอดพ้นจากการคุกคามของฮอลันดา

พระปฐมบรมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี

สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระราชบิดาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ผู้ทรงเป็นต้นพระบรมราชวงศ์จักรี พระนามเดิมว่า “ทองดี” ทรงเป็นชาวพระนครศรีอยุธยาโดยกำเนิด โดยถิ่นฐานและโดยราชกิจการทำงานมาหลายชั่วคน มีพระประวัติตามที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือชื่อ “เจ้าชีวิต” กล่าวไว้ว่า

บรรพบุรุษของพระปฐมมหาชนกนั้น เป็นนายทหารมอญซึ่งได้ละทิ้งการอยู่อาศัยได้บังคับบัญชาของพม่า คิดตามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมาแต่เมื่อคราวเสด็จกลับจากเขลยพม่า (คราวถูกขอตัวไปเป็นตัวจำนำ) ในปีพ.ศ. ๒๑๑๔ ได้มาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ต่อมาลูกหลานของนายทหารมอญนี้ได้มีภรรยาเป็นไทยก็มีลูกหลานเป็นไทยสืบต่อกันมา ลูกหลานนายทหารมอญที่กลายเป็นไทย ในระยะต้นๆ นั้นยังไม่มีชื่อเสียงปรากฏในแผ่นดิน จึงบังจนถึงสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงปรากฏนามสำคัญขึ้น ลูกหลานนายทหารมอญที่ปรากฏนามอันมีชื่อเสียงเกรียงไกรขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็คือ เจ้าพระยาโกษาธิบดี(ปาน) หรือเจ้าพระยาโกษาปาน กับพี่ชายชื่อ เจ้าพระยาโกษาเหล็ก

เจ้าพระยาโกษาปานผู้นี้ เป็นบุตรของเจ้าแม่วัดตุสิต หรือหม่อมเจ้าหญิงอำไพ(ในหนังสือ “การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธน” ของ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ หน้า ๒๐๕ ว่าชื่อ บัว) ราชธิดาของสมเด็จพระเอกาทศรถ ซึ่งในพงศาวดารรู้จักกันในนามพระนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและเจ้าพระยาโกษาปานนี้เอง คือบรรพชนของพระปฐมบรมมหาชนก(ทองดี) ที่มีนามปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อจากนั้นมาในชั้นบุตรของเจ้าพระยาโกษาปานชื่อเสียงก็หายไปแต่ก็ได้ความว่า เจ้าพระยาโกษาปานได้มีบุตรชายสืบเนื่องโดยตรงขึ้นมาอีกสามชั่วคน จนมาถึงชั้นที่สี่นี้เองจึงถึงท่าน(ทองดี) ผู้เป็น พระบิดาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งถือว่าเป็นพระปฐมวงศ์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ชั้นที่ ๑

สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก “ทองดี” รับราชการอยู่ในกรมอาลักษณ์ในแผ่นดินตอนปลายแห่งกรุงศรีอยุธยา มีบรรดาศักดิ์เป็นที่ พระอักษรสุนทร ทำหน้าที่เสมียนตรา แต่ก่อนก่อนกรุงแตกท่านได้ไปรับราชการอยู่ที่พิษณุโลก ฉะนั้นตอนกรุงแตกถึงท่านทองดีที่พระอักษรสุนทรผู้บิดาและท่านทองด้วง ที่หลวงยกกระบัตร(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ผู้บุตร จึงมิได้อยู่ในกรุงและเมื่อกรุงแตกแล้ว บรรดาคณไทยผู้รักชาติจึงได้รวบรวมเป็นกลุ่ม(ก๊ก) เพื่อคิดการกู้ชาติ ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ว่ามีอยู่ ๕ ก๊ก ซึ่ง ๑ ใน ๕ ก๊กนั้น มีก๊กเจ้าพระยาพิษณุโลกอยู่ด้วยก๊กหนึ่ง ซึ่งย่อมนับคนเป็นพระเจ้าแผ่นดินไทยสายหนึ่งเช่นเดียวกับหัวหน้าก๊กอื่นๆ ณ ที่กลุ่มหรือก๊กของพระเจ้าพระยาพิษณุโลกนั่นเอง พระอักษรสุนทร “ทองดี” ก็ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าพระยาพิษณุโลกขึ้นเป็นที่ “เจ้าพระยาจักรี” ในคณะรัฐบาลของท่านด้วย

พระปฐมบรมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี
ลำดับต้นพระราชวงศ์จักรี
สืบต่อจาก เจ้าพระยาโกษาปาน

“(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) เกิดมาในตระกูลขุนนางในกรุงศรีอยุธยา ตระกูลของท่านเป็นตระกูลขุนนางสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนนับแต่เจ้าพระยาโกษาปาน นักรบและนักการทูตผู้มีชื่อเสียงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เจ้าพระยาโกษาปานเป็นบุตรเจ้าแม่วัดดุสิต ซึ่งเป็นพระนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เจ้าแม่วัดดุสิตมีศักดิ์เป็นหม่อมเจ้าในราชวงศ์พระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงกรุงสุโขทัย เจ้าพระยาโกษาปานมีบุตรคนหนึ่งชื่อขุนทอง ได้เป็นที่พระยารวงศาอิราช พระยารวงศาอิราช (ขุนทอง) มีบุตรคนหนึ่งชื่อ ทองคำ ได้เป็นที่พระยาราชนิกุล พระยาราชนิกุล(ทองคำ) มีบุตรชายชื่อ ทองดี ได้เป็นพระอัครสุนทร เสด็จมณฑลในกรมมหาดไทย พระอัครสุนทร(ทองดี) มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ ทองด้วง ได้เป็นหลวงยกกระบัตร หลวงยกกระบัตร(ทองด้วง) ได้แต่งงานกับนางสาวนาค ชิดาเศรษฐีชาวบางช้าง เมืองสมุทรสงคราม”

(หลวงยกกระบัตร(ทองด้วง) คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก)

(จากหนังสือ ราชินิกุล บางช้าง พิมพ์แจกเนื่องในงานฉลองพระราชสมภพครบ ๒๐๐ปี ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑)

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

รูปภาพ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

การที่สมเด็จพระเจ้าพระยาพระมหาทักษัตริย์ศึก ได้เสด็จผ่านพิภพปราบดาภิเษก พระปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จักรีเมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ครั้งนั้น

นับว่าเป็นการดำรงสิริราชสมบัติของเชื้อสายกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง ผู้ร่วมชนชาติไทยปกครองแผ่นดินมาตั้งแต่แรกครั้งสมัยสุโขทัย นับว่าเป็นพระบรมเดชานุภาพที่ให้การปกครองราชย์กลับคืนมาสู่ราชวงศ์เดิมหลังจากที่สยามประเทศได้มีกษัตริย์ราชวงศ์อื่นปกครองมากกว่า ๖๔๒ ปี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์ราชวงศ์เชียงรายและราชวงศ์สุพรรณภูมิได้ปกครองกรุงศรีอยุธยาอยู่ ๒๑๕ ปี จึงเปลี่ยนเป็นราชวงศ์สุโขทัย โดยสมเด็จพระมหาธรรมราชา เป็นกษัตริย์สืบสายปกครองอยู่ระยะหนึ่งประมาณ ๖๐ ปีกว่าต่อมา กษัตริย์แห่งราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวงจึงได้สืบราชสมบัติต่อไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

หลังจากที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้กอบกู้เอกราชและสร้างกรุงธนบุรีครองราชย์เป็นเวลา ๑๔ ปี เหตุการณ์จลาจลในครั้งนั้นได้ทำให้เชื้อสายของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัยกลับเข้ามาสืบสันตติวงศ์เป็นราชวงศ์จักรี อันมีจักรและตรีเป็นสัญลักษณ์ประจำพระบรมราชวงศ์จักรี เนื่องจากพระองค์ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระปฐมบรมนาถชนกทรงมีตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาจักรีเมืองพิษณุโลก และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้รับสถาปนาเป็นเจ้าพระยาจักรีในสมัยกรุงธนบุรีจึงถือเอา “จักรี” เป็นมงคลสำคัญแห่งราชวงศ์

สมัยแผ่นดินของ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ได้มีบุคคลสำคัญได้สืบเชื้อสายมาจาก สมเด็จพระเอกาทศรถ คือ ท้าวสมศักดิ์ วงศมหาธาติ เป็นพระนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีนามเดิมว่า “หม่อมบัว” (บางแห่งเรียกว่าหม่อมเจ้าหญิงบัว) พระนมนี้เป็นพระธิดาในสมเด็จพระเอกาทศรถ ที่ได้สมรสกับขุนนางเชื้อสายมอญ ผู้อพยพเข้ามาในแผ่นดินสมัยแผ่นดินพระสมเด็จพระนเรศวรมหาราช คือพระยารามหรือพระยาพระราม

ท้าวสมศักดิ์ วงศมหาธาติ (บัว) นี้ ต่อมาภายหลังได้ออกบวชอยู่ที่วัดดุสิต ได้รับสมัญญานามว่า “เจ้าแม่วัดดุสิต” พระนมนี้มีบุตรอยู่ ๓ คน คือ

๑. เหล็ก เป็นชายที่สืบราชการในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีความชอบเป็นถึงเจ้าพระยาโกษาธิบดี ตำแหน่งแม่ทัพถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๒๒๖

๒. แฉ่ม เป็นหญิง ได้เป็นท้าวศรีท้าวสุครีพ

๓. ปาน เป็นชาย ที่ได้รับราชการสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีความชอบเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี ตำแหน่งแม่ทัพแทนพี่ชายซึ่งถึงแก่กรรมผู้นี้เคยเป็น พระวิสุตรสุนทร ราชทูต เดินทางไปเจริญพระราชไมตรี ณ ราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งกรุงฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๐

นับว่าเป็นตระกูลที่สนิทสนมกับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากพงศาวดารครั้งเจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ถึงแก่อาณิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ มีความว่า

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีอาจกลั่นน้ำพระเนตรไว้ได้ ทรงพระอาลัยในเจ้าพระยาโกษาเป็นอันมาก ด้วยเจ้าพระยาโกษาขุนเหล็กคนนี้เป็นลูกพระนมได้รับพระราชทานนมร่วมเสวยมาแต่ทรงพระเยาว์”

ดังนั้นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงได้โปรดฯ แต่งตั้งให้นายปานเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี และทรงพระกรุณาว่า “ขุนเหล็ก” พี่ท่านซึ่งถึงแก่กรรมภาพนั้นชำนาญชำนาญในการอันเป็นแม่ทัพและบัดนี้เราจะให้ท่านเป็นที่เจ้าพระยาโกษาธิบดีและจะให้ปานเป็นแม่ทัพแทนพี่ชายไปตีเมืองเชียงใหม่ ยังจะได้หรือมิได้

การที่สมเด็จพระเพทราชา แต่งตั้ง พระอัครมเหสีเดิม (กัน) เป็นพระอัครมเหสีกลาง แต่งตั้ง พระราชกัลยาณี (เจ้าฟ้าหญิงศรีสุวรรณ) พระบรมราชกนิษฐาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นกรมหลวง โยธาพิท เป็นอัครมเหสีฝ่ายขวา และแต่งตั้ง เจ้าฟ้ากรมหลวงโยธาเทพ พระราชธิดาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นอัครมเหสีฝ่ายซ้าย นั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ไม่มีความจงรักภักดี สมเด็จพระเพทราชาบังอาจกระทำ

ในขณะนั้น สมเด็จพระอัครมเหสีเดิมแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศ ซึ่งเป็นพระราช มารดาเลี้ยงของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้อภิบาลบำรุงรักษาพระองค์แต่ยังทรงพระเยาว์นั้นครั้นเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตแล้ว จึงทูลลาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่ใกล้ พระอารามวัดดุสิต และที่พระตำหนักวัดดุสิตนี้เป็นที่พระตำหนักมาแต่ ก่อนครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เป็นเจ้าแล้วเป็นมารดาเจ้าพระยาโกษาเหล็ก เจ้าพระยาโกษาปาน ซึ่งได้ขึ้นช่วยกราบทูลขอพระราชทานโทษ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ขณะที่เป็นหลวงสรศักดิ์และชกเอาปากเจ้าพระวิไชยเอนทร์ครั้งนั้น และเจ้าแม่แผ่นดิน ได้ตั้งพระตำหนักอยู่ในที่นี้ ครั้นแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ และสมเด็จพระราชมารดาเลี้ยงก็ เสด็จตั้งพระตำหนักอยู่ในที่นั้นสืบต่อกันมา แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดฯตั้งให้เป็นเทพามาตย์ ส่วนสมเด็จพระอัครมเหสีฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้าในพระบรมโกศ ซึ่งทรงพระนาม กรมหลวงโยธาพิท และกรมหลวงโยธาเทพนั้นก็ทูลลาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน และเอาพระราชบุตรซึ่งทรงพระนามตรีสน้อยนั้น ออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่ใกล้พระอารามวัดพุทธโรสวรรัย

สมเด็จพระอัครมเหสีเดิมของ สมเด็จพระเพทราชา นั้นามเดิมชื่อกันนับเป็นพระราชมารดาเลี้ยงของ ขุนหลวงสรศักดิ์ (เตือ) เนื่องจากนางกุสาวตี (กุลธิดา) พระราชมารดาเดิมเป็นพระราชธิดาของเจ้าเมือง เชียงใหม่ ที่ถูกสมเด็จพระนารายณ์มหาราชพระราชทานให้พระเพทราชานำไปเลี้ยงดูในขณะที่มีพระครรภ์แล้ว ครั้นเมื่อประสูติขุนหลวงสรศักดิ์(เตือ) ที่ตำบลโพธิ์ประทับช้าง แขวงเมืองพิจิตร แล้วก็ก้มีได้กลับมาด้วย สมเด็จพระอัครมเหสีเดิม(กัน) จึงรับภาระเลี้ยงดูอย่างบุตรบุญธรรม ครั้นเมื่อสมเด็จพระเพทราชาเสด็จ สวรรคต พ.ศ.๒๒๔๐ พระนางจึงได้ออกมาตั้งพระตำหนักอยู่ใกล้วัดดุสิต พระตำหนักที่ใกล้พระอารามวัดดุสิตนี้ เดิมเป็นของเจ้าแม่ผู้เฒ่า ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า เจ้าแม่วัดดุสิต ผู้เป็นพระนมเอกของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเป็นพระมารดาของ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ผู้ซึ่งขุนหลวงสรศักดิ์(เตือ)

ในแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าเสือ นั้นบุตรชายของเจ้าพระยาโกษาธิบดี ปาน ชื่อ ขุนทอง ได้เข้ารับ ราชการมีความดีความชอบเป็นพระยาอัษฎาเรืองเดช และ เจ้าพระยาวรวงศาธิราช ตำแหน่งเสนาบดีกรม คลัง ตามลำดับ

เจ้าพระยาวรวงศาธิราช (ขุนทอง) นั้นบุตรชายคนโตชื่อ ทองคำ ได้ถวายตัวเข้ารับราชการเป็นทหาร เล็ก ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชร กรมพระราชวังบวรสถานมงคล

สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชร กรมพระราชวังบวรสถานมงคล จึงได้ให้นายทองคำ ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็น จมื่นมหาสนิท หัวหมื่นมหาตเล็กขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสะแกกรัง เพื่อคอยกะเกณฑ์สิ่งของและทำ ราชการ ด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการเสด็จประพาสล้อมช้างป่าและเมืองอุทัยธานีเป็นหัวเมืองด่านที่ อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าว ช้างป่า มูลค้างคาว ไม้ ผลกระวาน เป็นต้น สำหรับใช้ในกองทัพ และเป็นยุทธปัจจัย ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในโอกาสที่ขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์ต่อไปด้วย

ขณะที่จมื่นมหาสนิท (ทองคำ) อยู่ที่บ้านสะแกกรัง ภรรยาได้ให้กำเนิดบุตรชายคนโตคนหนึ่ง "ทองคำ" ซึ่งปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีถึง เซอร์จอห์น เบาริง ในหนังสือ เดอะคิงดอม แอนด์ พีเพิล (The kingdom and people) มีความแปล ดังนี้

“ผู้ซึ่งเป็นมหาชนกแห่งกษัตริย์องค์ปัจจุบัน (คือตัวข้าพเจ้าเอง) และกษัตริย์อีกพระองค์หนึ่ง (คือพระอนุชาของครองของข้าพเจ้า) ของประเทศสยาม และเป็นราชโอรสอันสูงศักดิ์ของราชวงศ์ที่ได้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง กระทรวงต่างประเทศ ซึ่งได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาและต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่บ้านสะแกกรัง อันเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำอันเป็นสาขาของแม่น้ำสายใหญ่เชื่อมอาณาเขตติดต่อภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศสยาม ประมาณเส้นรุ้ง ๑๓° ๑๕' ๓๐" เหนือ สูงกว่าเล็กน้อยเส้นแวง ๙๙° ๙๐" ตะวันออก เล่ากันว่าบุคคลผู้มีความสำคัญได้ถือกำเนิดที่นี้และกลายเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษของราชวงศ์สยามที่มาจากหมู่บ้านสะแกกรังสู่กรุงศรีอยุธยา....”

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชร กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ทรงพระราชวังบวรสถานมงคล ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ” นั้น จมื่นมหาสนิท (ทองคำ) มีความดีความชอบได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาราชนกุล (บางแห่งเขียนพระยาราชนิกุล) ปลัดทูลฉลองกรมมหาดไทย ตั้งนั้นครอบครัวนี้ต่อมาได้ย้ายครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ตรงเหนือป้อมเพชร

“นายทองดี” บุตรชายคนโตของ พระยาราชนกุล (ทองคำ) นั้นเมื่อมีอายุพอที่จะเข้ารับราชการได้แล้ว พระยาราชนกุล (ทองคำ) บิดาก็นำไปรับราชการอยู่ที่กรมมหาดไทยคอยช่วยเหลืองานอยู่กับตนในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๒๙๐) ต่อมา “นายทองดี” ได้รับแต่งตั้งเป็น “หลวงพินิจอักษร” ครั้นอายุได้ ๒๐ ปี หลวงพินิจอักษรก็อุปสมบทและเมื่อลาสิกขาบทแล้ว พระยาราชนกุล (ทองคำ) ได้ส่งชื่อ “ดาวเรือง” (บางแห่งว่า “หยก”) หลานสาวพระยาอภัยราชา สมุหนายกราชการแผ่นดิน ให้แต่งงานอยู่กับกันตามประเพณี ต่อมา หลวงพินิจอักษร (ทองดี) ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอักษรสุนทรศาสตร์เสมียนตรากรมมหาดไทยมีหน้าที่ร่างพระราชสาส์นตราต่างๆ ของพระมหากษัตริย์และรักษาพระราชสัญญาอันเป็นตราประจำแผ่นดิน

เจ้าคุณพระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) และคุณนายดาวเรืองได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ภายในกำแพงตรงกันข้ามกับป้อมเพชรด้านหลังนั้น ปรากฏว่าเป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป เมื่อมีฐานะดีขึ้นก็ได้สร้างวัดชื่อ วัดทอง ต่อมาเป็นวัดสุวรรณดาราม ไร่ไถ่ๆ บ้านและถือเป็นวัดประจำตระกูลที่ใหญ่นิยมสร้างวัดให้ลูกหลานไปวิ่งเล่นและใช้ทำบุญ

คุณนายดาวเรือง ภรรยาของ พระอักษรสุนทรศาสตร์ ได้มีบุตรคนแรกเป็นหญิงชื่อสา บุตรคนที่สองเป็นชายชื่อราม และบุตรคนที่สามเป็นหญิงชื่อแก้ว

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๙ คุณนายดาวเรืองได้ตั้งครรภ์บุตรคนที่สี่ พอเวลาครรภ์แก่จวนใกล้คลอดนั้น พระภิกษุเจ้าฟ้าเรนทร์ กรมขุนสุเรนทร์พิทักษ์ ราชโอรส สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ทรงเสด็จออกผนวชได้เสด็จมาเยี่ยม และได้ทำนํ้ามนต์สะเดาะเคราะห์ให้คลอดบุตรง่าย ต่อมาเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙ จึงได้คลอดบุตรชาย พระภิกษุเจ้าฟ้าเรนทร์ กรมขุนสุเรนทร์พิทักษ์ ทรงฉีกชายสรวงผูกคอต้มให้เป็นมงคล บุตรชายคนที่สี่นี้ พระอักษรสุนทรศาสตร์ ให้ชื่อว่า “ทองด้วง”

เมื่อ ทองด้วง อายุได้ ๕ ขวบนั้น ชอบวิ่งเล่นตามประสาเด็กชายครั้งหนึ่งได้วิ่งกล้าเข้าไปในกองไฟที่ลูกโซน โดยที่คุณนายดาวเรืองไม่ทันเห็น สาและแก้วพี่สาวทั้งสองคนเห็นจึงช่วยกันดึงร่างของเด็กชายทองด้วงออกมาจากกองไฟ ปรากฏว่าเนื้อตัวของเด็กชายทองด้วงไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด นับเป็นสิ่งอัศจรรย์ในบุญญาธิการยิ่ง

ต่อมาเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๒๘๖ เวลา ๒ ยามเศษ คุณนายดาวเรืองก็ถึงแก่กรรมทำให้พระอักษรสุนทรศาสตร์โคกเสรีาเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากเจ้าคุณพระฯ มีบุตรที่อายุน้อยและต้องการผู้เลี้ยงดูบุตรชายหญิง จึงได้ตกลงใจสู้อน้องสาวของคุณนายดาวเรือง มาแต่งงานเพื่อดูแลครอบครัวต่อไป ต่อมาได้มีบุตรด้วยกันคนหนึ่งเป็นหญิงชื่อ กุ

นายทองด้วง นั้นพออายุพอที่จะเข้ารับราชการได้แล้ว พระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) ได้นำตัวเจ้าถวายเป็นมหาดเล็ก ในเจ้าฟ้าอุทุมพร กรมขุนพรพินิจ ส่วนบุตรชายคนที่สองชื่อราม นั้นได้รับราชการเป็นทหาร พ.ศ. ๒๒๙๓ เด็กชายทองด้วงอายุได้ ๓๓ ปี เจ้าคุณพระฯ และคุณนายน้องสาวฯ ก็จัดให้มีพิธีโกนจุกพร้อมกับได้นิมนต์พระภิกษุเจ้าฟ้านเรนทร์ กรมขุนสุนทรพิทักษ์ มาเป็นประธานในพิธีสงฆ์ และได้กราบทูลเชิญเจ้าอุทุมพร กรมขุนพรพินิจ ให้เสด็จมาตัดจุกและรดน้ำ

พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสด็จสวรรคตได้มอบราชสมบัติให้แก่ เจ้าฟ้าอุทุมพร กรมขุนพรพินิจ ซึ่งครองราชย์อยู่ได้ ๒ เดือน ก็เวนราชสมบัติให้ เจ้าฟ้าเอกทัศ กรมขุนอนุรักษ์มนตรี ซึ่งขึ้นครองราชย์เป็น "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยวงษินทร์"

พ.ศ. ๒๓๐๒ นายทองด้วง อายุได้ ๒๒ ปี พระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) บิดาก็จัดแจงบวชให้ตามประเพณีและจงพรรษาอยู่ที่วัดมหาทะเลายอยู่ร่วมกับ พระภิกษุสิน (คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสิน) ซึ่งระหว่างที่อุปสมบทอยู่นั้นจินสแหมอคู่ได้ทำนาย พระภิกษุทั้งสองไว้ว่า

“ท่านเป็นบุรุษต้อง	ตามลักษณะ ล้วนแล
บุญเด่นเห็นประจักษ์	เจ็ดห้า
จักสู่กระฎึกศักดิ์	สุรกษัตริย์
สื่อศุภวงษ์ตรงเหล่า	สฤทธ์เสียงเวียงสยาม”

ครั้งเมื่อ นายทองด้วง สึกออกมาแล้ว พระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) ได้สู้ขอ “นาค” บุตรของเศรษฐีทอและนางสิ้นชาวบ้านอัมพวา แขวงบางช้างเมืองราชบุรี มาแต่งงานกับนายทองด้วง ส่วนนายบุญมาพออายุได้ ๑๖ ปีก็ได้เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กใน เจ้าฟ้าเอกทัศ กรมขุนอนุรักษ์มนตรี ต่อมา พ.ศ. ๒๓๐๖ นายบุญมาได้รับแต่งตั้งเป็น นายสุตจินดา มหาดเล็กหุ้มแพร

นายทองด้วง นั้นต่อมาได้ขอย้ายไปรับราชการอยู่ที่เมืองราชบุรี อันเป็นบ้านของคุณนาคภรรยา และได้รับแต่งตั้งให้เป็นหลวงยกกระบัตร เจ้าเมืองราชบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓

ต่อมา พ.ศ. ๒๓๐๘ พระยาวชิรปราการ (สิน) เจ้าเมืองกำแพงเพชรได้ช่วยราชการทัพที่กรุงศรีอยุธยาเป็นนายกองทัพเวือรับข้าศึก และวันเสาร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๑๐ พระยาวชิรปราการ (สิน) ได้นำกำลัง ๕๐๐ คี่ฝ่าพม่าไปทางตะวันออกผ่านบ้านหันตรา บ้านข้าวเม่า หันหน้าสู่เมืองชายทะเลตะวันออก

ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงเมืองวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. ตรงกับวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน นพทณัน พม่าได้เข้ากรุงเผาบ้านเรือนเสียหาย ผู้คนระส่ำระสายจนต้องพากันทิ้งกรุงหนีเอาตัวรอดไปตามเมืองต่างๆ พระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) และภรรยาเข้ามาพร้อมด้วยบุตรชายที่เกิดจากคุณมาชือลา ได้พากันอพยพไปอยู่กับ เจ้าพระยาพิชัยโลก (เวียง) ซึ่งสนิทกันและเมืองพิชัยโลกนั้นก็ เป็นบ้านของคุณนาคภรณาน้อยส่วนนายสุตจินดา (บุญมา) นั้นพร้อมด้วยเพื่อนร่วมใจ ๒ คน ได้หลบหนีเสด็จ

ตลอดเรื่องโคลนพร้อมด้วยห้องกระแต สมบัติของเจ้าคุณปู่ ล่องมาตามราชบุรี ใช้กลอุบายหลอกพม่าเพื่อจะไปหาหลวงยกกระบัตร์ (ทองด้วง) ที่เมืองราชบุรี

และได้ตามหาพี่ชายซึ่งพาครอบครัวหลบหนีพม่าในป่าจนพบ จึงชักชวนกันไปอยู่กับพระยาวชิรปราการ (สิน) เจ้าเมืองตาก ที่เข้ามาช่วยราชการทัพในกรุงศรีอยุธยา และหนีออกมารวบรวมกำลังกอบกู้อิสรภาพอยู่ที่เมืองจันทบุรี

เนื่องจากคุณนาคภรรยาของหลวงยกกระบัตร์ (ทองด้วง) ขณะนั้นตั้งครรภ์อยู่ หลวงยกกระบัตร์ (ทองด้วง) จึงได้แต่ฝากพระอัครมเหศวร ๓ วงและดาบทองคำเล่มหนึ่งไปให้พระยาวชิรปราการ (สิน) แทนตัวพร้อมกับแนะนำให้นายสุตจินดา (บุญมา) ไปรับนายเอกเอียงพระมารดาของพระยาวชิรปราการ (สิน) ไปจากบ้านแหลม เมืองเพชรบุรีให้ไปอยู่กับ พระยาวชิรปราการ (สิน) ด้วยส่วนตนเองนั้นจะติดตามไปร่วมภายหลัง มีความในพงศาวดารว่า

“นายสุตจินดา มาหาเล็กนั้นหนีออกไปพำนักอยู่ ณ เมืองชลบุรี ครั้นเมื่อรู้ข่าวเจ้าตากออกไปตั้งอยู่ ณ เมืองจันทบุรี จึงพาพรรคพวกไพร่เดินบกออกไปพึ่งด้วยเจ้าตาก เจ้าตากก็รับไว้ชุบเลี้ยงตั้งเป็นพระมหามนตรีเพราะรู้จักคุ้นเคยกันมาแต่ก่อนกรุงยังไม่เสีย...”

ในขณะที่นั้นเจ้าเมืองอื่นๆ ได้ถือโอกาสตั้งตนเป็นใหญ่ในขณะที่บ้านเมืองระส่ำระสาย สำหรับพระยาวชิรปราการ (สิน) นั้นได้รวบรวมกำลังทหารที่หนีออกจากกรุงศรีอยุธยา และทำการปราบปรามบรรดาก๊กต่างๆ พร้อมกับได้รับการสถาปนาให้เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔” หรือเรียกกันทั่วไปว่า สมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑

ต่อมา พระมหามนตรี (บุญมา) เจ้ากรมพระตำรวจในขวาถือศักดินา ๒,๐๐๐ ไร่ ได้ทูลขอไปรับหลวงยกกระบัตร์ (ทองด้วง) เจ้าเมืองราชบุรีผู้เป็นที่ชายมารับราชการอยู่ด้วย ซึ่งต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ถือศักดินา ๑,๖๐๐ ฟัน้องทั้งสองคนนี้ได้ทำความดีความชอบมากจึงรับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น ดังนี้ พระมหามนตรี เป็นพระอนุชิตราชา จางวางพระตำรวจฝ่ายขวา และ พระยาราชวรินทร์ เป็น พระยาอภัยรณฤทธิ์ จางวางพระตำรวจนอกขวา และได้รับพระราชทานบ้าน ที่ดิน อยู่ใต้วัดบางหว้าใหญ่ (คือวัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพฯ)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองพิษณุโลกทั้งทางบกและทางเรือ เจ้าพระยาพิษณุโลก (เรือง) เจ้าเมืองพิษณุโลกได้สั่งให้หลวงโกษา (ฝั่ง) คุณกองทัพบกและกองทัพรือมาตั้งรับที่ตำบลเกยชัย แขวงเมืองนครสวรรค์ รบพุ่งกันเป็นสามวันและยิงปืนต้องพระขมข้างซ้ายของสมเด็จพระเจ้าตากสิน พระองค์จึงสั่งให้ถอยทัพหลวงกลับยังกรุงธนบุรี ทำให้เจ้าเมืองพิษณุโลก (เรือง) มีใจกำเริบถือว่าตัวมีบุญญาธิการ ชนะข้าศึกได้ จึงตั้งตนเป็นกษัตริย์และแต่งตั้งให้ พระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) ผู้เป็นเจ้านายผู้ใหญ่ที่ขึ้นไปหลบหนีพม่าอยู่ที่เมืองพิษณุโลกเป็น “เจ้าพระยาจักรีศรีอครักษ์สมุหนายก” ส่วนเจ้าพระยาพิษณุโลกครั้นเมื่อสถาปนาตนเองและจัดพิธีราชาภิเษกได้ ๗ วัน ก็ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคมิละลอกในคอพระอินทรกร นองชายจึงปกครองเมืองพิษณุโลกแทนพี่ชายแต่ไม่ได้สถาปนาเป็นกษัตริย์

พระอักษรสุนทรศาสตร์(ทองดี) หลังจากได้รับแต่งตั้งให้เป็น “เจ้าพระยาจักรีศรีอครักษ์ สมุหนายก ” แล้ว ต่อมาก็ถึงแก่อสัญกรรม คุณนายมากรยาน้อย และนายลาบุตรชายพร้อม นายขวัญ (ต่อมาได้เป็นนายชำนานาฎกระบวน นายเวรกรรมมหาดไทย) นายยิ้ม นายแยม ได้ช่วยกันจัดการเรื่องศพและนำพระอัฐิของเจ้าพระยาจักรี เดินทางมาหาพระยาอภัยรณฤทธิ์ (ทองด้วง) ที่ตำบลเกยชัย แขวงเมืองนครสวรรค์ พระอัฐิของเจ้าพระยาจักรี ศรีอครักษ์ (ทองดี) นี้ได้แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนหนึ่งเป็นของพระยาอภัยรณฤทธิ์

(ทองด้วง) และอีกส่วนหนึ่งเป็นของ พระอนุชิตราชา (บุญมา) บุตรชายทั้งสองคนแล้วรับคุณนายมา นายลา และพรรคพวกไว้ในอุปการะทั้งหมด

ในปี พ.ศ. ๒๓๑๒ เจ้าพระฝาง (เรือง) ได้ยกกองทัพล้อมเมืองพิษณุโลก ๓ วัน ๓ คืน ก็สามารถตีเมือง และยึดครองเมืองพิษณุโลกได้ชาวเมืองพิษณุโลก เมืองพิจิตร จึงพากันอพยพครอบครัวลงมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระเจ้าตากสินเป็นอันมาก และในที่สุดสมเด็จพระเจ้าตากสิน ก็สามารถปราบปรามก๊กเจ้าพระฝางได้

เมื่อเหตุการณ์สงบเรียบร้อยดีสามารถปราบปรามก๊กต่างๆจนสามารถรวบรวมเป็นประเทศได้แล้ว พระยาอนุชิตราชา (บุญมา) ก็ได้รับแต่งตั้งเป็น พระยายมราช และเจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธิราช ผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุโลกตามลำดับ ส่วนพระยาอภัยรณฤทธิ์ (ทองด้วง) นั้นได้รับการแต่งตั้งให้เป็น พระยายมราช เจ้าพระยาจักรี สมุหพระกลาโหม และสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก แม้ที่ประทับราชการอยู่กับสมเด็จพระเจ้าตากสิน จนกรุงธนบุรีเกิดระส่ำระสายเกิดจลาจลตอนปลายรัชกาลโดยพระยาสุรสีห์ได้เข้ายึดอำนาจไว้หลวงสรชิต (หน) นายด่านเมืองอุทัยธานีได้ยกกำลังทหารด่านนำข้าราชการทางกรุงธนบุรีไปรายงานและนำทหารด่านออกไปรับกองทัพของสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ณ หุ่งแสนแสน แล้วนำกองทัพเข้ากรุงซึ่งตั้งทัพที่วัดสระเกษ ๑ คืน

ครั้งรุ่งขึ้นเช้าวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ตรงกับวันแรม ๙ ค่ำเดือน ๕ เวลา ๒ โมงเศษ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ได้จัดขบวนกองทัพเดินตรงมานั่งเรือพระที่นั่งข้ามไปยังกรุงธนบุรีปราบดาภิเษกเสวยราชย์เป็นพระปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ทรงจัดการชำระโทษ มีปรากฏในพงศาวดารว่า

“มุขมนตรีทั้งหลายพร้อมกันกราบทูลว่า พระเจ้าแผ่นดินละสุจริตธรรมเสียประพฤติกิจการทุจริตฉะนี้ ก็เห็นว่าเป็นเสี้ยนหนามหลักต่ออันใหญ่อยู่ในแผ่นดิน จะละไว้เสียมิได้ควรจะให้สำเร็จโทษเสีย จึงรับสั่งให้มีกระตุ้มถามเจ้าตากสินเจ้าแผ่นดินผู้ทุจริตว่า ตัวเป็นเจ้าแผ่นดินใช้เราไปกระทำการสงคราม ได้รับความลำบากเกินเหตุต่างน้ำ เราอุทิศสาหัสทำศึกมิได้อาลัยแก่ชีวิต คิดแต่จะทำนุบำรุงแผ่นดินให้สิ้นเสี้ยนหนามจะให้สมณพราหมณาจารย์ และไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุขสืบด้วยกัน ก็เหตุใดนอญอยู่ภายหลังตัวจึงเอาบุตรภรรยาเรามาจองจำทำโทษ แล้วโบยตีกักขุสงฆ์และลงโทษแก่ข้าราชการและอาณาประชาราษฎร์ เร่งเอาทรัพย์สินโดยพลการด้วยหาความสัจย์มิได้ กระทำให้แผ่นดินเดือดร้อนทุกเส้นหญ้า ทั้งพระพุทธศาสนาก็เสื่อมทรุดเศร้าหมองตุงเมืองมิจฉะนี้ โทษตัวมีประการใดจงให้การไปแจ้ง และเจ้าตากสินก็รับผิดทั้งสิ้นทุกประการ...”

วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ วันอาทิตย์ ขึ้น ๒๐ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะแม ได้ทำพิธีตั้งเสาหลักเมืองกรุงเทพมหานคร และต่อมา วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ วันจันทร์ เดือน ๗ ขึ้น ๓ ค่ำ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ได้ทำการปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี” และได้สถาปนาพระราชวงศ์เป็นราชตระกูลโดยอัญเชิญพระอัฐิของ เจ้าพระยาจักรี ศรีอภัยรณฤทธิ์ (ทองดี) หรือ พระอภัยมณีสุทรศาสตร์ ผู้เป็นพระบิดาซึ่งถึงแก่อสัญกรรมที่เมืองพิษณุโลก มาสถาปนาพระอัฐิเป็น “สมเด็จพระชนกาธิบดี” และนำมหาสังข์อัคราวิภูของประจำตระกูลเข้าพิธีปราบดาภิเษกประดิษฐานพระราชวงศ์ใหม่ โดยนำเอานามบรรดาศักดิ์ของ “เจ้าพระยาจักรี ศรีอภัยรณฤทธิ์” ที่สมุหนายกอัครมหาเสนาบดีมาเป็นชื่อ “พระราชวงศ์จักรี”

ในสมัยพระองค์ท่านได้ขยายอาณาเขตของประเทศมาเป็นเมืองขึ้นประเทศไทยมากยิ่งขึ้นกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ตั้งแต่มีประเทศมา

รูปภาพ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระบวรราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท

รูปภาพ สมเด็จพระบวรราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท

บรรพบุรุษของสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาทสืบเชื้อสายจากขุนนางไทยเชื้อสายมอญ “เจ้าแม่วัดดุสิต” เชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๒๗ - ๒๑๙๑) ผ่านตรงลงมาถึง “เจ้าพระยาโกษาปาน” ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สืบเชื้อสายต่อมาโดยลำดับ จนกระทั่งในรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. ๒๓๐๗ - ๒๓๑๐) ณ หลังป้อมภายในกำแพงพระนครหรืออยุธยา มีครอบครัวที่มั่งคั่งครอบครัวหนึ่ง ซึ่งได้สืบต่อจากข้าราชการผู้ใหญ่หลายชั่วอายุคน หัวหน้าครอบครัวนี้คือ พระพิณจักษุ (ทองดี) ซึ่งรับราชการเป็นเสมียนตรากรมเมือง (กรมมหาดไทย) กับคุณดาวเรือง

บุตรธิดาที่เกิดกับคุณดาวเรืองมีด้วยกัน ๕ คน คือ

๑. คุณสา (หญิง)
๒. ขุนรามณรงค์ (ชาย)
๓. คุณแก้ว (หญิง)
๔. คุณทองด้วง (ชาย)

๕. คุณบุญมา (ชาย) สมภพเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีกุน (ตรงกับวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๒๘๖) เวลาสองยามเศษ ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ สวรรคต พ.ศ. ๒๓๔๕ พระชนมายุ ๖๐ ปี

ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก

เมื่อคุณบุญมาอายุได้ ๑๖ ปี พ.ศ. ๒๓๐๒ (พระพิณจักษุ) บิดาได้นำไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ปฏิบัติราชการอยู่ ๔ ปี ได้เลื่อนเป็น “นายสุตจินดา” (บางแห่งเขียนนาย สุจินดา) ใน พ.ศ. ๒๓๐๖ ขณะนั้นอายุ ๒๐ ปี ยังหนุ่มมาก

ส่วนคุณด้วง บิดานำเข้ามาถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุทุมพร (กรมขุนพระพิณ) มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๙๑ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๐๓ ได้โปรดเกล้าฯ ให้เป็นหลวงยกกระบัตรเจ้าเมืองราชบุรี สมรสกับคุณนาค กุลสตรีในตระกูลมอญเศรษฐีใหญ่ในแขวงบางช้าง เขตอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม

สงครามคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒

เมื่อพ่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา พระพิณจักษุเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาจะต้องเสียแก่ข้าศึกเป็นแน่แท้ หากจะขึ้นอยู่กับจะถูกข้าศึกจับและกวาดเอาครอบครัวไปเป็นเชลย จึงคิดหนีออกมาพระพิณจักษุ ภรรยา (บุญมาชื่อซ้ำกับคุณบุญมา) และคุณลา (เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา) จึงชวนกันหนีไปพิษณุโลกเพราะเจ้าเมืองพิษณุโลกเคยเป็นเพื่อนเก่า

นายสุจินดา (บุญมา) ได้หารือกับเพื่อน ๓ คน ที่จะหนีออกจากวงล้อมข้าศึกที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อตกลงกันแล้วในขั้นต้น จะไปหาหลวงยกกระบัตรพี่ชายที่เมืองราชบุรีก่อน พระองค์ การเดินทางประสบความสำเร็จยากลำบากตลอดทางจนถึงราชบุรี เมื่อถึงต้องเสียเวลาติดตามหลวงยกกระบัตรอยู่หลายวัน เพราะหลวงยกกระบัตรพาครอบครัวไปหลบซ่อนอยู่ในป่าลึกห่างจากบ้านเดิมซึ่งอยู่ริมแม่น้ำมาก ในที่สุดก็ตามหาจนพบหลวงยกกระบัตรถ้ำถึงบิดา มารดา พี่หญิง และน้องชายว่าหลบไปอยู่ที่ใด นายสุจินดาตอบว่าไม่ทราบ หลวงยกกระบัตร คุณแก้ว (พี่หญิงคนรอง) นายสุจินดาจึงกอดคอกันร้องไห้

เมื่อได้สนทนาปราศรัยกันพอสมควร (พระยาตาก) หลวงยกกระบัตรจึงจัดเรือลำใหญ่ให้พร้อมด้วยเสบียง ผ้าผ่อนเงินทอง และได้ฝากแหวน ๒ วงกับดาบโบราณเล่มหนึ่งไปให้พระยาตากและแนะนำให้นายสุ

จินดาไปรับมารดาของพระยาตากที่บ้านแหลมด้วยจะเป็นการดี ในที่สุดนายสุตจินดาพร้อมด้วยสหาย ๓ คน ได้ไปพบพระยาตากพร้อมกับมารดาของพระยาตาก

เข้ารับราชการกับพระเจ้าตาก

เมื่อพระยาตากกู้อิสรภาพได้สำเร็จ ได้ไปสำรวจกรุงศรีอยุธยา เห็นว่าเหลือกำลังที่จะปฏิสังขรณ์ จึงให้ผู้คนอพยพและมาตั้งราชธานีขึ้นใหม่ที่เมืองธนบุรี เรียกนามราชธานีนี้ว่า "กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร" และเมื่อได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีเรียบร้อยแล้ว จึงทำพิธีประกาศพระเกียรติยศเป็นพระมหากษัตริย์โดยมีพระนามตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า "สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔" แต่ประชาชนทั่วไปนิยมเรียกว่า "พระเจ้าตากสิน" บ้าง "พระเจ้ากรุงธนบุรี" บ้าง จากนั้นก็ทรงแต่งตั้งผู้ร่วมแรงร่วมใจกู้อิสรภาพให้มียศบรรดาศักดิ์ และมีตำแหน่งหน้าที่ตามความเหมาะสม ส่วนนายสุตจินดา (บุญมา) นั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นพระมหามนตรี

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินต้องปฏิบัติราชการสงครามถึง ๑๖ ครั้ง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกา เสด็จเสด็จถวัลย์ราชสมบัติเป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี เจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธิราช ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ดำรงตำแหน่งเป็นมหาอุปราช (วังหน้า) ตลอดเวลาพระองค์ทรงรับภาระดูแลขุนพลเอกของพระบรมเชษฐาธิราช โดยยกกำลังทหารทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศชาติทุกปี มิได้ทรงมีเวลาพักผ่อนเลย บางปีต้องยกกองทัพออกไปรบถึง ๒-๓ ครั้ง พระองค์คั่งอยู่ในฐานะของแม่ทัพใหญ่ของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์มิใช่แม่ทัพที่สั่งการอยู่ในกรุง พระองค์จะเสด็จไปอำนวยการรบด้วยพระองค์ทุกครั้ง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ปฏิบัติราชการสงครามระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๔๐ สมเด็จพระบรมราชวังบวรราชวังทรงเป็นแม่ทัพไปรบ ๔ ครั้ง พ.ศ. ๒๓๔๐ พระเจ้าปดุงกษัตริย์มีพระราชประสงค์จะตีเอาเมืองเชียงใหม่ ได้ส่งจัดกำลังถึง ๗ กองทัพ มีกำลังพล ๕๕,๐๐๐ คน โดยมีเมฆะโยกะดินสีหะสุระเป็นแม่ทัพใหญ่

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ โปรดเกล้าให้เกณฑ์กองทัพไทยในกรุงเทพฯ และกองทัพหัวเมือง จัดเป็นกองทัพใหญ่ โดยมอบให้สมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ เป็นแม่ทัพใหญ่ ยกไปขับไล่พม่า พร้อมกับนั้นให้กองทัพเวียงจันทน์ยกมาสมทบที่เชียงใหม่ด้วยในขณะที่เคลื่อนทัพสมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ ประชวรด้วยพระโรคนี้ด้วยารุนแรง เจ็บปวดแสนสาหัส

ทรงพระประชวร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงทราบถึงพระอาการประชวรของสมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมราชวังหลัง (เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์) รีบเสด็จไปช่วยเมื่อกรมพระราชวังหลังเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ ที่เมืองเถิน จึงรับมอบอำนาจให้เป็นแม่ทัพใหญ่ทรงบัญชาการรบแทนพระองค์ กรมพระราชวังหลังเห็นสมเด็จพระปิตุลาทรงพระประชวรชুবอบมีพระอาการหนัก มีความห่วงใยมากถึงกับกรรแสง สมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ รับสั่งว่า "เจ็บไข้ไม่เป็นโรคดอก จะเอาชีวิตไว้คอยทำให้จงได้เร่งยกไปเถิด" พระคำรัศครั้งนี้แสดงถึงน้ำพระทัยเด็ดเดี่ยวของสมเด็จพระบรมราชวังบวรฯ ซึ่งทรงเห็นประโยชน์ของประเทศชาติยิ่งกว่าชีวิตของพระองค์ ชาติเหนือสิ่งอื่นใด แม้ชีวิตก็ยอมสละได้

จอมพลเรือ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖) เป็นพระบรมราชชนกในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีคุณูปการแก่กิจการแพทย์ แผนปัจจุบันและการสาธารณสุขของประเทศไทย ประชาชนโดยทั่วไปคุ้นเคยกับพระนามว่า "กรมหลวงสงขลานครินทร์" หรือ "พระราชบิดา" และบางครั้งก็ปรากฏพระนามว่า "เจ้าฟ้าทหารเรือ" และ "พระประทีปแห่งการอนุรักษ์สัตว์น้ำของไทย" ส่วนชาวต่างประเทศเรียกพระนามว่า "เจ้าฟ้ามหิดล"

ขณะทรงพระเยาว์

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒๑ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์ที่ ๗ ในสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (ต่อมาคือ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ปีเถาะ ขึ้น ๓ ค่ำ (ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ตามปฏิทินเก่า ถ้านับตามปฏิทินสากล ต้องเป็น พ.ศ. ๒๔๓๕) ณ พระตำหนักสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชเทวีภายในพระบรมมหาราชวัง

หลังจากประสูติครบ ๑ เดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการสมโภชเดือนตามขัตติยราชประเพณีที่พระตำหนักสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชเทวี พร้อมทั้งพระราชทานนามสมมติว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอุดุลเดช" และได้รับการออกพระนามลำลองว่า ทูลกระหม่อมแดง

พระองค์มีพระเชษฐาและพระเชษฐภคินีที่ประสูติร่วมพระราชมารดา ได้แก่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอริยาลงกรณ์, สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าวิจิตรจิรประภา อดุลยาดิเรกรัตน ขัตติยราชกุมารี, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศัvroทัย กรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์ , สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ นรินทรเทพยกุมารี และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าศิริภรณีโสภณ พิมลรัตนวดี

เมื่อยังทรงพระเยาว์ประทับอยู่กับพระมารดาในพระบรมมหาราชวัง โดยมีพระเจ้านางเธอ พระองค์เจ้าโสมวดี ศรีรัตนราชธิดา (ต่อมาคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ) เป็นผู้ถวายการดูแลอย่างใกล้ชิด พระพี่เลี้ยง คือ หม่อมเจ้ากุสุมา เกษมสันต์ เนื่องจากพระพลานามัยไม่สมบูรณ์มักต้องเสียน้ำมันดับปลาเป็นประจำ พระกระยาหารที่โปรดมากคือปลาเกลือกับส้มโอฉีก ส่วนเครื่องหวานโปรดอ้อยควันแช่น้ำดอกไม้งาด

เมื่อพระชนมได้ ๑๒ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีมหามงคลโสกันต์ มีการสมโภช ๗ วัน ๗ คืน ตั้งแต่ วันที่ ๒๕ ถึง ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ หลังโสกันต์แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระสุพรรณบัตรเฉลิมพระนามตามขัตติยราชประเพณีพร้อมทั้งสถาปนาขึ้นเป็นเจ้าฟ้าต่างกรม ให้ทรงศักดินา ๔๐,๐๐๐ ตามพระราชกำหนด อย่างสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าต่างกรม ในพระบรมราชตระกูลอันสูงศักดิ์ มีพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอุดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์

ผนวช

ในวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ หลังจากพิธีโสกันต์ได้ ๑ ปี สมเด็จพระบรมราชชนก พร้อมด้วย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว) ได้ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีพระเจ้าที่นั่งยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นพระอุปัชฌาย์ และหม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรตเป็นพระศีลาจารย์ได้รับพระนามฉายาว่า มหิตลาคุโลระหว่างผนวชประทับที่ตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาในวันที่ ๓๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๖๗ จึงฉลองการทรงผนวช ณ ท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทและทรงลาผนวชเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

การศึกษา

พระองค์ได้รับการถวายพระอักษรตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์มากที่โรงเรียนราชกุมารในพระบรมมหาราชวัง โดยมีพระยาอิศรพันธุ์โสภณ (หนู) เป็นพระอาจารย์ภาษาไทยคนแรก มีพระสหายสนิท คือ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ (ต่อมาคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร) และเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม พร้อมกับสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนนครราชสีมา, สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย และสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา

หลังจากนั้น พระองค์ได้เสด็จไปศึกษาต่อที่ยุโรปพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนนครราชสีมา, สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย และนักเรียนทุนหลวงอีกหลายคน โดยพระองค์เข้าศึกษาที่โรงเรียนแฮร์โรว์ (Harrow) กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงย้ายไปศึกษาต่อในวิชาทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยชั้นต้น เมืองพ็อทสดัม ประเทศเยอรมนี และโรงเรียนนายร้อยชั้นสูงทหารบกที่โกลสลิชเคอร์เฟลด์ (Gross Lichterfelde) เมืองเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

ในระหว่างศึกษาอยู่ที่ประเทศเยอรมันนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระองค์จึงเสด็จกลับประเทศสยาม พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา, สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย และพระเจ้าที่นั่งยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ เพื่อทรงร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระบรมชนกนาถ

เมื่อเสร็จสิ้นงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระองค์ได้เสด็จกลับไปยังประเทศเยอรมนีเพื่อศึกษาต่อ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารบกและทรงสอบได้เป็นแฟนริช (Fähnrich) คือ นักเรียนท่าคะแนนได้ดีมาก โดยทรงเขียนและแต่งเรียงความได้อย่างดีไม่ต้องสอบปากเปล่า การสอบในครั้งนั้นมีนักเรียนเข้าสอบประมาณ ๔๐๐ คน โดยมีคนที่ท่าคะแนนได้เท่าพระองค์เพียงคนเดียว ซึ่งนับว่าพระองค์เป็นคนไทยคนแรกที่สอบไล่ได้คะแนนสูงสุดเช่นนี้

หลังจากนั้น พระองค์ได้เปลี่ยนไปศึกษาวิชาทหารเรือแทนวิชาทหารบกที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้ เนื่องจากกองทัพสยามในสมัยนั้นยังขาดแคลนนายทหารเรือที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมาก พระองค์เข้าศึกษาวิชาทหารเรือ ณ โรงเรียนนายเรือเฟลนส์บูร์ก มูร์วิก (Marineschule Flensburg Mürwik) โดยเป็นนักเรียนนายเรือเยอรมันรุ่น ๒๔๕๕ (CREW ๑๙๑๒) และสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรด้วยผลการศึกษาระดับเยี่ยมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และทรงเข้ารับราชการในกองทัพเยอรมัน ซึ่งก่อนหน้านั้นพระองค์ได้รับพระราชทานยศนายเรือตรีแห่งราชนาวิกโยธินจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและยศนายเรือตรีแห่งจักรวรรดินาวีเยอรมันจากสมเด็จพระจักรพรรดิวิลเฮล์มที่ ๒ แห่งเยอรมนี

เสด็จนิวัติกลับประเทศไทย

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ขึ้นเป็นผลให้พระองค์ต้องออกจากกองทัพเรือเยอรมันและเสด็จนิวัติกลับประเทศไทย พระองค์ทรงเข้ารับราชการในกระทรวงทหารเรือ ในตำแหน่งสำรวจราชการ กรมเสนาธิการทหารเรือ โดยได้รับพระราชทานยศเป็น "นายเรือโท" ตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ และทรง

ย้ายไปรับตำแหน่งในกองอาจารย์นายเรือ แผนกแต่งตำรา กรมยุทธศึกษาทหารเรือในเวลาต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงเขียนถึงช่วงเวลาที่มีสมเด็จพระบรมราชชนกทรงรับราชการทหารเรือตอนหนึ่งว่า

“...ท่าน [สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก] ...ทรงโปรดราชการทหารเรืออย่างยิ่ง แต่ท่านอยากจะทรงบังคับการเรือตอร์ปิโดและอยากออกทะเล บังเอิญทางราชการเห็นว่า ไม่สมควรที่เจ้าฟ้าจะทรงทำเช่นนั้น ท่านจึงไม่ได้บังคับเรือแต่อย่างใดหรือออกทะเลตามลำพังพระองค์เลย ท่านจึงเกิดเบื่อหน่ายเป็นอันมาก...”

— พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

ต่อมา พระองค์ทรงลาออกจากราชการในกระทรวงทหารเรือ มีการกล่าวถึงสาเหตุที่ทรงลาออกจากราชการทหารเรือหลายสาเหตุ เป็นต้นว่าพระองค์มีพระราชดำริขัดแย้งกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่จากการประชุม นายทหารเรือเพื่อปรับปรุงความสมบูรณ์ของกองทัพเรือ โดยพระองค์เห็นว่า การมีเรือรบขนาดใหญ่ยังไม่มีประโยชน์มากนัก ควรมีเรือขนาดเล็ก เช่น เรือดำน้ำ เรือตอร์ปิโด ซึ่งเข้าแม่น้ำได้สะดวกจะมีประโยชน์มากกว่า แต่นายทหารชั้นผู้ใหญ่มีความเห็นว่าควรมีเรือขนาดใหญ่เพื่อจะได้ฝึกทหารไปในตัว พระองค์ทรงรับฟังแต่ก็ทรงน้อยพระทัยว่า อุตสาหะไปทรงศึกษาวิชาทหารเรือโดยตรงแต่พอถึงเวลาปฏิบัติงานจริงกลับไม่ได้ดังพระราชประสงค์

อีกสาเหตุหนึ่งกล่าวว่า จากการทำพระองค์ทรงสนพระทัยเรือดำน้ำเป็นพิเศษซึ่งถ้ามีเรือดำน้ำมาประจำการในกองทัพเรือจะทำให้เกิดมีปัญหาร้านอาหารได้ เนื่องจากคนไทยนิยมกินข้าวหลังจากปรุงขึ้นทันที ซึ่งไม่สามารถทำได้ในเรือดำน้ำ พระองค์จึงสนพระทัยที่จะศึกษาและทดลองเพื่อค้นหาอาหารที่เหมาะสมกับทหารเรือไทยที่ประจำอยู่กองเรือดำน้ำ ประกอบกับพระสุขภาพของพระองค์ไม่สมบูรณ์นักจึงมีพระดำริที่จะไปรักษาพระองค์ในประเทศหนาว พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์จึงทรงแนะนำให้พระองค์เสด็จไปศึกษาต่อเรื่องอาหารและสุขวิทยาที่สหรัฐอเมริกา พระองค์ทรงรับราชการในกระทรวงทหารเรือเป็นเวลา ๔ เดือน ๑๘ วัน

เมื่อพระองค์ทรงลาออกจากการรับราชการในกระทรวงทหารเรือแล้ว พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ ผู้ช่วยปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการและผู้อำนวยการโรงเรียนราชแพทยาลัย ในขณะนั้น พร้อมด้วยหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ได้เสด็จไปเข้าเพื่อชักชวนให้ทรงมาช่วยโรงพยาบาลศิริราช โดยพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ ได้ทูลเชิญทูลกระหม่อมให้ทรงแวะที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อทอดพระเนตรเห็นโรงคนไข้มีสถานที่คับแคบไม่พอที่จะรองรับคนไข้ได้อย่างเพียงพอทำให้คนไข้ต้องไปนั่งรอที่โคนต้นไม้ นอกจากนี้ โรงพยาบาลยังขาดแคลนอุปกรณ์ทางแพทย์ พระองค์ทรงสลดพระทัยเป็นอย่างยิ่งและทรงตกลงพระทัยที่จะทรงช่วยในการปรับปรุงการแพทย์ไทย แต่พระองค์มีพระดำริว่า “ก่อนจะทรงช่วยเหลือจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ จึงตั้งพระทัยจะเสด็จไปทรงศึกษาด้านการแพทย์เสียก่อน”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ทรงอธิบายถึงเหตุผลที่ชักชวนทูลกระหม่อมให้มาช่วยเหลืองานด้านการแพทย์และสาธารณสุขไทยว่า

“ เพราะสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงเป็นเจ้าฟ้าชั้นสูง ถ้าเข้ามาทรงจัดการเรื่องนี้แล้วจะทำให้กิจการแพทย์เด่นขึ้น มีผู้โดยเสด็จช่วยเหลืองานนี้มากขึ้น อนึ่ง ทูลกระหม่อมทรงมีรายได้สูง แต่พอพระทัยจะใช้ในการบำเพ็ญพระกุศลสาธารณะ และประการสำคัญที่สุด ทรงเป็นเจ้าฟ้าที่มีพระปัญญาหลักแหลม มีความเพียรกล้า จะทรงทำอะไรก็ทำจริงไม่ย่อท้อ กิจการแพทย์จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว”

— สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร

ทรงศึกษาต่อ

พระองค์ตัดสินพระทัยเสด็จไปทรงศึกษาต่อยังสหรัฐอเมริกาโดยมีพระยาภิรมย์ภักดี (เจนส์ โอเวอร์สัน เวสเทินการ์ด) เป็นผู้ถวายคำปรึกษาในการเลือกมหาวิทยาลัย[๑๘][๑๙] โดยทรงเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา โดยทรงเข้าศึกษาชั้นเตรียมแพทย์ก่อนเป็นเวลา ๓ ปี และทรงลงทะเบียนเป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๑ ของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐

หลังจากที่ทรงสำเร็จการศึกษาแพทย์ชั้นปริคlinikแล้ว พระองค์ทรงหยุดการศึกษาแพทย์ชั่วคราวและทรงลงทะเบียนเข้าศึกษาในโรงเรียนสาธารณสุขซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ระหว่างการศึกษาพระองค์ได้พระราชนิพนธ์รายงานการศึกษาเรื่อง A sanitary survey of the city of Gloucester, Massachusetts ๑๙๒๓ และทรงสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรสาธารณสุขในปี พ.ศ. ๒๔๖๔

ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดทรงเช่าอพาร์ทเมนต์และมีคนใช้จำนวน ๓ คน พระองค์ทรงใช้พระนามว่า มิสเตอร์มิลลิ่ง สงขลา ซึ่งนายแพทย์แอลเลอร์ เอลลิส (A.G. Ellis) ได้กล่าวถึงพระองค์ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไว้ว่า

ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ก็ทรงเป็นเพียงนักเรียนแพทย์ผู้หนึ่งที่ไม่ใช่เจ้านาย ในพระนามบัตรก็มีว่า "มิสเตอร์มิลลิ่ง สงขลา" ในเวลาที่ประทับอยู่ในประเทศที่ไม่มีเจ้านาย พระองค์ท่านก็ไม่ใช่เจ้านาย เราถือว่าการที่วางพระองค์เช่นนี้ เป็นการให้เกียรติยศอันแท้จริงแก่ประเทศของเราและสมกับพระลักษณะของการเป็นเจ้านายที่แท้จริง

— ศาสตราจารย์อุปการคุณ นายแพทย์ แอลเลอร์ กัสติน เอลลิส

หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรสาธารณสุขแล้ว พระองค์รับหน้าที่เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์เกี่ยวกับการช่วยเหลือด้านการศึกษาวิชาแพทย์ในประเทศไทย หลังจากนั้น พระองค์ตัดสินพระทัยเข้าศึกษาวิชาแพทย์ต่อในชั้นปีที่ ๓ ที่มหาวิทยาลัยเอดินบะระ เมืองเอดินบะระ สกอตแลนด์ สหราชอาณาจักร แต่พระองค์ประชวรด้วยโรคพระวัชกะ (โรคไต) ซึ่งสภาพอากาศที่อังกฤษมีอากาศชื้นและหนาวเย็น ไม่เหมาะกับพระโรค ดังนั้น พระองค์จึงต้องเสด็จนิวัตกลับพระนคร โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ พระองค์ได้เสด็จไปศึกษาวิชาแพทย์ต่ออีกครั้ง ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา จนกระทั่งทรงสำเร็จการศึกษาได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตชั้นมัธยมศึกษา Cum Laude เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลังจากนั้น พระองค์เสด็จนิวัตกลับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ โดยประทับอยู่ที่พระตำหนักใหม่ วังสระปทุม

หมอเจ้าฟ้า

พระราชกรณียกิจประการแรก เมื่อเสด็จกลับมาเมืองไทยก็คือพระราชทานทุนให้นักเรียนออกไปศึกษา ๑๐ ทุน ในสาขาที่เกี่ยวกับการแพทย์ พระองค์มีความเห็นว่านักเรียนแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศจะได้ศึกษาเฉพาะโรคที่เกิดขึ้นในเขตนั่นเท่านั้น เมื่อกลับมาประเทศไทยควรจะศึกษาต่ออีก ๑ ปี เพื่อจะให้ได้รับความรู้และความชำนาญโรคของประเทศไทย แต่ทางการก็มีอาจทำได้ดังพระราชประสงค์ เป็นเหตุให้

ไม่ทรงพอพระราชหฤทัย ดังนั้น พระองค์จึงทรงเปลี่ยนพระราชหฤทัยจากจะทรงทำงานในโรงพยาบาลศิริราช มาเป็นเสด็จไปโรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ พระองค์เสด็จถึงจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ทรงประทับที่นครสวรรค์ผู้ช่วยการโรงพยาบาลขณะนั้น ดร. อี.ซี. คอร์ท เป็นตึกเล็ก และทรงมีมหาดเล็กเพียงคนเดียว

พระองค์มีความเอาใจใส่ในการรักษาประชาชนอย่างมาก ชาวเมืองเชียงใหม่จึงขนานพระนามของพระองค์ว่า หมอเจ้าฟ้า พระองค์ได้ประทับที่เมืองเชียงใหม่ประมาณ ๓ สัปดาห์ ก็ต้องเสด็จกลับกรุงเทพมหานครในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ เนื่องในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระปิตุลาภบรมพงศภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช หลังจากนั้น พระองค์มีพระราชประสงค์จะเสด็จกลับไปเมืองเชียงใหม่ แต่ก็มีได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ เนื่องจากประชวรต้องประทับในพระตำหนักวังสระปทุม พร้อมด้วยพระมารดา โดยไม่ได้เสด็จออกจากวังอีกเลย

วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๑๖.๔๕ น. พระองค์เสด็จสวรรคตด้วยพระโรคมิปิดในพระยกณะ(ตับ) โดยมีโรคแทรกซ้อนคือพระบิดาสะบวมน้ำและพระหทัยวาย พระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา ๘ เดือน ๒๓ วัน หลังจากทรงทนทรมานอยู่ได้ ๓ เดือนครึ่ง

พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

ในช่วงเวลาที่สมเด็จพระบรมราชชนกทรงรับราชการในกองทัพเรือ ได้ทรงจัดทำโครงการเกี่ยวกับเรือดำน้ำ ถึงแม้จะไม่ได้ตั้งพระประสงค์ในช่วงเวลานั้น แต่อีก ๒๐ ปีต่อมา กองทัพเรือก็ได้สั่งซื้อเรือดำน้ำ จำนวน ๔ ลำ คือ เรือหลวงมัจฉาณุ เรือหลวงวิรุณ เรือหลวงสินสมุทร และเรือหลวงพลายชุมพล นอกจากเรื่องเรือดำน้ำ พระองค์ยังได้ทรงร่างโครงการสร้างกำลังทางเรือทั้งกองทัพไว้อีกด้วย ซึ่งปัจจุบันกองทัพเรือได้จัด ตั้งฐานทัพเรือและสถานี ทหารเรือ พร้อมกับจัดส่งกำลังทางเรือ ไปประจำตามฐานทัพเรือและสถานีเรือ สอดคล้องกับแนวพระราชดำริโครงการสร้างกองเรือรบ

ทางด้านการแพทย์ตลอดระยะเวลา ๑๐ ปี ที่ทรงเกี่ยวข้องกับ การแพทย์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจไว้มากมาย ทรงอุทิศทั้งพระราชทรัพย์และพระวรกาย พระสดีกำลังเพื่อการแพทย์โดยแท้ กล่าวคือพระราชทานทุนเพื่อการศึกษาและค้นคว้า พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อการก่อสร้างตึกต่างๆ และขยายพื้นที่โรงพยาบาลศิริราช ในด้านการสาธารณสุขทรงเคยสำรวจ สุขาภิบาลในกรุงเทพ เพื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศที่ทรงศึกษามา ทรงช่วยอบรมสาธารณสุขมณฑล และเคยทรงปรารภว่าจะให้มีการเผาศพด้วยไฟฟ้า เพื่อให้เป็นไปตามหลักสุขสุขาภิบาล นอกจากนี้ยังทรงมีน้ำพระราชหฤทัยเมตตา ช่วยเหลือการศึกษาในด้านอื่นนอกเหนือจากการแพทย์ เป็นต้นว่า พระราชทานทุน ๑ แสนบาทเพื่อส่งคนไปศึกษาต่างประเทศด้านการประมงและการเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อการโภชนาการที่ดีของคนไทย จึงได้รับการถวายสมญานามว่า "พระประทีปแห่ง

การอนุรักษ์สัตว์น้ำของไทย" พระราชทานทุนให้แก่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนเพื่อจัดหาอาจารย์ชาวต่างประเทศมาสอน พระราชทานเงินให้โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จัดซื้อเครื่องเอกซเรย์ และพระราชทานเงินบำรุงโรงพยาบาลสงขลาเป็นรายปี

ตราประจำราชสกุลมหิดล

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

รูปภาพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ผู้เป็นพระมารดาของพระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์ และเป็นบุคคลสำคัญของโลก

พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง พลตำรวจเอกหญิง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พระนามเดิม: สักวาเลย์ ทะละภักฎ; พระราชสมภพ: ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ณ จังหวัดนนทบุรี สวรรคต: ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ณ กรุงเทพมหานคร) เป็นพระชายาในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และพระราชชนนีในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน

พระองค์มีพระนามที่นิยมเรียกกันว่า สมเด็จพระย่า ทั้งนี้พระองค์ยังได้ประกอบพระราชกรณียกิจเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขาที่อาศัยในถิ่นทุรกันดาร และได้พระราชทานความช่วยเหลือผ่านทางเสลิกอปเตอร์พระที่นั่ง เปรียบเสมือนพระองค์เสด็จมาจากฟากฟ้าช่วยให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น ชาวไทยภูเขาจึงถวายพระสมัญญานามว่า "แม่ฟ้าหลวง"

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระอาการทรุดลง เนื่องด้วยมีพระอาการแทรกซ้อนทางพระยกณะ (ตับ) และพระวัภกะ (ไต) ไม่ทำงาน พระหทัย (หัวใจ) ทำงานไม่ปกติ ความดันพระโลหิตต่ำทำให้เกิดภาวะเป็นกรดในพระโลหิต คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาความผิดปกติของระบบต่างๆรวมทั้งการฟอกพระโลหิตด้วยเครื่องไตเทียม และกรองสารพิษ ซึ่งเกิดจากภาวะผิดปกติของพระยกณะ แต่พระอาการคงอยู่ในภาวะวิกฤต จนกระทั่งเวลา ๒๓.๓๗ น. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จสวรรคต สิริพระชนมายุ ๙๔ พรรษา

พระราชกรณียกิจ

พระมหากษัตริย์องค์แรกของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ทรงมีต่อชาวไทยและประเทศชาตินั้นใหญ่หลวงมาก เพราะตั้งแต่ทรงเสกสมรสกับสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มีพระอุตสาหวิริยะสูงในการทรงงาน เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ ในหลายประเทศ ได้แก่ เวียดนาม (พ.ศ. ๒๕๐๒) อินโดนีเซีย พม่า สหรัฐอเมริกา ประเทศในยุโรป (พ.ศ. ๒๕๐๓) ปากีสถาน สหพันธรัฐมาลายู นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย (พ.ศ. ๒๕๐๕) จีนและญี่ปุ่น (พ.ศ. ๒๕๐๖) ออสเตรเลีย (พ.ศ. ๒๕๐๗) อังกฤษ (พ.ศ. ๒๕๐๙) อิหร่าน สหรัฐอเมริกา และแคนาดา (พ.ศ. ๒๕๑๐) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (จากการปฏิบัติพระราชภารกิจในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี")

การแพทย์ พยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา

สมเด็จพระยาทรงจัดตั้งหน่วยและมูลนิธิที่สำคัญขึ้นดังนี้

หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) เป็นหน่วยแพทย์อาสาเคลื่อนที่ที่เดินไปในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล แพทย์แผนไทย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และสมาชิกสมทบอีกคณะหนึ่ง ซึ่งไม่ได้รับสิ่งตอบแทน และ เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน

มูลนิธิชานเทียในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จัดตั้งเมื่อ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อทำชาเทียมและพระราชทานให้แก่ผู้พิการชาชาติที่ยากจนในชนบท โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา และไม่คิดมูลค่า ซึ่งมูลนิธิชานเทียนี้ ทรงก่อตั้งร่วมกับสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยพระองค์ท่านพระราชทานพระราชทรัพย์เป็นทุนประเดิมในการก่อตั้งมูลนิธิและทรงดำรงตำแหน่งประธานกิตติมศักดิ์อีกด้วย

มูลนิธิถันยรักษ์ ที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อใช้เป็นสถานที่ตรวจวินิจฉัยเต้านม

ทรงบริจาคเงินเพื่อสร้างโรงเรียนกว่า ๑๘๕ โรงเรียน และทรงรับเอาโครงการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไว้ในพระราชูปถัมภ์

เสด็จเยี่ยมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นการส่วนพระองค์ เมื่อ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยการนี้ได้ทรงมีเสด็จเยี่ยมชม "สวนนอก" มี ศ. บรรเจิด ศติการ และ ศ. ระพี สาคริก กราบทูลรายงาน อนึ่ง ในขณะที่เสด็จอยู่ในมหาวิทยาลัยนี้ สมเด็จพระราชชนนีทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับรับสั่งกับผู้ติดตามว่า "เกษตรนี้น่าอยู่จริง ๆ ดันควรจะได้อาเยียมที่นี้ตั้งนานแล้ว.."

การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นพระราชวงศ์ที่โปรดธรรมชาติมาก ทรงสร้างพระตำหนักตอยตุ้ง ขึ้นบริเวณตอยตุ้ง เนื้อที่ ๒๙ ไร่ ๓ งาน ที่บ้านอีโก้ปากกล้วย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ด้วย

พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เอง ในพื้นที่เช่าของกรมป่าไม้เป็นเวลานาน ๓๐ ปี มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑๐๐๐ เมตร โดยทรงเรียกพระตำหนักนี้ว่า บ้านที่คอยดุง ทรงพัฒนาคอยดุง และส่งเสริมงานให้ชาวเขาอีกด้วย ดังนี้

โครงการพัฒนาคอยดุง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓

พระราชทานกล้าไม้แก่ผู้ตามเสด็จ และทรงปลูกป่าด้วยพระองค์เอง

ทรงนำเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า และไม้ดอกมาปลูก

โครงการขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อหน่อไม้ฝรั่ง กล้วย กล้วยไม้ เห็ดหลินจือ สตรอเบอร์รี่

จัดตั้งศูนย์ป่าบัต และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ที่บ้านผาหมี ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากพระราชอุตสาหตังกล่าว และโครงการที่ยังมีได้นำเสนอขึ้นมาข้างต้นนี้ ยอดคอยที่เคยหัวโล้นด้วยการถางป่า ทำไร่เลื่อนลอยปลูกฝิ่น จึงได้กลับกลายเป็นคอยที่เต็มไปด้วยป่าไม้ตามเดิม ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงได้รับขนานนามว่า สมเด็จย่า จากชาวไทยบนพื้นราบ หรือ แม่ฟ้าหลวง จากชาวไทยภูเขา

บุคคลสำคัญของโลก

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพครบรอบ ๑๐๐ ปี องค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก ได้เฉลิมพระเกียรติยกย่องให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็น “บุคคลสำคัญของโลก”

พระประวัติ

ขณะทรงพระเยาว์

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระนามเดิมว่า สักวาเลย์ (ไม่มีนามสกุล เนื่องจากพระราชบัญญัติขนานนามสกุลเริ่มมีในปี พ.ศ. ๒๔๕๖) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ณ จังหวัดนครบุรี เป็นบุตรคนที่ ๓ ในพระชนกและพระชนนีคำ มีพระภคินี และพระเชษฐา ๒ คนซึ่งได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่เยาว์วัย คงเหลือแต่พระอนุชาอ่อนกว่าพระองค์ ๒ ปี คือ คุณณญา

พระชนกขุ มีอาชีพเป็นช่างทอง เป็นบุตรชายของคหบดี ชื่อ ชุม แต่ไม่ทราบนามของมารดา ชุมมีเชื้อสายสืบมาจากผู้ตีแก้วแถวตึกขาว มีนิวาสสถานอยู่ใกล้วัดดอนงคาราม ฝั่งธนบุรี ส่วนพระชนนีคำ มีมารดาชื่อผา แต่ไม่ทราบนามของบิดา พระชนนีคำเป็นสตรีที่รู้หนังสือซึ่งหาได้ยากในสมัยนั้น จึงได้นำความรู้นี้มาสอนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้วยพระอุปนิสัยที่ชอบการเรียนรู้ และการอ่านหนังสือตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระองค์จึงทรงเป็นผู้ที่มีไหวพริบ และเฉลียวฉลาด

และเชื่อว่าเหล่าเครือญาติฝ่ายพระชนนีของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีเชื้อสายชาวเวียงจันทน์ เนื่องจากทางครอบครัวนิยมรับประทานข้าวเหนียว ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับถิ่นฐานเดิมของครอบครัว คือ บ้านช่างทอง ซึ่งตรงกับชุมชนชาวลาวด้านใต้ของธนบุรี อันเป็นชุมชนชาวลาวที่มีชื่อเสียงด้านฝีมือช่าง แต่ปัจจุบันชุมชนลาวดังกล่าวได้ย้ายไปยัง บ้านคันทอง รอบวัดสุทัศนเทพวรารามในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเครือญาติที่นิพนธ์นั้นอาจสืบเชื้อสายมาจากชาวลาวที่เคยในชุมชนบ้านช่างทองก็เป็นได้

พระชนกขุได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่พระองค์มีพระชนมายุ ๓ พรรษา และพระชนนีคำถึงแก่กรรมเมื่อพระองค์มีพระชนมายุเพียง ๔ พรรษา หลังจากนั้นพระองค์ทรงอยู่ในความอุปการะของป้าช้อย ที่สาวของ

พระชนนีคำ ซึ่งมีอาชีพรับจ้างมัดวันบุหรี และทำขนมขาย วันหนึ่ง ญาติของครอบครัวพระชนกขู มาแนะนำ พระชนนีคำ ให้นำสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ไปฝากคุณจันทร์ แสงชูโต ซึ่งเป็นญาติและพระพี่เลี้ยง ใน สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระเชษฐภคินีในสมเด็จพระ มหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว กับ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เพื่อถวายตัวเป็นข้าหลวง ในขณะที่ นั้นมีพระชนมายุเพียง ๗-๘ พรรษา

ขณะยังทรงศึกษา

ท่านศึกษาที่ โรงเรียนศึกษานารี ได้ไม่นาน พระองค์ก็ได้ถูกส่งไปศึกษาที่โรงเรียนสตรีวิทยา โดย ประทับอยู่บ้านคุณหวน หงสกุล วัดมเหยงคณ์พาราม โรงเรียนเพื่อประชาชนสามัญแห่งแรก พระองค์ทรงถูกเข้ม เย็นคำคำคำพระหัตถ์ ต้องเข้ารับผ่าตัดกับพระยาตำรงแพทยคุณ (ฮวด วีระไวทยะ)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๖ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงตัดสินใจเข้าโรงเรียนแพทย์ผดุง ครรภ์ และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช ตามคำชักชวนจากพระยาตำรงแพทยคุณ หลังจากสำเร็จการศึกษา ทรง ได้รับการคัดเลือกให้ไปทรงศึกษาวิชาพยาบาลต่อที่ โรงเรียนแพทย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา พร้อมกับนางสาวอุบล ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์

เมื่อไปเรียนต่างประเทศจำเป็นที่จะมีนามสกุลในหนังสือเดินทาง เมื่อขณะนั้นยังไม่มีนามสกุล จึง จำเป็นต้องมีการหานามสกุลให้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงได้ใช้นามสกุลของข้าราชการที่มี นามสกุลคนหนึ่งซึ่งเป็นเจ้ากรมของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ คือ ขุนสงขลานครินทร์ (พลี ตะละภักฎ) สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงมีพระนามในหนังสือเดินทางว่า นางสาวสังวาลย์ ตะละภักฎ (มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้ค่านำนามสตรี พ.ศ. ๒๔๖๐)

ต่อมา คุณณมยา พระอนุชาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อเจริญวัยแล้ว ได้ไปขอจด ทะเบียนที่อำเภอใช้นามสกุล "ชูกรมล" ถึงแม้ว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีไม่เคยใช้นามสกุลชู กรมล ก็อยากจะถือว่าทรงเกิดมาในสกุลนี้

ขณะที่กำลังทรงศึกษาวิชาแพทย์ปีที่ ๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงพบและพอพระทัย กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้วยมีพระศิริโฉมงดงาม พระอุปนิสัย และพระคุณสมบัติอื่น ๆ ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์จึงทรงมีลายพระหัตถ์กราบบังคมทูลสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า พระราชมารดา ขอพระราชทานพระราชนุญาตหมั้นกับนางสาวสังวาลย์ ทั้งนี้สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลย เดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงกล่าวกับสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าไว้ ความว่า "สังวาลย์เป็นกำพร้า... แต่งงานแล้วก็มาใช้นามสกุลหม่อมฉัน หม่อมฉันไม่ได้เลือกเมียด้วยสกุลรุนชาติ ต้องเกิดเป็นอย่างนั้น ต้องเกิด เป็นอย่างนี้ คนเราเลือกเกิดไม่ได้ หม่อมฉันเลือกคนดี ทุกข์สุขเป็นเรื่องของหม่อมฉันเอง"

และเมื่อถึงวันศุกร์ที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้มีพิธีอภิเษกสมรสที่วังสระปทุม และหลังจากได้ อภิเษกสมรสแล้ว ทั้ง ๒ พระองค์ได้ตามเสด็จด้วยกันไปประพาสเมืองต่างๆ ในทวีปยุโรป และ สหรัฐอเมริกา เพื่อทรงไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสถาบันเอ็มไอที เมืองบอสตัน ส่วนสมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงเรียนหลักสูตรเตรียมพยาบาลที่วิทยาลัยซิมมอนส์ เมืองบอสตัน

ประสูติพระราชธิดาและพระราชโอรส

หลังจากทั้ง ๒ พระองค์ทรงจบการศึกษาแล้วจึงเสด็จไปที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งสมเด็จพระ บรมราชชนนีได้ประสูติพระราชธิดาพระองค์แรก เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ พระบาทสมเด็จพระ

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามว่า หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา มหิดล ซึ่งภายหลังทรงได้รับการสถาปนา พระอิสริยยศคือเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ทั้ง ๒ พระองค์ได้เสด็จกลับเมืองไทยพร้อมด้วยพระราชธิดา เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมราชชนกทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ประทับอยู่ได้ประมาณ ๒๐ เดือน ก็ประชวร แพทย์จึงถวายคำแนะนำให้ประทับในที่อากาศเย็น ที่เมืองไฮลีสแบร์ก สาธารณรัฐไวมาร์ (ปัจจุบันคือประเทศเยอรมนี) สมเด็จพระบรมราชชนนีและพระราชธิดาจึงได้ตามเสด็จไปประทับด้วย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ประสูติพระราชโอรสพระองค์แรก เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระนามว่า หม่อมเจ้าอาทรนันทมหิดล มหิดล

ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จกลับกรุงเทพฯ เพียงพระองค์เดียวเพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ และประทับอยู่จนถึงงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประสูติพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒ ณ โรงพยาบาลเมธอเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ สหรัฐอเมริกา ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช

ระหว่างนี้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงดูแลพระโอรสธิดาอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและการอบรมสั่งสอน และทรงทูลเรื่องนี้กับสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ความตอนหนึ่งว่า "ลูกของหม่อมฉัน หม่อมฉันรักตั้งดวงใจ...ถ้าได้ช่วยลูก ๆ ให้ได้รับการอบรมและเล่าเรียนในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้แล้ว หม่อมฉันก็จะรู้สึกอิ่มใจเหมือนกัน"

ขณะที่สมเด็จพระบรมราชชนกทรงศึกษาวิชาแพทย์ปีสุดท้ายอยู่ที่เมืองบอสตัน ประชวรโรคพระวัณกะกำเริบ และพระโรคหืด แต่ก็ยังทรงสามารถสอบได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตชั้นเกียรตินิยม แต่หลังจากสอบเสร็จและประชวรพระโรคไส้ติ่งอักเสบ ทั้งสองพระองค์ได้พาพระราชโอรสธิดาเดินทางกลับประเทศไทย โดยประทับที่พระตำหนักใหม่สร้างขึ้นในวังสระปทุม ถนนพญาไท

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนกทรงรับเชิญเป็นแพทย์ประจำบ้านจากโรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ ในเดือนต่อมา ก็เสด็จกลับกรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นก็ทรงพระประชวรอยู่เป็นระยะเวลาประมาณ ๔ เดือนก็สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ที่พระตำหนักใหม่ วังสระปทุม

สมเด็จพระบรมราชชนนี

ในขณะที่สมเด็จพระบรมราชชนกสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชชนนีมีพระชนมายุเพียง ๒๙ พรรษา ทรงต้องรับหน้าที่อบรมเลี้ยงดูพระราชโอรสธิดาทั้งสามพระองค์ตามลำพัง จนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า จึงทรงแนะนำให้สมเด็จพระบรมราชชนนีพาพระราชธิดาทั้ง ๓ พระองค์เสด็จไปศึกษาต่อที่เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละราชสมบัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงได้มีมติเห็นชอบตามกฎมณเฑียรบาลให้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรนันทมหิดล เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ต่อไป พระองค์ที่ ๘ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งในขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง ๙

พรรษา โดยเจ้าพระยาศรีธรรมราช (จิตร ณ สงขลา) ได้เข้าเฝ้าฯ กราบทูลเชิญเพื่อให้รับราชสมบัติ หม่อมสังวาลย์จึงได้เจรจาออกไปว่า "จะขอยุ่อย่างอื่นคอกันใด (ไม่เป็นทางการ) ให้ได้โอกาสเป็นเด็กธรรมดา มากที่สุดที่จะมากได้...ถ้าจะมาบังคับให้อยู่หุรหุรากันอย่างคึงเต็มทีซึ่งจะไม่ดีเลยสำหรับเด็ก จะทำให้ลำบาก และเด็กไม่เป็นสุขแล้ว เห็นจะเป็นคึงไม่ได้ เพราะจะอยู่อย่างไม่หุรหุรแต่อย่างเรียบร้อย ก็ไม่ได้ทำให้เสีย ชื่อเสียงหรือนำเกลียดอะไร" การเจรจาของหม่อมสังวาลย์ครั้งนี้ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีจึงได้ตรัส ชมความเฉลียวฉลาดในการเจรจาของหม่อมสังวาลย์ พระสุณิสาว่า "ฉลาดเป็นอัศจรรย์ ใจเย็นพูดจาได้ตอบ งตรงอย่างน่าพิศวงกับเจ้าพระยาศรีธรรมราช บัญของฉันมาได้ลูกสะใภ้เช่นนี้ บัญของหลานที่มีแม่ที่เล็ก ไม่มีใครจะมาดูถูกได้ว่าเลวทราม ฉันพูดนี้ปลื้มใจด้วย เคร้าใจด้วย จนน้ำตาไหล"

หลังสืบราชสมบัติ สถาปนาราชฎราชจึงได้มีมติแต่งตั้ง พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นคณะผู้สำเร็จราชการ แทน ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระบรมราชชนนีจึงต้องทรงย้ายไปประทับที่บ้านเช่าขนาดใหญ่ที่เมืองปุยยี ใกล้กับ เมืองโลซาน เพื่อให้สมพระเกียรติของพระราชโอรส ทรงตั้งชื่อให้พระตำหนักใหม่ว่า "วิลล่าวัฒนา"

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระเชษฐภคินี และพระราชอนุชา ได้เสด็จนิวัติกลับประเทศไทย เพื่อทรงเยี่ยมเยียนพลกนิกรเป็นครั้งแรกโดย ประทับอยู่ในพระนครเป็นเวลากว่า ๒ เดือน

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประกาศสถาปนาพระ อิศริยยศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็น สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ นอกจากนั้นพระองค์ยัง พระราชทานเงินส่วนพระองค์สร้างโรงพยาบาลอานันทมหิดล จังหวัดลพบุรี สร้างสุศาลา จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ สมเด็จพระบรมราชชนนี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระเชษฐ ภคินี และพระราชอนุชา เสด็จกลับไปศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยสมเด็จพระที่นั่งเธอฯ ทรงเข้า ศึกษาวิชาเคมี ที่มหาวิทยาลัยโลซาน ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเข้าศึกษาวิชา นิติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเดียวกัน ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ และอีกสองปีต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ สมเด็จพระเจ้าน้อง ยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ก็เสด็จเข้าศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเดียวกัน

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลต่อมา พระองค์ได้ประกอบ พระราชกรณียกิจด้วยทรงห่วงใยราษฎรที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ทรงเสด็จเข้าเยี่ยมเยียนชาวไทยภูเขาทาง ภาคเหนือ ทั้งยังได้พระราชทานความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข, เสื้อผ้า และอาหาร ผ่านแอลิซอปเตอร์พระที่ นิ่ง ชาวไทยภูเขาจึงถวายพระสมัญญานามแก่พระองค์ว่า "แม่ฟ้าหลวง" ด้วยเสด็จมาจากฟ้าเพื่อมาปิดเป่า ทุกข์แก่ราษฎร[๒] จนวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ ประกาศเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระราชชนนี ทรงพระนามเป็น สมเด็จพระ ศรีนครินทราบรมราชชนนี

สวรรคต

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระอาการทางพระหทัยกำเริบและทรงเหนื่อยอ่อน คณะแพทย์ถวายการรักษาเบื้องต้นที่วังสระปทุม จนกระทั่งวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงเชิญเสด็จพระ ราชดำเนินเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ ตึก ๘๔ ปี โรงพยาบาลศิริราช ระหว่างการประทับรักษาที่โรงพยาบาล คณะแพทย์พบว่าเกิดการติดเชื้อในกระแสพระโลหิต จึงได้ถวายพระโอสถปฏิชีวนะเพิ่ม ต่อมา มีพระอาการ

แทรกซ้อน มีการอักเสบที่พระอันตะพระอันตคุณ (ลำไส้ใหญ่ ลำไส้เล็ก) และที่พระปับผาสะ (ปอด) ข้างขวา
คณะแพทย์ได้พยายามถวายการรักษาจนพระอาการทั่วไปดีขึ้นบ้าง

เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม สมเด็จพระบรมราชชนนีมีพระอาการทรุดลง เนื่องด้วยมีพระอาการแทรก
ซ้อนทางพระยกนะ (ตับ) และพระวัภกะ (ไต) ไม่ทำงาน พระหทัย (หัวใจ) ทำงานไม่ปกติ ความดันพระโลหิตต่ำ
ทำให้เกิดภาวะเป็นกรดในพระโลหิต คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาความผิดปกติของระบบต่าง ๆ รวมทั้งการ
ฟอกพระโลหิตด้วยเครื่องไตเทียมและกรองสารพิษซึ่งเกิดจากภาวะผิดปกติของพระยกนะ แต่พระอาการตั้งแต่
เช้าจนถึงเที่ยงของวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ คงอยู่ในภาวะวิกฤต จนกระทั่ง เวลา ๒๑:๑๗ น. สมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต รวมพระชนมายุ ๙๔ พรรษา

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ณ พระเมรุ ท้อง
สนามหลวง

รูปภาพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ชาวบ้านบางระจัน

รูปภาพ ชาวบ้านบางระจัน

วีรบุรุษไทยในอดีตกาลนั้น มีทั้งวีรบุรุษที่เป็นหม้อเนื้อเชือกขัศรีย เป็นทหารยอดนักรบ เป็นยอดขุนนาง และเป็นชาวบ้านสามัญชนคนธรรมดาตนเอง

บางระจัน เป็นค่ายป้องกันตัวเองของชาวบ้านเมืองสิงห์บุรีและเมืองต่าง ๆ ที่พากันมาหลบภัยกองทัพพม่าที่บางระจัน ในคราวการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง สามารถต้านทานการเข้าตีของกองทัพพม่าได้หลายครั้ง จนได้ชื่อว่า "เข้มแข็งกว่ากองทัพของกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น" และมีกิตติศัพท์เลื่องลือในด้านวีรกรรมความกล้าหาญในประวัติศาสตร์ไทย โดยมีอนุสาวรีย์สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรกรรมในครั้งนี้ในจังหวัดสิงห์บุรี การเข้าตีค่ายบางระจัน

การรบครั้งที่ ๑

ทหารพม่าที่เมืองวิเศษชัยชาญยกพลมาประมาณ ๑๐๐ เศษ มาตามจับพันเรือเมื่อถึงบ้านบางระจัน ก็หยุดอยู่ ณ ฝั่งลำธารบางระจัน นายแท่นจัดคนให้รักษาค่ายแล้วนำคน ๒๐๐ ช้ามแม่น้ำไปรบกับพม่า ทหารพม่าไม่ทันรู้ตัวยิงปืนได้เพียงนัดเดียวชาวไทยซึ่งมีอาวุธสั้นทั้งนั้นก็กรูเข้าไล่ฟันแทงพม่าถึงขั้นตะลุมบอน พลทหารพม่าล้มตายหมดเหลือแต่ตัวนายสองคนขึ้นมาหนีไปได้ ไปแจ้งความให้นายทัพพม่าที่ค่ายแขวงเมืองวิเศษชัยชาญทราบ และส่งข่าวให้แม่ทัพใหญ่คือเนเมียวสีหบดี ซึ่งตั้งค่ายใหญ่อยู่ ณ ปากน้ำพระประสบทราบด้วย

การรบครั้งที่ ๒

เนเมียวสีหบดีจึงแต่งให้จางจวนหฺวัน คุมพล ๕๐๐ มาตีค่ายบางระจัน นายแท่นก็ยกพลออกรบ ตีทัพพม่าแตกพ่ายล้มตายเป็นอันมาก แม่ทัพพม่าได้เกณฑ์ทหารเพิ่มเป็น ๘๐๐ คน ให้ยกขึ้นหฺวันคุมพลยกมาตีค่ายบางระจัน ทัพพม่าก็ถูกตีแตกพ่ายอีกเป็นครั้งที่ ๒

การรบครั้งที่ ๓

เมื่อกองทัพพม่าต้องแตกพ่ายหลายครั้ง เนเมียวสีหบดีเห็นว่าจะประมาทกำลังของชาวบ้านบางระจันต่อไปอีกไม่ได้ จึงเกณฑ์พลเพิ่มเป็น ๕๐๐ คน ให้ตั้งจางโบ เป็นผู้คุมทัพครั้งนี้ชาวบ้านบางระจันมีชัยชนะพม่าอีกเช่นครั้งก่อนๆ

การรบครั้งที่ ๔

การที่พม่าแพ้ไทยหลายครั้งเช่นนี้ ทำให้พม่าหยุดพักรบประมาณ ๒-๓ วัน แล้วเกณฑ์ทัพใหญ่เพื่อมาตีค่ายบางระจัน มีกำลังพลประมาณ ๑,๐๐๐ คน ทหารม้า ๖๐ สุรินจ้อซึ่งเป็นนายทัพ พม่ายกทัพมาตั้งที่บ้านห้วยไผ่ (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง) ฝ่ายค่ายบางระจันได้จัดเตรียมกันเป็นกระบวนทัพสู้พม่าคือ นายแท่นเป็นนายทัพคุมพล ๒๐๐ พันเรื่องเป็นปีกซ้ายคุมพล ๒๐๐ ชาวไทยเหล่านี้มีปืนคาบศิลาบ้าง ปืนของพม่าและกระสุนดินดำของพม่า ซึ่งเก็บได้จากการรบครั้งก่อนๆ บ้าง นอกจากนี้ก็เป็นอาวุธตามแต่จะหาได้ ทัพไทยทั้งสามยกไปตั้งที่คลองสะตือสี่ต้น อยู่คนละฟากคลองกับพม่า ต่างฝ่ายต่างยิงตอบโต้กันฝ่ายไทยชำนาญภูมิประเทศกว่า ได้ชนไม้และหญ้ามาดมคลอง แล้วพากันรุกข้ามรบไล่พม่าถึงขั้นใช้อาวุธสั้น พม่าล้มตายเป็นอันมาก ตัวสุรินจ้อซึ่งเป็นนายทัพพม่า ซึ่งมีกัณฑ์ระย้าแรงให้ตีกองรบอยู่กลางพล ถูกพลทหารไทยวิ่งเข้าไปฟันตาย ณ ที่นั้น ส่วนนายแท่นแม่ทัพไทยก็ถูกปืนที่เข้าบาดเจ็บสาหัสต้องหามออกมาจากที่รบ ทัพไทยกับพม่ารบกันตั้งแต่เช้าจนเที่ยง ต่างฝ่ายต่างฮึดโรย จึงถอยทัพจากกันอยู่คนละฟากคลอง พวกชาวบ้านบางระจันในค่ายก็นำอาหารออกมาเลี้ยงดูพวกทหาร ขณะพม่าต้องหุงหาอาหารและมัวจัดการศพแม่ทัพไม่ทันระวังตัว กองสอดแนมของไทยมาแจ้งข่าว พวกทหารไทยกินอาหารเสร็จแล้วก็ยกข้ามคลองเข้าโจมตีพม่าพร้อมกันทันที ทหารพม่าแตกพ่ายไม่เป็นกระบวน ที่ถูกอาวุธล้มตายประมาณสามส่วน และเสียเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์เป็นอันมาก ไทยไล่ติดตามจนใกล้ค่ำจึงยกกลับมายังค่าย กิตติศัพท์ความเก่งกล้าของชาวบ้านบางระจันแพร่หลายออกไปมีชาวบ้านอื่นๆ อพยพครอบครัวเข้ามาอาศัยอยู่ในค่ายบางระจันเพิ่มขึ้นอีกเป็นลำดับ

การรบครั้งที่ ๕

พม่าเว้นระยะไม่ยกมาตีค่ายบางระจันอยู่ประมาณ ๑๐-๑๑ วัน ด้วยเกรงฝีมือชาวไทย หลังจากนั้นจึงแต่งทัพยกมาอีกครั้งหนึ่ง มีแฉงจ้ออากาศเป็นนายทัพ คุมทหารซึ่งเกณฑ์แบ่งมาจากทุกค่ายเป็นคนประมาณ ๑,๐๐๐ คนเศษ พร้อมด้วยม้าและอาวุธต่างๆแต่กองทัพพม่านี้อีกปราศัยชาวบ้านบางระจันแตกพ่ายไป

การรบครั้งที่ ๖

นายทัพพม่าครั้งที่ ๖ นี้คือ จิกแก ปลัดเมืองทวาย คุมพล ๑๐๐ เศษ ฝ่ายไทยมีชัยชนะอีกเช่นเคย

การรบครั้งที่ ๗

เนเมียวสีหบดีได้แต่งกองทัพไทยยกมาตีค่ายบางระจันอีก ให้อากาศป็นคยีเป็นแม่ทัพคุมพล ๑,๐๐๐ เศษ อากาศป็นคยียกกองทัพไปตั้ง ณ บ้านขุนโลก ทางค่ายบางระจันดำเนินกลศึกคือ จัดให้ขุนสรรค์ซึ่งมีฝีมือแม่นปืน คุมพลทหารปืนคอยป้องกันกองทัพม้าของพม่า นายจันหนวดเขี้ยวเป็นแม่ทัพใหญ่คุมพล ๑,๐๐๐ เศษ ออกตีทัพพม่าและล้อมค่ายไว้ ทหารไทยใช้การรบแบบจู่โจม พม่ายังไม่ทันตั้งค่ายเสร็จก็ถูกโอบตีทางหลังค่าย ทหารพม่าถูกร้าตายเกือบหมดเหลือรอดตายเป็นส่วนน้อย แม่ทัพก็ตายในที่รบครั้งนี้ทำให้พม่าหยุดพักรบนานถึงครึ่งเดือน

การรบครั้งที่ ๘

การที่พม่าส่งกองทัพมาปราบค่ายบางระจันถึง ๗ ครั้ง แต่ต้องแตกพ่ายทุกครั้งนั้น ทำให้แม่ทัพใหญ่ของพม่าวิตกมาก เนื่องจากชาวบ้านบางระจันมีกำลังเข้มแข็งขึ้นทุกที และไม่มีใครอาสาเป็นนายทัพ ขณะนั้นมีชาวรามัญผู้หนึ่งเคยอยู่เมืองไทยมานาน รู้จักนิสัยคนไทยและภูมิประเทศดี ได้เข้าฝากตัวทำราชการอยู่กับพม่า

จนได้รับตำแหน่งสุกี้ หรือพระนายกอง สุกี้เข้ารับอาสาจะขอไปตีค่ายบางระจัน เบนเมียวสีหบดีจึงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพคุมพล ๒,๐๐๐ พร้อมทั้งม้าและสรรพาวุธทั้งปวง สุกี้ดำเนินการศึกอย่างชาญฉลาด เมื่อเวลาเดินทัพไม่ตั้งทัพกลางแปลงอย่างทัพอื่น ให้ตั้งค่ายรายไปตามทาง ๓ ค่าย และรื้อค่ายหลังผ่อนไปสร้างข้างหน้าเป็นลำดับ ใช้เวลาถึงครึ่งเดือนจึงใกล้ค่ายบางระจัน สุกี้ใช้วิธีตั้งมั่นรบอยู่ในค่าย ด้วยรู้ว่าคนไทยเชี่ยวชาญการรบกลางแปลง พวกหัวหน้าค่ายบางระจันนำกำลังเข้าตีค่ายพม่าหลายครั้งไม่สำเร็จกลับทำให้ไทยเสียไพร่พลไปเป็นจำนวนมาก วันหนึ่งนายทองเหม็นตีมสุราแล้วขี่กระบือนำพลส่วนหนึ่งเข้าตีค่ายพม่า สุกี้้นำพลออกรบนอกค่าย นายทองเหม็นถลันเข้าอยู่ท่ามกลางข้าศึกแต่ผู้เดียว แม้ว่าจะมีฝีมือสามารถฆ่าฟันทหารพม่ารามัญล้มตายหลายคน แต่ในที่สุดก็ถูกทหารพม่าล้อมจนสิ้นกำลังและถูกหุบศึกล้มตายในที่รบ (เล่าขานกันมาว่านายทองเหม็นเป็นผู้รู้ในวิชาคชกระพันชาติ และมีของขลังป้องกันภัยอันตราย ฟันแทงไม่เข้า หากจะทำร้ายคนมีวิชาเช่นนี้จะต้องตีด้วยของแข็ง) ทัพชาวบ้านบางระจันเมื่อเสียนายทัพก็แตกพ่าย ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกในการรบกับพม่า ทัพพม่ายกติดตามมาจนถึงบ้านขุนโลกใกล้ค่ายบางระจัน แล้วตั้งค่ายมั่นอยู่ ทัพบางระจันพยายามตีค่ายพม่าอีกหลายครั้งไม่สำเร็จก็ทอดอ้อย สุกี้จึงให้ทหารชุดอุโมงค์เข้าใกล้ค่ายน้อยบางระจัน ปลุกหอรบขึ้นสูงนำปืนใหญ่ขึ้นยิงเข้าไปในค่ายถูกผู้คนล้มตายเป็นอันมาก ค่ายน้อยบางระจันก็แตกพ่ายลงนอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ทำให้ชาวบ้านบางระจันเสียกำลังใจอีกคือ นายแท่นหัวหน้าค่ายที่ถูกปืนที่เข้าบาดเจ็บครั้งที่สุรินทรจ่อช่องเป็นแม่ทัพยกมาเมื่อการรบครั้งที่ ๔ นั้นได้ถึงแก่กรรมลง ในเดือน ๖ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ หัวหน้าชาวบ้านบางระจันคนอื่น ได้พยายามจะนำทัพไทยออกรบกับพม่าอีกหลายครั้ง วันหนึ่งทัพพม่าสามารถตีโอบหลังกระหนาบทัพไทยได้ ขุนสรรค์และนายจันหนวดเขี้ยวได้ทำการรบจนกระทั่งตัวตายในที่รบ ยังเหลือแต่พันเรื่องและนายทองแสงใหญ่เป็นหัวหน้าสำคัญ ชาวค่ายบางระจันเห็นว่าคนเสียเปรียบ ผู้คนล้มตายลงไปมาก เหลือกำลังที่จะต่อสู้กับพม่าแล้ว จึงมีใบบอกเข้าไปยังกรุงศรีอยุธยาขอปืนใหญ่ ๒ กระบอก พร้อมด้วยกระสุนดินดำเพื่อจะนำมายิงค่ายพม่า ทางพระนครปรึกษากันแล้วเห็นพร้อมกันว่าไม่ควรให้เนื่องจากกลัวว่าพม่าจะแย่งชิงกลางทางบ้าง หรือหากพม่าตีค่ายบางระจันแตก พม่าก็จะได้ปืนใหญ่นั้นมาเป็นกำลังรบพระนคร พระยารัตนาธิเบศร์ไม่เห็นด้วยในข้อปรึกษา จึงออกไป ณ ค่ายบางระจัน เรือโรเครื่องภาชนะทองเหลืองทองขาวจากพวกชาวบ้านหล่อปืนใหญ่ขึ้นมาสองกระบอก แต่ปืนทั้งสองนั้นราวใช้ไม่ได้ พระยารัตนาธิเบศร์เห็นว่าการศึกษาจะไม่เป็นผลสำเร็จจึงกลับพระนคร เมื่อชาติที่พึ่งชาวบ้านบางระจันก็เสียกำลังใจมากขึ้น มีมือการสู้รบกับพม่าก็พลอยอ่อนลง บางพวกก็พาครอบครัวหลบหนีออกจากค่าย ผู้คนในค่ายก็เบาบางลง ในที่สุดพม่าก็สามารถตีค่ายใหญ่บางระจันได้ ในวันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือนแปด ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ (วันจันทร์ที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๐๙) รวมเวลาที่ไทยรบกับพม่าตั้งแต่เดือน ๔ ปลายปีระกา พ.ศ. ๒๓๐๘ ถึงเดือนแปด ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ เป็นเวลาทั้งสิ้น ๕ เดือน พม่าได้กวาดต้อนชาวไทยในค่ายบรรดาที่รอดตายทั้งหลายกลับไปยังค่ายพม่า ส่วนพระอาจารย์ธรรมโชติซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ช่วยให้กำลังใจให้ชาวบ้านบางระจันสู้รบกับพม่าอย่างหาญหาญนั้น ไม่ปรากฏว่าท่านมรณภาพอยู่ในค่าย ถูกกวาดต้อน หรือหลบหนีไปได้

อนุสาวรีย์

กองทัพศิลป กรมศิลปากรเริ่มดำเนินการหล่ออนุสาวรีย์ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๙ จนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยพร้อมที่จะนำไปติดตั้งได้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยกรมศิลปากรสร้างอนุสาวรีย์ไว้ตรงกันข้ามวัดโพธิ์เก้าตัน อยู่ห่างจากตัวเมืองสิงห์บุรี ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ไปตามเส้นทางสายสิงห์บุรี-สุพรรณบุรี หมายเลข ๓๐๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาในวโรกาสเปิดอนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ มีพระราชดำรัสไว้ว่า "วีรกรรมในครั้งนั้นเป็นของผู้ที่รักแผ่นดินไทย เป็นสิ่งที่

ทำให้คนไทยทั้งหมด ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีกำลังใจและเดือนสติให้มีความสามัคคีและรักษาจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อรักษาประเทศไทยให้ตนเองและเพื่อความมั่นคงของแผ่นดิน....”

ฐานของอนุสาวรีย์มีคำจารึกไว้ว่า “สิ่งhurstนี้ นามโค สิงห์แห่งต้นตระกูลไทย แม่แท้ ต้นตระกูล ณ กาลไหน วานบอก หน้อยเพื่อน ครึ่งพม่ามาล้อมแล้ว หัวห้องบางระจัน”

จารึกอนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน:

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิด

ณ วันที่... เดือน... พุทธศักราช ๒๕๑๙

เมื่อเดือนสาม ปีมะกา พุทธศักราช ๒๓๐๘

นายจันหนวดเขี้ยว นายโชติ นายดอก นายทองแก้ว

นายทองเหม็น นายทองแสงใหญ่ นายแท่น นายเมือง

พันเวียง ขุนสรรค์ และนายอื่น

ได้เป็นหัวหน้ารวบรวมชาวบ้านตั้งค่ายต่อสู้พม่าที่บ้านบางระจัน

มีพระอาจารย์ธรรมโชติเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาคมบำรุงขวัญ

ตั้งแต่เดือนสี่ ปีมะกา พุทธศักราช ๒๓๐๘ จนถึงเดือนเจ็ด ปีมะจอ พุทธศักราช ๒๓๐๙

วีรชนค่ายบางระจันได้ต่อสู้พม่าด้วยความกล้าหาญและด้วยกำลังใจอันเด็ดเดี่ยว

ยอมสละแม้เลือดเนื้อและชีวิตเพื่อรักษาแผ่นดินไทย

รบชนะพม่าถึงเจ็ดครั้ง จนพม่าครั่นคร้ามมิมีมือ

ชาวบางระจัน ไม่ได้ปกป้องอยุธยาอย่างที่ทุกคนคิด เพราะอยุธยามีแต่การแตกแยก ย่อมเสียเมืองอย่างแน่นอน แต่ชาวบางระจัน พวกเขามีแต่ความสามัคคีต่อสู้เพื่อป้องกัน “มาตุภูมิ” ของตนเอง เพื่อลูกหลานของเขาย่างกล้าหาญและเสียสละโดยไม่เสียตายเป็นชีวิต

ชาวบ้านบางระจันได้สร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ไว้เป็นการเสียสละเพื่อชาติ อันนับว่าเป็นเกียรติประวัติอันสูงสุดที่อนุชนคนไทยรุ่นหลังควรจะจดจำเป็นเยี่ยงอย่าง และสรรเสริญสดุดีชาวบ้านบางระจันสืบต่อไป

ท้าวสุรนารี

รูปภาพ ท้าวสุรนารี

ท้าวสุรนารี, คุณหญิงโม (ต้นฉบับว่า คุณหญิงโม) หรือ ยาโม (พ.ศ. ๒๓๑๔-พ.ศ. ๒๓๙๕) บุคคลในประวัติศาสตร์ไทย ในฐานะวีรสตรีผู้มีส่วนกอบกู้เมืองนครราชสีมาจากกองทัพเจ้าอนุวงศ์ พระมหากษัตริย์เวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๘

ประวัติ

ท้าวสุรนารี มีนามเดิมว่า "โม" (แปลว่า ใหญ่มาก) หรือ ท้าวมะโหโรง เป็นชาวเมืองนครราชสีมาโดยกำเนิด เกิดเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๑๔ มีนิวาสถานอยู่ ณ บ้านตรงกันข้ามกับวัดพระนารายณ์มหาราช (วัดกลางนคร) ทางทิศใต้ของเมืองนครราชสีมา[๓] เป็นธิดาของนายกิมและนางบุญมา มีพี่สาวหนึ่งคนชื่อ แป้นาผล ไม่มีสามี จึงอยู่ด้วยกันจนวายชนม์ มีน้องชายหนึ่งคน ชื่อ จุก (ภายหลังได้เป็นเจ้าเมืองพนมชรีอก ต่อมามีการอพยพชาวเมืองพนมชรีอกมาอยู่ริมคูเมืองนครราชสีมาด้านใต้ จึงเอาชื่อเมืองพนมชรีอกมาตั้งชื่อ บ้านพนมศรค ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็นบ้านสก อยู่หลังสถานีรถไฟชุมทางถนนจิระจนทุกวันนี้)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๔ โม เมื่ออายุได้ ๒๕ ปี ได้แต่งงานสมรสกับนายทองคำขาว พนักงานกรมการเมืองนครราชสีมา ต่อมานายทองคำขาว ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น "พระภักดีสุริยเดช" ตำแหน่งรองปลัดเมืองนครราชสีมา นางโม จึงได้เป็น คุณนายโม และต่อมา "พระภักดีสุริยเดช" ได้เลื่อนเป็น "พระยาสุริยเดช" ตำแหน่งปลัดเมืองนครราชสีมา คุณนายโมจึงได้เป็น คุณหญิงโม ชาวเมืองนครราชสีมาเรียกท่านทั้งสองเป็นสามัญว่า "คุณหญิงโม" และ "พระยาปลัดทองคำ" ท่านเป็นหมั้นไม่มีทายาทสืบสายโลหิต ชาวเมืองนครราชสีมาทั้งหลายจึงพากันเรียกแทนตัวคุณหญิงโมว่า แม่ มีผู้มาฝากตัวเป็นลูก-หลานกับคุณหญิงโมอยู่มาก ซึ่งเป็นกำลัง

และอำนาจส่งเสริมคุณหญิงโมให้ทำการใด ๆ ได้สำเร็จเสมอ หนึ่งในลูกหลานคนสำคัญที่มีส่วนร่วมกับคุณหญิงโม เข้ากอบกู้เมืองนครราชสีมาจากกองทัพเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ ณ ท่งสัมฤทธิ์ คือ นางสาวบุญเหลือ

ท้าวสุรนารีเป็นคนมีสติปัญญาหลักแหลม เล่นหมากrukเก่ง มีความชำนาญในการขี่ช้าง ชีม้า มีม้าตัวโปรดสีดำ และมักจะพาลูกหลานไปทำบุญที่วัดสระแก้วเป็นประจำเสมอ ท้าวสุรนารี ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๓๙๕ (เดือน ๕ ปีชวด จัตวาศก จศ. ๑๒๑๔) สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี

วีรกรรมของท้าวสุรนารี และบำเหน็จความ

เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๙ เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร ยกกองทัพเข้ามายึดเมืองนครราชสีมาได้ แล้วกวาดต้อนครอบครัวชาวนครราชสีมาไป คุณหญิงโม และนางสาวบุญเหลือรวบรวมครอบครัวชาย หญิงชาวนครราชสีมาที่ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย เข้าต่อสู้ฆ่าฟันทหารลาวล้มตายเป็นอันมาก ณ ท่งสัมฤทธิ์ แขวงเมืองนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๖๙ ช่วยให้ฝ่ายไทยสามารถกอบกู้เมืองนครราชสีมากลับคืนมาได้ในที่สุด

เมื่อความทราบไปถึง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโม ขึ้นเป็น ท้าวสุรนารี เมื่อ วันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๗๐ เมื่อคุณหญิงโมมีอายุได้ ๕๗ ปี

เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๔ เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานบรมราโชวาทมีความตอนหนึ่งว่า

...ท้าวสุรนารี เป็นผู้ที่เสียสละเพื่อให้ประเทศชาติได้อยู่รอดปลอดภัย
ควรที่อนุชนรุ่นหลัง จะได้ระลึกถึงคุณงามความดีของท่าน
บ้านเมืองทุกวันนี้เป็นสิ่งที่ต้องหวงแหน การหวงแหน คือ ต้องสามัคคี
รู้จักหน้าที่ ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน ชาวนครราชสีมาได้แสดงพลังต้องการ
ความเรียบร้อย ความสงบ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชาติกลับปลอดภัยอีกครั้งหนึ่ง
แม้ว่าสถานการณ์รอบตัวเราและรอบโลก จะผันผวนและ ส่อแหลมมาก
แต่ถ้าทุกคนเข้มแข็ง สามัคคี กล้าหาญ และเอื้อเฟื้อต่อกันชาติก็จะมั่นคง..

ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร

รูปภาพ ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร

ท้าวเทพกระษัตรี(เกิดประมาณปี๒๒๗๘ หรือ ๒๒๘๐ -ตายปีประมาณปี ๒๓๓๖) ท้าวศรีสุนทร (ไม่ทราบ) เป็นวีรสตรีไทยที่ป้องกันเมืองถลางให้พ้นจากข้าศึกได้ในสงครามเก้าทัพ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ท้าวเทพกระษัตรี มีชื่อเดิมว่า "ท่านผู้หญิงจัน" ท้าวศรีสุนทร เป็นน้องมีชื่อเดิมว่า "คุณมุก" ทั้งสองเป็นบุตรของจอมรังเจ้าเมืองถลาง

ประวัติ

คุณจัน เป็นบุตรคนแรกของจอมร้างบ้านเคียน ซึ่งเกิดจากนางหมาเสี้ย มีพี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน ๕ คน เมื่ออายุสมควรจะมีเรือน บิดามารดาก็ได้จัดการแต่งงานให้กับหม่อมภักดีภูธร (สามีคนแรก) มีธิดา ๓ คน คือแม่ปราง และบุตร ๑ คน คือนายเทียน (ต้นสกุล ประทีป ณ ถลาง) หลังจากคลอดนายเทียน หม่อมภักดีภูธรเสียชีวิตลง คุณจันอยู่เป็นหม้ายจนกระทั่งแต่งงานครั้งที่สองกับพระยาพิมลธยา (จัน) ภายหลังเป็นพระยาสุรินทราชาพิมลธยา (จัน) มีบุตรธิดาอีก ๒ คน คุณจันเป็นผู้ประกอบด้วยความงาม มีอัธยาศัยสุภาพ อ่อนโยน และมีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวสมกับเป็นบุตรของจอมร้างบ้านเคียน จึงเป็นที่สนิทเสน่หาของบิดา มารดาและวงศ์ญาติทั้งหลาย เมื่อบิดามารดาแก่เฒ่า คุณจันก็ได้รับการะบกกครองผู้คนบ่าวไพร่ และดูแลกิจการงานภายในครอบครัวแทนบิดามารดาโดยสิทธิ์ขาดเพราะเป็นที่คนโต

คุณมุก เป็นบุตรคนที่ ๒ ของจอมร้างบ้านเคียน ซึ่งเกิดจากนางหมาเสี้ย มีกิริยาสุภาพอ่อนโยน ทั้งมีสติปัญญาและความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวไม่ย่อหย่อนกว่าคุณจันผู้พี่ เป็นที่สนิทเสน่หาของบิดามารดา และวงศ์ญาติเช่นกัน แต่งงานกับพระอาจา ท่านมุกไม่มีบุตรสืบตระกูล

เมื่อจอมร้างบ้านเคียนถึงแก่กรรมลง พระกลางอากาศบุตรชายและน้องชายท่านผู้หญิงจีนได้ครองเมืองกลาง ครองได้ไม่นานก็ถูกผู้ร้ายยิงตาย หลังสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีปราบก๊กพระยานครได้ประมาณ ๗ ปี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรินทราชาพินล้อย้า (ขัน) เป็นเจ้าเมืองกลาง ท่านผู้หญิงจีนเป็นแม่เมืองปกครองเมืองกลางด้วยความสงบสุขสืบมา ครั้นเมื่อพระยาสุรินทราชาพินล้อย้า (ขัน) เจ้าเมืองกลางถึงแก่อนิจกรรม กองทหารจากเมืองหลวงที่ยึดค่ายปากพระได้เข้าเกาะตัวจับกุมท่านผู้หญิงจีนเป็นเชลยศึกไปที่ค่ายปากพระ ในข้อกล่าวหาอ้างว่าสามีเป็นหนีแผ่นดิน

ส่วนแผ่นดินพม่ามีพระเจ้าปดุงครองราชสมบัติได้ห้าแผ่นดินอั้งวะ ลุปี พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่าได้เตรียมกองทัพใหญ่ด้วยพระประสงค์ที่จะขยายอาณาเขต ด้วยกองทัพที่ยิ่งใหญ่เกรงกล้าในการรบสามารถปราบรามัญใหญ่ใหญ่ มณีปุระ ยะไข่ รวบรวมไพร่พลได้ถึง ๑๔๔,๐๐๐ คน จัดเป็นทัพใหญ่หมายโจมตีสยามประเทศ เป็นที่รู้จักกันดีในนามสงครามเก้าทัพ พม่ายกทัพเข้าบุกตีค่ายปากพระ ซึ่งทหารของรัชกาลที่ ๑ เป็นผู้บัญชาการค่ายพญาพิพิธโกโคยหนีไปเมืองพังงา ท่านผู้หญิงจีนในขณะนั้นยังถือว่าเป็นเชลยศึก ได้หนีข้ามช่องปากพระ เข้ามายังเมืองกลาง ผ่านบ้านไม้ขาว บ้านสาธุ และบ้านเคียน อันเป็นที่ตั้งเมืองกลาง

แม่ทัพใหญ่อีห่วนคุมกำลัง ๓,๐๐๐ คน เข้าตีหัวเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตก ตั้งแต่เมืองกระ ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง ค่ายปากพระ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่เมืองกลางชุมคลังของสยาม ข้าราชการเวียงพุกจอมตี กอปรกับเจ้าเมืองกลางเสียชีวิตเป็นข่าวร้ายที่ทำให้ราษฎรชาวเมืองกลางให้อยู่ในความหวาดกลัว ไม่มีที่พึ่งหมดหวัง แต่พลังใจที่มวลกลับตั้งมั่นด้วยจิตใจที่เข้มแข็งของท่านผู้หญิงจีนและคุณมุกน้องสาว โดยได้นำกำลังจากบ้านสาธุ บ้านโนนยาง บ้านคอน บ้านไม้ขาว บ้านแซน บ้านสิพอน บ้านเหรียญมาเตรียมการรบ ณ ค่ายข้างวัดพระนางสร้าง ฝ่ายพม่ายกทัพเข้ามาเร่งก่อสร้างค่ายบริเวณทุ่งนา (โคกชนะพม่า) เพื่อเตรียมโจมตีเมืองกลาง ส่วนท่านผู้หญิงจีน คุณมุกและคณะกรรมการเมืองวางแผนตั้งค่ายประชิดค่ายข้าศึก เตรียมปืนใหญ่ตั้งไว้ตั้งเวลาได้หลายวันเป็นผลให้เสบียงอาหารของพม่าลดน้อยลง และวางแผนให้กลุ่มผู้หญิงแต่งตัวคล้ายทหารไทย เอาไม้ทองเหลืองเคลือบตีบุกมาถือแทนอาวุธ ทำทียกขบวนเข้าเมืองกลางในช่วงดึกหลวงพม่าว่าเมืองกลางมีกำลังมาเสริมทุกคืน ทำให้พม่าคาดการณ์กองกำลังเมืองกลางผิดพลาด การศึกครั้งนี้กินเวลายาวนานถึง ๑ เดือนเศษ กำลังพม่าทั้งอ่อนล้าและขาดเสบียงอาหาร เมื่อพม่าตั้งพลเข้าโจมตีถูกฝ่ายเมืองกลางระดมยิงปืนเล็กปืนใหญ่นำเอาดินประสิวไปโปรยในกองทัพพม่ายิงคบเพลิงเข้าไปผสมตามยุทธวิธีพระพิรุณสังหาร ครั้นเมื่อชาวเมืองกลางยิงปืนใหญ่แม่นางกลางเมืองถูกต้นทองเหลืองหน้าค่ายพม่าหักลง กองทัพพม่าระส่ำระสายเสียชีวิต และแตกทัพไปเมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จุลศักราช ๑๑๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๒๘ เป็นวันกลางชนะศึก

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมบำเหน็จผู้ทำคุณแก่แผ่นดิน ให้ท่านผู้หญิงจีนเป็น ท้าวเทพกษัตรี คุณมุกน้องสาวเป็น ท้าวศรีสุนทร ดำรงยศอันมีศักดิ์แก่ฐานานุรูป เป็นศรีแก่เมืองกลาง และวงศ์ตระกูลสืบไป

พระแก้วมรกต

รูปภาพ พระแก้วมรกต

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญสำหรับเมืองสยามนั้น ในยุคสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากหลักเมืองที่เป็นปฐมเทพารักษ์ดูแลประเทศแล้ว บรรดาเทพและพระพุทธรูปสำคัญสำหรับแผ่นดินประจำสมัยนั้นมีแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากสมัยกรุงสุโขทัยมีพระแม่ย่า, กรุงศรีอยุธยามีพระศรีสรรเพชญ์ เป็นต้น

สำหรับกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากจะมี หลักเมือง ตามพระราชพิธีสร้างเมืองอย่างโบราณแล้วยังมี พระพุทธมณีรัตนปฏิมากร หรือที่เรียกรู้จักกันทั่วไปว่า "พระแก้วมรกต" ซึ่งตำนานการสร้างนั้น เล่าสืบต่อมาว่าเป็นพระพุทธรูปที่เทพยดาสร้าง

ส่วนที่พระพุทธรูปองค์นี้ได้ถูกอัญเชิญเข้ามาไว้เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองสยามนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยสำหรับประกาศให้ทราบเมื่อ พุทธศักราช ๒๓๘๗ มีความที่น่าสนใจ ดังนี้

พระพุทธมณีรัตนปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปหินสีเขียว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ครั้นยังเป็นพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกในรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ยกทัพไปตีเวียงจันทน์และอัญเชิญลงมา พุทธศักราช ๒๓๒๔ เมื่อขึ้นครองราชย์แล้วจึงได้นำไปประดิษฐานที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เมื่อพุทธศักราช ๑๘๒๔ ปีคริสตศักราช ๑๘๓๖ ปี พระแก้วมรกตองค์นี้อยู่ในพระสถูปใหญ่เก้าองค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงราย ครั้นพระสถูปเจดีย์นั้นต้องอสถินบาดพังลงแล้ว ชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูปปิดทองคำทับทั้งองค์ ก็สำคัญว่าพระพุทธรูปศิลาสามัญ จึงเชิญไปไว้ในวิหารที่ไว้พระพุทธรูปในวัดแห่งหนึ่งแต่นั้นไป ๒ เดือน ๓ เดือน ปูนที่ลงรักปิดทองคำทับพระองค์นั้น กะเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เจ้าอธิการในอารามนั้นได้เห็นเป็นสีเขียวงามจึงแกะต่อไปอีกทั้งพระองค์คนทั้งปวงจึงได้เห็นและทราบความเป็นพระพุทธรูปแก้วแห่งที่ทั้งแห่งบริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย คนชาวเชียงรายและเมืองลาวอื่นๆ ก็ตื่นกันไปบูชานมัสการมากมายท้าวเพื่อ ผู้รักษาเมืองจึงได้มีใบบอกลงมาไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่เกณฑ์กระบวนช้างไปแห่รับเสด็จพระมณีรัตนปฏิมากรแก้วมาโดยหลังช้าง ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จพระมณีรัตนปฏิมากรแก้วมาก็วิ่งตื่นไปทางเมืองนครลำปาง เมื่อหมดความดูและโลมช้างให้สงบแล้วพามาถึงทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ช้างก็ตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีก จนภายหลังเมื่อเอาช้างเชื่อมรับเสด็จพระมณีรัตนปฏิมากรแก้ว ช้างนั้นเมื่อมาถึงที่นั้นก็ตื่นตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีก ด้วยเหตุ

นั้นท้าวเพ็ญผู้ไปรับก็ได้มีใบบอกไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่ขับถือมีสาธมากนิก จึงวิตกว่า
ชะรอยมีรักษาพระองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่ จึงยอมให้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วนั้นไป
ประดิษฐานไว้ในเมืองลำปาง คนทั้งปวงจึงได้เชิญไว้ในวัดที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถาวรในเมื่องนคร
ลำปางนานถึง ๓๒ ปี

ครั้งจุลศักราช ๘๓๐ พุทธศักราช ๒๐๑๑ ปีชวด สัมพุทธศกเจ้าเชียงใหม่องค์อื่นได้แผ่นดินเชียงใหม่
แล้ว ดำริว่าเจ้าเมืองใหม่องค์ที่สว่างหน้า ยอมให้พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วไปประดิษฐานอยู่เมืองนครลำปาง
นั้นไม่ควรเลย ควรจะไปอาราธนามาไว้ที่เมืองเชียงใหม่ คิดแล้วจึงไปอาราธนาแห่งพระมหามณีรัตน์ปฏิมากร
แก้ว สร้างพระอารามวิหารถาวรแล้วประดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่ และเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้พยายามทำวิหาร
ที่ไว้พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วให้เป็นปราสาทมียอดให้สมควร แต่หาสมประสงค์ไม่ อสนีบาตลงทำลายยอด
ที่ตั้ง สร้างขึ้นหลายครั้งจึงได้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วไว้ในพระวิหารมีมุขจะนำอยู่ผนังด้านหลัง
สำหรับเป็นที่ตั้งพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้ว กับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์บูชาต่างๆ มีบานปิดตั้งตู้เก็บรักษา
ไว้ เปิดออกให้คนทั้งปวงนมัสการเป็นคราวๆแต่พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วได้ประดิษฐานอยู่ในเมือง
เชียงใหม่มาได้ ๘๔ ปี

ครั้นจุลศักราช ๘๓๓ ปีพระพุทธศาสนากาล ๒๐๑๔ ปีฉลูศรีกเจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมือง
ครั้งนั้น ชื่อเจ้าไชยเสษฐาธิราช เป็นบุตรพระเจ้าโพธิสาร ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเก่า คือ เมืองหลวงพระบาง เพราะเหตุที่
แต่ก่อนนั้นไป เจ้าเมืองเชียงใหม่ได้ยกราชธิดาสาวชื่อนางยอดคำ ไปเป็นมเหสีพระเจ้าโพธิสารจึงมีราชบุตร คือ
เจ้าไชยเสษฐาธิราช เมื่อเจ้าไชยเสษฐามีอายุได้ ๑๕ ปี เจ้าเชียงใหม่ ท้าวเพ็ญกับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้งปวงจึงพร้อมกัน
ไปขอเจ้าไชยเสษฐาธิราชใหม่ของพระเจ้าโพธิสารและเป็นนัดดาของเจ้าเชียงใหม่ นั้น แดมนานเข้าว่าเจ้าไชย
เสษฐาธิราช ครั้นได้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่แล้วไม่นานได้ฟังข่าวว่าพระเจ้าโพธิสารผู้บิดาสั้นชีพวายชนม์แล้ว เจ้า
น้องชายต่างมารดาได้เป็นเจ้าเมืองเก่า คือเมืองหลวงพระบาง เจ้าเชียงใหม่ไชยเสษฐาธิราช จะใคร่ทำบุญในการ
ศพบิดา จะใคร่ได้ส่วนมรดกด้วยแต่ยังไม่แน่ใจว่าจะต้องเป็นเจ้าเมืองเก่าเสียไม่ได้กลับมาเมืองเชียงใหม่
หรือจะต้องกลับมาเมืองเชียงใหม่ เพราะเมืองเก่ามีเจ้าแล้ว หรือเมื่อไม่อยู่ฝ่ายข้างเมืองเชียงใหม่จะเป็น
ประการใด ถ้าจะกลับมาจะมาได้ก็ไม่แน่ใจลงพระวงหน้าพะวงหลัง จึงได้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วนั้น
ไปด้วย อ้างว่าจะรับไปทำบุญและให้เจ้านายญาติวงศ์ในเมืองเก่าหลวงพระบาง ได้บูชาทำบุญด้วยกันแล้ว ก็ยก
ครอบครัวไปหมด เมื่อพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วออกจากเมืองเชียงใหม่ในครั้งนี้ เป็นปีชวด จิตวาศก จุล
ศักราช ๘๓๔ ปี พระพุทธศาสนากาล ๒๐๑๕ เจ้าไชยเสษฐาธิราชไปถึงเมืองเก่า แล้วก็ประนีประนอมพร้อมทั้งเจ้า
น้อง และญาติวงศ์ฝ่ายบิดาเชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรแก้วขึ้นประดิษฐานไว้ในปราสาทแล้วก็ถลองพระและ
ทำการกุศลสังคีตเป็นอันมาก แล้วก็ปรึกษาราชการกันตามญาติวงศ์ พี่น้องด้วยมรดกคิดแบ่งทรัพย์สินของผู้คน
ข้างม้า พาหนะ ข้าวอยู่ไม่รู้จบลง กาลล่วงไปถึง ๓ ปี

ฝ่ายเท่าเพ็ญผู้รักษาเมืองเชียงใหม่เห็นว่า เจ้าไชยเสษฐาธิราชไปเมืองเก่าเสียนานแล้วก็ไม่ได้กลับ การ
งานบ้านเมืองค้างชดอยู่มาก ถ้ามีข้าศึกศัตรูก็จะไม่มีผู้จัดการให้สิทธิ์ขาดได้ จึงได้พร้อมกันปรึกษาเลือกหาได้ภิกษุ
หนึ่งชื่อเมกขุ เป็นเชิวงค์เจ้าเชียงใหม่ที่ล่วงแล้วมาก่อนนั้น เวลานั้นมีสติปัญญาสามารถสมควรถึงพร้อมกัน
เชิญเจ้าเมกขุให้คืนผนวชออกมา แล้วก็ยอมยกให้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ แล้วครั้นภายหลังพวกลาวพุงขาวตี
เชียงใหม่ได้เชิญเอาพระแก้วมรกตไปไว้เมืองเก่า ๑๒ ปี แล้วเชิญไปไว้ในเมืองเวียงจันทน์นานถึง ๒๑๕ ปี พระ
พุทธศักราชล่วงไป ๒๓๒๑ ปี คริสต์ศักราช ๑๗๗๘ ปี จน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้
ชำระแค้นแคว้นลาว และเชิญเอาพระแก้วมรกตมาไว้ในเมืองธนบุรี ๓ ปี ได้สร้างกรุงเทพมหานคร อมร
รัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา บรมราชธานีเสร็จใน ๓ ปี

ในการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพุทธศักราช ๒๓๙๑ โปรดให้สร้างพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะอุ้มทองคำเนื้อ ๘ ชัน ๒ องค์ ทรงเครื่องต้นอย่างพระบรมกษัตริย์ลงยาราชาวดีประดับด้วยเนาวรัตน์ องค์ด้านทิศเหนือจารึกพระนามว่า พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก องค์ด้านใต้ จารึกพระนามว่า พระพุทธเลิศหล้านสุลาไลย (เปลี่ยนสร้อยพระนามเป็น นภาลัยในรัชกาลที่ ๔) ทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ พร้อมกับมีพระบรมราชโองการว่าในราชการทั้งปวงนั้นให้อ้างนามพระพุทธปฏิมาทั้งสององค์ ไม่ให้ใช้อ้างอิงแผ่นดิน ต้นแผ่นดินกลาง ดังที่ใช้มาแต่เดิม

ครั้นลุพุทธศักราช ๒๓๒๔ ปี คริสตศักราช ๑๗๘๑ ถึงปีที่ ๒๕ เพ็ญเดือน ๖ ได้เชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานไว้ ณ พระบุษบก พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามทรงสักการะเครื่องบูชาอย่างดี ทำด้วยทองคำประดับด้วยเพชรพลอย และพุทธบริวารเปลี่ยน ๓ ชุดอย่างได้ดีพิมพ์แล้วล่วมมาสามรอบ พระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ๑๗ ปี แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑๖ ปี แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๖ ปี เป็น ๖๙ ปี ครั้นปีที่ ๗๐ โดยรัชกาลพุทธศักราช ๒๓๙๔ คริสตศักราช ๑๘๕๑ เพ็ญเดือน ๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวยราชสมบัติ

พระชัยหลังช้าง

รูปภาพ พระชัยหลังช้าง

พระชัยเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีลักษณะพิเศษคือเป็นแบบนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์ซ้ายอยู่ในลักษณะถือค้ำพัด

เป็น พระพุทธรูปขนาดย่อมหรือค่อนข้างเล็ก เพื่อสะดวกเคลื่อนย้ายไปในการพระราชพิธีสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพระราชสงคราม ถ้าเป็นทางสถลมารคจะเชิญขึ้นช้างนำหน้าช้างพระที่นั่ง จึงเรียกว่า “พระชัยหลังช้าง” ทางชลมารคก็เชิญลงเรือพระที่นั่งหน้าเรือพระเจ้าอยู่หัวเช่นกัน

สันนิษฐาน ว่าการหล่อพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาลเป็นราชประเพณีที่ปฏิบัติสืบ เนื่องยาวนาน คือเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงรับบรมราชาภิเษก ที่ปรากฏในพงศาวดารรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร มีการเชิญพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ไปในงานพระราชสงครามด้วย บ่งชี้ว่ามีพระชัยมาตั้งแต่รัชกาลนั้นแล้ว จากหลักฐานที่พบน่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา

กล่าวสำหรับประวัติ “พระชัยหลังช้าง” แต่ก่อนเรียกดังนี้ พระนามเดิมคือ “พระชัย” หรือ “พระไชย” ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ออกพระนามเพิ่มว่า “พระไชยวัฒน์” ก่อนเปลี่ยนพระนามเป็น “พระชัยวัฒน์” ในสมัยรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงมีพระชัยวัฒน์ประจำ รัชกาลทุกพระองค์ เพียงรัชกาลที่ ๘ ที่ไม่มี

ปัจจุบัน พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลทุกพระองค์ ประดิษฐาน ณ หอพระสุราลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

พระชัยหลังช้าง ความเป็นมาของ “พระชัยวัฒน์” เดิมมีพระนามว่า “พระชัย” หรือ “พระไชย” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ออกพระนามเพิ่มว่า “พระไชยวัฒน์” และได้เปลี่ยนพระนามมาเป็น “พระชัยวัฒน์” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ รัชกาลปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร มีฉัตรปฏัก ๕ ชั้นปักกัน หน้าตักกว้าง ๗ นิ้ว สูงจากทับเกษตรถึงยอดพระรัศมี ๔ นิ้ว มีพัดแฉกหล่อด้วยเงินปักข้างหน้า ที่ฐานมีคำจารึก

หลักเมือง

รูปภาพ หลักเมือง

ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเมือง ย่อมต้องมีจิตใจมั่นคงเชื่อในที่อยู่อาศัยที่ถือเป็นชัยภูมิสำคัญ เป็นมิ่งขวัญรักกำลังใจอันมั่นคงในการดำรงชีพ ดังนั้นในการสร้างบ้านเมือง “หลักเมือง” จึงเป็นเครื่องหมายความสิริมงคลสร้างความเชื่อมั่นว่า อานาภาพของหลักเมืองจะเป็นหลักชัยให้ประชาชนผู้รวมกันอยู่ในบ้านเมืองนั้น อยู่เย็นเป็นสุขรุ่งเรืองสถาพรตลอดไป

ด้วยเหตุนี้ เมืองเอก หรือ เมืองชั้นราชธานี ในสมัยโบราณจึงต้องมีพิธีฝังหลักเมืองไว้เป็นนิมิตมงคลสำหรับเมืองบางเมือง เช่นหลักเมืองที่นครเชียงใหม่,เมืองนครราชสีมา,เมืองศรีธรรมราชหรือเมืองสุพรรณบุรี เป็นต้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงประทานอธิบายไว้ว่า

"หลักเมืองเป็นประเพณีพราหมณ์ มีมาแต่อินเดีย ไทยตั้งหลักเมืองขึ้นตามธรรมเนียมพราหมณ์ที่จะเกิดหลักเมืองนั้นคงเป็นด้วยประชาชนประชุมชนนั้นต่างกัน ที่อยู่เป็นหมู่บ้านก็มีหมู่บ้านหลายๆหมู่บ้านรวมเป็นตำบล ตำบลคั้งขึ้นเป็นอำเภอ อำเภอเดิมเรียกว่าเมือง เมืองหลายๆเมืองรวมเป็นเมืองใหญ่ เมืองใหญ่หลายๆเมืองเป็นมหานคร คือ เมืองพระมหานคร"

"ตัวอย่างหลักเมืองที่มีเก่าที่สุดในสยามประเทศนี้ คือ หลักเมืองศรีเทพในแถบเพชรบูรณ์ทำด้วยศิลาจารึกอยู่ที่พิพิธภัณฑสถาน บัดนี้เรียกเป็นภาษาอินเดียในสันสกฤตว่า ชิน เป็นภาษาเขมรว่า อินทิล หลักเมืองศรีเทพทำเป็นรูปดาบหุ้มหัด หลักเมืองชั้นหลังมาคงทำด้วยหินบ้าง ไม้บ้าง หลักเมืองที่กรุงเทพฯ ทำด้วยไม้ได้ตั้งพิธียกหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ฤกษ์ค่ำรุ่งแล้ว ๕๔ นาที ตรงกับปีชวด จัตุศก จุลศักราช ๑๑๔๔ พุทธศักราช ๒๓๒๕ หลักเมืองนี้เดิมมีหลังคาเป็นรูปศาลมาจนราชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงก่อสร้างและปรับปรุงถาวรวิสดุต่างๆ โปรดให้ยกยอดปราสาทต่างๆ ตามแบบอย่างศาลที่กรุงเก่าและที่ศาลเสื่อเมือง ทรงเมือง ศาลพระกาฬและศาลเจดคุปต์ เดิมหลังคาเป็นศาลาก็โปรดให้ก่อปราสาทเหมือนศาลเจ้าหลักเมือง"

สรุปแล้ว การตั้งเมืองใดก็ต้องมีสิ่งสำคัญกำกับให้ไว้คือ หลักเมืองและพระบรมธาตุประเพณียกหลักเมือง นั้น เล่ากันมาว่าโบราณถือว่าพิธีสร้างพระนคร หรือสร้างบ้านสร้างเมือง ต้องฝังอาคาร ๔ ประตุเมือง คือฝังเสาหลักเมือง การฝังเสาประตูเมืองเสาหลักเมือง และเสามาหาปราสาทต้องเอาคนมีชีวิตทั้งเป็นเป็นลงฝังในหลุม เพื่อให้เป็นผู้เฝ้าทวารมาหาปราสาทบ้านเมือง ป้องกันอริราชศัตรูมิให้มีโรคภัยไข้เจ็บเกิดแก่เจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์ผู้ครองบ้านครองเมือง ตลอดจนมิให้เกิดแก่สมณพราหมณ์และไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในการกระทำพิธีดังกล่าวนี้ต้องเอาคนชื่อ อิน,จัน,มัน,คง มาลงฝังในหลุม จึงจะศักดิ์สิทธิ์ และขณะที่นายนครวัดก็เที่ยวลองเรียกชื่อ อิน,จัน,มัน,คง ไปนั้น ใครเคราะห์ร้ายเกิดชานรับขึ้นมาก็จะมาถูกเอาตัวไปฝังในหลุม กลายเป็นผีเฝ้าหลักเมือง เฝ้าปราสาทเฝ้าประตูเมืองไป"

บางแห่งเล่าถึง การจับหญิงมีครรภ์ลงใส่หลุมทุกเสา เอาเสาบักทองทะเลหรือมนุษย์ ๓ คน ถูกฆ่าทำพิธีกรรม เพื่อเป็นผีอันศักดิ์สิทธิ์ดูแลบ้านเมืองล้วนแต่เป็นเรื่องไม่น่าจะเป็นไปได้ด้วยพิธียกเสาหลักเมืองหรือการสร้างปราสาทนั้น เป็นงานสิริมงคลที่ควรจะงดเว้นการฆ่าฟันให้ล้มตาย ตามประเพณีอันเหมาะสมแก่ประชาชนของตน

การฝังหลักเมืองที่ปรากฏในพงศาวดารโยนก เช่นหลักเมืองของเมือง หิริญนคร เงินยาง, หลักเมืองของเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ นั้น ไม่ปรากฏพิธีฝังหลักเมืองที่เอาหญิงมีครรภ์มาฝังรวมเป็นหลักเมืองหรือเฝ้ามาหาปราสาท แต่มีพิธีกลบบัตรสุเมเพลิง ซึ่งเป็นพิธีโหมไฟในวงล้อมแล้วทิ้งลงไปหลุม คำว่า "กลบบัตร" เลื่อนมาจาก "กลาบัตร" อันเป็นพิธีของพราหมณ์พิธีโหราจารย์ ที่เป็นนิมิตมงคลที่กระทำกับทุกเมืองสืบเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

เสาหลักเมืองบางแห่งเป็นเสาหิน บางแห่งทำด้วยไม้ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างหลักเมืองด้วยไม้ชัยพฤกษ์สูงประมาณ ๑๐๘ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒๔๓ / ๒ นิ้ว ฐานเป็นแท่น เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖๔๑ / ๒ นิ้ว ปลายเสาเป็นหัวเม็ดสงฆ์บนปลายเม็ดสงฆ์บรรจุดวงชะตาพระนครรัตนโกสินทร์ ณ วัน อาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๙ ค่ำ ปีชวด พุทธศักราช ๒๓๔๕ ส่วนหลักเมือง

เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงวางพระฤกษ์ฝังเสาหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำเดือน ๖ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายนพุทธศักราช ๒๓๒๕ เวลา ๖.๕๔ น.

"ตำราจะฝังหลักเมืองให้ปลูกโรงพิธีสงฆ์กลางเมือง ๕ ห้อง ซีกกว้าง ๔ คอก มีเฉลียงรอบโรงหนึ่ง ๔ ทิศเมือง ๓ ห้อง ซีกกว้าง ๖ คอก มีเฉลียงรอบพื้นสูง ๒ คอก เสมอกัน ซึ่งในประธานทั้งเฉลียง เตี้ยพอสมควร กับช่อ แล้วให้มีราชวัติ ฉัตรธง ผูกต้นกล้วย ต้นอ้อย รอบโรงพิธีเหมือนกันทั้ง ๕ โรง พิธีกลางเมืองนั้นทำศาล เทวดา ๔ ศาล สำหรับบูชาพระอินทร์ พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ โรง ๔ ทิศเมือง ตั้งศาลเทวดาโรงละ ศาล สำหรับบูชาเจ้าจตุโลกบาล แล้วให้ปลูกโรงพิธีพราหมณ์กลางเมือง ทรงที่จะฝังหลักเมือง ๒ โรง ๓ ห้อง ซีกกว้าง ๕ คอก พื้นทีประธานสูงคอกคืบพื้นเฉลียงสูงคอกหนึ่งมีราชวัติ มีฉัตรทอง ต้นกล้วย ต้นอ้อย รองโรง พิธีเหมือนกันทั้งสองโรง แล้วให้ขุดหลุมที่จะฝังหลักเมืองกว้างเป็น ๑๒ เหลี่ยม เหลี่ยมละ ๑๐ นิ้ว กว้างกอบ แผ่นศิลารองต้นผลัดลงไป หลังแผ่นศิลาขึ้นมาจนกระทั่งปากหลุมกร ๗๔ นิ้ว แล้วให้มีราชวัติมีฉัตรทอง ล้อมทั้ง ๔ ด้าน ให้ศาลเทวดาที่หลักเมืองด้วย ๒ ศาล มีเตียงรอง พระพุทธรูปตั้งอยู่ในโรงพิธีทั้ง ๕ โรง และโรงกลาง เมืองนั้นให้ตั้งกระโจมไชยสูง ๔ คอก กว้างคอก ๖ นิ้ว เอาผ้าขาววางให้รอบรักษาเพลิงไม่ให้ดับ แล้วจึงเอายันต์ ปิดคัน ปิดปลายหลัก แล้วจึงให้เชิญหลักกับแผ่นศิลารองต้นหลัก เอาชะตามือข้อมมณฑลไว้ในโรงพิธีกลาง เมืองแล้วให้ขุดเอาดินมาแต่ทิศทั้ง ๔ มาปั้นก้อนให้กลมเท่าผลมะตูม แล้วหาดินสอพองทั้ง ๔ ก้อน เอาข้อม มณฑลไว้ด้วย ให้ตั้งบาตรน้ำบาตรทรายทุกโรงแล้วจึงวางด้วยสายสิญจน์รอบเมือง รอบโรงพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์ และรอบหลุมที่จะฝังหลักเมืองไว้ด้วยให้พระสงฆ์ถือสวดด้วยและรอบเมืองนั้นให้วางสายสิญจน์ค้ำด้วยอีก ชั้นหนึ่ง แล้วนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรูปรัตนวงกลางเมือง ๒๐ รูป ตรง ๔ ทิศ โรงละ ๑๐ รูป เข้ากันเป็น พระสงฆ์ ๖๐ รูป วันแรกเพลบายพระสงฆ์พร้อมแล้วสมทานศีลแล้วจึงให้เจ้าเมืองเอาเทียนชนวนเข้าถวาย พระสงฆ์องค์ใดองค์หนึ่งซึ่งเป็นหมาเณรไปจุดเทียนชัยพระสงฆ์รับเอาเทียนไปจุดเทียนชัย เมื่อจะจุดนั้นให้ว่า พุทธโรสพ พญ ญตญาโม ธมฺโมโลกุตตโร ณฺว สโฬ จ มคฺคผลโต อิจฺจเจต รตกัณฺตคฺยุ เอเตส อานุกาเวนอน ตฺนุตฺตรายวปี วินฺตฺสนฺตฺย อฺเสสโตฯ ว่า ๓ ทีฯ (ต้นฉบับเดิมเขียนเป็นอักษรขอม)

จุดเทียนแล้วจึงมาพร้อมกันจำเริญพระปริตรวันแรกสวดสัตตปริตรวันกลางสวดท้าวาศปริตร วันสุดท้าย สวดพระธรรมจักร สวดมหาโสมย สวดมนต์จบแล้วจึงผลัดเปลี่ยนกันอยู่ โรงกลางเมืองสวดนครถาณะสุตร์ โรง ๔ ทิศ เมืองสวดพระจุลาลวาทังกลางวัน กลางคืน ทั้ง ๕ โรง ครั้นเพลเข้าพร้อมกันถวายพรพระแล้ว จึงฉัน เปลาเพลฉันโรงละ ๕ รูป เหมือนกันทั้ง ๓ วัน ในเพลบายเมื่อจะสวดมนต์ทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นวันเมื่อจะฝัง หลักให้ตั้งบายศรีดอง ๕ ชั้นสี่ระยะสุกร เครื่องกระยาบวดบนศาลที่หลักเมืองทั้ง ๒ ศาล ครั้นได้ฤกษ์จึงให้ ประโคมศรียางค์ตนตรีพระสงฆ์พร้อมกันจำเริญไชยมังคะละปริตรทั้ง ๕ โรง แล้วให้ไพร่ผู้หนึ่งกับคนผู้ใหญ่ ๔ คน มุ่งขาวห่มขาว ทั้ง ๕ คน ผู้ใหญ่ ๔ คนนั้นให้เอาก่อนดินที่เข้ามณฑล ไว้มาถือยืนอยู่ที่ ๔ ทิศหลุม ไพร่ผู้ หนึ่งจึงถามเป็นอุเทศทิศเทเวศสังฆรณ์ว่า ท่านถือสิ่งอันใดผู้ถือจึงบอกว่าเข้าถือก่อนดิน ก่อนดินนี้คือปถายายคม เมือง ให้บริบูรณ์ด้วยคามนิคมเป็นที่ประชุม ประชาชนพลากาณะ ตั้งแต่ปณตราบเท่าถึงอะวะสาร แล้วจึงถาม ต่อไปในทิศด้าวสองว่าท่านถือสิ่งอันใด ผู้ถือจึงบอกว่าข้าพเจ้าถือก่อนดิน ก่อนดินนี้คือ อาโปธาติ เป็นมหา วัฒนธรรม จึงถามว่ามหาวัฒนธรรมนี้มีคุณประการใด ผู้ถือจึงบอกว่าข้าพเจ้าถือก่อนดิน คืออาโปธาติมหาวัฒนธรรมนี้มีคุณ อาจให้ผู้ครองเมืองกรมการและราษฎรทั้งปวงจำเริญอายุ วัฒนธรรม สุขะ พละศิริสวัสดิ์มงคลต่างๆ ตั้งปณตราบ เท่าถึงอะวะสาร แล้วจึงฉินหน้าไปตามทิศด้าว ๓ ว่า ท่านถือสิ่งอันใดผู้ถือจึงบอกว่า ข้าพเจ้าถือก่อนดิน ก่อน ดินนี้คือ เตโชธาตุ เป็นเตชะวัฒนธรรมจึงถามว่า เตชะวัฒนธรรมนี้มีคุณประการใดผู้ถือจึงบอกว่า เตโชธาตุเตชะวัฒนธรรมนี้ มีคุณอาจให้โยธาทหารไพร่พลทั้งปวงแก่กล้า มีตะบะเตชะได้ชัยชนะแก่หมู่นักศึกศัตรูในทิศต่างๆ ตั้งปณต ราบเท่าถึงอะวะสาร จึงฉินหน้าไปตามทิศด้าว ๔ ถามว่าท่านถือสิ่งอันใดผู้ถือจึงบอกว่า ข้าพเจ้าถือก่อนดิน ก่อน

ดินนี้คือ วาโยธานู เป็นอะสังการะวัณณะ จึงถามว่าอะสังการะวัณณะนี้มีคุณประการใด ผู้ถือจึงบอกว่าอะสังการะวัณณะนี้มีพระคุณ อาจให้จำเวญโกศสมบัติ ณะมะทนายาหาร กะสิลกรรม วณิชะกรรมต่างๆ ในเมืองนี้มีแล้ว จึงทิ้งลงไปในหลุมทั้ง ๔ ก้อน โดยอันดับกันแล้วจึงเชิญหลักเมืองลงประดิษฐานเหนือแผ่นศิลา อยู่ในดิน ๗๙ นิ้ว บนดิน ๑๐๘ นิ้ว ยัดให้แน่น อย่าให้หลักเอียงไปได้ทั้ง ๘ ทิศ แล้วจึงเอายันต์ชะตาเมืองประจุนยอดหลักเชิญเทวดาประจำรักษาหลักเมือง แล้วให้พระสงฆ์ผู้จุดเทียนไขมาดับเทียนชัยเมื่อจะดับนั้นให้เอาใบพลูที่ดี ๗ ใบ ชุบน้ำพระพุทธมนต์แล้วว่าคาถา สพุทโรค วิณมุคโต สพุทพสุตลา ปวชชิตโต สพุท เวร มติฏ กนุ โต นิพุทโต จ คุว์ ภว์ ว่า ๓ ทีฯ แล้วจึงเอาพลูดับให้สิ้นทั้งเปลว ทั้งถ่าน แล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์ออกประจักษ์ไปรยทานให้รอบเมืองที่หลักเมืองด้วย ครั้นเพลาย่ำดั่งบายศรีสมโภชเวียนเทียนหลักเสร็จการฝังหลักเมืองแต่เท่านี้

อีกตำราหนึ่ง เป็นตำราพระราชพิธีนครสถาน ต้นฉบับเขียนในสมุดไทยยาวตัวหมึกสีดำ ปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ ว่า

สิทธิการิยะ พระราชพิธีนครสถาน สำหรับจะฝังอาคารพระนครใหม่นั้นให้ตั้งโรงราชพิธีโรงหนึ่ง ในท่ามกลางพระนครโรงหนึ่งก็ราชวัติฉัตรธงโดยรอบในที่ใกล้จะฝังหลักเมือง หลุมหลักเมืองนั้นขุดลึก ๗๙ นิ้ว เป็น ๑๒ เหลี่ยม เหลี่ยมละ ๖ นิ้ว เสาหลักนั้นทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ยาว ๑๘๗ นิ้ว ฝังดิน ๗๙ นิ้ว บนดิน ๑๐๘ นิ้ว ให้ตั้งศาลเทวดา ๘ ทิศ บูชาพระอิศวร, พระนารายณ์, พระอินทร์, พระพรหม, เทวดา ๘ องค์ ให้เอาดินมาตั้งทิศทั้ง ๔ ปั้นท้าวจุโลกบาล ๔ ก้อน เท่าผลมะตูมสมบัติเป็นดิน ๓ น้ำ ๑ โฟ ๓ สม ๑ ให้เอาแผ่นทอง, เงิน, ทองแดง กว้างยาว ๑๒ นิ้ว จักร์สลงดวงชั้นชาพระนครบรรจุในยอดหลักศิลา แผ่นหนึ่งลงโสฬสมหาวงศครองหลักแก้วเข้ามณฑลไว้ด้วยกัน นิมนต์พระสงฆ์สวดพระปริตรและนคฺรภาณสูตร ถึงกำหนดฤกษ์ดีแล้วให้โหรถือดินธาตุละก้อนยื่นปากหลุมทั้ง ๔ ทิศ โหรผู้ใหญ่ผู้หนึ่งจึงถามเป็นอุเทศทิศเทวสังหรณ์ว่า ท่านถือสิ่งอันใด ผู้ถือดินจะบอกว่าข้าพเจ้าถือก่อนดินนี้คือปถวิธาตุเป็นสารวัณณะ จึงถามว่าสารวัณณะนั้นมีคุณประการใด ผู้ถือจึงบอกว่าปถวิธาตุสารวัณณะนี้มีคุณจะทรงไว้ซึ่งอายุพระนครให้บริบูรณ์ด้วยนิคม เป็นที่ประชุมประชาชนพลพาหนะ ตั้งแต่ปถมตราบเท่าอระขะสาน ค่ำรบ ๒ นั้น ถามว่าถือสิ่งอันใด ผู้ถือบอกว่าข้าพเจ้าถือก่อนดินนี้คืออาไปธาตุเป็นมหาวัณณะ จึงถามว่ามหาวัณณะนั้นมีคุณประการใด ผู้ถือบอกว่าอาไปธาตุมหาวัณณะนี้มีพระคุณให้สมเด็จพระบรมกษัตริย์และเสนาอำมาตย์ราษฎรทั้งหลายเจริญ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ศิริสวัสดิ์มงคลทั้งปวงต่างๆ ค่ำรบ ๓ นั้น ถามว่าท่านถือสิ่งอันใดผู้ถือบอกว่าข้าพเจ้าถือดินนี้คือเคโซธาตุเป็นเดชะ วัณณะถามว่าเดชะวัณณะนั้นมีคุณ เป็นการใด ผู้ถือบอกว่าเคโซธาตุเดชะวัณณะนี้มีพระคุณให้โยธาทหารทั้งปวงแก่ล้ามีตะบะเคชะแก่หมู่ข้าศึกในทิศต่างๆ ค่ำรบ ๔ นั้นถามว่าท่านถือสิ่งใด

ผู้ถือบอกว่าข้าพเจ้าถือก่อนดินนี้ ถือว่าโยธาธาตุเป็นอสังการะวัณณะ ถามว่าอสังการะวัณณะนี้มีพระคุณเป็นประการใด ผู้ถือบอกว่าวาโยธาธาตุสังการะวัณณะนี้มีพระคุณจะให้เจริญสมบัติธนะธัญญาหารกสิกรรมวานิชกรรมต่างๆ แล้วทิ้งมูลดินอันสมมุติเป็นธาตุทั้ง ๔ ลงในหลุมโดยอันดับกัน เชิญแผ่นศิลาอันตั้งลงในหลุม แล้วเชิญหลักลงในหลุมตั้งบนศิลา อัญเชิญเทวดาเข้าประจำรักษาหลักพระนคร กระทำสักการะบูชาด้วย ธูปเทียนดอกไม้ต่างๆ สำเร็จบริบูรณ์

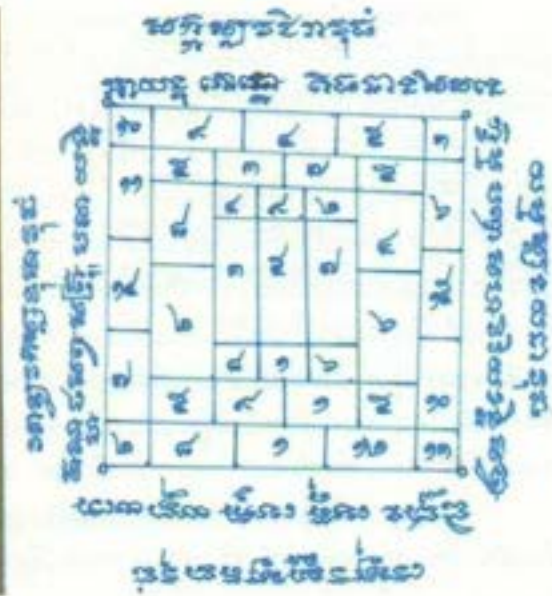
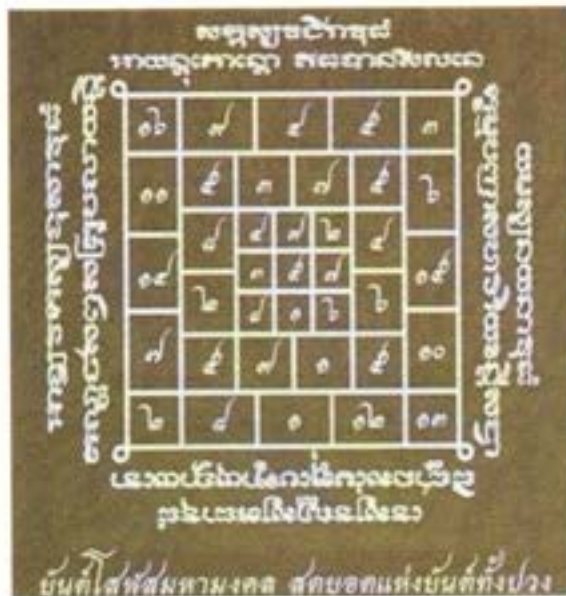
การฝังอาคารที่ประกอบการสร้างเมืองฝังหลักเมืองนั้นคือ แผ่นทองกับแผ่นศิลาอาคารฯ เข้าใจว่าอาจจะเป็นลูกศิลาที่เรียกว่าลูกนิมิตก็ได้

หลักเมืองนี้ถือเป็นเทพารักษ์ นอกจากหลักเมืองแล้ว ยังมีเทพารักษ์อีก ๕ องค์ คือ พระเสื้อเมือง, พระทรงเมือง, พระกาฬไชยศรี, เจ้าพ่อหอกลอง และเจ้าพ่อเจตคุปต์ เป็นเทพารักษ์ที่องค์พระมหากษัตริย์ประชาชนทุกชั้นเคารพนับถือมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ครั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างพระสยามเทวาธิราชก็ถือว่า พระสยามเทวาธิราชเป็นประมุขของเทพารักษ์ทั้งหมด

มหายันต์โสฬส

รูปภาพ มหายันต์โสฬส

มหายันต์โสฬส สุดยอดองค์ความรู้ที่มีความเชื่อว่าถ้าผู้ใดได้ครอบครองแล้วจะได้เป็นเจ้าของครองโลก ด้วยเหตุนี้มหายันต์ดังกล่าวจึงเป็นที่ใฝ่ฝัน เสาะแสวงหากษัตริย์ในยุคหนึ่ง ที่อยากได้มาไว้ในครอบครอง มีการกล่าวขานและมีความเชื่อถือสืบต่อกันมาว่าหากมหายันต์นี้ตกอยู่ในมือผู้ใดและสามารถเรียนรู้ได้สำเร็จ ตามสูตรของมหายันต์นี้แล้วจะทำสงครามการรบ หรือทำการสิ่งใดก็จะมีแต่ชัยชนะตลอดไป จะไม่มีใครสามารถทำอันตรายหรือคิดร้ายใดได้ แม้ใครคิดร้ายก็จะสะท้อนกลับสู่ตัวผู้นั้น และพ่ายแพ้พิบัติไปในที่สุด ด้วยอำนาจบารมีและอิทธิฤทธิ์แห่งมหายันต์นี้ ดังนั้นจึงเป็นที่เสาะแสวงหาและปรารถนาของบรรดากษัตริย์และเจ้าเมืองต่างๆเป็นอย่างยิ่ง เพื่อหวังจะได้เป็นใหญ่ในภูมิภาคหรือเจ้าโลก มีอำนาจบารมีเหนือใครๆ

ในอดีตนั้นอาณาจักรหงสาวดีของมอญ ถือว่าเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งด้าน ศาสตร์ ศิลปวิทยา รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองในพระบวรพุทธศาสนา ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมชั้นสูงต่างๆ มากมาย และด้วยอาณาจักรแห่งนั้นมีผู้บุยุบารมีสูงได้ค้น พบมหายันต์ที่เป็นสุดยอดแห่งมหายันต์ทั้งหลายทั้งปวงขึ้นมาได้ จึงทำให้ยุคนั้นเมืองหงสาวดี มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งอวด ยาวนานหลายร้อยปี และแผ่อาณาจักรออกไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข

ในยุคต่อมาเมื่อพม่าได้ทราบถึงเคล็ดลับและสิ่งมีค่านี้ จึงมีความปรารถนาอยากได้ มหายันต์ดังกล่าวไว้เป็นสมบัติครอบครองของพม่า จึงมีความพยายามที่จะทำสงครามและต้องการครอบครองเมืองหงสาวดี และช่วงชิงมหายันต์ดังกล่าวให้ได้ ซึ่งพม่าใช้เวลาสู้รบกับหงสาวดียาวนานนับร้อยปีจึงสามารถมีชัยชนะต่อเมืองหงสาวดีในที่สุด

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือในอดีตนั้นการรบกันระหว่างเมืองต่าง ๆ นั้น นอกจากต้องการเอาหัวเมืองเป็นเมืองขึ้นแล้ว ยังต้องการกวาดต้อนไพร่พล ทรัพย์สิน เงินทอง ของมีค่าต่างๆเช่น ยัญมนี พระพุทธรูปล้ำค่า ประจำเมือง เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่ปรารถนาที่สำคัญยิ่งที่ผู้ชนะต้องการก็คือ สรรพวิทยา องค์ความรู้หรือวัด

กรรมที่สำคัญมาไว้ในครอบครอง ซึ่งมีหาอันดีโสฬสมหามงคล ถือว่าเป็นองค์ความรู้สิ่งหนึ่งที่หม่าปรารถนา
อยากมีไว้ในครอบครองและต้องการนำไปศึกษาเรียนรู้ให้สำเร็จ

แต่เป็นเรื่องที่น่าพิศวงมากที่มอญไม่ยอมมอบความรู้ดังกล่าวให้แก่หม่าแม้ว่าเมืองหงสาวดีจะพ่ายแพ้
และล่มสลายในที่สุดก็ตาม และพยายามซ่อนเร้นปิดบังไว้ตลอดมาไม่ยอมสูญเสียหาอันดีดังกล่าวให้แก่หม่า
ยังพยายามเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี แม้เมืองหงสาวดีจะถูกตีและทำลายลงไปก็ตาม

สำหรับมหาอันดีโสฬสมหามงคลนี้ได้มีการสืบทอดความรู้กันเฉพาะในราชสำนักของมอญเท่านั้น
ผู้จะเรียนรู้ได้ต้องเป็นบุคคลชั้นสูง และมีการเรียนรู้สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นความลับ แต่ผู้ที่
เรียนรู้สำเร็จได้จะต้องเป็นผู้ที่มีวาสนาและบุญกรรมมีเท่านั้น และสันนิษฐานว่าท่านมหาเถรคันฉ่องคือผู้หนึ่งที่มี
บุญวาสนาสามารถเรียนรู้ มหาอันดีนี้ได้สำเร็จ รวมทั้งเป็นผู้ที่ได้ครอบครองรักษาแผ่นศิลาจารึกมหาอันดี
ดังกล่าวแล้วซึ่งเป็นแผ่นดั้งเดิมไว้ และได้มีการถ่ายทอดวิชาความรู้จากมหาอันดีนี้ให้แก่สมเด็จพระนเรศวรซึ่ง
เป็นศิษย์เอกและได้ให้พระองค์ท่านตีปริศนาเคล็ดลับต่างๆในมหาอันดี และด้วยบุญกรรมมีสูงส่งของพระองค์จึง
สามารถตีปริศนาได้แตกและเรียนรู้พระยันต์ดังกล่าวได้สำเร็จเช่นกัน และเชื่อว่าพระยันต์ดังกล่าวนี้น่าจะเป็น
พระยันต์คู่ตัวพระองค์ท่าน ในการออกรบทำศึกสงครามต่างๆ ตลอดรัชกาลของพระองค์

ด้วยบุญกรรมมีของสยามประเทศ ที่เป็นดินแดนแห่งความเจริญรุ่งเรืองในพระบวรพุทธศาสนา จึงเป็น
เรื่องที่น่าอัศจรรย์มากที่มหาอันดีโสฬสมหามงคล ได้มอบเป็นมรดกเป็นสมบัติของเมืองสยามทั้งที่ไม่ได้สู้รบช่วง
ชิงมาแต่อย่างใด โดยเชื่อว่ามหาอันดีที่เป็นแผ่นศิลาจารึกดังกล่าวนี้ได้ถูกแอบซ่อนเข้ามาสู่ประเทศสยามพร้อมๆ
กับท่านมหาเถรคันฉ่องที่ได้อพยพเข้ามาในอยุธยาสยามประเทศเพื่อมาช่วงพระนเรศวรกอบกู้เอกราชบ้านเมือง
จึงถือเป็นบุญกรรมมีของสยามประเทศที่ได้มหาอันดีดังกล่าวมาประดิษฐานในสยามประเทศจวบจนปัจจุบัน

สิ่งที่ยืนยันข้อมูลนี้คือเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ได้มีการบูรณะวัดหน้าพระเมรุ อำเภอเมือง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ปรากฏว่ามีช่างได้ไปพบแผ่นศิลาหินทรายเก่าแผ่นนั้นมีการจารึกพระยันต์ไว้ด้วย ได้มีการ
นำพระยันต์ดังกล่าวไปสืบค้นเป็นเวลาหลายปี จึงทราบว่าพระยันต์นั้นคือมหาอันดีโสฬสมหามงคลนั่นเอง ซึ่งใน
ปัจจุบันนี้พระมหาอันดีแผ่นดังกล่าวมีการเก็บรักษาไว้อย่างดีโดยกรมศิลปากร

มหาอันดีดังกล่าวนี้สันนิษฐานว่ามีการศึกษาเรียนรู้สืบทอดกันมาเฉพาะในราชสำนัก โดยเฉพาะในสาย
พระโลหิตสมเด็จพระนเรศวรและข้าราชการที่มีความจงรักภักดีเท่านั้น จึงไม่ค่อยมีผู้ใดรู้จักแพร่หลายมาก
นัก

อานุกาพแห่งพระมหาอันดีโสฬสมหามงคล

อานุกาพแห่งพระมหาอันดีโสฬสมหามงคลนี้ มีเรื่องเล่าให้ทราบพอสังเขปดังนี้

๑. มหาอันดีดังกล่าวนี้เชื่อว่า กษัตริย์ที่ศึกษาจนสำเร็จพระยันต์นี้ได้แก่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งจะเห็นว่าทั้งสองพระองค์ ออกทำศึกสงครามประสบแต่ชัยชนะตลอดมา
สามารถกู้บ้านกู้เมือง และแผ่อำนาจจักรออกไปอย่างกว้างขวาง ประเทศชาติเป็นปึกแผ่นมั่นคงศัตรูครั้นคร้าม
เกรงกลัว ประเทศชาติมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุข

๒. ในปี พ.ศ. ๒๓๐๒ พระเจ้าอะลองพญาได้ยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา และกองทัพหม่าเป็นฝ่าย
ได้เปรียบ และฝ่ายหม่าได้พยายามในทุกรูปแบบที่จะตีกรุงศรีอยุธยาให้แตกให้ได้ พระเจ้าอะลองพญาได้ระดม
ปืนใหญ่ยิงถล่มกรุงศรีอยุธยาและพระเจ้าอะลองพญาได้ยิงปืนใหญ่เข้าใส่วัดพระเมรุ แต่ปรากฏว่าปืนใหญ่เกิด
แตกและระเบิด ลูกปืนใหญ่ได้สะท้อนกลับมากถูก พระขงจี้ของพระองค์ขาดและได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องรีบ

ถอยทัพกลับโดยเร็วและไปสิ้นพระชนม์ระหว่างทางในที่สุด และทำให้พม่าว่างเว้นไม่ยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลานาน

๓. ในปีพ.ศ. ๒๓๑๐ พม่าได้ยกทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาต้องแตกลง พม่าได้กวาดต้อนทรัพย์สินสิ่งมีค่าต่างๆมากมายรวมทั้งกวาดต้อนผู้คนจับไปเป็นเชลย และประการสำคัญที่จะไม่ให้กรุงศรีอยุธยาตั้งตัวกลับมากลับข้างได้อีกก็คือต้องทำลายกรุงศรีอยุธยาให้ราบเรียบให้สิ้นซากไม่ให้อาณาจักรกลับฟื้นคืนมาได้ โดยการเผาทำลายให้หมดไม่เหลือแม้กระทั่ง วัดวาอาราม ยิ่งความเสียหายมาสู่ยุวชนรุ่นหลังเป็นอย่างยิ่งหลังจากเผาทำลายจนหมดสิ้นและจึงยกทัพกลับเมืองพม่า สิ่งที่น่าอัศจรรย์ก็คือมีเพียงวัดหน้าพระเมรุเพียงวัดเดียวที่รอดพ้นจากการถูกเผาทำลายจากฝีมือพม่า คงอาจเป็นด้วยบารมีความศักดิ์สิทธิ์ แห่งมหาโสฬสมหาคงคลที่เป็นองค์ความรู้ก็เป็นได้

ที่กล่าวมานี้เป็นปาฏิหาริย์พอสังเขปแห่งมหาขันธ์โสฬสมหาคงคล ที่เป็นองค์ความรู้และสมบัติอันล้ำค่าที่ทุกคนควรรู้และควรหวงแหน

ราชวงศ์ต่างๆ

ชนชาติสยามนั้นมีราชวงศ์กษัตริย์ทางเหนือคือราชวงศ์เชียงแสนหรือราชวงศ์เชียงรายเป็นต้นราชวงศ์มาตั้งแต่พ.ศ.๑๖๐๐มีกษัตริย์ครองเมืองสืบต่อมา จนเกินอาณาจักรสยามทางตอนใต้คือกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ

อาณาจักรสยามยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

๑. ขุนศรีอินทราทิตย์ ครองราชย์ พ.ศ.๑๗๘๑
๒. ขุนบาลเมือง พ.ศ.๑๘๐๐-๑๘๒๐ (๒๐ปี)
๓. ขุนรามคำแหง พ.ศ.๑๘๒๐-๑๘๖๐ (๔๐ปี)
๔. ปู่โสมสงคราม พ.ศ.๑๘๔๒
๕. พญาเลอไท พ.ศ.๑๘๔๓
๖. พญาจันทราธิราช พ.ศ.๑๘๘๒-๑๘๙๐
๗. พระมหาธรรมราชาลิไท พ.ศ.๑๘๗๐(จ.ศ.๗๐๙)
๘. พระมหาธรรมราชาที่ ๒ (พญาเลอไท) พ.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๔๒ (๓๐ ปี)
๙. พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พญาโสมเลอไท) พ.ศ. ๑๙๑๙-๑๙๒๐ (๑ ปี)
๑๐. พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (พญาปาลราช) พ.ศ. ๑๙๖๒-๑๘๘๑ (๑ ปี)

หมายเหตุ คักราชนั้นยังไม่มีข้อมูลสรุปที่ชัดเจน

อาณาจักรสยามยุคกรุงศรีอยุธยา

ราชวงศ์เชียงราย

๑. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) พ.ศ. ๑๘๙๓ - ๑๙๑๒ (๑๙ ปี)
๒. สมเด็จพระรามเมศวร (ครองราชย์ครั้งแรก) พ.ศ. ๑๙๑๒ (๑ ปี)
๓. สมเด็จพระรามเมศวร พ.ศ. ๑๙๓๑ - ๑๙๕๒ (๑๕ ปี)

[๓๐/๖๗]

ราชวงศ์สุพรรณภูมิ

๑. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) พ.ศ. ๑๙๑๓-๑๙๓๑ (๑๘ ปี)
๒. พระเจ้าทองจันทร์ หรือ พระเจ้าทองด้วง พ.ศ. ๑๙๑๓ (๗ วัน)
๓. สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๕๒ - ๑๙๖๗ (๑๕ ปี)
๔. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) พ.ศ. ๑๙๖๗-๑๙๙๑(๒๕ ปี)
๕. พระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. ๑๙๙๑ - ๒๐๓๔ (๔๐ ปี)
๖. สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒ พ.ศ. ๑๙๙๑ - ๒๐๓๔ (๒๒ ปี) แทรก สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๐๓๔ (๓ ปี)
๗. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระบรมราชา) พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๐๗๒ (๓๘ ปี)
๘. สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ พ.ศ. ๒๐๗๒
๙. สมเด็จพระรัชฎาธิราชกุมาร พ.ศ. ๒๐๗๖ (๕ เดือน)
๑๐. สมเด็จพระชัยราชาธิราช พ.ศ. ๒๐๗๗ - ๒๐๘๙ (๑๒ ปี)
๑๑. สมเด็จพระยอดฟ้า หรือ พระแก้วฟ้า พ.ศ. ๒๐๘๙-๒๐๙๑ (๒ ปี) แทรก ขุนวรวงศาธิราช พ.ศ. ๒๐๙๑ (๔๒ วัน) ไม่นับเป็นราชวงศ์
๑๒. สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (พระเจ้าช้างเผือก) ครองราชย์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๐๙๑ - ๒๐๙๗ (๖ ปี)
๑๓. สมเด็จพระมหินทราธิราช ครองราชย์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๐๙๗ (๑ ปี) แทรก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ครองราชย์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๐๙๗ - ๒๑๑๑
๑๔. สมเด็จพระมหินทราธิราช ครองราชย์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๐๙๘ - ๒๑๑๒

หมายเหตุ ศักราชตั้งแต่รัชกาลของสมเด็จพระชัยราชาธิราชถึง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ยังมีข้อศึกษาและตรวจสอบอีก ยังไม่มีข้อสรุปบางแห่งสรุปศักราชรวมไว้ครั้งเดียวว่า

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (พ.ศ. ๒๐๙๑ - ๒๑๑๑ (๒๐ ปี)

สมเด็จพระมหินทราธิราช พ.ศ. ๒๑๑๑- ๒๑๑๒ (๑ ปี)

สำหรับศักราชตั้งแต่รัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเป็นต้นไป ศักราชนี้ น่าจะถูกต้องกว่า ศักราชที่เขียนในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา

ราชวงศ์สุโขทัย

๑. สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๑๒ - พ.ศ. ๒๑๓๓ (๒๑ ปี)
๒. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ พ.ศ. ๒๑๓๓ - พ.ศ. ๒๑๔๘ (๑๕ ปี)
๓. สมเด็จพระเอกาทศรถ หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ พ.ศ. ๒๑๔๘ - พ.ศ. ๒๑๖๓ (๑๕ ปี)
๔. พระศรีเสาวภาคย์ หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ พ.ศ. ๒๑๖๓ (ไม่ถึงปี)
๕. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๖๓ - ๒๑๗๑(๘ ปี)

๖. สมเด็จพระเชษฐาธิราช หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ พ.ศ. ๒๑๗๑ - ๒๑๗๓ (๒ปี)
๗. พระอาทิตย์วงศ์ พ.ศ. ๒๑๗๓ (๓๖ วัน)

ราชวงศ์ปราสาททอง

๑. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ พ.ศ. ๒๑๗๓ - พ.ศ. ๒๑๙๘ (๒๕ ปี)
๒. สมเด็จพระเจ้าท้ายซ้อย หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๖ พ.ศ. ๒๑๙๘ (๑ ปี)
๓. สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗ พ.ศ. ๒๑๙๙ (๓เดือน)
๔. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ พ.ศ. ๒๑๙๙ - พ.ศ. ๒๒๑๓ (๑๒ปี)

ราชวงศ์บ้านพลูหลวง

๑. สมเด็จพระเพทราชา หรือ สมเด็จพระมหาบุรุษวิสุทธิเดชอุดม พ.ศ. ๒๒๑๓ - พ.ศ. ๒๒๔๖ (๓๕ ปี)
๒. สมเด็จพระเจ้าเสือ หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ พ.ศ. ๒๒๔๖ - พ.ศ. ๒๒๕๑ (๖ ปี)
๓. พระเจ้าท้ายสระ หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ พ.ศ. ๒๒๕๑ - พ.ศ. ๒๒๗๕ (๒๔ ปี)
๔. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑ (๒๖ ปี)
๕. สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร หรือ สมเด็จพระอุทุมพรมหากษัตริณิศ หรือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๐๑ (๒ เดือน)
๖. สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ หรือ พระเจ้าเอกทัศ หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๐๑ (๙ปี)

อาณาจักรสยามยุคกรุงธนบุรี

กรุงธนบุรีมหาสมุทร (บางกอก Bangkok)

๑. สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ หรือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครองราชย์ในวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ - ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ (๑๔ ปี)

รูปภาพ สถาปัตยกรรมไทยสมัยกรุงธนบุรี

[๓๓/๑๙]

พระราชอาณาจักรไทยยุคกรุงรัตนโกสินทร์

กรุงเทพมหานคร (Bangkok)

๑. พระบาทสมเด็จพระปรโมรราชามหาจักรีบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔ (ภายหลังนิยมเรียกเป็น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ของ กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๕๓)
๒. พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชษฐมหันทร พระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗ (๑๕ ปี)
๓. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔ (๒๗ ปี)
๔. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๑๓ (๑๗ ปี)
๕. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๑๓- พ.ศ.๒๔๕๓ (๔๒ ปี)
๖. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร หรือ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๓ - พ.ศ. ๒๔๖๙ (๑๕ ปี)
๗. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๙ - พ.ศ.๒๔๗๗ (๘ ปี)
๘. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พ.ศ. ๒๔๗๗ - พ.ศ. ๒๔๘๙ (๑๒ ปี)
๙. พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร ขึ้นครองราชย์ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ - ปัจจุบัน

รูปภาพ สถาปัตยกรรมไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์การเสียดินแดนไทย ๑๔ ครั้ง

เด็กรุ่นใหม่ควรศึกษาไว้เป็นบทเรียน แผ่นดินไทย รักษาไว้ให้ลูกหลาน

ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๖

ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงเสนาบดีที่ประชุมกันอยู่บนเรือ พระที่นั่งมหาจักรี

ทิศเหนือจรดทิศใต้ ทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตก อาณาจักรของเราล้วนแล้วแต่มีชายฝั่งทะเลอันงดงาม
ล้อมรอบแทบทั้งสิ้น แต่ทำไมจึงถูกกัดกร่อนเหลือแต่เพียงเท่าที่เห็นนี้

ประวัติศาสตร์การเสียดินแดนของประเทศไทย

ครั้งที่ ๑ เสียดินเกาะทมาท (ป็นิ่ง) ให้กับประเทศอังกฤษ เมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๓๒๗ พื้นที่ ๓๗๕ ตร.กม. ในสมัย ร.๓ เกิด จาก พระยาไทรบุรี ให้อังกฤษเข้าเกาะทมาท เพื่อหวังจะขอให้อังกฤษคุ้มครองเกาะทมาทจาก กองทัพของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งยกทัพมาจัดระเบียบหัวเมืองปักษ์ใต้ ในที่สุดอังกฤษก็ยึดเอาไป

ครั้งที่ ๒ เสียดินมะริด ทวาย ตะนาวศรี ให้กับพม่า เมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๓๓๖ พื้นที่ ๕๕,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัย ร.๓ แต่เดิมเป็นของไทยครั้งสมัยสุโขทัย มังสัจจา เจ้าเมืองทวายเป็นไส้ศึกให้พม่า รัชกาลที่ ๑ ไม่สามารถตีคืนจากพม่าได้ ประกอบกับชาวเมืองทวายไม่พอใจกองทัพไทยที่เข้ายึดครอง จึงตกเป็นของพม่าไป

ครั้งที่ ๕ เสียรัฐเปรัก ให้กับอังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นการสูญเสีย ที่ทำร้ายจิตใจ คนไทยทั้งชาติ เพราะเป็นการสูญเสียที่ห่างจากครั้งก่อนไม่ถึง ๑ ปี

ครั้งที่ ๖ เสียสิบสองปันนา ให้กับจีนเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๓๙๓ พื้นที่ ๙๐,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นดินแดนในยูเนียนตอนใต้ของประเทศจีน เมืองเชียงรุ่งเป็นเมือง หลวงของไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ต่อมาเกิดการแย่งชิงราชสมบัติกันเอง แสลงหวีฟ้า มหาอุปราชหมองมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้เกณฑ์ทัพเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน ไปตีเมืองเชียงตุง (ต้องตีเมืองเชียงตุงให้ได้ก่อนจึงจะได้เชียงรุ่ง) แต่ไม่สำเร็จเพราะไม่พร้อมเพรียงกัน มาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ให้กรมหลวงลพบุรีราชนิกิต (ต้นตระกูลสนธิวงศ์) ยกทัพไปตีเชียงตุงเป็นครั้งที่ ๒ แต่ไม่สำเร็จจึงต้องเสียให้จีนไป

ครั้งที่ ๗ เสียเขมรและเกาะ ๖ เกาะ ให้กับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๑๐ พื้นที่ ๑๒๔,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัย ร.๔ ฝรั่งเศสบังคับให้เขมรทำสัญญารับความคุ้มครอง จากฝรั่งเศส หลังจากนั้นได้ดำเนินการทางการทูตกับไทย ขอให้มีการปักปันเขตแดน เขมรกับญวน แต่กลับตกลงกันไม่ได้ ขณะนั้นพระปิ่นเกล้า แม่ทัพเรือสวรรคต ไทยจึงอ่อนแอ ฝรั่งเศสจึงฉวยโอกาสบังคับทำสัญญารับรองความอารักขาจากฝรั่งเศสต่อเขมร ในช่วงนี้เอง อังกฤษกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญากันเมื่อ ๑๕ มกราคม ๒๔๓๘ โดยตกลงกันให้ไทยเป็นรัฐกันชน ประกอบกับ การดำเนินนโยบายของ ร.๕ ที่ไปประพาสยุโรปถึง ๒ ครั้ง ทำให้อังกฤษ เยอรมัน รัสเซียเห็นใจไทย ฝรั่งเศสจึงยึดดินแดนไป

ครั้งที่ ๘ เสียสิบสองจุไทย (เมืองไล เมืองเชียงค้อ) ให้กับฝรั่งเศส เมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๓๑ พื้นที่ ๘๗,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัย รัชกาลที่ ๕ พวกฮ่อ ก่อกบฏ ทางฝ่ายไทยจัด กำลังไปปราบ ๒ กองทัพ แต่ปฏิบัติเป็นอิสระแก่กัน อีกทั้งแม่ทัพทั้งสองไม่ถูกกัน จึงเป็นโอกาสให้ฝรั่งเศสส่งทหารเข้าเมืองไล โดยอ้างว่า มาช่วยไทยปราบฮ่อ แต่หลังจากปราบได้แล้ว ก็ไม่ยอมยกทัพกลับ อีกทั้งไทยก็ไม่ได้จัดกำลังไว้ยึดครองอีกด้วย จนในที่สุด ไทยกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญากันที่เมืองแกลง (เบียนจู) ยอมให้ฝรั่งเศสรักษา เมืองไลและเมืองเชียงค้อ

ครั้งที่ ๙ เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่บ้านสาละวิน (๕ เมืองเจ็ว และ ๑๓ เมืองกะเหรี่ยง) ให้กับประเทศอังกฤษในสมัย รัชกาลที่ ๕ เมื่อ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ทางด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจและทรัพยากร อันอุดม ด้วยดินแดนผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ยิ่ง

ครั้งที่ ๑๐ เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (อาณาจักรล้านช้าง หรือประเทศลาว) ให้กับฝรั่งเศส เมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๔๓๖ พื้นที่ ๑๔๓,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นของไทยมาตั้งแต่ สมัยสมเด็จพระนเรศวร ต้องเสียให้กับฝรั่งเศสตามสัญญา ไทยกับฝรั่งเศส เท่านั้นยังไม่พอ ฝรั่งเศสเรียกเงินจากไทย ๑ ล้านบาท เป็นค่าเสียหายที่ต้องรบกับไทย เสียค่าประกันว่าไทยต้องปฏิบัติตามสัญญาอีก ๓ ล้านบาท และยังไม่พอ ฝรั่งเศสได้ส่งทหารมายึดเมืองจันทบุรีและตราด ไว้ถึง ๑๕ ปี นับว่าเป็นความเจ็บปวดที่สุด ของไทยถึงขนาดที่เจ้านายฝ่ายในต้องขาย เครื่องแต่งกายเพื่อนำเงินมาถวาย ร.๕ เป็นค่าปรับ ร.๕ ต้องนำถุงแดง (เงินพระคลังข้างที่) ออกมาใช้

ครั้งที่ ๑๑ เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง ดินแดนในทิศตะวันออกของน่านคือ จำปาสัก และไชยะบูลี) ให้กับฝรั่งเศสเมื่อ ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๔๖ พื้นที่ ๒๕,๕๐๐ ตร.กม. ในสมัย ร. ๕ ไทยทำสัญญากับฝรั่งเศส เพื่อขอให้ฝรั่งเศสคืน จันทบุรีให้ไทย แต่ฝรั่งเศสถอนไปแต่จันทบุรีแล้วไปยึด เมืองตราดแทนอีก ๕ ปี แล้วเมื่อฝรั่งเศสได้ หลวงพระบางแล้วยังลุกล้ำบ้านนาดี, ด่านซ้าน จ.เลย และยังได้เอาตึลาจาร์ริกที่ พระเจดีย์ศรีสองรักขไปด้วย

ครั้งที่ ๑๒ เสียมลทลบูรพา (พระตะบอง, เสียมราฐ, ศรีโสภณ) ให้กับฝรั่งเศส เมื่อ ๒๓ มีค. ๒๔๔๗ พื้นที่ ๕๑,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัย ร.๕ ไทยได้ทำสัญญากับฝรั่งเศส เพื่อแลกกับ ตราด, เกาะกง, ด่านซ้าย ตลอดจนอำนาจศาลไทยที่จะบังคับต่อคนในบังคับ ของฝรั่งเศส ในประเทศไทย เพราะขณะนั้นมีคนจีนญวนไปพึ่งธงฝรั่งเศสกันมาก เพื่อสิทธิการค้าขาย ฝรั่งเศสก็เพียงแต่ถอนทหารออกจากตราดเมื่อ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๐ กับด่านซ้าย คงเหลือแต่เกาะกงไม่คืนให้ไทย

ครั้งที่ ๑๓ เสียรัฐกลับต้น, ตรังกานู, ไทรบุรี, ปรีส ให้กับอังกฤษเมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๔๕๑ พื้นที่ ๘๐,๐๐๐ ตร.กม. ในสมัย ร.๕ ไทยได้ทำสัญญากับอังกฤษ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ศาลไทยที่จะบังคับคดี ความผิดของคนอังกฤษในไทย

ครั้งที่ ๑๔ เสียเขาพระวิหาร ให้กับเขมรเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๕ พื้นที่ ๒ ตร.กม. ในสมัย ร.๙ ตามคำพิพากษาของศาลโลก ให้เขาพระวิหารตกเป็นของเขมร เนื่องจาก หลักฐานสำคัญของเขมร ในสมัยที่เป็นของฝรั่งเศส เมื่อรู้ว่ากรมพระยาตำราวรรณภาพ จะเสด็จเขาพระวิหาร จึงขึ้นไปก่อนแล้วชักธงชาติฝรั่งเศส รับเสด็จ แล้วถ่ายรูปไว้เป็น หลักฐาน และนำมาใช้เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงต่อศาลโลก ด้วยเสียง ๙ ต่อ ๓ พ.ศ. ๒๕๕๐ กัมพูชาเสนอองค์การยูเนสโก ให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก แต่ยังไม่ มีข้อสรุป

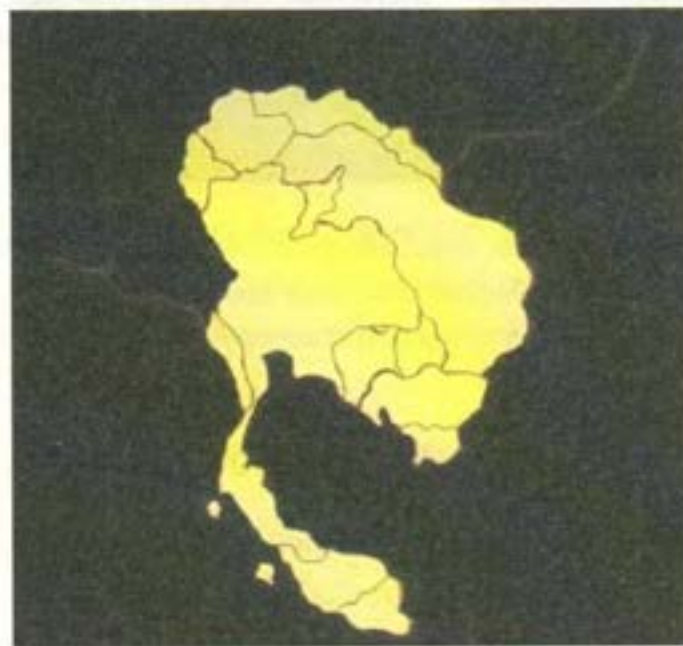

๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ นาย นพพล ปัทมะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ลงนามยินยอมให้กัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกแต่ฝ่ายเดียว ร่วมกับ นายอิง เขียน เอกอัครราชทูตกัมพูชา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ทางกัมพูชาเปิดปราสาทพระวิหารชั่วคราว ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไปทำร้ายชาวกัมพูชาในบริเวณใกล้เคียง

๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ศาลปกครองกลาง มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ให้กระทรวงการต่างประเทศและคณะรัฐมนตรียุติ การดำเนินการตามมติ ครม. ที่รับรองการออกแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชาสนับสนุนให้กัมพูชาจดทะเบียน ปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ไปจนกว่าคดีจะเป็นที่สิ้นสุด หรือ ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ องค์การยูเนสโก ประกาศรับปราสาทพระวิหารขึ้นเป็นมรดกโลก

เราสูญเสียดินแดนไปมากมายขนาดไหนหากรวมพื้นที่ที่สูญเสียไป จะมากกว่าพื้นที่ที่เราเหลืออยู่เสียอีก มีหน้าข้าประเทศเพื่อนบ้านที่เคยเป็นลูกหลานไทยเฉกเช่นเดียวกันยังจะมาสู้รบทำลายกันอีก ที่เลวร้ายที่สุด คนในชาติของเราเองยังขาดความสำนึกเห็นแก่ตัว เอาตัวรอด และเสเพลไปวันวัน

จะต้องมีการสูญเสียครั้งที่สิบห้าหรืออะไร จึงจะสำนึกได้ บ้างก็ตัดช่องน้อยแต่พอตัว หากความสุขกับสิ่งจอมปลอม ชั่วครั้งชั่วคราว ขาดความรับผิดชอบ ขาดความสำนึก และขาดซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้ชาย

หากบรรพชนผู้อุทิศตน สละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อเข้าแลกไว้ซึ่งแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานได้สุขหัวนอน
ได้ทราบเรื่องราวอันโง่เขลาของคนยุคปัจจุบันท่านคงจะนอนตายอย่างไม่เป็นสุข
มันถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องมาช่วยกันทะนุบำรุงประเทศชาติ ให้กลับมามั่นคง

[๓๓๐]

ปราชญ์ชาวบ้าน

เวลา ๙.๐๐ น. ของวันที่ ๑๖ พ.ค.๕๘ บนทางด่วนพระรามเก้า คุณลุงซึ่งครูมีความรู้สึกผูกพันตั้งแต่เห็นที่จังหวัดตาก และได้ชวนคุณลุงไปแสดงแสงสีเสียงงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง คุณลุงรับปากทันทีและก็ได้ไปร่วมงานกัน ภาพลุงนั่งสูบยาใบคอง มองดูเด็กๆ วิ่งเล่นกันยังคิดตา แต่วันนี้ คุณลุงยื่นเอกสารมาให้ครูอย่าง นอบน้อม และบอกว่า คุณครูช่วยอ่านและแก้ไขให้ผมด้วยนะครับ ผมเขียนเอง ครูก็รับมาอย่างงงๆ แต่พอได้ เริ่มต้นอ่าน หยิบดินสอเตรียมแก้ไข ผ่านหน้าที่ ๑,๒,๓...ตามมา ดินสอในมือเริ่มวางลง สติตั้งมั่น นี่เกิดอะไรขึ้น ยิ่งอ่าน บทกวีที่คุณลุงรจนาออกมายิ่งเหมือนเราเข้าไปนั่งในห้วงเวลานั้น เอาใหม่ ต้องทำตัวให้เหมือนไม่เคยรู้ เรื่องประวัติศาสตร์มาก่อนเลย महत्ศรรมมาก ครูได้รู้ความเป็นมาของชาติ บ้านเมือง อย่างง่ายดายและลึกซึ้ง น้ำตาซึมเลย อ่านจบมีคำตามใจ คุณลุงคนนี้เป็นใคร เป็นครูที่ไหน สดุดอกเหนือคนจริงๆ วิชาประวัติ ทัศน์ที่รู้ว่าคุณลุงจบแค่ป.๖ เป็นคนสุพรรณบุรี เป็นชาวบ้านธรรมดาๆ ปัจจุบันเป็นผู้อาวุโสที่ช่วยเหลือคนทุก คนที่คุณลุงช่วยได้ คุณลุงบอกว่าได้ฟังครูสามครั้งแล้ว ทำให้คุณลุงมีแรงบันดาลใจให้เขียนออกมา ไม่ใช่แค่ คุณลุงเป็นคนสุพรรณบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ของคนไทย ครูน่าจะใช้คำว่าครูปลุก วิญญาณ ความจงรักภักดีของคุณลุงถึงจะถูก มีคำพูดของคนโบราณว่า รกฝังอยู่ไหน ร้างก็จะไปเกิดที่นั่น คุณลุงจงเชื่อเถิดว่าในอดีตคุณลุงเป็นคนหนึ่งที่จะมา “เมื่อชาติต้องการ” คุณลุงจำได้ไหมว่าครูเล่าว่า “คนไทย มีถิ่นที่ไม่เหมือนใครในโลก นั่นคืออินทรีชาติ” คำคำนี้ครูพูดทุกครั้งที่ยบรรยาย และคุณลุงคือหลักฐานของคำคำ นั้น ไม่เคยมีครั้งใดเลยที่ครูจะรู้สึกภาคภูมิใจมากขนาดนี้ ครูอยากบอกคุณลุงว่า

“ครูรักคุณลุงค่ะ...ลุงรินทร์”

ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในโลกคือทรัพยากร “มนุษย์” และมนุษย์ทุกคนมีมันสมอง มีความฉลาดเท่าเทียมกัน เพียงแต่เราใช้ร่องสมองต่างกันเท่านั้น ไม่มีใครฉลาดกว่ากัน หรือโง่กว่ากัน ลองตามมาดู ปราชญ์ชาวบ้านที่ชื่อลุงรินทร์ที่ท่านจบแค่ป.๖ แต่สามารถเขียนคำกลอนประวัติศาสตร์ได้ยิ่งกว่าคนจบศีกษาคณะอักษรด้วยซ้ำไป อยู่ที่เราจะเอาใจไปใส่ เอาสมองไปรับหรือเปล่า ... ตามมาอ่านเลยเถะ แล้วจะเหมือนว่าท่านไปนั่งอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ อย่างน่าอัศจรรย์

นายหมวดเอก ธารณา คชเสนี (ครูป๊อด)

กลอนประวัติศาสตร์ชาติไทย

๑ ประวัติศาสตร์ชาติไทยในอดีต

คนทั้งหลายได้รู้เห็นความเป็นมา
แต่ก่อนชนคนไทยไร้ขามเขด
อยู่เป็นกลุ่มในลุ่มน้ำสำเนาไพร
ชนโบราณพันปีมีหลายเผ่า
อีกไทยใหญ่ไทยคำกับพุนัน
ตามหลักฐานตำนานที่ขุดค้น
มีถ้วยชามรามไหฝังใต้ดิน
ถูกก่อกวนมวลประชากรมชาติ
จึงรวมถิ่นแผ่นดินไกลใหญ่ขึ้นมา
ชนกลุ่มใหญ่ร่วมก่อร่างสร้างบ้านเมือง
เขาต่อสู้กันแผ่นดินถิ่นเขารัก

๒ ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้เริ่มต้น

เราได้เรียนรู้คือลายสีของไทย
สุโขทัยในยุคพ่อขุนศรี
ต้องรบพุ่งสู้สูงสงคราม
ในการศึกขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด
พลเดินฝ่าป่าคงภูงพี
คนกราบพูลพ่อขุนศรีฯ ให้ทรงทราบ
สิ่งเกณฑ์คนพลทหารในทันใด
พ่อขุนศรีฯ ชนช้างขุนสามชน
ช้างก็ชนคนก็สู้พลัน
ส่วนขุนรามตามไปรบพบจันทวะ
จึงไล่ช้างขวางไว้ ให้ชะลอ
พ่อขุนศรีฯ จึงพระราชทานนาม
กษัตริยาจารึกบันทึกใน
พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ทรงเห็นใจไพร่ฟ้าทั่วธานี
อาณาจักรกว้างใหญ่แผ่ไพศาล

เราขอขีดเขียนให้ได้ศึกษา
พัฒนาหาความรู้คู่ชาติไทย
ทั้งประเภทชนผู้อยู่อาศัย
เขมรอยุธยาไทยใกล้ชิดกัน
ทั้งชาวเขาลาวชวาพม่าฮั่น
ชาวไทยลื้ออยู่รวมกันในแผ่นดิน
กระดุกคนชนโบราณทั้งขวานหิน
และทรัพย์สินหินขัดลูกปัดทวาร
ร่วมพิชิตชาวเขาเผ่าละว้า
มีอาณาทั่วไปถึงใหญ่นิก
จนรุ่งเรืองเรียกว่าอาณาจักร
อาณาจักรหลักอยู่สุโขทัย
จากขุดค้นหลักศิลาจารึกใหม่
จารึกในรัชสมัยพ่อขุนราม
ล้วนแต่มีอุปสรรคและขวากหนาม
แล้วติดตามเช่นร่ำล่าไพร่
เดินทัพลอดป่าเขาราวไพรศรี
เข้าโจมตีเมืองตากล่าบากใจ
จะเร่งปราบไพร่นี้จึงได้
ต้องรีบไปประจันหน้าข้าศึกกัน
ช้างวิ่งวนร้องแปรนแล่นถลัน
ช้างถลันเดลิทหนีไม่รีรอ
ไม่รู้จะเกิดเป็นเช่นนี้หนอ
เพื่อช่วยพ่อรบทัพกลับมีชัย
ว่าขุนรามคำแหงผู้ยิ่งใหญ่
ศิลาใหญ่รวมเสร็จเจ็ดร้อยปี
คือนักปราชญ์ศาสนกษัตริย์ผู้ทรงศรี
ให้อยู่ดีมีสุขทุกครอบครัว
ปรีชาญาณหยั่งถึงไปถ้วนทั่ว

ประชาชนคนทั้งหลายในครอบครัว
 ราชฎีร์มีทุกข้ออย่างไรให้มาบอก
 สันกระดิ่งให้ตั้งหน้าวังวอน
 พระทรงมีปรีชาความสามารถ
 ไทยทั้งหลายได้เล่าเรียนเขียนอ่านเป็น
 สุขุขทัยแผ่ขยายยิ่งใหญ่นัก
 ทั้งล้านนาทราวาศิรวิชัย
 สุขุขทัยลุ่มสลายยุคท้ายสุด
 บ่วงประชามาแตกแยกจากกัน
 ประชาเล่าเหล่าทหารการทาศึก
 ยามสู้รบศึกรบกับไฟรี

๑ จะขอกล่าวเล่าเรื่องเมืองอุทอง
 รักแผ่นดินถิ่นบ้านไม่ผันแปร
 มีตำนานหลักฐานที่จุดค้น
 ทั้งไทหินดินเผาเก่าพันปี
 สมเด็จพระเจ้าอุทองขึ้นครองราชย์
 มีโรคร้ายสิ่งสู่เพราะอยู่นาน
 จึงมองหาที่อยู่ให้ผู้คน
 ทรงทำนุบำรุงให้รุ่งเรือง
 สทพริเจ้าพระยาอีกป่าสัก
 ยามศัตรูเข้าบุกมารุกราน

เจ้าอยู่หัวหนุมก้อเอื้ออาทร
 พ่องจะออกนอกวังไปสั่งสอน
 เรื่องทุกขร้อนผ่อนคลายให้ร่มเย็น
 ได้ประกาศลายสือไทยให้คนเห็น
 ทุกประเด็นจากจอมปราษฎ์กษัตริย์ไทย
 อาณาจักรใหญ่เหลือเหนือจรดได้
 สุวรรณภูมิก็ไซ้เช่นเดียวกัน
 มาถึงจุดหนุมเวียนเปลี่ยนแปรผัน
 ไม่ผูกพันมั่นรักสามัคคี
 ไม่ผูกพันมั่นรักสามัคคี
 บ้านเมืองนี้แน่นอ่อนยอมอ่อนแอ
 เป็นถิ่นของชุมชนคนเก่าแก่
 คนไทยแท้ด้วยกันหลายพันปี
 กระตุกคนป่นสมบัติลูกบิดสี
 กำไลมีเงินทองของโบราณ
 ได้ประกาศให้เห็นเป็นสถาน
 ต้องทำการผันผายรีบย้ายเมือง
 ต้องคืนรบต่อสู้ให้ฟูเฟื่อง
 จนเป็นเมืองค้าขายแห่งสายธาร
 แม่น้ำหลักเพื่อขวางทางทหาร
 วิธีการด้านทัพช่างแหลมคม

[๓๑๓]

๑ พระรามาสืบตีศรีภักษัตริย์

มวลประชาผู้ก่อร้องชื่นชม
ทรงปกครองอาณาประชาราษฎร์
สร้างระบบเวียงวังและคลังนา
แผ่นดินนี้มีดินดำแลน้ำชุ่ม
ทั้งข้าวปลาณาไร ในครัวเรือน
การล่องเรือเพื่อค้ามาหาชาติ
ทรงเป็นเลิศเชิดชูของผู้คน
ทั้งข้าวปลาสินค้าไทยมีไม่ลัก
มีเครื่องปั้นดินเผาพวกเขาทำ
อีกนานปีมีพม่ามาทำศึก
มีแม่ทัพคนเก่งบุเรงนอง
อยุธยาครานั้นไม่มั่นคง
มวลทหารรวมอยู่กับผู้คน
อีกครั้งหนึ่งซึ่งรบทัพพม่า
ทรงชนช้างพระเจ้าแปรอย่างแนใจ
ในการศึกต้องใช้ขัสสาร
ในครานั้นจึงเกิดวีรสตรี
ต้องพระแสงง้าวฟาดขาดคอช้าง
จึงโดนง้าวคำตันสิ้นทภัย
ฝ่ายศัตรูเพิ่งรู้ว่า เป็นหญิง
ปลอมเป็นชายอายุทั่วทั้งพารา
เมื่อมีศึกมาประชิดติดรอบด้าน
ต้องเสียกรุงแก่พม่าไอ้อาลัย
คงเป็นเพราะคนในไม่ยึดมั่น
คนในชาติขาดรักสามัคคี
คนไทยควรจำจัดเป็นบทเรียน
ขาดความรักสามัคคีนี้เป็นภัย

๑ ในครั้งนั้นประชาราษฎร์ถูกกวาดต้อน

พระองค์ดำลำเค็ญใจเอ็นอร
ถูกขี้ยาหามเหยียดเสียเกียรติยิ่ง
ดูท่าที่จำไว้ไม่ละเลย
อุปราชานครชวชนไก่

เสวยราชสมบัติเป็นปฐม
พระบรมทรงสร้างเมืองอยุธยา
ความเปรี๊ยะปราดพระองค์ทรงค้นหา
มวลประชามีสุขทุกครัวเรือน
ที่ราบลุ่มกว้างใหญ่หาใดเหมือน
เปรียบเสมือนแผ่นดินทองของปวงชน
ทรงนิราศรู้แหล่งทุกแห่งหน
ทรงเปี่ยมล้นทรงรอบรู้ผู้ทรงธรรม
แกะสลักสวยหรูดุเลศล้ำ
เงินลายคำงามฉไทยกะไหล่ทอง
ด้วยความฮึกเหิมยิ่งหยิ่งหยอง
เป็นแม่กองนำทัพกับขุนพล
พะว้าพะวงไว้สุขทุกแห่งหน
สละจวนรวมครอบครัวไม่กลัวภัย
พระมหาจักรพรรดิภักษัตริย์ใหญ่
พระหทัยไม่หลงมันคงดี
เข้าทำการสัပ္บุทธหัตถ์
นามคนตีศรีสุโยทัย
ไปชวงทางศัตรูที่รุกไล่
ชีวิตนี้พลีให้ภักดา
แท้ที่จริงหญิงล้วนม้วนเกศา
ไม่รอช้ายกทัพกลับเมืองไป
ไม่อาจต้านทานกำลังสุดยิ่งใหญ่
สูญเสียบไปเป็นเวลาสิบห้าปี
ขาดสัมพันธ์ไม่รักในศักดิ์ศรี
ข้าศึกตีกรุงแตกไม่แปลกใจ
ต้องอ่านเขียนประวัติศาสตร์เป็นนิสสัย
ทำให้ไทยแตกร้างแยกเหล่ากอ
ความทุกข์ร้อนเหลือเกินเช่นนี้หนอ
สุดท้ายก็เขาเห็นเป็นเขลย
ทุกทุกสิ่งยำแยะแต่ก็เฉย
องค์ท่านเคยอยู่หงสามาหกปี
เพราะไก่ไทยชนะถึงจึงเสียคสิ

โกะเขลยแกงจริงหนอพอด้หี
เป็นการทำที่กล้าหาญชาญฉลาด
เป็นศักดิ์ศรีแห่งเราและชาวเมือง
นเรศวรประกาศอิสรภาพ
ทรงหลังน้ำสาบานกับเทพดา
พระพี่นางสุพรรณภักยา
พระองค์ดำจำลาหงสาวดี
เอ๋ยปากบอกร้องพี่หนีให้ไกล
กลับไปเอาเอกราชชาติคืนมา
ส่วนตัวพี่นี้เล่าจะเผ่าคู่
เป็นไส้ศึกให้น้องปกป้องเมือง
พระองค์ดำจำลาภักยาเจ้า
รู้สึกแสนวันหดสลดใจ
องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ให้คนรู้กู่แผ่นดินสิ้นราศี
ต่อจากนี้มีศึกอีกหลายครั้ง
ชนะบ้างแพ้บ้างเป็นครั้งคราว
สงครามที่มีในประวัติศาสตร์
รวมขุนพลชนเผียงอันเกรียงไกร
ยกทัพมาผ่านที่เจดีย์สาม
ถึงตำบลตะพังตุระบุงเอง
นเรศวรพระองค์ทรงวิตก
เราต้องเดินทัพไปหาทัพประจัญ
ชนส่วนใหญ่จะไร้สุขทุกหย่อมหญ้า
การทำศึกควรไปให้ห่างเมือง
จึงเดินทัพกับเอกาน้องยาท่าน
ไม่ว่าคิดผิดถูกถูกผู้ชาย
ทั้งสองทัพเข้ามัจฉชนกันกลิ้ง
อลหม่านโกลาหลจนฝุ่นฟุ้ง
พอฝุ่นจางหายไปการกลายกลับ
มีเพียงข้างทั้งสองของราชันย์
จตุรงค์บาทก็คลาดแคล้ว
จึงเอ๋ยปากบอกเอกาดูท่าที่

พระองค์ดำจึงทำดีเพื่อเอาเมือง
ทรงประกาศแกร่งกร้าวอย่างเอาเรื่อง
นามกระเดื่ององค์ดำช่วยนำพา
ศิโรราบจบสิ้นต่อหงสา
อยุธยาไม่สิ้นซึ่งคนดี
อยู่หงสาทั้งทั้งสองรรมน้องพี่
จึงชวนพี่หนีกลับอยุธยา
เจ้าจงไปอย่าได้ถวิลหา
ปวงประชาคอยอยู่ที่กู้เมือง
คอยเอียงหูส่งข่าวไปให้รู้เรื่อง
อย่าขุ่นเคืองเคียดแค้นให้เป็นใจ
เห็นหน้าเศร้าก็ยิ่งพาน้ำตาไหล
ต้องยอมไปทั้งไม่อยากจากคนดี
ทรงกู้ชาติให้เห็นเป็นศักดิ์ศรี
เอกราชจึงมีแต่บัดนั้นมา
แต่ก็ยังมิชยไม่หนักหนา
อยุธยาอยู่รอดและปลอดภัย
อุปราชนำมาพาทัพใหญ่
เข้มขวีญให้ไทยทั่วได้กลัวเกรง
บุกป่าข้ามลำธารบ้านโหรงเหรง
มิได้เกรงกลัวใครตั้งค่ายกัน
ในหัวอกคูกุณริบฉลุฉลุ
เพื่อไปกันทัพมาประชิดเมือง
ทั้งชวานาพระสงฆ์องค์ห้ามเหลือ
ความรุ่งเรืองเรื่องอยู่รอดและปลอดภัย
เพื่อไปยันทัพหน้าหนองสาหร่าย
แม้เป็นตายไปสองปกป้องกรุง
ไพร่พลวังฝุ่นตรลบเข้ารบพุ่ง
ต่างฝ่ายมุ่งเป้าหมายทำลายกัน
อยู่กลางทัพของข้าศึกไม่นึกฝัน
ข้างตมันวังฝ่าหาโพรี
ไม่มีแล้วมีดมนหนทางหนี
เห็นโพรีทรงข้างกลางฝุ่นควัน

จึงทูลถามเจ้าพี่ไปโยยีนเลย
 จะเป็นเกียรติในภายหน้าแห่งราชันย์
 อุปราชทรงคิดว่าถ้าทหาร
 ด้วยวิสัยกษัตริย์ชาติอาชาไนย
 ทั้งสององค์ทรงรับสัประยุทธ์
 อุปราชพี่น้องค้ำดาหลบลูกมาลา
 ช้างก็ชนคนก็ฟันกันไม่ยั้ง
 ช้างเข้าชนที่คอพอไค้ที
 ไข้วัวฟาดขาดคอช้างสิ้นพระชนม์
 ยอมพ่ายแพ้ศิโรราบลงกราบกราน
 ชัยชนะสมเด็จพระนเรศวร
 เสียงเล่าลือระบือทั่วทั้งแดนไกล

เข้ามาเสวยยุทธหัตถิกับหม่อมฉัน
 ที่รบกันบนหลังช้างเป็นอย่างไร
 เราสั่งการให้จับกุมก็คุมได้
 ขอไว้ลายเชื้อชาติกษัตริย์
 ช้างก็รุกวิ่งรีบรีเข้าหา
 จึงเรียกวามาลาเบียงเป็นเหยียงนี้
 แต่ก็ยังรุกไล่ไม่ถอยหนี
 พระองค์ค้ำจิ้งปรีเข้าทำการ
 เหล่าขุนพลนายกองผองทหาร
 ต้องพบพานแพ้ยับอัปราชัย
 ซึ่งคู่ควรพระเกียรติคงสองไชย
 ไม่มีภัยไร้ศึกมาร้อยกว่าปี

๑ อยุธยารัชกาลบ้านพลูหลวง
 มัวแต่แก่งแย่งอำนาจชาติไมตรี
 สามัคคีนี้เป็นฐานของบ้านเมือง
 ประชากราษฎรไร้ทุกข์สุขฤทัย
 ขอกล่าวถึงรัชกาลบ้านพลูหลวง
 ทรงครองราชย์โดยสมเด็จพระนเรศวร
 ราชวงศ์แลขุนนางต่างระวาง
 เหล่าขุนทัพถูกขับไล่ไปต่างเมือง

มิเคยห่วงพวกเขาชาวกรุงศรี
 ราษฎรไม่มีความสุขทนทุกข์ใจ
 พารุ่งเรืองสิ้นฟ้าหน้าสดใส
 มีน้ำใจไซ้เขาเรานำพา
 คนทั้งปวงรักชาติศาสนา
 มีพระยากลาโหมคุมหัวเมือง
 ความกลางแคลงในใจให้เป็นเรื่อง
 ความรุ่งเรืองถดถอยน้อยลงไป

ความแตกแยกแทรกซึมค่อยสั่งสม
ความอ่อนแอของทหารก็บานปลาย
พอได้ข่าวความแตกแยกอยุธยา
รีบนำพลคนหม่ามาล้อมเมือง
การเดินทางใช้คนปล้นสะดม
ศึกครั้งนี้คงยาวนานกาลเวลา
กลุ่มชาวบ้านที่เสียเลือดและเนื้อครี้น
ได้รวมกลุ่มหมู่ใหญ่ใจจดทน
แล้วรวมพลคนมีหวังช่วยตั้งค่าย
เหล่าผู้ชายวัยกลางบางระจัน
มีอาวุธสำรองของพื้นบ้าน
อีกโล่ทวนทันสมัยก็ไม่มี
ผู้นำกลุ่มคือขุนสรรค์จันทวนตเขี้ยว
ยื่นให้มันยันเข้าศึกศึกเหิมมา
บางระจันด้านศึกถึงเจ็ดครั้ง
รวมพลมาเข้าศึกอย่างครึกโครม
วีรกรรมของชนคนทั้งหมู่
แม้คนน้อยก็ทนสู้อยู่นาน

๑๑ จะขอล่าเล่าเรื่องเมืองกรุงศรี

ความอดอยากยากไร้ในหมู่ชน
ถูกปิดล้อมอ้อมคอกออกไม่ได้
ทนกับแค้นแสนเข็ญเห็นอาการ
ทัพหม่าล่าสุดซุดก่าแพง
นำทหารเร่งรุกบุกเข้าไป
อยุธยาเสียกรุงศรีครั้งที่สอง
พวกผู้ชายถูกต้อนไปก่อนเมือง
ทหารเก่าเหล่าข้าพระยาตาก
เลยรวมพลคนกรุงมุ่งเมืองจันท
รับเร่งจุดจุดหมายตายดาบหน้า
ทูปหม้อข้าวเผาหม้อแกงแข่งคลาไคล
เดินระหว่างทางล้วนมวลประชา
ต่างเป็นชนคนไทยใจเดียวกัน
จึงตั้งองค์ทรงเป็นเช่นกษัตริย์

ปลุกระดมแยกขุนนางเป็นหลายฝ่าย
ใครจะคุมทหารได้ป้องกันเมือง
มังฆวนราก็หาเรื่อง
ด้วยแค้นเคืองแทนน้องอลองพญา
เพื่อสะสมกองเสบียงเลี้ยงพม่า
จึงต้องหาเสบียงไว้ไม่อัปจน
ไม่ยอมอ่อนให้พม่าปรากฏผล
กล้าผจญอันตรายตายด้วยกัน
มีแต่ควายไว้ใช้เพื่อชมขวัญ
รวมตัวกันปล้นสะดมแล้วโจมตี
ทั้งคาบชวามืดพม่าชู้คู่ศึกศรี
สุไพบรีมีชัยควายนำพา
ใจเด็ดเดี่ยวเสียงดังยืนจังก่า
ไม่พ่ายแพ้ศัตรูเจ้ากรุง
พม่ายังรุกเข้าเข้าหักโหม
เจ้ากรุงใจม่ายจึงแตกจนแหลกลาญ
ได้ต่อสู้เข้าศึกอย่างฮึกหาญ
ขอกราบกรานสกุติวีรชน
ในธานีที่ขุนวายุโกลาหล
สุดอัปจนหนทางเพราะว่างงาน
คนขึ้นในอึดคัดขาดอาหาร
เหล่าทหารออกรบพบปราชัย
โหมไฟแรงเผาอดจนหมดไหม้
ทรัพย์สินใครก็ขนเอาแล้วเผาเมือง
แม้แต่ทองเขาก็ขนจนฟ้าเหลือง
เคยรุ่งเรืองกลับสูญสิ้นแผ่นดินปล้น
ต้องออกจากกรุงศรีมีความฝัน
ต้องฝ่าฟันรุกรบหลบหนีไป
ไม่รอช้าของข้าหาเอาใหม่
เดินทางไปใจมุ่งสู่เมืองจันท
ขอเข้ามาสมานเพื่อสานฝัน
ตีเมืองจันทโดยง่ายไม่ครณา
เพื่อกอบกู้เอกราชที่ไผ่หา

เพราะศัตรูอยู่ในอยุธยา
จึงต่อเรือเพื่อเขาเหล่าทหาร
แล้วล่องเรือเคว้งคว้างทางทะเล
ถึงปากน้ำเสียวเข้าเจ้าพระยา
ปกครองคนธนบุรีไม่มีใจ
แล้วเดินทัพกลับเมืองอยุธยา
ถูกเจ้าตากฆ่าตายในธานี
พระเจ้าตากอยากให้อ้ายกรุงศรี
บูรณะอย่างไรก็ไม่คืน

๓ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
อพยพคนทั้งหลายย้ายธานี
ประชาน้อมพร้อมใจชนฮ้ายทรัพย์
เจ้าตากสินก็ทรงสถาปนา
รัชสมัยของพระองค์ทรงฟื้นฟู
ที่หลบซ่อนก็อ่อนน้อมพร้อมจะพลี
เกิดสงครามลามไปทั้งในนอก
พม่าส่งตัวแทนความแค้นเคือง
ออกไปรบก็ได้ชัยชนะ
พอข้าทูลภริษาทัพโดยฉับพลัน
มีแม่ทัพคู่พระทัยสหายเก่า
รบเคียงบ่าเคียงไหล่ด้วยใจศึก

มีพม่าและคนไทยใจรวนเร
ร่วมทำงานประสานใจไม่หันเห
ผ่านอ่าวเพเลียบฝั่งยังอ่าวไทย
เพื่อแหวกเจ้าทองอินทร์ที่เป็นใหญ่
จับตัวได้จึงประหารในทันที
เพื่อนำมารบทัพกับสุกี้
เราจึงมีเอกราชชาติกลับคืน
เพราะไม่มีเวลาพาลึกพื้น
ไม่อาจขึ้นผืนชะตาของฟ้าดิน
ได้ประกาศให้บวงชนชนทรัพย์สิน
ทั้งฐานดินเคยอยู่ชั่ววบล่า
ไม่คิดกลับใจอ่อนอวรณ์หา
แล้วปราบดาขึ้นครองธนบุรี
ไว้ที่อยู่ก็ไม่พบยังหลบหนี
ธนบุรีกลับมีคนแหกสันเมือง
ก็ทรงออกริบรุดหยุดความเขื่อง
ก่อกวนเมืองยกทัพมาทำประจัน
ถึงแม้จะมีข้าศึกมาชมขวัญ
เข้าโรมรันเรื่องเป็นตายไม่เคยนิก
สมเด็จพระพระยาจักรีศรีอภัย
เคยร่วมฝึกคราต่อสู้จึงรู้ใจ

เกียรติยศเผยแพร่แผ่ไพศาล
รวมแผ่นดินเขมรลาวเข้าห้ไทย
◎ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระผู้ทรงเป็นปฐมวงศ์องค์จักรี
ต้องขยายย้ายพักจากฝั่งธน
มาช่วยกันก่อสร้างเมืองกรุง
“คำรัสไว้ตั้งใจจะอุปถัมภ์
จะป้องกันขอบขันทีเสีมา
คือคำรัสของพระองค์ทรงปณิธาน
ก่อสร้างกรุงสุดงดงามเพียงสามปี
กาลต่อมามีพม่ามาทำศึก
เจ้าประคองเดินทัพเข้าทาบพม
แต่พระองค์ส่งทหารออกต้านศึก
คนเราน้อยด้อยกว่าเพราะขาดแคลน
เป็นบุญของกษัตริย์อัจฉริยะ
จึงสมหวังตั้งใจที่หมายมุ่ง
อีกหลายครั้งที่พม่ามาทำตี
ส่งกองทัพกลับยึดจะยึดไทย

◎ กาลเวลาหมุนเวียนเปลี่ยนรัชกาล
เป็นยุคของฝรั่งเก่งเข้มแข็งทั่ว
แต่สยามยังอยู่ขี้แลขี้ยง
แม้เราเสียแผ่นดินบ้างต่างต้องยอม
อีกพระองค์ทรงงานทางการทูต
ทั้งอังกฤษและฝรั่งร่างเหลือทน
เสียแผ่นดินส่วนน้อยเพื่อส่วนใหญ่
เพราะหวังเรื่องปากท้องต้องทำตาม
ถ้าแข็งขืนมีนพระองค์ทรงขบคิด
เพียรสร้างชาติมาตลอดจะวอดวาย
พระองค์คือกษัตริษาดาวาศาสตร์
แม้ฝรั่งก็ครึกครื้นตื่นอารมณ์
คนต่างชาติคาดการณ่ท่านไม่รู้
อาทิตย์ดับจะเห็นดีที่หว่ากอ

คนเล่าขานทรงพระคุณอันยิ่งใหญ่
เก่งเกรียงไกรเป็นยอดคนชนบุรี
ต้องเฝ้าโลกเมื่อคราฟ้าเปลี่ยนสี
ท่านทรงชี้เห็นห้องต้องย้ายกรุง
ย้ายผู้คนพลทหารตั้งมั่นมุ่ง
ด้วยใจมุ่งให้เป็นเช่นอยุธยา
จะยกยกพระพุทธศาสนา
จะรักษาประชาชนและมนตรี
ได้กล่าวชวนให้ท่านฟังไว้ดังนี้
วังจักรีสุดสวยด้วยความงาม
ร่วมผนึกแก้ทัพกับสยาม
แยกเดินตามช่องเขาเข้าชายแดน
พม่าฮึกกรมทหารกันเป็นแสน
รบชายแดนดีกว่ามาถึงกรุง
ส่งเสริมพระองค์ท่านมั่นคงสูง
การรบพุ่งครั้งนี้จึงมีชัย
ด้วยใจมีอคติเป็นนิสัย
กลับแพ้ไปไทยเก่งไม่เกรงกลัว
องค์ภูบาลพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พม่ากลัวเขมรขามเวียดนามยอม
เรายังคงอยู่ได้ให้ถนอม
จะทุกข์ตรอมอย่างไรให้อดทน
เป็นการพูดด้วยวาจาหาเหตุผล
อ้างเหตุผลจนพระองค์จำलगนาม
คำรัสไว้เอกราชชาติสยาม
เกิดสงครามความสูญเสียจะมากมาย
ทั้งชีวิตบ้านเมืองเรื่องเสียหาย
ผลสุดท้ายเป็นเมืองขึ้นอาณานิคม
สุริยคราสจะเห็นดีที่เหมาะสม
ไปนั่งชมสุริยาที่หว่ากอ
แต่อยู่อยู่ทรงเข้าใจเหตุใดหนอ
ไม่ต้องรอที่ไต่ไปเฝ้าชม

๑ สมเด็จพระปิยมหาราช
 ประชากรราษฎร์ล้วนต่างชื่นชม
 ทรงศึกษาชาวซึ่งจนถึงแก่
 พวกฝรั่งต่างรู้ดูเข้าใจ
 ปฏิรูปพื้นฐานการเกษตร
 ส่งขุนนางพระโอรสราชธิดา
 คุกโลบายในพระองค์สูงส่งยิ่ง
 ไม่ให้ข้อข้ออย่างวิธี
 แลพระองค์ทรงแต่งตั้งทั้งกระทรวง
 ระดมพลคนทั้งหลายในสภา

ทรงเลิกทาสชาติไทยไม่ชื่นชม
 ความทุกข์ตรมขมขึ้นกลับขึ้นใจ
 ส่งตัวแทนการทูตไปพูดให้
 ว่าเมืองไทยเร่งรัดพัฒนา
 เหล่าวิเทศสื่อสารการศึกษา
 ไปศึกษาสร้างสัมพันธ์ไมตรี
 เพื่อประวิงชนฝรั่งตั้งวิถี
 ยึดพื้นที่เมืองอย่างอหังการ
 เหล่าข้าหลวงแลขุนนางต่างปรึกษา
 มีปัญหามาร่วมแก้มไม่แพ้กัย

เหล่านี้คืออัจฉริยะในพระองค์
 เราคงเหลือขอบเขตประเทศไทย
 ทรงเร่งรัดคัดลอกออกโฉนด
 เพื่อคนไทยได้มีที่ทำกิน
 ประชาชนมีสุขทุกหย่อมหญ้า
 ต่างหากินกันไปไม่กังวล
 ข้าพระบาทอภิวัตกัมประนมกร
 แม้ล่วงลับสิ้นลมล้มวายปราณ

ช่วยดำรงคงอยู่รู้ไซ้ใหม่
 ได้คงไว้ให้ลูกหลานท่านทำกิน
 ได้ทรงโปรดให้รับเป็นทรัพย์สิน
 มีผืนดินถือครองเป็นของตน
 ทั้งชาวนาผู้ใช้แรงทุกแห่งหน
 ไม่ต้องทนทุกข์ใจเพราะไร้งาน
 ถวายพรให้มีสุขทุกสถาน
 ดวงวิญญาณสู่สวรรค์นภาลัย

๑ สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงก่อตั้งลูกเสือไทย
สงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งกำเนิด
แม้เกิดไกลในยุโรปก็ตามที่
เมื่อพระองค์ส่งทหารทำการศึกษา
ส่งไปรบพบเจอเยอรมัน
รวมพลกันได้ชัยชนะ
แต่ชื่อเสียงลือกระฉ่อนจรไกล
ได้ร่วมเดินปรองดองฉลองชัย
ธงไตรรงค์ปลิวไสวในพิธี
องค์สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ซึ่งอำนาจกษัตริย์เจ้าเหล่าตัวแทน

๒ ขอกล่าวฝ่ายในกลุ่มผู้ก่อการ
ล้มระบอบสมบูรณาญา
ไปประชุมที่เมืองตังฝรั่งเศส
ยึดอำนาจกษัตริย์เจ้าของชาวไทย
จึงร่วมมืออื้อแรงแบ่งหน้าที่
แม้พลาดพลั้งอย่างไรให้อดทน
ฝ่ายพระองค์ทรงเป็นที่เด่นชัด
ถึงเวลาประชาชนคนเมืองไทย
ทั้งสองฝ่ายก็ทรงเห็นตรงกัน
ฝ่ายก่อการไม่หันใจไว้ประวิง
เมื่อได้ฤกษ์เบิกชัยไปทุกเหล่า
เช้าวันที่ยี่สิบสี่มิถุนา
แต่พระองค์ทรงอยู่ในไกลกังวล
ล่องเรือรอรับไปด้วยใจพาล
เพราะพระองค์ไม่มีหวังถูกบังคับ
พอดก้าจึงก้าวอย่างทางรถไฟ
ถึงกรุงไกลให้พระองค์รีบลงนาม
เพื่อตรวจดูให้แน่ใจไว้อาทร
มีข้อความใดผิดก็คิดแก้
ครั้นเห็นฟ้องพระองค์จึงลงนาม
เมื่อพระองค์ทรงสละพระอำนาจ

ไม่หวั่นกลัวด้วยจิตพิสมัย
เพื่อสอนให้มีความรักสามัคคี
ได้ก่อเกิดความกล้าหาญทุกที่
แต่เรามีพันธมิตรจิตสัมพันธ์
เพื่อผนึกพันธมิตรไม่คิดฉิน
เราด้วยกันพันธมิตรคิดทำลาย
ถึงแม้จะเสียบ้างยังพอไหว
ทำให้ไทยโด่งดังในครั้งนี้
เหล่าทหารของไทยได้ศึกี่ศรี
สมศักดิ์ศรีนักรบไทยในต่างแดน
ทรงรู้ตัวถูกกล่าวหาว่าหวงแหน
ทั้งสองแขนรวบอำนาจขาดเมตตา
คณะราษฎรร่วมงานที่ปรึกษา
สิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย
เพื่อหาเหตุปวงชนทนไม่ไหว
มอบประชาธิปไตยให้ปวงชน
ได้ร่วมพลีมีใจใช้เหตุผล
ต่อสู้จนได้ประชาธิปไตย
ทรงมีรัฐธรรมนูญจะมอบให้
มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง
ความสำคัญผิดถูกในทุกสิ่ง
ให้ความจริงปรากฏก่อนเวลา
นัดตอนเช้าเข้าร่วมร่วมปรึกษา
เป็นเวลาพิชิตคิดก่อการ
มีบุคคลขู่บังคับกลับสถาน
แต่องค์ท่านปฏิเสธเห็นเลศนัย
มารอรับให้กลับด้วยได้โอน
นิวติไปแก้ปัญหาพระนคร
ไม่ยอมตามขอเวลาศึกษาก่อน
แก่เสียก่อนที่พระองค์จะลงนาม
ถ้าไม่แนบพระหัตถ์ทรงได้ถาม
เมืองสยามจึงเด่นชัดรัฐธรรมนูญ
ไม่ผูกขาดอธิปไตยให้สิ้นสูญ

เพราะพระองค์ส่งเสริมช่วยเพิ่มพูน
ถ้าขัดขืนผืนพระองค์ทรงคิดว่า
เลือดจะนองแผ่นดินของไทย

๑ พ้าได้ส่งพี่น้องสองกษัตริย์

พระเชษฐาอาณันทมหิตล
ท่านประสูติเจริญวัยและไฝรู้
อยู่ศิริมีจดหมายกลับไทยพลัน
เพราะพระองค์ทรงห่วงโยจำใจกลับ
เป็นราชากษัตริย์เจ้าของชาวไทย
แม้พระองค์ทรงภาวระเรื่องเล่าเรียน
เพื่อชาวไทยได้ชมพระบารมี
เมื่อยามว่างร้างลาภารกิจ
แม้เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าร่างกาย
ไปเยี่ยมเยียนเรียนรู้หมู่ชาวบ้าน
ก็ทรงช่วยอุ้มชูทุกหมู่ชน
จिनส่วนใหญ่ในสำเพ็งเปล่งเสียงรับ
จिनกับไทยได้ชมพระบารมี
พระทรงมีจริยวัตรที่งดงาม
ชนนิพระพันนางต่างเฝ้าเดือน
ที่สุดจึงถึงวันสวรรคต
สุดจะรับคับแค้นแสนเสียดาย
ความสูญเสียครั้งใดไหนจะเท่า
ความซาบซึ่งถึงบุญคุณความดี
วิญญานองค์จิงสู่สรวงสวรรค์
ให้พันทุกข์สุขสันต์นิรันดร

๒ อีกองค์หนึ่งถึงคราราชากิเชก

ได้ทรงกล่าวเล่าไว้ให้ได้ยิน
แต่องค์ที่มალาลับก็กลับกลายเป็น
รัฐบาลทูลเชิญท่านสถาปนา
เราจะครองแผ่นดินนี้โดยธรรม
กษัตริย์ศรีที่เราว่า "ภูมิพล"
องค์ในหลวงของปวงชนคนชาติไทย
จึงขอให้มีการบรรพชา

ทรงเกื้อกูลประชาธิปไตย
ปวงประชาจะเจ็บช้ำน้ำตาไหล
จึงขอมอบอธิปไตยให้ปวงชน
เสวยราชสมบัติพิพัฒน์ผล
อนุชาภูมิพลสองราชันย์
เล่าเรียนอยู่ต่างชาติไม่ขาดฝัน
องค์อาณันททรงตอบว่าขอใจ
เพื่อเข้ารับตำแหน่งที่มีเงื่อนไข
สืบทอดให้มั่นคงวงศ์จักรี
แต่พากเพียรนิติไทยไม่หน่ายหนี
ราชฎ์จงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย
ทรงอุทิศเยี่ยมชนคนทั้งหลาย
ดำเนินไปทุกที่มีปวงชน
ยังต้องการสิ่งใดให้เกิดผล
เพื่อให้คนเกิดความรักสามัคคี
พร้อมประดับธงทิววิหลากลสี
ล้วนยินดีที่พระองค์ทรงเยี่ยมเยียน
ดำเนินตามรอยพระบาทไม่คลาดเคลื่อน
ไม่บิดเบือนที่สอนสั่งได้ตั้งใจ
ไทยทั้งหมดทั้งมวลล้วนใจหาย
น้ำตาพรายรายรินพื้นปฐพี
ความโศกเศร้าเสียใจในครั้งนี้
พระองค์มีมอบให้พสกนิกร
ชัวินวันคร้ขึ้นสุขสโมสร
ประนมกรก้มกราบราบแผ่นดิน
คือองค์เอกที่คนไทยไฝดิวิล
พระองค์อินทร์ขอเป็นน้องของราชา
องค์น้องชายทรงดูแลแก้ปัญหา
เป็นราชาที่ยิ่งใหญ่ในใจคน
นั่นคือคำปณิธานที่สานผล
ประชาชนชูเชิดเทิดราชา
ทรงไฝใจรักชาติศาสนา
ขออนุโมทนาในผลบุญ

๘ ทรงมีจริยวัตรปฏิบัติชอบ
ทั้งทวยราษฎร์ที่พระองค์ทรงการุณ
พระทรงมีเมตตาความสามารถ
ทั้งดนตรีกีฬาไทยได้ทั้งปวง
ทรงเสด็จดำเนินไปเยือนไทยทั่ว
แม้บุกฝ่าป่าเขาลำเนาไพร

ทรงประกอบบุญเอื้อช่วยเกื้อหนุน
ทรงพระคุณยิ่งใหญ่ไทยทั้งปวง
ความเป็รื่องปราชญ์ราษฎร์ไทยไม่เคยห่าง
ประทับทรงองค์พระกษัตริย์ไทย
พ้ออยู่หัวไปทุกที่มีบ้างไหม
แสนไกลไม่เคยท้อพ้ออดทน

แสนเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากลางแดดร้อน
เคยถูกหากัดพระองค์ทรงอดทน
ลุยน้ำไปป้ายเย็นก็เห็นบ่อย
คนมิสุขไม่ทุกข์ก็พ้อพระทัย
พระองค์มาหาตัวอย่างเพื่อวางแผน
ทรงถ่ายภาพส่วนพระองค์ไว้ทรงงาน
พระองค์มีจริยวัตรทั้งดงาม
ภาพพระองค์ลงเกี่ยวข้าวในท้องนา
เราเห็นกล้องคล้องพระคอกก็พ้อทราบ
เพื่อศึกษาหาความรู้พื้นดิน
ช่วงกลางคนจนถึงคราชรภาพ
ไม่เคยออกนอกเขตประเทศไทย
ทรงดำริโครงการสีพื้นเจ็ด
เพื่อประโยชน์เหล่าล้วนมวลประชา

ทรงเป็ยกปอนชุ่มฉ่ำกลางน้ำฝน
ไม่เคยบ่นสักคำน้ำพระทัย
เสโทย้อยไหลหยดอดทนไหว
สายพระเนตรที่ยาวไกลแลเห็นการณ์
ถือมั่นแน่นมีเครื่องมือไว้สื่อสาร
มีโครงการไม่หยุดสุดพรรณนา
ทรงโอนอ่อนผ่อนตามไม่ถือสา
ไม่นำพาแม้พระชงฆ์ลงเบือนดิน
อยากได้ภาพที่พระองค์ทรงถวิล
ให้เป็นที่ทำกินของคนไทย
ท่านเคยทราบกรณีนี้บ้างไหม
ดำเนินไปพักผ่อนพระกายา
ที่แล้วเสร็จก็ไม่หนีสีพื้นกว่า
พัฒนาเมืองไทยให้อยิ่งยืน

ในวีรรอบขอบเขตประเทศไทย
ทั้งน้ำท่วมแล้งฝนพทก้ำกลิน
ในความคิดของพระองค์ทรงนึกว่า
เราควรกักเก็บไว้ในแก้มลิง
ที่ราบลุ่มผืนดินถิ่นของไทย
พอน้ำไหลเริ่มลดจนหมดลง
เราเก็บน้ำไว้ใช้ในยามยาก
พระดำริกษัตริย์ไทยใช้ได้จริง
องค์จึมีทรงมีที่ปรึกษา
ได้นำไปสามพันกว่าโครงการ
ยิ่งเมื่อตุวงฎฎานอันโอโงง
ที่เบื้องซ้ายฉายลักษณ์พัคร์บิดา
ทรงซาบซึ่งถึงมหากรุณาธิคุณ
ทรงศึกษาจากล้นเกล้าฯ ของชาวไทย
ทั้งพระองค์ทรงศึกษาเรื่องหญ้าแฝก
แม้ฝนแล้งก็ยังยึดยึดพื้นดิน
ได้ดูข่าวทางทีวีนี้บ้างไหม
ถ้าปลูกหญ้าแฝกกันไว้จะไม่พัง
อีกโครงการงานเกษตรทฤษฎีใหม่
เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชีวิต
รับสั่งว่าถ้ามีพื้นที่น้อย
ปลูกสวนครัวทำไร่เลี้ยงไก่ปลา
ทำอย่างนี้ก็มีกินและมีใช้
เรามีกินมีใช้ในครอบครัว
พ่อยุ่หัวพระองค์ทรงครุ่นคิด
ทรงใคร่ตรองคั่นคว่ำหาวิธี
ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้เป็นนิจ
แบ่งเงินทองของใช้ไว้พอกิน
สีอันวาศราโตให้โอวาท
ปรีชญาว่าพอเพียงเคียงแก้มลิง
มีโครงการงานใหม่ไว้ที่ติ
มีน้ำฝนพอเพียงเลี้ยงชีวิต
ความแห้งแล้งแรงแดดที่แผดเผา

ล้วนมีกษัตริย์ชาติไม่อาจผิน
คนบ้านอื่นเหมือนเราเศร้าใจจริง
พอน้ำมาพาไหลไปทุกสิ่ง
เพื่อประวังน้ำไหลให้ช้าลง
สร้างบึงใหญ่ไว้ขวางดั่งประสงค
น้ำยังคงเก็บไว้ในแก้มลิง
เนื่องมาจากภัยแล้งแห่งทุกสิ่ง
ต่างพึ่งพิงเพื่อรอขอโครงการ
เป็นราชาของชาวไทยต่างโชนาน
ชาวภูฎานเร่งรัดพัฒนา
ห้องพระโรงมีภาพถ่ายทั้งซ้ายขวา
ทางเบื้องขวาคือพ่อหลวงของปวงไทย
คงเป็นบุญชาวภูฎานโครงการใหม่
เพื่อนำไปพัฒนาเป็นอาจีนต์
เป็นเรื่องแปลกขึ้นได้ในชอกหิน
น้ำเซดินเท่าไรก็ไม่พัง
บ้านไกลลงคลั่งไปทั้งหลัง
ต้องเสียตังค์สร้างบ้านใหม่ทำไมกัน
ทรงสอนไว้เป็นแนวทางที่สร้างสรรค์
เป็นสัมพันธเห็นชัดพัฒนา
จงใช้สอยพื้นที่ให้มีค่า
แบ่งทำนาจุดบ่อพอเลี้ยงตัว
มิเปิดโกโชปลาไม่บัวคหัว
ไม่ต้องกลัวยากไร้ให้พอม
เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงวิถี
ให้พอมมีพ่อยุ่และพอกิน
เป็นหลักคิดจงเชื่อเหลือทรัพย์สิน
เลี้ยงชีวิตจนชื่นใจใช้ได้จริง
ประชาราษฎร์ได้ดูรู้ทุกสิ่ง
ความเป็นจริงสื่อความหมายที่คล้ายกัน
ทรงดำริโครงร่างอย่างสร้างสรรค์
ความไผ่ผืนของปวงชนคือฝนเทียม
ไว้ร่มเงาต้องใส่อบถือจอบเสียม

รีบเร่งสุดสุดร้องต้องตระเตรียม
ปวงประชาดีใจเห็นได้ผล
องค์พ่อหลวงร่วมด้วยช่วยดำรง
อีกพระองค์ทรงงานการศึกษา
เรียนทางไกลผ่านดาวเทียมคอยเยี่ยมยาม
คนทั่วไปได้ศึกษาการอาชีพ
ดูที่บ้านผ่านทางไกลหรือไปเรียน
พระองค์คิดโครงการงานต่างต่าง
จากรุงเข้าเข้านอนค่อนราตรี
มิใช่ว่าพระองค์ประสงค์ทรัพย์
ขอชาวไทยไม่ทุกข์สุขพอเพียง
ไม่มีแล้วกษัตริย์ใดในโลกกล้า
ทุกหย่อมหญ้าในประเทศทั่วเขตคาม
สายพระเนตรสีพระพักตร์แสนรักราษฎร
สรรพเสียงสรรเสริญกันแซ่
ขอทั้งกราบแทบพระบาทกษัตริย์เจ้า
ขอตามรอยพระโอวาทบาทหงส์

๑ ป้ายสิบสาม ตุลา ปีห้าเก้า
ฝนโปรยหลัง ดั่งฟ้า น้ำตานอง
ด้วยพระองค์ ภูมิพล พระสันเกล้า
น้ำคาไหล ไม่หยุด สุดจาบัลย์
น้ำคาริน หลังไหล ไปทั่วหล้า
หลายคนหยุด เคลื่อนไหว ไม่ปรารมภ์
สมเด็จพระ ธรณินทร์ พระสันแล้ว
ขอพระองค์ ทรงพักผ่อน วรกาย
พระบรม ทรงตั้ง ปณิธาน
ทรงห่วงใย ประชาชาติ ราษฎร
พระองค์คือ กษัตริย์ รัชทายาท
เป็นกษัตริย์ องค์ที่สิบ มิเคลื่อนคลาย
พระองค์ทรง เก่งกาจ ฉลาดกล้า
พระหทัย เด็ดเดี่ยว และเชี่ยวชาญ
วิกรม เมื่อนทหาร ที่ด่านชาย
ชุมโจรมติ ที่หมากแข้ง แก่งบึกา
ทรงโคต อ. วังผา ท่ากระสุน
นำทหาร หังปวง ไม่หวั่น

เพื่อรับผ่านเทียนของพระองค์
พอน้ำฝนไหลหลังตั้งประสงค์
พิศฝักคองออกดอกอย่างองงาม
เพื่อจะหาความรู้สู่สยาม
ทรงใต้ถอมตามผลคนเล่าเรียน
ต้องเร่งรีบเขียนขึ้นตอนก่อนจะเปลี่ยน
หัดอ่านเขียนเรียนพื้นฐานผ่านทีวี
หลายพันอย่างแต่ไม่เคยละเลยหนี
ไม่เคยมีที่ได้พักอย่างพอเพียง
หรือทรงปรับเป็นแผนคะแนนเสียง
โลกเปล่งเสียงเล่าสือระบือนาม
เหนียวหนักกว่าพ่อหลวงปางสยาม
พระองค์ผู้เรืองนามคอยดูแล
พระบรมราโชวาทซึ่งกระแส
ตระหนักแก่น้ำพระทัยในพระองค์
ขอเทิดทูนเหนือเกล้าฯ สุดสูงส่ง
ขอน้อมเกล้าฯ ให้พระองค์ทรงพระเจริญ.
ฟ้ามีดครีมี ซิมเซา แลเศว้าหมอง
ยามป้ายสามห้าสิบสอง ต้องถึงกาล
สมเด็จพระเจ้า จากไปสู่ สรวงสวรรค์
แทบอาลัย วิบโยค เศร้าโศกตรม
ทุกหย่อมหญ้า หน้าหมอง ต้องชื่นชม
เศว้าโศกตรม ดังว่า ชิวาวาย
ตั้งดวงแก้ว แว่ววิบ แลลับหาย
สุฤทัย สูสวรรค์ นิรันดร
จะสร้างงาน สาธิต ตามพ่อสอน
จะทุกซัรื้อน ปลอดภัย ให้ผ่อนคลาย
พระบรมโอรสาธิราช มีความหมาย
เป็นมิ่งขวัญ ชาวไทย ยิ่งยืนนาน
ทรงศึกษา โดดเด่น เป็นทหาร
ร่วมทำการ กำจัด เหล่าปัจจา
ผู้ก่อการร้าย ทำกร่าง สร้างปัญหา
ทหารกล้า สัมตาย ไปหลายคน
เกือบล้มลุก คลุกฝุ่น ก็หลายหน
ให้หลุดพ้น สารพัน อันตราย

ทรงเดินฝ่า ป่าดง พงรชัญ
ทรงแนะแนว บัองกัน อันตราย
ในหมู่บ้าน ฝ่ายแดง มาแฝงร่าง
ให้ชื่นชม เชิดชู คอมมิวนิสต์
พระองค์ทรง เยี่ยมเยียน เพียรสอนสั่ง
วางแผนบุก รุกต่อ พอได้ที่
สุดซาบซึ้ง นั่นคือ ไม่ถือองค์
นอนในหลุม ศลุมแฝก ไม่แปลกใจ
ทรงเสวย ตอนเช้า เหล้าทหาร
มีเพียงแคร์ เดียงตั้ง ลงนั่งกิน
เสด็จไป ให้ความรู้ หมู่ชาวบ้าน
ให้มองเห็น ความดี มีคุณธรรม
ตั้งฟ้าเปิด แสงสว่าง กระจ่างใส
ไม่รบราฆ่าฟัน กันล้มลุก
बारมี แผแพร์ แม่โพสพ
ปลุกคนไทย กึกก้อง ไม่ต้องเกรง
การศึกษา พระองค์ ทรงแตกฉาน
แม้ทรงฝึก ลำบาก ยากเพียงใด
พระองค์ทรง แข็งแรง ทั้งแกร่งกล้า
ทรงเด็ดขาด มาดมั่น ทันเหตุการณ์
เข้าศึกษา วิชา นิติศาสตร์
ทรงไม่รู้ รอบตัว หัวธานี
ทางการแพทย์ สนพระทัย ไม่เว้นว่าง
สมเด็จพระ ญพราช ได้พึ่งพา
การศึกษา เสริมส่ง สร้างโรงเรียน
ไปเยี่ยมเยือน บ่อยครั้ง ทั้งอาหาร
ด้านสังคัม เข้าไป ในชุมชน
พบต้นเหตุ มองหา พยายาม
ต่างประเทศ ไปเยือน ไม่เคยหยุด
ทั้งยุโรป เอเชีย ไม่เสียการณ
อีกพระองค์ เสื่อมใส ศาสนา
เป็นแบบอย่าง ชายไทย ให้ยืนยง
อีกมากมาย ในพระกรณียกิจ
ในรั้วรอบ ขอบประเทศ ทั่วเขตคาม
การสืบสันตติวงศ์ องค์รัชทายาท
พระทรงทำ ตามกฎ มณเฑียรบาล
จะจงรัก รักดี ประเทศชาติ

ร่วมสกลัด หม่อมมิตร มามุ่งหมาย
จากผู้ก่อ การร้าย คอมมิวนิสต์
เพื่ออำพราง คนไทย เข้าใจผิด
ชวนเชื่อกัน หลงผิด คิดว่าดี
รวมกำลัง ร่วมใจ ไม่ถอยหนี
เข้าใจดี หมูปัดจา ก็ปราชัย
มีเครื่องทรง ชุดเดียว ไม่มีไหม
วรกาย อิงแอบ แบบแผ่นดิน
ข้าวหนึ่งจาน สิ่งใด ไม่ถวิล
เพื่อแผ่นดิน ยอมลำบาก ทนตรากตรำ
พบคนพาล จะได้ ไม่ถล่า
ช่วยขึ้นมา ปวงชน ให้พ้นทุกข์
ทำคนไทย ให้มี สันติสุข
จึงพ้นทุกข์ ที่ไทยมา ฆ่ากันเอง
ช่วยป้องกัน หมูปัดจา มาข่มเหง
รวมบรรเลง ป่าวประกาศ เพลงชาติไทย
เข้าโรงเรียน การทหาร ไม่หวั่นไหว
ด้วยจิตใจ เด็ดเดี่ยว จนเชี่ยวชาญ
พระกายา สมเป็น ทหารหาญ
ฟ้าประทาน พระองค์ วงศ์จักรี
สุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นสักขี
พระทรงมี เลือดกษัตริย์ ชัดตिया
ทรงก่อสร้าง โรงพยาบาล หลายสาขา
ราชทรัพย์ ทยุกยา อุปรกรณ์
ทรงพากเพียร ก้าวไป ไม่หยุดหย่อน
ใครเดือดร้อน โกลสติด ทรงติดตาม
ไปทุกแห่ง แห่งหน ทรงได้ถาม
ก็ให้ความ ช่วยเหลือ และเจือจาน
รีบเร่งรวดเร็ว รัก สมัคสมาน
ยิ่งยืนนาน สมานฉันท์ ความมั่นคง
บรรพชา ทำใจ ไม่กลุ่มหลง
ช่วยดำรง ชาวพุทธ สุดดีงาม
ล้วนตรึงติด ดวงใจ ในสยาม
เนินตาม รอยพ่อ พอประมาณ
พระบรมโอรสาธิราช คนเรียกขาน
ถวายสัตย์ป ฎิญาณ ต่อพระรัตนตรัย
จะรักษาราชฎร์ มุ่งมั่น ไม่หวั่นไหว

ความเจริญ รุ่งเรือง ของเมืองไทย
 ลักษณะ แกร่งกร้าว ตูหัวหาญ
 ทั้งเก่งกาจ ฉลาดกล้า ปัญญาดี
 ทรงล้ำลึก เรียนเรื่อง เครื่องบินรบ
 เครื่องบิน ฮ. เอฟห้า กล้าใช้งาน
 ทรงใส่ใจ ในเรื่อง การทหาร
 ทรงรอบรู้ เรื่องศาสตร์ และอาวุธ
 มวลประชา ชื่นชม ร่มโพธิ์ใหม่
 เป็นร่มไทร ให้เงา เหล่าประชา
 ขอหมอบราบ กราบพระบาท กษัตริย์เจ้า
 ทั้งทวยราช จงรัก ผู้ก่กต
 เหล่าข้าขอ กษัตริย์ ผู้อาจ อด
 ขอน้อมเกล้า กราบถวาย พระพรชัย

มอบหัวใจ แต่ชาติ เป็นราชพิธี
 ทั้งภาคมัน โดดเด่น เป็นศักดิ์ศรี
 ส่งราศี งามสง่า กว่าชายชาญ
 ธ เจนจบ ในเรื่อง เครื่องโดยสาร
 เอฟสิบหก ก็ชำนาญ ในการยุทธ
 ทรงเชี่ยวชาญ โดดเด่น เป็นที่สุด
 จบหลักสูตร ของกษัตริย์ชาติดี
 ลำดับใหญ่ แข็งแรง ทั้งแกร่งกล้า
 ได้อาศัย บุญญา บารมี
 โปรดคุ้มเกล้า ปวงประชา ให้สุขซี
 ให้ชีวี สุขสัน พ้นโศภภัย
 พระชนมายุ ยินยอม อสงไขย
 สุขหทัย ขอพระองค์ ทรงพระเจริญฯ

คณะผู้จัดทำบทกลอนประวัติศาสตร์ชาติไทย

ผู้ประพันธ์บทกลอน	นายวินทร์ เจริญศักดิ์
ผู้วาดภาพประกอบ	เด็กชายณภัทร ทองงาม
ผู้ออกแบบกราฟิก	นายณัฐวัฒน์ กณะบุตร
ผู้พิมพ์	นางกิติมา สมฤาแสน
ผู้เรียบเรียง	ว่าที่ร้อยตรี น้ำเพชร คชเสนี สัตยารักษ์ นาง บุศรินทร์ บุญก่อ นางสาวนันทกมล ศรีนรินทร์ นายกัญทิพัฒน์ แก่นมา
ผู้พิสูจน์อักษร	นายหมวดเอก ธารณา คชเสนี นางลักขิกา เจริญศรี นางสาวเสาวนีย์ พนิชโยวาท นางอรุณี สีโรรส นายเลิศ วุฒิชาติปริชา นางวาริดา โสประดิษฐ์

นายกรัฐมนตรีของไทย

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วประเทศไทยก็ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และได้มีกฎหมายฉบับบริหารประเทศมาจนทุกวันนี้ ปรับเปลี่ยนตามวาระและเริ่มมีนายกรัฐมนตรีมาบริหารประเทศ ไทยมีนายกรัฐมนตรีมาทั้งหมด ๒๙ คน มีรายนามดังต่อไปนี้

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑ พระยามโนปกรณนิติธาดา

- สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ - ๙ ธันวาคม ๒๔๗๕
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ - ๓ เมษายน ๒๔๗๖
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓ เมษายน ๒๔๗๖ - ๒๑ มิถุนายน ๒๔๗๖

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)

- สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๑ มิถุนายน ๒๔๗๖ - ๑๖ ธันวาคม ๒๔๗๖
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๖ ธันวาคม ๒๔๗๖ - ๒๒ กันยายน ๒๔๗๗
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๒ กันยายน ๒๔๗๗ - ๙ สิงหาคม ๒๔๘๐
สมัยที่ ๔ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๙ สิงหาคม ๒๔๘๐ - ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๐
สมัยที่ ๕ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๐ - ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๓ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม

- สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๓ - ๗ มีนาคม ๒๔๘๕
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๗ มีนาคม ๒๔๘๕ - ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๘ เมษายน ๒๔๙๓ - ๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๒
สมัยที่ ๔ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๒ - ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๔
สมัยที่ ๕ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ - ๖ ธันวาคม ๒๔๙๔
สมัยที่ ๖ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๖ ธันวาคม ๒๔๙๔ - ๒๓ มีนาคม ๒๔๙๕
สมัยที่ ๗ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๔ มีนาคม ๒๔๙๕ - ๒๑ มีนาคม ๒๕๐๐
สมัยที่ ๘ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๑ มีนาคม ๒๕๐๐ - ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๔ พันตรี ควง อภัยวงศ์

- สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ - ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๘
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓๑ มกราคม ๒๔๘๙ - ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ - ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑
สมัยที่ ๔ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑ - ๘ เมษายน ๒๔๙๑

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๕ นายทวี บุณยเกตุ

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๘ - ๑๗ กันยายน ๒๔๘๘

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๖ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๗ กันยายน ๒๔๘๘ - ๓๑ มกราคม ๒๔๘๙
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ - ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๙
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๐ เมษายน ๒๕๑๙ - ๒๓ กันยายน ๒๕๑๙
สมัยที่ ๔ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๕ กันยายน ๒๕๑๙ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๗ นายปรีดี พนมยงค์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ - ๗ มิถุนายน ๒๔๘๙
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๗ มิถุนายน ๒๔๘๙ - ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๙
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๙ - ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๙

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๘ พลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๙ - ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓๐ พฤษภาคม - ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๙ นายพจน์ สารสิน

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๓ กันยายน ๒๕๐๐ - ๑ มกราคม ๒๕๐๑

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๐ จอมพล ถนอม กิตติขจร

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑ มกราคม ๒๕๐๓ - ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๓
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๔ ธันวาคม ๒๕๐๖ - ๗ มีนาคม ๒๕๑๒
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๗ มีนาคม ๒๕๑๒ - ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔
สมัยที่ ๔ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ - ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๕
สมัยที่ ๕ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๕ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๑ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ - ๘ ธันวาคม ๒๕๐๖

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๒ นายสัญญา ธรรมศักดิ์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๓ พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๘ - ๒๐ เมษายน ๒๕๑๙

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๔ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๘ ตุลาคม ๒๕๑๙ - ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๕ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ - ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒

สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒ - ๓ มีนาคม ๒๕๒๓

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๖ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ - ๓๐ เมษายน ๒๕๒๖
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓๐ เมษายน ๒๕๒๖ - ๕ สิงหาคม ๒๕๒๙
สมัยที่ ๓ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๕ สิงหาคม ๒๕๒๙ - ๙ สิงหาคม ๒๕๓๓

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๗ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๙ สิงหาคม ๒๕๓๓ - ๙ ธันวาคม ๒๕๓๓
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๙ ธันวาคม ๒๕๓๓ - ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๘ นายอานันท์ ปันยารชุน

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒ มีนาคม ๒๕๓๔ - ๗ เมษายน ๒๕๓๕
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๕ - ๒๓ กันยายน ๒๕๓๕

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๑๙ พลเอก สุจินดา คราประยูร

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๗ เมษายน ๒๕๓๕ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๕

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๐ นายชวน หลีกภัย

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๓ กันยายน ๒๕๓๕ - ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘
สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๑ นายบรรหาร ศิลปะอาชา

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘ - ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๒ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ - ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๓ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๔๘

สมัยที่ ๒ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๑ มีนาคม ๒๕๔๘ - ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๔ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ - ๒๙ มกราคม ๒๕๕๑

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๕ นายสมัคร สุนทรเวช

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๙ มกราคม ๒๕๕๑ - ๙ กันยายน ๒๕๕๓

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๖ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๓๘ กันยายน ๒๕๕๓ - ๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๗ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๑ - ๕ สิงหาคม ๒๕๕๔

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๘ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๕ สิงหาคม ๒๕๕๔ - ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

นายกรัฐมนตรีไทย คนที่ ๒๙ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

สมัยที่ ๑ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๗ - ปัจจุบัน

ภาคผนวก

รำลึกถึงบุญคุณของพระมหากษัตริย์ และบรรพบุรุษไทย

การเขียนเรื่องนี้ ผู้เขียนมิใช่นักประวัติศาสตร์ เพียงแต่ชอบศึกษาประวัติศาสตร์ และนำมาคิดวิเคราะห์ มิได้เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่จะนำเอาเหตุการณ์บางตอนของประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชาติ มาคิดถึงเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยเหตุ ด้วยผล และเชิงวิเคราะห์ เพื่อชวนท่านคิดตามไปด้วย หากท่านใดจะคิดเป็นแนวอื่นก็ไม่ว่ากัน เพราะได้บอกแล้วว่าผู้เขียนมิใช่นักประวัติศาสตร์ แต่ชอบศึกษาและมีความภาคภูมิใจในชาติของเรา

มีเหตุผลหลายประการที่เป็นแรงบันดาลใจ ให้เขียนเรื่องนี้เพราะเหตุว่า

๑. คนยุคใหม่ที่ย้อนกลับไปประมาณเกือบ ๓๐ ปี ไม่ได้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ อย่างจริงจัง หรืออาจไม่ได้เรียนเลย วิชาประวัติศาสตร์ได้ไปแฝงอยู่ใน กลุ่มวิชาชื่อ "กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม" ประวัติศาสตร์ เป็น วิชาเพิ่มเติม เรียนก็ได้ ไม่เรียนก็ได้ แล้วแต่โรงเรียนนั้น ๆ จะกำหนด

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ น่า สลดใจ เป็นอย่างยิ่ง ที่วิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะคนเราจะต้องรู้ที่มาที่ไปของตนเอง ชาติพันธุ์ของคน ว่าที่มีชีวิต มีชาติอยู่ได้จนทุกวันนี้ ใครเป็นผู้สร้างชาติ ปกป้องชาติ และกู้ชาติ

๒. นอกจากไม่ได้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งต่างประเทศที่เจริญแล้ว ต่างบังคับให้นักเรียนของคนต้องเรียนประวัติศาสตร์ กันทั้งนั้น แต่ประเทศไทยไม่เรียนประวัติศาสตร์อย่างจริงจังแล้ว ยิ่งยกเลิก วิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม อีกด้วย

๓. เมื่อเป็นไปตามข้อ ๑ และข้อ ๒ คนในยุคนี้ จึงไม่ซาบซึ้งความเป็นชาติ ไม่นึกถึงบุญคุณ บรรพบุรุษ ใครชักจูงไปทางใด ก็เชื่อ โดยไร้เหตุผล ขาดสติ และการไตร่ตรองความจริงทำให้มีผลกระทบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อย่างร้ายแรงซึ่งไม่เคยมีมาก่อนการนำเสนอมิลำดับขั้นตอนคือ

(๑) เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ บางตอนที่มีความสำคัญ ที่มีผลต่อประเทศชาติ ในครั้งนั้นๆ และส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) เหตุการณ์ในแผ่นดิน ของพระมหากษัตริย์ หลายพระองค์ ที่ทรงใช้พระสติปัญญาความกล้าหาญ เสียสละ แม้พระชนม์ชีพ เพื่อแผ่นดิน

(๓) แต่ละครั้งของการสู้รบ ถ้าเราชนะ เราได้อะไร แต่ถ้าเราแพ้ เราต้องสูญเสียอะไรบ้าง

(๔) การปกป้องบ้านเมือง และการกู้บ้านกู้เมือง ยากลำบากเพียงใด

(๕) เราอยู่มาได้ จากยุคกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ และกรุงเทพฯ ใครเป็นผู้นำพาประเทศชาติ หลังเลือค แล่น้ำคาว ความขมขื่น การสูญเสีย ให้มีความเป็นไทยอยู่ดี มีสุข จนทุกวันนี้

(๖) จะเขียนในเหตุการณ์สำคัญ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รู้ และจดจำไว้ว่า บรรพบุรุษของเรา นั้น ลำบากยากเข็ญ และได้เสียสละมากมายเพียงใด

(๗) ผู้เขียนจะนำเอาเหตุการณ์สำคัญในแต่ละยุคมาคิด และวิเคราะห์ โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่บันทึกไว้จากนักประวัติศาสตร์หลายท่าน มาเชื่อมโยงด้วย เหตุผลส่วนตัวซึ่งอาจไม่ตรงและไม่ถูกต้อง ก็ต้องขอร้องท่านผู้รู้ และบรรพบุรุษที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ไว้ด้วยความเคารพยิ่ง แต่ด้วยจิตที่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และบุญคุณของแต่ละท่านอย่างแท้จริง

แผ่นดินไทยทุกตารางนิ้ว ที่เราเหยียบลงไป แทรกซ้อนกลมฝังร่างของวีรบุรุษไทยของเหล่าทหารหาญ และชาวไทยทั้งปวงในอดีตมากมายสุดคณานับที่เสียสละ รักษาแผ่นดิน และสร้างชาติไทย ท่านเหล่านั้นมีก็คนที่เรารู้จักชื่อของท่าน มีก็คนที่มีพระนามระบுவไว้ในพงศาวดาร แต่ด้วย "ความเป็นคนไทย" ที่ฝังอยู่ในสายเลือดและวิญญาณของท่านเหล่านั้น ท่านจึงทำหน้าที่รักษาแผ่นดินด้วย "ความภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย" แผ่นดินไทยจึง ยังยืนปรากฏเด่นสง่าบนแผนที่โลกตราบเท่าทุกวันนี้ และแผ่นดินไทยผืนนี้ก็คือพันธุกรรมที่บรรพบุรุษไทย มอบให้เราชาวไทยเป็นสมบัติร่วมกันอยู่อาศัย ร่วมกันรักษา เมื่อมีมหันตภัยเยี่ยมกรายเข้ามา ต้องหาหนทางป้องกัน หากเรารุ่นลูกหลานไทย พวกกันนิ่งเฉยนั้นก็คือหนทางอันนำไปสู่วันสิ้นชาติ เราจะยอมหรือลูกหลานไทย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยย้อนไป ๗๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และเปลี่ยนผ่านถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ในปัจจุบัน แผ่นดินนี้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่ต่อสู้แย่งชิงกับเหล่าอริราชศัตรู ปกป้องบ้านเมืองตามยุคตามสมัย เพื่อสร้างความเป็นชาติที่เป็นปึกแผ่น ให้ลูกหลานไทย ได้มีที่อยู่อาศัย ที่ทำมาหากิน มีวัฒนธรรมที่คงมาแต่อดีต จำไว้ลูกหลานไทย ... ไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นใครมาตั้งแต่กำเนิดชาติ เราเพียงเสียส่วยให้พม่าสองครั้งสองครา เมื่อมีการแตกแยก แต่ด้วยพระบารมี แห่งบูรพกษัตริย์และพระสยามเทวาธิราช สากลของโลกไม่ถือว่าสองครั้งนั้น เราเสียอธิปไตยของชาติ เพราะเราไม่เคยมีคนชาติใดมาเป็น กษัตริย์และไม่มีชาติใดมาเปลี่ยนการปกครองของไทยเป็นอย่างอื่น ตั้งแต่กำเนิดชาติมา เจ้าลูกหลานไทยในปัจจุบันกำลังทำลายชาติ ทำลายรากเหง้าความเป็นไทย ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาเพียงแต่ต้องการแค่คำว่า "ทันสมัย" กลับดูถูกดูแคลนบรรพบุรุษที่หวังดีว่า "ล้ำหลัง" แต่พวกเขาคงลืมไปแล้วว่าความล้ำหลังได้สร้างความมั่งคั่งให้กับแผ่นดินตลอดมา สุดท้ายเราคงไม่เหลือคำว่า "ไทย" ให้ชาวโลกได้กล่าวขานอีกต่อไป แต่หากเราหันมาทำความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประวัติศาสตร์ไทย รากเหง้าของคนไทย อาศัยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงอยู่ในสังคมเราจะกอบกู้ความเป็นชาติได้แน่นอน "แผ่นดินนี้เป็นของคนไทย" ร่วมเย็นอยู่ได้ด้วยพระมหากษัตริย์ไทย ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย จึงเป็นเรื่องสำคัญที่คนไทยทุกคนควรจะได้เรียนรู้อย่างถูกต้อง และช่วยกันรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย ความภูมิใจกับพื้นที่สีขาวที่ปรากฏบนแผนที่โลก อันแสดงถึงความเป็นเอกราชของไทย ที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกๆ พระองค์ได้เสียสละ เพื่อให้เรามีความเป็นไทยมาจนทุกวันนี้

นายหมวดเอก ธารณา คชเสนี (ครูป๊อด)

ยศนายหมวดเอก มิได้สะกดผิด แต่เป็นยศพระราชทานกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งคำนำหน้า เป็นนายทุกคนไม่ว่า หญิงหรือชาย

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ชนทุกชาติต้องศึกษาและเรียนรู้ มิใช่เอาประวัติศาสตร์มาทำให้แตกแยก นั่นคือการกระทำของคนชั่วลาด บรรพบุรุษมิเอาไว้ให้เกิดพระเกียรติ บูชา ภาคภูมิใจในความกล้าหาญ ความเสียสละ มีความเป็นธรรม เมตตาต่อกัน รักกันเข้าใจกัน จนกลายเป็นสยามเมืองยิ้ม

"ชาติ" ประกอบด้วยสิ่ง ๒ สิ่ง

๑. คน

๒. ผืนแผ่นดิน

ที่ใดมีแต่เพียงคนแต่ว่าเขาไม่มีแผ่นดินเป็นของตัวเอง จัดว่า คนเหล่านั้น คือ ชนกลุ่มน้อย ส่วนที่ใด มีเพียงแผ่นดินไม่มีคนอาศัยอยู่ ผืนแผ่นดินผืนนั้น จัดว่า เป็นพื้นที่รกร้าง การที่จะเป็นชาติได้จะต้องมีสิ่ง ๒ อย่างรวมกัน

ว่าที่ร้อยตรี น้าเพชร ศษเสณี สัตยารักษ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ปาฐกถาคำนานธงไทยในสมัยต่าง ๆ. พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ นางสาวอร่าม สุนทรวร. โสภณพิพิธพรตนาคร : พ.ศ. ๒๔๗๕

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. คู่มือข้อปฏิบัติเกี่ยวกับธงชาติ. บริษัทเซเว่นพรินต์ติ้งกรุ๊ป : พ.ศ. ๒๕๕๔

หอสมุดแห่งชาติ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ สำนักพิมพ์คลังวิทยา:กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๑๐

หอสมุดแห่งชาติ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน สำนักพิมพ์คลังวิทยา : กรุงเทพฯ : พ.ศ. ๒๔๐๕

หอสมุดแห่งชาติ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา สมเด็จพระบรมยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ พระอธิบายประกอบ โอเดียนสโตร์ :กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๐๕

หอสมุดแห่งชาติ. ทยันตี. กษัตริยา แก้วกษัตริยา สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม :กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๔๗

หอสมุดแห่งชาติ. ทยันตี. แก้วกัลยาแห่งแผ่นดิน สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม :กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๕๒

หอสมุดแห่งชาติ. พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ. เกียรติพงศาวดารสยาม สำนักพิมพ์บันทึกสยาม :กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๔๔

หอสมุดแห่งชาติ. พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ. พระนเรศวรกู้แผ่นดิน สำนักพิมพ์บันทึกสยาม :กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๔๔

หอสมุดแห่งชาติ. พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ. ราชวงศ์กษัตริย์แห่งสยาม สำนักพิมพ์บันทึกสยาม. กรุงเทพฯ: พ.ศ. ๒๕๔๒

หอสมุดแห่งชาติ. มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา : นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย. บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด : กรุงเทพฯ : พ.ศ.๒๕๕๔

หากสยามยังอยู่ยัง
เราก็เหมือนนอยคง
หากสยามพินาศลง
เราก็เหมือนเมอดมวบ
โครรานไครรุกดาว
ไทยรบจนสุดใจ
เสียเนื้อเลือดหลังไหล
เสียชีพไปเสียสิ้น

ยืนยง
ชีพด้วย
ไทยอยู่ ได้ฤ
หมดสิ้นสกุลไทย
แดนไทย
ชาติดิน
ยอมสละ ล้นแล
ช็อกองเกียรติงาม

สยามานสติ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖

